

מַסְכַּת אַבוֹת

עם פְּרוּשׁ

תּוֹרַת אַבוֹת

חדושים וביאורים, צינים ופרחים, על
פי פרד"ס נאמרים,
בדרך נראיה ונפלאה על פי סדר
העבודה, להאיר על נפשו אור וזיו
וחיות אלקות, לקים תמיד מצות עשה
של יחוד הבורא יתברך שמו, ולהיות
דבוק בחי החיים.

בנוי ומיסד על פי דברי רבנו
הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון
בוצינא קדישא עלאה,
אדוננו מורנו ורבנו
רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן
עלינו
ועל פי דברי תלמידו, מורנו הקדוש אור
נפלא, אשר כל רי לא אנים ליה,
רבי נתן מברסלב, זכותו יגן
עלינו,
ומשלב בפסוקי תורה נביאים, כתובים
ומאמרי חכמינו הקדושים מגמרא
ומדרשים וזהר הקדוש.

הובא לדפוס על ידי קרן
"והאמת והשלום אהבו"
חסידי ברסלב עיר הקדש ירושלים
תובב"א

את ספרי רבי נחמן מברסלב זי"ע ותלמידיו הקדושים בולל
ספרי מוהרא"ש, "הצדיק מיבנאל" ניתן להשיג במקומות
הבאים:

**הפצה ראשית - קרן "והאמת והשלוש אהבו"
חדש!!! אפשרות משלוחים לכל רחבי הארץ והעולם**
055-678-3366

בני ברק: 054-847-1400

פרדס ב"ז: 058-320-4865

אלעד: 055-678-3366

אשקלון: 054-743-4456

נתיבות: 052-735-4403

אשדוד: 052-761-8316

קרית גת: 054-848-2279

רמת השרון: 058-691-3314

שדרות: 055-938-5500

בית-אל: 052-786-5978

מזפפה יריחו: 052-786-5978

יד בנימין (מחוז דרום): 050-868-4153

מגדל העמק: 058-477-9804

שבי שומרון: 052-956-7899

**מי שמעוניין להפיץ ספרי
ברסלב ונפרסם את פרטיו
בספרים הבאים
יער אתנו קשר
בפלאפון:
055-678-3366**

יבנאל:

(אפשרות למשלוחים לכל רחבי הארץ)

חנות נצני הקודש: 054-228-7882

קרן גר להצדיק: 058-588-8148

ירושלים:

סנהדריה / פסנת זאב / רמת שלמה / בר
אילן:

053-4158646

גבעת שאול: 058-691-3315

צמת בר אילן חנות "ספר הספרים"

הר נוף: 058-326-0155

רמות: 054-586-3486

מאה שערים: 055-678-3366

חנות ברסלב מתחת ל"שול"

חנות עין יעקב

תל אביב: 053-311-1711

פתח תקוה: 055-678-3366

ביתר עלית:

גבעה א': 052-766-7226

גבעה ב': 053-316-8148

הַקְדָּמָה

זאת תורת האבות שמלמדים אותנו אבותינו התנאים הקדושים, איך להתנהג בחיי יום יום, ולהחזיק מעמד בנה העולם העובר, אשר אחר רבנו ז"ל (לקושי-מותרין, חלק ב', סימן קיט): כנראה שקאן זה הגיהנום כפי פגעי ומקרי הזמן, שעובר על כל אחד ואחד, ולכן אשרי האדם הזוכה ללמד בכל יום פרק מפרקי אבות, שהם מדותיהם הקדושות של התנאים, אבות העולם, שמלמדים אותנו איך לעבר את זה העולם, להתחזק באמונה פשוטה בו: תברך, ולקנות לעצמנו מדות טובות, שזה יסוד האדם, כי המדות הן יסוד קיום האדם בנה העולם, וכבר הזהרנו ללמד בכל יום מוסר להטות אותנו אל הדרך הישרה המוליכה בית אל. ואמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי ברכות, פרק ד' דף לב:): אשרי אדם שזפו לו אבותיו, אשרי אדם שיש לו יתד להתלות בו; ויתהלה לאל השאירו לנו התנאים הקדושים, שהם אבות העולם תורת אבות, שנוכל להתלות בהם, וללמד ממדותיהם ומפדרגותיהם, כי כל מאמר ומאמר שגלה איזה תנא — זהו מדותיו, שזכה בהם, והנחיל אותם לנו. ולכן אשרי האדם הקובע לעצמו חק ולא יעבר ללמד בכל יום פרק מפרקי אבות, כדי שנוכל להטות עצמנו אליו: תברך, על-ידי תורת אבות, שהנחילו התנאים הקדושים, שהם אבות העולם, ויתבונן היטב במאמריהם, ויזכה לחדש בהם חדושים חדשים, ציצים ופרחים, ועל-ידי-זה יתגלה אלינו מלך הכבוד בעצמו בהתגלות שלמה, והאל ברוך הוא יהיה בעזרנו להתענג בזיו שכונת עזו: תברך, אשר מלא כל הארץ כבודו, ויתקיים אצלנו (תזקאל מג): "והארץ האירה מכבודו" וגו', אשר זה התענוג הכי גדול יותר מפל התענוגים והשעשועים שיש בעולם הזה ובעולם הבא, כי תענוג אחד של דבקות של נשמה המלבשת בגוף גשמי, זה עולה על הכל, אשרי מי שיזכה לבטל את עצמו וכל פלו אליו: תברך, ויזכה לבקר בהיכלו פלו אומר כבוד, ויתענג בזיו שכונת עזו: תברך, לעד ולנצח ונצחים.

טעם שְׁנֵקְרָאת מִסֻּכַּת זו 'אָבוֹת'

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (שוחר טוב, תהלים טז) : אֵלֶּיךָ
בָּקָשׁוּ אָבוֹת הָעוֹלָם, שְׁתֵּהָא דִּירְתֵּן
לְמַעַלְהָ, יְכוּלִים הָיוּ, וְאִף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִקְרְאוּ
קְדוּשִׁים, עַד שֶׁנִּתְּנָנוּ לְאָרֶץ, הֵינּוּ אָבוֹת הָעוֹלָם
וְהַנְּבִיאִים, הַתְּנָאִים וְהָאֲמוֹרָאִים, זָכוּ כָּל־כַּף
לְזַבֵּךְ עֲצָמָם בְּחַיֵּיהֶם, עַד שֶׁהָיוּ כָּבֵד בְּחַיִּים
חַיּוֹתָם זֹכִים לְדוֹר לְמַעַלְהָ, מְרַב דְּבִקּוּתָם
וְהַתְּפִלָּוֹתָם בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, בְּכַטּוֹל כָּל
הַרְגָּשׁוֹתֵיהֶם, אִף־עַל־פִּי־כֵן אֵינָם נִקְרְאִים
קְדוּשִׁים, אֲלֵא עַל־יְדֵי שְׁנִמְצָאִים כָּאֵן בְּאָרֶץ
הַגְּשָׁמִית, עַל־יְדֵי שְׁזֹכִים לַעֲבֹר אֶת זֶה הָעוֹלָם
בְּקִדְשָׁהּ וּבְטַהֲרָהּ, וְלַהֲפֹךְ אֶת גְּשָׁמֵי הָאָרֶץ
לְרוּחַנִּיּוֹת אֱלֹקוֹתָיו יִתְבַּרֵּךְ, שְׁתֵּהִיָּה הָאָרֶץ
הַגְּשָׁמִית כְּפֶסֶע לְשָׁמַיִם רוּחַנִּיּוֹת אֱלֹקוֹתָיו יִתְבַּרֵּךְ,
וְאֵת זֶה לּוֹמְדִים בְּמִסְכַּת זו, אֵיךְ לְהַגִּיעַ אֶל זֶה,
וְעַל־כֵּן נִקְרְאֵת מִסֻּכַּת זו "אָבוֹת", עַל שֵׁם
אָבוֹת הָאָמָה, שֶׁלְּמָדוּ אוֹתָנוּ אֵיךְ לְהַגִּיעַ אֶל זֶה,
וְזֶה כָּל הַלְמוּד בְּמִסְכַּת זו, אֵיךְ לְהַפְּךָ גְּשָׁמֵי
לְרוּחַנִּיּוֹת, וְהַכֵּן.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנמחיו מיתה צדית דין מפני רשעמן, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא אחר חמית הממדים שעתידים לחיות ולעמוד בגופן

וזנפסם חיים נלחיים כחמה וכלננה וככווננים כדמייתי בגמרא צהאי פרקא ממיס שעמידים לחיות אין חורין לעפקו, והעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שמיה, ואף על

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמַר (שְׁעִיָה ס'): וְעַמּוּךָ כָּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גִּזְרֵי מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְפָּאֵר.

זה חמר וזה צורה, וקמו שהחמר שהוא הגוף צריך להנשמה, כף צריכה להנשמה אל הגוף, לכה אל תפרש מהם, ותחבר צמקם להשגיח אליהם בעין חמלה להחיותם ולמוטב. אמר

פי שיש בו גוף וגויה, אלא לדיקס יושבין ועטרומיהן צדאסיהן והנני מווי השכינה, ומפני שאין כל ישראל שרין בו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמתי יש להם חלק.

בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן כה),

שאין שני בגי' אדם שרין זה לזה, כי כל הנשמות הן זו למעלה מזו, וזה מלבוש לזה, וקנימיות של תחתון נעשה לבוש חיצוניות לחיצוניות העליון, נמצא, כשאחד רוצה לעלות ממדרגתו למדרגה עליונה, אזי הולך ונעמק האדם העומד במדרגה עליונה, והולך ונעמק למדרגה יותר עליונה, כי אי אפשר שיהיה שני אנשים במדרגה אחת, כי אחד מגביה את השני, ולכן מתחילין כל פרק מפרקי אבות, ששם מבארת הנהגת התנאים הקדושים איך שהתנהגו, כי אם תכנס בלב האדם איוו חלישות, ויאמר: הלא אני חמר גם ומגשם, איך אוכל פעם להגיע למעשי הצדיק, שהוא קדוש ופרוש לגמרי, ומכל שכן איך אוכל להגיע למדרגת הנהגת התנאים הקדושים? לזאת מתחילים כל פרק עם המשנה הזו: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (שע"ה

ס'): וְעַמּוּךָ כָּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גִּזְרֵי מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְפָּאֵר; להורות, אשר כלל נשמות ישראל הם חלק אחד, כי כל בר ישראל יש לו חלק בעולם הבא, שהוא הארת האין סוף ברוך הוא, ולכן הנשמות כלולות זו בזו, וכשאחד חוזר בתשובה, ההכרח לו לעלות מעלה לצאת ממדרגה התחתונה שנמצא בה עכשו, ולעלות אל המדרגה העליונה, נמצא, שהתחתון שאין תחתון ממנו, כשהוא חוזר בתשובה, אז הוא גורם לדחף את כל הנשמות שיצילו למעלה, כי אין שתי נשמות עומדות במקום אחד, ולכן מקדימים במשנה זו, להורות לאדם שלא יתיאש, אדרבה אם הוא מרגיש שהוא הכי גרוע, הוא יכול לזכות את כלל נשמות ישראל לעלות יותר ויותר, כי התחתון דוחף את העליון, וכן זה שלמעלה ממנו דוחף זה שלמעלה ממנו, וכן הלאה, עד שכלם כל כלל נשמות ישראל יכולים לזכות לחלק עולם הבא. וזה שאמרו תמינו הקדושים (ימא פו): גְּדוּלַת תְּשׁוּבָה, שְׁבִיבִיל יְחִיד שְׁעֵשֶׂה תְּשׁוּבָה מוֹחֲלִין לְכָל הָעוֹלָם כְּלוּ; נמצא, כשאדם מחייב את עצמו להכי גרוע והכי נמוך מכלל נשמות ישראל, אל יאמר: איך אוכל להגיע למדרגת והנהגת התנאים הקדושים, כי אדרבה, אם הוא יחזר בתשובה, ממילא יתחברו כלל נשמות ישראל יחד, כי אחד דוחף את השני, ועל ידו ימחלו לכלם, כי כלם יש להם חלק בעולם הבא, דיקא על ידו. ולכן מקדימים כל פרק בהנהגת התנאים עם משנה זאת, לחזק ולצמח ברכים

כושלות, אַת אֵלֹו שְׁמַחֲוֹקִים אַת עֲצָמָם לְהִכִּי גְרוּעִים, שְׁלֵא רַק שְׁיִזְכוּ בְּעֲצָמָם, אֲלֵא גַם יִזְכוּ אַת הַחֲחִירִים, וְזֶה שְׁנֵאמָר (ישעיהו ס. כא): "וְעַמֶּךָ בְּלִם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְצָר מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר", פְּרָק א א **מִשֶּׁה קָבַל תּוֹרָה**, דְּרַכִּי הַמוֹסֵר יִכַּל יִתְנַהֵג שְׁלֵמַד מִפְּסוּק זֶה וְדִיקָא, הָאֵלֵס עַם חֲזָרוּ, לְפִיכָן שְׁנֵה סוֹכְבַּ עַל יְהוּדִים, הַחֲחִיל הַתַּנַּל בְּמַסַּכַּת זו, פְּשׁוּטִים, שְׁהֵם בְּחֻבִּינַת מִשֶּׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינִי, וְיְהוֹשֻׁעַ וְזִקְנִים, וְזִקְנִים, לומר לך שֶׁהַמּוֹסֵר וְהַמוֹסְרִים עִם, שְׁמַרְמוֹז עַל הַפְּשׁוּטִים, כְּפִרְיָא בְּדַבְּרֵי רַבְּנּוּ ו"ל (לְקוּשְׁרֵי מוֹתְרֵן, חֲלָק א', סִימֹן כב), אֲשֶׁר עִם זֶה סוֹכְבַּ עַל הַפְּשׁוּטִים וְהַרְחֹקִים, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַם מִתְּנַהֲגִים בְּיִרְאַת שְׁמַיִם עִם הַתְּמִימוּת שְׁלֵהֶם, הֵם מְרַבִּים יְרֵאת שְׁמַיִם וְנַחֲת־רוּחַ בְּאֶרֶץ, כִּי בְּגִי־אֲדָם מִסְתַּכְּלִים עַל הַפְּשׁוּטִים, וְרוֹאִים אִיף שְׁהֵם עוֹבְדִים אֵת הַשֵּׁם יְתִבְרַךְ בְּהִמְיוּת גְּמוּרָה, בְּלֵי שׁוּם חֲקִמּוֹת וְהַשְׁכָּלוֹת, אֲלֵא עוֹשִׂים מַעֲשֵׂיהֶם בְּקַבְּלַת עַל, הֵם אֲשֶׁר גּוֹרְמִים נַחֲת־רוּחַ לְמַעְלָה, וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מִתְפָּאֵר עִמָּהֶם. וְלָכֵן, אַהוּבִי, בְּנִי! אַל תֵּאמַר שְׁאֵף פְּעַם לֹא תִזְכֶּה לְהִגִּיעַ לְקִים אַת הַנְּהַגַּת הַתַּנַּאִים, אֲדַרְבָּה, אַם תִּחְזֹר בְּחֻשְׁבָּה שְׁלֵמָה, אֲפִלוּ שְׂאֵתָה יוֹדַע שְׂאֵתָה הִכִּי גְרוּעֵ, אֲזִי תִזְכֶּה לֹא רַק לְעֲצָמָךְ, אֲלֵא תִזְכֶּה לְהִגְבִּיַה וְלְהַעֲלוֹת אֵת כָּלֵל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁיַעֲלוּ מִדְּרָגָה אַחַר מִדְּרָגָה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

פְּרָק א'

א **מִשֶּׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינִי**: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר סִינִי מְרַמֵּז עַל עֲנוּה, כְּמִאֲמָר ו"ל (מַגֵּלָה כט): "צֵאָה בַת קוֹל וְאָמְרָה לְהֵם, לְמָה תִרְצְדוּן עִם סִינִי, בְּלָכֶם בְּעַלֵּי מוּמִין אֲתֵם אֲצֵל סִינִי. וְכֵן אָמְרוּ (סוּטָה ה): אֲנִי אֵת דְּבָא, שְׁחַרֵי הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַיֵּחַס כָּל הַהָרִים וְהַגְּבֻעוֹת, וְהַשְּׂרָה שְׁכִינְתוֹ עַל הַר סִינִי, וְלֹא גְבַה הַר סִינִי לְמַעְלָה, לָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (בְּרַאשִׁית רַבָּה, פְּרָשָׁה צט, סִימֹן א'): בְּשֻׁעָה שְׁבָא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְתַן תּוֹרָה בְּסִינִי הִיוּ הַהָרִים רִצִּים וּמִתְדַבְּנִים אֵלֹו עִם אֵלֹו, תְּבוֹר כָּא מְבִית אֱלִים, וְכַרְמֵל מֵאֲסַפְּמִיָּא, אָמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: לְמָה תִרְצְדוּן בְּלָכֶם בְּחֻבּוּנִים, בְּלָכֶם נַעֲשֵׂה עֲבוּדָה זָרָה עַל רֵאשְׁכֶם, אֲבָל סִינִי שְׁלֵא נַעֲשֵׂה עֲבוּדָה זָרָה עֲלֵי, הַהָר חִמַּד אֲבָלִים לְשִׁבְחוֹ. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (בְּמִדְבָר רַבָּה, פְּרָשָׁה יג, סִימֹן ד'): "שְׁפִל־רוּחַ יְחַמֵּךְ כְּבוֹד" — זֶה סִינִי, שְׁהַשְׁפִּיל אֵת עֲצָמוֹ לוֹמַר שְׁאֲנִי נִמְךָ, וְעַל־יְדֵי כֵף תַּמְרָךְ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא כְּבוֹדוֹ עֲלֵי; וְנִמְצָא, שְׁסִינִי הוּא סִמְל שְׁל עֲנוּה, וְלָכֵן מִשֶּׁה רַבְּנּוּ, שְׁעֲלֵי נִאָמַר (בְּמִדְבָר יב, א): "וְהָאִישׁ מִשֶּׁה עֲנּוּ מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הַאָדָמָה", קָבַל אֵת הַתּוֹרָה מִסִּינִי דִיקָא, הִינּוּ עַל־יְדֵי מִדַּת עֲנוּה שְׁהִיתָה לוֹ, וְכִמּוֹ שְׁפָרַשׁ רַבְּנּוּ ו"ל (תַּיִי־מוֹתְבֵר, סִימֹן תַּקַּע) עַל הַפְּסוּק (שְׁמוֹת לד, א): "פֶּסֶל לָךְ", וְדַרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (שְׁמוֹת רַבָּה, פְּרָשָׁה מו, סִימֹן ב'): הַפְּסֻלַּת שְׁלָךְ מִשֵּׁם הַעֲשִׂיר מִשֶּׁה; הִינּוּ שְׁמַשְׁוֹ רַבְּנּוּ זֶכֶה לְמִדַּת הָעֲנוּה, שְׁבְכָל מְקוֹם שְׂרָאָה אִיוּו פְּסֻלַּת, תְּלַה אֵת הַפְּסֻלַּת בוֹ, וּמִשֵּׁם נִתְעַלָּה. וְכִמּוֹ שְׁכְּתוּב (אִיוּב כח, יב): "הַחֲכָמָה מֵאִין תִּפְצָא", כִּי בְכָל מְקוֹם שְׂרָאָה פְּסֻלַּת, תְּלַה אֵת זֶה בְּעֲצָמוֹ, שְׁוֹ שְׁלֵמוֹת מִדַּת הָעֲנוּה. וְלָכֵן דִּיקָא "מִשֶּׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינִי", כִּי הוּא הַחֲזִיק אֵת עֲצָמוֹ לְלֹא כְלוּם, וּמִשֵּׁם קָבַל אֵת הַתּוֹרָה. "וּמִסְרָה לְיְהוֹשֻׁעַ" אֵת מִדַּת הָעֲנוּה, שְׁיַדַּע

לזקנים. שהאריכו ימים אחרי יהושע ואותם הוקנים לזקנים אחרים עד שהגיעו למחלתם של נביאים, שהן עלי הכהן ושמואל הרמתי: לאנשי כנסת הגדולה. "ויהושע מִסְרָה לְזִקְנִים וְזִקְנִים לְנָבִיאִים וְנָבִיאִים מִסְרָה לְאֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה"; שִׁשְׁדָּעוּ שֵׁאֵי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה אֲלָא כְּשֶׁמִּבְטָל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי, וְנִעְשָׂה כְּטַל וּמִבְטָל כְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, כִּי הַתּוֹרָה הִיא רוֹחַנִית, וּכְכֹל שְׂאֵדָם מִבְטָל אֶת הַנְּשָׁמִיּוֹת הַנְּחִישׁוֹת שְׁלוֹ, כֵּן מֵאִיר בּוֹ אוֹר הַתּוֹרָה. לְכֵן אֲשַׁרֵּי מִי שֶׁשָּׂם אֶת עֲצָמוֹ כְּאֶסְקוּפָה לְדַרְכֵי עֲלִיו, וְאֵז הַתּוֹרָה תֵּאִיר בּוֹ אוֹר רוֹחַנִי, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

הם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים: הֵינּוּ אֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, שֶׁקִּבְּלוּ אֶת מִדַּת הָעֲנֻנָּה, אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים — אֵיךְ יְכוּלִים גְּדוּלְיֹחַ לְהִתְדַיֵּד אֶת הַתּוֹרָה לְדוֹרוֹת הָעַתִּידִים.

הוּוּ מְתוּנִים בְּדִין: כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְהַעֲבִיר אֶת הַתּוֹרָה לְיִלּוֹת, אֲלָא וְעַל־יְדֵי מִדַּת הַסְּבָלָנוֹת, כִּי לֹא תִקְפְּדוּ לְמַד, וְצָרִיכִים סְבָלָנוֹת גְּדוּלָה מְאֹד, שֶׁזֶּה מִתּוֹן — לְשׁוֹן סְבָלָנוֹת, וְצָרִיכִים לְתַלְמִידִים סְבָלָנוֹת גְּדוּלָה מְאֹד, וְאֶסוּר לְרַחֵק שׁוֹם תַּלְמִיד, אֶפְלוּ שֶׁמְצַד הַדִּין צָרִיכִים לְרַחֵקוֹ, עִם כָּל זֹאת אָמְרוּ: "הוּוּ מְתוּנִים בְּדִין", שֶׁבְּדִין לְרַחֵק תַּלְמִידִים צָרִיכִים מִדַּת הַמְתִּינּוּת וְהַסְּבָלָנוֹת, וְזֶה מִתְּיִיב — רֵאשֵׁי תְבוֹת: "וְהִצְלַת נַפְשֵׁי מִשְׁאוֹל תַּחְתִּיתָה" (מְהִילֵם ל'), כִּי אוֹי וְאֶבּוֹי אִם מְרַחֵקִים תַּלְמִידִים, אֲשֶׁר הֵם יְכוּלִים לְצַאת לְתַרְבוֹת רְעָה, רַחֲמָנָא לְצַלָּן.

והם החזירו כבמתלה לפי שאמרו הן הן גבורותיו הן הן גוראמוי שלמללל כן היאך אומה כו יכולה להמקיים צפני כמה אומות: הם אמרו ג' דברים. הרנה דברים אמרו אלא ג' דברים הללו אמרו [הן] שיש צהס קיום המורה: הוו מתונים בדיו. שאס צא דין לפיך פעס ושמים ושלוש. לא תלמר דין זה ככר צל לפי ושמי ושלמי צו. אלא הוו ממונים כלומר ממתיון קודס שמשקו דיו: והעמידו תלמידים הרבה. לאפויך מרנן גמילל דלמר (ברכות כח). כל תלמיד שאין מוכו ככרו אל יכנס צניס המרש

והעמידו תלמידים הרבה: כי אם הולכים בדרך זו, הינו של סבלנות, ולא מרחקים אותו, אפלו שברין צריכים לרחק אותם, דיקא על-ידי-ה' יכולים להעמיד הרבה תלמידים. ולמה אמרו הלשון 'והעמידו'? לשון מעמד, שיהיה להם קיום בעולם הזה, כי באמת עובר על כל אחד צרות ויסורים ומקוריות ומכאובים במשך חייו, ואיך הוא יכול להתחזק מעמד? אם מלמדים את התלמידים בעודם צעירים, דרך בעבודת השם יתברך, על-ידי-ה' יש להם המדה שהם עומדים על מקומם ועל אמונתם כל ימי חייהם, וזה 'והעמידו' דיקא, כי תכמינו הקדושים אמרו (ברכות א:1) ואין עמידה אלא תפלה, כי אם מתדירים בתלמידים את ענין התפלה שיתחזק מעמד, מזה דיקא יהיה להם כח להתחזק עצמם כל ימי חייהם. 'והעמידו תלמידים הרבה', שפתחיר בהם ענין עמידה, שזו תפלה, וגם בתפלה צריך סבלנות גדולה מאד, כי לא בכל פעם מתקבלת

התפלה, וצריכים לחזור ולהתפלל פעם אחר פעם ולא להתאשא, או יצליחו התלמידים כל מקולקלים וסאני שומעיה חי נמי אשמעין (יבמות) מי חתיהם.

ועשו סיג לתורה: כי התורה צריכה גדרים (סו:): שאם העמיד תלמידים בנחרתו יעמיד תלמידים וסיגים, וזה מה

שצריכים ללמד את התלמידים, שלא יקל בעיניהם כל הסיגים והגדרים, ואל יאמרו שזה רק חמרא בעלמא, כי אדרבה, צריכים מאד מאד לשמר את הגדרים והסיגים שסביב לתורה, כי הם כמו גדר שלא פל לתהום, כך בקיים התורה צריכים גדרים וסיגים, שלא פל לנוקבא דתהומא רבא, והבן למעשה.

ב שמעון הצדיק היה משרי הגדולה: למשמרת: ב משרי שלאחר שמו כן נשמירה הנקלה ציוו. והוא היה כהן גדול אחר עורא: הוא היה אומר. כלומר כן היה מרגלל בפומיה ממד וכן כל ר' פלוני אומר. הוא היה אומר. שבמסכת

10. פירוש היה רגיל לומר כן ממדי: העולם עומד. לא נברא העולם אלא שבציל נגושה דברים הללו: על התורה. שאלמלי לא קבלו ישראל את התורה לא נברא שמים וארץ. דכתיב (וימיה לג) אם לא בריטי יומם ולילה מקום שמים וארץ לא שמי (שבת פח:). ועל העבודה. עבודת הקדושות שכן שנינו במסכת מענית (כז:): שאלמלא מעמדות לא נקיימו שמים וארץ. ומנינו שבציל הקדושות שהקריב נח נשבע [הקדוש ברוך הוא] שלא יצא מנוול לעולם. הרי שהעולם עומד על

הצדוקים שפפרו בתורה שבציל פה ובמסורת שקבלו עם ישראל, לזאת הרחיקו אותם לגמרי, וכדי שתהיה נמשכת מסורת קבלת התורה לעם ישראל בלי שום התערבות של כחות זרות, לכן "הוא היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים: הינו שכל העולם היהודי עומד ביהודים, והתקנים, ויהושע משהו רבנו, ואסור להתחבר עם שום כחות המתחששים, שהם כופרים בעקר, כי בכל דור דור קמים כל מיני כחות מינים ואפיקורסים, שרוצים לסלף את התורה, וצריכים להתרחק מהם כמו שמתבטאים מאש. והסימן מי הם המסלפים את דברי התורה — זה אי אפשר לדעת, אלא "ועל העבודה", מי שעוסק הרבה בתפלה ובקשה, להתפלל ולהתחנן אליו יתברך, שלא יפל בפח יקוש, כי אלו המינים והאפיקורסים מלבישים גם כן את דבריהם הרעים והמרים בדברי תורה, ומסלפים מאמרי חכמינו הקדושים, ומביאים ראיות חזקות על כל דעותיהם הרעות והמרות, עד שקטני הדעת והשכל

הקרנות: ועל גמילות חסדים. דכמיז (ההלים פט) נמשכים אַחֲרֵיהֶם; כי בְּמִשְׁפָּחָךְ כֵּל זִמְנֵן הַגְּלוּת עולם חסד יבנה. וגמילות חסדים הוא לשמה חמים. הַאֲרֹךְ וְהַפֶּדֶר, קָמוּ כֵּל מִיַּגְי כַּתוּת מִיָּמִים מִמִּינִים וְלִנְחַס אֲזַלִּים. וְלִבְקֵר חוֹלִים. וְלִכְבוֹד מַתִּים. וְכוּנֹל שׁוֹנִים, כְּדִי לַעֲקֹר אֶת הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה

זוה: א פֿרס. לָשׁוֹן עֵרַךְ עֵרַךְ מִתְרַמֵּינן פּוֹרְסָנָא הוּא מְשֻׁמּוֹת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי שְׂיִטְתָּם וְדַרְכָּם מה שפֿרס נותן למי שעזר אוחו והוא אלו חייב נדין ליתן לו כלום. כמו מה שנתן אדם לזנו קטן או לנאשו או לעזרו מפני קורב רוח שעשו לו. ואפילו למקום פסם כזה לא יעזרו אדם את זוראו אלא

הקדושה, אֵלָא מִי שִׁחֲזַק בַּתְּפִלָּה, וּמִתְפַּלֵּל יוֹם יוֹם אֱלֹו יִתְבַּרְךְ, הוּא כּוֹל לַעֲמֹד עַל טְעוּתָם וְעַל שְׂקָבָם וְעַל סִלּוּפָם. וְאִי אֶפְשֶׁר לְהַתְּפִלֵּל, אֵלָא אִם מִחֲזוּק בְּמִדַּת גְּמִילוּת חֲסִדִים, שְׁהִיא צְדָקָה וְחֶסֶד שְׁעוּשָׁה עִם הַזּוּלָת. וְלִכֵּן אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל (לְקוּטִי־מִוִּהֲרִין, חֶלֶק א'. סִימָן ב'), שְׂקָבָם הַתְּפִלָּה צְרִיכִים לְתַת צְדָקָה, לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַזּוּלָת, וְהַפְּלֵל הוּא, שְׂאֵם אָדָם רוֹצֵה לְהַשְׂאֵר בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה כְּפִי הַמְּסוּרָה שְׂקָבֵלָנָה מְאֹבְחֵינוּ וּמְאֹבְחֵי אֲבוֹתֵינוּ, עַד מִשָּׁה רַבֵּנוּ, שְׂקָבֵל אֶת הַתּוֹרָה מִהַר סִינִי, עָלָיו לְלַמֵּד הַרְבֵּה תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְיַרְבֵּה בַּתְּפִלָּה וּבַקְּשָׁה, שְׁלֵא יִטְעָה, חֵס וְשָׁלוֹם, מִדַּעַת הָאֲמָת, וְיַרְבֵּה בְּגִמְלוּת חֲסִדִים. וְלִכֵּן דִּיקָא "שְׂמַעוֹן הַצְּדִיק שְׁהִיהָ מִשְׁרֵי כִנְסַת הַגְּדוּלָּה", שְׂבָכְמִי הַתְּחִילוּ כְּבֹר הַכּוֹתוֹת הַרְעוֹת וְהַתְּפַשֵּׁט בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּגוֹן: הַכּוֹתוֹת וְהַצְּדוּקִים, אֲזוּ הַעֲמִיד יִסוּד תּוֹק לְעַם יִשְׂרָאֵל עַד סוֹף כֹּל הַדּוֹרוֹת, שְׂרִיעוּ שְׁהַעוֹלָם הַפְּרָטִי שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל תְּלוּי רַק בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים הָאֵלֹו, לְהַרְבּוֹת בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וּלְהַרְבּוֹת בַּתְּפִלָּה וּבַקְּשָׁה, וְלַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וְאִם הַתְּפַלֵּל הֵיטֵב, תִּרְאֶה שְׂבָכְמִי כֹּל הַדּוֹרוֹת, כֹּל אֵלֹו הַרְשָׁעִים הָאֲרוּרִים שְׁהִימּוּ כַּתוּת חֲדָשׁוֹת נֶגֶד הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, תַּחֲמָנָא לִישׁוֹבָן, הִיו רְחוּקִים לְגַמְרֵי מִתּוֹרָה, וּמִכֵּל שִׁפְזָן מִתְּפִלָּה, שְׂבָכְלָל לֹא הַתְּפַלְלוּ אֱלֹו יִתְבַּרְךְ, וְהִיו רְחוּקִים מִלַּעֲשׂוֹת צְדָקָה וְחֶסֶד עִם הַזּוּלָת. וְהָ יִהְיֶה לָךְ, אֲהוּבִי, בְּנִי, סִימָן וּמוֹפֵת חוֹתָךְ, מִי שְׁהוּא רָשָׁע גְּמוּר, וְשִׁיף לְאִיזוֹ כַּת שְׁהִיא נֶגֶד הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, זֶה מִי שְׂאִינוּ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְאִינוּ עוֹסֵק בַּתְּפִלָּה, וְאִינוּ עוֹסֵק בְּגִמְלוּת חֲסִדִים, מֵאֵלֹו צְרִיכִים לְהַתְּרַחַק בְּתַכְלִית הַרְחוּק. וְלִכֵּן דִּיקָא שְׂמַעוֹן הַצְּדִיק הַעֲמִיד אֶת יִסוּד הַתְּפִלָּה, שְׁהוּא עוֹלָם הַיְּהוּדִי, עַל שְׁלֵשָׁה דְבָרִים, שְׂכָל אֵלֹו שִׁישׁ בְּהֵם תּוֹרָה וְעִבּוּדָה וְגִמְלוּת חֲסִדִים, הֵם מֵאֲנָשִׁי אֲמוּנָה, וְרֵאוּי לְהַתְּחַבֵּר אֲלֵיהֶם, וְאֵלֹו שְׂאִין בְּהֵם אֶת הַשְּׁלִישָׁה דְבָרִים הָאֵלֹו, צְרִיכִים לְהַתְּרַחַק מֵהֵם בְּתַכְלִית הַרְחוּק, כִּי הֵם הַמִּינִים וְהָאֶפְסוּרִים הַרוֹצִים לַעֲקֹר אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךְ. וְאִם תַּחֲבוּנָן הֵיטֵב, אֲהוּבִי, בְּנִי! תִּרְאֶה שְׂכָל הַכּוֹתוֹת הַחֲדָשׁוֹת שְׂקָמוּ לְהַטְעוֹת אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהַלְבִּישׁוּ אֶת עַצְמָם בְּכָל מִיַּגְי לְבוּשִׁים, כְּאֵלֹו פְּנִתָּם לְתַקוֹן הַעוֹלָם, הֵם הִיו רְחוּקִים מִשְׁלֵשָׁה דְבָרִים הָאֵלֹו: תּוֹרָה וְעִבּוּדָה וְגִמְלוּת חֲסִדִים. וְלִכֵּן רֵאוּי לְהַתְּרַחַק מֵהֵם בְּתַכְלִית הַרְחוּק, כִּי הֵם הַעֲרִיב־רַב הַרְשָׁעִים אֲרוּרִים, הַרוֹצִים לַעֲקֹר אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךְ, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

ג אל תהיו פֿעבֿדים המשֿמשֿין את הרב על מנת לקבל פֿרס, אֵלָא הָיוּ פֿעבֿדים המשֿמשֿין את הרב שלא על מנת לקבל פֿרס, וַיְהִי מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם

צְרִיף לְדַבֵּק אֶת עֲצָמוֹ בְּאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, מֵאֲהֵבָה נִלְבַּד: וְיֵהי מוֹרָא שְׂמִימִים עֲלֵיכֶם. אִף עַל וְלִידַע תְּמִיד, אֲשֶׁר אֵין בְּלֻעְדֵי וְתִבְרָךְ קָלָל, פִּי שְׂאֵתָה עוֹבֵד מֵאֲהֵבָה עוֹבֵד גַּם כֵּן מֵרֵאָה שֶׁהוֹעֵד וְהַכֵּל לִפְלֵ אֲלֻקוֹת גְּמוּר, וְדָבָר גְּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ יַעֲשֶׂה מִעֲצָמוֹ, אֲלֵא בְּהַשְׁגַּחַת הַמַּאֲצִיל

הַעֲלִיּוֹן, וְלֹא יִרְצֶה שׁוֹם רְצוֹן אַחַר מִבְּלֻעְדֵי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהִנֵּה הֵרֵב הַקְּדוּשׁ הַרְבִּי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ זי"ע

מִדְּרֹשָׁה (נַעַם אֱלִימֶלֶךְ וְזִ"ע תְּרוּמָה): מַהוּ כִּפְּלֵ הַלְשׁוֹן?

וְיֵשׁ לוֹמֵר, דִּהְיָה הַצְּדִיק הַעוֹבֵד הַשֵּׁם בְּמִצְוֹת, וּמְשַׁמֵּר אֶת עֲצָמוֹ שְׂלֵא לְעַבֵּר, חֵס וְשְׁלוֹם, עַל אֵינוֹ מְצוּה קָלָה, וּמֵהִדָּר אֲחֻרָיָה לְעִשׂוֹתָהּ כְּתוּבָהּ, אֲבָל אֵינוֹ בְּמִדְּרֹגָה זוֹ, שִׁיבֹא עַל-יְדֵי הַמִּצְוֹת אֶל דְּבָקוֹת הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, וְחֻשְׁקוֹת גְּדוֹלָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, לְזֶה הַצְּדִיק יֵשׁ לוֹ לְצַפּוֹת לְתִשְׁלוֹם גְּמוּל לְעוֹלָם הַבָּא. אֲבָל יֵשׁ צְדִיק, שְׁעוֹבֵד בְּמִחְשְׁבוֹת טְהוּרוֹת, וּמְדַבֵּק אֶת עֲצָמוֹ עַל-יְדֵי הַמִּצְוֹת בְּבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, בְּדַבְּקוֹת וְחֻשְׁקוֹת גְּדוֹלָה, וְרוֹאֶה תְּמִיד רוּמָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַצְּדִיק הַזֶּה הוּא מוֹשֵׁף תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַבָּא אֵלָיו, כִּי אֵלּוֹ הִנֵּה מְדוּי הַשְׂכִּינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְזֶה הַצְּדִיק אֵינוֹ מַצְפִּיָּה לְתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הַבָּא, כִּי יֵשׁ לוֹ תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְזֶהוּ דְּאִיתָא (בְּרֻכּוֹת י"ג), שְׁבָרְכוּ: "עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחַיִּיךָ", וְרָצָה לוֹמֵר, שְׂתוֹנֶה שְׂתֵּהיָה כִּל-כֶּף צְדִיק, שְׂתֵּהיָה בְּדַבְּקוֹת תְּמִיד, וְאִזְ הִיָּי לָךְ תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַבָּא בְּחַיִּיךָ. וְזֶהוּ פֶּרֶשׁ הַמְּשֻׁנָּה: "אֵל תִּהְיֶי כַּעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הֵרֵב עַל מִנַּת לְקַבֵּל

פְּרָס" בְּעוֹלָם הַבָּא, הֵינּוּ שְׂמֻצְפִים לְתִשְׁלוֹם שְׂכָר, "אֲלֵא הוּוּ כַּעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הֵרֵב שְׂלֵא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פְּרָס", רְצָה לוֹמֵר, שְׂתֵּהיָה כִּל-כֶּף צְדִיקִים, שְׂתֵּהיָה לְכֶם הַשְׂכָּר מִדָּ בְּשַׁעַת עֲשִׂית הַמִּצְוָה, דִּהְיָנוּ הַתְּדַבְּקוֹת עַל-יְדֵי הַמִּצְוֹת תִּמְשִׁיכוּ אֶת הַתַּעֲנוּג לְכֶם עוֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה. וּבְכַאֲמֵת זֶה

הַגְּלוּי מְגַלֵּה לְנוּ רַבְּנוּ זי"ל (לְקוּשִׁי-מִוְהַרְ"ן, חֵלֶק א', סִימָן ה'), שְׂאָדָם צְרִיף לְהִיּוֹת כִּל-כֶּף שְׂמִחַ בַּעֲשִׂית הַמִּצְוָה, עַד שְׂלֵא יִרְצֶה שׁוֹם תַּעֲנוּג וְשְׂכָר עוֹלָם הַבָּא, אֲלֵא בְּזֶה הַעוֹלָם כִּבְר יִרְגִישׁ אֶת הַשַּׁעַם הַרוּחָנִי שְׂבִתוֹף הַמִּצְוָה, וְזֶה שְׂכָר מְצוּה — מְצוּה, כִּי הַשְׂכָּר שְׁלוֹ זוֹ הַמִּצְוָה בְּעֲצָמָה, שְׂדוּכָה לְקַבֵּל אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, שְׂאֵין עוֹד תַּעֲנוּג יוֹתֵר גְּדוֹל מִתַּעֲנוּג כְּוָה, שֶׁהוּא מִתַּעֲנוּג בְּתַעֲנוּג רוּחָנִי עוֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׂוֶה עוֹלָה בְּקִנְיָה אֶחָד עִם דְּבָרֵי הַרְבִּי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ זי"ע: "אֵל תִּהְיֶי כַּעֲבָדִים

הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הֵרֵב עַל מִנַּת לְקַבֵּל פְּרָס", חֵלֶק עוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הַבָּא, "אֲלֵא הוּוּ כַּעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הֵרֵב שְׂלֵא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פְּרָס", וְיִקְבֵּל אֶת פְּרָס עוֹלָם הַבָּא עוֹד בְּזֶה הַעוֹלָם, שְׂתֵּהיָה כִּל-כֶּף בְּטֵל וּמְבֻטָּל בְּאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, שְׁעוֹד יִרְגִישׁ חַיִּי עוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲשֶׁר אֵין עוֹד תַּעֲנוּג כְּתַעֲנוּג הַזֶּה. עִם כֵּל זֹאת מְזַהֵר אוֹתָךְ הַתַּנַּא הַקְּדוּשׁ: "וְיֵהי מוֹרָא שְׂמִימִים עֲלֵיכֶם", אִף

שֶׁהַגַּעַת לְמִדְּרֹגָה כְּזוֹ שְׂאֵתָה כִּבְר לֹא חִפְץ פְּרָס עוֹלָם הַבָּא, אֲלֵא בְּעוֹלָם הַזֶּה אֵתָה כִּבְר מִרְגִישׁ עוֹלָם הַבָּא, עִם כֵּל זֹאת צְרִיף שְׂתֵּהיָה עֲלֶיךָ יִרְאֵת שְׂמִימִים, כִּי אִף שְׂאֵתָה מִרְגִישׁ אֹד וְזוּי וְחִיּוּת וְדַבְּקוֹת בְּאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, עִם כֵּל זֹאת צְרִיף שְׂתַרְעֵד וְתִפְתַּח מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְהַעֲדֵי הַרְבִּי ר' מְנַחֵם מְנַדֵּל מִרְמִינּוֹב זי"ע, שְׂרָאָה אֲצֵל רַבּוֹ הַרְבִּי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ זי"ע, שְׂתֵּהיָה לוֹ יִרְאֶה כְּזוֹ, עַד

שִׁישׁ עוֹרֵק (שְׂקוּרִין אֲדַעַר) אֶחָד, שְׂאֵינוֹ רוֹעֵד אֲלֵא בְּיוֹם הַמִּיתָה, וְגַם הַעוֹרֵק הַזֶּה רוֹעֵד כָּבֵל יוֹם בְּרַבּוֹ בַּעַת הַתְּפִלָּה; כִּי אִף שְׂאָדָם מְכַנִּים בְּעֲצָמוֹ אֲמַתַּת מְצִיאָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְצוּפָה מִכְּבִישׁ תְּמִיד רַק

עוֹלָם הַבָּא, עִם כֵּל זֹאת צְרִיף שְׂתֵּהיָה עֲלֶיךָ יִרְאֵת שְׂמִימִים, כִּי אִף שְׂאֵתָה מִרְגִישׁ אֹד וְזוּי וְחִיּוּת וְדַבְּקוֹת בְּאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, עִם כֵּל זֹאת צְרִיף שְׂתַרְעֵד וְתִפְתַּח מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְהַעֲדֵי הַרְבִּי ר' מְנַחֵם מְנַדֵּל מִרְמִינּוֹב זי"ע, שְׂרָאָה אֲצֵל רַבּוֹ הַרְבִּי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ זי"ע, שְׂתֵּהיָה לוֹ יִרְאֶה כְּזוֹ, עַד שִׁישׁ עוֹרֵק (שְׂקוּרִין אֲדַעַר) אֶחָד, שְׂאֵינוֹ רוֹעֵד אֲלֵא בְּיוֹם הַמִּיתָה, וְגַם הַעוֹרֵק הַזֶּה רוֹעֵד כָּבֵל יוֹם בְּרַבּוֹ בַּעַת הַתְּפִלָּה; כִּי אִף שְׂאָדָם מְכַנִּים בְּעֲצָמוֹ אֲמַתַּת מְצִיאָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְצוּפָה מִכְּבִישׁ תְּמִיד רַק

ירא ואין ירא נועט: ד יוסי בן יועזר איש צרידה על רוחניות חיות אלקותו: תברך, עם כל זאת יוסי בן יוחנן איש ירושלים. כל התנאים הנזכרים עליו לרעד ולפחד תמיד ממנו: תברך ביראה צדקה, זה זוג זוג פלוני ופלוני קבלו מפלוני ופלוני. שלמה, והבן למעשה.

ד יוסי בן יועזר איש צרדה יוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם: יש גורמים ממנו, הינו ששניהם יוסי בן יועזר יוסי בן יוחנן קבלו

ד יוסי בן יועזר איש צרדה יוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם. יוסי בן יועזר איש צרדה

מאנטיגנוס, וזה הנכון, אבל בתוספות יום טוב' מביא את הגרסא "קבלו מהם", כי פרש הרמ"א: משמעון ואנטיגנוס. וכתב רבי יוסף בן נתמיאש, שלמדו תחלה לפני שמעון הצדיק ונפטר, והם עדין לא למדו כל צדקם, וחרזו ללמד לפני אנטיגנוס הממלא מקום משמעון הצדיק, עד שנפטר גם כן, והם מלאו את מקומו, עד כאן במדרש שמואל. לפי זה נכון הלשון 'מהם'. ומה שמוכרי את מקום מגורם "איש צרדה", או "איש ירושלים", אלא ידוע, שקל צדיק וצדיק עובד את השם יתברך כפי שרשו וכפי מדרגתו התחתונה, והכל קשור למעלה, הינו כל עיר בעולם הגשמי והתמרי היכן שנשרש שרשו בארץ התחתונה, והכל קשור למעלה, הינו כל עיר בעולם הגשמי והתמרי הזה, יש כנגדו שרש שרש למעלה בעולמות העליונים, ולכן אנו מוצאים אצל כל הצדיקים והגאונים, שהם נקראים על שם עיר מגורם, אף שהיו צדיקים שהיו גרים בכמה עירות, עם כל זאת תמיד נקראו על שם עיר מסימת, וזה מפני ששרשם למעלה בעולמות העליונים היה כנגד העיר הזו, ואת זה התמצא בכל הצדיקים, וכמו שאמר רבנו ז"ל (תשימותיו, סימן טו) לאנשי שלומנו, בשעה שנקנס לגור בעיר ברסלב, עד עכשו הייתי בדרך ישוב מחוץ למחנה מושבו, עכשו מתחיל העיר יתברך להיטיב וכי', כי רבנו ז"ל היה גר קרם בעיר הוסיאטין ואחר כך בעיר מעדונדויוקע, ואחר כך נסע לארץ ישראל, ואמש נכנס לגור לעיר זלאטיסאלע, ושם סבל מה שסבל, ואחר כך נכנס לגור בעיר ברסלב, ואז אמר: "אנו חנו ככלשנו את עיר ברסלב בהמחצת בה ורקודין" כי באמת בתחלת בניסתו לברסלב דבר חכם ממחצת פנים בתפלה, שעל ידיה מגרשין האויר של חוץ לארץ, וממשיכין אוירא דארץ ישראל, כמובא (לקושימותיו, חלק א, סימן מד). וכן סמוך לכניסתו לעיר ברסלב מזוג לו כוס יין הקודש, ונשפך על הארץ. ומזוג לו כוס אחרת, וקודש עליה. ואחר כך אמר: היום נטענו שם 'ברסלבר חסידים', ושם זה ישתקע לעולם, כי לעולם יהיו אנשי שלומנו נקראים על שם עיר ברסלב, וכן נתקם ממפרסם, אף שאחר כך נסע להסתלק לעיר אימן, אשר שם מנוחתו כבוד, עם כל זאת רצה שאנשי שלומנו יקראו על שם ברסלב, וגם הוא נקרא על שם עיר ברסלב, מפל זה רואים ששם העיר יש לו שיכות גם ברוחניות אלא הצדיק, כי שם שרשו בעולם הזה, וכנגדו מאיר העולמות העליונים התלויים בעיר זו. ופעם אחת היה רבנו ז"ל בביתו של דודו הרב הקדוש רבי ברוך ממעין בבו' ז"ע, ואמר אז: דודי רצה לישוב בברסלב, ולא נתלשב שם, ואני יושב בברסלב. וכן מפרסם עוד בין אנשי שלומנו דבורים הרבה בענין לישיבתו בברסלב, והמוכרי מדיכריו, שהיו לו בענין לישיבתו בברסלב סודות נוראים ונפלאים מאד. ולכן אנו מוצאים בגמרא ובמדרשים, שמוכריים את שם התצא או האמורא על שם עירו, וכן הגאונים והצדיקים שבכל דור דור, פמטע פלם שנקראו על שם מקום מגורם, ויבדאי יש בזה סודות נרזי דרזין מסוד שרשי הנשמות שיש להם שיכות דיוקא אל עיר הזאת.

יוסי בן יועזר איש צרדה אומר: יהי ביתך בית ועד לחכמים. כשיצאו החכמים להתכנס ועד לחכמים: אדם צריך לראות שבתו יהיה תמיד מקום של חכמים, כדי שהילדים ילמדו מהם איך להתנהג, ובבית שישם ויעד לחכמים, הילדים גדלים וראים ושלמים ותלמידי חכמים, כי הילדים מסתכלים תמיד על החכמים שמתאכסנים בבית. וראו שבכל מקום שהתאכסנו תלמידי חכמים, משם יצאו גם כן תלמידי חכמים, כי הילדים מסתכלים על האורחים. ולכן כדאי תמיד להכניס אורחים תלמידי חכמים, צדיקים קדושים הדבוקים בו, יתברך, ומדברים תמיד משמו יתברך, ועל ידיה הילדים יראו דגמא חיה מה זה צדיקים ותלמידי חכמים. והיו מתאבק בעפר רגליהם; לא מספיק להסתכל עליהם, אלא לעשות את עצמו כאסקופה הנדרסת. ומוקא בספר החנוף (מזנה הלוי): מצות עשה להדבק בהם, שגאמר (דברים י, כ): "ובו תדבק", וזמרינן (בפרק אחרון דתבנות קיא): "וכי אפשר לו לאדם להדבק בשכינה, והא כתיב (דברים י, כו): "אש אכלה והא", אלא הדבק בחכמים ובתלמידיהם — בין בזווה, בין במשא ומתן, ובכל מיני חבור, שגאמר (דברים ל, כ): "וילדבקה בו", ושינונו: והיו מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את כל דבריהם, ואומר (משלי יג, כ): "הולך את חכמים יחכם", ואומר (תהלים א, א): "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים" וגו', כי בזה שמדבקים את עצמם עם החכמים, על ידי זה ימשך גם עליו מאור תורתם. וזה "והיו שותה בצמא את דבריהם", כמו איש הצמא למים, הוא ממשך לשתות, ואינו אומר שכבר שתה מספיק, כמו כן צריכים תמיד לשתות את מימי החכמה מהחכמים, ולא יאמר, שכבר שמע פעם דבריהם, אלא בכל פעם לשתות את דבריהם מחדש, כמו הצמא ששותה בכל פעם מחדש את המים, כדי למלא צמאונו, כך צריך כל אחד לקבל תורה מהחכמים, והבו למעשה.

היה ביתך פתוח לרנחה: צריך שתפע, אהובי בני! אשר אדם צריך לדבק את עצמו תמיד באין סוף בריוף הוא, ולהרגיל את עצמו תמיד לחשב רק משמו יתברך, ויציר בדעתו, איך שהכל לכל אלקות גמור הוא, ואין בלעדיו יתברך כלל, כי דומם, צומח, חי, מדבר, זה עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, שנתלבש בלבוש הנה, ותמיד יהיה מחמת משבתו פתוח לרנחה, הינו שישתכל בגדלות המחין, איך שהכל הכל אלקות גמור הוא, והוא נמצא בתוך האור האין סוף בריוף הוא, שזה "יהי ביתך פתוח לרנחה", כי הגוף הוא בית להנשמה, ולכן מזהיר אותך הפנא

היה ביתך פתוח לרנחה: צריך שתפע, אהובי בני! אשר אדם צריך לדבק את עצמו תמיד באין סוף בריוף הוא, ולהרגיל את עצמו תמיד לחשב רק משמו יתברך, ויציר בדעתו, איך שהכל לכל אלקות גמור הוא, ואין בלעדיו יתברך כלל, כי דומם, צומח, חי, מדבר, זה עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, שנתלבש בלבוש הנה, ותמיד יהיה מחמת משבתו פתוח לרנחה, הינו שישתכל בגדלות המחין, איך שהכל הכל אלקות גמור הוא, והוא נמצא בתוך האור האין סוף בריוף הוא, שזה "יהי ביתך פתוח לרנחה", כי הגוף הוא בית להנשמה, ולכן מזהיר אותך הפנא

לארבע רמות העולם. כדי שלא יטערו האורחים להקיף למזרח הפסח: ויהיו עניים בני ביתך. ולא יקנה עבדים לשמשו מוטב שיהנו ישראל מנכסיו ולא זרע כנען הארור: באשתו אמרו. מדקאמר עם

האשה ולא אמר עם אשה. למדנו שזאשתו אמרו. אית דמפרשי בזאשתו מזה בלבד. שלא יבא לדי הרגל עבירה. ומדברי המשנה נראה דאפילו בזאשתו טהורה. וכן אמרו חז"ל (חגיגה ה) ומגיד לאלים מה שיחו אפילו שיחה קלה שציון איש לאשתו מגידין לו בשעת הדין אלא אם כן נרצח לפימה לדבר מלוה כגון רב דשח ושחק ועשה לרכיו:

עניים בני ביתך, ואל תרבה שיחה עם האשה. באשתו אמרו, קל וחמר באשת חברו. מכאן אמרו חכמים, כל המרבה שיחה עם האשה, גורם רעה לעצמו, ובוטל מדבריו תורה, וסופו יורש גיהנום: ו יהושע בן

מכאן אמרו חכמים. רצונו הקדוש סדר המשניות כמנה מדברי חכם זה שאמר ולא מרצה שיחה עם האשה למדו חכמים לומר כל זמן שאלים מרצה שיחה עם האשה גורם רעה לעולמו. מנאמי כמוז כשאלים מספר לאשתו קורחיו כך וכך ארע לי עם פלוני היא מלמדו למרחר ריב. כגון קרם שספר לאשתו מה שעשה משה שהניף את הלויס מנופה והביאם לדברים לדי מחלוקת. אי נמי מתוך שהוא מספר לה שמצויו גנוהו וצויהו אף היא מזהה אותו בלבה זה גורם רעה לעולמו: ובוטל מדבריו תורה. שנמשך אחר

מאד מאד מסכן, ואפלו שמדבר עמהם דבורי יראת שמים, צריכים לקצר מאד, וכן נהגו צדיקים וחכמים גדולים, כשהיו צריכים לדבר עם הנשים מפני צו השעה, כדי למנוע אותן מאסורים, או שדברו דרך וילון, או שדברו בעינים סגורות. "מכאן אמרו חכמים: כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה", אפלו שנה דבורי יראת שמים ואמונה, "גורם רעה לעצמו", כי איך שהוא יצטרך לדבר גם דבורים אחרים, אשר לא ימלט, שמרב דבורים שמדברים עם האשה, יוצא מזה אחר-כך רעות רבות, כמו שאמר החכם מכל האדם (משלי י, ט): "ברב דברים לא יחדל פשע, וחושי שפתיו משפיל", ומה קורה אחר-כך כשמרבה דבורי? יוצא מזה מריבות, ודין כן מהבלבל מזה, שעה-ידיה: "ובוטל מדבריו תורה", כי כבר אי אפשר לו ללמד במחין נקיים, "וסופו יורש גיהנום" עוד בזה העולם, כי כרגע שיש לו מריבות וכן ופוחים עם אשתו, נתהפף ביתו לגיהנום ממש, והבן למעשה.

גם בו אלקותו: תברך, עם כל זאת מזהירך: "ואל תרבה שיחה עם האשה", כי צריכים מאד מאד לשמר לא להרבות שיחה עם אשה, "באשתו אמרו" אפלו עם אשתו לא כדאי להרבות בדבורים, אפלו בדבורי אמונה וגלוי אלקות, כי היא ממילא לא תבין את זה, כי האשה נמשכת אחר הגשמיית והחמיריות, ואין לה שום השגה ברוחניות. ולכן צריכים לעצמם את הדבור עמה, "קל וחמר באשת חברו", שצריכים להזהר מאד מאד לא להרבות דבורים עמהם מפני הפעור, וכן מפני העניעות, כי זה

ו עֲשֵׂה לָךְ רַב, וּקְנֵה לָךְ חֵבֵר, וְהוּי דָן אֶת כָּל
הָאָדָם לְכַף זְכוּת: צְרִיף שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי!
אֲשֶׁר בָּנָה הָעוֹלָם כָּל אָדָם צְרִיף לַעֲשׂוֹת לַעֲצֻמוֹ
רַב, שֶׁהוּא הַצְדִּיק הָאֵמֶת שְׂבִדוּר. וְאִין לוֹמַר מַה
אֲנִי צְרִיף רַב, הֲלֵא אֲנִי
בְּעֲצֻמִי יְכוּל לְהַחְזִיק
מִעֲמֵד בְּזֶה הָעוֹלָם
הָעוֹבֵר, אֵל תֹּאמַר פֶּה,
אַהוּבִי, בְּנִי! כִּי עוֹרְבִים
עַל כָּל אֶתֶד וְאֶתֶד בְּזֶה
הָעוֹלָם צְרוֹת וְיֹסוּרִים,
מְכַאֲבִים וּמְשַׁבְּרִים

**פְּרֻחָהּ וְנִתְאִי הָאֲרַבְלִי קָבֵלוּ
מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרֻחָהּ
אוֹמֵר, עֲשֵׂה לָךְ רַב, וּקְנֵה לָךְ
חֵבֵר, וְהוּי דָן אֶת כָּל הָאָדָם
לְכַף זְכוּת:**

וגלים, אֲשֶׁר הִתְקַרַת לְקַבֵּל מֵרוֹת מֵרַב צְדִיק
הַדְּבִיק בּוֹ יְתַבְרַךְ בְּדַבְּקוֹת אֵמֶת, וּבִטְלָ וּמְבַשֵּׁל
אֶל הָאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, כִּי צְדִיק בְּזֶה, אֲמַר
רַבְנֵנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹדֵר, חֶלֶק א', סִימָן ז'): עֲצוּתִיו
בְּאוֹת מַעֲלָמָא דְאֵתִי, עֲצוֹת מַעוֹלָם הֵבֵא, כִּי
צְדִיק בְּזֶה, שְׂדִבּוּק תְּמִיד בּוֹ יְתַבְרַךְ, כָּל מַח
מִחֻשְׁבָּתוֹ כִּבְר נִמְצָא יוֹתֵר לַמְעַלָּה מֵאֲשֶׁר
לַמְשָׂה, וְלָכֵן עֲצוּתִיו הַקְדוּשׁוֹת הֵן כְּלוּ יַרְע
קִדְשׁ, יַרְע אֵמֶת, וְרֵאוי לְהִתְחַבֵּר אֶל רַב בְּזֶה, כִּי

הוא מחִידר שְׂמֵחָה וְדַבְּקוֹת בְּאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, כִּי זוֹ מַעֲלַת רַב וְצְדִיק אֵמֶתִי, שֶׁיְכוּל לְהַעֲלוֹת
וּלְהַגְבִּיחַ אֶת כָּל הַיְרִידִים וְהַנְּפִילִים, הַשְּׂקוּעִים בְּתַאוּתֵיהֶם וּבְמִדּוֹתֵיהֶם הַרְעוּת, וְשְׂרִיִים בְּעֲצֻבוֹת
וּבְמִקְרָה שְׁחוּרָה, וּלְהֵאִיר גַּם בְּהֶם אֶת אֵמֶת מְצִיאָתוֹ יְתַבְרַךְ, וְאֵת הַשְּׂמֵחָה וְהַדְּבִיקוֹת בְּאִין סוֹף
בְּרוּךְ הוּא, כִּי עֲקַר עֲצוֹת הַצְדִּיק הוּא לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה, שֶׁהִיא הָאֲרֵת עוֹלָם הֵבֵא, כִּי אֲצִלוּ יְתַבְרַךְ
נְאֻמָּר (דְּבִרֵי-תִמְיִם"א טו, כו): "עוֹ וְחֲדָנָה בְּמִקוּמוֹ"; וְיַעַן שֶׁהַצְדִּיק הָאֵמֶת הֵרֵב שְׂבִדוּר, הוּא נִמְצָא
בְּעוֹלָם הֵבֵא מֵרַב דְּבִקוּתוֹ וְהִתְפַּלְלוֹתוֹ בְּאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן דִּיקָא הוּא מְאִיר אֶת הַשְּׂמֵחָה
בְּלִבוֹת בְּגִי'י אָדָם, וּמְגַלֶּה לְהֶם שְׂאִין הַשְּׂכִינָה שׁוּרָה אֲלֵא בְּמִקוּם שְׂמֵחָה. וּבְמִאֲמָרְסָם ז"ל (שְׁבַת ל'),
שְׂאִין שְׂכִינָה שׁוּרָה — לֹא מֵתוֹף עֲצֻבוֹת, וְלֹא מֵתוֹף עֲצֻלוֹת, וְלֹא מֵתוֹף שְׁחוּק, וְלֹא מֵתוֹף קְלוֹת
רֹאשׁ, וְלֹא מֵתוֹף שִׂיחָה, וְלֹא מֵתוֹף דְּבִרִים בְּטָלִים, אֲלֵא מֵתוֹף דְּבַר שְׂמֵחָה שֶׁל מְצוּהָ, שְׂגָאָמַר
(מְלִכִים-ג, טו): "וְעַתָּה קַחוּ לִי מִגְּנוֹן וְהִנֵּה כְּגֹן מִגְּנוֹן, וְתִיהִי עֲלֵיו יַד הַגְּזִי"ה"; וְכֵן מוֹבָא בְּהִרָה
(נִשְׁבַּח כ"פ): דְּהָא תְּמִינָן דְּשִׂכְנִיתָא לֹא שְׂרִיָא בְּאֵתֵר עֲצִיבוּ, אֲלֵא בְּאֵתֵר דְּאִית בִּיה חֲדָנָה, אִי חֲדָנָה
לִית בִּיה לֹא שְׂרִיָא שְׂכִינְתָא בְּהִיא אֵתֵר, כְּמַה דְּאָתָּ אֲמַר (מְלִכִים-ב' ג, טו): "וְעַתָּה קַחוּ לִי מִגְּנוֹן,
וְהִנֵּה כְּגֹן מִגְּנוֹן, וְתִיהִי עֲלֵיו יַד הַגְּזִי"ה"; דְּהָא שְׂכִינְתָא וְדָאי לֹא שְׂרִיָא בְּאֵתֵר עֲצִיבוּ; וְלָכֵן אֲשֶׁרִי
מִי שְׂמֻחְבָּר אֶל רַב וְצְדִיק בְּזֶה שְׂמֻשְׁמֻחַ אוֹתוֹ, וּמְקַרְבֵּ אוֹתוֹ אֶל הַקְדוּשׁוֹת-בְּרוּךְ הוּא; עַם כָּל זֹאת
אֲמַר הַתַּנָּא הַקְדוּשׁ: "וּקְנֵה לָךְ חֵבֵר", שְׂצִרִיכִים לְקַנּוֹת לַעֲצֻמוֹ חֵבֵר טוֹב, שֶׁהוּא קָבֵל בְּאֵמֶת
בְּשִׁלְמוֹת אֶת דַּעַת רַבּוֹ; כִּי אִם מִתְחַבְּרִים עִם חֲבֵרִים רְעִים, הֵם יוֹרִידוּ אוֹתוֹ לְבֶאֱר שְׂחָת, כִּי כָּל

זכות. אבל אדם שהחזיק בנשואו מותר לזנוו לחזו שלא אמרו (שבת צו) אלא החושד בנשרים לוקה בגופו מכלל שהחושד בנשרים אינו לוקה: ז הרחק משכנו רע. שלא תלמוד ממעשיו. ועוד שלא תלקה עמו במלמדו

לדאי לרשע ואי לשכנו: ואל תתחבר לרשע. שכן אמרו חכמים כל הממדבק לרשעים אף על פי שאינו עושה כמעשיהם נוטל שכר כיוצא בזה. למה הדבר דומה לנכנס

לביטו של זורקי אף על פי שלא לקח ממנו כלום מכל מקום ריח רע קלט והואיל עמו: ואל תתיאש מן הפורענות. שלא תאמר רשע זה מעשיו מלליחין אלך ואדבק עמו הואיל והסעה משחמת לו. לכן אמר ואל תתיאש מן הפורענות. כלומר דע שמהרה תצא עליו

גדולה על כל אלו ששׂוּבוּ אֶת פְּתֵילֵי בֵית־הַמִּדְרָשׁ, וְהִתְחַבְּרוּ אֶל יוֹשְׁבֵי קַרְנוֹת, שׁוֹתֵי יַיִן וְשָׂרֵי לִוְחָי סַמִּים, אֲשֶׁר בְּתַחֲנוּת גְּדוּלָה עֲלֵיהֶם. וְלִכְן צָרִיכִים לְדוֹן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, וְהִתְחַזֵּיר אוֹתָם אֶל רַבָּם, שִׁיעֲשׂוּ הַתְּחִלָּה תְּדוּשָׁה, וְהִבְנִי לְמַעֲשֵׂה.

ז נתאי הארבליו אומר: הרחק משכנו רע, ואל תתחבר לרשע, ואל תתיאש מן הפורענות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך לבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, ולידע אשר אין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ודבר גדול דבר קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון. אכל לזכות לזה צריכים להתרחק משכנים רעים. וכמו שאמר הרמב"ם (פרק ו' מהלכות דעות, הלכה א'): דבר בריתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו ובחבריו, ויהי במנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים, ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך, כדי שלא ילמד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר (משלי ג, ד): "הולך את חכמים יחכם, ורעה כסילים ירוע", ואומר (תהלים א, א): "אשרי האיש וגו', וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים, ואין אנשיה הולכים בדברך, לשה, ילך למקום שאנשי צדיקים, ונהגים בדברך טובים; ולכן צריכים להתרחק משכנים רעים, וכן צריכים להתרחק מרשעים ארורים, השוכרים את האדם, ומנמקים אותו מהקדוש-ברוך-הוא, כי רבנע שאדם מתרחק משכנים רעים, ואינו מתחבר אל רשעים ארורים, אינו נכנסים בו אמונה ובטחון כל-כך תזקקים, עד שאפלו שעוברת עליו איזו פורענות, חס ושלום, אינו מתיאש כלל; כי מי שחזק באמונה וידע נדו, שהוא יתברך מטיה ומתנה ומקנים את כל הבריאה, ודבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, הוא אינו נשבר משום דבר. וזה "הרחק משכנו רע", תראה להתרחק משכנים רעים, שהם יכולים להרס אותך לגמרי, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (סוטה ט): הרבה שכנים הרעים עושין, כי בקלות יכולים ללמד מהם רשעות, ונתמא לזלן. וכן "ואל תתחבר לרשע", כי כף אמרו חכמינו הקדושים (קדושין מ) על הפסוק

(ישעיהו ג, יא): "אוי לְרָשָׁע רַע, כִּי גָמוּל יִדְרוּ פִּירוֹנוֹת כִּי פִּסְחָם יִצַּח אִדְרוּ: ה אל תעש עצמך יַעֲשֶׂה לּוֹ", וְכִי יֵשׁ רָשָׁע רַע, וְיֵשׁ שְׂאִינּוֹ רַע? כְּעוֹרְכֵי הַדִּינָן. כְּאוֹמֵר אֲנִישׁ שְׂעוֹרֵס וּמִסְדֵּרִים אֶלָּא רַע לְשֵׁמַיִם וְרַע לְבְרִיּוֹת, הוּא רָשָׁע רַע, טַעֲנוֹת זַעֲלֵי הַדִּין לִפְנֵי הַדִּינָיִם. שְׂאִסּוֹר לֹאֵס לְגַלוּת וְהוּא רַק יִנְתַּק אֹתָהּ מִתְקַדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲבָל דִּינוֹ לֹאֵס זַעֲלֵי הַדִּין וְלוֹמַר לוֹ עֲשֵׂה כִּךְ זַעֲבִיל

אם יִהְיֶה מְרַחֵק מִשְׁכַּנֵּי רַעִים וּמְרַשְׁעִים אֲרוּרִים, ה יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי וְשִׁמְעוֹן שִׁיֹּדַע שֶׁהָדִין עִמּוֹ. פִּירוּשׁ יְהוּדָה תִּזְקַן בְּאֶמּוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְאִזּוֹ אֶפְלוּ שִׁיעֲבְרוּ עָלָיו כָּל מִינֵי פְרַעֲנִיּוֹת, חֹס וְשׁוֹלֵם, ה יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי וְשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטַּח קָבְלוּ מֵהֶם. יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי אוֹמֵר, אֵל תַּעֲשֶׂה עֲצָמְךָ כְּעוֹרְכֵי הַדִּינָן.

הוּא לֹא יִתְנַשֵּׂא, שְׁנֵה "וְאֵל תִּתְנַשֵּׂא מִן הַפְּרַעֲנוּת", שֶׁאֶפְלוּ שִׁעוּבְרָת עָלֶיךָ פְּרַעֲנוּת — לֹא תִתְנַשֵּׂא, מֵאֲחֵר שֶׁאֲתָה מְרַחֵק מִשְׁכַּנֵּי רַעִים וּמְרַשְׁעִים אֲרוּרִים, אֲשֶׁר הֵם מִנְתַּקִּים אֶת הָאֵדָם מֵאֶמּוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, וּמִכְנִיסִים בּוֹ יֹאשׁ. וְלָכֵן רָאֵה, אַהוּבֵי, בְּנֵי! לְהִיֹּת חֶכֶם, וּבִרְחַח לָךְ מִשְׁכַּנֵּי רַעִים, כִּי תִכְמִינּוּ הַקְּדוּשִׁים אֲמָרוּ (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פֶּרֶשָׁה ג', סִימָן יב); אֲשֶׁרֵי צְדִיק וְאֲשֶׁרֵי שְׂכָנוֹ, אֵלּוּ שְׂבֻטִים שֶׁהָיוּ סוֹמְכִים לְמִשָּׁה וְלֹא־הָרָן, יְהוּדָה וְיִשְׁשַׁכַּר וְזַבְדִּיל, הָיוּ כְּלָם גְּדוֹלִים בַּתּוֹרָה (בְּרַשִׁית ט, י:); "לֹא יִסּוֹר שְׂבֻט" וְגו' (דְּבָרֵי-הַיָּמִים א' יב, לג); "וּמִבְּנֵי יִשְׂשַׁכַּר לְדַבֵּי בִּינָה" וְגו' (שׁוֹפְטִים ה, יד); "וּמִזְבֻּלוֹן מִשְׁכֵּים בְּשֻׁבֵט סִפְרָה", עַל שֶׁהָיוּ שְׂכָנִים לְתוֹרָה גְּעִשׁוּ כְּלוֹן בְּנֵי תוֹרָה, וְיִשְׁלַשָּׁה שֶׁל דָּרוֹם שֶׁהָיוּ לְבַעֲלֵי מַחְלָקַת סוֹמְכִין אֲבָדוּ עִמָּהֶם, וְעַלֵּיהֶם גָּמַר: "אוי לְרָשָׁע וְאוי לְשְׂכָנוֹ", וְמי הָיוּ בְּעַלֵּי מַחְלָקַת? קִרַּח בֶּן יִצְחָר בֶּן קָהֵת, וְלִפֵּי שֶׁהָיוּ סוֹמְכִים לָהֶם רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְגַד, הָיוּ כְּלָם בְּעַלֵּי מַחְלָקַת. אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁמִּתְחַבֵּר אֶל צְדִיקִים אֲמִתִּיִּים, שְׂאִזּוֹ הֵם נִכְנָסִים בּוֹ אֶמּוּנָה פְּשׁוּטָה, וְיִזְכָּה לְהַתְחַזֵּק בְּכָל מַה שְׂעוּבֵר עָלָיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

ח אל תַעֲשֶׂה עֲצָמְךָ כְּעוֹרְכֵי הַדִּינָן: צְרִיף שְׂתַדַּע, אַהוּבֵי, בְּנֵי! שֶׁתִּבְרַח מֵאֵד מִלְּהִיֹּת דִּין לְדוֹן אֶת בְּנֵי-אֵדָם, כִּי כִּף אֲמָרוּ תִכְמִינּוּ הַקְּדוּשִׁים (סִנְהֵדִין ז): כָּל דִּין שְׂנוּטֵל מִזֶּה וְנוֹתֵן לְזֶה שְׂלֵא דַּיִן, הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ נִפְשׁוֹ; וְלָכֵן מַה אֲתָה צְרִיף לְהִכְנַס בְּפִסְפָּה הַזֶּה, כִּי אוֹי לְדִין שְׂאִינּוֹ דִין דִּין אֲמַת, שְׁהָרֵי יִצְטַרֵף לְהַתְגַּלְגַּל כַּמָּה פְּעָמִים בְּזֶה הָעוֹלָם בְּגִלְגּוּלִים קָשִׁים וּמְרִים, כְּאֲשֶׁר יִדְעוּ וּמְפָרְסֵם דְּבַר זֶה בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים, שְׂכָל אֵלּוּ שְׁגָרְמוּ לְהוֹצִיא כִּסְף מֵהַנְּתַבְעֵ שְׂלֵא דַּיִן, לְבִסּוֹף הַצְּרִיכוּ לְהַתְגַּלְגַּל בְּזֶה הָעוֹלָם בְּגִלְגּוּל קָשֶׁה וּמֵר מֵאֵד, וְהַצְּרִיכוּ לְהַחֲזִיר אֶת הַכִּסְף בְּאִפְסָן מֵר מֵאֵד, וְלָכֵן מַה לוֹ לְאֵדָם לְהִכְנַס בְּצָרָה הַזֶּה לְהִיֹּת דַּיִן, כִּי זוֹ אַתְרֵיּוֹת גְּדוֹלָה מֵאֵד מֵאֵד, וּבְקָלוּת כּוֹלִים לְפַל בְּנִקְבָא דִּתְהוּמָא רַבָּה, עַל-יְדֵי שֶׁדִּין מְרַמָּה, וּמוֹצִיא אֶת כִּסְף הַזֵּילַת בְּדַרְךָ שְׂקָר וְשִׁחַד, עִם כָּל זֹאת כְּשֶׁאֲחַד כְּבֵר דַּיִן, עָלָיו לְזַכֵּר מַה שְׂאֲמָרוּ תִכְמִינּוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּמִסָּה ט:); אֲמֵר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר יוֹנָתָן, אֲמֵר רַבִּי יוֹנָתָן, לְעוֹלָם כִּי־רָאֵה דַּיִן עֲצָמוֹ כְּאֵלּוּ חֲרִב מִנְּפִת לוֹ בֵּין יְרֻכְתֵּי, וְגִיְהוֹנֹם פְּתוּחָה לוֹ מִתְחַמֵּי; כִּי זוֹ אַתְרֵיּוֹת גְּדוֹלָה מֵאֵד לְהִיֹּת דַּיִן, וְלָכֵן מִי שֶׁהוּא דַּיִן, רַבָּאִים אֵלּוּ בְּעַלֵּי דִינִים לְדוֹן, עָלָיו לִידַע, אֲשֶׁר "כְּשֶׁיְהִי בְּעַלֵּי דִינָן עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ, יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁעִים", הִינוּ שֶׁיִּסְתַּפֵּל עַל שְׂנֵיָהֶם כְּאֵלּוּ הֵם רָשָׁעִים וְהֵם חֲזִבִים, כִּי קָדָם שְׂשׁוּמְעִים אֶת הַטְּעָנוֹת שֶׁל שְׂנֵיָהֶם, צְרִיכִים לְדַעַת שְׂשֵׁנֵיהֶם רָשָׁעִים, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ דִּין תּוֹרָה, וְאֲחַד תּוֹבַע מֵהַשְּׂנֵי, וְאֲחַד מִכְחִישׁ אֶת הַשְּׂנֵי, אֲשֶׁר בְּרַדְאֵי אֲחַד מֵהֶם אוֹמֵר שְׂקָר, וְלָכֵן כְּשׁוֹמְדִים לְפָנֶיךָ בְּנֵי אֵדָם בְּדִין, אל תִּחְנַף אֶת אֶף אֲחַד מֵהֶם, וְאל תִּתְמַן לְאֶף אֲחַד מֵהֶם, אֲזִי "יְהִי בְּעֵינֶיךָ שְׂנֵיָהֶם כְּרָשָׁעִים", עַד

כגדולי הדיינים לדבר לפני רבו כפוסק את הדין. עורכי לשון ערכאות של פרסיים (גיטין ט-י) ערכאות של ציט דוד. ומפי אחריים שמעמי אל חשע ענמן כגדולי הדיינים לכוף צעלי דיינים שיצואו לדון לפניו: יהיו

בעיניך כרשעים. שלא טעה לכן לאחד מהם לומר איש פלוני חסוד הוא ולא יעטון טענת שקר. שאם אמה אומר כן אין אמה רואה לו מוצה: כשקבלו עליהם את הדין. שלא תחשוד החייב לומר גזלן היה זה. אלא תחמר שמה טועה היה ולא נתכוין לגזול. אי נמי נתחייב אחד מהם שטועה ומשבע לא תחמר לשקר כשבע: ט והווי זהיר

**וכשיהיו בעלי הדין עומדים
לפניו, יהיו בעיניו כרשעים.
וכשנפטרים מלפניו, יהיו
בעיניו כפזבאין, כשקבלו
עליהם את הדין: ט שמעון בן
שטח אומר, והוי זהיר בדבריו,
את העדים, והוי זהיר בלשון
שמא מתוכם ילמדו לשקר:**

שקבלו עליהם את הדין" שדנתם להם דין אמת. ובאמת כל דין קדם שהולך לדון, עליו לשוב בתשובה שלמה, ולבכות לפניו יתברך, שלא תמצא שום תקלה מפתח ידו. וכתב הרמב"ם (פרק ב' מהלכות סנהדרין, הלכה ז'): בית דין של שלשה וכו', צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים, ואלו

בדבריו. שלא יאמר הדין שמה כן וכך היה מעשה או אם היה הדבר כן היה פלוני וכו' וממון דברים וכל אלו הדברים מפרשין הן בתורה, הרי הוא

אומר: אנשים חכמים ונבונים — הרי בעלי חכמה אמר, וידועים לשבטיכם — אלו שריות הבריות נוחה מהם. ובמה יהיו אהובים לבריות? בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחקרתן טובה, ודבורן ומשאן בנחת עם הבריות, ולהלן הוא אומר: "אנשי חיל" — אלו שהן גבורים במצוות, ומקדקדים על עצמם, וכובשין את יצרן, עד שלא יהא להן שום גנאי ולא שם רע, ויהא פרקן נאה. ובכלל אנשי חיל, שיהיה להן לב אמין להציל עיטו מיד עשוק, כענין שנאמר: "ויקם משה וישעין", ומה משה רבנו ענו, אף כל דין צריך להיות ענו, וראי אלהים כמשמעו. "שוניא בצע" — אף ממון שלהם אינו נבהליו עליו, ולא רודפין לקבץ הממון, שכל מי שהוא נבהל להון חסר יבאנו. "אנשי אמת" — שיהיו רודפין אתר העדק, מחמת עצמן בדבוקן, אזהבין את האמת ושוניאין את החקם, ובורחין מכל מיני העול; הרי שלף לפניו, איך דין צריך להיות, לא כמו שנהוג היום, שקלים וריקים ופוזוזים רע-בנים, הדיוטות הקופצים בראש נעשים דיינים, וגורמים כל הצרות לעם ישראל, כי הם המעפכים את הגאולה, כי כל דייניהם הם דיני שקר, והם מלאים שחד. וכבר אמרו חכמינו הקדושים (שבת קל"ט): אם ראית דור, שצרות רבות באות עליו, צא ודבר בדיני ישראל, שכל פרענות שבאה לעולם, לא באה אלא בשביל דיני ישראל; ולכן כל חכם שיושב בדין, צריך לשמור מאד מאד מי הם שאר הדיינים שיושבים עמו, כמובא ברמב"ם (פרק ב' מהלכות סנהדרין, הלכה יד), ואסור לאדם חכם שישב בדין, עד שיבדע עם מי יושב, שמא יצטרף אל אנשים שאינן הגונים, ונמצא בכלל קשר בוגדים ולא בכלל בית-דין; אשרי מי שנוהר בזה, והבן למעשה.

ט הוי מרבה לחקור את העדים, והוי זהיר בדבריו, שמא מתוכם ילמדו לשקר: צריך שתבדע,

אֶהוּבִי, בְּנֵי! אֲשֶׁר כָּל בַּר יִשְׁרָאֵל יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי עֲדִים, שֶׁהֵן שְׁתֵּי אוֹתוֹת שְׁמַעֲיָד בְּאִמְתַּת מְצִיאָתוֹ: יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהֵן: אוֹת בְּרִית וְאוֹת תְּפִלִּין, וּבְשַׁבַּת: אוֹת בְּרִית וְאוֹת שַׁבַּת. וּמַבְּא (הַקְּדָמָה תְּהִי זֹה ר' ב:) וְאֵינּוֹן דְּלֹא אֲשַׁמְכַחוּ בְּכָל יוֹמָא בְּשְׁתֵּי אוֹתוֹת אֶקְלוּ דְאֵינּוֹן אוֹת תְּפִלִּין וְאוֹת בְּרִית מִלְּהָ, וּבְשַׁבַּת אוֹת בְּרִית מִלְּהָ, שַׁבַּת. כְּתִיב בְּהוֹן: "שָׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם", וְאִי תִמְרֹן אֲמָאי צְרִיכִין לְמִתְהַיְהוּי בְּכָל בַּר בֶּן שְׁכֵינְתָּא דְעֻלְמָא מְשַׁכְּינְתָּא; וְלִכּוֹן אָמַר "שְׁמַעוּן בְּן שִׁשָּׁת, הֲוִי מֵרְבֵה לְחֻקֵּי אֵת הַעֲדִים", תְּמִיד תִּחְבֹּר בְּעַצְמָךְ אֵיךְ אִתְּהָ עִם אוֹת בְּרִית שְׁלֵךְ, אִם אֵינְךָ פּוֹגֵם בָּהּ, וְאֵיךְ אִתְּהָ עִם אוֹת תְּפִלִּין שְׁלֵךְ, אִם אֵינְךָ מֵסִיחַ דַּעַת מִקְּדָשׁ, וְאֵיךְ אִתְּהָ עִם אוֹת שַׁבַּת שְׁלֵךְ, אִם אֵינְךָ מַחְלֵלָהּ, חֵס וְשֵׁלוֹם. וְאֵיךְ יִכּוֹלֵם לְחֻקֵּי, אִם אֵינּוּ פּוֹגֵם בְּבְרִית, או אֵינּוּ מֵסִיחַ דַּעַת מִהַתְּפִלִּין, או אֵינּוּ מַחְלֵל שַׁבַּת? עַל זֶה אָמַר: "וְהָיוּ זֵהִירֵי בְּדִבְרֵיךָ", כִּי הַכֹּל תְּלָוִי בְּדִבְרוּי פִּיךָ, פְּמוּבָא בְּדָבְרֵי רַבְנֵי וְ"ל (לְקוּשְׁרִי-מוֹהָרִין, חֶלֶק א', סִימָן ט), אֲשֶׁר בְּרִית הַמַּעֲזוֹר וּבְרִית הַלְשׁוֹן תְּלָוִיוֹת זוֹ בְּזוֹ, כְּפִי שְׁאָדָם זוֹכֵה לְקַדֵּשׁ אֶת לְשׁוֹנוֹ, שְׁתִּהְיֶה לְשׁוֹן הַקְּדָשׁ, כֵּן זוֹכֵה לְתִקּוֹן הַבְּרִית, כִּי שְׁאָדָם פּוֹגֵם בְּדִבְרוּר, עַל-יָדֵי-זֶה פּוֹגֵם בְּבְרִיתוֹ, רַחֲמָנָא לִישְׁנוֹן, כְּמוֹ-כֵן מוּבָא בְּדָבְרֵי רַבְנֵי וְ"ל (לְקוּשְׁרִי-מוֹהָרִין, חֶלֶק א', סִימָן לח), אֲשֶׁר סִימַן שֶׁל הַדְּבָקוֹת הוּא תְּפִלִּין; וְלְשָׁאָדָם פּוֹגֵם בְּדִבְרוּר, עַל-יָדֵי-זֶה נּוֹפֵל מִהַדְּבָקוֹת וְנִתְבַּלְבֵּלַת דַּעְתּוֹ, כִּסּוּד (תְּהִלִּים קמח, ח): "רוּחַ סֶעֱרָה עִשָּׂה דְבָרוֹ"; עַקְר הַרוּחַ סֶעֱרָה הַנִּעֲשֶׂה בְּמַחוּ שֶׁל אָדָם, הוּא עַל-יָדֵי שַׁפּוּגָם בְּדִבְרוּר. וְכִמוֹ-כֵן אָמְרוּ תְּחַמְיֵנו הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבַּת קיג): "וְנִדְבַר דְּבָרוֹ", שְׁלֹא יְהֵא דְבוּרְךָ שֶׁל שַׁבַּת כְּבוֹדְךָ שֶׁל חֵל; כִּי בְּשַׁבַּת צְרִיכִים בְּיוֹמֵר לְשַׁמְרֵי דְבִירוּר, שְׁלֹא יְדַבֵּר דְּבָרֵי חֵלְיוֹן. וְלִכּוֹן "וְהָיוּ זֵהִירֵי בְּדִבְרֵיךָ", שֶׁתִּשְׁמַר מֵאֵד מֵאֵד עַל דְּבוּרְךָ, כִּי "שִׁמְאַ מִתּוֹכָם יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר", כִּי אִם תִּפְגֹּם אֶת דְּבוּרְךָ, וְתִשְׁקַר בְּעַדוֹתְךָ, רַחֲמָנָא לִישְׁנוֹן, תִּהְיֶה פְּגוּם בְּבְרִית, וְיִהְיֶה נְפֻגָם מַחֲךָ, שְׁלֹא תִהְיֶה דְבוּק בוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁזֶה פְּגַם הַתְּפִלִּין, וְכֵן בְּשַׁבַּת לֹא תִהְיֶה לְךָ אוֹת שַׁבַּת. וְלִכּוֹן צְרִיךְ כָּל בַּר יִשְׁרָאֵל לְהִרְבוֹת לְחֻקֵּי אֵת הַעֲדִים שְׁלוֹ, הֵינּוּ אוֹת בְּרִית וְאוֹת תְּפִלִּין אֵיךְ הוּא נוֹקֵר בָּהֶם. וְאֵיךְ זוֹכִים לְבָדָק? עַל-יָדֵי שְׁיָהְיֶה זֵהִירֵי בְּדִבְרוּר, לֹא לְדַבֵּר כָּל הַעוֹלָה עַל רוּחוֹ, דְּבָרִים כַּטְּלִים וְלִשְׁוֹן-הָרַע וְרִכְליוֹת, כִּי "מִתּוֹכָם יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר", הֵינּוּ אִם לֹא יִשְׁמֵר עַל דְּבִירוּר, הוּא יִשְׁקַר בְּאוֹת בְּרִית, וּבְאוֹת תְּפִלִּין, וּבְאוֹת שַׁבַּת, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

שְׁמַעֲיָה וְאֶבְטַלְיוֹן הַקְּבֵלוּ מִהֶם. שְׁמַעֲיָה אוֹמֵר, אֶהוּבֵי אֵת הַמְּלָאכָה, וְשֵׁנָא אֵת הַרְבֵּנוֹת, וְאֵל תְּחוֹדַע לְרָשׁוֹת:
הַמִּלְאכָה. אֵפִילוּ יֵשׁ לוֹ נַחֵם לְהַתְּפַרֵּם מֵיַד לְעַסּוֹק נִמְלֹאכָה. סְהַנְטֵלָה מַנְיָחָה לִידֵי שְׁעִמוּס (כְּתוּבוֹת נט): וְשֵׁנָא אֵת הַרְבֵּנוֹת. וְלֹא מַאֲמַר אֲדָם גְּדוּל אֵני וְגַנְאֵי יְחִידָה בְּלֶשָׁתָא קַרְבֵּיא הוּא דְאֵיְהוּ יוֹ"ד כֵּן יְקוּ"ק, וְצָרִיךְ בַּר בֶּן דְּלֹא יִשְׁתַּכַּח בְּכָל יוֹמָא פִּחוֹת מִתְּרוּהוֹן. וְאִי לֹא, עֲלִיָה אֶתְמַר: "וְנִרְגַן מִפְּרִיד אַלוּף", דְּאֶפְרִיֵד אֶלוּפִיָה דְעֻלְמָא מְשַׁכְּינְתָּא; וְלִכּוֹן אָמַר "שְׁמַעוּן בְּן שִׁשָּׁת, הֲוִי מֵרְבֵה לְחֻקֵּי אֵת הַעֲדִים", תְּמִיד תִּחְבֹּר בְּעַצְמָךְ אֵיךְ אִתְּהָ עִם אוֹת בְּרִית שְׁלֵךְ, אִם אֵינְךָ פּוֹגֵם בָּהּ, וְאֵיךְ אִתְּהָ עִם אוֹת תְּפִלִּין שְׁלֵךְ, אִם אֵינְךָ מֵסִיחַ דַּעַת מִקְּדָשׁ, וְאֵיךְ אִתְּהָ עִם אוֹת שַׁבַּת שְׁלֵךְ, אִם אֵינְךָ מַחְלֵלָהּ, חֵס וְשֵׁלוֹם. וְאֵיךְ יִכּוֹלֵם לְחֻקֵּי, אִם אֵינּוּ פּוֹגֵם בְּבְרִית, או אֵינּוּ מֵסִיחַ דַּעַת מִהַתְּפִלִּין, או אֵינּוּ מַחְלֵל שַׁבַּת? עַל זֶה אָמַר: "וְהָיוּ זֵהִירֵי בְּדִבְרֵיךָ", כִּי הַכֹּל תְּלָוִי בְּדִבְרוּי פִּיךָ, פְּמוּבָא בְּדָבְרֵי רַבְנֵי וְ"ל (לְקוּשְׁרִי-מוֹהָרִין, חֶלֶק א', סִימָן ט), אֲשֶׁר בְּרִית הַמַּעֲזוֹר וּבְרִית הַלְשׁוֹן תְּלָוִיוֹת זוֹ בְּזוֹ, כְּפִי שְׁאָדָם זוֹכֵה לְקַדֵּשׁ אֶת לְשׁוֹנוֹ, שְׁתִּהְיֶה לְשׁוֹן הַקְּדָשׁ, כֵּן זוֹכֵה לְתִקּוֹן הַבְּרִית, כִּי שְׁאָדָם פּוֹגֵם בְּדִבְרוּר, עַל-יָדֵי-זֶה פּוֹגֵם בְּבְרִיתוֹ, רַחֲמָנָא לִישְׁנוֹן, כְּמוֹ-כֵן מוּבָא בְּדָבְרֵי רַבְנֵי וְ"ל (לְקוּשְׁרִי-מוֹהָרִין, חֶלֶק א', סִימָן לח), אֲשֶׁר סִימַן שֶׁל הַדְּבָקוֹת הוּא תְּפִלִּין; וְלְשָׁאָדָם פּוֹגֵם בְּדִבְרוּר, עַל-יָדֵי-זֶה נּוֹפֵל מִהַדְּבָקוֹת וְנִתְבַּלְבֵּלַת דַּעְתּוֹ, כִּסּוּד (תְּהִלִּים קמח, ח): "רוּחַ סֶעֱרָה עִשָּׂה דְבָרוֹ"; עַקְר הַרוּחַ סֶעֱרָה הַנִּעֲשֶׂה בְּמַחוּ שֶׁל אָדָם, הוּא עַל-יָדֵי שַׁפּוּגָם בְּדִבְרוּר. וְכִמוֹ-כֵן אָמְרוּ תְּחַמְיֵנו הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבַּת קיג): "וְנִדְבַר דְּבָרוֹ", שְׁלֹא יְהֵא דְבוּרְךָ שֶׁל שַׁבַּת כְּבוֹדְךָ שֶׁל חֵל; כִּי בְּשַׁבַּת צְרִיכִים בְּיוֹמֵר לְשַׁמְרֵי דְבִירוּר, שְׁלֹא יְדַבֵּר דְּבָרֵי חֵלְיוֹן. וְלִכּוֹן "וְהָיוּ זֵהִירֵי בְּדִבְרֵיךָ", שֶׁתִּשְׁמַר מֵאֵד מֵאֵד עַל דְּבוּרְךָ, כִּי "שִׁמְאַ מִתּוֹכָם יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר", כִּי אִם תִּפְגֹּם אֶת דְּבוּרְךָ, וְתִשְׁקַר בְּעַדוֹתְךָ, רַחֲמָנָא לִישְׁנוֹן, תִּהְיֶה פְּגוּם בְּבְרִית, וְיִהְיֶה נְפֻגָם מַחֲךָ, שְׁלֹא תִהְיֶה דְבוּק בוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁזֶה פְּגַם הַתְּפִלִּין, וְכֵן בְּשַׁבַּת לֹא תִהְיֶה לְךָ אוֹת שַׁבַּת. וְלִכּוֹן צְרִיךְ כָּל בַּר יִשְׁרָאֵל לְהִרְבוֹת לְחֻקֵּי אֵת הַעֲדִים שְׁלוֹ, הֵינּוּ אוֹת בְּרִית וְאוֹת תְּפִלִּין אֵיךְ הוּא נוֹקֵר בָּהֶם. וְאֵיךְ זוֹכִים לְבָדָק? עַל-יָדֵי שְׁיָהְיֶה זֵהִירֵי בְּדִבְרוּר, לֹא לְדַבֵּר כָּל הַעוֹלָה עַל רוּחוֹ, דְּבָרִים כַּטְּלִים וְלִשְׁוֹן-הָרַע וְרִכְליוֹת, כִּי "מִתּוֹכָם יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר", הֵינּוּ אִם לֹא יִשְׁמֵר עַל דְּבִירוּר, הוּא יִשְׁקַר בְּאוֹת בְּרִית, וּבְאוֹת תְּפִלִּין, וּבְאוֹת שַׁבַּת, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

י אֶהוּבֵי אֵת הַמְּלָאכָה. וְשֵׁנָא אֵת הַרְבֵּנוֹת, וְאֵל תְּחוֹדַע לְרָשׁוֹת: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנֵי! אֲשֶׁר עַקְר הַשְּׁלָמוֹת בְּזַה הָעוֹלָם הִיא רַק לְעֻבֵד אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא בְּתַמִּימוֹת וּבְפָשִׁיטוֹת, בְּלִי שׁוּם חֻקְמוֹת כְּלָל, שְׁזָה הֵיךְ רְצוֹנוֹ שֶׁל רַבְנֵי וְ"ל, פְּמוּבָא (שִׁחוֹת-הַר"ו, סִימָן יט), שְׁכַל מִגְּמַתּוֹ וְחַפְצוֹ הֵיךְ

תמיד רק לעבודות ועשיות של קדושה בלי שום חכמות כלל, רק שְׁנַעֲסֵק תמיד בעשיות של קדושה בפשיטות, דהיינו להרבות בלמוד התורה, ולעשות מצוות הרבה בכל יום, ולעסוק בתפלות ותחנונים תמיד, והכל בפשיטות בלי שום חכמות כלל, וזו צריכה להיות מלאכתו של כל בר ישראלי, לעסוק הרבה בעבודת השם יתברך, ויסלק דעתו ותקמתו המדמית לגמרי, כי כִּף אָמַר רבנו ז"ל (לקוטי מדרשיו, חלק ב', סימן יב): כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שְׂכָלוֹ וְתֻקְמָתוֹ, כֹּחַ לִפְנֵי מַעֲשֵׂיֹת וּמְכַשׁוּלִים רַבִּים, וְלִכּוֹב לִיְדֵי רַעוּת גְּדוּלוֹת. וְעָקַר הַיְהוּדוּת הוּא רַק לִילֵךְ בְּתַמִּימוֹת וּבְפִשְׁטוּת בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת, וְלִהְסַתְּפֵל בְּכָל דְּבָר שֶׁעוֹשֶׂה, שְׂיִהְיֶה שְׂמֵה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה שְׂמֹזְהִיר הַתַּנָּא לְרַעוּת שׁוּם רַעוֹן אַחַר מְבַלְעֵי רַעוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיִתְגַּעַע בְּכָל יוֹם בְּעַבְדוּת מַעֲשֵׂיֹת, שְׂקוּרִין הָאֲרִיזוּן, הֵינּוּ לִמְדוּ הַרְבֵּה שְׁעוּרִין כְּסוּדָרָן בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּגִמְרָא, בְּמִדְרָשׁ, בְּהִלְכָה וּבִאגָּדָה, וּלְקַלְמֵי מַצּוּת מַעֲשֵׂיֹת דִּיקָא. הֵנְעוּלָה עַל הַכֹּל — לַעֲסֹק בְּתַפְלוֹת וּבְקִשּׁוֹת, תַּחֲנוּן וּפְיִיּוּסִים, לְשַׁפֵּךְ נַפְשׁוֹ בְּכָל יוֹם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁשֵּׁפֵת הָאֵם שְׁלוֹ, וְאֵף שְׂבָא לוֹ הַדְּבָר הַזֶּה מֵאֵד מֵאֵד קִשְׁיָה, עִם כָּל זֹאת "אָהוּב אֶת הַמְּלָאכָה", שֶׁזוֹ תְהִיָּה מְלָאכְתָּךְ בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכָל יוֹם, כִּי רַק זֶה מֵה שְׂיִשְׂאָר מִקֵּד, וְכִמּוֹ שֶׁמִּפְּרִי מוֹהַרְנָתָ ז"ל (שיחות הר"ן, סימן קע), שֶׁפַּעַם אַחַת שָׁאֵל אֶת רַבְנּוּ ז"ל — מִדּוּעַ כִּפְּהֵי רַבָּיִים הַתִּיגְעוּ בְּעַבְדוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַרְבֵּה מֵאֵד (שְׂקוּרִין הָאֲרִיזוּן), וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן לֹא הִגִּיעוּ לְמִדְרַגַּת הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים? הַשֵּׁשֶׁב רַבְנּוּ ז"ל בְּפִשְׁטוּת: מִסְתַּמָּא לֹא הִתִּיגְעוּ כִּלְכָד, וְאָמַר בּוֹ הַלְשׁוֹן: מִן הַסֵּתֶם הָאֵבָן זִיאָ יֵט גִּיהָאֲרִיזוֹנוֹ; כִּי הַכָּל, שֶׁיִּתְבָּרַךְ הוּא הִתִּיגְעָה וְתִטְרַתָּה, וְהַכֹּל לְפִי רַב הַמַּעֲשֵׂה וְהַמְּלָאכָה שֶׁל הָאֲדָם. וְלִכֵּן "אָהוּב אֶת הַמְּלָאכָה, וְלִהְפֹךְ וּשְׂבָא אֶת הַרְבֵּנוּת", שֶׁלֹּא תִרְצֶה לְהִיּוֹת רַב וּרְבֵן וְרַבִּי, כִּי זֶה יִבְיֵא אוֹתָךְ לְכָל מִינֵי שְׂקָרִים וּפְגִימוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁאָמַר רַבְנּוּ ז"ל (שיחות הר"ן, סימן מו) צְרִיף לָזֶה וְכִזֵּה גְדוּלָה, שְׂיִזְכֶּה לִישֵׁב עֲצָמוֹ שַׁעָה אַחַת בַּיּוֹם, וְשִׁתְהִיָּה לוֹ תְּחִטָּה עַל מֵה שְׂצָרִיכִין לְהַתְחַרֵּט, כִּי לֹא כָּל אֶחָד זוֹכֶה לִישֵׁב הַדַּעַת אִיזוֹ שַׁעָה בַּיּוֹם, כִּי הַיּוֹם הוֹלֵךְ וְחוֹלֵף וְעוֹבֵר אֲצָלוֹ, וְאִין לוֹ פְּנְאֵי לִישֵׁב עֲצָמוֹ אֲפִלוּ פַּעַם אַחַת כֹּל יְמֵי חַיָּיו, עַל-כֵּן צְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר לְרָאוּת לִיחַד לוֹ פְּנְאֵי לִישֵׁב עֲצָמוֹ הַיּוֹם עַל כָּל מַעֲשֵׂיֹי אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה בְּזֶה הָעוֹלָם, אִם כִּף הוּא רָאוּי לוֹ לְבָלוֹת יְמָיו בְּמַעֲשֵׂים כְּאֵלוֹ. וּמִחֲמַת שְׂאִין הָאֲדָם מִישֵׁב עֲצָמוֹ, וְאִין לוֹ דַּעַת, וְאֲפִלוּ אִם יֵשׁ לוֹ לַפְעָמִים אִיזוֹה יִשׁוּב הַדַּעַת, אִין הַדַּעַת הַמִּישֵׁב מֵאֲרִיף זְמַן אֲצָלוֹ, וְתַכְרֵי-וּמִיָּד חוֹלֵף וְעוֹבֵר הַדַּעַת מִמֶּנּוּ, וְגַם אוֹתוֹ הַמַּעַט הַדַּעַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ, אִינוֹ תִזְקַךְ וְתַקִּיף אֲצָלוֹ, מִחֲמַת זֶה אִין מְבִינִים שְׁטוּת הָעוֹלָם הַזֶּה, אֲכָל אִם הִיָּה לְהָאֲדָם שְׂכַל מִישֵׁב תִּזְקַךְ וְתַקִּיף, הִיָּה מְבִין שֶׁהַכֹּל שְׁטוּת וְהַכֹּל, בְּכַרְט הַתַּאנּוּן שֶׁיֵּשׁ לְכַמָּה בְּנֵי-אָדָם לְהִיּוֹת מְפָרְסִם, וְלִהְנַהִיג הָעוֹלָם לְהִיּוֹת רַבִּי וְלִנְסַע עַל הַמְּדִינָה, הַכֹּל הֵבֵל וְרַעוּת-רוּחַ, וְהִיא שְׁטוּת גְּדוּלָה בְּאֵמַת, כִּי בְּאֵמַת אִין זֶה שׁוּם תַּעֲנוּג וְנַחַת-רוּחַ אֲפִלוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי הוּא מְלֵא יוֹרִים וּבְחִיּוֹנוֹת, וְכַבֵּר הוֹכִיחַ אֶת אֶחָד מֵהַקְּאֻשִׁים, כִּי אֵלּוּ שֶׁהַתַּאנּוּן לְהִיּוֹת מְפָרְסִם, וְאָמַר לוֹ: הֲלֹא לֹא תוּכַל אֲפִלוּ לְכַרֵּךְ בְּרַפְת־הַפּוֹזוֹן בְּאֵמַת, כִּי תַּצְטַרֵּךְ בְּכָל מַעֲשֵׂיֹד לְכַן שְׂיִתְקַבְּלוּ מַעֲשֵׂיֹד בְּעִינֵי בְּנֵי-אָדָם, וְלֹא תוּכַל לַעֲשׂוֹת שׁוּם עֲבוּדָה קְלָה לְשֵׁם שְׂמַיִם; וְלִכֵּן "וּשְׂבָא אֶת הַרְבֵּנוּת", תִּכְרַח לָךְ מִכָּל אֵלוֹ הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁל הַכֹּל לְהִיּוֹת רַב וּרְבֵן וְרַבִּי, שֶׁהַכֹּל הֵבֵל וְרַעוּת-רוּחַ, עִם כָּל זֹאת מְזַהֵרְךָ: "וְאֵל תִּדְּעֵ לְרַשׁוּת", שֶׁאֲפִלוּ שְׂאֵתָה יַגַּע וְטוֹרַח בְּעַבְדוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאֵתָה מִתְמִיד בְּכָל יוֹם בְּתַפְלָה וְהַתְּבוּדוֹת שְׁעוֹת עַל גְּבֵי שְׁעוֹת, וְאֵתָה מְבַדֵּךְ מִכָּל הָעוֹלָם, וּמִתְמִיד בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְאֵתָה מְטִיל וְנִמְצָא בְּכָל חֻלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה: מִקְרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא, מְדְרָשׁ, תְּלָכוֹת וְאֲגָדוֹת, נִגְלָה וְנִסְתָּר, רָאָה לְהַסְתִּיר מַעֲשֵׂיֹד מִכָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, שֶׁזֶה "וְאֵל

תתודע לרשות" הרבים, שאף אהד לא ידע
מקף, כי רק זה עקר השלמות, שהיא עובר את
הקדוש-ברוך-הוא לבר, בלי שום פניות קלל,
וכמו שארע אצל הרב הקדוש רבי אדם בעל
שם, שבא אליו אליהו
הנביא, ובקש אותו
שיגלה לו איזו מצות
עשה, שהקדוש-ברוך-
הוא קל-קף מתפאר עמה
בשמים. ולא רצה לגלות
לאליהו הנביא, ואמר לו:
עשיתי את המצוה רק
בשביל הקדוש-ברוך-

הוא, ולא בשביל מלאך ושרף, ולא בשביל
שום ברנה שבעולם, ואף שאליהו הנביא
התעקש עמו, והבטיח לו ששובא אליו בכל יום
ויגלה עמו, אם יגלה לו איזו מצוה עשה,
אף-על-פי-כן לא רצה הרב הקדוש רבי אדם
בעל שם לגלות, כי אמר: עשיתי את המצוה
רק בשביל הקדוש-ברוך-הוא, וזה עקר
השלמות — שלא יתודעו מעשיו ברשות
הרבים, ודבר זה ארע להרבה צדיקים, שיגועו
וטרחו בעבודת השם יתברך, ואף ברנה לא

ידעה מהם. ולכן תרפו ובזו אותם כאחד הריקים, ואם היו מגלים אפלו מקצת מעשיהם, היו
מקבלים כבוד גדול, והיו מתפרסמים מאד בעולם, ולא היה חסר להם שום דבר. עם כל זאת
התעקשו לא להתודע לרשות הרבים, אשריהם ואשרי הדבקים בהם, והבן למעשה.

יא חכמים ההרהר בדבריהם, שמא תחובו חובת גלות, ותגלו למקום מים הרעים, וישתו התלמידים
הבאים אחריכם וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל: צריך שתדע, אהובי, בני! שתעקר מעמית
הצדיקים הקדושים והנוראים, שהם דבקים תמיד באור האין סוף ברוך הוא, ומתחזים יחודים
קדושים, ואינם מסיחים דעתם ומגנו יתברך כרגע, וככל שעולים דרגא אחר דרגא, פן הם
מתבטלים יותר ויותר אליו יתברך, עד שגדולי מבחרי הצדיקים, כבר נעלם מעיניהם הגשמיות
העולם הזה, הם רק רואים ורומזים, וכן נעלם מאנגיהם הגשמיות קולות וחסרונות של הבלי
העולם הזה, והם תמיד שומעים רק את קול הפנימי בכל הבריאה, עם כל זאת הם צריכים לשמר
על דבוריהם, ואפלו שהם דבקים כפי שהם דבקים באין סוף ברוך הוא, סוף כל סוף הם
מסתובבים בין אנשי העולם, וככול להיות שהם ירדו עכשו לאיזו דרגה נמוכה לקרב רחוקים,
כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקושי-מותרו, חלק ב, סימן צא), שגדולי מבחרי הצדיקים יורדים אל
המוך העם, ומדברים עמהם שיחות של מה בכך, ובהם הם מלבישים את האור של האין סוף

לי לעסוק במלאכה. דלמר ליה רב לרב כהנא פשוט
נלמח בשוק ועול אגרא ולא מימח כהנא אנא. גברא
רנח אנא. וסניא צי מלמח (פסחים ק"ג). פירוש אחר
ושנא את הרבנות. המתחמק מלנהוג שררה על יצוור
שהרבנות מקבצת את צעליה:
ואל תתודע לרשות. כדי
ליטול שררות [רבנות] על
ידיה. אי נמי אל תתודע
לרשות. שלא יעבירוך על דעת
קוין כמו שארע לדואג
האדומי: לרשות. השררה
קרובה רשות מפני שהרשות
צידה לעשות כרצונה: יא

יא אבטליון אומר, חכמים,
הזהרו בדבריהם, שמא
תחובו חובת גלות ותגלו
למקום מים הרעים, וישתו
התלמידים הבאים אחריכם
וימותו, ונמצא שם שמים

הזהרו בדבריהם. שלא תניחו מקום למניס לעשות
נדבכים: שמא תחובו חובת גלות. כלומר אף על
פי שנמקום שאחס בו אין עס (ס"א מינים) יט לחוש
שמא יגרסו המטל ומתמיצו גלות: ותגלו למקום.
יש עס אנשים שמרמזים פנים צמורה שלא כללה והס
כנוי למיס הרעים. ויניו ממוך דבכים דברים שאינם
הגונים וישמו התלמידים הנכאים אחריכם מאותם דברי
מינות וימותו ענוס: ונמצא שם שמים מתחלל.
שישארו אומן דעות נעלמות נעולם כמו שקרה

לחנטינונום איש סוכו עם זרוק וזיחוס חלמדידו שממר להס אל מהיו כעזדים המשמשים אל הכרז על מנת לקבל פרס וזמרו הס אפשר פועל עושה מלאכה כל היום וטורח ולערכ אינו מתקבל פרס. וזאלו למינות הדמ מתחילל: יב הלל ושמאי קבלו מהם. הלל אומר,

הקדושים עוסקים בזה סתם שיחות בטלות, אלא צריכות למוד עמק עמק מי ימצאנו, אכל צריכים מאד מאד לשמר, שהתלמידים הקטנים, שלגמרי רחוקים מידעות אלו, שהם אינם מבינים את פנימיות כנות הצדיק, לכן הם יתקו אותו, ועל ידי זה יפלו נפילה אחר נפילה. וזה שפזזוהיר התנא הקדוש: "חכמים הזהירו בדבריכם", איך שאתם מדברים, "שמא תחובו חובת גלות", תצטרכו פעם לצאת מהעולמות העליונים, שאתם דבוקים בהם, לירד אל גשמיות העולם הזה, שזו נקראת גלות, "ותגלו למקום מים הרעים", כי תצטרכו לרדת אל רשעים אורזים, וגם עמהם לדבר ולשיח ולספר כל מיני שיחות בטלות, כדי להלביש בהם את האור האצין סוף ברוך הוא, שגם הם יוכלו לתור בתשובה, אכל הם לא ידעו שאתם דבוקים באין סוף ברוך הוא, ומה שאתם מדברים ומשיחים עמהם, זה רק לבוש, שעל ידי זה "וישתו התלמידים הנכאים אתריכם ונמותו", כי הם בעצמם יעירו ששמעו מכס לדבר דבורים ושיחות כאלו, וזה יגרם שתהיה להם נפילה, כי מתה זה סוד נפילה, "ונמצא שם שמם מתחילל" על ידכם, ולכן צריכים להיות חכם גדול מאד איך לדבר עם בני אדם. והעקר הוא, שצריך כל צדיק הדבוק באין סוף ברוך הוא לדעת, אף שהוא בטל ומבטל לאין סוף ברוך הוא, עם כל זאת הוא צריך מאד מאד לשמר על דבוריו, וכשהוא מדבר, צריך לדבר בצורה כזו, שמצד אחד השומע ישמע מה שהוא רוצה, אכל מצד שני הצדיק צריך אז להלביש תפלות ובקשות בתוך שיחתו, כי בעת שהוא מדבר אל בני אדם שיחות בטלות, צריך אז להלביש בתוך שיחתו תפלות ותחנונים אליו יתברך. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ב), חלק א', סימן ה'): "כשכבר אחר גורדין, אז צריך להלביש את התפלה במאמר, כמו שכתוב (דניאל ד. יד): "בגנות עירין שתגמא", הינו לאחר גורדין, אזי "ומאמר קדישין שאלתא", אזי הצדיקים מלבישים שיחתם במאמר, כי הם מדברים עם בני אדם דבורים של מה בכך, או אפלו מלבישים את דבוריהם באיזו תורה ומאמר, אכל אחר כך עולים למעלה למעלה, כי בתוך דבוריהם הם מדברים אל שכנינת עזו יתברך, כי המאמין האמתי, שמאמין שאין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, אז אפלו שמדבר עם בני אדם, הוא מדבר אז עם הקדוש ברוך הוא. וזו מדונה עליונה מאד מאד, ולכן צריכים מאד מאד להזהר איך לדבר עם בני אדם, וצריך שתדע, אפלו כשמדברים עם בני אדם כל מיני דבורים של התחזקות, לחזק ולאמץ את נשמות ישראל, החזקים שמתקנים ומאמצים ומעודדים ומשמחים אותם, צריכים להיות גם על המדבר, כי כל זמן שאדם נמצא בזה העולם, אפלו שהוא כבר נזה להיות דבוק בו יתברך, עדין הוא בסכנה גדולה מאד, שלא יפל, חס ושלום, בנוקבא דתהומא רבא, כי יכולים לפל יותר יותר, ולכן הדבורים שמדברים עם אחרים, זה צריך להיות גם לדבר עם עצמו, ואשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם כלל, ואז טוב לו כל הימים, והבן למעשה.

יב הלל ושמאי קבלו מהם: הינו משמעה ואבטליון, שאמרו חכמינו הקדושים (גטין נו. ב): מבני בניו של סנהריב למדו תורה ברבים. מאן אינון? שמעיה ואבטליון. וזהו למוד עמק עמק

מסוד רז"י הגלגול והעבור וכו', איך הקדושה ברוך-הוא, מסבב סבות, שִׁצְאוּ וְשָׂמוֹת קדושות כאלו, ממקומות רחוקים כאלו, שִׁמְהֵם יִצְאוּ אַחֲרֵי-כֵן הֵלֵל וְשִׂמְאֵי, שִׁמְהֵם נִתְפַּשְׁטָה התורה בכל ישראל. הוֹי מִתְלַמְּדֵיךָ שֶׁל אֶהְרֶן, "הֵלֵל אומר, הוֹי מִתְלַמְּדֵיךָ שֶׁל אֶהְרֶן", הִינּוּ שֶׁלֵּךְ בְּדַרְכֵי אֶהְרֶן אוהב שלום וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, שְׂמֵדְתוֹ הִתְהַה שְׁלוֹם, וְלָאם הולכים בדרך של צדיק נגדאים תלמידיו, אף שֶׁהִיָּה כְּבָר לִפְנֵי מָאוֹת או אֲלֵפֵי שָׁנִים, וּמִדְתוֹ שֶׁל אֶהְרֶן הִתְהַה שְׁלוֹם, שֶׁהִקְנִים שְׁלוֹם בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי אֵין עוֹד מִדָּה יָפָה כְּמוֹ שְׁלוֹם, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (שְׂעָזִין פְּרָק ג'): לֹא מִצָּא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּלֵי מִתְחִיל לִישְׂרָאֵל אֲלֵא הַשְׁלֵם, וְלִכֵּן הוּא אָמַר "אוהב שלום", צְרִיכִים לְאָהֵב אֶת הַשְׁלוֹם בְּכָל מַחִיר, וְלַעֲשׂוֹת

שְׁלוֹם עִם כָּל־ם, "וְרוֹדֵף שְׁלוֹם" אם רואים אדם קשה מאד, וְקָשָׁה מְאֹד מֵאֹד הִסְתַּדְּרָה עִמּוֹ, כִּי הוּא בְּעֵל מַחְלָקָת, שִׁמְרָהָה שְׁהוּא פְּגוּם, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (קְרוֹיִשִׁין א'): כִּי מִיִּצְאוּ בֵּי תְרֵי בְּהַדֵּי הַדְּרֵי חֲזוּ הֵי מְנַיְהוּהוּ הַקְּדִים וְשִׁתִּיק, אָמְרֵי, הָאֵי מִיּוֹחַס טָפִי; וְאָמְרוּ (ס): אִם רָאִיתָ שֶׁיְנִי בְּגִי-אָדָם שִׁמְתַּגְרִים זֶה בְּזֵה, שִׁמְעֵן פְּסוּל יֵשׁ בְּאֶחָד מֵהֶן; נִמְצָא, כְּשִׂאֵי אֲפֶשֶׁר בְּשׁוּם פְּנִים לְהִסְתַּדְּרָה עִם אֵינָה בֵּן אָדָם, בְּזֵה שְׁבוֹרְחִים מְמַנּוּ, זֶה בְּעִצְמוֹ הַשְׁלוֹם הַכִּי גְדוֹל, שֶׁזֶה "וְרוֹדֵף שְׁלוֹם", הִינּוּ שְׁבוֹרְחֵי מַלְעֲשׂוֹת שְׁלוֹם עִם אָדָם קָשָׁה בְּזֵה, כִּי הוּא רַק יַעֲבִיר אוֹתָךְ עַל דַּעְתָּךְ וְעַל דַּעַת קוֹנֵךְ, וְכֵן הוּא עִם אִישׁ צָדִיק וְכֵשֶׁר וְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּכָל מַחִיר, וְלִהְיוֹת אוֹהֵב שְׁלוֹם עִמּוֹ, מֵה שִׂאֵין בֵּן אִם הוּא אִישׁ רָשָׁע, חוֹטֵא וּמַתְּסִיא אֶת הַרְבִּים, אֲנִי "וְרוֹדֵף שְׁלוֹם", תִּכְרַח וְחִרְדָּה מֵהַשְׁלוֹם הַזֶּה, כִּי הוּא בּוֹדָאֵי יַעֲבִיר אוֹתָךְ עַל דַּעְתָּךְ וְעַל דַּעַת קוֹנֵךְ. "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", בְּמָה מִתְבַּטֵּא שְׁהוּא אוֹהֵב אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל? עַל-יְדֵי שֶׁהוּא מְקַרְבֵם אֶל הַתּוֹרָה, כִּי בְּלֵי תוֹרָה הַכֵּל הֶבֶל וְרַעוּת-רוּחַ, וְאֵין זוֹ אֶהְבָּה אֲמִתִּית אֲלֵא אֶהְבָּה עֲצֻמִּית. וְזֶה קָלָל גְּדוֹל בְּכָל פֶּרֶט מִפְּרָטֵי הַחַיִּים, וּבְפֶרֶט בְּדֶרֶךְ הַשְׁלוֹם, אִם זֶה עַל-פִּי הַתּוֹרָה זֶה שְׁלוֹם אֲמִתִּי, אֲבָל אִם זֶה נִגְדַּת הַתּוֹרָה, צְרִיכִים לְדַעַת שֶׁהֵלֵל טְמָאָה, וְצְרִיכִים לְכַרַח מִזֶּה, כְּמוֹ שְׁבוֹרְחִים מֵאֵשׁ שׁוֹרֵף, וְלֹא כְּמוֹ שִׁמְטָעִים אֶת הַבְּרִיּוֹת לוֹמַר שֶׁהַקָּרֹה הוּא שְׁלוֹם, וְצְרִיכִים לְהִתְחִיל בְּשְׁלוֹם, וְשִׁנּוּאָה הִיא הַמַּחְלָקָת, הַכֵּל טוֹב וְכּוֹן, עַד שִׁמְגִיעַ לְקִיּוּם הַתּוֹרָה, כִּי אִם הוֹלְכִים נִגְדַּת הַתּוֹרָה, צְרִיכִים תִּכְף לְדַעַת שֶׁזֶה מִסְטָרָא אֲחֻרָא, וְצְרִיכִים לְכַרַח מִזֶּה כְּמוֹ שְׁבוֹרְחִים מֵאֵשׁ שׁוֹרֵף, שֶׁזֶה מִצַּד אֶחָד — "אוהב שלום" אִם זֶה מִצַּד הַתּוֹרָה, וּמִצַּד שֵׁנִי — "וְרוֹדֵף שְׁלוֹם" אִם זֶה מִצַּד הַטְּמָאָה, וְהִסִּימֵן הוּא בִּיגִינָהֵם "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", אִם מְקַרְבֵי הַיְהוּדִים לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאֶל הַתּוֹרָה, זֶה סִימֵן שֶׁהוֹלֵךְ עַל דֶּרֶךְ הָאֲמִתּוֹת. וְיִכְלֵל זֶה, אֶהוּבִי, בְּנִי! תִּקַּח תְּמִיד בְּיָדֶיךָ, שְׁלוֹם עוֹשִׂים רַק עִם עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ, וְעִם עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ בּוֹרְחִים מֵהֶם כְּמוֹ שְׁבוֹרְחִים מֵאֵשׁ, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

הס ותלמידיהם ונקראים לדוקים וציימוסים עד היום: יב הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום. פירשו בצנזות דרבי נמן כיצד היה אהרן אוהב שלום כשהיה רואה שני בני אדם מתקוטטים היה הולך לכל אחד מהם שלא מדעת חזירו ואומר לו ראה חבןך חזך הוא ממחרט ומכה את עצמו על שחטף לך והוא אמר לי שאובו אלך שממחול לו.

וממון כך כשהיו פוגעים זה בזה היו מנשקים זה את זה. וכילד היה מקרב הבריות למורה כשהיה יודע באלם שעבר עברה היה ממחזר עמו ומראה לו פנים נהוגות. והיה אומר אלם מתבייש ואמר אילו היה יודע לדיק זה מעשי הרעים כמה היה ממרחק ממני וממון כך היה מחר למוטע. הוא שהנציח מעיד עליו (מלאכי ב) בשלום ובמישור הלך אמי ורבים השיב מעון:

יג נגד שמא אבד שמייה. מי שנמשך לו שמו מרחוק יג נגד שמא אבד שמה: צריך שתדע, אהובי, ממוך שררה ורצנות, מהרה יאבד שמו שהרצנות מקבצת את בעליה, נגד לשון משיכה. מרגום משכו. שביקלתם לפרסם את שמכם, ורוצים ששמך נגדו: ודלא מוסיף. מי שאינו מוסיף על למודו: שמם בעולם, אכל תדע לך, אהובי, בני! אם

יסיף. יסוף מפיו מה שכבר למד וישנה תלמודו. ויש גורסין יאסף כלומר יאסף אל עמיו וימות בלא עמו: ודלא יליף. קשה מדלא מוסיף הלכן קטלא חיבי כלומר ראוי הוא שיהגורו כמו שאמרו (פסחים ט:.) עם הארץ מותר לקרעו כגו ומגזו: ודאשתמש בתגא חלף. המשמש כמורה של מורה לאדם המשמש בכליו חלף ועבר מן העולם. תגא בלשון ישמעאל כחר. ויש מפרשים תג"א ראשי תיבות תלמיד גברא אחרינא שאסור לאדם להשמש בתלמידים שאינן תלמידיו. ואני שמעתי ודאשתמש בתגא המשמש בשם המפורש חלף

עכשו, אשר (בשין ס:.) כל דאלים גבר; מי שיש לו יותר פת וכתף וטפשים שהולכים אחריו, על-ידי-זה יתפרסם בעולם, אכל לבסוף יאבד שמו, שישכחו שהיה אי פעם אדם כזה, ולכן מזהירך התנא "נגד שמא" — אם אתה רוצה להמשיך את שמך מתוך שררה וגאות ולקבל כבוד ופרסום של שקר, לבסוף "אבד שמה"

— יאבד שמך, ולא ידעו שהיה אי פעם אדם כזה. ולכן מה לך לרוץ אחר ההבל, יותר טוב להפליג באין סוף ברוך הוא, וכל מגמתך תהיה רק להוסיף בתורה ובדבקות ויחודים ליחוד תמיד את שמותיו הקדושים לפני עיניך, כי "ודלא מוסיף יסיף"; כי אם לא תשתדל להוסיף בכל יום בלמוד התורה הקדושה, ולהשיג מחיך חדשים בדבקות הבוּרָא יתברך שמו, וליחוד יחודים קדושים, דע לך, שלבסוף תפיל באין תקומה, כי אין מה שייחזיק את האדם בזה העולם רק התפילה וההתבודדות והדבקות באין סוף ברוך הוא, והיחודים שייבנה ליחוד, ולמוד התורה הקדושה שיתמיד, ואל יטעה אותך יצרך, שיש משהו יותר טוב מזה, כי צריך שתדע, אהובי, בני! "ודלא יליף קטלא חיבי": מי שאינו לומד תורה חיבי מיתה נצחית, ולכן מה לך ללכת אחר יצרך, שמסיתך כאלו יש יותר טוב מתורה, הלא אם תתרושל מלמוד התורה הקדושה, אתה חיבי מיתה, או תפיל באין סומך, עם כל זאת זכר וגם זכר, בני היקר! אם פן תזכה כבר לישוב את דעתך, ולידע את גנות הפרסום של שקר ואת מעלת המשכת שמו בעולם, ותהיה כבר לומד תורה, אז זכר "ודאשתמש בתגא חלף"; אם תשתמש בכתרא של תורה, שתמצה להתפרסם בשביל תורתך שלמדתך, או בשביל החדושי תורה שחידשת, אז "חלף", רחמנא לצלך, הכל יחלף, ולא תהיה לך שום תקומה, ומאומה אין בידך, ולכן אתה, אהובי, בני! תעשה זאת, ברח לך אליו יתברך, ותהיה נגיל לזכר הרבה עמו יתברך, ותיחיד יחודים קדושים להמשיך על עצמך מחיך בדבקות הבוּרָא יתברך שמו, ותתמיד בתורה לשמה, לשם אל עולם, בלי שום מחשבות של פרסום של הבל, ואז אם יהיה ברצונך יתברך לפרסם אותך — מה טוב ומה נעים, כמאמרם ז"ל (שמות רבה, פרשה ח', סימן ג'): אם יושב אדם בנזית ועוסק בתורה, אמר הקדוש-ברוך-הוא אני מראהו לבריות;

ואם לא יפרסמו אותך, אל תחלש בדעתך מכל זך, כי פן ואולי אתה מעלמא דאתכסיא, וזה לא ענינך, אתה ראה רק להדביק עצמך באין סוף ברוך הוא, ולא תרצה שום רצון אחר מבלעדי רצוני יתברך, **יד הוא היה אומר, אם אין שְׁוֹה וְנָקְרָא שְׁלֵמוֹת עֲלֵית הַמְּלָכוֹת, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ו"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן קע"ו):** וְנִמְלִיךְ מְלָכוֹתָא, כְּשֶׁאֲדָם מִסְּתַפְקֵי וּמְתַרְחֵא בְּרַצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּקְּדוּשָׁה, אֲזִי מְמַלִּיךְ מְלָכוֹתֵיהּ. יִתְבָּרַךְ לְאֹתִיּוֹת תַּגִּי"ל, שְׁמֵתְחַבְּרִין וּמִתְנַדְּרִין הַמְּלָכוֹת שֶׁהוּא ד"ל אֶל תַּגִּי", שֶׁהוּא הַכֶּתֶר, שְׂוֹזֵהי הַשְּׁלֵמוֹת, לְהִיּוֹת בְּטֵל וּמְבַטֵּל בַּקְּדוּשָׁה

יד אם אין אני לי מי לי: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר הגיע הזמן, שתישב עצמך היטב בזה העולם, ודע לך, אם אתה לא תדאג בעצמך בעבורך, אזי אין מי שיִדאג בעבורך, ואם זה נאמר בגשמיית, אם אין אדם מתנדב וטורח בעבורי עצמו, לא יהיה לו מה לאכול, על אחת כמה וכמה באין ערך ברוחניות, אם לא תדאג בעבורך להתיגע ולטרח ללמד התורה הקדושה, ולהשתדל לטיל ולהיות בכל חלקי התורה, ולהתיגע בתפלה, להגיע אל דבקות אמת בו יתברך, להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, אזי מי ידאג בעבורך, כי "אם אין אני לי מי לי"; אם אתה לא מטרח בעבורך, אף אחד לא יטרח בעבורך, כי לא שֶׁךְ שֶׁאֲחַד לִמַּד בְּעִבּוּרְךָ, כְּמוֹ שֶׁלֹּא שֶׁךְ שֶׁאֲחַד יֵאָכֵל בְּעִבּוּרְךָ, אֲלֵא כֹּל אֲחַד צָרִיךְ לְדַאֵג לְעַצְמוֹ, וּרְחוּם עַל נַשְׁמָתוֹ, שֶׁלֹּא תִלְךְ עֵירוֹי בְּלֹא כְּלוּם מִזֶּה הָעוֹלָם, עִם כֹּל זֹאת עֲלֶיךָ לְדַעַת הַיֵּטֵב: "וּכְשֶׁאֲנִי לְעַצְמִי מַה אֲנִי"; שֶׁהַכֶּרֶחַ הַהֶתְקַרֵּב אֶל הַצַּדִּיק הָאֵמֶת, וְלִקְבֹּל מִמֶּנּוּ אֶת הַדַּעַת הַזֶּה, כִּי לְבַד אֵף פַּעַם לֹא תִּגִּיעַ אֶל זֶה, כִּי בְּזֶה הָעוֹלָם הַעוֹבֵר, עוֹבְרִים עַל בְּנֵי-אָדָם כֹּל-כֶּף הַרְבֵּה צָרוֹת וְיִסּוּרִים, מְרִירוֹת וּמְכֹאֲבִים, אֲשֶׁר כִּמְעַט שֶׁיֵּאָבֵד אֶת שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת בְּיַחַד, כִּי יֵשׁ בְּנֵי-אָדָם, אֲשֶׁר מְרַב יְאוּשׁ שְׁמֵתֵינְאֲשִׁים מִחַיִּיהֶם, הֵם עוֹזְבִים אֶת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה וְקִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְכֵן עוֹזְבִים אֶת עֲצָמָם מִצָּרֵי בֵיתָם, וּמִנְחִים בְּדַכְאוֹן וּבְיֹאוּשׁ עֲצוּם, וְעַל-יְדֵי-זֶה אֵין לָהֶם כְּלוּם — לֹא עוֹלָם הֵנָּה וְלֹא עוֹלָם הַבָּא, וְלָכֵן הַהֶכְרַח לְהִיּוֹת מְקַרֵּב אֶל צַדִּיק אֵמֶת הַדְּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלִקְבֹּל אֶת עֲצוּמֵי הַקְּדוּשׁוֹת, אֲשֶׁר מוּכָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ו"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן ו'), שֶׁעֲצוֹת הַצַּדִּיק הָאֵמֶת הֵן עֲצוֹת מְעוֹלָם הַבָּא, כֹּלֹ וְרַע אֵמֶת; וְלָכֵן אֵל תֵּאֱמַר שֶׁאֲתָה כְּכָר אֵינְךָ צָרִיךְ אֶת אֵף אֲחַד, כִּי "דְּכִשְׁאֲנִי לְעַצְמִי מַה אֲנִי", אִם תִּהְיֶה לְבַד בְּלֵי הַצַּדִּיק הָאֵמֶת, אֵין לָךְ כְּלוּם, וְלָכֵן הַהֶכְרַח לְחַפֵּשׁ וּלְבַקֵּשׁ אַחַר הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל כְּמַעֲלָה נוֹרָאָה וּנְפִלְאָה עַד מֵאֵד, שֶׁיִּיכָל לְזַכֵּךְ אוֹתְךָ, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ו"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק ב', סימן ח'), שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ אַחַר הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל, שֶׁיִּכְוֹל לְבָרַר אֲצִלְךָ אֶת הַמְּדוּמָה, עַד שֶׁתְּבוֹא אֶל חֲדוּשׁ הָעוֹלָם, לְהַרְגִישׁ אֶת אֲמַתּוֹ מִצִּיאוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ שֶׁמְחַדֵּשׁ אֶת הָעוֹלָם בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה וּבְכָל רִגְעַ מַחְדָּשׁ, "וְאִם לֹא עֲכָשׁוּ אֵימֵתִי", אֵל תֵּאֱמַר שֶׁיֵּשׁ לָךְ עוֹד הַרְבֵּה זְמַן לְהֶתְקַרֵּב אֶל הַצַּדִּיק הָאֵמֶת, כִּי אִם לֹא תִתְחִיל עַכְשָׁו לְשׁוֹב בְּתִשּׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְלִהְתְּקַרֵּב אֶל הַצַּדִּיק הָאֵמֶת, שֶׁיַּעֲוֹר אוֹתְךָ מִהַשְׁנָה הַעֲמָקָה שֶׁאֲתָה יֵשׁ בָּהּ, אֵימֵתִי תִזְכֶּה! וְלָכֵן עֲשֵׂה

זאת, בני, ותעשה התחלה תדושה עכשו דיקא, ואז תזכה לכל טוב אמתי ונצחי, והבן למעשה. טו עשה תורתך קבע, אמר מעט ועשה הרבה, והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות:

צריך שתדע, אהובי, בני! אשר בזה העולם עוברים על כל אחד פל מיני בבלולים בענין למוד התורה הקדושה, ובפרט מי שפגם בכריתו, רחמנא

טו **שְׁמַאי אוֹמֵר, עֲשֵׂה תוֹרַתְךָ קָבַע. אֱמֹר מְעַט וַעֲשֵׂה הַרְבֵּה, וְהוּוּ מִקְבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסִבָּר פָּנִים יְפוֹת:**

לישנכן, הוא מבקל ומבלבל מאד, ואינו יודע לשית עצות לנפשו. ולכן בא רבנו ז"ל, ונמן לנו עצה נוראה ונפלאה מאד, איך שכל אחד יכול להיות בכל חלקי התורה הקדושה אם ירצה, והוא שאמר (שיחות הר"ן, סימן עו), שטוב ללמד במהירות, ולבלי לרקדקק הרבה בלמודו, רק ללמד בפשיטות ובזריזות, ולבלי לבלבל דעתו הרבה בשעת למודו מענין לענין, רק יראה להבין הדבר בפשיטות במקומו, ואם לפעמים אינו יכול להבין דבר אחד, אל יעמד הרבה שם, ויניח אותו הענין, וילמד יותר להלן, ויעלפי הרב ידע אחר-כך ממילא מה שלא היה מבין בתחלה פשילמד בסדר בזריזות להלן יותר. ואמר, שאין צריכין בלמוד רק

האמירה לבד, לומר הדברים בסדר, וממילא גבין ולא יבלבל דעתו בתחלת למודו, שיירצה להבין תכף, ומחמת זה יקשה לו הרבה תכף, ולא גבין פלל, רק יכניס מוחו בהלמוד, ויאמר בסדר בזריזות, וממילא גבין, ואם לא גבין תכף, גבין אחר-כך, ואם ישארו אילו דברים שאף-על-פי-כן לא יוכל לעמד על פנתו, מה בכך? כי מעלת רבוי הלמוד עולה על הכל, וכמו שאמר חקמינו הקדושים (ועין שבת סג): לגמור ודבר לסבר ואף-על-גב דלא ידע מה קאמר; שגאמר (מהילים קט, כ): "גרוסה נפשי לתאבה", פי על-ידי רבוי הלמוד שילמד במהירות, ויזכה ללמד הרבה, על-ידי-זה יזכה לעבר פמה פעמים אלו הספרים שלומד לגמרם, ולתזוז להתחיל ולגמרם פעם אחר פעם, ועל-ידי-זה ממילא גבין בפעם השנייה והשלישית כל מה שלא היה מבין בתחלה, כל מה שאפשר להבין ולעמד על דבריהם. ודבר הרבה מאד בענין זה, ואי אפשר לבאר דברים אלו בכתב היטב, אבל באמת היא דרך עצה טובה מאד בענין הלמוד, פי על-ידי-זה יכולים לנכות ללמד הרבה מאד, לגמור פמה וכמה ספרים, וגם יזכה להבין הדברים יותר, מאשר היה לומד בדרך-גדול, פי זה מבלבל מאד מן הלמוד. וכמה בגי'אדם פסקו מלמודם לגמרי, על-ידי רבוי הדדוקים שלהם, ומאומה לא נשארו בגדם. אבל פשיגיל עצמו ללמד במהירות בלי דדוקים

לדי: טו עשה תורתך קבע. שיהיה עיקר עסקן ציוס וזלילה צמורה וכשמהיה יגע מן הלמוד מעשה מלאכה, ולא שיהיה עיקר עסקן צמלאכה וכשפנה מן המלאכה מעסוק צמורה. ומנאמי כמוז עשה מורתך

קבע שלא מחמיר לעמך ומקל לאמרים. או מחמיר לאמרים ומקל לעמך. אלא מהא מורתך קבע לך כמו לאמרים. וכן הוא אומר צמורה ו'. פי עורא הכין לצבו

לדרוש את מורת ה' ולעשות וללמד לנני ישראל. כמו שהכין לצו לעשות כך היה מלמד לנני ישראל: אמור מעט ועשה הרבה. כמו שמיניו בצמורה צמיע ע"ה שאמר מחלה (בראשית יד) ואקחה פת לחם וצסוף ויקח בן נקר כך וטו: והוי מקבל את כל האדם.

כשאתה מניס אורחים לזיתך לא תמן להם ופניו כצויות נקרקע שכל העומן פניו כצויות נקרקע אפילו נמן כל מחנות שבעולם מעלים עליו כאלו לא נמן כלום. שלט אחריות האידי שמאי כנגד שלט מעלות שהזכיר ירמיה. חסס גבור ועשיר. כנגד חסס אמר עשה מורתך קבע. כנגד עשיר אמר אמור מעט ועשה הרבה. כנגד גבור אמר הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. שיכצו יצרו וילחום כנגד לצו הרע. ושנינו

הרבה, התורה מתקנים בידו, ויזהר ללמד הרבה אזהרו גזור הכובש את ירו: טז עשה לך רב. לענין מאד — גמרא ופוסקים בלם, ומג"ף, הולאה מדבר עשיו. אם נא דין לפניך ונסמכתו זו ומדברים, וספרי היתה, וקבלה, ושאר ספרים עשה לך רב: והסתלק מן הספק. ולא מסתוק עליו בלם וכו', גם לא היה מצוה לחזור תוך על

למודו, רק רצונו תמיד טז רבן גמליאל היה אומר, עשה לך רב, והסתלק היה ללמד הספר או

הפוסק שלומד בסדר מראשו לסופו בנריותו, ואחר-כך יתחיל פעם שניה, ויגמר אותו פלו, וכן פעם אחר פעם; וזו צריכה להיות הקביעות של האדם, שיקבע לעצמו שעורים קבועים בכל יום במקרא, במשנה, בגמרא, במדרש, בהלכה ובאגדה וכו', וזה "עשה תורתך קבע", שיקבע לעצמו קביעות חזקה חזק ולא יעבר בכל יום ללמד בסדר-דבר-הלמוד הזה, ואל תפזרין מאד מאד ללמד הרבה, ותתעלה במעלות התורה והתורה, פי דרך זו היא דרך קלה ונפלאה מאד, עם כל זאת אמה צריקה, אהובי, בני! להיות מוכן, שיבוא הסמ"ך מ"ם לשבר אותך, היות שאתה רוצה ללמד הרבה, ואחר-כך לא תלמד כלום, על זה אמר "אמוד מעט", תאמר לעצמך שאתה רוצה ללמד רק מעט, כמו שאמר רבנו ז"ל למוה"ר"ת ז"ל: "אביסל איז אויף גויט" (מעט גם-כן טוב), וכן הנכניס אותו בהתמדת הלמוד, שהתחיל ללמד פסוק אחד, עד ששכנס ולמד הרבה מקרא, וכן התחיל משנה אחת, עד שהתחיל להתמיד בהרבה, וכן בגמרא ובשולחן ערוך, ובזהר ובתקונים, מתחילים מעט, "אמוד מעט", תאמר לעצמך שאתה תלמד רק מעט, ועל זה הסמ"ך מ"ם לא ישבר אותך, פי הרי אמוד לומד רק מעט, אבל בין כך ונעשה הרבה", מפסוק אחד תוכל ללמד הרבה, ממשנה אחת תוכל להרבה, וכן בכל הלמוד והלמוד, מתחילים עם מעט, ואמרים לעצמו: אני הולך עכשיו ללמד רק מעט, ואחר-כך עושים הרבה, הינו שמוסיף והולך עד ששעשה מתמיד גדול. וזו עצה גדולה למי שמבין את תכטיסי היצר, שרוב רבם שלא לומדים, זה מתמת שרואים שיש כל-כך הרבה מה ללמד, ולכן לא לומדים כלל. ויבמאמרם ז"ל (דברים רבה, פ"ד ח' סימן ג'): השפש הזה נכנס לביית הכנסת, ורואה אותן עוסקים בתורה, והוא אומר להן: היאך אדם למד תורה, תחלה אומרים לו תחלה קורא במגלה, ואחר-כך בספר, ואחר-כך בבניאים, ואחר-כך בכתובים, משהוא גומר את המקרא, שונה את התלמוד, ואחר-כך בהלכות, ואחר-כך באגדות, כיון ששומע כך, אומר בלבו: אימתי אני למד כל זאת, וחזור מן השער, הוי בשער לא יפתח פיהו, אמר רבי יצאי: למה הדבר דומה? לכבר שהיה תלוי באויר, טפש אומר: מי יוכל להביאו? ופתח אומר: לא אהר תלה אותו? מביא טלם או קנה, ומוריד אותו. כך כל מי שהוא טפש אומר: אימתי אקרא כל התורה? ומי שהוא פתח מה הוא עושה? שונה פרק אחד בכל יום יום, עד שמסיים כל התורה כלה; שכל זה בכלל "אמוד מעט", תתחיל עם מעט, ואחר-כך ונעשה הרבה", שתוכל להתמיד הרבה. וזו דרך ועצה נכונה ללמוד התורה הקדושה, ולהיות מתמיד גדול, עם כל זאת מזוהר אותך התנא: "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות". אף שאתה כבר מתמיד מאד בלמוד, עם כל זאת תקבל את פני כל אדם בסבר פנים יפות, פי בדרך כלל מי ששכר למדן, אינו טובל בני-אדם, ואינו יכול כבר להוריד את עצמו אליהם. ולכן מזוהרך, שאף שאתה כבר מתמיד, עם כל זאת תקבל את כל אדם בסבר פנים יפות, ותוריד את עצמך אליהם, וזו מעלה גדולה מאד, שאף שהוא מתמיד בלמוד, יש לו זמן לכל אחד.

טז עשה לך רב, והסתלק מן הספק, ואל תרבה לעשר אמדות: צריך שתבדע, אהובי, בני! אשך

הוּא מַכְיֵף לְכוֹלוֹ טַבְחֵי דַמְחָא מַחְסִיא אִמְר כִּי הֵיכֵי לְמַטְיִין שֵׁינָא מַכְסוּלָּה: וְאֵל תְּרַבָּה לַעֲשׂוֹר אוֹמְדוֹת. יְסוֹד גְּדוֹל בְּחֵי הָאָדָם, שִׁיְהִיָּה לוֹ רַב מִבְּהָק לְשֵׁאל אוֹתוֹ אֵת כָּל סְפִיקוֹתָיו. וְרַבְנֵי ז"ל שֶׁמִּפְרִשׁ מַעֲשֵׂוֹת מֵאוֹמֵד לִינוּ נִלוֹל מִן הַקְּלָלָה. אִם פּוֹתֵם מִמֶּה שֶׁלֹּא יִלְתֵּן מַעֲשׂוֹמֵי מוֹקוּסֵי וּפִירוֹמֵי

מִקּוֹלָקֵיס. וְאִם הַעֲדִיף עַל שֶׁהֵי רַחוּ יִלְתֵּן פִּירוֹמֵי מוֹקוּסֵי וּמַעֲשׂוֹמֵי

מִקּוֹלָקֵיס: ז' וְלֹא מִצְאָתִי לְגוֹף טוֹב אֵלֹא שְׁתִּיקָה. מִי שֶׁשׁוֹמֵעַ מִרְפֵּמוֹ וְשׁוֹמֵק: וְלֹא הַמְדַרְשׁ הוּא הַעֲיָקוֹר

מִן הַסְּפִיק, וְאֵל תְּרַבָּה לַעֲשׂוֹר אֲמָדוֹת: ז' שְׁמַעוֹן בְּנוֹ אוֹמֵר, כָּל יְמֵי גְדֻלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצְאָתִי לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדַרְשׁ עֲקָר,

וְלִהְיֵה דִיר בּוֹ חֲדוּשׁ הַעוֹלָם, שִׁיְרַגִּישׁ אֵת אֲמַתָּה מִצִּיאֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אִיךְ שֶׁהוּא מַחְדֵּשׁ אֵת הַבְּרִיאָה בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה וּבְכָל רִגְעָה, כִּי כָּל הַסְּפִיקוֹת שֶׁנִּכְנָסוּ בְּאָדָם, זֶה רַק מִחֲמַת שֶׁאֵינוֹ מִקְרָב אֶל צַדִּיק אֲמַתִּי, כִּי מִי שֶׁזוֹכֵה לְהֵיוֹת מִקְרָב אֶל צַדִּיק, אֲזִי אֵין לוֹ כְּבֹר שׁוֹם סְפִיקוֹת, כִּי כָּל מֶה שֶׁהוּא צָרִיךְ לַדַּעַת, הוּא שׁוֹאֵל אֶת רַבּוֹ, מֶה שֶׁאֵין כֵּן מִי שֶׁאֵין לוֹ רַב, הוּא הוֹלֵךְ בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ, וְהוּא מֵלֵא סְפִיקוֹת וּבְכוֹלָיִם, וְכָל עֲנִינֵי זֶה רַק אֲמֵד, הֵינּוּ שֶׁאֵין לוֹ דַּאוּת, אֲלֵא הוּא מְנִיחַ הַכֵּל עַל אֲמֵד דַּעַתוֹ, אֲבָל זֶה יְכוֹל לְהִבִּיא אוֹתוֹ לְטַעֲוִיֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי כְּשֶׁאָדָם רַחוּק מִהַצַּדִּיק, יְכוֹל לְבוֹא לִידֵי כְּפִירוֹת וְאִפְיוֹקְסוֹת, עַד שִׁיְהִיָּה נִדְחָה לְגַמְרֵי מֵאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּכְמוֹ שֶׁאֲמַר רַבְנֵי ז"ל

(שִׁחוֹת הֵי"ן, סִימָן רַבּוֹ): כְּשֶׁנִּפְרָדִים מִהַצַּדִּיקִים, כְּאֵלוֹ עוֹבְדֵים עֲבוֹדָה זָרָה, כִּי מוֹבָא (תְּקוּיָהּ יוֹהֵר, חֲתוּן כֹּא): וּמַסְטָרָא דְצַדִּיק אִיהוּ יְחִיד דִּילָה דִּאִיהוּ קוֹצֵא דַאוּת ד' מִן אַחַד דְקָשִׁיר בֵּין א"ח וּבֵין ד'; הֵינּוּ שֶׁהַצַּדִּיק הוּא קוֹצֵא דַאוּת ד', וְכִשְׁנִפְרָדִים מִמֶּנּוּ, נַעֲשֶׂה בְמִקוּם ד' ר', כִּי הוּא קוֹץ שֶׁל אוֹת ד' דְאֶחָד, וּכְשֶׁמוֹרִידִים אֵת הַד' נַעֲשֶׂה אֶל אַחַר; כִּי עֲקָר אֲמוּנַת הַיְחִיד זֶה עַל-יְדֵי הַצַּדִּיקִים, שֶׁמִּחְדִּירִים אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בְּאִנְשֵׁיהֶם, וְלֹא צָרִיכִים לְלַכֵּת בְּאֲמֵד דַּעַתוֹ, שִׁיְכוֹלִים לְבוֹא לִידֵי טַעֲוִיֹת גְּדוֹלוֹת. וְלָכֵן הִזְהִירֵנוּ הַתַּנָּא, שֶׁתַּעֲשֶׂה לַעֲצֻמָּךְ רַב מִבְּהָק, וְחִשָּׁאל לְפָנָיו אֵת כָּל סְפִיקוֹתֶיךָ, וְתִהְיֶה לְךָ דֶּרֶךְ מִבְּרִית אִיךְ לְלַכֵּת וְלֹא בְּאֲמֵד דַּעַתְךָ, וְזֶה "עֲשֶׂה לְךָ רַב" קְבוּעֵי לְשֵׁאל מִמֶּנּוּ אֵת הַכֵּל, וְעַל-יְדֵי-זֶה "וְהַסְתַּלַּק מִן הַסְּפִיק", שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְךָ יוֹתֵר סְפִיקוֹת, וּכְפִרְט בְּאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי עֲקָר הָאֲמוּנָה מִקְבָּלִים רַק עַל-יְדֵי הַרַב וְהַצַּדִּיק הָאֲמֵת, כְּמוֹבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ז"ל (לְקוּטֵי-מִוִּתְרֵי"ן, חֲלֵק א, סִימָן ז'): "וְאֵל תְּרַבָּה לַעֲשׂוֹר אֲמָדוֹת", וְעַל-יְדֵי-זֶה לֹא תַצְטַרֵּף לְלַכֵּת בְּאֲמֵד דַּעַתְךָ, אֲלֵא תִהְיֶה לְךָ וְדַאוּת גְּדוֹלָה כְּכֹל דְבַר אִיךְ לְהַתְּנַהֵג. וְזֶה שֶׁאֲמַר רַבְנֵי ז"ל (סְפָר-הַמִּדּוֹת, אוֹת לְמוֹד, חֲלֵק ב, סִימָן ז'): כְּשֶׁהוֹלֵךְ מֵרַב לְרַב, אֲזִי צָרִיךְ לְחַזֵּק אֲמוּנָתוֹ בְּאַחֲדוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי הַלְמוּד מִהַרְבֵּה מִלְּמִדִּים מִדִּיק לְאֲמוּנַת הַיְחִיד; וְלָכֵן "עֲשֶׂה לְךָ רַב" אַחַד לְשֵׁאל מִמֶּנּוּ כָּל סְפִיקוֹתֶיךָ, וְלֹא תַצְטַרֵּף לְלַכֵּת בְּאֲמֵד דַּעַתְךָ, שֶׁאֲזִי אֲתָה יְכוֹל לְפַל בְּנוֹקְבָא דְתַהוֹמָא רַבָּה. וְכֵן אֲמַר רַבְנֵי ז"ל (סְפָר-הַמִּדּוֹת, אוֹת צַדִּיק, סִימָן ח): הַמְקוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ תִשָּׂאב הַחֲכָמָה דֵּהֵינּוּ הַרַב, תִּשְׁתַּדַּל שִׁיְהִיָּה בְרוּךְ וְכָשֵׁר, וְלֹא תִחַלְפִּנּוּ וְלֹא תִמִּיר אוֹתוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֶׂה.

ז' שְׁמַעוֹן בְּנוֹ אוֹמֵר: כָּל יְמֵי גְדֻלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצְאָתִי לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּיקָה, וְאֵין הַמְדַרְשׁ עֲקָר אֲלֵא הַמַּעֲשֶׂה, וְכָל הַמְרַבֵּה דְכָרִים מִבִּיא חֲטָא: צָרִיךְ שֶׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! שֶׁרַבְנֵי ז"ל אֲמַר

אלא המעשה. ומדע לך שהשמיקה טובה. שאפילו המדרש והדרש והדבור צמורה שאין לך מדה טובה הימנה אין עיקר קבול השכר אללא בשביל המעשה. והדרש ואינו ממקיים טו לו אם היה שומק ולא היה

דורש: וכל המרובה דברים מביא חטא. שכן מנינו נחמה שהרצתה דברים ואמרה אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו. והוספה נגיעה שלא נאסרה בה ודחפה נחש עד שנגעה בו ואמר לה כשם שאין מימה שנגיעה כך אין

מימה שאלילה וממוך כך נחיה ליהי חטא שאכלה מן הפרי. הוא ששלמה אמר (משלי ל) אל תוסף על דבריו פן יוכיח בך ונחמנו: יה העולם עומד. ישוען של בני אדם ממקיים אין זה כמו העולם עומד לדעיל: על הדין לזכות את הוצאי ולחייב את החייב: ועל האמת. שלא יסקרו איש נעמימו: ועל השלום. בין המלכות ובין אדם לחבירו:

ומדע לך שהשמיקה טובה. שאפילו המדרש והדרש והדבור צמורה שאין לך מדה טובה הימנה אין עיקר קבול השכר אללא בשביל המעשה. והדרש ואינו ממקיים טו לו אם היה שומק ולא היה דורש: וכל המרובה דברים מביא חטא. שכן מנינו נחמה שהרצתה דברים ואמרה אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו. והוספה נגיעה שלא נאסרה בה ודחפה נחש עד שנגעה בו ואמר לה כשם שאין מימה שנגיעה כך אין מימה שאלילה וממוך כך נחיה ליהי חטא שאכלה מן הפרי. הוא ששלמה אמר (משלי ל) אל תוסף על דבריו פן יוכיח בך ונחמנו: יה העולם עומד. ישוען של בני אדם ממקיים אין זה כמו העולם עומד לדעיל: על הדין לזכות את הוצאי ולחייב את החייב: ועל האמת. שלא יסקרו איש נעמימו: ועל השלום. בין המלכות ובין אדם לחבירו:

יח על שלשה דברים העולם קנים: על הדין, ועל האמת, ועל השלום: צריך ששמוע, אהובי, בני! שאלו השלשה קשורים זה בזה, פי אי אפשר אחד בלא השני, פי אמת זה עצם עצמיות

(לקוטי מו"ק, חלק א', סימן ט), כי קשה להעולם, למה צריך לנסע לצדיק לשמע מפיו, הלא אפשר לעין בספר מוסר? אבל באמת היא תועלת גדולה, כי באמת יש חלוק גדול בין

אלא המעשה. וכל המרבה דברים, מביא חטא. יה רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם קנים, על הדין ועל האמת ועל

השומע מפי הצדיק האמת בעצמו, ובין מי ששומע מפי צדיק אחר האומר בשמו, ומכל שכן קששומע מפי ששומע מפי השומע, כי יורד בכל פעם מדרגה לדרגה, רחוק מפי הצדיק, ולכן מי ששומע מפי הצדיק, ומי שמעין בספרו, הוא גם-כן חלוק והפרש גדול ביותר, כי באמת האדם צריך להגיע למדרגה כזו, לזכך את הקנים שלו, עד שאפילו מי שמסתפל עליו, ואינו מדבר אתו — מתעורר לתשובה. וזו מדרגת הצדיק האמת, שזוכה לזכך את עצמו בנכונות אחר וכו', עד שמאיר בו האור אין סוף ברוך הוא, ומי שרק מסתפל עליו, על-ידיה

נמשך עליו אור וזו נחיות ודבקות הבורא: תברך שמו. וכמו שדרבם של צדיקים להתפלל תמיד: "רבוננו של עולם מי שרק יסתפל עלי, שיהיה לו הרהור תשובה ויחזור אליך. ונאפלו גוי שמסתפל עלי שיתגיר", כי מרב התפללות שהצדיקים מתפללים באין סוף ברוך הוא, עצם עצמיות אלקותו תברך, על-ידיה הם אינם צריכים כבר לדבר, רק קשמשתפלים עליהם, כבר מתעוררים בתשובה, וזה סימן שהוא צדיק אמת, קשרק מסתפלים עליו, נופלת יראת ופחד, ותשוקה עצומה אליו: תברך, ולכן אמר רבי שמעון בן גמליאל: "כל ימי גדלתי בין החכמים", הינו הסתובבתי בין הצדיקים חכמי האמת, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, לא הצרכתי שהם ידברו אמי ויעוררו אותי להשתוקק אל הקדוש-ברוך-הוא, אלא רק הסתפלתי על פניהם, וכבר התעוררתי בתשובה, "ולא המדרש העקר אלא המעשה", לא הצרכתי לשמע את דרשותיהם ושיחותיהם, אלא רק ראיתי את מעשיהם, זה עורר אותי להיות דבוק בו: תברך, ולהיות גם-כן בטל ומבטל אליו: תברך. וצריך ששמוע, אשר "וכל המרבה דברים מביא חטא", אם כבר צריכים לילך אל אחד שהוא מרבה בדבורים ובדרשות, זה מביא כבר חטא, פי יש לו הרבה מתנגדים, ואנשים שחושבים ההפך ממנו, וכל מה שהוא אומר אומרים אחרים ההפך. ולכן אשרי מי שהוא דבוק בצדיק האמת, ורק מסתפל עליו, אשר הראיה וההסתפלות עליו בעצמה, היא כבר מעוררת בו תשוקה עצומה אליו: תברך, ואז טוב לו בזה ובכא לכל הימים, וזהו למעשה.

יח על שלשה דברים העולם קנים: על הדין, ועל האמת, ועל השלום: צריך ששמוע, אהובי, בני! שאלו השלשה קשורים זה בזה, פי אי אפשר אחד בלא השני, פי אמת זה עצם עצמיות

לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשת שקלים ורמזים להרבות שכן שהן גדלים מהם אף על פי שנלחו הכי לא היו אוכלים אותן שנפשו של אדם קלה בזה למען צדקו. להלדיק את ישראל ולחיותו.

אֱלֹקֵינוּ יִתְבַרַךְ, וּכְמֵאָמְרִים ו'ל" (שבת נה.) : חֹתְמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא אִמְתּוֹ. וְלִכְּנֹן כְּשֶׁאֲדָם עוֹשֶׂה דִין וּמִשְׁפָּט עִם בֶּן אָדָם, תְּמִיד הוּא צָרִיף לְהַכְנִיִס אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּתוֹךְ הַדִּין, שְׂנֵה אִמְתּוֹ, הַיְנוּ שְׂלֵא יִטְעֶה אֶת עֲצָמוֹ, וְלֹא יִשְׁחַד אֶת עֲצָמוֹ, כִּי אָדָם קָרוֹב לְעֲצָמוֹ, וְהוּא יְכוּל לְשַׁחַד אֶת עֲצָמוֹ בַּדִּין כְּשֶׁדִּין אֶת חֲבֵרוֹ. וְלִכְּנֹן צָרִיכִים בְּתוֹךְ הַדִּין לְהַכְנִיִס אֶת הָאִמְתּוֹ, וְכִמוֹ-כֵן לְהִיּוֹת בְּשָׁלוֹם עִם

הַשָּׁלוֹם, שְׁנֵאָמַר (וְכַרְיָה ח, טז) אִמְתּוֹ וּמִשְׁפָּט שָׁלוֹם שִׁפְטוֹ בְּשַׁעֲרֵיכֶם :

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִיָּא אָמַר, רְצֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזִכְרוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֵךְ הִרְבֶּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁנֵאָמַר (ישעיה מב), יי חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֵאָדִיר :

הַזִּילת, גַּם שֶׁם צָרִיכִים לְהַכְנִיִס אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא אִמְתּוֹ, וְלִכְּנֹן עִם רְשָׁעִים אֲסוּר לְעִשׂוֹת שָׁלוֹם, שְׂנֵה בְּעֲצָמוֹ אִמְתּוֹ, כְּמוֹ שְׂכַחוּב (ישעיה מח, כב) : "אֵין שָׁלוֹם אֲמַר הַיְיָ לְרָשָׁעִים"; כִּי אֲסוּר לְהִתְחַבֵּר עִם רְשָׁעִים בְּשׁוֹם פְּנִים וְאִפְּן, כִּי בְּגִלְגַל לְכוּלִים לְלַמֵּד מִמֶּשְׁעֵיהֶם. וְלִכְּנֹן בְּכָל דְּבַר צָרִיכִים לְהַכְנִיִס אֶת הָאִמְתּוֹ, וְזֶה שְׁאָמַר הַתַּנָּא הַקְּדוֹשׁ : "עַל שְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים הַעוֹלָם קָנִים, עַל הַדִּין, וְעַל הָאִמְתּוֹ, וְעַל הַשָּׁלוֹם"; כִּי בְּהִרְחַת לְכָל אָדָם, שִׁיְהִיֶּה לוֹ אֵינוֹה דִּין וְדַבָּרִים עִם הַזִּילת, אֲבָל צָרִיכִים לְהַכְנִיִס אֶת הָאִמְתּוֹ, וְלֹא לְהִטְעוֹת אֶת עֲצָמוֹ, כִּי אָדָם הוּא מִשְׁחַד, וְתְמִיד הוּא חוֹשֵׁב שֶׁהוּא צוֹדֵק, וְלִכְּנֹן הַתְּרַחַם לְהַכְנִיִס אֶת הָאִמְתּוֹ בְּתוֹךְ הַדְּבִוּר, כִּי אֲפִלוּ אִם : יֵשׁ לוֹ דִּין וְדַבָּרִים עִם בֶּן-אָדָם, צָרִיף תְּמִיד לְחַקֵּר אַחַר הָאִמְתּוֹ, אִם אֵין בְּנֵה אֵיוו הַטְּעִיָּה שִׁמְטֵעָה אֶת עֲצָמוֹ, כִּי אָדָם עֲלוּל לְהִטְעוֹת אֶת עֲצָמוֹ, וְלִכְּנֹן בְּכָל דִּין וְדַבָּרִים שִׁישׁ בֵּינוֹ לְבֵין אַחֲרִים, שִׁישְׁתַּדֵּל לְהַכְנִיִס אֶת הָאִמְתּוֹ שֶׁהִיא חוֹתְמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְכֵן בְּעֵינֵי הַשָּׁלוֹם צָרִיף תְּמִיד לְחַפֵּשׁ אַחַר הָאִמְתּוֹ, שֶׁהוּא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְעַל-יְדֵי-זֶה אִם יִלָּךְ בְּאִפְּן כְּנֵה, יִהְיֶה לוֹ קִיּוּם, כִּי כֹל אָדָם הוּא עוֹלָם קָטָן, וְלִכְּנֹן דִּיקָא עַל שְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים אֵלוֹ עוֹלְמוֹ קָנִים, אִם יִלָּךְ בְּאִפְּן כְּנֵה, יִצְלִיחַ בְּדַרְכּוֹ תְּמִיד, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂהוּ.

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִיָּא אָמַר : מִשְׁנֵה זֶה הִיא בְּסוּף פְּרָק "אֵלוֹ הַלּוֹקִין", וְיֵשׁ לוֹמַר הַטַּעַם : לְמַה גּוֹמְרִים עִם מִשְׁנֵה זֶה תְּמִיד אַחַר שְׁמִטָּמִים מִסְּכַת אֲבוֹת? אֵלֵא יֵשׁ לוֹמַר, כִּי הִנֵּה הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים מְלַמְּדִים אוֹתֵנוּ דְּרַךְ אֵיף לְהִיּוֹת דְּבוּק בּוֹ יִתְבַרַךְ, וְלִבְטַל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי אֵל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, עַד שְׂלֵא יִהְיֶה לְפָנָי מְרֵאָה עֵינָיו וְקַ אִמְתַּת מְצִיאֹתוֹ יִתְבַרַךְ, כִּי זֶה עַקֵר הַשְּׁלֵמוֹת — לְהִיּוֹת בְּטָל וּמְבַטֵּל אֶל עֲצָם עֲצָמֵיית אֱלֹקֵינוּ יִתְבַרַךְ, וּמִתְחַמַּת שְׂאֵי אֲפָשֵׁר לְהִיּוֹת בְּקַבְיַעוֹת בְּמַצֵּב זֶה, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ו'ל (לְקוּיִסִּי מְהֵרָה, חֶלֶק א', סִימָן סה), אֲשֶׁר פָּעַת הַבְּטוּל שְׂאָדָם מְבַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבַרַךְ, אֵינוֹ מְרֵאִישׁ שׁוֹם צַעַר וּכְאָב, אֲבָל אֵי אֲפָשֵׁר לְהִיּוֹת בְּקַבְיַעוֹת בְּבִטּוּל אֵל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְלִכְּנֹן כְּשֶׁחֲזוּר מִהַבְּטוּל, עֲלָיו לְלַמֵּד תּוֹרָה וְלִקְנִים אֶת מְצוּוֹתָיו יִתְבַרַךְ, שְׂנֵה הַעֲמָצוֹם שֶׁמְצַמְצָם אֶת הָאוֹר שְׂלֵא יִזִּיק לוֹ הַבְּטוּל. וְלִכְּנֹן כְּשֶׁאֲדָם לּוֹמַד אֶת מִדַּת הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים, וְיְכוּל לְבוֹא לְיַד בְּטוּל אֵל הָאֵין סוּף לְגַמְרֵי, וְיְכוּל לְהִיּוֹת אֲצֵלוֹ רַבְּוֹ הָאוֹר, שְׁגוּרָם אַחֲרֵי-כֵן שְׂבִירַת הַכְּלָים, לְזֹאת תְּכַף-וּמְיָד אַחַר פְּרָק מְפָרְקֵי מִדּוֹת הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים לּוֹמְדִים אֶת

המשנה הזו: "רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב): 'הגוי'ה הפץ למען צדקו וגדיל תורה וג'אדיר', להורות לבר ישראל, שאי אפשר להיות בקביעות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, עד שלא תהיה לו שום הרגשה בנה העולם כלל, כי רבוי האור הגדול הנה יכול

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס'): 'ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצח מטעי מעשה ידי להתפאר.'

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנמחייבו מיתה צניח דין מפני רשעתם, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא הנא האמור כאן הוא העולם הבא אחר תחיית המתים שעמדיס לחיות ולעמוד בגופן ונפשם חיים נצחיים כחמה ולנצח וכוכבים כמיימי בגמרא כהאי פרקא ממס שעמדיס לחיות אין חורין לעפרן, והעולם הבא אין זו לא אכילה ולא שמה, ואף על

להביא אותו אחר-כך לשבירת הפלים ולחשך גדול. ולכן אומרים לו תפך-ומנד: דע דף, ש"רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל", הינו אחר שחוזר מהבטול, כדי שלא יבטל לגמרי מהמציאות, ויהיה רבוי אור גורם

פי שיש זו גוף וגויה, אלא נדיקים יושבין ועטרומיהו כראשיהן ונהנין מזיו השכינה, ומפני שאין כל ישראל שזין זו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמי יש להם חלק.

שבירת הפלים, "לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", כי כשחוזר מהבטול, עליו לצמצם את עצמו בתוך למוד התורה הקדושה וקיים מצוות מעשיות, שנה יצמצם לו את האור. ולכן אין לו מה לפחד מללמד פרק ממדות התנאים הקדושים, שמלמדים אותו איך להיות בטל ומבטל אליו תפכרו, כי תפך-ומנד אחר הבטול, הוא יכול ללמד תורה, ולקיים את המצוות הקדושות, ששם יכול להטמין את עצמו, ולנפך את נשמתו, שלא יבוא לשבירת הפלים, אלא לקבל את האור במדה ובמשקל, והבן למעשה.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: טעם שלפני כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה זו, אשר אינה שכת לכאן כלל, והיא משנה בסנהדרין (ז), אף יש לומר, כי בנדאי כל בר ישראל יש בו חלק מהאמונה הקדושה, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקושי-מוהר"ן, חלק א', סימן רסח), ששאלו הרשעים צריכים לעבד על עצמם להוציא מעצמם את האמונה, אבל אינם מצליחים, כי האמונה היא מצד הנשמה, ולכן אין תאונתם שלמה, כי תמיד מבלבלת אותם הנשמה שהיא האמונה, פן ואולי יש אלקים חיים ומלך עולם, כי הנשמה והאמונה הן משך אחד, ולכן "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", אבל בטוח שאין אחד דומה לחברו, כי צדיק הוא מי שיש לו יותר אמונה, כי גדולי מבחרי הצדיקים, אצלם כבר כל-כף נתבררה האמונה הקדושה, עד שרואים אותו תפכרו תמיד אפלו בעיני בשר, כי מרב עבודה שזככו עצמם הצדיקים, הם מרגישים את אמתת מציאותו תפכרו יותר בגלוי, עד שרואים בחוש איך שאין שום מציאות בלעדו תפכרו כלל, והכל לכל אלקות גמור, ורואים בחוש איך שדומים, צומת, חי, מדבר, זה רק כפא לאלקותו תפכרו, ומרב גלוי אלקות השורה בהם, הם דבקים תמיד באין סוף ברוך הוא, ולכן אין שני בני-אדם שזין כלל. וקעין שאמרו חכמינו הקדושים (מדרש אגדה): כל צדיק יצדיק יש לו כבוד בפני עצמו, ויש לו חיוז בפני עצמו, וזה שהביא ראה מהפסוק (ישעיה ס, כא): "ועמך כלם צדיקים", כל בר ישראל הוא צדיק, כי שרשו הוא באמונה, אבל אף-על-פי-כן אינם שזין, "לעולם יירשו ארץ", ארץ היא אמונה, כמו שכתוב (תהלים לו, א): "שכן ארץ ורעה ורעה אמונה".

פרק ב רבי אומר. שיבור. שינורו: כל שהיא פמוכא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ו'ל (לקוטי מוֹתְרֵינן, חלק א', תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם. שיהא נוח סימן קנה), "נִצְרַר מִטְעֵי מַעֲשֵׂי יְדֵי לְהַתְּפָאֵר", כְּמוֹ לוֹ וַיְהִי נֹחַמִין בְּנֵי אִלִּים מִמֶּנּוּ. וְזֶה יֵהִי כַשֵּׁלֶךְ כָּל־הָאָרֶץ, שְׂחֹרְשִׁין וְזֹרְעִין אוֹתָהּ עַד שֶׁמִּצְמַחְתָּ, הַמְדוּת בְּדָךְ הַלְמַנְעֵי וְלֹא יֵטֵה לְחַד מִשְׁנֵי הַקְּלוּת. וְהַכֹּל תְּלוּי בִּיגִיעַת הָאָדָם כְּפִי שְׂחֹרֶשׁ וְזֹרַע, שֶׁאִם הוּא כִּלְי צִיּוֹר יֵשׁ מִפְּלִמָּה לֹא שְׂלוֹסֶף מִמּוֹן הַכֹּרֶה אֲנִל אֵין בְּנֵי אִלִּים מִפְּלִרִין אֹמוֹת בְּמַדָּה וּו. וְאִם הוּא מִפּוֹר יוֹמֵר מִן הַרְלוֹ.

פֶּרֶק ב א רַבִּי אֹמֵר, אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיְבוֹר לוֹ הָאָדָם, כָּל שֶׁהִיא תְּפָאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתְּפָאֶרֶת לוֹ מִן

לְהַכְנִיעַ אֶת הַתְּקָרִיּוֹת שֶׁלוֹ, כְּמוֹ-כֵן מְאִירָה בּוֹ הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיא גְלוּי נִשְׁמָתוֹ. וְלָכֵן נִקְטַט לְרִאֲיָה אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה דִּיקָא: "נִצְרַר מִטְעֵי מַעֲשֵׂי יְדֵי לְהַתְּפָאֵר", כְּמוֹ שֶׁאָדָם שֶׁעָבַד וְיָגַע, חֲרַשׁ וְזָרַע, וְאַחֲרֵי-כֵן צָמַח, הוּא מִתְּפָאֵר עַל עֲבוֹדָתוֹ, כְּמוֹ-כֵן הוּא בְּעֵנָן הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁזֶה בְּעֵצְמוֹ חָלְקוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, כִּי מִי שֶׁמְכַנֵּס בְּעֵצְמוֹ אֲמַתַּת מְצִיאָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲצִלוֹ כְּכֹר מְאִיר הָעוֹלָם הַבָּא עוֹד בְּהִיּוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי אֵינוֹ רוֹאֶה מְשׁוּם דְּבָר רַק עֵצֶם וְתַבְּרָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּדְגַמְתָּ הָעוֹלָם הַבָּא, וְלָכֵן בְּכִלְיּוֹת "כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק הָעוֹלָם הַבָּא" — מִצַּד שֶׁנִּשְׁמָתוֹ, שֶׁהִיא חֵלֶק אֵלוֹהַּ מִמֶּשׁ, אֲכִל כָּל אֶחָד כְּפִי שֶׁיָּגַע וְטָרַח, אֲצִלוֹ מִתְּגַלְּהָ יוֹמֵר הָעוֹלָם הַבָּא כְּדְגַמְתָּ הַחוּרָשׁ בְּאָרֶץ וְזֹרַע, וּמִשְׁקָה וּמִטְפֵּל בָּהּ, עַד שֶׁצְּמַחְתָּ, שֶׁזֶה "נִצְרַר מִטְעֵי מַעֲשֵׂי יְדֵי לְהַתְּפָאֵר", כְּמוֹ שֶׁהֵאכֵר מִתְּפָאֵר בִּיגִיעַתוֹ וְטָרְחָתוֹ בְּשָׂדֶה עַד שֶׁצְּמַחְתָּ, כֵּן הַצְּדִיקִים מִתְּפָאֵרִים בְּעוֹלָם הַבָּא, אֵיךְ שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶם מִה שֶׁעָבַר בְּזֶה הָעוֹלָם, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הַתְּבָרָה עַל יָצְרָם, וּמִסְרֹם כִּפְשָׁם בְּעַבְרֵי וְיִתְבָּרַךְ, כְּדִי שֶׁתְּתַגַּלֶּה אֲמַתַּת מְצִיאָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעֵצְמָם וּבְעוֹלָם, וְהֵבִן לְמַעֲשֵׂהוּ.

פֶּרֶק ב'

א רבי אומר, איזו היא דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיְבוֹר לוֹ הָאָדָם, כָּל שֶׁהִיא תְּפָאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ, וְתְּפָאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם: צָרִיף שֶׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם צָרִיף לְבַשֵּׁל אֶת עֵצְמוֹ לְגַמְרֵי לְאֵין סוּף בְּרוּף הוּא, וְלֹא לְהַתְּפַעֵל מִשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם. וְכִמוֹ שֶׁגַּלְּהָ לָנוּ רַבְנֵי ו'ל (תְּהַדְּמָה לְקוּשִׁי מוֹתְרֵינן, חלק ב') עַל הַפְּסוּק (חִזְקִיאל לז, כד): "אֶחָד הִנֵּה אֲבָרְהָם", שֶׁאֲבָרְהָם עָבַד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רַק עַל-יְדֵי שֶׁהִיָּה אֶחָד, שֶׁחֲשַׁב בְּדַעְתּוֹ, שֶׁהוּא רַק יְחִידִי בְּעוֹלָם, וְלֹא הִסְתַּכֵּל כָּל־עַל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁסְרִים מֵאַחֲרֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּמוֹנְעִים אוֹתוֹ, וְלֹא עַל אֲבִיו וּשְׂאֵר הַמוֹנְעִים, רַק כְּאִלוֹ הוּא אֶחָד בְּעוֹלָם, וְזֶהוּ "אֶחָד הִנֵּה אֲבָרְהָם": וְכֵן כָּל הַרוֹצֵה לְכַנֵּס בְּעַבְדוֹת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵי אֲפָשֶׁר לוֹ לְכַנֵּס, כִּי אִם עַל-יְדֵי בְחִינָה זוֹ, שֶׁיִּחְשַׁב שְׂאֵין בְּעוֹלָם כִּי אִם הוּא לְבַדוֹ יְחִידִי בְּעוֹלָם, וְלֹא יִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם אָדָם הַמוֹנְעוֹ, כְּגוֹן: אֲבִיו וְאִמּוֹ אוֹ חוֹתָנוֹ וְאֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו וְכוּיָצָא, אוֹ הַמְּנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ מִשְׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם הַמְּלַעֲיגִים וּמִסִּיתִים וּמוֹנְעִים מִעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְצָרִיף שֶׁלֹּא יְחוּשׁ וְיִסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם כָּל־עַל, רַק יִהְיֶה בְּבַחֲבִינָת "אֶחָד הִנֵּה אֲבָרְהָם", כְּאִלוֹ הוּא יְחִידִי בְּעוֹלָם. וְזֶה שֶׁאֹמֵר הַתַּנַּח מִתְּפָאֵר הַקְּדוּשׁ: "אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיְבוֹר לוֹ הָאָדָם, כָּל שֶׁהִיא תְּפָאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ, וְתְּפָאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם"; שֶׁאָדָם צָרִיף לְלַבֵּת בְּדָרְךְ יִשְׂרָאֵל בְּזוֹ, שֶׁתְּהִיָּה תְּפָאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ, שֶׁהוּא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הֵינּוּ שֶׁכָּל עֲבוֹדָתוֹ צָרִיכָה לְהִיּוֹת רַק כְּדִי שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִתְפָּאֵר מִמּוֹ, וְלֹא יַעֲרַב בּוֹ תְּפָאֶרֶת שֶׁל בְּנֵי אָדָם, כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיף לְבַחֵר לְעֵצְמוֹ דֶּרֶךְ שְׂטוּבָה לְפָנָיו, וְלֹא לְהַתְּבַלְּבַל מֵאַחֲרֵים כָּל־עַל. שֶׁזֶה מִה שֶׁאֹמְרוֹ חֲכָמֵינוּ

הַקְדוּשִׁים (שֶׁבַת קַיָּה): אָבוֹד בְּמֵאֵי זְהִיר טָפִי; הֵינּוּ שֶׁכָּל אֶחָד צָרִיךְ לְבַחֵר לְעַצְמוֹ מִצְוָה אַחַת, וְהוּא יִהְיֶה תוֹק בְּהֵן, כְּמוֹ שֶׁזָּלָה לָנוּ רַבְנּוּ ו"ל (שיחות ה"ו, סימן רלה); וּכְמֹאֵן בְּרַבְרָן צָרִיכִים לְבַחֵר

לְעַצְמוֹ דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְהַתְנַהֵג. וְכְמוֹ שֶׁזָּלָה לָנוּ רַבְנּוּ ו"ל (שיחות ה"ו, סימן רסט) לְעֻנְיָן הַבְּלִבּוּלִים שֶׁמְבַלְבְּלִים אֶת הָאָדָם בְּעִבּוּדָתוֹ, שֶׁלְפָעֲמִים נִדְמָה כִּף הוּא צָרִיךְ לְעֲשׂוֹת וּלְהַתְנַהֵג, וְאִחֲרַי כִּף נִדְמָה לוֹ, שְׁלֹא כֵן הָיָה צָרִיךְ לְהַתְנַהֵג, בַּךְ בְּדֶרֶךְ אַחֲרַת וְכוּ', וְלְפָעֲמִים יֵשׁ לְאָדָם בְּלִבּוּלִים גְּדוּלִים מְזֵה. עֵינָה וְאָמַר: מַה צָרִיכִין לְהַתְבַּלְּבַל, אִיךָ שֶׁעוֹשִׂין עוֹשִׂין, וּבִלְבָד שְׁלֹא לְעֲשׂוֹת רַע חַס וְשְׁלוֹם, וְוִי מְעַן טוֹט, טוֹט מְעַן אֲבֵי אִמָּה מְעַן טוֹט גַּיִט קַיִין

הָאָדָם. וְהוּי זְהִיר בְּמִצְוָה קִלְהַ כְּבִחְמוּרָה, שְׂאִין אִתָּה יוֹדַע מִתֵּן שֶׁכָּרֵן שֶׁל מִצְוֹת. וְהוּי מְחַשֵּׁב הַפֶּסֶד מִצְוָה כִּנְגֵד שִׁכְרָה, וּשְׂכָר עֲבָרָה כִּנְגֵד הַפֶּסֶדָה. וְהִסְתַּפַּל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים וְאִין אִתָּה כֹּא לִידֵי עֲבָרָה, דַּע מַה לְמַעְלָה מִמֶּךָ, עֵינָן רוּאָה וְאִזְן שׁוֹמְעַת, וְכָל מַעֲשִׂיךָ בַּסֶּפֶר נִכְתָּבִים: כּ בְּרַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא אוֹמֵר, יָפָה תְלִמּוּד תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֲרִיץ,

נִי אִדָּם הַמְקַנְלִים מִמֶּנּוּ מַפְאֲרִים אוֹתוֹ. אֲזַל אִינוּ תַּפְאֵרַת לְעוֹשֶׂיהָ. וְאִינוּ נוֹחַ לוֹ שֶׁהוּא זֶה לִידֵי עֲנִיּוֹת כִּי אֲזַל מִדָּם הַנְּדִיבוֹת שֶׁהֵיא אֲמַעֲיֵת צִין הַכִּלּוֹת וְהַפְּיוּר. הֵיא תַּפְאֵרַת לְעוֹשֶׂיהָ. שְׁזוֹמֵר אִתּוֹ מִמֶּנּוּ וְאִינוּ מַפְיֹר יוֹתֵר מִן הַרְאִי. וְתַּפְאֵרַת לוֹ מִן הָאָדָם. שְׁזֵי אִדָּם מַפְאֲרִין אוֹתוֹ שְׁנוֹן כְּמוֹ שְׂרָאִי לוֹ לִיָּן. וְכֵן הֵדִין זֶשֶׁאֵר כֹּל הַמְדוּת: שְׂאִין אִתָּה יוֹדַע מִתֵּן שֶׁכָּרֵן שֶׁל מִצְוֹת. לֹא נַחֲפָשׁ זְמוּרָה שֶׁכֵּן הַמְקַיִם מִזּוֹת עֲשֶׂה וְלֹא עוֹשֶׂה הַמְצַטֵּל מַעֲשִׂיָּתָן דְּלֵאלוֹ עַנְשׁן שֶׁל מִזּוֹת לֹא מַעֲשֶׂה מַפְיֹרֶשׁוֹת הַסֵּקִילָה. שְׂרִיפָה. הֵרָג. וְתַנּוּק. כְּרַת. וְיַמִּיחָה זְיָדֵי שְׁמִים. וּמִלְקוּת. הַעוֹשֶׂה הַקֵּל לְעִבְרָה הַקֵּלָה. וְהַמְמוּר לְתַמּוּרָה: וְהוּי מַחֲשֵׁב הַפֶּסֶד מִצְוָה. מַה שְׂאִתָּה מַפְסִיד מַסְמוּרָתָן וְהוּמוּן מַפְסִיד הַמְנֹלָה. כִּנְגֵד הַשֶּׁכֶר שֶׁעֵלָה לָךְ מִמֶּנּוּ

זַעוּה"ו אוֹ זַעוּה"ז שֶׁהֵיא יוֹמֵר מִזּוֹתוֹ הַפֶּסֶד: וְשֶׁכֵּר עִבְרָה. הַנֶּאֱחָה שְׂאִתָּה נִסְנֵה זַעֲרִיבָה כִּנְגֵד הַפֶּסֶד שַׁעֲמִיד לְזֵא לָךְ מִמֶּנּוּ: ב דֶּרֶךְ אֲרִיץ. מִלֶּאכָה אוֹ הַתַּנּוּק: "אִיוֹ דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֹא הָאָדָם", וְכִי כְּמֵה דְרָכִים יֵשׁ לוֹ לְאָדָם, הֵרִי תּוֹרָה אַחַת יֵשׁ לָנוּ? אֵלֹא כָּל אֶחָד עוֹבֵד אֶת הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא כְּפִי דֶרְכּוֹ, יֵשׁ אֶחָד שֶׁמְרַבֵּה בְּתוֹרָה, וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁמְרַבֵּה בְּתַפְלָה, וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁמְרַבֵּה בְּגִמְלוּת חֶסֶד, וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁמְרַבֵּה בְּפִדְיוֹן שְׂבוּיִים, צָרִיכִים לְדַעַת שֶׁכָּל הַדְרָכִים טוֹבוֹת, וְכָל אֶחָד יַבְחֵר דֶּרֶךְ שֶׁמְשַׁקֵּה אַחֲרֵיקָה, הֵינּוּ שְׂהֵיא לְפִי תְּכִיבֵת נְפִשׁוֹ, שְׂהֵי "כֹּל שְׂהֵיא תַּפְאֵרַת לְעוֹשֶׂיהָ", הֵינּוּ שֶׁיַּבְחֵר דֶּרֶךְ שְׂהֵי טוֹב לְנַפְשׁוֹ, וְאֵל יִסְתַּפַּל עַל אַחֲרִים, עִם כָּל זֹאת עֲלֵיו לְדַעַת "וְתַּפְאֵרַת לוֹ מִן הָאָדָם", שֶׁיִּרְאֶה לֹא לְכַשֵּׁל עֲבוּדַת חֶבְרוֹ, אֵלֹא יִדַּע, שֶׁכָּל אֶחָד תִּפְסֵד דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁנֶּשׂ נִשְׁמָתוֹ, וְאֶחָד אֲסוּר לוֹ לְהַתְעַרֵּב בְּדְרָכֵי חֶבְרוֹ, אֵלֹא שֶׁכָּל אֶחָד יִלֵּךְ כְּפִי הַדֶּרֶךְ שֶׁבָּחַר בָּהּ. וְזוֹ שֶׁלְמוֹת הַדֶּרֶךְ בְּעִבּוּדַת הַשָּׁם יִתְבַּרֵּךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

חַס וְשְׁלוֹם. וְכֵן לֹא צָרִיכִים לְהַתְבַּלְּבַל מִהַעֲבוּדוֹת שֶׁל אַחֲרִים כָּלֵל, אֵלֹא לְכָל אֶחָד יֵשׁ אֶת הַעֲבוּדָה שְׁלוֹ, וְכְמוֹ שֶׁאָמַר הֵרֵב הַקְּדוּשׁ רַבִּי שֶׁמְעַלֵּק מִנִּיקָלִשְׁבּוּרָג ז"ע, מַה זֶה שֶׁאָמַר הַתַּנּוּק: "אִיוֹ דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֹא הָאָדָם", וְכִי כְּמֵה דְרָכִים יֵשׁ לוֹ לְאָדָם, הֵרִי תּוֹרָה אַחַת יֵשׁ לָנוּ? אֵלֹא כָּל אֶחָד עוֹבֵד אֶת הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא כְּפִי דֶרְכּוֹ, יֵשׁ אֶחָד שֶׁמְרַבֵּה בְּתוֹרָה, וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁמְרַבֵּה בְּתַפְלָה, וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁמְרַבֵּה בְּגִמְלוּת חֶסֶד, וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁמְרַבֵּה בְּפִדְיוֹן שְׂבוּיִים, צָרִיכִים לְדַעַת שֶׁכָּל הַדְרָכִים טוֹבוֹת, וְכָל אֶחָד יַבְחֵר דֶּרֶךְ שֶׁמְשַׁקֵּה אַחֲרֵיקָה, הֵינּוּ שְׂהֵיא לְפִי תְּכִיבֵת נְפִשׁוֹ, שְׂהֵי "כֹּל שְׂהֵיא תַּפְאֵרַת לְעוֹשֶׂיהָ", הֵינּוּ שֶׁיַּבְחֵר דֶּרֶךְ שְׂהֵי טוֹב לְנַפְשׁוֹ, וְאֵל יִסְתַּפַּל עַל אַחֲרִים, עִם כָּל זֹאת עֲלֵיו לְדַעַת "וְתַּפְאֵרַת לוֹ מִן הָאָדָם", שֶׁיִּרְאֶה לֹא לְכַשֵּׁל עֲבוּדַת חֶבְרוֹ, אֵלֹא יִדַּע, שֶׁכָּל אֶחָד תִּפְסֵד דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁנֶּשׂ נִשְׁמָתוֹ, וְאֶחָד אֲסוּר לוֹ לְהַתְעַרֵּב בְּדְרָכֵי חֶבְרוֹ, אֵלֹא שֶׁכָּל אֶחָד יִלֵּךְ כְּפִי הַדֶּרֶךְ שֶׁבָּחַר בָּהּ. וְזוֹ שֶׁלְמוֹת הַדֶּרֶךְ בְּעִבּוּדַת הַשָּׁם יִתְבַּרֵּךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

כ יָפָה תְלִמּוּד תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֲרִיץ שֶׁיִּגְיַעַת שְׁגִיחָהּ מִשְׁפַּחַת עוֹן, וְכָל תּוֹרָה שְׂאִין עֲמָה מְלֹאכָה סוּפָה בְּטֵלָה וְגוֹרְרַת עוֹן: צָרִיךְ שֶׁתִּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר דְּבַר זֶה מוּרָן לְכָל, שֶׁשׁוֹב שְׁגִיחָהּ,

סמורה: שיגיעת שניהם משכחת עון. שהמורה מתשמ כמו של אדם והמלאכה מפרכת ומשגרת את הגוף וממון כך יצר הרע בטל ממנו: וכל תורה שאין עמה מלאכה. ואם תאמר היא עמל נמורה

שיגיעת שניהם משכחת עון.
וכל תורה שאין עמה
מלאכה, סופה בטלה וגוורת
עון. וכל העוסקים עם
הצבור, יהיו עמלים עמהם
לשם שמים, שזכות אבותם
מסיעתם וצדקתם עומדת
לעד. ואתם, מעלה אני

העומדת לעד היא המסיעת אל העוסקין עמהן להוציא לאור לדקן ולא מצד טוב השתוללותם של העוסקים: ואתם מעלה אני עליכם שכו. אף על

היה מחו בן תורין ללמד תורה. עם כל זאת, סים רבנו ז"ל, אשר העקר הוא בשחון, גאר בשחון, כי באמת גם למצא עסק טוב וקל, כדי להתפרנס עמו, על זה גם כן צריכים בשחון לבטח בו תהברך, כי הכל ממנו תהברך — דבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, כמאמרים ז"ל (יומא לח.): "בשמך יקראוך ובמקומך יושביוך", אין אדם נוגע במה שמוכן לתברו, ואין מלכות נוגעת במלכות חברתה אפלו כמלא נימא; כי לכל אחד מיעדת הפרנסה שלו. וקאמרו (ברכות נח.): אפלו ריש גרויתא מן שמיא מנו ליה; אפלו מי שממנה על הבייבין, שזו עבודה פחותה, גם את זה ממינים מן השמים; רואים שאפלו למצא עבודה מתקנת, גם על זה צריכים בשחון חזק, "וכל העוסקים עם הצבור, יהיו עמלים עמהם לשם שמים". ואם תאמר מה הקשר בין זה לבין מה שאמר קדם? אלא אדם צריך לדעת, אם כבר צריכים לצאת ולעסק במשא ומתן, ולעשות לעצמו כלי בעבור פרנסה, נותן לה התנא הקדוש עצה נכונה, שהבטול שאתה צריך לבטל בשביל פרנסה, יהיה עמל עם הצבור, כגון: שתהיה מגיד שעור, או עסק בשאר כלי קדש — שמש בבית הכנסת, או חזן, או שאר עבודות השיכות לצבור, וכך תוכל תמיד להשאר בין בחלי בית המדרש, ולעסק עם הצבור. ומובא (שלחן ערוך. ארז חיים. סימן צג. סעיף ד.): כל העוסק עם הצבור בעוסק בתורה; כי הרי לקרב יהודים אליו ותברך — זה בעצמו עבודה קדושה, וזה לא מנתק אותו מהתורה, אדרבה מקשר אותו ואת אמרים לתורה. ועל זה הוא אומר: "וכל העוסקים עם הצבור, יהיו עמלים עמהם לשם שמים"; אל תחשב שזו עבודה קלה, אלא הכל יהיה לשם שמים, ואז דע לה, אהובי, בני! "שזכות אבותם מסיעתם, וצדקתם עומדת לעד".

הזכות שאיתה מנקה את הרבים, זה ישאר עמך לנצח, כי בנה שמקרבים יהודים לתורה, ומקמדים תורה להולת, ומחזירים בו אמונה, הזכות הזו עולה על הכל, וגם על הגיעה

שאיתה מתגצע עמכם לקבל שְׂכָר, לא כן אם תהיה חַיֵּט או סְגוּלָה או נָגַר או צָבַע, לא תִקְבַּל שְׂכָר על הגיעה והטרחה, וְאִתָּם מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם שְׂכָר הַרְבֵּה כְּאֵלוֹ עֲשִׂיתֶם:

אנחות של צבור מסייעתן לתת מה שפסקו עליהם ואפילו ממון הרבה והצדקה שיעשו תעמוד להם לעד. ואחם הממעסקים לכוף את הצבור למזוה זו. מעלה אי עליש שזר כאלו עשיתם זאת המזוה מממויכס ממש. ורמז"ס פירש ואחם מעלה אי עליש שזר כאלו עשיתם. אם נשעה שאתם עוסקים עם הצבור נחטבתם מעשיית איזו מזוה נשזיל עסקי הצבור מעלה אי עליש שזר כאלו עשיתם אותה מזוה שנחטבתם ממנו:

הגינו מה שגלה לנו תורות ושיחות וספורים כאלו, דבורים וצעות לילדיכם תודיעו מה קרה בן: הנינו מה שגלה לנו תורות ושיחות וספורים כאלו, דבורים וצעות נוראות ונפלאות, המקרבים את נפש כל חי לתברך, וזו כבר תהיה הפונסה שלך, וזה גם ביאי לך שפע.

ועתה מוכן הקשר בין התחלת מאמר: "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיעשת שניהם משפחת עוף", אל "וכל העוסקים עם הצבור יהיו צמלים עמהם לשם שמים", כי אם כבר צריכים לבטל תורה בצבור פונסה, עדיף שגם הבטול יהיה תורה, שיהיה מלמד, וראש מתיבתא, או לקרב בני אדם אליו ותברך, ולהפיץ את אור רבנו ו"ל בעולם, ועל ידי זה תתפונס בכבוד גדול, ויבליך שתהיה פונתך לשמים, הינו שתעשה הכל לשם שמים, ואז לא תחסר לך שום פונסה, ושזכות אבותם" של אלו שאיתה מקרב אליו ותברך, ומכניסם תחת פני השכינה, "מסייעתם" — יסיעו לך, ומה גם שתזכר אשר "וצדקתם עומדת לעד", הצדקה הזו שאיתה עוסק עם הולת, גם הגיעה והטרחה תשא לך לנצח. וְאִתָּם שְׂכָרֵיכֶם לְנֶצַח. "מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם שְׂכָר הַרְבֵּה כְּאֵלוֹ עֲשִׂיתֶם", גם הגיעה והטרחה שאיתה יגַע וטורח עם בעל בחינה, ישאר אתך לעד. והקדוש ברוך הוא שלם לך חננה על הכל, על כל החרופין והגדופין והבוינות שצריכים לסבל מהולת, גם על זה תקבל לבסוף שְׂכָר הַרְבֵּה, כי מי שרק עוסק בצרכי צבור באמונה, הוא צריך לסבל סבל גדול, כי הקלפות של אלו האנשים שמקרב, מתאחזין בו, פמוקב בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מו"ק, חלק א, סימן ט): מי שמקרב רחוקים, הוא בונה "היכל הקדוש", והקלפות והרע של אלו האנשים רוצים להתאחז בו, וכדי להתנצל מהם, צריכים לשפך שיח ותפלה אליו ותברך, שלא יפל, ומה גם הקדוש ברוך הוא לבסוף משלם לו שכרו בעולם הזה ובעולם הבא. ולכן אתה, אהובי, בני! עסק הרבה בתורה, ועסק הרבה בקרוב רחוקים, ולהפיץ את אור רבנו ו"ל בעולם, ואז לא תחסר לך פונסה כלל, והבן למעשה.

ג. הוּוּ זְהִירִין בְּרִשּׁוֹת. אַתְּס הַמַּעֲמֵקִין כְּלַמֵּי לְבוֹר אֵף עַל פִּי שֶׁאֵתס לְרִיבִיס לְהַמּוֹדַע לְרִשּׁוֹת כִּי לִפְתָּח עַל עַמְקֵי רִבִּיס. הוּוּ זְהִירִיס וְכוּ: ד. עֵשָׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנֵךְ. הִנָּאֲתָן, וְאִין עוֹמְדִין לֹא לְאָדָם בְּשִׁעַת דְּחִקוּ: פּוֹר מִמוֹנֵךְ בְּחַפְזֵי שְׂמִיס. כְּלוֹנֵךְ. כְּלוֹנוֹ פּוֹרַת אוֹתס

בְּחַפְזֵךְ. שֶׁאֵתס עֵשִׂית כִּן יַעֲשֶׂה לְכוֹן כְּלוֹנוֹ. כְּלוֹמַר יִמֹן לָךְ טוֹבָה עֵשִׂין יִפֶּה: כַּדִּי שִׁיבְטַל רְצוֹן אַחֲרֵיס. יִפֶּר עֲלֵת כֹּל הַקָּמִיס עֲלוֹךְ לְרַעָה. וְאִני שִׁמְעֵמי שֶׁאִין זֶה אֵלֶּה דַּךְ כְּבוֹד כְּלִפִּי מַעֲלָה וְהִי הוּא כְּלוֹנוֹ כְּמוֹ כִּי שִׁעֲטַל לְכוֹנוֹ מִפְּנֵי רְלוּן. כְּאוֹתָה שֶׁאִמְרוּ בַּפֶּרֶק בְּנֵה אִשָּׁה (שְׁבַת דף 20) כֹּל הַעוֹשֶׂה מְלוֹה כְּמִקְוֵה אִפִּילוֹ גוֹר דִּין שֶׁל

ג. הוּוּ זְהִירִין בְּרִשּׁוֹת, שְׂאִין מְקַרְבִּין לֹא לְאָדָם אֵלֶּה לְצַדִּיק עֲצָמֵךְ, נִרְאִין כְּאוֹהֲבִין בְּשִׁעַת הִנָּאֲתָן. וְאִין עוֹמְדִין לֹא לְאָדָם בְּשִׁעַת דְּחִקוּ: ד. הוּא הִיָּה אֹמֵר, עֵשָׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנֵךְ, כְּדִי שִׁיעֲשֶׂה רְצוֹנֵךְ כְּרְצוֹנוֹ. בְּטַל רְצוֹנֵךְ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שִׁיבְטַל רְצוֹן אַחֲרֵיס מִפְּנֵי

מְכָס, "נִרְאִין כְּאוֹהֲבִין בְּשִׁעַת הִנָּאֲתָן", כֹּל זְמַן שֶׁהֵם יְכוֹלִים לְקַחַת מְכָס וּמִסֵּס מִבְּנֵי אָדָם וְכִן לְנַצֵּל אוֹתָם, בְּשִׁבְלֵי עֲצָמֵם, הֵם נִרְאִי כְּאֵלוֹ אוֹהֲבִיס אוֹתָךְ, אֲבָל בְּאַמַּת "וְאִין עוֹמְדִין לֹא לְאָדָם בְּשִׁעַת דְּחִקוּ", בְּשִׁעַת שְׁעוֹבֵר אֵינָה דְּחִק עַל בֶּן אָדָם, וְהוֹלֵךְ אֵל רִשּׁוֹת הַמַּלְכוּת, הֵם לֹא רוֹעִיס לְעוֹד לוֹ, וְכֵךְ זֶה בְּכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ, אֲנִישֵׁי רִשּׁוֹת הַמַּלְכוּת מְנַצְלִיס אֶת הָאָדָם לְטוֹבָתָם, "שְׂאִין מְקַרְבִּין לֹא לְאָדָם אֵלֶּה לְצַדִּיק עֲצָמֵךְ", כֹּל זְמַן שֶׁהֵם יְכוֹלִים לְהַנּוֹת מִן הָאָדָם בְּזֶה שְׂבוּבִיס מִפְּנֵי מִסִּיס וְאַרְנוּנָה, "נִרְאִין כְּאוֹהֲבִין בְּשִׁעַת הִנָּאֲתָן", כֹּל זְמַן שֶׁהֵם יְכוֹלִים לְקַחַת מִמֶּךָ, הֵם מְרִאִיס פְּנִיס שׁוֹחֲקוֹת, וְכִמוֹ אוֹהֲבִיס נְאֻמִּיס, כִּי יֵשׁ לָהֶם הִנָּאָה מִמֶּךָ, שְׁלוֹקָחִיס מִמֶּךָ מִסִּיס וְאַרְנוּנָה, אֲבָל "וְאִין עוֹמְדִין לֹא לְאָדָם בְּשִׁעַת דְּחִקוּ", כְּשֶׁאָדָם הוּא בְּדַחֵק אוּ בְּצַעַר, וְהוּא צָרִיךְ אֶת טוֹבַת הַמַּלְכוּת, לֹא מִתְחַסֵּס אֵלִינוּ, וְלֹא מִסְתַּכְלִיס עֲלֵינוּ, אֵלֶּה בְּזִיס לוֹ, וְזֶה הִיָּה הַלְמוּד שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, שֶׁגָּלָה אֶת פְּרָצוּפָם שֶׁל אֲנִישֵׁי רִשּׁוֹת הַמַּלְכוּת, וְלָכֵן הִיָּה צָרִיךְ לְבַרַח וּלְהִטְמִין אֶת עֲצָמוֹ בַּמַּעֲרָה, כִּי חִפְּשׂוּ אוֹתוֹ מִן הַמַּלְכוּת לְחַפְּסוֹ, וְהָבִין לְמַעֲשֵׂהוּ.

ד. עֵשָׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנֵךְ, כְּדִי שִׁיעֲשֶׂה רְצוֹנֵךְ כְּרְצוֹנוֹ, בְּטַל רְצוֹנֵךְ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שִׁיבְטַל רְצוֹן אַחֲרֵיס מִפְּנֵי רְצוֹנֵךְ: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֹהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם צָרִיךְ לְבוֹא לְבִטּוֹל בְּזֶה אֵל הָאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, עַד שִׁיְהִיָּה בְּטַל וּמִבְטַל, וְלִדְעַת אֲשֶׁר רְצוֹנוֹ יִתְקַבֵּל זֶה מִה שְׁקוֹבַע. וְלָכֵן רָאָה לְהַמְשִׁיךְ אֶת רְצוֹנוֹ יִתְקַבֵּל שִׁיְהִיָּה כְּרְצוֹנֵךְ, הִיָּנוּ שֶׁלֶךְ לֹא יִהְיֶה רְצוֹן אַחֵר, בַּק מִתְרַצֶּה כְּמוֹ שְׁהוּא רּוֹצֶה, וְאֵז תִּזְכֶּה שֶׁרְצוֹנֵךְ יִהְיֶה כְּרְצוֹנוֹ יִתְקַבֵּל, כִּי אִמָּה צָרִיךְ לְבִטַל אֶת הַרְצוֹן שֶׁלֶךְ לְגַמְרֵי מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ יִתְקַבֵּל, וְכַפֵּל "עֵשָׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנֵךְ, כְּדִי שִׁיעֲשֶׂה רְצוֹנֵךְ כְּרְצוֹנוֹ, בְּטַל רְצוֹנֵךְ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ", שְׂנֵה נִגְד מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, "עֵשָׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנֵךְ", אֲתַעֲרוּתָה הַלְעִילָה, שְׂתַרַד לְמַטָּה, וְכֵן נִגְד מִטָּה לְמַעְלָה, אֲתַעֲרוּתָה לְדַתְמָה שְׂתַעֲלֶה לְמַעְלָה, וְעַל־כֵּי שִׂתְהִיָּה בְּטַל וּמִבְטַל לְגַמְרֵי אֵל הָאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְתַמְשִׁיף אֶת רְצוֹנוֹ אֵל רְצוֹנֵךְ, וְרְצוֹנֵךְ אֵל רְצוֹנוֹ יִתְקַבֵּל, עַל־כֵּי־זֶה תִּזְכֶּה "שִׁיבְטַל רְצוֹן

אחרים מפני רצונך"; כי באמת כל מה שעובר שנים שנה ממטנל מעליו: ה אל תפרוש מן על בני-אדם — בין בגשמי ובין ברוחני, אפלו מבצל בחירה, הכל ממנו יתברך, אבל דבר זה אי אפשר להבין בשכל אנושי, כי סוף כל סוף יש לה צער ומקאוב

ויתורים מבני-אדם בעלי בחירה שמציקים לה, מוסרים ומלשינים אותה, **רצונך. ה הלל אומר, אל תפרוש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך מוסרים ומלשינים אותך,**

וגורמים לה הפסדים גדולים מאד, עם כל זאת עליך לדעת, שזה הכל מצוונותיך המברכים, כמו שאמר רבנו ז"ל (ספר-המדות, אות נאוף, סימן כו): על-ידי הוצאת זרע לבשלה, בורא קלפות המתלבשים בבני-אדם מתנגדים, וחולקים עליו, ועושים לו יסורים; ולכן כשאדם זוכה לחזר בתשובה שלמה, והוא מבטל את עצמו לגמרי אל עצם עצמיות אלקותו יתברך, עד שאין לו שום רצון אחר מבליעדי רצונו יתברך — הן שמוריד את הרצון מלמעלה שלמה, והן שמעלה את הרצון ממשוה למעלה, כי הוא בטל לגמרי אליו יתברך, על-ידי-זה שבבחשבה שלמה, אליו יתברך, כי עקר התשובה, אומר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהרי"ן, חלק א', סימן לה) לחזר למקום שזלזל ממש, ועל-ידי-זה זוכה שיתפרדו ממנו כל פועלי און (ההלים צב. א'), ויתבטלו ממנו כל אלו המציקים ומצעירים אותו, ושופכים את דמיו, ולא ישאר מהם שריד ופליט, על-ידי שזכה לבטל את עצמו לגמרי בו יתברך, והבן למעשה.

ה אל תפרש מן הצבור: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר שלמות בר ישראל, שמחבר את עצמו עם כלל נשמות ישראל, ואינו נפרד מהם כלל, כי כשמתאחדים יחד עם נשמות ישראל, אפלו שהוא רחוק מן הקדושה, עם כל זאת על-ידי שמתאחד עם שאר נשמות ישראל, גם לו תהיה עליה, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (סוטה לו): רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו, שאמר משום רבי שמעון: אין לה כל מנה ומנה ומצוה שבתורה, שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה ברייתות של שש-מאות אלה ושלשת אלפים וחמש-מאות וחמשים, נמצא לכל אחד ואחד מישאל שש-מאות אלה ושלשת אלפים וחמש-מאות וחמשים. מאי ביניהו? אמר רב משרשיא: ערובא וערובא דערבא איבא ביניהו; והני שכל אחד קבל על עצמו ערבות על חברו; ולכן כשמתאחדות יחד ונשמות ישראל, אחד ערב על חברו, ואפלו שחברו עדין רחוק מקיים המצוות, אבל על-ידי שמתחבר עצמו עם נשמות ישראל, ואינו נפרד מן הצבור, על-ידי-זה הם יכולים להעלות גם אותו מהתקומה. וזה שאנחנו מוצאים, שבסממני הקטרת היה גם חלבנה, שריחה רע, ואם חסר אחת מכל סמניה חייב מיתה. ואמרו חכמינו הקדושים (בריתות ו:): כל תענית שאין בה מפושעי ישראל — אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני קטרת: הרי שלף לפניה, שתפלה ותענית, ההכרח שהיה מצדן בהן גם פושעי ישראל, וכך יש להם עליה. ולכן מזהיר התנא: "אל תפרש מן הצבור", אלא אפלו שאתה כמו שאתה, תמיד תתחבר עם הצבור. ואמרו חכמינו הקדושים (ברכות ה): מאי דכתיב (ההלים טו, י): "וְאֵי תִפְלְתִי לֵךְ הַיְיָ עַת רְצוֹן", אימתי עת רצון? בשעה שהצבור מתפללין; ולכן לעולם אל תפרש מן הצבור, כי כך גם לה יהיה תקון, אפלו שעשית כבר מה שעשית, כי על-ידי התחברות עם הצבור, גם לה ימחלו על כל עוונותיהך.

"ואל תאמין בעצמך עד יום מותך", צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אפלו אם תרגיש עצמך

זכונה גדולה שמונים שנה ולנסוף נעשה לזוקי מרומם מכל עם, ואתה דבוק באמת בו יתברך, (תענית יא.): ואל תדין את חבריך עד שתגיע ואיך מסיח דעת מןו יתברך כרגע, עם כל למקומו. אם ראת חנך שנה לדי נסיון ונשל אל דתהומא רבא על ידי ישות וגאות, שנה מה מדינה לחובה. עד שתגיע לדי נסיון כמומו ומנל:

ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע. כלומר לא יהיו דברים מסופקים שם אפשר לשמוע שסופו להשמע. **ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע. ואל**

וכעין שאמרנו תכמינו הקדושים (ברכות טו), שהרי יחנך בהן גדול שמש בכהנה גדולה שמונים שנה, ולבסוף נעשה צדיק; כי הפסוקים "מ"ם אורב מאד על כל אלו שרוצים להקנס בפרד"ס התקמה העליונה, ורוצה להפילם בנוקבא דתהומא רבא, על ידי ישות וגאות. וכעין שמשפך, שדוד רבנו ז"ל, בעל היגל מתנה אפרים, קשה לה לך קטן ישב על ברךי סבו הבעל-שם טוב הקדוש ז"ע, ואמר לו סבו בעת שהשתעשע עמו: דע לך, שכאן ישת ורגע ששומע תורה לא מפי מלאך ולא מפי שרף, אלא מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו, ויכל עת ורגע מפחד, שלא יפל בנוקבא דתהומא רבא, על ידי ישות וגאות. ולכן אפלו שאדם הגיע כבר לאינו דרגה בקדושה, עליו לרעד ולפחד שלא יפל בנוקבא דתהומא רבא, על ידי ישות וגאות. ובאמת לא בתנאים ששולח הקדוש-ברוך-הוא מתנגדים ארוגים, רשעים טמאים שחולקים על הצדיקים הדבוקים באין סוף ברוך הוא, כי הקדוש-ברוך-הוא חס על אלו הצדיקים, שיגעו וטרחו עשרות שנים בעבודת השם יתברך, במסירות נפש עצומה מאד, עד שזכו להפריד את נשמתם מהחומר העב והגס, ובקלות הם יכולים לפל על ידי ישות וגאות, שהיא אבי אבות השמאה. ולכן מקום הקדוש-ברוך-הוא על צדיקים הדבוקים באין סוף ברוך הוא חולקים רשעים ארוגים, ועל ידי זה נשבר לבם בקרבם, עד שמרוב שברון לבם, הם נעשים בטלים ומבטלים בעיני עצמם, וקשה להם כבד להתנשא.

ואל תדין את חבריך עד שתגיע למקומו: צריך שתדע, אהובי, בני! ששור לודן את שום בריה לכה חוב, כי מה אתה יודע מה עובר עליו, ומי יודע אם אתה היית במקומו, שלא היית יותר גרוע מןו, כי כל אחד ואחד יש לו את הצרות והיסורים והירידות והמרידות שלו, ולכן אי אפשר לודן את אף אחד, עד שתגיע למקומו, ותדע את מצבו. ובאמת מי יכול לדעת מה קורה אצל הזולת? ולכן אי אפשר לודן את אף אחד. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ו, חלק ב, סימן א), שרק הצדיק שהיה נכלל במקומו של עולם, הוא יכול לודן את כל אחד ואחד לכה זכות, כי הוא יודע את מקומו של כל אחד ואחד, ולכן יכול לעשות ראש השנה ולודן את כלם לכה זכות, אבל סתם בן-אדם לא שיה שידון את חברו, כי אי אפשר לו להגיע למקומו של כל אחד ואחד, כי אין אתה יודע אינו נשמה יש לו, ומאיזה מקום הוא בא, ומאיזה שרש הוא, ואיזה גלגול הוא, ומה עליו לתקן. ולכן אסור לודן את שום בריה שבעולם, ודי שתעסק בתקון נשמתך, ואל תתעורב במה שקורה עם אחרים.

ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע: צריך שתדע, אהובי, בני! שצריך האדם לשמר את עצמו מאד מאד באשר הוא מדבר, כמו שכתוב (קהלת יב): "עוף השמים יוליך

את הקול ובעל הנפנים יגיד דבר", כי הרבה פְּעָמִים אָדָם יושב בחדרו, ומדבר על הזילת, וחושב שְׂאָף אָחָד לא ידע, וילכסוף סופו להשמע, ולכן צריכים מאד להזהר אף שְׁמִדְרִים, ונתיב (עמוד ד, יא): "ומגיד לאדם מה שחיו", ודרשו על זה חכמינו הקדושים (א"ה)

תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה:

רבה, פרשה ג', סימן ט'): אפלו דברים שאין בהם ממש נחמדין לו לאדם על פנקסו; ואמרו (חגיגה ה:): אמר רב, אפלו שיהיה יתרה שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת מיתו; ואמרו (והר נשא כו:): בשעה שאדם מסתלק מזה העולם, באים שני מלאכים דכתבין קמיה כל מה דעביד בהאי עולמא וכל מה דאפיק מן פומא, ונתיב דינא על כלא וכתבין קמיה. תדא הוא דנתיב (עמוד ד, יא): "כי הנה יוצר הרים וברא רוח, ומגיד לאדם מה שחיו וגו'". והוא אודי עליהו מאי טעמא בגין דההוא עובדא דאיהו עביד סלקא ונקמא עליה לאסתדא ביה ונקמין לאסתדא עליה וכלהו נחתינן ואתרשימו קמיה ונקמי קמיה, ולא מתעברן מגיה עד שעתא דאתתן בהו דההוא עולמא. תא חזי כל אינון מלין דעבידי בר נש בהאי עולמא, פלהו ומינין ונקמי לאסתדא בה, ולא אתאבידו מינה ובשעתא דמפקי ליה לקברא פלהו מתענתן ואזלי קמיה ותלת כרוזי מכוזי. חד קמיה וחד מימיניה וחד משמאליה, ואמרי דא פלגא דמרי במאריה, מרי לעילא מרי לתתא מריד באורזתא מריד בפקודי, חמו עובדי חמו מלוי טב ליה דלא איברי, עד דמטי לגבי קברא פלהו מתין אתרזון מדוכתייהו עליה, ואמרי וי דא אתקרב בגון; ולכן על האדם לחזר בתשובה שלמה על כל דבור ודבור שדבר, ועל כל מעשה ומעשה שעשה, "ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמע", כי מי רואה אותי, ומי שומע אותי, אל תאמר זאת, אהובי, בני! כי צריך שתדע, שכל מה שהאדם עושה בחדרי חדרים, "שסופו להשמע" מסוף העולם ועד סופו, וכלם ידעו את מעשיו ואת דבוריו המגנים, ולכן כדאי

לך לחזור בתשובה שלמה, ולא להטעות את עצמך.

ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר רב בגי' אדם דוחים מיום ליום, ומשביע לשבוע, ומחדש לחודש, ומשנה לשנה, לשוב בתשובה, כי כל אחד דוחה אל יום המחרת — "מחר אֶחָזֵר בתשובה, מחר אֶלְמַד תורה, מחר אֶתְפַּלֵּל", העקר לא היום, ועל זה מזהיר התנא: "ואל תאמר לכשאפנה אשנה", כִּאֲשֶׁר יִהְיֶה לִי פְנַאי אֶלְמַד תוֹרָה, וְאֶחָזֵר בתשובה, וְאֶעֱסֵק בתפלה, אל תאמר כך, "שמא לא תפנה". ומי יודע מה ילד יום, אם יש לך יום המחרת, ולכן תשוב היום פן תמות למחר, וכמאמרם ו"ל (שבת מגג:): רבי אליעזר אומר: שוב יום אחד לפני מיתתך. שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: וכי אדם יודע אינהו יום ימות? אמר להן: וכל שפון, לשוב היום שמא תמות למחר, ונקמצא — כל ימי בתשובה. ואף שלמה אמר בחכמתו (קהלת ח, ט): "בכל עת יהיו בגדיך לבנים, ושמן על ראשך אל יחסר"; ורבנו ו"ל גלה לנו (לקוטי מו"ק, חלק א, סימן ערב) על הפסוק (תהלים צה, ז): "היום אם בקולו תשמעו",

בתורה: ו בור. ריק מכל דבר ופליטו גביז משא ומתן אינו יודע. והוא גרוע מעט הארץ. מרגום והאדמה לא תסס. וסרעלה לא תנור: ולא עם הארץ חסיד. אכל ירא חטא אפשר שיהיה שהרי הוא נקי גביז משא ומתן: ולא הביישן למד. שהמתיבש לשלול שמה יענינו עליו, ישאר ממנו בספקותיו: ולא הקפדן. הרג שמקפיד על התלמידים כששוללים אותו לא ילמד כראוי. אלא

ו אין בור ירא חטא: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מי שריק לגמרי כמו בור שאין בו מים, הוא אינו יכול להיות ירא חטא, כי בלי למוד התורה הקדושה,

ו הוא יהיה אומר, אין בור ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד, ולא הביישן למד, ולא הקפדן מלמד, ולא כל

האדם לגמרי רחוק ממנו יתברך, ואין בו יראת שמים כלל. וכעין שאמרנו חכמינו הקדושים (שב"ב כב.) מאי דכתיב (בראשית לו, כד): "והבור ריק אין בו מים", ממשמע שגאמר "והבור ריק", אינו יודע שאין בו מים? אלא מה תלמוד לומר אין בו מים — מים אין בו, אכל נחשים ועקרבים יש בו; ואמרנו חכמינו הקדושים (בבא קמא פב.): אין מים אלא תורה, שגאמר (ישעיהו נה, א): "הוי כל צמא לכו למים"; ולכן מי שאינו לומד תורה נקרא בור, וכמו בבור שאין בו מים, נתאספים שם נחשים ועקרבים, כך אדם שאין לו תורה, אין בו שום יראת חטא, וצריכים להזהר מאדם כזה, כי הוא מסוכן כמו נחש ועקרב, כי רק התורה מונכת את האדם ומכניסה בו יראת חטא, כי כשולמד תורה, הוא רואה את חמרת החטא, ונוהר לא לעשותו.

ולא עם הארץ חסיד: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אמרו חכמינו הקדושים (בבב"ב מו:): איזהו עם הארץ? כל שאינו קורא קריאת שמע ערבית ושחרית — דברי רבי אליעזר, רבי יהושע אומר: כל שאינו מניח תפילין. בן עזאי אומר: כל שאין לו ציצית בבגדו, רבי נתן אומר: כל שאין מזוזה על פתחו. רבי נתן בר יוסף אומר: כל שיש לו בגנים ואינו מגדלם לתלמוד תורה. אחרים אומרים: אפלו קרא וישנה ולא שמש תלמידי חכמים, הרי זה עם הארץ; ולכן כל מי שחסר מכל אלו, הוא אינו יכול להיות חסיד המתחסד עם קונו, פמוכא ברעיא מהימנא (פי תצא רפא.). אין חסיד אלא המתחסד עם קונו, דכל פקודין דעביד למפרק בהו שכנתיה ובהא עביד חסיד עם קדשא בריהו הוא מאן דגמיל חסד בשכנתיה עם קדשא בריהו הוא גמיל; ולכן כל מי שחסר מכל הטוב — ציצית, תפילין, מזוזה, קריאת שמע, ולגדל את בניו לתלמוד תורה, הוא אינו יכול ליחד קדשא בריהו הוא ושכינתא, ולעסוק בתקון העולם.

ולא הביישן למד: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מי שרוצה ללמד אצל הרב, הוא צריך להתאזר עם עזות ועקשנות דקדושה, ולא להתבייש לשאל ממנו את כל ספקותיו, כי אחרת לא ידע כלום. ולכן אסור להתבייש מהרב שמלמדו תורה, אלא יהיה עקשן גדול לשאל כל ספקותיו, וככל שלא יתבייש מפני רבו, ויבקש ממנו שיתרן לו את כל ספקותיו וקשיותיו, כך יזכה להתעלות בצליה אחר עליה, עד שגם הוא יזכה להכלל באין סוף ברוך הוא. וכן אמר רבנו ז"ל (לקוטי מדרשו, חלק א, סימן קמח), שצריכין עזות דקדושה, כדי לקבל את התורה.

ולא הקפדן מלמד: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מי שמלמד את אחרים תורה הקדושה, ומחזיר בהם עצות ויראת שמים, ומחזק ומעודד ומשמח נשמות פגומות, הוא צריך

להתאזר בסבכלנות גדולה מאד, ולא להקפיד על נרין שסניז פניס זבלטס לתלמידיו: ולא כל התלמידים המקבילים את דבריו, כי אלו המרבה בסחורה מחכים. דכמיז (דברים ל) ולא הנשמות הן שבורות לגמרי, ואין להם אלא את מענר לים היל לין סמורה מנויה זלומס שולמס דברי רבם, ואם רבם יקפיד עליהם, לא יהיה מענר לים: ובמקום שאין אנשים. יענז זלמס להם פלום, וכעין שאמרו **המרבה בסחורה מחכים. ובמקום שאין אנשים, תכמינו הקדושים** (ברכות ג.ג): פך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, פשם שאני הסברתי לך פנים,

פך אתה הסבר פנים לישראל, והחזר האהל למקומו. (שמות לג, יא): "ושב אל המחנה" וגו', אמר רבי אבהו, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: עכשו יאמרו הרב ככעס ותלמיד ככעס, ישראל מה תהא עליהם? אם אתה מחזיר האהל למקומו — מוטב, ואם לאו — יהושע בן-נון תלמידך משרת מחתך, והינו דכתיב "ושב אל המחנה"; וכן אמרו (תנחומא תשא): אמר הקדוש ברוך הוא למשה, כשאהיה אני ככעס עליהם, אתה הוי ברצון. ולכן מזהיר התנא את הרב שמלמד את תלמידיו אמונה והתחזקות בו ותברך: "ולא תקפדן מלמד", כי התכרת להתנהג בסבכלנות גדולה עם התלמידים, ולא להקפיד עליהם.

ולא כל המרבה בסחורה מחכים: צריך שתדע, אהובי בני! אשר מי שרוצה לקנות קנין תורה, צריך למסר את נפשו לישב במקום אחד, וללמד בהתמדה גדולה ובחשוקה עצומה תורה הקדושה. וכבר אמרו תכמינו הקדושים (ערוכי נה). על הפסוק (דברים ל, ג): "ולא מעבר לים היא", לא תמצא לא בסתרנים ולא בתגרים, אלא ישב בפנתו וימסר את נפשו ללמד תורה הקדושה, ואז ינכה להחכים בה.

ובמקום שאין אנשים, השתדל להיות איש: צריך שתדע, אהובי בני! שהשלמות היא שאדם ישב בד' אמותיו וילמד תורה במסירות נפש הכי גדולה, ויהיה דבוק בחי החיים בו ותברך, ושלא יתערב בכלל עם בני-אדם, ואז יצליח מאד בתורה ויביראת שמים ובדבקות הבורא ותברך שמו. וכל זה במקום שיש אנשים צדיקים, שיורדים אל פשוטי העם, ומלמדים אותם איך לחזו בתשובה שלמה, ועוסקים לחזקם ולעודדם ולשמחם, ולתן להם עצות איך להתקרב אליו ותברך. אבל "ובמקום שאין אנשים" לקרב את הרחוקים, דע לך, אשר עליך נפלה חובת היום, "והשתדל להיות איש", שאתה תצא מהד' אמות שלך, ותקרב את נשמות ישראל אליו ותברך, אשר אין למעלה מזה, כמובא (תרוימא כח.): תא תזי, כל מאן דאחיד בידוהי דתיבא, ואשתדל ביה למשקב ארחא בישא, איהו אסתלק בתלת סלוקין מה דלא אסתלק הכי בר נש אחרא, גרים לאכפניא סטרא אחרא, וגרים דאסתלק קדשא ברין הוא ביקריה, וגרים לקנימא כל עלמא בקיימיה לעילא ותתא, ועל האי בר נש פתיב (מלאכי ב, ה): "בריתי היתה אתו החיים והשלום", וזכי למחמי בניו לבנוי, וזכי בהאי עלמא וזכי לעלמא דאתי, כל מארי דינין לא יגלין למיזן ליה בהאי עלמא ובצלמא דאתי, עאל בתריסר תרעי זלית מאן דימחי בידוהי. ועל דא פתיב (תהלים קיב, ב): "גבור בארץ יהיה וירעו דוד ישרים יברך, הון ועשר בביתו, וצדקתו עומדת לעד ורח, בחשך אור לשרים" וגו', והבן למעשה.

ז אף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים, אמר לה: על דאשפת אשפיה, וסוף מטופיך

ולחכות הוראה: ז על דאטפת אטפור. רשע הייט יטופון: צריף שתרע, אהובי, בני! אשר בנה ומלטם את הבריות ומניפן נכסו. ונאותה מדה מדור העולם משלמים לאדם תורה מדה כנגד מדה, לך: וסוף מטיפין יטופון. שלא היה הדבר מסור כי לא שייך שאדם יעשה רשעות לשני, ויכול זיון להכריז אלל לזית זין והקצ"ה מסרן זיון מרשע, טמא מרשע, אכור שבאכורים, וודף ועמד הוא אחר כן למנוח מהן ממתק: ח מרבה בשר מרבה רמה. המרבה במילה מיתה אכורית שלא תאר לעצמו, כי הקדוש ברוך הוא, משלם מדה כנגד מדה. ואנחנו רואים, קין שהיה הרוצח הראשון, נהרג על ידי בן בנו תובל קין, הרי שאף אחד אינו יכול להתחמק מענש, ולכן, אהובי, בני! ראה לברח מפל מיני מתלקת, ואל תרדף שום צדיק, ואת שום בר ישראל, כי לבסוף תקבל תורה את הענש. ולכן מה לך להקנס במחלוקת ובמריבות ובכוחים עם אחרים, ובפרט שלא יודעים מי הוא האחר, יכול להיות שהוא צדיק דבוק באין סוף ברוך הוא, וצדיקים לשמר מחלוקתו שלא יבנה. רואים בגני אדם מחזפים ועצי פנים, ששופכים דם צדיקים ויראים ושלמים, וחושבים שהעולם הפקר, ולבסוף פתאם נופלת עליהם הרעה באופן מר כזה, שלא תארו ולא שצרו לנפשם. ולכן מה לך, בני, להקנס בדברים אלו, יותר טוב להיות נרדף מלהיות רודף, כי הקדוש ברוך הוא לא ימחל לאדם שרודף את זולתו. ולכן הדבק את עצמך באין סוף ברוך הוא, ותדע שהקדוש ברוך הוא מנהיג את עולמו בחסד וברחמים, בצדק ובמשפט, ודבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, ואם אתה רואה פרשע מרשע רודף אותך, ברח לך רק אליו יתברך, כי הרשע הזה יקבל את ענשו. ויותר טוב שהוא יתברך ינקם בו ממה שאתה תנקם בו. ולכן, אהובי, בני! אף שאתה נרדף מרשעים ארורים, שמוציאים עליך שם רע, ומבזים ומתפרים ומגדפים אותך, ועושים ממך ליצי ליצנות, אל תשים לבך אל דברים אלו, אלא ברח לך אליו יתברך, ותשתמש לפניו יתברך בפשוט זדים ונגלים, ותבכה ותתחנן לפניו יתברך, שיחוס וירחם עליך, ואל תראה איד שתוכל לצאת מן הצרה שנקמה עליך. ורואים הרבה פעמים בגני אדם סובלים סבל גדול מאד, הן בפנית והן בחזק, ובאמת הם מתפלאים ושואלים: למה מגיע להם דבר זה? אי צדיקים לדעת, שזה סוד הגלגול, ומי יודע מה היה בגלגול הקדם, ולכן עכשו מקבלים את זה תורה, וזה מה שהתנא הקדוש אומר: "על דאטפת אטפור", מי שהוריד לך את הראש שלם תורה, שיורידו לו את הראש. וצריך שתרע, אהובי, בני! "שסוף מטיפין יטופון", אלו שהורידו לך את הראש ומצערם אותך, ושופכים את דמך, הם ישלמו על זה מחיר כבוד מאד. אבל אתה, בני! ברח לך רק אליו יתברך; כי באמת אין שום מציאות בלעדי הקדוש ברוך הוא, והכל לכל אלקות גמור הוא, ואין מקום היכן להתחבא, אלא אצלו יתברך, אשרי מי ששם לבו אל דברים אלו, ואז טוב לו כל הימים, ויהיך למעשה.

ח הוא היה אומר: היינו הלל היה רגיל לומר, שאדם צריך לזכור, אשר "מרבה בשר מרבה רמה", היינו שהאדם צריך להסתפק במעוט בשר, ולא ירדף אחר תאוותיו, כי מה יהיה אם ירבה באכילת בשר, ויגדל את איבריו, הרי יהיה מרבה רמה ותולעה, שיאכלו אותו. ולכן אדם צריך

ח הוא היה אומר: היינו הלל היה רגיל לומר, שאדם צריך לזכור, אשר "מרבה בשר מרבה רמה", היינו שהאדם צריך להסתפק במעוט בשר, ולא ירדף אחר תאוותיו, כי מה יהיה אם ירבה באכילת בשר, ויגדל את איבריו, הרי יהיה מרבה רמה ותולעה, שיאכלו אותו. ולכן אדם צריך

מאד מאד להזהר לא לילף אחר תאוותי. וראים בגי' אדם, שאם אין להם בשר לאכל — הם משתגעים, ולכן צריכים לזכר, אשר "מרבּה בשר מרבּה רמה", ועל-כן מה להם לרדף פל' כף אחר אכילת בשר?! וקמו-כן עליו לזכר, אשר "מרבּה נכסים מרבּה דאגה", כי ככל שאדם עסקו מפזרים במקומות רבים, על-ידי זה הוא מרבּה דאגה, ואין לו מנוחה לא ביום ולא בלילה, מה שאין בן פשאדם יושב במקום אחד ולומד תורה, ואינו מתעסק בנכסים, אין לו שום דאגה, וכמו שאמר על אחד מן החסידים, שהיה אומר: "המקום יצילני מפזר הנפש", אמרו לו: מה הוא פזר הנפש? אמר, שהיה לי ממון בראש כל נהר ובראש כל קרית, והוא מה שאמר חכמינו, וקרונו לברכה: "מרבּה נכסים מרבּה דאגה". ואמר (אבות ד, א): "איזהו עשיר השמח בחילוקו"; וכן חובת הלבבות השער הרביעי, שער הפשוט הקדמה): "מרבּה נשים מרבּה כשפים"; כי הפשוט ביותר מצוי אצל נשים, כמאמר ז"ל (פנדרין יז.) על פסוק (שמות כב, יז): "מכשפה לא תחיה", מכשפה — אחד האיש ואחד האשה, אם-כן מה תלמוד לומר מכשפה? מפני שרוב נשים מצויות בכשפים.

מרבּה שפחות מרבּה זמה; ולכן צריך אדם מאד לשמר, שלא ירבה שפחות בביתו, ובפרט בעתים הללו שהולכות מאד פרוצות, אפלו כשפאה עוזרת שפחה גויה, ראוי לבעל שיצא מהבית, כדי שלא יהיה שם, כי הם מרבים זמה על-ידי הרהורים רעים והסתלקות רעות, ואשרי מי שנוהר בזה מאד מאד, כשאשתו לוקחת עוזרת שפחה גויה, שלא ימצא הבעל בבית, וכן ראוי לרחוק אז בנים מהבית, כדי שלא יכשלו בראיות אסורות, ולא יבואו לידי הרהורים רעים.

מרבּה עבדים מרבּה גזל; כי טבע של עבד גוי פועל, שגונב וגוזל כל אשר בא תחת ידו, וצריכים לשמר על דבר זה מאד מאד, ולא יקל בעיניו, כי רבים הפסידו מה שהפסידו, כי לקחו מביתם מה שלקחו, כי טבע של עבד גוי פועל, שגונב וגוזל.

מרבּה תורה מרבּה חיים; מי שלומד תורה, הוא ממשיך על עצמו חיים, כי התורה הוא חיי האדם, כי עקר האדם זה הנשמה, וימון הנשמה זה התורה, ולכן מי שמרבּה בתורה, הוא מרבּה חיים, כי הוא מרבּה מזון רוחני לנשמתו.

מרבּה ישיבה מרבּה חכמה; ככל שאדם מרגיל את עצמו לשבת במקום אחד, ולא להסתובב נע

ושמיה עד שנעשה שמן ובעל בשר מרבה עליו רמה נקצר וקשה רמה למה כחמט בצער החי. וקח משמע לן האי מנה שכל רביון קשים לאדם חוץ מרבו תורה וסכמה ודקה: מרבּה דאגה. שמה יגולוהו מציט המלך או שמה יבואו עליו לטטט ויהרגוהו. וחסיד אחד היה מתפלל המקום יצילני מפזר הנפש ושאלו ממנו מהו פזר הנפש. אמר להם שיהיו לו נכסים מרובים מפוזרים במקומות הרבה ויחייך לפזר נפשו לתשוב לבלתי ולכאן: מרבּה נשים מרבּה

מרבּה נכסים, מרבּה דאגה.
מרבּה נשים, מרבּה כשפים.
מרבּה שפחות, מרבּה זמה.
מרבּה עבדים, מרבּה גזל.
מרבּה תורה, מרבּה חיים.
מרבּה ישיבה, מרבּה חכמה.

תורה מרבה חיים. דכמיז (דברים ל) כי היא חייך וְגו', בן מרבה חכמה, כמורכבן מי שיש לו את ולוכך ימין: מרבה חכמה. שטון טעם לדבריו והסקנות שלו ממישנות על לב השומעין: מרבה ישיבה. הרבה תלמידים מתקנים וזאים לשמוע סנזומו. ואית דגנסי מרבה ישיבה מרבה חכמה. מי שמרבה בתלמידים התלמידים מחדדים אותו ומרביץ ומוסיפין על חכמתו: מרבה עצה. מי שמרבה ליטול עצה: מרבה תבונה. מנין דבר מתוך דבר. מעלות שיעליו נותנים לו: מרבה צדקה מרבה שלום. שנאמר (ישעיה לב) והיה מעשה הדרקה שלום:

מרבה עצה מרבה תבונה: ככל שצדק מתעסק עם הזולת, ונותן לו עצות אף להחזיק, ואף לעבר את זה העולם, בן זוכה לתבונה, להבין דבר מתוך דבר; כי כן אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן ז), שאם מלמדים עם הזולת, אזי האור המקיף נעשה בפני; וכן בכל פעם כשמוציא את הפנימי

מרבה עצה, מרבה תבונה.

מרבה צדקה, מרבה שלום.

קנה שם טוב, קנה לעצמו.

קנה לו דברי תורה, קנה לו

חיי העולם הבא: ט רבן

יוחנן בן זפאי קבל מהלל

ומשמאי. הוא היה אומר, אם

למדת תורה הרבה, אל

תחזיק טובה לעצמך, פי לקך

נוצרת.

להכנס בפנים, עד שלא מוציא את האור הפנימי להזלית, ונכנס בו מקיף תוך, הינו כי לכל אחד יש תבונה עצמה שסוכבת סביבו, ולא יכול להכנס בפנים, עד שלא מוציא את האור הפנימי להזלית, ונכנס בו תבונה, שהוא מבין דבר מתוך דבר.

מרבה צדקה מרבה שלום: כי ככל שמרבה לתת צדקה להזולת, על-ידי זה נעשה אור הנח והנזק, פמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן י); ולכן ככל שמרבה לתת צדקה ליותר אנשים, נעשה יותר אור הנח והנזק, ונעשה שלום בעולם. עם כל זאת מסיים הפנא הלל: זכר גם זכו, אהובי, בני! "קנה שם טוב קנה לעצמו", אם קנית לעצמך שם טוב על-ידי המדות טובות שאתה קנית לעצמך, זה נשאר רק בעולם הזה, אף שהוא דבר גדול מאד, ששמו הטוב נשאר לדורי דורות. עם כל זאת עליך לדעת ולזכור, אשר "קנה לו דברי תורה, קנה לו חיי העולם הבא"; כי אם אך מרבה בלמוד התורה הקדושה, זה מה שמחיה אותו בעולם הבא, כי התורה הקדושה היא אשר הולכת לפני האדם בעולם העליון. ולכן כל מי שמרבה בתורה, מרבה בהשגת אלקות, וזוכה להפלא באין סוף ברוך הוא, כי התורה היא חכמתו יתברך, וככל שאדם לומד יותר תורה, נכלל יותר באין סוף ברוך הוא, וזה לו למחסה ולמגן בעולם הבא. אשרי מי שמכניס את עצמו בעסק התורה, וזוכה לטיל בכל חלקי תורה הקדושה, שרק זה ישאר לו לעולמי עד ולנצח נצחים, והבן למעשה.

ט הוא היה אומר: אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, פי לקך נוצרת: צריך שתדע, אהובי, בני! שעקר השלמות בהוה העולם — כשלומד תורה הרבה, שישתדל ללמד גם

לאחרים, כמאמרם ו"ל (ספ"ה ט:): אמר רבי אלעזר מאי דכתיב (משלי לא, כו): "פיה פתחה כחכמה ותורת חסד על לשונה", וכי יש תורה של חסד, ויש תורה שאינה של חסד? אלא תורה לשמה — זו היא תורה של חסד, שלא לשמה — זו היא תורה שאינה של חסד. איבא דאמרי: תורה ללמדה — זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה — זו היא תורה שאינה של חסד; וזה שהזהיר התנא: "אם למדת תורה, חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זפאי, הרבה אל תחזיק טובה לעצמך", אל תחזיק את

התורה שלמדת, שנקרא טוב, כמאמרם ו"ל (ברכות ה:): ואין טוב אלא תורה, שנגאמר (משלי ד, ב): "כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזבו"; "לעצמך" שלא תרצה ללמד אותה לאחרים, שאז אינו נקרא תורה לשמה, תורת חסד, "כי לכה נוצרת", שתלמד תורה ותלמדה לאחרים, שאז זו נקראת תורת חסד, תורה לשמה, והכלל הוא — מי שפרצה בלמוד התורה הקדושה, עקר השלמות הוא שילמד גם לאחרים, כי התכלית היא שהאדם יעלה תמיד מעלה מעלה בלמוד התורה הקדושה ובהשגות אלקות, ושיוכל לירד אחר-כך מטה מטה ללמד גם לאלו שנמצאים בעמקי עצמים ובשאלות תחתיות ומתחתיות. וכמו שאמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן סח), שעקר השלמות — כשהצדיק הוא למעלה, הנינו שמשגיג השגות אלקות, ולומד תורה לשמה, לשם אל עולם, הוא יכול לירד גם למטה אל אלו הירודים והנפולים והמשלכים בתאוותיהם וכבודותיהם הרעות, וגם עמיהם ילמד את דרך השם, לחזקם, לעודדם ולשמחם, ולקרנם אליו ותברך. ולכן השלמות היא ללמד גם לאחרים, לא רק עם עצמו, שזה מה שהתנא אומר: "אם למדת תורה הרבה" בהתמדה רבה בעצמך, "אל תחזיק את הטובה" שהיא התורה שלמדת — "לעצמך", ולא תרצה ללמד את אחרים, "כי לכה נוצרת" — ללמד על מנת ללמד, שזו תורת חסד, תורה לשמה — לקרב גם אחרים. וכמאמרם ו"ל (ספרי שלח), שהתורה נתנה על מנת ללמד לאחרים, אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם כולו, אלא אצל כל שלומד יותר תורה, הוא משתדל ללמד גם לאחרים, הפך הטעות של בני-אדם, שחושבים שהעקר להשלים רק את עצמו, ושלא יהיה אכפת לו מהזולת, ועל זה בא התנא הקדוש לעקר את הדעה הזו, ואומר ומזהיר: "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך", אל תאשי את התורה שנקראת 'טוב' רק לעצמך, אלא צא בחוץ לקרב רחוקים אליו ותברך, "כי לכה נוצרת", שתלמד על מנת ללמד את אחרים, שזה עקר השלמות, והבן למעשה.

י חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זפאי: גודאי בן זפאי: ורבבות תלמידים, כי זכה להעמיד תלמידים הרבה, עם כל זאת אלו החמשה תלמידים, היו המבוקרים שבין תלמידיו, שהם בעצמם הקימו עוד אלפים ורבבות תלמידים, ולכן מזכיר רק את אלו החמשה תלמידים, שלקה מסר עקר חכמתו. בידיע, שרבן יוחנן בן זפאי היה בעת החורבן, ונאה בעיניו איך שהתורה הולכת להשכח מנשמות ישראל, ולכן העמיד את החמשה תלמידים האלו, שהיו המבוקרים מבין כל אלפי התלמידים, כדי שהם ימשיכו את התורה לכלל נשמות ישראל, אפילו אחר החורבן. ולכן מנה את החמשה תלמידים האלו, כי הם היו תמיד אצלו. ומספר שרבנו איש האלקי החתום סופר זי"ע מנה שנים עשר תלמידים שהיו לו. וכשאלו אלו: הלא העמיד מאות תלמידים, שמהם יצאו רבנים מפורסמים, מורי הוראות בישראל? השיב: תלמיד אמתי נקרא מי שלומד עם רבו, ואוכל עם רבו, ויושב עם רבו, וישן עם רבו, ואינו מסיח דעתו מרבו, וכל מה שרואה אצל

רבו, הוא רושם על פני הכתב שישאר לדורות, זה נקרא תלמיד אמתי (וכנראה שאלו השנים עשר תלמידים שפנה, הם היו בבחינה זו, אף שהעמיד מאות תלמידים. ואולי יש לומר, שבס רבי יתנו בן זכאי אלו התמשה תלמידים היו מסורים אליו כל-כף, שלא היסחור דעתם מרבם כלל, ולכן דיקא הם זכו להקרות תמשה התלמידים הידועים, ולכן דיקא על ידם נמשכה תורת רבם בעולם, וזה שאנחנו מוצאים אצל יהושע בן-נון, שהתורה הקדושה מעידה (שמות לג, יא):

וַיִּמְשְׁרֻהּ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן

נער לא ימש מתוך האהל", ואמרו תכמינו הקדושים (במדבר רבה, פרשה כא, סימן יד): 'הושע הרבה שרתך, והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריך בבית הנוער שלך, הוא היה מסדר את הספסלים, והוא פורס את המחצלאות, האיל והוא שרתך בכל כחו, כדאי הוא שישמש את ישראל, שאינו מאבד שָׁרוֹ, קח לך את יהושע בן-נון לקים מה שצאמר (משלי כו, יח): "נצר תאנה יאכל פריה"; וכן אמרו (שם, פרשה יב, סימן ט), שלא ירשו בניו של משה מקומו, אלא יהושע ירש מקומו, כמה דתימא (במדבר כו, יח): "קח לך את יהושע בן-נון" וגו' (משלי כו): "ישמר אדניו יבדך" — זה יהושע, שהיה משמש את משה ביום ובליילה וכו', ולפי ששמש אדוניו — זכה לרוח-הקדוש, זכה לנבואה; וכן מובא (בפי מדרשות): גדול שמוש תורה יותר מלמדנה, שכן מצינו ביהושע, שצאמר: "וישען יהושע בן נון", תלמידו של משה אין פתיב כאן, אלא 'משרת משה', ומה שרות הזה משרתו? היה נוטל את הדיל ואת הכלנרים (כלים של הבלן) ומוליכו לפניו לבית המרחץ. דבר אחר: 'משרת משה', מה שרות היה משרתו? היה משכים בכל יום, ובורר את הגס הגס שבמן, ואומר: זה לרבנו משה, זה לרבנו משה; הרי שלך לפניך, על-ידי ששמש כל-כף את רבו, על-ידי-זה זכה שנתקיים אצלו (אבות פרק א'): 'משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע'; כי הוא לא מש מתוך האהל, ולכן קבל את תורת רבו יותר מכל התלמידים, והבן למעשה.

יא הוא היה מונה שבחן: התנא רבי יוחנן בן זכאי מנה בשבחן של תלמידיו, כי כל אחד זכה למדרגה שלו, על-ידי המדה שגער וטרח ועמל על עצמו. כי אי אפשר להגיע לשום מדה טובה, אם לא שעוקר ומקשר מעצמו את המדה הרעה המתגברת עליו דיקא, כי לכל אחד ואחד יש מדה רעה מסוימת, שמעלמת ומסתרת את נשמתו, שהיא חלק אלוך ממעל, ועליו לעבד ולהתיגע ולשרש מעצמו את המדה הרעה המתגברת עליו דיקא, ואזי יוכה למדה הטובה שלו, כי כל אחד ואחד בא לזה העולם, כדי לתקן איוו מדה מסוימת, וכמו שאמר רבנו זיל (שיחות-הרי"ו, סימן נד): השם יתברך אינו עושה שתי פעמים דבר אחד, כי אפלו גלגולים אין זאת הנשמה נתגלגלת פעם שניה כמות שהיא, רק זאת הנפש עם זה הרוח וכיוצא בזה פדוע. נמצא, שעבדשו כשזה הנפש מתקבץ עם רוח אחר וכיוצא בזה, שוב אין זה מה שהיה קדם, כי אין השם יתברך עושה שתי פעמים דבר אחד; ולכן כל אחד ואחד יש לו לתקן מדה מסוימת, שעל נשמתו לתקן, ולעקר את המדה רעה שמתגברת עליו דיקא. ולכן התנא רבי יוחנן בן זכאי מנה בשבחן של גדולי תלמידיו, מה שכל אחד ואחד זכה בזה העולם, ואחר-כך יודיע אף שכל אחד ואחד זכה להגיע למדרגה אחרת כפי יגיעותו וטרחותו בעבודת השם יתברך, ודבר זה שיה אצל כל בר

ישראל; קדם כל, שידע היטב את המדה טובה שיש בו, ויעבד רק על זה, וממילא תפל המדה הרעה שמתגברת עליו, ואז תאיר בו נקדתו הטובה שאותה הוא יכול ללמד גם לאחרים.

רבי אליעזר בן הורקנוס בור סיד שאינו מאבד טפה: אמרו חכמינו הקדושים (אבות דרבי נתן, פרק י, א): קרא אותו רבו: בור סיד שאינו מאבד טפה, קנאן ופוחה שמשמרת את יינה, הינו

כמו בור שרוצים לאחסן בו מים או זין שלא יתקלקל, מקרחים את הקירות עם חמר קנה שאף פעם לא יצאו המים או היין, ואדרבה עוד יוכל להחזיק זמים ושנים רבות. כי הוא קסר את נפשו מאד בעבור למוד תורה אצל רבו רבי יוחנן בן זכאי על אף התנגדות אביו הורקנוס, ונדר אותו מנכסיו, אף הוא לא הסתפל על שום דבר, אלא מסר נפשו במסירות נפש גדולה על למוד התורה הקדושה, וחרז על זה פעמים אין מספר, וכך זכה להעשות כמו בור סיד, הינו בור שמטיחים עם חמר קנה, שאינו מאבד טפה, שאף פעם לא יצאו המים או היין משם. ודבר זה הוא למוד עמק ללך תלמיד שהוא קשה הבנה, ויש לו מגיעות רבות מביתו ומכל משפחתו ללמוד תורה, אבל אם יסר את נפשו בעבור למוד התורה הקדושה כמו שעשה רבי אליעזר בן הורקנוס, כמובא (פרקי דרבי אליעזר, פרק א), ויחרז פעמים אין מספר על למודו, אז גם הוא יזכה שהתורה תהיה משמרת אצלו, וכל מה שלמד ויגע וטרח בעת שהיה צר וקר לו מאד, שכלל נדוהו, הולמד הנה ישאר אצלו כל ימי חייו, ובמאמרם ז"ל (מדרש וזטא, קהלת פרק ב, סימן י') על הפסוק (קהלת ב, ט): "אף חכמי צמדה ל", אמר רבי חמא בר פפא: כל תורה שלמתי באף נתקמה לי; וזהו למוד עמק לכל אלו שזוכים לחזו בתשובה שלמה, ועובר עליהם כל מיני צרות ויסורים, עלבונות ובזיונות, חורפיין וגדופים מכל משפחתם וחקריהם, שמתלוצצים מהם — למה חזרו בתשובה, ולקחו את עצמם ללמד תורה, אם רק יעמדו בנסיין הנה, ולא יתבלבלו כלל, אזי יזכו לבסוף, שיהיו נעשים בור סיד שאינו מאבד טפה, כדגמת בור שמקרחים את הקירות, שלא יצאו משם המים או היין שרוצים לאחסן בו, כך יזכה גם הוא, שתשאר אצלו התורה שלמד באף, ביגיעה ובטרחתו יתרה. ודבר זה מפרסם עד היום לכל אלו שחזרו בתשובה באמת, ולמדו תורה בעניית ובדבקות, וסבלו עלבונות ובזיונות, ואף-על-פי-כן החזיקו מעמד, לבסוף זכו שלמדו תורה עם וילתם.

רבי יהושע בן חנניה אשרי יולדתו: השבח ששבח את תלמידו רבי יהושע, שזכה להגיע למדרגה זו, שכלם שבחו את יולדתו, כעין שאמרו חכמינו הקדושים (יומא פו.) על הפסוק (דברים ו, ח): "ואנהבת את הנה"ה אלקיך", שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהיה קורא ושנה ומשמש תלמידו חכמים, ויהיה משאו ומתנו בנתת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה; כי משבחים את מי שילדו, וזה השבח הגדול על האדם, שזוכה לחזר אליו ויחברו בתשובה שלמה, ועוקר את עצמו מדרכי הסביבה שנתגדל בה, שאז נמשך עליו חן. ובעין שלומד רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן א), שעל ידי התורה נתעלה החן והתשיבות, כי קדם שלומד תורה, חושבים שהחן והתשיבות הוא אצל אלו שמתנהגים כמו אמות העולם, אבל תכף-ימדי כשאדם חוזר בתשובה, ולומד התורה הקדושה, אז מתחילים לראות את החן והיפי שלו.

ואגדה שלא למד היה אומר כן: יא בור סוד. גרסינן רבי יוסי הכהן חסיד: רבו רבן יוחנן בן זכאי ולא בור סיד. כלומר כבוד טוח כסד: שאינו מאבד טפה. כן הוא אינו שוכח דבר אחד מתלמודו: אשרי יולדתו. מאושר נמדות טויות עד של העולם אומרים עליו אשרי מי שילמדו. וכן אומרים על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם. שהיתה נמורת על כל בני מדרשות שבעריה ואומרת להם צנקה על נקשו רחמים על העובר הזה שזמני שיהיה חכם. ומיוס

יוסי הכהן, חסיד. רבי שמעון בן נתנאל, ירא חטא. ורבי אלעזר בן ערף, כמעין המתגבר. יב הוא היה אומר,

שנולד לה הוי"וה עריסמו מצית המדרש כדי שלא ינסו באויו אלף דברי מורה: חסיד. שטובה לפנים משורת הדין: ירא חטא. ממחיל על עניו ואוסר עליו דברים המותרים מיראשו שמה יבא לדי חטא דלם לא כן מה רעומיה אפילו עם הארץ אפשר להיות ירא חטא: כמעין המתגבר. לנו רחב ומוסיף פלפול וסכנות

בחוון להסידך, וכל זה על ידי מדת התגברות שלו, שתמיד עשה לפנים משורת הדין, וכן הוא בכל אהד שזוכה לחור בתשובה שלמה אליו יתברך, עם לב האמת, לב גבוה, ותמיד מתנהג לפנים משורת הדין — זה נקרא חסיד. וזה שתקמינו הקדושים (שבת טו) ספורו על רבי יוסי, שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם, כדי

שלא יוליד הנכרי את הכתבי יד בשבת, אף שמעקר הדין אינו מצוה על שבייתו. רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא: שזכה להגיע למדרגה כזו ביראה, עד שיירא מהחטא בעצמו לא מהעניו, כי מרב אהבתו שאהב את הבורא יתברך שמו, לא היה יכול לסבל את החטא, עד שהיה ירא מהחטא בעצמו, כדי שלא יתגעל מהחטא. ואל דבר זה צריך כל בעל תשובה להגיע, ולזה צריך שתהיה שאיפתו, שחזור כל-כך בתשובה אליו יתברך, ופורש את עצמו מהחטא, עד שיירא מהחטא בעצמו, כי הוא נגעל מהחטא מרב אהבתו אליו יתברך, שזכה לחור בתשובה שלמה, עד שהוא ירא מהחטא בעצמו, שאינו יכול לסבל את החטא, והוא ירא מפניו כמו שאדם ירא מנחשים ועקרבים, הינו לא שהוא מפחד מיראת העניו, אלא מרב אהבתו ודבקותו בו יתברך, אינו יכול לסבל את החטא.

ורבי אלעזר בן ערף כמעין המתגבר: עליו התפאר רבו, שהוא כמעין הזה שמתגבר, ומוציא מים בורג גדול, כי הוא זכה כל-כך להגיע אל מעלות התורה, שבעשה כמו מעין שוטה. וכן הוא (אבות דרבי גמל פ"ד יד), שקרא רבו רבן יוחנן בן זכאי את אלעזר בן ערף נחל שוטה ומעין המתגבר, שמיימו מתגברין ויוציאין לחוץ, לקיים מה שנאמר (משלי ה, ה): "יפוצו מעינותיך חוצה ברחובות פלגי מים"; וכן הוא מי שזוכה לחור בתשובה ומוסר את כל פלו לתורה הקדושה, על אף כל הצרות והמרירות שסובל כדרך כל בעלי התשובה, שבתחילת התשובה סובלים וטועמים טעמי מיתה ממש מרב מרירות שעוברת עליהם, עם כל זאת מחזיקים מעמד, ולבסוף נצפים כמו מעין הזה, שתמיד שוטה מים לחוץ, וכך הוא זוכה אחר-כך ללמד לאחרים. ונהלל, שזה למוד עמק מה שרבן יוחנן בן זכאי למד לחמשת תלמידיו הגדולים, שמסרו את נפשם אחר-כך ללמד תורה לאחרים, שידעו מה עובר על כל תלמיד ותלמיד שבא ללמד תורה, ושצריכים לשבת

את כל המדות טובות שיש בו, כי סוף כל סוף
 כל אחד יש לו נקדה אשר אין בתוכו, כמו
 שגילה לנו רבנו י"ל (לקושי-מור"ו, חלק א, סימן
 לד), אשר לכל בר ישראל יש נקדה אשר אין
 בתוכו. ולכן כל מי
 שחוזר בתשובה, עליו
 לידע, שיש בו סגלות
 נפלאות עד מאד, ואם
 ילמד תורה בהתמדה ובה
 הבחשה עצמה וביגיעה
 נפלאה, ולא יתפעל מפל
 אלו הסוככים ומנוצעים
 אותו, לבסוף יזכה
 לשבחם של אלו החמשה
 גדולי הפלמידיים של רבן
 יוחנן בן זכאי. ואף פעם

אסור לזלזל בשום תלמיד בעל תשובה, אדרבה רק לשבחו ולפארו ולרוממו ולנשאו, ולזכור שיש
 לכל בר ישראל נשמה קדושה, ומי יודע אם הנשמה הקדושה הזו לא התצרכה לעבור דרך מקומות
 המטופים שהוא בא משם בשביל איזו תכלית שנגעלמת מעין כל חי. ולכן אסור לזלזל בשום
 בעל תשובה, אדרבה רק לקרבו, ויזכה להגיע אל מדרגתו המיועדת אליה.]
יב הוא היה אומר: הינו רבן יוחנן בן זכאי היה רגיל לומר: "אם יהיו כל חכמי ישראל בכף
מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס בכף שנייה, מכריע את כלם": כי הוא מסר את נפשו ביותר
 בלמוד התורה הקדושה, על אף גדל המגיעו שסבבו אותו, ואביו נדוהו, והוא בעצמו סבל מה
 שסבל עד שזכה ללמד תורה, כי ככה הרה אליו יתברך, כי גם רבו בהתחלה רחוק, כמובא
 (פרקי דרבי אליעזר, פרק א), עם כל זאת לא עזב את עצמו בשום פנים ואפן, וללמד תורה ביגיעה
 עצומה, ולכן שחבו רבו יותר מכל חכמי ישראל. "אבא שאול אומר משמו" של רבן יוחנן בן
זכאי: "אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ורבי אליעזר בן הורקנוס אף עמהם, ורבי אלעזר
בן ערף בכף שנייה, מכריע את כלם"; כי אבא שאול שמע אחרת, שהשבח הזה ששבח רבן יוחנן
 בן זכאי את רבי אלעזר בן ערף, כי הוא זכה להגיע למדרגה כזו, שהיה כמעין המתגבר ונובע
 תורה מעצמו, שהיה עקר השלמות להגיע לזה, שייכל לחדש בעצמו חרושין נוראים ונפלאים
 על-פי ההקדמות שקבל מרבו, כל אחד כפי נקדתו, והבן למעשה.

יג אמר להם רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו: "צאו וראו", כשייצאים החוצה ומסתובבים בין
 אנשים, ויש לאדם עליות וירידות, נפילות וכלבולים וחלשיות הדעת, אז הוא הזמן לראות
 "איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם"; כי דיקא כשאדם הוא חנין לביית-הכנסת וביית-המדרש,
 ומערב עם כל מיני טפסי אנשים, וצריך להתמודד אתם, דיקא אז הוא הזמן להבין ולהשפיל
 היטב "איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם", ויחזיק מעמד, ולא יפל מהדבקות באין סוף בדרך
 הוא; כי באמת אין שום תכלית אחרת בזה העולם, רק להיות דבוק בו יתברך, ולכבל את עצמו

טובה. ממספק כמה שיש לו ואינו מנסה דברים יחידים ולאנו מנסה כשנראה שיש לחזרו יותר ממנו: חבר טוב. שמוכחו כשנראה אותו עושה דבר שאינו הגון: שכן טוב. מאז אלנו ציון נזילה. ואילו חזר

אֲלֵיעֶזֶר אוֹמֵר, עֵין טוֹבָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, חֵבֵר וְהַסְפֹּקוֹת שֵׁשׁ לְאָדָם, כִּי בֵּית־הַמִּדְרָשׁ וּבֵית־הַמִּצְוֹת, שֵׁשׁ הוּא מְקוֹם מֵיַעַד לַתּוֹרָה וְלַתְּפִלָּה, אִם אֵין לוֹ הַנְּסִיוֹן הַקָּשֶׁה וְהַרְבֵּה הַזָּה, כִּי אוֹ הוּא מִתְּפַלֵּל אֵלָיו יַחֲבִירָה בְּדַבְּרוֹת צְרוּמָה, אוֹ שְׁלוּמֵד תּוֹרָה בְּהַתְמַדָּה רַבָּה לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וְשֵׁם לֹא שֵׁיף שִׁהִיָּה לוֹ נְסִיוֹן, אֲבָל כְּשֶׁאֵדָם יוֹצֵא לַחֲוֵץ, שֵׁשׁ הַנְּסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים — הֵן בְּשִׁמְרֵית הַעֲצִינִים, וְהֵן בְּשִׁמְרֵית הַלְּשׁוֹן, וְלָכֵן אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי "צָאוּ" דִּיקָא "וְנָא אֵיזוּהֵי דְרַף יִשְׁרָה שִׁדְבַק בַּהּ הַאֲדָם", שֶׁאִפְלוּ שִׁהִיָּה בַּחֲוֵץ, יוֹכֵל לְהַחֲזִיק מַעֲמֵד, וְלֹא יַחַק אֶת עַצְמוֹ מִהַדְּבָקוֹת בְּאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא כְּרַנְעֵ.

רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר אוֹמֵר עֵין טוֹבָה: כִּי הַעֲקָר מֵה שֶׁאֵדָם צָרִיף לְקַנּוּת לְעַצְמוֹ — תְּמִיד לְהַסְתַּפֵּל בְּעֵין טוֹבָה עַל הַזֵּילת, וְאִם אֵין פֶּעַם לֹא יַפֵּל, אֲפֹלוּ שִׁהִיָּה בַּחֲוֵץ, כִּי בְּזֶה שֶׁאֵדָם מְרַגֵּל אֶת עַצְמוֹ לְהִיּוֹת טוֹב עֵין, אִזֵּי הוּא בְּכַרְף, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מְשָׁלִי כו, ט): "טוֹב עֵין הוּא יִבְרַךְ כִּי נִתַּן מִלְחָמָה לְדָל"; כִּי מִי שֵׁשׁ לוֹ טוֹב עֵין, הוּא תְּמִיד יַעֲזוֹר לְהַזֵּילת, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין פֶּעַם לֹא יַפֵּל, אֲפֹלוּ שִׁהִיָּה בַּחֲוֵץ עִם נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים, אִם יֵשׁ לוֹ טוֹב עֵין, זֶה יַחֲזִיק אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבְנּוּ ז"ל (לְקוּט־מוֹתְרִין, חֵלֵק א', סִימָן נד), אֲשֶׁר טוֹב עֵין הוּא נִקְרָאת הַמְּשִׁיחַ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִכַּח הַמְּדוּמָה, אֲשֶׁר מִשֵּׁם נִמְשָׁכוֹת כָּל הַתְּאוּוֹת וְהַמְּדוּת רַעוּת. וּמֵאַחַר שֵׁשׁ לוֹ טוֹב עֵין, אֲפֹלוּ שִׁהִיָּה בַּחֲוֵץ בְּנְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים, עִם כָּל זֹאת מֵאַחַר שֶׁמְסַפֵּל בְּעֵין טוֹבָה, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה נִצָּל מִכָּל הַנְּסִיווֹת הַקָּשִׁים וּמְרִים.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר חֵבֵר טוֹב: כִּי אֵין עוֹד מִי שֶׁיְכוֹל לְחַזֵּק אֶת הַאֲדָם כְּמוֹ חֵבֵר טוֹב שֶׁקוֹנֶה לְעַצְמוֹ. וְלָכֵן אָמַר רַבְנּוּ ז"ל (לְקוּט־מוֹתְרִין, חֵלֵק א', סִימָן לד), שֵׁשׁ נִקְרָאת הַחֵבֵר, כִּי הַחֵבֵר יְכוֹל לְחַזֵּק אֶת הַאֲדָם אֲפֹלוּ כִּשְׁהוּא נִמְצָא בְּמְקוֹם שְׁנִמְצָא, עִם כָּל זֹאת יַחֲזִיקוּ. וְלָכֵן לֹא בְּחִנָּם שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (לְקוּט פְּנִיחַ, רַבּוֹ תַשְׁעוֹ): אֵין חֵבֵר נִקְרָאת אֲלָא בְּקָשִׁי קָשִׁין, כִּי לְמַצָּא חֵבֵר טוֹב, שֶׁיְכוֹל לְחַזֵּק אוֹתוֹ, אֲפֹלוּ שְׁנִמְצָא בַּחֲוֵץ עִם נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים, חֵבֵר כְּזֶה קָשֶׁה מְאֹד מְאֹד לְמַצָּא, כִּי עָקֵר שְׁלֵמוֹת הַחֵבֵר טוֹב הוּא, שֶׁיְכוֹל לְחַזֵּק אוֹתוֹ בְּעַת צְרוּחֵיָד וּבְעַת נְסִיווֹתֵיָד הַקָּשִׁים וְהַמְּרִים שֶׁעוֹבְרִים עָלָיָד.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר שְׁכֵן טוֹב: כִּי אֵין עוֹד טוֹב שְׁכֵן טוֹב, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מְשָׁלִי כו, ט): "טוֹב שְׁכֵן קָרוֹב מֵאֵח רְחוֹק"; כִּי שְׁכֵן יוֹתֵר קָרוֹב מִחֵבֵר, וּמִמֶּנּוּ יְכוֹלִים לְלַמֵּד אוֹ לְטוֹב אוֹ לְרַע, כְּמֵאֲמָרֵינוּ ז"ל (סוֹטָה ט): הַרְבֵּה שְׂכָנִים הֲרָעִים עוֹשִׂים; וְלָכֵן כְּשֶׁאֵדָם נִמְצָא בַּחֲוֵץ, וְעוֹבְרִים עָלָיו כָּל מִינֵי נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים, הַכֵּל תְּלוּי כְּפִי הַשְׁכֵּן שֵׁשׁ לוֹ, שֶׁמִּמֶּנּוּ הוּא לּוֹמֵד אֵיךְ לְהַתְּנַהֵג. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שֵׁבַת טג): אִם עִם הָאֲרֶץ חֲסִיד, אֵל תְּדוּר בְּשִׁכְנוֹתוֹ, כִּי הוּא יְכוֹל לְהוֹרִיד אוֹתָהּ אֶל הַשָּׂאוֹל תַּחְתִּית וּמִתַּחְתִּי; וְלָכֵן כְּדִי לְהַחֲזִיק מַעֲמֵד כִּשְׁהוּא בַּחֲוֵץ, צָרִיכִים לְגוֹר עַל יַד שְׁכֵן טוֹב, שְׁהוּא יוֹרֶה לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ אֵיךְ לְעַבֵּד אֶת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּמִדְבָר רַבָּה, פְּרָשֶׁה יח, סִימָן ד'): דִּתֵּן וְאַבִּירִם שִׁהִי שְׂכָנִים לְקַרְיָת בְּעַלִּי מִחֲלָקָת, לְקוֹ עַמּוֹ

ואָבְדוּ מִן הָעוֹלָם; וְלָבֵן אֲשֶׁרֵי מִי שָׁגַר בְּשִׁכְוֵתָהּ
 שִׁישׁ בָּהּ רַק שְׂכָנִים טוֹבִים יֵרָאִים וְשָׁלָמִים,
 שִׁיכּוֹל לְלַמֵּד מֵהֶם אֵיךְ לְעַבֵּד אֶת הַקְּדוֹשׁ-
 בְּרוּךְ-הוּא, וְעַל-יְדֵי-זֶה יוּכַל לְהַחֲזִיק מֵעַמְד
 אֲפֹלו כִּשְׁהוּא בַּחוּץ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר הַרוּאָה
אֶת הַנוֹלָד; אֲדָם
צָרִיף תְּמִיד לְהִסְתַּמֵּל מֵה
יֵצֵא מִזֶּה שְׂהִיָּהּ בַּמְקוֹם
הַזֶּה. וְאֲפֹלו שְׁנַמְצָא
בַּחוּץ, תְּמִיד יִהְיֶה רוּאָה
מֵה שְׂיִכּוֹל לְצַטֵּא בָּהּ
שְׁמִסְתוֹבָב בַּחֲצוּצָה
וּבִשְׁוִקִים, שִׁזָּה כָּלֵל הַדַּעַת, שְׁאָדָם צָרִיף לִישֵׁב אֶת דַּעְתּוֹ תְּמִיד. וְאִז אֲפֹלו כִּשְׂהִיָּהּ בַּחוּץ,
אִם יִהְיֶה לוֹ הַיִּשּׁוּב הַדַּעַת הָאֲמִתִּי, שׁוּם דָּבָר לֹא יוּכַל לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ. וְזֶה מֵה שְׁאָמַר רַבְנֵי ז"ל
(לְקוּטִי-מִתְּרִין, חֵלֶק א', סִימָן נו'), שְׁאָדָם צָרִיף לְשַׁמֵּר עַל הַזְּכוּרָוֹ. וְעַקֵּר הַזְּכוּרָוֹן — לְזַכֵּר בְּעָלְמָא
דְּאִתֵּי, שִׁישׁ עוֹד עוֹלָם, אֲשֶׁר יִבּוֹא הַיּוֹם, שְׂיִצְטָרֵף לְעוֹב אֶת זֶה הָעוֹלָם, וְכֵן מֵה שְׂזָכָה לְחֻטֵּף
נְקֻדוֹת טוֹבוֹת בְּדַבְּקוּת הַבוּרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אֲפֹלו שְׁנַמְצָא בַּחוּץ — זֶה חֵלְקוֹ מִכָּל עֲמֵלוֹ בְּעוֹלָם
הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי אֱלֵעָזָר אוֹמֵר לֵב טוֹב: כִּי הַעֲקָר בְּזֶה הָעוֹלָם, שְׂהִיָּהּ לוֹ לֵב טוֹב, וְלָבֵו יַעֲבֵר תְּמִיד אֶל
 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּתְּעַרְבָה עֲצוּמָה, כִּי כֵף אָמַר רַבְנֵי ז"ל (לְקוּטִי-מִתְּרִין, חֵלֶק א', סִימָן רמט),
 שְׁעַקֵּר הַגְּבוּרָה הִיא בְּלָב; כִּי מִי שְׁלָבֵו חֲזָק, וְאִינוּ מַתְּיָרָא מִשׁוּם אָדָם וּמִשׁוּם דָּבָר, יְכוֹל לְעַשׂוֹת
 גְּבוּרוֹת נוֹרָאוֹת, וְלִכְבֵּשׁ הַמַּלְחָמוֹת, עַל-יְדֵי חֲזָק וְתַקָּף לָבוֹ, שְׂאִינוּ מַתְּיָרָא וְרִץ לְתוֹף תַּקָּף הַמַּלְחָמָה,
 כִּי הַכֵּל תְּלוּי בְּלָב שֶׁל הָאָדָם, כִּפִּי שְׁלָבֵו בּוֹעֵר לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אִז שׁוּם דָּבָר בְּעוֹלָם אִינוּ יְכוֹל
 לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ. וְכִמּוֹ שְׁאָמַר רַבְנֵי ז"ל (לְקוּטִי-מִתְּרִין, חֵלֶק ב', סִימָן נז): כִּשְׂשִׁישׁ לְאָדָם לֵב, אִין שְׁנָף אֲצִלוֹ
 מְקוּם, כִּי אֲדַרְבָּה, הוּא מְקוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאִין הָעוֹלָם מְקוּמוֹ, כִּי מִי שְׁלָבֵו בּוֹעֵר לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 אֲפֹלו שְׂהִיָּהּ בַּחוּץ בֵּין כָּל מִינֵי אֲנָשִׁים שְׂרוֹחֻקִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אִם לָבוֹ בּוֹעֵר בַּתְּעַרְבָה עֲצוּמָה, אִז
 הֵם לֹא יְכוּלִים לְקַרֵּר אוֹתוֹ, אֲדַרְבָּה הוּא עוֹד יִחַזַק אֲחֵרִים. וְלָבֵו לֵב טוֹב חָשׁוּב מְאֹד.

אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹתָנִן בֶּן זַבְּאִי לְתַלְמִידָיו: "רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲרֵף מִדְּבָרֵיכֶם, שֶׁכָּבֵלֵל
 דְּבָרָיו דְּבָרֵיכֶם"; שְׁהַעֲקָר הוּא לֵב טוֹב, כִּי אִם הֵלֵב שֶׁל הָאָדָם בּוֹעֵר בּוֹ מְאֹד מְאֹד אֵלָיו
 יִתְבָּרַךְ, אִז שׁוּם דָּבָר בְּעוֹלָם לֹא יוּכַל לְקַרְרוֹ. וְזוֹ הִיָּתָה גְּבוּרַת שְׁמַשׁוֹן, שְׂהִיָּהּ לוֹ לֵב חֲזָק וְאֲמִיץ
 מְאֹד, וּבוֹעֵר אֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא תְּמִיד, וּבְנֵה עֲשֵׂה כָּל הַגְּבוּרוֹת הַנוֹרָאוֹת, וְכֵן הוּא כָּבֵל בַּר
 יִשְׂרָאֵל, מִי שְׂרַק מְרִיל אֶת עֲצָמוֹ שְׁלָבֵו יַעֲבֵר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הוּא אִינוּ מִפְּחַד מִשׁוּם דָּבָר, אֲפֹלו
 שְׂצָרִיף לְהִיּוֹת בַּחוּץ, וְלַעֲסֵק בֵּין אֲנָשִׁי דְלָא מְעִלִי, מֵאֲחַר שְׁלָבֵו בּוֹעֵר אֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אִף
 אֲתֵד אִינוּ יְכוֹל לְהַפִּיל אוֹתוֹ וְלְקַרְרוֹ וְלְחַזֵּק אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂהוּ.

יֵד אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹתָנִן בֶּן זַבְּאִי לְתַלְמִידָיו: "צָאוּ וּרְאוּ" וְכֵן לְהַפְּךָ צָאוּ לְחוּץ בֵּין אֲנָשִׁי דְלָא
 מְעִלִי, וְתֵאמְרוּ: מֵהִי הַמַּדָּה רַעָה הַכִּי מְגַנֵּה, שְׁתּוֹפְסֵת אֶת הָאָדָם, וּמְרַחֶקֶת אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

אלעזר בן ערך מדבריס: יד איזו היא דרך רעה והיא דרך רעה ולא שיתרחק ממנה האדם. הולך לשאול מהס זה. ולא הבין ממון דבריהם הראשונים שהדרך הרעה היא הפך הדרך הטובה. לפי שלא כל מה שהוא טוב יהיה הפכו

רע. כי מדת התמידות והוא העושה לפנים משורת הדין היא טובה. ומי שאינו תמיד מעמיד דבריו על דין מורה אינו רע ואפשר היה לומר שאם הסתמפקות והיא עין טובה היא דרך טובה. בשמם התמונות אינו דרך רעה לפי שאינו מויק לשום אדם צוה. וכן בשאר המדות לפיכך הולך לשאול מהס איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם: הלוה ואינו משלם. הוא הפך הרוחה את הגולד. שאם לא ישלם לא ימנע מי

היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. רבי אליעזר אומר, עין רעה. רבי יהושע אומר, חביר רע. רבי יוסי אומר, שכן רע. רבי שמעון אומר, הלזה ואינו משלם. אחד הלזה מן האדם, כלזה מן המקום, שגאמר (תהלים לו, כא) "לזה רשע ולא ישלם, וצדיק חונן ונותן". רבי אליעזר אומר, לב רע. אומר להם, רואה אני

על-ידי הקנאה שמקנא בהוללות, כי תמיד חושב שלאחרים יש יותר ממנו, שזה עין רעה. רבי יהושע אומר חביר רע: כי ברגע שאדם מתחבר עם חבר רע, אני הוא יוריד אותו לגמרי בשאול תחתית ומתחתית, כי כל הירידות והגפילות שיש לכל אחד אחד בקרט לבני העוורים, זה בא רק מהתחברים רעים, שאינו נזהר עם מי הוא מתחבר.

רבי יוסי אומר שכן רע:

אמר סמס מי שאינו רואה את הגולד. לפי שאפשר כי אם יש לאדם שכן רע, הוא ילמד ממנו לאדם שאינו רואה את הגולד. שלא יבא לידו מקלה. אחר שכבר, וכשהוא רואה שהם קלים וריקים

ופוחזים, גם הוא ימשך אחריהם, כי שכן רע מאד מספן, כי מקלים אחר-כך בהרבה דברים, כי הוא רואה שהשכן מתנהג כף בקלות, אני גם הוא מתלמד ממנו. ולכן צריכים מאד לשמר משכן רע, כדי לא להמשך אחריו.

רבי שמעון אומר, הלזה ואינו משלם, אחד הלזה מן האדם כלזה מן המקום ברוך הוא, שגאמר (תהלים לו, כא): "לזה רשע ולא ישלם, וצדיק חונן ונותן": כי אין עוד מדה רעה כמי שלזה כסף אצל מישהו ואינו משלם לו, כי הוא נקרא רשע. אדם עשה לו טובה, והלזה לו כסף בעת שהיה לו צר ור, ועקש בו זמן הפרעון, והוא מכחיש לגמרי, ועוד מתחצף נגדו שלא לנה ממנו אף פעם. ואפלו שמודה שלזה פעם ממנו, הוא משקר ושקבר החזיר לו, או שירד בשפלות כזו, שיעוד מתנפל על המלזה בעיות מצח, ואומר לו: אם תבקש ממני עוד פעם, מרה תהיה לך באחרונה. וזו המדה הכי גרועה, שלצערנו הרב, יש המון אנשים, שגפלו בשבע הרע הזה, לזים כספים מבגרי אדם, ואינם משלמים, ואינם יודעים, כי "לזה רשע ולא ישלם": מי שלזה ואינו משלם הוא נקרא רשע. ולכן צריכים להזהר מאד מאד, מי שחוב כסף להוללות, שלא יורה התר לעצמו להשתמש עם הכסף ולא להחזיר לו, אלא ישלם תכף-ומיד.

רבי אליעזר אומר לב רע: שגונסת בו חלישות הדעת וקרירות לקים את מצוות השם יתברך, כי

הוא אומר: מה יאמרו הפלעיגים, ובשביל אנשים אחרים הוא מוצע את עצמו מקיים המצוות, כי תמיד הוא חושב מה יאמרו הבריות. ולכן פשאים רוצה להתקרב אליו יחברו, אסור לו להסתפל על שם ברית, ויקנה לעצמו את המדה הנקרה הזו של חזק לב, ואז יעשה גבורות גדולות, ויצליח להחזיק מעמד בתוך כל הירידות והנפילות שלו.

אֵת דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְךָ

מִדְּבָרֵיכֶם, שֶׁבְּכֹל דְּבָרָיו

דְּבָרֵיכֶם: טו הֵם אָמְרוּ

שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר

אוֹמֵר, יְהִי כְבוֹד חֲבֵרְךָ חָבִיב

עֲלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ, וְאַל תְּהִי נוֹחַ

לְכַעֲסוֹ. וְשׁוֹב יוֹם אֶחָד לַפְּנֵי

מִיתְתְּךָ. וְהוּי מִתְחַמֵּם כְּגַדְךָ

אמר להם רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו: "רוצה אני את דברי רבי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכל דבריו דברים; כי מי שיש לו לב חזק ואמין מאד, הוא אינו מפחד מאף ברית שבעולם, אפלו שיהיה במקום שיהיה, גם משם יוכל לעשות גבורות נוראות ולהחזיק מעמד, ולא להשבר משום דבר, והבן למעשה."

שילול עצמו צדוף הגולד הוא: וצדיק חונן ונותן. הקצה שהוא לדיקו של עולם חונן וזמן למלוה מה שזוהו זה ממנו ולא פרע לו נמצא הלוה נשאר חייב למקום: טו הם אמרו שלשה דברים. בדרך ארץ ומוסרים ומדות. לאלו צענין האסור והמותר והפטור והחיוז דברים הרבה אמרו. אי נמי אלו השלשה דברים היו מרגלם צפומייהו ממד: יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך. ואימתי יאזו כל שנלא מהי נוח לכעוס. שאם אחת נוח לכעוס אי אפשר שלא חוללו בכבוד חברך. הרי דבור אחד. וזוהו יום אחד לפי מיתתך. הרי ז'. והג' הוי

מחמם כנגד אורן של חממים וכו': ושוב יום אחד ממשם יוכל לעשות גבורות נוראות ולהחזיק מעמד, ולא להשבר משום דבר, והבן למעשה."

טו הם אמרו שלשה דברים: הנינו שקל אחד מהממשה תלמידים של רבן יוחנן בן זכאי אמרו וגלו לתלמידיהם שלשה דברים, בדי שיהיה להם עם מה להתחזק ולהחזיק מעמד. והענין למה דוקא שלשה דברים? כי רבנו ז"ל אמר (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן לד), שיש שלש גזרות, שעל ידיהן יכולין לקשר את עצמו אל הנקדה השנית ללבו בעת הזאת, ועל ידיהן יבטל מעצמו את התרפות המהלכות בלבו; כי קדם צריכים לקבל את גזרת הרב, לשמע בקול הרב, ואחר כך צריכים גזרת החבר, לחזר עם חברו מה ששמע אצל הרב, כי כל אחד מקבל מהרב באופן אחר, וצריכים להתחלק עם גזרות, בבחינת ימקבלין דין מן דין, שקל אחד צריך לקבל מתברו את גזרתו אשר הוא קבל מרבו, ואחר כך באה גזרת עצמו, שהוא מחזק את עצמו עם דברי הרב שהוא שמע בעצמו, וכן מה ששמע מחברו. ולכן כל תלמיד מתלמידו רבן יוחנן בן זכאי, השאיר לתלמידיו ולאנשיו שלש גזרות, שהם שלשה דברים שיכול להתחזק את עצמו כל ימי חייו, ולעבר את זה העולם בשלום.

רבי אלעזר הוא רבי אלעזר בן הורקנוס אומר היה רגיל לומר לתלמידיו: "יהי כבוד חברך חביב עליך כששלך, ואל תהי נוח לכעוס", זה סובב כנגד גזרת החבר, שמוזהר מאד, שאדם צריך לכבד את חברו כמו שהוא רוצה שיכבדו אותו, ואפלו לפעמים יעשה נגד רצונו כדרך חברים, שאחד מכעיס ומעצבן את השני, על זה אמר: "ואל תהי נוח לכעוס", רק שתהיה לך סבלנות עם חברך, וכך תוכל להנות ממנו, ולקבל ממנו חכמה ונדת ותורה. ושוב יום אחד לפני מיתתך: זה נגד גזרת עצמו, שאדם צריך תמיד לחשב, שאולי היום הזה

לפני מיתתך. לפי שאין אדם יודע אימתי ימות יעשה זהו היום האחרון שלו, כי אדם אינו יודע מה משוכה היום שמה ימות למחר: והוי זהיר בגחלתן. ילד יום, ולכן פשידע שעה היום הוא היום שלא מנהג צום קלות ראש: שלא תכוח. שלא מעט האחרון שלו, אני כל ימיו בתשובה, כמאמרם על ידן: נשיכת שועל. רפואתו קשה לפי ששניו ו' (שבת קנג.) שאלו תלמידיו את רבי אליעזר,

דקום עקומות ועקשות ולרין
הרופא למחר כבשר בלחמל
ולחמיזי למחר כבשר בלחמל
עקיצת קשה מנשיכת נחש:
ולחישתן. דבוקן: לחישת
שרף. כהנל היוגא מפי
הסרק שטורף גשעה שהוא
לנחש. פירוש אמר, הסרק הוא

אורן של חכמים, והוי זהיר בגחלתן שלא נשיכתן ועקיצתן ולחישתן גחלי אש:

וכי אדם יודע איזהו יום ימות? אמר להן: וכל שכן, ישוב היום שפא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה. ואף שלמה אמר בחכמתו (קהלת ט, ח): "בכל עת יהוי בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר".

והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים, זה נגד נקדת הרב, שצריכים להתחמם כנגד אור החכם והצדיק המגלה ומפרסם את אמתת מציוותיו יתברך, ומחמם ומלהב את לב כל בר ישראל אליו יתברך. עם כל זאת הוא מזהיר מאד: "והוי זהיר בגחלתן שלא תכנה", שצריכים מאד לא לשמר בכבוד רבו, כי הרב האמת הוא דבוק לגמרי באין סוף ברוך הוא, והוא כמו אש שורף, שהוא מוכן ומזומן בכל עת ורגע להשרף על קדוש השם לפניו יתברך, והוא נכלל בו יתברך שנקרא אש, כמו שקתוב (דברים ה, כד): "כי הנהי"ה אלקיך אש אכלה", ולכן צריכים להזהר מאד בכבוד צדיק אמת, ומכל שכן כשהוא רבו, כי הצדיק הוא כמו אש, מצד אחד יכול לחמם אותך ולהלהיב את לבך אליו יתברך, שגם אתה תבער באש התלהבות אליו יתברך, אבל מצד שני אש מסכנת מאד, אם לא יודעים איך להזהר ממנה, יכולים להפנות בה, ולכן צריכים מאד לשמר בכבוד הרב שלומד אצלו, כי צריך שתזכר, אשר "נשיכתן נשיכת שועל, ועקיצתן עקיצת עקרב, ולחישתן לחישת שרף, וכל דבריהם גחלי אש": הינו מחמת שכל דבריהם של הצדיקים הם גחלי אש, כי הם דבוקים באש אכלה אש בו יתברך, לכן מי שמציק להם, לבסוף יקבל את עצמו. ונקט נשיכת שועל, כי שועל הוא פקח שבחיות, ואל תחשב להיות בעיניך פחכם, כאילו אם תגע בצדיק, לא יקרה לך שום דבר, כי כמו שועל שיודע איך להזיק בחכמתו לחיות, כך מי שמתחיל עם הצדיק, הוא יקבל את עצמו, אפלו שיתגרה בצדיק בצורה כזו, שלא ידעו שעה הוא, עם כל זאת דע לך, שתגושף כנשיכת השועל, שהוא חכם שבחיות, ויודע איך להזיק. וציקצית עקרב יותר מסכנת מהכל, ואוי ואבוי למי שמתחיל עם רבו שלמדו תורה, ורב חכמתו קבל ממנו, כי לבסוף יעגש בעגש גדול מאד. ואף שרואים אנשים שרדפו את רבם שלמדו אצלו תורה ורב חכמתם, ולא קרה להם שום דבר, דע לך שלבסוף מקבלים את העגש בצורה כזו, שאפלו לא חלמו שעה בעבור שרדפו את רבם שלמדם תורה, ורב חכמתם קבלו ממנו, כי יכולים לחלף שנים על גבי שנים, שאין מקבלים את העגש, אבל לבסוף נתפסים על מה שרדפו את רבם שלמדם תורה, ורב חכמתו קבלו ממנו, כי "לחישתן לחישת שרף", שגם-כן לא נשרפים ממנו בפעם אחת, רק לוקח זמן רב. ולכן, אהובי בני! ראה לקבל את נקדת רבך ותכבדו מאד, ותתחבר עם חבר טוב, שגם-כן מקבל מזה הרב, ואל תהי נוח לכעס עליו. והעקר תזכר, שהיום

אינו מקבל לתש כשאר נחשים כדכתיב (תהלים נח) אשר לא ישמע לקול מלחשים. כך תלמיד חכם אם מקניטנו ומכאף לפייסנו אינו מקבל פיוס: טז עין הרע. כמו עין רעה. שאינו מסתפק במה שיש לו ומחזיר אחר דברים

אחרים. יש מפרשים עין הרע. שמכניס עין הרע בממון מנירו או בזנינו ומזיק לו: ושנאת הבריות. שנאת חנם. ורמז"ס פירש שמוחס חברת הבריות ואוהב לישב יחיד. ואני שמעתי אדם קשה שמציא עליו שנאת הבריות וגורם שהכל שונאים אותו: יז והתקן עצמך לתלמוד תורה. שלא תאמר הואיל ואני חכם שלא ואני אבא חכם.

מורה חרות לאכסניא שלה ואני נריך לבקש אחרים: וכל מעשיך יהיו לשם שמים. אף בעשה שלמה עוסק באלילה ושמה ויזכר ארץ לא תמכין ליהנות

אם לא תשמר את עצמך מהשלת מדות רעות האלו, הינו שסתפבל בעין רעה על רבך, ותשנא את חברך הלומדים אצל רבך, ועל ידי זה יתגבר יצרך עליך, דע לך, שלבסוף אלו השלש נקודות, אם לא שומרים עליהם, הרי הם מוציאים את האדם מן העולם, כי נתבטל לגמרי, ואין לו קיום להתחזק מעמד בעולם, כי ההקרח להתחזק תמיד בנקודת הרב, וקבל מנונו בעין טובה, וקאהב את חבריו שקבלו מרבו, שעל ידי זה יתבטל יצרו הרע שבוער בו לעבר עברות, ואם יהיה חזק בכל זה, אזי עולמו יראה בחייו, והבן למעשה.

יז רבי יוסי הוא רבי יוסי הכהן, אומר — הנה רגיל לומר לתלמידיו את השלשה דברים האלו, שעל ידם זוכים לקבל את השלש נקודות: נקודת הרב, ונקודת החבר, ונקודת עצמו. יהי ממון חברך חביב עליך כשליך, זה נגד נקודת החבר, שצריכים מאד לשמר על חפץ חברו, ויהיה ממונו חביב כדביק כמו שאתה רוצה שישמרו על חפצך וממונך. והתקן עצמך לתלמוד תורה, שאינה ירשה לך, זה נגד נקודת הרב, כי התורה אינה הולקת בירשה, אלא צריכים להתנגע וללמד אצל רב אמת, ורק כך קונים את התורה.

וכל מעשיך יהיו לשם שמים: זה נגד נקודת עצמו, שעליך לעשות כל מעשיך לשם שמים, אף שאתה לומד אצל רבך תורה, ואתה חוזר עם חברך ושומר על ממונו וחפציו, עם כל זאת זכר, אשר כל מעשיך צריכים להיות לשם שמים, הינו הן לתלמוד תורה אצל הרב, והן לכבוד את החבר, הפל צריך להיות רק לשם שמים, לשם אל עולם, והבן למעשה.

זהו היום האחרון שלך, וכך תוכל לעבר את זה העולם בשלום, בלי שום נזקים, והבן למעשה. טז רבי יהושע הוא רבי יהושע בן גנניה, אומר — הנה רגיל לומר לתלמידיו, שיעברו

טז רבי יהושע אומר, עין הרע, ויצר הרע, ושנאת הבריות, מוציאים את האדם מן העולם: יז רבי יוסי אומר, יהי ממון חברך חביב עליך כשליך. והתקן עצמך לתלמוד תורה, שאינה ירשה לך. וכל מעשיך יהיו לשם

בשלשה דברים אלו, שהם נגד השלש נקודות שהאדם צריך לקבל מרבו ומחברו, וממונו בעצמו.

עין הרע — זה נגד נקודת הרב, שלא יקנא בהתנשאות רבו, ולא יסתפל עליו בעין רעה, אלא יקבל את כל דבריו כמו שהם. "ויצר הרע" — זה נגד נקודת עצמו, שישמר מאד שלא יתגבר

עליו יצרו זהו להכשילו בעברות. "ושנאת הבריות" — זה נגד נקודת החבר, שלא ישנא את חברו, כי בהקרח האדם שיהיה לו חבר, שיחזק אותו לילך בדרכי רבו. ועליך לדעת, כי

אם לא תשמר את עצמך מהשלת מדות רעות האלו, הינו שסתפבל בעין רעה על רבך, ותשנא את חברך הלומדים אצל רבך, ועל ידי זה יתגבר יצרך עליך, דע לך, שלבסוף אלו השלש נקודות, אם לא שומרים עליהם, הרי הם מוציאים את האדם מן העולם, כי נתבטל לגמרי, ואין לו קיום להתחזק מעמד בעולם, כי ההקרח להתחזק תמיד בנקודת הרב, וקבל מנונו בעין טובה, וקאהב את חבריו שקבלו מרבו, שעל ידי זה יתבטל יצרו הרע שבוער בו לעבר עברות, ואם יהיה חזק בכל זה, אזי עולמו יראה בחייו, והבן למעשה.

יז רבי יוסי הוא רבי יוסי הכהן, אומר — הנה רגיל לומר לתלמידיו את השלשה דברים האלו, שעל ידם זוכים לקבל את השלש נקודות: נקודת הרב, ונקודת החבר, ונקודת עצמו. יהי ממון חברך חביב עליך כשליך, זה נגד נקודת החבר, שצריכים מאד לשמר על חפץ חברו, ויהיה ממונו חביב כדביק כמו שאתה רוצה שישמרו על חפצך וממונך. והתקן עצמך לתלמוד תורה, שאינה ירשה לך, זה נגד נקודת הרב, כי התורה אינה הולקת בירשה, אלא צריכים להתנגע וללמד אצל רב אמת, ורק כך קונים את התורה.

וכל מעשיך יהיו לשם שמים: זה נגד נקודת עצמו, שעליך לעשות כל מעשיך לשם שמים, אף שאתה לומד אצל רבך תורה, ואתה חוזר עם חברך ושומר על ממונו וחפציו, עם כל זאת זכר, אשר כל מעשיך צריכים להיות לשם שמים, הינו הן לתלמוד תורה אצל הרב, והן לכבוד את החבר, הפל צריך להיות רק לשם שמים, לשם אל עולם, והבן למעשה.

גופן אלא שמהיה צריא לעשות לזון קוץ: יה הוי זחיר בקריאת שמע. לקרומה צעומה וכן תפלה להפלה כל תפלה ותפלה צעומה: קבע. כאלס שיש עליו חובה דבר קבוע ואומר אימתי אפרוק מעלי חוב

שְׁמַיִם: יְיָ רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר,

הָוֵי זְהִיר בְּקִרְיַת שְׁמַע

וּבַתְּפִלָּה. וּכְשֵׁאתָה מִתְּפִלָּל,

אֵל תַּעַשׂ תְּפִלְתְּךָ קָבַע, אֵלֹא

רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לְפָנָי

הַמְּקוֹם, שְׁנֹאֲמַר (יֹאֵל ב, יג) "כִּי

חַנּוּן וְרַחוּם הוּא אֲרָךְ אַפַּיִם

וְרַב חֶסֶד וְנִחָם עַל הַרְעָה."

וְאֵל תְּהִי רָשַׁע בְּפָנָי עֲצָמְךָ:

יְיָ רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הָוֵי

בו יתברך, ויודע שאין בלעדיו יתברך כלל, והוא נמצא ואין בלעדו נמצא, אזי האדם יהיה נזהר תמיד להתפלל רק אליו יתברך.

וּכְשֵׁאתָה מִתְּפִלָּל, אֵל תַּעַשׂ תְּפִלְתְּךָ קָבַע, אֵלֹא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לְפָנָי הַמְּקוֹם, שְׁנֹאֲמַר (יֹאֵל ב,

יא): "כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא אֲרָךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנִחָם עַל הַרְעָה" — זֶה נִגְדַּת נְקִדַּת

הַחֶבֶר: כִּי צְרִיף שְׂתַדַּע, כְּשֵׁאתָה מִתְּפִלָּל אֵל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֵל תַּעַשׂ תְּפִלְתְּךָ קָבַע, לְקַבֵּעַ

עֲבֹדָה וְכֹאֲלוֹ אֲתָה מְדַבֵּר אֵל חֲבֵרְךָ, שֶׁהוּא מְכַרַח לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ, אֵלֹא עֲמֹל לְפָנָי יִתְבָּרַךְ בְּאִימָה

וּבְיִרְאָה, בְּרַתָּה וּבְזִיעַ, וְיִתְבַּקֵּשׂ אֶת כָּל בְּקִשְׁתְּךָ בְּרַחֲמִים וּבַתְּחִנוּנִים, כַּעֲנֵי הַשְׂוֹאֵל וּמְבַקֵּשׁ בְּפִתַח.

וְאֵל תְּהִי רָשַׁע בְּפָנָי עֲצָמְךָ: זֶה נִגְדַּת נְקִדַּת עֲצָמוֹ, שְׁאֵדָם צְרִיף לְחֹזֵק אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים

שְׂבָעוֹלָם, וְלֹא יִפִּיל אֶת עֲצָמוֹ, כִּי יֵשׁ בְּנִי-אָדָם שְׂכָל-כֹּף נָפְלוֹ בְּיָאוּשׁ, עַד שֶׁמִּתְחַזְּקִים אֶת

עֲצָמָם לְרָשָׁע, וְעַל-יְדֵי-זֶה הֵם נוֹפְלִים בְּנוֹקְבָא דְתַהוּמָא רַבָּה. וְלִכֵּן אָדָם צְרִיף תְּמִיד לְזַכֵּר מַה

שְׁלוֹמֵךְ אֲצִל רַבּוֹ — קְרִיאת שְׁמַע וְתְּפִלָּה, שְׁנֵיהֶם אֲמוּנָה וְגִלּוֹי אֱלֹקוֹת, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה הוּא יְכוֹל

לְהַתְּפַלֵּל אֵל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְיִתְחַבֵּר בְּעַת תְּפִלְתּוֹ עִם כָּלל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְיִתְבַּקֵּשׁ רַק בְּרַחֲמִים

וּבַתְּחִנוּנִים, וְיִחַפְּשׂ וְיִתְבַּקֵּשׁ בְּעֲצָמוֹ אֶת הַנְּקִדּוֹת טוֹבוֹת שֵׁישׁ בּוֹ, וְלֹא יִתְחַזֵּק אֶת עֲצָמוֹ לְרָשָׁע, אֲזִי

דִּיקָא יִזְכֵּה לְקַשֵּׁר אֶת הַנְּקִדָּה הַשֵּׁינִיָּה אֵל לְבוֹ בְּעַת הַזֹּאת, וְיִתְבַּשְׁלוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַתְּרַפּוֹת הַעוֹלוֹת

עַל לְבוֹ, וְתֵאִיר בּוֹ נְקִדַּתוֹ וְנִקְדַּת חַיּוֹת אֱלֹקוֹת, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂהוּ.

יְיָ רַבִּי אֶלְעָזָר זֶה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ, אוֹמֵר, הִיָּה רְגִיל לומר לתלמידיו: אם אתם רוצים לזכות

אֵל נְקִדַּת הַרְבַּ וְנְקִדַּת הַחֶבֶר וְנְקִדַּת עֲצָמוֹ, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה מְכַנִּיעִים אֶת הַתְּרַפּוֹת וְהַבְּזוּיוֹת

העולים על לב האדם, אי תקימו את השלשה דברים האלו: "הוי שקוד ללמוד תורה" — זה נגד גזרת הרב, שאצלו צריכים לשקד על דלתותיו ללמד תורה בשקידה רבה, כי עקר התורה מקבלים על ידי הרב והחכם האמת.

וְדַע מַה שֶׁתִּשָּׁב לְאֶפִיקוֹרוֹס. וְדַע לִפְנֵי מִי אַתָּה עֹמֵל. וְמִי הוּא בַעַל מְלַאכְתְּךָ שֵׁיִשְׁלֵם לְךָ שֶׁכֶר פְּעֻלָּתְךָ: כ רבי טרפון אומר, היום קצר והמלאכה מרבה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק:

שמה מצא עליו רעה על שמנוה את המורה או לומדיה: רוע לפני מי אתה עמל. במסנה זו שאתה משיב לאפיקורוס. שלא יפסה לכן לנטות לדעמו: כ היום קצר. מי העולם הזה קרסים הס: והמלאכה מרובה. המורה ארוכה מארץ מדה: ובעל הבית דוחק. שנאמר (יהושע א) והגית צו יומם

אפיקורסים, אפלו שלמדו אתו אצל הרב, אבל אם הם מעזים לדבר נגד רבם, הם הם האפיקורסים, כמאמרם ו"ל (מדרש אגדה): אינהו אפיקורס: תהולק על ישיבתו של רבו. ודע לפני מי אתה עמל: זה נגד גזרת עצמו, שאדם צריך להתנגע הרבה מאד לישוב אצל הרב והחכם האמת, ולקבל את דבריו, וללמד תורה בשקידה רבה, ולשמור את עצמו מתבירים אפיקורסים, שנקנסו בהם דעות נפסדות. ואף שאתה עמל ונגע וטורח מאד אצל רבך, וכן משתדל מאד להתרחק מתבירים רעים, שאפיקורסות ודעות נפסדות נכנסו בהם, ואתה חושב שלריך יגיעך, כי הסמ"ך מ"ם שובר את האדם, ובכל פעם מחליש את דעתו, עד שנדמה לו כאלו הוא עמל לריק, אל תאמר זאת, כי עליך לדעת, אשר "ונאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעלתך". כל יגיעה וטרח שאתה יגע וטורח אצל רבך, ואתה עמל בתורה אצלו, ואתה משתדל להתרחק מתבירים רעים, שמינות ואפיקורסות נובעת מהם, אל תתיאש בשום פנים ואופן, ושלא תפגם בך שום חלישות הדעת, כאלו לריך יגיעך, כי סוף כל סוף ישלם לך תקדוש-ברוך-הוא שכר פעלתך, ותזכה להגיע אל גזרתך השכיחה אליך, כי כל בר ישראל יש לו גרסה אשר אין בחברו, והבן למעשה.

כ רבי טרפון אומר: היום קצר והמלאכה מרבה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל-הבית דוחק: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר רבי טרפון מעורר את כל אהד שיסתפל על תכליתו הנצחית, וישמר מאד על זמנו, כי תכל על כל גגע שעובר לאדם בקבל לריק, כי אדם צריך לדעת, שקל גגע הוא מת, כי הרגע הזה שהיה לו, כבר לא יהיה לו. ולכן אמר (שיר השירים רבה, פרשה ב, סימן לה): גדול הוא המעשה; שהעקר הוא המעשה, כי תכל על כל גגע שעובר לאדם בקבלה. ואם תאמר שיש לך עוד יום שלם, יום ארוך, על זה הוא בא ואומר: "היום קצר", כי הזמן פורח מאד מאד, כמאמרם ו"ל (בראשית רבה, פרשה צו, סימן ב'): "בצל זמנינו על הארץ ואין מקוה", והלואי כצלו של כחל או כצלו של אילן, אלא כצלו של עוף בשעה שהוא צף, דכתיב

(ההלים קד): "כִּצְל עוֹבֵר" — "ואין מקנה", ואין מי שיקנה שלא ימות, הכל יודעים ואומרים בפייהם שהן מתים; ולכן שלא יחשב אדם שיש לו זמן, כי הזמן פורח. ואמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר), חלק ב, סימן 80), שהשבועים שנה פורחות לאדם, כמו רבע שעה; ולכן אסור לזחוק את מעט מקצת עבודתו מרגע לרגע, ומכל שכן משעה לשעה, כי היום קצר ופורח מאד, פי הגה יום והגה לילה, והגה עוד יום, "והמלאכה מרבה". יש לאדם הרבה מה לעשות בכל יום יום: ציצית, תפלין, תפלה, תורה, משא ומתן באמונה, להתחזק ולחזק את אחרים, אף יש צרה אחת, אשר "הפועלים עצלים", כל בר ישראל נקרא פועל, כמאמרים ו"ל (ערוכין סה). אגן פועלי דיממא אגן; רק העצלות נופלת על האדם, כמו שאמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן פסט), מחמת שהאדם נמשך מיסוד העפר, ועל-כן נופלת עליו עצלות ועצבות, וקשה לו מאד מאד לעסוק בעבודת השם יתברך. ובאמת עליך לרעת, אהובי, בני! אשר "והשכר הרבה", אי אפשר לתאר ולשער את גדל השכר שמשלמים למעלה בשמים על כל מחשבה טובה שרק חושב ממנו יתברך, שהיא הדבקות באין סוף ברוך הוא, וכן מה שאדם מדבר אליו יתברך בתפלה ובתחנונים, ומה שאדם מקיים מצוה אחת לפניו יתברך בשמחה עצומה, ומה שאדם לומד — אפילו פסוק אחד, או משנה אחת, או מיקרא אחת או הלכה אחת, אין לתאר ואין לשער בשכל אנושי את גדל השכר שמקבלים על זה, ובעל-הבית, שהוא הקדוש-ברוך-הוא, דוחק את נשמת האדם, שיחזור אליו יתברך בתשובה שלמה, ויחשב רק ממנו יתברך, וילקח את המצוות בשמחה עצומה, ויתפלל וישפך את לבו לפניו יתברך, וילמד תורה, כי השכר גדול מאד, והקדוש-ברוך-הוא אוהב את כל בר ישראל, ורוצה להיטיב לבניו, בני רחומיו, אף בני-אדם הם עצלים, שזה מה שהורס את האדם לגמרי. ועל זה אמר החכם מכל האדם (משלי י, כ): "כוחמץ לשנים וכעשן לעינים, כן העצל לשולחיו", כי העצלות היא המדה הכי מגנה, כי מי שהוא עצל, אינו עושה כלום, ואמר חכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו רבה, פרק יח): אם יש לך בן בתוך ביתך וגדלתו מיום שבא לעולם עד יום שהגיע לפרקו, והשאת לו אשה, ובנית לו בית, ומלאת את ביתו חסין ושעורין ופול ועדשים, וכל מיני קטניות, לאחר שעה כשאתם יושבין בנך הוא, על שלחן אחד, צמד הוא עליך לאחורך והך והשפילך לארץ, זה מי הוא עליך? אם לנחור, לא הנחתו בתוך ביתך אפילו שעה אחת, או יש לך בן בתוך ביתך ממהר מבציר ושוקד לעבר את העברות, ואומר: אין בך כלום, ממהר מבציר ושוקד לגול את הגול, ואומר: אין בך כלום, ממהר מבציר ושוקד לשפך את הדם, ואומר: אין בך כלום, ועצל בבית-המדרש, ועצל מלעשות בו תורה, כדי שיהיה את אשתו ואת בניו ואת בני ביתו, זה מי הוא עליך, זה חוב בארבע מיתות, שנמסרו לבית-דין; הרי שלף לפניך, שכן נזה חוב ארבע מיתות בית-דין, ומי הביא אותו לתברים האלו? רק העצלות שנוכסה בו, ועל זה בא התנא הקדוש רבי טרפון להוכיח את כל אחד, שיזכור היטב היטב אשר "היום קצר והמלאכה מרבה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל-הבית דוחק", ולכן חבל מאד לבזבז את הזמן הנקר בהבל וריק, אלא ישמר על כל רגע ורגע, שיהיה כלו קדש להקדוש-ברוך-הוא, או שיעשה מצוות בין אדם לתבור, שיעזר לכל אחד ואחד, שאז הוא מקר את הזמן, או שיעסק בתפלה ובתחנונים, ושיוציא מפיו את הכסופים והרצונות שיש לו אליו יתברך, וילקח את מצוותיו יתברך בין אדם למקום בשמחה עצומה, ועל כלם — יראה ללמד תורה — מקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכות ואגדות, שאז עולמו יראה בחייו, כי העצלות הורגת את האדם לגמרי, והבן למעשה.

כא הוא הִיָּה אוֹמֵר: הֵינּוּ רַבֵּי טַרְפוֹן הֵיָּה רִגְלִי לומר, אֵף שֶׁרַגְלֵי אוֹתָךְ מֵאֵד, וְאִמְרַתִּי לָךְ שְׁהִיִּים אֶצְרָךְ, עִם כָּל זֹאת עֲלֵיךְ לְדַבֵּעַ, אֲשֶׁר "לא עֲלֵיךְ הַמְּלֵאכָה לְגַמְרָ", הֵינּוּ שָׁאַל תְּדַחֵק עַל עֲצָמָה שֶׁאֵתָּה מְקַרָּח לְגַמְרָ בְּכָל יוֹם, כִּי לִפְעָמִים עוֹבְרִים עַל הָאֲדָם צְרוֹת וְיִסּוּרִים וּמְכֻאָבִים, שֶׁקָּשָׁה וְכָבֵד לוֹ לְהִשְׁלִים אֶת עֲבוֹדָתוֹ בְּיוֹם אֶחָד, עִם כָּל זֹאת עֲלִיו לְזַכֵּר מַה שֶׁאָמַר רַבְנֵי וְ"ל (שיחות ה"ו, ס"טז שה): מַעַ הָאֵט גָּאָר גֵּיט צו טָאָהן; הֵינּוּ שְׁאִין מַה לַעֲשׂוֹת, זֹאת אוֹמֵרֵת לְדַחֵק אֶת הַשְּׂעָה, שֶׁמְקַרָּח הַיּוֹם לְגַמְרָ כֶּף וְכָף, כִּי עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹבֵר בְּכָל יוֹם מִשְׁבָּרִים וְגִלְגִּים אֲחֵרִים, וְהוּא צָרִיף לְהִתְמוּדָד עִם הַיּוֹם הַזֶּה, וְלִפְעָמִים אִי אֶפְשֶׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת שׁוּם דְּבָר, אֵל יִשְׁבֵּר לְגַמְרֵי, אֲלֵא יַעֲשֶׂה כָּל מַה שְׁבִיבְכֵלְתוֹ, וְעִם כָּל זֹאת עֲלִיו לְזַכֵּר, אֲשֶׁר "וְלֹא אֵתָּה בֵּן חוֹרִין לְהַבְטֵל מִמֶּנָּה"; כִּי אִם אֲדָם יִרְאֶה, שְׁלֹא צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת, הוּא לֹא יַעֲשֶׂה כְּלוּם, עֲלֵיו לְזַכֵּר שְׁאִינוֹ בֵּן חוֹרִין לְבַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ מִקְרִיִּים הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. וְזִכָּר גַּם זְכָר, אֲהוּבִי, בְּנִי! "אִם לְמִדַּת תּוֹרָה הִרְבָּה, נוֹתְנִים לָךְ שְׂכָר הִרְבָּה"; כִּי אִין לְתַאֵר וְאִין לְשַׁעַר מַה מְשֻׁלְמִים לְמַעְלָה עַל כָּל פְּסוּק בְּמִקְרָא, וְעַל כָּל מִשְׁנֵה בְּמִשְׁנֵיּוֹת, וְעַל כָּל מִימְרָא בְּמִקְרָא, וְעַל כָּל הַלְכָה בְּשִׁלְחֵן עֲרוּף, וְעַל כָּל מַצְוָה שֶׁאֲדָם מְקִים בְּנֵה הַעוֹלָם בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, זֶה אִין לְתַאֵר וְאִין לְשַׁעַר כָּלֵל, אֶת גִּדְל הַשְּׂכָר שֶׁמְקַבֵּל עַל זֶה, וְאִם תֹּאמַר, שְׂרׁוּאִים שֶׁאֲדָם לוֹמַד הִרְבָּה תּוֹרָה, וּמְקִים הִרְבָּה מִצְוֹת בְּשִׂמְחָה, וְעַדִּין אִינוֹ רוֹאֶה שׁוּם שְׂכָר בְּעַמְלוֹ, עַל זֶה צָרִיף שְׁתִּזְכֵּר, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר "וְנֹאֲמָן הוּא בַּעַל מְלֵאכְתָּךְ, שִׁישְׁלָם לָךְ שְׂכָר פְּעֻלְתְּךָ", שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִמְנַע הַטוֹב מֵהַהוֹלְכִים בְּדִרְכָּיו. "וְדַע", אֲהוּבִי, בְּנִי! שְׁעַר "מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים לַעֲתִיד לְבוֹא", וְלִכֵּן אֵל תְּדַחֵק אֶת עֲצָמָךְ לְקַבֵּל אֶת שְׂכָרְךָ עוֹד בְּנֵה הַעוֹלָם, כְּמֵאֲמָרֵי ו"ל (ערויבן כב). עַל פְּסוּק (דְּבָרִים ז, יא): "אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶךְ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם, וְלֹא לְמַחַר לַעֲשׂוֹתָם, הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם, וְלְמַחַר לְקַבֵּל שְׂכָרָם; הֵינּוּ כָּל זְמַן שֶׁאֲדָם חַי בְּהַיּוֹם הַזֶּה, עַדִּין אֵתָּה יְכוֹל לַעֲשׂוֹת הִרְבָּה מִצְוֹת בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, וְלִהְתְּפַלֵּל וְלִשְׁפֹּף אֶת לְבָבְךָ אֵלָיו יְתִבְרָךְ, וְלִהְתְּמִיד בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, אֲבָל הַשְּׂכָר הִיָּה לְמַחַר בְּעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן אָמְרוּ (תְּלִין קמב): "לְמַעַן יֵאֲדִיכוּן מִיָּד" — בְּעוֹלָם שְׁכֵלוֹ אֵרֶךְ, וְ"לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ" — לְעוֹלָם שְׁכֵלוֹ טוֹב; אֲשֶׁרִי מִי שֶׁמְכַנֵּס אֶת דְּבָרִים אֵלוֹ לְחוּף לְבוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֶׂה.

כא הוא הִיָּה אוֹמֵר, לֹא עֲלֵיךְ הַמְּלֵאכָה לְגַמְרָ, לֹא עֲלֵיךְ הַמְּלֵאכָה לְגַמְרָ, וְאִי אֵתָּה בֵּן חוֹרִין לְהַבְטֵל מִמֶּנָּה. אִם לְמִדַּת תּוֹרָה הִרְבָּה, נוֹתְנִים לָךְ שְׂכָר הִרְבָּה. וְנֹאֲמָן הוּא בַּעַל מְלֵאכְתָּךְ, שִׁישְׁלָם לָךְ שְׂכָר פְּעֻלְתְּךָ. וְדַע שְׂמִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים לַעֲתִיד לְבוֹא:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֵּן עֲזַרְיָא אוֹמֵר, רַצָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

זֹאת אוֹמֵרֵת לְדַחֵק אֶת הַשְּׂעָה, שֶׁמְקַרָּח הַיּוֹם לְגַמְרָ כֶּף וְכָף, כִּי עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹבֵר בְּכָל יוֹם מִשְׁבָּרִים וְגִלְגִּים אֲחֵרִים, וְהוּא צָרִיף לְהִתְמוּדָד עִם הַיּוֹם הַזֶּה, וְלִפְעָמִים אִי אֶפְשֶׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת שׁוּם דְּבָר, אֵל יִשְׁבֵּר לְגַמְרֵי, אֲלֵא יַעֲשֶׂה כָּל מַה שְׁבִיבְכֵלְתוֹ, וְעִם כָּל זֹאת עֲלִיו לְזַכֵּר, אֲשֶׁר "וְלֹא אֵתָּה בֵּן חוֹרִין לְהַבְטֵל מִמֶּנָּה"; כִּי אִם אֲדָם יִרְאֶה, שְׁלֹא צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת, הוּא לֹא יַעֲשֶׂה כְּלוּם, עֲלִיו לְזַכֵּר שְׁאִינוֹ בֵּן חוֹרִין לְבַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ מִקְרִיִּים הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. וְזִכָּר גַּם זְכָר, אֲהוּבִי, בְּנִי! "אִם לְמִדַּת תּוֹרָה הִרְבָּה, נוֹתְנִים לָךְ שְׂכָר הִרְבָּה"; כִּי אִין לְתַאֵר וְאִין לְשַׁעַר מַה מְשֻׁלְמִים לְמַעְלָה עַל כָּל פְּסוּק בְּמִקְרָא, וְעַל כָּל מִשְׁנֵה בְּמִשְׁנֵיּוֹת, וְעַל כָּל מִימְרָא בְּמִקְרָא, וְעַל כָּל הַלְכָה בְּשִׁלְחֵן עֲרוּף, וְעַל כָּל מַצְוָה שֶׁאֲדָם מְקִים בְּנֵה הַעוֹלָם בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, זֶה אִין לְתַאֵר וְאִין לְשַׁעַר כָּלֵל, אֶת גִּדְל הַשְּׂכָר שֶׁמְקַבֵּל עַל זֶה, וְאִם תֹּאמַר, שְׂרׁוּאִים שֶׁאֲדָם לוֹמַד הִרְבָּה תּוֹרָה, וּמְקִים הִרְבָּה מִצְוֹת בְּשִׂמְחָה, וְעַדִּין אִינוֹ רוֹאֶה שׁוּם שְׂכָר בְּעַמְלוֹ, עַל זֶה צָרִיף שְׁתִּזְכֵּר, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר "וְנֹאֲמָן הוּא בַּעַל מְלֵאכְתָּךְ, שִׁישְׁלָם לָךְ שְׂכָר פְּעֻלְתְּךָ", שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִמְנַע הַטוֹב מֵהַהוֹלְכִים בְּדִרְכָּיו. "וְדַע", אֲהוּבִי, בְּנִי! שְׁעַר "מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים לַעֲתִיד לְבוֹא", וְלִכֵּן אֵל תְּדַחֵק אֶת עֲצָמָךְ לְקַבֵּל אֶת שְׂכָרְךָ עוֹד בְּנֵה הַעוֹלָם, כְּמֵאֲמָרֵי ו"ל (ערויבן כב). עַל פְּסוּק (דְּבָרִים ז, יא): "אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶךְ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם, וְלֹא לְמַחַר לַעֲשׂוֹתָם, הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם, וְלְמַחַר לְקַבֵּל שְׂכָרָם; הֵינּוּ כָּל זְמַן שֶׁאֲדָם חַי בְּהַיּוֹם הַזֶּה, עַדִּין אֵתָּה יְכוֹל לַעֲשׂוֹת הִרְבָּה מִצְוֹת בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, וְלִהְתְּפַלֵּל וְלִשְׁפֹּף אֶת לְבָבְךָ אֵלָיו יְתִבְרָךְ, וְלִהְתְּמִיד בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, אֲבָל הַשְּׂכָר הִיָּה לְמַחַר בְּעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן אָמְרוּ (תְּלִין קמב): "לְמַעַן יֵאֲדִיכוּן מִיָּד" — בְּעוֹלָם שְׁכֵלוֹ אֵרֶךְ, וְ"לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ" — לְעוֹלָם שְׁכֵלוֹ טוֹב; אֲשֶׁרִי מִי שֶׁמְכַנֵּס אֶת דְּבָרִים אֵלוֹ לְחוּף לְבוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֶׂה.

רַבִּי חֲנַנְיָא בֵּן עֲזַרְיָא אוֹמֵר: מִשְׁנֵה זֶה הִיא כְּסוּף פְּרָק "אלו הלוקיין", וְיִשׁ לומר השעם — לְמַה גוֹמְרִים עִם מִשְׁנֵה זֶה תְּמִיד אַחַר שִׁמְסִימִים מִסְכַּת אֲבוֹת? כִּי הִנֵּה כָּל הַעֲצוֹת וְהַהֲנָהגוֹת הַיִּשְׁרוֹת שֶׁלְמַדוֹ אֵתְנוּ הַתַּנָּאִים הַקְדוּשִׁים בְּפִיךָ זֶה, עוֹסְקִים עַל-פִּירֵב בְּבִין אֲדָם לְחִבְרוֹ, וְיִכּוֹל

לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשת שקיט ורמשים להרעות שר שהן גדלים מהם אף על פי שנאלו הכי לא היו אכולים אותן שנפשו של אדם קלה כהן למען צדקו. להלדיק את ישראל ולזכותו.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנמתיצו מיתה צנית דין מפני רשעתו, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא אחר חמית הממים שעמדים לחיות ולעמוד בגופן ונפפשם חיים נמחים כחמה וללונה וכוכבים כדמימי צגמרא כהא פרקא מדימי שגמרים לחיות אין חורין לעפרו,

והעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שמה, ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא לדיקים יושבין ועטרומיהו כראשיתו ונהנין מזוי השמינה, ומפני שאין כל ישראל שוין בו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמי יש להם חלק.

שגאמר (קהלת א, י): "יש דבר שיאמר ראיה זה חדש הוא", וקברו משיב עליו: "כבר היה לעלמים". ולכן אחר שלומדים פרק ממוסרי התנאים, שהם מלמדים אותנו איך להתנהג בין אדם לחברו, אל יחשב אדם, שעל זה לא מקבלים שכר, אלא עליו לידע, שאי אפשר להפריד בין המצוות ששכיכות בין אדם למקום, לבין אדם לחברו, כי הן אותו דבר, והראיה, שהקדוש-ברוך-הוא נתן בידי אדם, שייכל לחדש בתורה חרושין חדשים, ולזכר את עצמו ולזכר את וזולתו, ולכן מסמימים את הפרק עם המשנה הזו, כדי שלא יפול בדעתו, כי מה התועלת עם מוסרי התנאים בין אדם לחברו, אדרבה זה הולך ביחד — הן מצוות בין אדם למקום, והן מצוות בין אדם לחברו, וברואי יקבל שכר על הכל, ואין לו מה לפל בדעתו, והבן למעשה.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: ועם שלפני כל פרק מפרקי אבות תכנו לומר משנה זו, אשר אינה שיכת לכאן כלה, והיא משנה בסנהדרין (ב); אף יש לומר, כי מובא בדרבנן רבנן ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א, סימן רפב), שצריכים לבקש ולחפש ולמצא אצל כל אחד מישראל גקדה טובה, ששם אינו רשע, וכיון שמוצאים אצלו את גקדתו הטובה, על-ידיה יכולים להעלותו, אפלו שיהיה רשע גמור, שזה (תהלים לו, י): "ועוד מעט ואין רשע", אם תחפש והבקש ותמצא בקדם עוד מעט טוב, ששם אינו רשע, על-ידיה זה והתבוננת על מקומו ואיגו, הוא כבר אינו אותו אדם, כי מאחר שמצאת אצלו גקדה טובה ששם אינו רשע, יכולים להעלותו מן חובה

לזכות את ישראל, לפיכך הרבה

להם תורה ומצוות, שגאמר

(ישעיה מב), יי חפץ למען צדקו,

יגדיל תורה ויגדיר:

כל ישראל יש להם חלק לעולם

הבא, שגאמר (ישעיה ס): ועמך

כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר

מטעי מעשה ידי להתפאר.

עם כל בר ישראל, בזה שיעור אחד להשני, ומה גם יגדיל תורה ויגדיר, שייכנה תמיד לחדש חרושין חדשים בתורה, שזה כלל תורה שבועל-פה, אשר אמרו תכמינו הקדושים (ויקרא רבה, פרשה כב, סימן א), ואפלו מה שתלמיד ותיק צתיד לומר לפני רבו, בלן נאמרו למשה בסיני,

עם כל בר ישראל, בזה שיעור אחד להשני, ומה גם יגדיל תורה ויגדיר, שייכנה תמיד לחדש חרושין חדשים בתורה, שזה כלל תורה שבועל-פה, אשר אמרו תכמינו הקדושים (ויקרא רבה, פרשה כב, סימן א), ואפלו מה שתלמיד ותיק צתיד לומר לפני רבו, בלן נאמרו למשה בסיני,

עם כל בר ישראל, בזה שיעור אחד להשני, ומה גם יגדיל תורה ויגדיר, שייכנה תמיד לחדש חרושין חדשים בתורה, שזה כלל תורה שבועל-פה, אשר אמרו תכמינו הקדושים (ויקרא רבה, פרשה כב, סימן א), ואפלו מה שתלמיד ותיק צתיד לומר לפני רבו, בלן נאמרו למשה בסיני,

לכף זכות. והנה כשאדם מתחיל ללמד פרק א עקביא. מטפה סרוחה. טפה שכנת זרע ואף על ממדות השוכות של התנאים הקדושים, פי שנשעת העצור אינה סרוחה שאינה מסרחת ברחם שמלמדים אותנו הדרך בחיים איך לעבד את הקדוש-ברוך-הוא, האדם מתחיל להתרשל, כי להוריע מכל מקום קרי לה טפה סרוחה מפני שהיא יצרו מסיתו — "איך תוכל לקיים את זה, הלא אתה מלא עברות וחסראים, ואתה רשע גמור, ויבך אין לך שום תקנה", ורוצה לקרר אותו מלקבל את הנקמה התנאים, שהיא הנקמה קלילית לכל בר ישראל. ולכן מתחילים עם המשנה הזו, להורות לאדם, אשר "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", על-ידי שזוכים לחפש ולבקש ולמצא בעצמו נקמה טובה, שהיא הנקמה האלקית שיש בכל בר ישראל, על-ידי-זה יקבל התחזקות, שבסג הוא יכול להגיע לכל הפדרגות העליונות שגלו לנו התנאים הקדושים, אם רק לא יטעה את עצמו. ולכן לפני כל פרק מהנהגת התנאים הקדושים מתחילים עם המשנה הזו, כדי לחזק את כל בר ישראל, אפילו שהוא רשע גמור, שלא יתאוש, אלא להורות לו, שבסג לו יש תקנה ותוחלת לתקן את הכל, והבן למעשה.

פרק ג'

א הסתפל בשלשה דברים, ואין אתה בא לידי עברה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר האדם צריך להתבונן היכן הוא נמצא בזה העולם, כי יכולים לעבר את זה העולם שבעים או שמונים שנה, ואפילו לא ידע מי הוא ומה הוא, ומה תכליתו בחיים. ולכן על האדם לישוב את עצמו היכן הוא בזה העולם, ומה תכליתו בזה העולם, ואז יוריד ממנו את העל הכבד שישם עליו הסמ"ך-מ"ם להצלים ולהסתיר ולכסות ממנו את אמתת מצויאיתו יתברך. ולכן נותן התנא הקדוש עצה — להסתפל בשלשה דברים, ואז לא תבוא לידי עברה. ומה הם השלשה דברים? "דע מאין באת", האדם צריך לדעת, שהוא בא מאין סוף ברוך הוא, כי נשמתו נגזרה ונאצלה מעצם אלקותו יתברך. "ולאן אתה הולך", תורה — אליו יתברך, כי הנשמה ירדה לזה העולם בשביל תכלית אחת — להפירו יתברך, פמוכבא בזהר (בא מב): בגין דאשתמודעין ליה, שאדם צריך לעבר את זה העולם הגשמי והחמרי והגס והעב, כדי להפירו יתברך, ואת-כך הוא חוזר אליו יתברך. "ולפני מי אתה עמיד לתן דין וחשבון" על כל פרט ופרט מה שעשית בזה העולם בשבילו יתברך, ואז, אהובי, בני! כשמתדיר בעצמך ידיעות אלו, תמיד תירא ותפחד ממנו יתברך, כי תדע שבאת ממנו יתברך, ואתה חי עמו יתברך, ואתה חוזר אליו יתברך, ובידיעות אלו תמיד תתירא אך ורק מלפני יתברך, ועכשיו חוזר וכופל התנא הקדוש "מאין באת? מטפה סרוחה". מצד הגוף אל התגאה ותחשוב שאתה כבר אחוז ברוחניות, ודבוק בו יתברך, אלא זכר שמצד גופך המגשם והמזומם אתה בא מטפה סרוחה. ולכן אל תתגאה. "ולאן אתה הולך? למקום עפר

נכסל בעצירה: ב בשלומה של מלכות. ואפילו של אומות העולם: חיים בלעז. דכמי (חבוקק א) ומעשה אדם כדגי הים (עבודה זרה ד:). מה דגים שזים כל הגדול מחזירו בזעזע אף בני אדם אכלמל

אתה הולך, אל מקום רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא: ב רבי חנינא סגן הפהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעז: ג רבי חנניא

ולכן במקום לחכות עד שתצא מזה העולם, ואז לתן דין וחשבון, ומי יודע כמה מקטרגים יהיו עליך, וכמה מסייתים ומדיחים יהיו עליך, כי גם בעולם העליון, אומר רבנו ז"ל, יש מלאכי חבלה, ומסייתים ומדיחים להתרחק מן הצדיק, ולכן מה טוב ומה נעים בעודו בחיים חיותו לתן דין וחשבון לפניו: תברך בכל שעה ופעולה, ובכל יום ויום, מה הוא עושה, באופן שתמיד יהיה דבוק באין סוף ברוך הוא. ובאמת, אהובי בני! אם תלך בדרך זו, כל החיים שלך יהיו כבר חיים אחרים לגמרי, כי אדם צריך תמיד להיות דבוק באין סוף ברוך הוא, ולא לשכח פרגע "מאין באת" — מאין סוף ברוך הוא, "ולאן אתה הולך?" לאין סוף ברוך הוא. "ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון" על כל מחשבה דבור ומעשה — לפני הקדוש-ברוך-הוא, שהוא מלך המלכים, וברא את כל העולמות עלם. ולכן למה אתה צריך לחכות עד שתקבל מכות, עליך להרגיל את עצמך בכל יום ובכל שעה לדבר אליו: תברך, ולשפט את עצמך על כל מה שאתה עושה, ואז תהיה דבוק תמיד בחי החיים בו: תברך, והבן למעשה.

ב הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעז: צריך שתדע, אהובי בני! אשר צריכים להתפלל הרבה לשלום המלכות של מעלה, כידוע אשר כל דבר בזה העולם יש לו שרש למעלה, וכמאמרנו ז"ל (בראשית ובה, פ'שה י, סימן ר): אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע שפנה אותו, ואומר לו: גדל, כי כל דבר יש לו שרש למעלה, אפילו עשב קטן אינו גדל אלא עם הכוכב שעליו ומאיר בו, והמלאך שעליו מכה בו, ומצוה אותו קדם מה לעשות, ועל המלאך יש ספירות ועולמות למעלה למעלה. ולכן כשעובדים על בר ישראל צרות וסוירים, הוא צריך לדעת, שיש עליו קטרוג בשמים, כפי מזלו ומלאכו המגנה עליו, והספירות והעולמות שתלויים בו, ומי יודע מה פנים בכל העולמות העליונים. ולכן משם המשתלשל הדין למטה. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן טו): כששופטים את האדם במשפט דלעילא, אזי הדין נתלכש בכל הדברים, וכך הדברים נעשים שלוחים למקום לעשות בזה האיש משפט כתוב, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (גדרים מא): למשפטיך עמדו היום, כי הכל עבדיך, לעשות דין בזה האדם; אבל כששופט את עצמו, וכשיש דין למטה, אין דין למעלה, ואין היראה מתלבשת בשום דבר להעיר את האדם, כי הוא עצמו נתעורר, ולכן מגלה לנו התנא הקדוש עצה נוראה ונפלאה מאד, להמתיק מפניו את כל הדינים: "הוי מתפלל

בשלושה של מלכות העליונה, שהם מלאכי מעלה הממנים על כל אדם ואדם, שמתקווה הדינים שם למעלה בעולמות העליונים, שכל השרים הממנים עליו ישלימו, וממילא אז המצויקים למטה יתבטלו, וזה "שאלמלא מוראה" של מלכות "איש את רעהו חיים בלעו", כי כל מה שעובר על האדם צרות ויסורים ופחדים, שהוא מפתח מאיזה דבר — משר או מגנבים או מרוצחים, זה מפני שהיראה נתלבשה בדבר הזה, כי אם לא היתה מתלבשת היראה בדברים האלו, לא היו

יכולים להפחיד אותו. ולכן צריכים לבקש שיהיה שלום למעלה, בין שרי מעלה, ושיעזבו אותו, וינקא על יד-יהי מתקו ממנו כל הדינים. ועליך לדעת, אהובי, בני! שכל מה שקורה לאדם, זה קשור למעלה בעולמות העליונים. ואל תחשב שאלו האנשים שמצערים אותך, הם עושים את זה מצעמם, אלא הם שליחי המקום ברוך הוא, כי הרבה שלוחים יש למקום ברוך הוא לצער אותך, ולכן העקר שתבטל עצמך לגמרי לאין סוף ברוך הוא, ותבקש רחמי שמים על עצמך, ושיהיה שלום במלכות העליונה שהיא השכינה, כדי שלא תרד היראה בזה העולם, "שאלמלא מוראה" של השכינה, שהיא המלכות שהתלבשה באלו המצערים אותך, "איש את רעהו חיים בלעו", היו בולעים אותך לגמרי, אלא הכל נשלח מלמעלה, כמו שאמרנו חכמינו הקדושים (עבודה זרה נה): "יסורים, בשעה שמשגרים אותם על האדם, משביעין אותם, שלא תלכו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית. רואים מזה, שהכל כבר נגזר למעלה, שיידו עליך צרות ויסורים ונעמת נפש וחלישות הדעת, ובלבולים, והפסדים, עלבונות ובזיונות, והכל מלמעלה, ולכן צריכים תמיד שיהיה שלום במלכות העליונה, שיהיה שלום בין שרי מעלה, שלא יקטרגו עליך ועל כל ישראל, ועל-ידי-יהי תרד למטה ההשגחה, ששום ברה לא תוכל לה. וצריך שתהיה חזק בזה מאד מאד, כי העקר להנצל מכל מקרי ופגעי הזמן זה — על-ידי תפלה ובקשה, שצריכים להתגיל את עצמו לדבר אל הקדוש-ברוך-הוא, כאשר ידבר איש אל רעהו והבן אל אביו, ולשפט את עצמו תמיד איך הוא מתנהג, וכשיש דין למטה אין דין למעלה, כשאדם שופט את עצמו פה למטה על כל דבר שהוא עושה, על-ידי-יהי הוא אינו צריך שישפטו אותו למעלה. ועל-כן ראה, אהובי, בני! להיות חזק בזה, לשפט את עצמך על כל דבר שאתה עושה, ועל-ידי-יהי מתקו ממך כל הדינים, על-ידי פלא עליון, והבן למעשה.

ג שנים שישבין ואין ביניהן דברי תורה, הרי זה מושב לצים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר שני בני-אדם כשפוגשים אחד את השני, צריך תמיד שיהיה ביניהם דברי תורה, ומשהיתה שהם משיחו ביניהם, צריך לראות שיצא מזה תורה, ואם יושבים ביחד דברי יוצא מביניהם דברי תורה, צריך לדעת, שזה מושב לצים. כי באמת אדם צריך להיות דבוק בו ותבדוק תמיד, ולא יסיח דעת ממנו ותבדוק פגוע, ותחך-ימנע כשפוגש איהו בן אדם, עקר השתיה צריכה להיות רק ממנו ותבדוק, ואפלו שהם מדברים שיחת חלין על דא ועל הא, אבל השתיה צריך תמיד לצאת אחר-כך שיחה של עבודת השם, וכמו ששאל פעם רבי יחיאל ז"ל אחיו של רבנו ז"ל, שהזהירו רבנו ז"ל לדבר עם בני אדם (עין סי-מותר"ו, סימן שטו), וישאל אותו אחיו: הרי כמה פעמים מכריחים לדבר עם בני-אדם דברים בטלים ושיחות חלין, ודברים של מה בכך? ענה ואמר לו רבנו ז"ל: מאחר ששל-כל-פנים מהדבורים והשיחות של מה בכך יוצאים אחר-כך דבורי תורה, על-ידי-יהי

מוראה של מלכות כל הגדול מחזירו בולע את חזירו: נתקנים כל הדבורים. פי בזה שמדברים עם ג יראי ה' איש אל רעהו. הרי כאן שנים: וידום. הזולת מאמונה והשגחה פרטית, על-ידי-ה' יש לשון קול דממה דקה כדרך השונה ימדי שהוא שונה על-ה' לדבורים, וזו התכלית בזה העולם, בנחש: כי נטל עליו. כאלו נמנית כל המורה כולה שתמיד בפוגשים אחד את השני, שידברו

"ובמושב לצים לא ישב". אבל שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה, שכינה שרויה ביניהם, שנאמר (מלאכי ג), "אז נדברו יראי יי' איש אל רעהו ויקשב יי' וישמע ויפתח ספר זכרון לפניו ליראי יי' ולחשבי שמו". אין לי אלא שנים. מנין שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר, שנאמר (איכה ג), ישב בדרך וידם פי נטל עליו: ד רבי שמעון אומר, שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעיה כח), פי כל יחד, ומדברים דבורי אמונה והשגחה פרטית ודבורי תורה, שעל-ידי-ה' ממשיכים את השכינה על עצמם, ואם בני-אדם היו יודעים מה זה לדבר עם הזולת דבורי אמונה והשגחה פרטית, ואיך שזה ממשיך את השכינה בעולם, היו תמיד עוסקים בזה. ואין צורך לומר, אם אדם נמצא לבד, והוא מדבר לעצמו דבורי אמונה והשגחה פרטית, ומתחזק את עצמו בכל מה שעובר עליו, ואינו נותן לסמ"ד-מ"ם שישבר אותו, אלא ממשיך על עצמו אמונה והשגחה פרטית, ומתחזק בבשחון ולומד תורה, שאז הקדוש-ברוך-הוא נותן לו שכר, שזה "אפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, הקדוש-ברוך-הוא קובע לו שכר, שנאמר (איכה ג, ח): "ישב בדרך וידם פי נטל עליו"; ולכן כשיש לאדם עם מי לדבר — אין טוב מזה, כי על-ידי-ה' הוא ממשיך על עצמו את השכינה, ולהפך

— אם הוא מבטל את הזמן, ומפספט דברים בטלים, "הרי זה מושב לצים", ואם אין לאדם אף אחד והוא לבד, אף-על-פי-כן הוא מתחזק את עצמו, ואינו נותן לסמ"ד-מ"ם להפילו ולומד תורה, אז "הקדוש-ברוך-הוא קובע לו שכר". אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם קלל, אלא הוא מדבר עם כל מי שבא אליו דבורי אמונה והשגחה פרטית, וכן יושב ולומד תורה, שהקדוש-ברוך-הוא קובע לו שכר, והבן למעשה.

ד שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר השלמות היא שיאכלו שלשה אנשים ביחד, כדי שייכלו לברוך מן, וזה דבר גדול מאד, ולכן בכל סעודה כדאי לצרף עמו עוד שני אנשים, כדי שייכרכו "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו", והמקפיד לברוך עם כוס בבכפת-המזון — אין למעלה מזה, כי על-ידי-ה' נעשה יחדו בכל העולמות, כי שלשה הם כלי שלם: כ'הן לוי' ישראל — כנגד חסד, גבורה, תפארת, שהם הג' קוים: מיין ושמאל ואמצע, וכל זה אם הם אומרים תורה בעת הסעודה,

שעל-ידי-יה נעשה יחיד עליון נורא מאד, כי ככל המאכלים יש בהם נוצרי נשמות, שהצרכו להתגלגל בתוף המאכל הזה, ולכן כששלישה אנשים אוכלים בחדר על שלחן אחד, ואומרים

דברי תורה, "באלו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא", ויוצא פרוז: "זה השלחן אשר לפני ה'"; כי אז זוכים לתן את הנשמות המגלגלות בתוף המאכל. אם זה פרות, אם זה ירקות, אם זה בשר, אפלו שנה מבשל, עם כל זאת יש בכל מאכל נשמות מגלגלות. ולכן

שְׁלַחֲנוֹת מְלֵאוֹ קִיא צֹאֵה בְּלֵי מְקוֹם. אֲבָל שְׁלֹשָׁה שְׂאֵכְלוּ

דברי תורה, וימדו לזעל פטור ויאלכו וזמי ממס: מלאו קיא צואה. ועבודה זרה קרויה לואה דכמיז (ישעיה ל) לא

מאמר לו: בלי מקום. כשניל שלא הוכירו שמו של המקום כרוך הוא על השלחן: שנאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. מיד כשדבר דברי מורה

צריכים מאד מאד להזהר לומר ולדבר דברי תורה ונאמנה על השלחן, ששז יש לנשמות תקון, מה שאין פן כששלישה אוכלים על שלחן אחד, ואינם אומרים דברי תורה, אלא מרבים בליצנות ובדברים בטלים, ורחמנא לישוכן, "באלו אכלו מזבחי מתים", כי אין להתנשמות שמתו שום תקון, ולכן הם נשארים למטה. ועל שלחן זה נאמר (ישעיה כח, ח): "כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום"; כי כשאוכלים בקדשה ובטהרה ובכונה גדולה, שעכשו מתקנים את הנשמות המגלגלות בתוף המאכל, על-ידי-יה נתעלה המאכל ונאכל בתוף גופו, ובכח זה הוא לומד ומתפלל. מה שאין פן כשמדברים דברים בטלים — לשון-רע, רכילות וליצנות כעת האכל, ואין אומרים תורה בעת הסעודה, אזי המאכל נעשה קיא, שהרבה פעמים צריכים להקיא, כי הגוף אינו יכול לסבל את המאכל. וכן נעשה מזה צואה, שיוצא לחוץ, ומסכנות הנשמות, שאין להם שום תקון. ולכן צריכים להזהר מאד בכל סעודה, שישבו על-כל-פנים שלשה אנשים ויסערו יחד, וידברו דברי תורה, וכף תהיה עליה לנשמות המגלגלות במאכלים. ומספרים מהצדקת מרת מלכה, עליה השלום, אשת חבר של השר שלום מבועלזא זי"ע, שבשלה מאכל ליושבים בבית-מדרש בעלה, והבחינה שאחד מהתלמידים חטף את הברקה, ולא אמרה בכונה, וכדי לעורר אותו ואת שאר היושבים, שמהיום והלאה ידקדקו מאד באמנם ברכה, וכן שיאמרו דברי תורה, אזי פתחה פיה בבחינה ושאלה: איזה פסוק אומרת החטה בפרקי שירה? ולא ידעו לענות לה, ענתה ואמרה: שבלת חטים אומרת (תהלים קל, א): "שיר המעלות מפעמקים קראתיך ה'"; ושאלה את כלם: האם אתם יודעים למה החטה אומרת פסוק זה? ולא ידעו לענות לה. פתחה ואמרה: החטה, מכניסים אותה בתוף האדמה, ובתוף החטה הזאת מגלגלת נשמה, ומחטה את יוצאת שבלת חטים, אכל קורה הרבה פעמים כשחורשים ומכניסים את גרעיני החטים בתוף האדמה, בדייק חטה אחת איתרע מזלה, שהרוח מוציאה אותה, או אינו צפור אוכלת אותה, ולכן צועקת: "מפעמקים קראתיך ה'"; מפעמי עמקים אני צועקת אליך הקדוש ברוך-הוא: הרי אני נשמה שמגלגלת בגרעין חטה, נא ונא שאזכה לבוא לתקוני, ולא שהרוח תציפני, או אינו צפור תאכל אותי, ואחר-כך שיוצאת ממנה שבלת חטים, היא עוד פעם צועקת: "מפעמקים קראתיך ה'"; כדי שבשעה שקוצרים אותה עם שאר השבלים, שהיא לא תלך לאבוד. ואחר-כך דשים את השבלים עד ששוארים רק החטים, ושמים אותם בשקים, כדי להוליקם אל

נקרא שלחן אשר לפני ה'. ויש אומרים מראשו של השולחן, כדי לטחון את החטים, ועושים מהם מקרא הוא יואל. דכתיב והמונח ען שלש אמות. אל קמח, והיא עוד פעם צועקת: "ממעמקים תקרי אמות אלף אמות. כמו יש אס למקרא. שלש כנגד תורה נביאים וכזבים. ואמרי לה מקרא. משנה.

אחר כך הקדוש ברוך הוא, שלא אפל מהשק,

וגמרה. אשרין אדם לדבר כהן

על השלחן. ואו קרוי שלחן

אשר לפני ה'. כן פירש

רש"י: ה הנעור בלילה

והמהלך בדרך יחידי.

ומשם נלבו דברי הנביא: הרי

זה מתחייב בנפשו. לפי

שלילה הוא זמן למזיקים.

והמהלך בדרך יחידי הוא

בסכנה מפני הליטטים וכמה

פגעים רעים. ואם היה משמש

בדברי תורה היטה מורכו

על שלחן אחד ואמרו עליו

דברי תורה, כאלו אכלו

משלחנו של מקום, שנאמר

(ויקרא לא), "וידבר אלי זה

השלחן אשר לפני ה'":

ה רבי חנינא בן חכניאי

אומר, הנעור בלילה והמהלך

בדרך יחידי ומפנה לבו

לבטלה, הרי זה מתחייב

לחם, וקשנאפה ונעשה כבר לחם, אזי היא חוזרת וצועקת, שעל כל פנים יהודי שמור תורה

ומצוות יקנה את הלחם הזה נמצאת בו, ויוכל לברך בזה ברכת המוציא, ועל ידי זה יהיה

לי תקון. וסיקמה הרבנית ואמרה: ראו כמה פעמים החשה צועקת ומגלגלת במר נפשה: "ממעמקים

קראתיך הוי"ה", ועל שו שפך הבכור את הלחם על השלחן, אמה תופס את הלחם, וחושף את

הברכה בלי שום כוונה, איזה צער ועגמת נפש, ואיזו בכיה ויללה אמה גורם לנשמה המגלגלת

בתוך החשה, אשר שוב אין לה שום תקנה. ומכל שכן קשנדברים באמצע האכילה דברים בטלים

ולשון הרע ורכילות וליצנות, בנדאי נעשה מפנה קיא צואה, ויש לה צער גדול מאד, שלא זכתה

לתקון, ונעשה התעוררות גדולה בין הישבים בבית המדרש, אשר מהיום והלאה ישמרו מאד

לברך ברכות הנהנין בכונה גדולה, ויאמרו דברי תורה בעת הסעודה. הרי שלף לפניך, איך אדם

צריך להזהר לברך בכונה ברכות הנהנין על המאכל שאוכל, ויזהר לומר דברי תורה על השלחן,

שעל ידי זה הוא מתקן את הנשמות המגלגלות בתוך המאכל, והבן למעשה.

ה הנעור בלילה ותמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו: צריך שתדע,

אהובי, בני! אשר רבנו ז"ל גלה לנו נוראות נפלאות, פלאי פלאות גלוי אלקות במשנה זו

(לקוטי מו"ק, חלק א', סימן נב), שאם בר ישראל רוצה להגיע אל בטול אמת, בטול אל האין סוף

ברוך הוא, עד שלא יראה ולא ישמע ולא ירגיש שום דבר רק את אמתת מציאותו יתברך, עליו

להרגיל את עצמו להיות ער בלילה בשעה שבני אדם ישנים, ולילך אז בדרך יחידי, שאין

בני אדם הולכים שם אפלו ביום, ויתבודד עצמו עמו יתברך, וישיח ויספר את כל אשר עם לבבו

אליו יתברך, בפאר ידבר איש אל רעהו והבן אל אביו, ויבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף

ברוך הוא, על ידי זה יזכה להגיע לדבקות פזו, עד שיהיה נכלל במחייב המציאות. וזה הנעור

בלילה, ואינו ישן אז, שאז שקט בעולם, כי כלם ישנים, והוא ער. והמהלך בדרך יחידי, ואז

הולך בדרך יחיד, שאין בני-אדם הולכים שם משמרו: ו עול מלכות. משא מלך וסרים: דרך אפלו ביום, "והמפנה לבו לבטלה", ואז הוא מפנה מלבו את כל מיני מחשבות הטורדות, ומבטל את עצמו אל האין סוף ברוך הוא, "הרי זה מתחייב בנפשו", שזוכה להקבל במחייב המציאות, הינו בו יתברך לגמרי. וכתב רבי חיים ויטאל זי"ע בספרו "שערי

בנפשו: ו רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נוהגים עליו על

קדשה" (חלק ר), שהשגת הנבואה ורוח-הקדש וגלוי נשמות וכו', יכול האדם לזכות דיקא אחר תצות לילה כשפעל ימים, והוא בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, והולך למקום שאין בני-אדם יכולים לבלבל אותו, והוא שטור בתכלית השתירה, הינו שהולך למקנה אז, ומתבודד עמו יתברך, ושוכח מקל הבלי העולם הזה, ואינו חושב משום דבר של העולם הזה, ומדביק את נשמתו בו יתברך, ומיחד יחדים קדושים מתמא אלילא ומעילא לתמא, ואז אם יהיה ראוי, לשפע עליו שפע אלקי, עד שיכול לזכות, ושיתגלה אליו מגיד מן השמים, וילמד עמו תורה, או ישפע עליו רוח-הקדש ועד בחינת רוח נבואה, כל אחד כפי שרשו וכו', וכוותו וכו', ודבר זה אי אפשר להסביר לאדם, את גדל המענוג והשעשוע שיכולים לזכות אז, על-ידי התבודדות מבני-אדם, ויהיה בודד ומבודד מכל, וידיבק בפשו לגמרי אליו יתברך על-ידי שירות ותשבחות של דוד המלך, הינו מומרי תהלים, וישפף שיחו ונפשו אליו יתברך, ויבכה בדמעות שלישי, וכך יעשה לילה אחר לילה, ולא יתאם עצמו בשום פנים ואפן, אפלו שמתחילה יהיה נדמה לו, שאין מי ששומע אותו, וקאלו לא יזכירים אותו, יהיה עקשן גדול על דבר זה בכל לילה ולילה, ואז לבסוף אם יזכה, יתגלו אליו גלויים כאלו, שלא תאר לנפשו. ולכן אשרי מי שמצית את רבנו ז"ל, והולך בגלוי הזה, ובכל לילה ולילה בשעה שכלם ישנים הוא נעור, ויבכה אז לפני יתברך, ושב בתשובה שלמה על כל עוונותיו, ומבקש על נפשו, ואם יהיה עקשן גדול לילך בדרך זו לילה אחר לילה, לבסוף יתגלה עליו מלך הכבוד בעצמו, ויהיה נקבל במחייב המציאות, וכבר לא ירצה שום דבר מהבלי העולם הזה, אלא כל מגמתו תהיה איך יזכירם להקבל באין סוף ברוך הוא, ואיך יכולים לטהר את נשמתו ולזכרה, ולהדביקה בו יתברך בדבקות אמת, אשרי מי שיאחז בזה, והבן למעשה.

ו כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נוהגין עליו על מלכות ועל דרך ארץ: צריך שתדע, אהובי, בני! כשבר ישראל מבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, ומקבל על עצמו על תורה, כי בתחלה בא לאדם למוד התורה קשה מאד מאד, כי זה עליו על כבוד, כי התורה הקדושה היא חכמתו יתברך, רוחניות אלקיות, ונפשו של אדם מנחת בגוף גשמי וקמרי עב וגס, ומכל שכן קשטמא את גופו, ונפשו סובלת מאד לשבת בגוף טמא, ויש לה צער גדול מאד, ולכן אם בר ישראל מקבל עליו אז למד תורה, בא לו דבר זה מאד מאד קשה, כעל קשה ומר, כי הטמא אי אפשר לו לסבל את הקדושה, עם כל זאת כשבר ישראל מוסר את נפשו ולומד תורה ביגיעה ובטרוחה עצומה, עד שהוא לו כעל קשה וכבד, עם כל זאת הוא מקבל על עצמו את העל הזה, על-ידי-זה וזכה לבסוף אשר "מעבירים ממנו על

מלכות ועל דרך ארץ", שבעשה אחר-כך בן חורין, חרות מהצד הרע. וקמאמרם ו"ל (שמות רבה, פרשה לב, סימן א'): חרות מהגלות, חרות ממלאך המות; כי מי שאזכה ללמד תורה לשמה, לשם אל עולם, נקלל בחיים נצחיים, ועל-ידי-הוא נצול ממלאך המות, כמו שאמר רבנו ו"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן כא'): חיים נצחיים הם רק אצל השם יתברך, כי הוא חי לנצח, ומי שנקלל בשמשו, דהינו בו יתברך, הוא גם-כן חי

מלכות ועל דרך ארץ: ז רבי חלפתא בן דוסא

לנצח, כי מאחר שהוא נקלל באחד, והוא אחד עם השם יתברך, הוא חי חיים נצחיים כמו השם יתברך, ולכן מי שלומד תורה הקדושה, שהיא חכמתו יתברך, הוא נקלל בו יתברך, ועל-ידי-הוא הוא חי לנצח, ונצול ממלאך המות, כי הוא ממית עצמו בתורתו יתברך, וגם על-ידי-הוא נצול מהגלות המרה, מאחר שכל מנמתו היא להיות נקלל בחכמתו יתברך, שהיא התורה הקדושה. וכן הוא בזהר (משפטים יג): חרות על הלוחות, מאי חרות על הלוחות, הכי ואקמוה חרות ממלאך המות, חרות משעבוד מלכי-ארץ.

וכל הפורק ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ: כי באמת אמר רבנו ו"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק ב', סימן קט), שההכרח לאדם לסבל בזה העולם סבל גדול מאד, וכמו

שכתוב (איוב ה, ז): "אדם לעמל יולד", "קצר ימים ושבע רגו", (שם יד, א), וזה כולל את כל בני אדם שבועלם, מקטן ועד גדול, כי פלם נולדו לעמל, מלאים רגו ויסורים, ואין שום עצה ותחבולה להנצל מהעמל הזה, כי אם לברות אל השם יתברך ולעסק בתורה. ולכן מי שפורק ממנו על תורה, בהכרח שנותנים עליו על מלכות, שמשפך עם הפלכות הרשעה, וצריך לסבל מהם סבל גדול, שפעלילים עליו כל מיני עלילות רשע ופוא ושקר, וכן נופל תחת על דרך-ארץ בעסקי העולם הזה, והוא טורד בפנקסותו יומם ולילה, וסובל עניות גדולה מאד. ולכן אשרי האדם ששם אל לבו דברים אלו, וזורק ממנו את כל העמל וההיעצה והשקחה והסבל, ובורח אל התורה הקדושה, ומקיים בשלמות מה שכתוב (בראשית מט, טו): "וינרא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ויט שכמו לסבל, ויהי למס עבד"; הינו מתי יזכה לראות מנוחה כי טוב ואת הארץ שהיא מה פתיב "וינרא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ויט שכמו לסבל, ויהי למס עבד", וינרא מנוחה כי טוב" — דא תורה שבכתב, ואת הארץ כי נעמה" — דא תורה שבעל-פה. ויט שכמו לסבל, למסבל עלא דאורייתא, ולדבקה בה יומי וילילי. ויהי למס עבד, למהוי פלח לקדשא בריך הוא ולאיתבקה ביה, ולאמשא גרמיה בה; אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם קלל, ומקיים את כל זה. ואמר רבנו ו"ל (שיחות-ה"ר, סימן נא): את זה תקבלו ממני, שלא יטעה אתכם העולם, כי העולם מטעה מאד; ולכן מי שאזכה לקבל עליו על תורה, אף שבא לו בהתחלה קשה מאד לישב על מקום אחד וללמד ולגירס מקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכה וכו', והוא מתגבר על גופו החמרי, וישוב בעקשנות גדולה על מקום אחד שעות על גבי שעות, ומקבל עליו על תורה, לבסוף תאיר בו נפשו בהארה נוראה ונפלאה מאד, ויתענג מזיו השכינה, כי אין טוב מלמוד התורה הקדושה, כמו שכתוב (משלי ה, ב): "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו". ואמרו חכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו רבה, פרק ב'): אשרי אדם ששם עצמו כשור לעל וכחמור למשו, וישב ויהנה בדרכי תורה בכל יום תמיד, מיד ריח-הקדש שורה עליו, ותורתו בתוך מעיו, והבן למעשה.

ז עֲשֶׂה שְׂשׂוּבִין וְעוֹסְקִין בְּתוֹרָה, שְׂכִינָה בְּדִין. גְּרִיסִין: בעדת אל. ואין עדה פחותה מעשרה שְׂרוּיָה בְּיַעֲקֹב: צָרִיף שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! שְׂנֹאֲמֵר בְּמִרְגְּלֵיִם (במדבר יד) עד מתי לעדה הרעה קִשְׁעֵשְׂרָה בְּגֵי-אָדָם יוֹשְׁבִים בְּיַחַד, כְּכֹר הַשְּׂכִינָה שְׂרוּיָה בְּיַעֲקֹב, פִּי עֲשֶׂה הֵם מִנְּן הַשְּׁלָם, שְׂנֹאֲמֵר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפּוּט. שְׁלֹשָׁה דַּיִיטִים. וְשֵׁנִי כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (ברכות ו).

אִישׁ כְּפֹר חֲנֻנְיָה אוֹמֵר, עֲשֶׂה שְׂשׂוּבִים וְעוֹסְקִים בְּדַבְרֵי תוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בְּיַעֲקֹב, שְׂנֹאֲמֵר (תהלים פב), **אֱלֹהִים נֹצֵב בְּעֵדַת אֵל. וּמִנְיָן אֶפְלוּ חֲמֹשֶׁה, שְׂנֹאֲמֵר** (עמוס ט), **וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. וּמִנְיָן אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה, שְׂנֹאֲמֵר** (תהלים פב), **בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפּוּט. וּמִנְיָן אֶפְלוּ שְׁנַיִם, שְׂנֹאֲמֵר** (מלאכי ג), **אִז נִדְּבָרוּ יְרָאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וְגו'. וּמִנְיָן אֶפְלוּ אֶחָד, שְׂנֹאֲמֵר** (שמות ט), **בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְפִּיר אֶת שְׁמִי אָבּוֹא אֵלָיְךָ וּבִרְכָתֶיךָ:** ח **רַבִּי אֶלְעָזָר אִישׁ בְּרִתּוֹתָא אוֹמֵר, תָּן לּוֹ מִשְׁלוֹ,**

אחת, אפלו מלאך מיכאל שממנה על זכותם של ישראל, אינו יכול לגשת אליהם מרב אור שיוצא מעשרה בגי' אדם שיושבים יחד בלב אחד, ומכל שכן בשלומדים תורה בעשרה, שממשיכים את השכינה אליהם. וענין עשרה זה כנגד עשר ספירות, אשר מתחברים יחד, שאז הם נעשים כלי להמשכת אור האין סוף ברוך הוא בתוכם. "ומנין אפלו חמשה", היינו אפלו חצי מגין אשר יושבים ביחד ולומדים תורה, ממשיכים על עצמם אור וזיו וחיות אלקות, ומספר חמשה הוא כנגד החמשה פרצופים, שהם: אריך אנפין, אבא ואמא, זעיר ונוקבא. "ומנין אפלו שלשה" שהם כנגד בית-דין, כי כל שלשה שיושבים ביחד, זה כמו בית-דין, ומספר שלשה הוא כנגד אהי"ה הו"ה אדני" כלל פרצוף העולמות, שנמשך על ידם אורו ותברך בגלוי רב ונפלא מאד. "ומנין אפלו שנים" כששני יהודים יושבים ולומדים תורה, שממשיכים את השכינה ביניהם, כי איש את רעהו יחזק, ומספר שנים הוא כנגד הו"ה אדני", שהוא יחד השלם. ולכן כששני יהודים מתחברים יחד, ומחזקים ומעודדים ומשפחים אחד את השני, ממשיכים את שכינת עזו ותברך ביניהם, ונדקא על ידם נעשה יחד עליון בין הו"ה לאדני". "ומנין אפלו אחד" שעוסק בתורה לבד, ואין לו אף אחד, והוא נמצא בודד, ואין לו שום חבר, ואף-על-פי-כן הוא מתחזק, על-ידי-זה נכלל באחד יחיד ומיוחד, היה, הנה ויהיה, ונמשך עליו זיו השכינה, אשרי מי שאינו מטעה את עצמו כלל, ותמיד משתדל שיהיה עשרה בגי' אדם שילמדו תורה ביחד, וכן אפלו שיהיו רק חמשה אנשים, והוא יחזקם ויעודדם וישמחם, ומכל שכן כשהם רק שלשה או שנים או אחד, שיהיו חזקים וילמדו תורה, כי במקום שמחזקים שם תורה, שכינת עזו ותברך נמצאת שם, והבן למעשה.

ח תן לו משלו, שאמה ושלף שלו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך להגיע לבטול

צעלי דייט: ומנין אפילו שלשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה. האש והאורי והמים הם שלשה. על ארץ יסדה. על יסוד הארץ הם מקיפים. הרי לך שלשה קרוין אגודה. אי נמי מנינו שלשה קרוין

אגודה. אגודת אוזב שהם שלש קלמס. ויש ספרים

שכמוז צהר ומנין אפילו

חמשה שנאמר ואגודתו על

ארץ יסדה. שארס אוגד צדו

אחת שיש בה ה' אצבעות. כלל

אצבעות צדו קרוין אגודה.

ובראש המקרא הוא אומר

הבונה בשמים מעלותיו.

כלומר השמיים שהיא בשמים

יורדת למטה לארץ כשיש שם

אגודה עוסקים בתורה. ומנין

אפילו שלשה שנאמר צבוק

אלהים יפוטו. שהדיינים הם ג'.

כי נטל עליו. לטון

סקך. תרגום וסכות ומטל. כלומר שהשמיים סוככת

עליו: הן הן לו משלו. לא מנע מלהמטק בחפני

שמים בין בנוסף בין בממוקן שאיך נטון משלך לא

מנוסף ולא מממוקן. שאמה וממוקן שלו: ט מה נאה

אילן זה מה נאה ניר זה. הוא הדין לכל שימה

בעלה. אלא שדבר צהווה שדרך הולכי דרכים לדבר מה

שרואים צעיהים ויש אומרים דאשמעינן רבותא

המצוות, זה הכל רק ממנו יתברך, וזה זוכים על-ידי

שאתה מבטל את עצמך לגמרי אל האין

סוף ברוך הוא, ואתה בטל ומבטל אל האין סוף ברוך

הוא בתכלית הבטול. וכעין שאמרו חכמינו

הקדושים (ויקרא רבה, פרשה כו, סימן ב'): רות-הקנש

אומרת (איוב מא, א): "מי הקדימני ואשלם", מי

קלם לפני — עד שלא נתתי לו נשמה; מי מלל לשמי —

עד שלא נתתי לו בן זכר; מי עשה לי מצעה —

עד שלא נתתי לו גג; מי עשה לי מזוזה — עד שלא

נתתי לו בית; מי עשה לי סכה — עד שלא נתתי

לו מקום; מי עשה לי לולב — עד שלא נתתי לו דמים;

מי עשה לי ציצית — עד שלא נתתי לו סלית; מי הפריש לפני

פאה — עד שלא נתתי לו שדה; מי הפריש לי תרומה —

עד שלא נתתי לו גרן; מי הפריש לפני חלה — עד שלא

נתתי לו עסה; מי הפריש לפני קרבן — עד שלא

נתתי לו בהמה, והבן למעשה.

ט המהלך בדרך ושונה, ומפסיק ממשנתו ואומר: מה נאה

אילן זה, ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב

בפניו: וכן בדרך

שאתה ושלה שלו. וכן בדרך

הוא אומר (דברי הימים א) פי

ממך הפל ומידך נתנו לך.

ט רבי יעקב אומר, המהלך

בדרך ושונה ומפסיק

ממשנתו ואומר, מה נאה

אילן זה ומה נאה ניר זה,

מעלה עליו הכתוב כאלו

מתחייב בפניו: • רבי דוסתאי

יתברך, שהוא נמצא ואין

בלעדיו נמצא, ורק הוא יתברך מתפלל. וזה

שאמר התנא הקדוש: "תן לו משלו, שאתה ושלה

שלו", שהן התורה והתפלה וקיים מצוות מעשיות, זה

בעצמו של הקדוש-ברוך-הוא, "תן לו משלו", כי

הכל ממנו יתברך, כי לולא הוא, לא היית לו

מוד, ומתפלל ושופך נפשך אליו יתברך, ומקיים את

מצוותיו. "שאתה ושלה שלו", שכל מה

שאתה לו מד תורה, ומתפלל ומקיים את

מצוותיו, זה הכל רק ממנו יתברך, וזה זוכים על-ידי

שאתה מבטל את עצמך לגמרי אל האין סוף ברוך

הוא בתכלית הבטול. וכעין שאמרו חכמינו

הקדושים (ויקרא רבה, פרשה כו, סימן ב'): רות-הקנש

אומרת (איוב מא, א): "מי הקדימני ואשלם", מי

קלם לפני — עד שלא נתתי לו נשמה; מי מלל לשמי —

עד שלא נתתי לו בן זכר; מי עשה לי מצעה —

עד שלא נתתי לו גג; מי עשה לי מזוזה — עד שלא

נתתי לו בית; מי עשה לי סכה — עד שלא נתתי

לו מקום; מי עשה לי לולב — עד שלא נתתי לו דמים;

מי עשה לי ציצית — עד שלא נתתי לו סלית; מי הפריש לפני

פאה — עד שלא נתתי לו שדה; מי הפריש לי תרומה —

עד שלא נתתי לו גרן; מי הפריש לפני חלה — עד שלא

נתתי לו עסה; מי הפריש לפני קרבן — עד שלא

נתתי לו בהמה, והבן למעשה.

ט המהלך בדרך ושונה, ומפסיק ממשנתו ואומר: מה נאה

אילן זה, ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב

בפניו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך להיות תמיד

דבוק בתורה הקדושה, ולא להסיח דעת מלמוד התורה הקדושה כְּרָגַע, כי התורה היא חֲכָמָתוֹ יתברך, ויכלל שִׁמְכֵינִים אֶת עֲצָמוֹ יתברך בתורה הקדושה, בן מְכֵינִים אֶת עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ חֲכָמָתוֹ יתברך. ויביתר צָרִיף אֲדָם לְהַזְהִיר כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, שְׂאִין עֲמוֹ לְיָהּ, שְׂאִין יַעֲסֹק בְּיִתְרָה בְּתוֹרָה, כְּמִוֶבֶא (וְהָרַח נח טו): כֵּן מֵאֵן דְּאִוִּיל בְּאַרְחָא וְלֵאווּ עֲמִיה מְלִי דְאִוִּירְחָא, אִסְתַּפְּן בְּנַפְשִׁיהּ; וְכֵן אָמְרוּ (וְהָרַח יחי רל): תֵּא חַזִּי הַמְּלֵאָף הַגּוֹאֵל אוֹתִי, דָּא שְׂכִינְתָא דְאִוִּיל עֲמִיה דְבַר וְשׁ תִּירִי, וְלֵא אַעֲדִי מְנִיחָ כַּד בַּר וְשׁ נְטִיר פְּקוּדֵי אוּרִיחָא, וְעַל דָּא יְזַדְּרָה בַּר וְשׁ דְּלֵא יִפּוֹק יְחִידָאֵי בְּאַרְחָא, מֵאֵי יְחִידָאֵי, הַיְזַדְּרָה בַּר וְשׁ לְמִטְרָא פְּקוּדֵי דְאִוִּירְחָא בְּגִין דְּלֵא תַעֲדִי מְנִיחָ שְׂכִינְתָא, וְיִצְטְרִיף לְמִיזַל יְחִידָאֵי בְּלֵא זְוִוְגָא דְשְׂכִינְתָא; וְלִכְּן אָמַר תַּפְּנָא הַקְדוּשׁ: "הַמְהִלֵּךְ בְּדֶרֶךְ שׁוֹנָה וּמַפְסִיק מִמְשַׁנְתּוֹ, וְאוֹמֵר: מִה נָּאָה אֵילָן זֶה וּמִה נָּאָה גִיר זֶה, וְהוּא מְדַבֵּר דְּבָרִים בְּטָלִים, כְּדֶרֶךְ בְּנֵי־אָדָם, שְׁמַטְיָלִים יַחַד, בְּמָקוֹם שְׁיִזְבְּרוּ דְבָרֵי תוֹרָה, הֵם מְשִׁיחִים דְּבָרִים בְּטָלִים, וְאֵינִם נוֹהָרִים בְּכַבּוֹד הַשְּׂכִינָה, אֲלֵא מְדַבְּרִים עַל דָּא וְעַל הָא. "מִה נָּאָה אֵילָן זֶה, וּמִה נָּאָה גִיר זֶה; תֵּלֵם הַמְּתַרְשָׁה, כְּמוֹ (וְהָרַח ד, א): "גִּירוֹ לְכֵם גִּיר", מְעַלָּה עֲלֵי הַכְּתוּב כְּאִלוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, כִּי הוּא מְסַלֵּק אֶת שְׂכִינְתָּ עִזּוֹ יְתִבְרָךְ מִנְּהוּ, וְאִזּוֹ הוּא שׁוֹרָה בְּסַנְגָּה גְדוּלָּה. וְלִכְּן, אֲהוּבִי בְּנִי! כְּשֶׁאֲתָה הוֹלֵךְ עִם חֲבֵרְךָ בְּדֶרֶךְ, תְּמִיד תִּשְׁתַּדֵּל לְדַבֵּר עִמּוֹ דְבָרֵי תוֹרָה, אוֹ דְבוּרֵי אֲמוּנָה, אוֹ סְפוּרֵי צִדִּיקִים, כְּדֵי שֶׁהַשְּׂכִינָה תִּשְׁרָה עֲלֵיכֶם, וְתִשְׁמַר אֶתְכֶם עַל הַדֶּרֶךְ מִכָּל רַע, כִּי כִּף אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (קְהֵלֶת רְבָה, פְּרָשָׁה ג, סִימָן ג): כֵּן הַדְרָכִים בְּחֻזְקַת סַנְגָּה; וְעַקֵּר הַסַּנְגָּה הִיא בְּרוּחַנִיּוּת, כִּי כְּשֶׁאָדָם נִמְצָא עַל הַדֶּרֶךְ, הוּא יְכוּל לְהַפְּשֵׁל בְּרֵאיוֹת אֲסוּרוֹת, וְלְהַמְשִׁיךְ אַחַר תְּאוֹת הַעוֹלָם הַזֶּה. וְלִכְּן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (וְהָרַח רְבָה, פְּרָשָׁה כה, סִימָן ב): כֵּן מִי שְׂיִצְא לְדֶרֶךְ, וְאֵינִי מְכוּן לְבוֹ לְמַלְחָמָה, סוֹף שֶׁהוּא נוֹפֵל בְּמַלְחָמָה; כִּי בְּדֶרֶךְ יֵשׁ לְאָדָם מַלְחָמָה גְדוּלָּה מְאֹד, מַלְחָמַת הַיָּצֵר, שְׁלֵא לְהַפְּשֵׁל בְּרֵאיוֹת אֲסוּרוֹת, וְלְהַמְשִׁיךְ אַחַר הַבְּלִי הַעוֹלָם הַזֶּה, וְלִכְּן מִי שְׂיִצְא לְדֶרֶךְ, צָרִיף לְהִכִּין אֶת עֲצָמוֹ לְמַלְחָמָה, וְלֵידַע שְׁבַחוּיָן בְּדֶרֶךְ יֵשׁ מַלְחָמַת הַיָּצֵר, וְלִכְּן עֲלָיו לְלַמֵּד תוֹרָה בְּדֶרֶךְ, וּכְשֶׁפּוֹשֵׁב בַּר יִשְׂרָאֵל, שְׂדִיבְרָ אֶתוֹ דְבָרֵי תוֹרָה, דְבוּרֵי אֲמוּנָה, וְסְפוּרֵי צִדִּיקִים, וְכִּף יִצְא בְּמַלְחָמָה, וְאֵם אֵינִי עוֹשֶׂה כֵּן, יַדַּע שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, כִּי יַפֵּל בְּפֹחַ קִירוֹ שֶׁל הַיָּצֵר הַרַע, וְהִבֵּן לְמַעְשָׂה.

י כֵּן הַשׁוֹכֵחַ דְּבַר אֶחָד מִמְשַׁנְתּוֹ, מְעַלָּה עֲלֵי הַכְּתוּב כְּאִלוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ; צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם צָרִיף לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, אֲשֶׁר אֵין עוֹד טוֹב מִלְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וּבִפְרָט לְשׁוֹת הַרְבֵּה מִשְׁנָה, כִּי כִּף אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (סְנֵהדְרִין מ.כ): בְּמִי אֲתָה מוֹצֵא מַלְחָמָה שֶׁל תּוֹרָה? בְּמִי שִׁישׁ בְּיָדוֹ חֲבִילוֹת שֶׁל מִשְׁנָה; כִּי מִשְׁנָה אוֹתִיוֹת נִשְׁמָה. וּכְשֶׁאָדָם שׁוֹנָה תְּמִיד מִשְׁנֵיּוֹת, זוֹכֵה לְזוֹכֵךְ אֶת נַשְׁתּוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (סְנֵהדְרִין ק.ג): "טוֹב לֵב מִשְׁתָּה תְּמִיד" — אִלוֹ בְּעֲלֵי מִשְׁנָה, כִּי מִי שְׁמַרְגִּיל אֶת עֲצָמוֹ לְשׁוֹת בְּכָל יוֹם הַרְבֵּה פְּרָקִים מִשְׁנֵיּוֹת, זֶה מְדַבֵּק אוֹתוֹ אֶל הָאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא. וְהַבֵּית־יוֹסֵף יוֹזֵעַ זְכָה לְמַגִּיד מִן הַשְּׂמַיִם, שְׂבָא

על ידו. ושגגתו עולה וזון. אי נמי כאלו ממחייב זנפשו לפי שאותה משנה היחה משמרתו. ועכשיו פְּרָקִים מְשֻׁנָּיִת בְּכָל יוֹם. וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ שֶׁסָּכְמָה אֵינֶה מִשְׁמֵרָתוֹ: תִּקְפָּה עֲלָיו מִשְׁנָתוֹ: הַקְּדוּשִׁים (וַיִּקְרָא בְּפֶה, פֶּשֶׁה ז', סִימָן ג'): אֵין שְׂהִימָה קִשָּׁה עֲלָיו וּמִמֶּנּוּ הַקּוֹשֵׁי שֶׁנֶּה שֶׁסָּכְמָה: יֵא כֹל הַגְּלִיּוֹת הַלְלוּ מִתְּפִסּוֹת אֲלָא בְּכוֹת מְשֻׁנָּיִת;

שִׂירָתָה חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לַחֲכָמָתוֹ. אֵינִי שִׁמְעִי שִׁמְקִידִים זִמְשָׁנָתוֹ יִרְאֵה חֲטָאוֹ לִמְחַמּוֹ. שְׂהוֹל חוֹשֵׁב זִלְנוֹ אֲלֵמֹוד זִכְשֵׁל שֶׁאֵהִיֶּה יִרְאֵה חֲטָאוֹ. וְהֵעַל דָּרַךְ שֶׁאֲמָרוּ חֲתָלָה הַמַּשְׁנָה סוֹף הַמַּעֲשֵׂה: חֲכָמָתוֹ מִתְּקִימָת. שֶׁהַחֲכָמָה מִזִּימָאוֹ לִמָּה שִׁלְנוֹ חֲפֵן וְהוֹל נִטְהֵה

(דְּבָרִים ד'), **רַק הַשְּׁמֹר לְךָ וְשִׁמְרוּ**
בַּפֶּשֶׁף מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ. וְכֹל
אֲפִלּוֹ תִּקְפָּה עֲלָיו מִשְׁנָתוֹ,
תִּלְמֹוד לֹאמַר (שֵׁם) וּפֶן יִסּוּרוּ
מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, הֵא אֵינִי
מִתְּחִיב בְּנַפְשִׁי עַד שֶׁיִּשְׁב
וּיִסִּירֵם מִלְּבֹו: יֵא רַבִּי חֲנִינְיָא

בְּן דֹּסָא אוֹמַר, כֹּל שִׁירָתָה חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לַחֲכָמָתוֹ,
חֲכָמָתוֹ מִתְּקִימָת. וְכֹל שִׁחְכָּמָתוֹ קוֹדֶמֶת לִירָאָתָה

שְׂמָא קִדִּישָׁא דְמֵאֲרִיחוֹן בְּכָל יוֹמָא תְּדִיר; כִּי עַל-יְדֵי שְׂגוּרָס בְּכָל יוֹם פְּרָקִים מְשֻׁנָּיִת, עַל-יְדֵי-זֶה מְקַשֵּׁר אֶת כָּל הַעוֹלָמוֹת זֶה בְּזֶה, וְגוֹרָם שֶׁעֲשׂוּעִים גְּדוּלִים לְמַעְלָה, וְיִוֵּרֵד אוֹר גְּדוֹל לְנִשְׁמָתוֹ. וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (יִלְקוּט הָאֵינוֹ, רַמְזוֹ חֲתָמָה): דְּבִשׁ מְסֻלַּע זֶה מְשֻׁנָּה; כְּשֶׁאֲדָם לֹאמַד מְשֻׁנָּיִת, מְרַגֵּישׁ טַעַם כְּאֹכֵל דְּבִשׁ, וְלִכֵּן מִזֶּהִיר הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ: "כֹּל הַשּׁוֹכַח דְּבַר אֶחָד מִמִּשְׁנָתוֹ, מַעְלָה עֲלָיו הַכְּתוּב, כְּאֵלֹו מִתְּחִיב בְּנַפְשׁוֹ, שְׂנַאָמַר (דְּבָרִים ד, ט): "רַק הַשְּׁמֹר לְךָ וְשִׁמְרוּ בַּפֶּשֶׁף מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ". וְכֹל אֲפִלּוֹ תִּקְפָּה עֲלָיו מִשְׁנָתוֹ, תִּלְמֹוד לֹאמַר (שֵׁם): "וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ", הֵא אֵינִי מִתְּחִיב בְּנַפְשׁוֹ, עַד שֶׁיִּשְׁב וּיִסִּירֵם מִלְּבֹו; כִּי כֹל זֶמֶן שְׂאָדָם חַי, בְּדָאֵי לוֹ לְגֵרָס בְּכָל יוֹם הֵרְבָּה פְּרָקִים מְשֻׁנָּיִת, וְאֵם אֲפֶשֶׁר לְגֵרָס בְּכָל יוֹם חַיִּי פְּרָקִים, אֵין לְמַעְלָה מִזֶּה בְּתַקּוֹן הַבְּרִיָּת, וּמָה גַם כְּשֶׁאֲדָם נִזְקָן, וְאֵין לוֹ כְּכֹר כַּח וּמַח אֶל שׁוֹם לְמוֹדֵים, אֲכָל אֵם מְרַגֵּיל אֶת עֲצָמוֹ לְגֵרָס בְּכָל יוֹם הֵרְבָּה פְּרָקִים מְשֻׁנָּיִת, אֲפִלּוֹ בְּאֵמִינָה בְּעֻלְמָא, זֶה יִיעִיל לוֹ מְאֹד, וְיֵאֵר אֶת נַפְשׁוֹ בְּאוֹר גְּדוֹל, וְאֵלֹו הַפְּרָקִים מְשֻׁנָּיִת שְׁלֵמֵד יִלְכוּ לְפָנָיו, וְיִשְׁמְרוּ אוֹתוֹ מִכָּל מִינֵי מִדְּוָיִקִים וּמִשְׁחִיתִים, אֲשֶׁרֵי מִי שְׁחֹזַק בְּזֶה, לְחַזֵּר בְּכָל יוֹם הֵרְבָּה פְּרָקִים מְשֻׁנָּיִת, וּבְכַפֵּשׁ גֵּעַת שְׂוֹסַע עַל הַדְּרָף, שְׂאָן קִשָּׁה לוֹ לְהַתְּרַבּוֹ בְּלִמּוּדֵים עֲמָקִים, מֵה טוֹב וּמָה נְעִים, שְׂיִקַּח עִמּוֹ מְשֻׁנָּיִת, וְיִגְרַס עַל הַדְּרָף הֵרְבָּה פְּרָקִים מְשֻׁנָּיִת, שְׂזָה יִהְיֶה לוֹ שְׂמִירָה גְּדוּלָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

יֵא כֹּל שִׁירָתָה חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לַחֲכָמָתוֹ, חֲכָמָתוֹ מִתְּקִימָת, וְכֹל שִׁחְכָּמָתוֹ קוֹדֶמֶת לִירָאָתָה חֲטָאוֹ, אֵין חֲכָמָתוֹ מִתְּקִימָת: צִירֵף שְׂפַדֵּי, אֶהוּבֵי, בְּנִי! אֲשֶׁר רַבְנוּ וְיָל הַזְּהִירָנוּ מְאֹד עַל מִדַּת הִירָאָה, וְאִמַר (שִׁיחֹת-הַרְיָן, סִימָן ה'): אֵף שְׂמִידָה הֵאֲהָבָה זֶה הַמְּדַרְגָּה הַכִּי גְּדוּלָה שְׂאָדָם יֵאֵעַ לְמַדְרַגָּה כּוֹן, שִׁיֵּאֵהבָה אֶת עֲצָמוֹ עִמּוֹ יְחַבְּרֵךְ, עַד שְׂמִירָב תִּשְׁוָקָה אֵלָיו יְחַבְּרֵךְ יַעֲצֵק אֵלָיו: אֵינִי וְרָצָה לְהַפְּלֵל בְּךָ, עִם כָּל זֹאת מְקַרְחִים לְהַתְּחִיל עִם מִדַּת הִירָאָה, וְאֲפִלּוֹ צִדִּיקִים גְּדוּלִים עוֹבְדִים אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-

הוא עם מדת היראה, פי כשמתחזקים ביראה, זה: וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו. שאינו באים אחר-כך לאהבה, ובזה פרש רבנו ז"ל לומר על מנת לעשות. הואיל ואין לזנו פונה להיות (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן ה') מאַמְרָם ז"ל ירא חטא אין חכמתו ממקיימת. שממון שהיא מונעת (קדושין ב:): ברכו של איש לחזר אחר אשה; ואמו מללכת אחרי שריוט לזו הוא קץ זה ומואסה

אשה היא בחינת ^{משלי} **חטאו, אין חכמתו מתקיימת.** לא, ל: "אשה יראת ה' היא בחינת אשה, ואיש זה בחינת אהבה, ולכן אם מקדימים קדם את היראה, שהיא בחינת אשה, אזי ממילא

יבוא אחר-כך לאהבה, פי ברכו של איש לחזר אחר אשה. ולכן צריכים תמיד להקדים קדם את מדת היראה, לירא ולקחוד ממנו יתברך, בגין דהוא רב ושליט על כלא, וזה שאמר התנא הקדוש: "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מתקיימת", הינו פי ברכו של אדם ששמשך אחר חכמות, שחושב שהוא יודע הכל, והוא יכול להגיע תכף-ומיד לאהבה, אבל באמת הוא לא-כן, פי אדם צריך להתחזק קדם כל הרבה במדת היראה, לירא ולקחוד רק ממנו יתברך, הן יראת הענין והן יראת הרוקמות, ואז כשיתחזק במדת היראה, ממילא יבוא אל מדת האהבה, פי אהבה תמיד באה אחר יראה, פי מרב יראה שאדם ירא ממנו יתברך — הן יראת הענין, שמשפחד שיקבל ענין, שיש מדרגה קטנה, והוא תמאה, והן יראה עלאה, שהוא מרגיש שהקדוש-ברוך-הוא נמצא, ואין בלעדיו נמצא, והוא מסתפל עליו, ולהגיע אל זה צריכים לכשל את חכמתו המדמה לגמרי, ואז דיקא יגיע אל מדת האהבה, לאהב את עצמו עמו יתברך, עד שירגיש שהוא יתברך נמצא פה אתו, עמו ואצלו, אשר זה עקר החכמה, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק ב', סימן כב), שאדם צריך ואצלו, שהוא מסתפל עליו, ולהגיע אל זה צריכים לכשל את חכמתו המדמה לגמרי, הינו שידע שכחי מה הוא נגדו יתברך, שיש החכמה הכי גדולה. ולכן "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת", מאחר שמקדים תמיד מדת היראה — הן יראת הענין והן יראת הרוקמות, אזי יזכה לחכמה אמיתית, שידע שכחי מה הוא נגדו יתברך, ותמיד יאהב את עצמו עמו יתברך, מה שאין כן "וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת". שמתקיימת הולך עם חכמות, אזי יכל בנפילה גדולה מאד, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק ב', סימן יב): כשאדם הולך אחר חכמתו, יכול לבוא לידי טעויות רבות, שדיקא על-ידי חכמתו יתרחק ממנו יתברך, פי כשאין לאדם יראה, הן יראת הענין לקטני ערך, והן יראת הרוקמות לאלו שפגעלה גדולה, אזי לבסוף תכשל חכמתו לגמרי, שלא תהיה לו שום אהבת השם יתברך, אלא יראה חיצונית, שירא משר או מגבר אלים או מזהי וכיו. ולכן, אהובי, בגי' יראה לחזק את עצמו ביהירות שאת וביהירות עז להיות מקרב אל הצדיק האמת, אשר אמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן יז): יראה ואהבה מקבלים רק על-ידי הצדיק, וככל שאדם יותר מקרב אל הצדיק, יותר נמשכת עליו יראה ואהבה, ועל-ידיה דיקא יזכה להיות תמיד דבוק בו יתברך, ושום דבר בעולם לא יוכל לשבור אותו, והבן למעשה.

יב כל שמשעשיו מרבין מחכמתו, חכמתו מתקיימת: צריך שפדע, אהובי, בגי' אשר עקר העשייה של האדם הוא הדבור, פי בלי הדבור אין לאדם שום עשייה, פי מותר האדם מן הבהמה הוא

רק הדבור, ולכן שלמות האדם כשמתקן את מעשיו, הינו את דבורו, ומרגיל את עצמו לדבר רק אל הקדוש-ברוך-הוא, שזו נקראת התבודדות בלשון רבנו ז"ל, כשאדם מיוחד את עצמו עמו יתברך, ומדבר ומשית את כל אשר עם לבבו אליו יתברך, וצריכים להגיע לבטול כזה, עד אפלו כשמדבר עם בני-אדם, הוא מדבר אז אליו יתברך; כי באמת אין שום מציאות בלעדו יתברך

שְׁחַכְמָתוֹ מְרַבֵּה מִמַּעֲשָׂיו, אֵין חֻכְמָתוֹ מִתְקַיְמָת:

יג הוא היה אומר, כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הבריות

ברוך הוא, ולכן כשאחד דבוק בו יתברך, תמיד הוא מדבר עמו יתברך, וזו שלמות העשייה. ואמר חכמינו הקדושים (בבא מציעא צ:): עקימת פיו הויה מעשה, וכן הוא (סנהדרין סה:): עקימת שפתיו הוי מעשה; נמצא, שהדבור בעצמו זה מעשה, ולכן כל מה שאדם מרבה דבורים לדבר אליו יתברך, על-דבריו חכמתו וחקמת אלקות תתקיים, כי העקר בזה העולם רק לדבר תמיד אליו יתברך, ול"ע שעדין אינו יודע כלל, כי תכלית הידיעה שלא ידע, וכן עולה בכל פעם מעלה מעלה. ולהפך — אם אדם משתמש עם חכמתו, וחושב שהוא כבר יודע, אז הוא אינו יודע כלום, כי "כל שחכמתו מרבה ממעשיו — אין חכמתו מתקיימת", ולכן העקר הוא להרגיל את עצמו לדבר תמיד אל הקדוש-ברוך-הוא, ולבקש רחמים ותחנונים אליו יתברך, ולפל על פניו בתפלה ובקשה, שינקה לקים את מצוותיו יתברך, וישלים את דעתו, וכן חכמתו בחכמת אלקות תתקיים. ולכן כל מי שרוצה להשיג השגות חדשות בכל פעם, עליו להרבות דבורים אליו יתברך, שזו העשייה של האדם, ולכן "כל שמעשיו מרבים מחכמתו, חכמתו מתקיימת", וזו מדגנת גדולי ומבטרי הצדיקים, שתמיד מדברים אליו יתברך, ומסלקים את חכמתם המדמה, וזוכים להתעלות בעליה אחר עליה, כי חכמתם מתקיימת תמיד, והבן למעשה.

יג הוא היה אומר, כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר תכלית בזה העולם, שאדם יקדש את שמו יתברך, כמאמרם ז"ל (יומא פו) על הפסוק (דברים ו, ה): "ואהבת את ה' אלהיך", שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכי, כמה מתקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיהו מט, א): "ויאמר לי עבדי אמה, ישאל אשר בדך אפתארו". אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ואין משאו ומתנו באמת, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה, ראו כמה מקלקליו מעשיו וכמה מקערין דרכיו, ועליו הכתוב אומר (תהלים לו, ב): "באמר להם עם ה' אלה ומארכצו יצאו". נמצא, "מי שרוח הבריות נוחה הימנו", שהוא מקדש את שמו יתברך בין הבריות, על-דבריו "רוח המקום נוחה הימנו", כי הרי הוא גורם קדוש שם שמים, מה שאין בן לשמחלל שם שמים, רחמנא לישונן, שאין משאו ומתנו נוח עם הבריות, ואין דבורו בנחת עם הבריות, עושה עולות עם הבריות, גונב וגוזל ומשקר ומטעה את הבריות, על-דבריו אף אחד אינו יכול לסבל אותו,

ואומרים: בפה מקללקים מעשיו, וכפה מקצרין זמנות לא מעשה: יג כל שרוח הבריות נוחה דרכיו, ואז אין רוח המקום נוחה הימנו, כי גורם חלול שמו: תברך. והקלל הוא, שאדם צריך תמיד לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו

תברך, ולהתנהג יפה עם הבריות, ולעזר לכלם, כדי ששם שמם יתאהב על ידו, ואז כלם יאהבו אותו, כי בגי' אדם מאד אהבים מי שמתחזק אותם, וכמו שאמר רבנו

י"ל (ספר הפדות, אות אהבה,

סימן ז'): כשתחזק את

האדם בעבודת השם

תברך, הוא יאהב אותך. וזה "כל שרוח הבריות נוחה הימנו", כי הוא מתחזק ומעודדך

ומשמחם, ומקרבם אליו תברך, ומשאו ומתנו בלישר עם הבריות, על-ידי' זה "רוח המקום נוחה הימנו", כי הוא גורם קדוש שם שמם בין הבריות, שזה נחת-רוח הכי גדול, כבכול, להקדוש-ברוך-הוא שיש אהד בזה העולם הגשמי והחמרי שנגלה ומפיקומו לכלם, אבל להפך "וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו", כי הוא גונב וגוזל ועושק את הבריות, ואינו מתנהג בשום דרך ארץ, ומכל שכן שעוקר בגי' אדם מנו תברך, שאז כלם שונאים אותו, כי אף אהד אינו רוצה להיות בתבונה של איש רע ובליעל, על-ידי' זה "אין רוח המקום נוחה הימנו", כי הוא גורם סלוק שכינה מהעולם, אוי לו ואוי לנפשו. ולכן, אהובי, בני! ראה למטר את נפשך בעבורו תברך, ותחדיר בגי' אדם את אמתת מציאותו תברך, ותחזקם ותאמץם ותעודדם ותשמחם, שעל-ידי' זה רוח הבריות תהיה נוחה מקך, וממילא גם תגרו נחת-רוח, כבכול להקדוש-ברוך-הוא, ורוח המקום תהיה נוחה הימנו, והבן למעשה.

יד שנה של שחרית ויין של צהריים ושיחת הילדים וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאין את האדם מן העולם: צריך שתדע, אהובי, בני! שיש ארבע מדות נעות, שעוקרות את האדם ומוציאות אותו מעולמו, והם: שנה של שחרית, שאדם לישן בבקר מאחר, ועל-ידי' זה עובר זמן קריאת שמע ותפלה, ואז כל היום כבר מבלבל אצלו, כי הכל מתחיל כפי התחלת היום, כי אם אדם קם מקדם, וקורא קריאת שמע, שזו התחזקות באמונה בו תברך, ומתפלל במנון, על-ידי' זה ממשך על עצמו מחזין על כל היום, והוא בלישוב הדעת גדול מאד, מה שאין כן כשאדם קם מאחר, אזי הוא מבהל ומבלבל, וכבר אין לו זמן לחשב ולהתבונן על תכליתו הנצחית, והן "יין של צהריים", וכמו שצמזע היום הוא שותה יין עד שמשפער, על-ידי' זה הוא עוקר את עצמו ממשך, וכמו שאמר רבנו י"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב, סימן כו): על-ידי' שכרות, אדם שוכח את המצוות, וקב לידי עברות, רחמנא לישכון, ועל-כן הזהירנו רבנו י"ל לא לשתות שום משקה המשפיר, רק יין לקידוש ולהבדלה ולא יותר, ולכן כל אלו ששותים יין באמצע היום, כבר אינם עובדים ומביאים פונסה, ומכל שכן שלא מתפללים ולומדים, כי השכור מאבד את שקלו

עמי הארץ. שמתכנסים ומדברים דברים בטלים: לגמרי, והן "שיחת הקלדים", אלו בני אדם
 טו המחלל את הקדשים. המביא קדשי המזבח לדי שפדברים ששיות כמו קלדים קטנים, ואין בנה
 פיגול וזמר ועמא. או המעול והנה בין בקדשי מזבח שום תועלת קלל, שנה מבלים את הזמן הקר,
 בין בקדשי נדק הבית: והמבזה את המועדות. ימים וזה עוקר אותם מעולמם, והן "לישיבת פתי

של חול המועד עושה כהן מלאכה. או נוהג כהן מנהג חול באכילה ושמיה:

והמלכין פני חבירו ברבים. המחזיש פניו מאדימות מחלה ואחר כך ממלכנות. שנפסד יש לה שמי מעוונות אחת לחון ואחת לפניס. וכשמזיזין את האדם במחלה הרוח מתנועע לזד חוץ כמי שמתמלא חמה ופניו מאדימות. וכשאינו מואל טענה ילד יסיר הנושה היהא מעל פניו הוא דואק

טו רבי אלעזר המודעי אומר, המחלל את הקדשים, והמבזה את המועדות, והמלכין פני חבירו ברבים, והמפר בריתו של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא:

בקרבו ונכנס הרוח לזד פניו מפני העזר ופניו מתכרכמים וממלכנים והכו שאמרו (ב"מ נח, ב) ענין ההלכנה דלילי סומקא ואמי חיורא: והמפר בריתו. שלא מל. או שמל ומשך ערלמו לנסות המילה כדי שלא יראה שהוא משהול: והמגלה פנים בתורה. שמראה פנים ופירושים בתורה שלא כהלכה, כגון שמתרגם ומורעך לא תמן להעביר למוכך. ומורעך לא תמן לאעבד לארמייתא. ואין זה פשוטו של מקרא. ובכלל זה הדורש דרשות של דופי. פירוש אחר מגלה פנים שמעין פנים לעבור על דברי תורה כפרהסיא ניד רמה. ואין לו נוסח פנים: אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים. ולא חזר במשנה מאחד מעצירות לא לשנות יין בכלל, וכל שפן שאינו מדבר שיחת ילדים, שהם דברי הקל וישטות, וכן אינו יושב במושב עמי הארץ לפטפט מה שקורה בעולם, אי דיקא על ידי זה וזה להפיל באין סוף ברוך הוא עוד בנה העולם, ועולמו יראה בחייו, אשרי מי שפקים את זה, ואז תענג בזיו שקינת עזו יתברך, והבן למעשה.

טו המחלל את הקדשים, והמבזה את המועדות, והמלכין פני חבירו ברבים, והמפר בריתו של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים,

אין לו חלק לעולם הבא: צריך שפדע, אהובי, שזיו אף על פי שבאו עליו יסורים ומת ציבורים אין בני! אשר יש חמשה דברים שעוקרים את האדם מהעולם הבא, ואין לו עולם הבא בכלל. א. "המחלל את הקדושים", מי שמחלל את כל הקדוש לעם ישראל, ומתלוצץ מהם, רחמנא לישבון, האדם הזה עוקר את עצמו לגמרי מתקליתו הנצחית. ב. "המבזה את

המוצרות", שעושה צחוק מחגי ישראל, ואצלו הכל ליצי ליצנות, כמו שיש היום מינים ואפיקורסים, שמבזים את המוצרות והימים טובים, ומחללים שבחות וימים טובים, הם עוקרים את עצמם משרשם, ואין להם שום

חלק בעולם הבא, ג. "המלביץ פני חברו ברבים", שזה דבר חמור מאד לבזות חברו ברבים, כי כזה מוריד מעצמו את האמונה הקדושה, כי המאמין האמתי, שיודע שכל בר ישראל הוא חלק אלוה ממש, הוא לא יבזה אותו, על ידי שמבזה ומלביץ פני חברו ברבים, עוקר את עצמו מהעולם הבא, מנקדת האמונה, גלוי אלקותו ויחבורו. ד. "המפזר ברייתו של אברהם אבינו", מי שפוגם בבריתו, רחמנא לישבון, שזה בכלל מפר ברייתו של אברהם אבינו, על ידי זה מחו מבהל ומבלבל, ואין לו שום חלק לעולם הבא, שהוא רחוקות חיות אלקות. ה. "המגלה פנים בתורה שלא כהלכה", אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, שזה טובב על כל אלו הקלים והפוזים והריקים, אפלו שלומדים תורה ועושים מעשים טובים, אבל הם מגלים פנים בתורה שלא כהלכה, שאלו הם הרע-בנים, אשר ריח המינות והאפיקורסות נודף מהם, אפלו שלמדו מסלפים את דברי התורה, אין זה אלא מפני שהם פגומים בברית, ומלביצים פני נשמות ישראל ברבים, והם מבזים את המוצרות, כי הם קלים וריקים ופוזים, ומחללים בינם לבין עצמם את כל הקדוש לעם ישראל, אלו הרשעים הם היום רע-בנים מנהיגים של שקר מסטרא דערב-רב, ועוקרים נשמות ישראל ממנו ויחבורו, ובודאי שאין להם שום שכחת אליו ויחבורו, ואין להם חלק לעולם הבא, אשרי מי שנוהר מהם, ומתרחק מהם כמו שמתרחקים מאש, כי הם אשר גורמים שנשמות ישראל לא יהיה להם עולם הבא, רחמנא לישבון, כמו שאמר רבנו ז"ל על מפרסם אהר, שגרים אלף אנשים, שלא יחיו בתחית המתים, והבן למעשה.

טז הוי קל לראש ונוח לתשורת, והוי מקבל את כל האדם בשמחה: צריך שפדע, אהובי, בני! אשר החיים של האדם אינם קלים, כי על כל אהר ואהר עוברים משברים וגלים, צרות ויסורים, מרירות ומכאובים, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מדרשו, חלק ב, סימן קיט), מענין יסורי עולם הזה, שכל בני העולם כלם מלאים יסורים, אין גם אהר שיהיה לו עולם הזה, ואפלו העשירים הגדולים ואפלו השרים, אין להם שום עולם הזה כלל, כי כל מיהם פעם ומכאובות, וכלם מלאים טרדות ודאגות ועצבות וגיגון ואנחה תמיד, וכל אהר יש לו יסורים מיחידים, ואין

הזקנה מהא נוח לו: זו מסורת סיג לתורה. גם אחד מקל הגבירים והשירים, שיהיה לו הכל המסורת שמסרו לנו חכמים בחכמות ויחרות שמוחה הם גדר וחוק לתורה שזכמה. שעל ידיהם אנו מבינים כמה מלות איך יעשו אותם. כמו נכמה נכמה נכמות שנים חסרים ואחד מלא שממנו אנו לומדים להכשיר סוכה בשלש דפנות. ובגון מועדי ה' אשר תקראו אתם שזכמה חסר בשלש מקומות.

בְּשִׁמְחָה: יו רבי עקיבא אומר, שחוק וקלות ראש, מרגילין את האדם לערוה. מסרת, סיג לתורה. מעשרות,

וכו', אם יסתכלו בו היטב, הוא גם כן מלא פעם ומכאובות הרבה תמיד בכמה מיני אפנים וענינים, כגון בחוש, ואין צריך לבאר זאת למי שיש לו מח בדרך, ומסתכל קצת בהם באמת, וכמו שאמר שלמה המלך (קהלת ב): "גם כל גמיו פעם ומכאובות", וכתוב (איוב יד): "אדם לעמל יולד", קצר גמים ושבוע רגז, וזה כולל כל בני אדם שבעולם מקטן ועד גדול, כי כלם נולדו לעמל, ומלאים רגז ויסורין, ואין שום עצה ותחבולה להציל מעמל ונגון הזה, כי אם לברח להשם יתברך, ולעסוק בתורה. וכמאמרם ו"ל (בראשית רבה, פרשה יג) על פסוק: "אדם לעמל יולד", אשרי מי שעמלו בתורה; הינו מאחר שכל אדם נולד לעמל, ואי אפשר להמלט מזה בשום אופן שבעולם, אפלו אם יהיו לו כל חללי העלמא, בודאי יהיה לו עמל ויסורין ודאגות הרבה. על-כן התכם עיניו בראשו, שיהפך העמל לעמל של תורה, אשר בשביל זה נולד — שיעמל בתורה, ואז אשרי לו, כי נצול מעמל העולם הזה, וזוכה לחיי עולם הבא; וזה שאמר התנא הקדוש: "הני קל לראש", אם תקח את כל אשר עובר עליך בהתחלה בקלות, הינו שתדע שבהקרח בזה העולם לטוב מה שצריך לטוב — צרות ויסורים, מרירות ומכאובים, אוי "גונח לתשתחת", יהיה קל לך לטוב את כל מה שעובר עליך, עם וועט דיר גרינג ויין פארשונארצט צו ווערן, הינו אם אדם יודע בהתחלה ידע זה, אשר "אדם לעמל יולד", שמקרח לעמל בזה העולם, יודע את זה כבר מראש, ויחזק את כל החיים בקלות, על-ידי זה אחר-כך יוכל לעבר על הכל, אפלו שיהיה ההקרח שיעבר עליו מה שיעבר (הינו שחיייו יהיו חיים משתחים), עם כל זאת אף שאתה יודע שבה העולם צריכים לעבר מה שצריכים — צרות ויסורים, משברים וגלים, עליך לנעת, אשר "הווי מקבל את כל האדם בשמחה", שתקבל את כל אדם בסדר פנים פחות ובשמחה, כי הוא לא אשם בצרותו, ואם התנהג בדרך זו, אז תוכל לעבר את זה העולם בשלום, ובשמחה ובאהבה, ועוד תוכל לחזק את אחרים, אשר אין לך מצוה יותר גדולה מזו, כי על כל אחד עובר מה שעובר, וכל אחד מחפש מי שיכול לחזק אותו, ואתה מאחר שקבלת מראש את כל החיים שלך בקלות, אז אתה נוח לתשתחת, עם איז גרינג צו פארשונארצט ווערן, ומה גם שאתה עוד יכול לשמח את אחרים, ולקבל את פני כל אדם בשמחה, לחזקו ולעודדו ולשמחו, אשרי לך, ובהן למעשה.

יו שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך לשמר מאד מקל מיני שחוק של הכל והתול, שנה מביא לקלות ראש. וברגע שאדם מקל ראשו, על-ידי זה מרגיל את עצמו לערוה, לבר עם נשים, עד שבא לידי עברה, וכמו שאמר

רבנו ז"ל (ספר המדות, אות אמת, סימן מז): מי ששומר את עצמו משחוק של התול, בנדוץ שהוא איש אמת; ומי שדבוק בו יתברך, ויש לו יראת שמים שלמה, שמרגיש שהקדוש ברוך הוא נמצא איתו, עמו ואצלו, הוא ישמר את עצמו משחוק וקלות ראש, וממילא יהיה נשמר משמאת הברית, שהיא גלוי עריות, בתמנא לישכון, והבן למעשה. מוסרת סיג לתורה: צריך שתדע, אהובי, בני! אָשֶׁר עֲקַר הַיְהוּדוּת תְּלִיז בַּךְ כִּפִּי שֶׁקִּבְּלֵנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וּמֵאֲבוֹת אֲבוֹתֵינוּ, כִּי הַכֹּל הוֹלֵךְ בַּמְסוּדָה, וְאֶפְלוּ מִה שֶׁמְקַבְּלִים מֵאֲמוֹתֵינוּ שֶׁקִּבְּלוּ מֵאֲמוֹתֵיהֶם תּוֹרַה שְׁלֵמָה הִיא. וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁהַרְשָׁעִים וְקָלִי עוֹלָם מְתוֹלְצִים וְיִקְא מֵהַמְסוּדָה, וּמִנְתִּיקִים אֶת נַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מֵהַעֲבָר, שֶׁזֶה כָּלֵל הַמְשַׁכְּלִים הָאֲרוּרִים, יִמַּח שָׁמַם, שֶׁהַתְּלוּצִצוּ קִדְּם מֵהַמְסוּרַת שֶׁקִּבְּלֵנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וּמֵאֲמוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, עַד שֶׁבָּאוּ לְיַד כִּפְיָהּ גְּמוּרָה בְּעֲקָרֵי הַתּוֹרָה, וְתִמְנָא לִישְׁכּוֹן. וְלִכֵּן צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אָשֶׁר מִסְרַת הִיא: סוד וסיג לתורה, והבן למעשה.

מעשרות סיג לעשר: צריך שתדע, אהובי, בני! אָשֶׁר בְּנֵה שְׂאֲדָם נִתְּנָן מִעֲשָׂרוֹת מִמּוֹנוֹ לְעֲנִיִּים, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא מֵתַעֲשֵׂר. וְכִמּוֹ שְׂאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יב, סִימָן א): אֲבָרְהָם הַפְּרִישׁ מֵעֶשֶׂר תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית יד, ט): "וַיִּתֵּן לוֹ מֵעֶשֶׂר מְכֹל", וְהִקְנָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׂמִים וְאֶרֶץ, וְכֵן יִצְחָק שֶׁנִּתְּנָן מֵעֶשֶׂר וְנִתְּבָרַךְ, שֶׁנֶּאֱמָר (שם כו, יב): "וַיִּזְרַע יִצְחָק" וְגו', מִהוּ "וַיִּמְצָא בְּשֵׁנָה הִיא מֵאֵה שְׁעָרִים", מִלְּמַד שֶׁמִּדְּרַן לְעֵשָׂן, וְכֵן הִזְיָר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׂאֵם יַעֲשֵׂרוּ תְּבוּאָתָם בְּרִכּוּם בְּעֶשֶׂר, שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים יד, כב): "עֶשֶׂר תַּעֲשֵׂר" וְגו', עֶשֶׂר בְּשִׁבִיל שֶׁתַּעֲשֵׂר; וְהוּי בְּשַׁעַת שְׂאֲדָם נִתְּנָן מִעֲשָׂרוֹת, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מֵעֲשֵׂרוֹ, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂהוּ.

נדרים סיג לפרישות: צריך שתדע, אהובי, בני! כְּשֶׁאָדָם רוֹאֵה שִׁיעָרוֹ מִתְּגַבֵּר עָלָיו, עָלָיו לְגִדּוֹ גִדּוֹ וְיִקְיָמוּ מִיָּד, כְּדִי לְפָרֵשׁ מֵעֲבָרוֹת, כַּמּוּבָא בְּדָבָרֵי רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּשִׁי מוֹתֵר, חֶלֶק א, סִימָן נז), אָשֶׁר עַל-יְדֵי הַגִּדּוֹר שְׂבוּדָר, הוּא מְקִים אֶת הַאֲמוּנָה הַנְּפֹלָה, וְזוֹקֵה לְאֲמוּנַת חֲכָמִים, וְחַכְיָ וּמְקִיד כְּשִׁישׁ לְאֲדָם אֲמוּנָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֲמוּנַת חֲכָמִים, עַל-יְדֵי-זֶה יְבוֹא לְיַד פְּרִישוֹת הַלְהוּת פְּרוּשׁ מְדָבָר עֲבָרָה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂהוּ.

סיג לחכמה שתיקה: צריך שתדע, אהובי, בני! אָשֶׁר אֵין עוֹד מַעֲלָה לְאָדָם, כַּמוֹ מִדַּת הַשְּׂתִיקָה, שֶׁמְרַגֵּיל אֶת עַצְמוֹ לֹא לְדַבֵּר כָּל הַעוֹלָה עַל רִחוּוּ, וּבְנֵה חֲכָם יִחְשֹׁב. וּמוּבָא בַּסִּפֵּר (אָרוּחוֹ צְדִיקִים, אוֹת שְׂתִיקָה): מִי שֶׁהוּא רָגִיל בְּשְׂתִיקָה, נִצּוֹל מִכַּפְּהָ עֲבָרוֹת: מִתְּנִיפוֹת וְלִיצְנוּת, מִלְּשׁוֹן-רָע, מִשְׁקָרִים וְגִדּוּפִים. כִּי כְּשֶׁאָדָם מִתְּנַף וּמִגְדֵּף אוֹתוֹ, אִם יַעֲנֶה לוֹ, יוֹסֵף לְדַבֵּר לוֹ כְּפָלִים. וְכֵן אָמַר הַחֲכָם: "אֲנִי שׁוֹמֵעַ דְּבוּר רָע וְאֲנִי שׁוֹתֵק", אָמְרוּ לוֹ: וְלָמָּה? אָמַר לָהֶם: אִם אֲשִׁיב וְאֶעֱנֶה לָהֶם לְמַחְרָפִי, אֲנִי יָרָא שְׂאֲשַׁמְעֵם חֲרוּפִים אַחֲרָיִם יוֹתֵר קָשִׁים מִן הָרָאוּשׁוּנִים, וְאָמַר: "כְּשֶׁכִּסֵּיל חוֹלֵק

יחס: יח חבה יתירה נודעת לו. רמז"ס פירש חנה עם החכם והחכם שותק, תשובה גדולה היא ימירה הראה הקצ"ה לאדם שהדעו ואמר לו ראה ל'כסיל', ואמר: "הכסיל מצטער בשתיקת שבראמין בללם. שהמטיב לחצרו ומודיעו הטובה שעשה עמו. מראה חנה ימירה יומר משאלו הטוב עמו ואינו חשוש בעיניו להודיעו הטובה שעשה עמו. ויש לפרש חנה ימירה נודעת להס. חנה גלויה ומפורסמת שלא בלגד אהבה מסומרת היה לו למקום ברוך הוא עם האדם אלף אף חנה גלויה

חביב אדם שנברא בצלם.

חבה יתרה נודעת לו שנברא

בצלם, שנאמר (בראשית ט), פי

בצלם אלהים עשה את

האדם. חביבים ישאל

שעושה בחבבו. כי אדם עומד כאן ומוסר את חברו הרחוק ממנו למיתה, אבל החרב אינה מיתה אלא בסמפו, לכך נבראו לאדם שתי עינים ושתי אזניים ושני נחיריו ופה אחד, לומר שישמע בדבורו. ואמרו (פסחים טז): השתיקה יפה לחכמים, קל וחמור לטפשים. שנאמר (משלי י, כח): "אוייל מתירש חכם יחשב". ואמרו (אבות פרק ג): סיג לחכמה שתיקה; ואמרו (מגילה י, ט): סמא דכלה משתוקא, והבן למעשה.

יח הוא היה אומר: הינו רבי יצחקא היה רגיל לומר ולחזק את כל בר ישראל, שלא ישבר, כי הוא צריך לדעת, אשר "חביב אדם שנברא בצלם" אלקים, כי כל בר ישראל יש לו צלם אלקים, ולכן הוא מאד מאד חשוב בעיניו יתברך, וכל הבראה פלה עומדת רק בשבילו, ולא רק זאת, אלא עליו לידע, אפלו שגפול למקום שגפול, עדין "חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם. שנאמר (בראשית ט, ו): "כי בצלם אלקים עשה את האדם"; ולכן אסור לו להתאש כלל, אפלו שגמץא בשאול תחתית ומתחתיו, ומתלכלך בעברות חמורות, רחמנא לישכון, עם כל זאת עליו לזכר תמיד, שיש עליו צלם אלקים, והוא יכול לחזור בתשובה אליו יתברך, והוא יתברך תכיר ומיד מקבלו, כמו בן שסורר נגד אביו, עם כל זאת הוא תמיד יכול לחזור אליו, כי בן נשאר בן, כמו בן כל בר ישראל הוא בן להקדוש ברוך הוא, כי "חביבין ישראל, שנקראו בנין למקום"; ולכן אפלו ששכר עשה מה שעשה, ונתרחק ממנו יתברך, תמיד הוא יכול לחזור אליו יתברך, כדגמט בן, אפלו שסורר ומרד נגד אביו, אם רק חוזר אליו, אביו מיד מקבלו, כמו בן נשמות ישראל צריכים לדעת, אשר "חבה יתרה נודעת להם, שנקראו בנין למקום"; שנאמר (דברים י, א): "בנין אתם לתנו"ה אלהיכם"; ולכן תמיד הם יכולים לחזור בתשובה שלמה אליו יתברך, אפלו ששכר עשו מה שעשו, והוא יתברך אב הרחמן המרחם על בניו. ועקר התשובה היא רק על-ידי למוד התורה הקדושה, כי התורה הקדושה היא חכמתו יתברך, ואם אדם מתמיד בלמוד התורה הקדושה, הקדוש ברוך הוא מוחל לו על כל עוונותיו, כי "חביבין ישראל, שגמט להם קלי חמדה", שזו התורה הקדושה, ומאחר שיש להם את התורה הקדושה, יש להם את הקדוש ברוך הוא, כי (והר אברי עג): אורייתא וקדשא בריך הוא וישאל חד הוא; כי התורה הקדושה מחברת בין ישראל להקדוש ברוך הוא. ולכן אפלו שאדם חטא כמו שחטא, עם כל זאת שחוזר בתשובה, ומתחיל להתמיד בתורה הקדושה, המאור שבתורה חזיר אותו למוטב,

ידועה לכל: שנאמר כי לקח טוב. כל מעשי בראשית
 שנאמר זו ידא אלאים כי טוב לא נבראו אלא בשביל
 המורה שנקראת לקח כמה דאמר (רברים לב) יערוף
 כמטר לקמי: יט הכל צפוי. כל מה שאדם עושה
 כדרי חדרים גלוי לפניו:
 והרשות נתונה. גידו של
 אדם לעשות טוב ורע כדכתיב
 (רברים ל) ראה נחמי לפניך
 היום את החיים וגו': ובטוב
 העולם גדון. גמדת רחמים
 ואף על פי אין הכל שזן
 גמדה זו. לפי שהכל לפי רוב
 המעשה. המרבה נמעשים
 טובים נחמים לו רחמים
 מרובים. והמעט נמעשים
 טובים ממעטים לו ברחמים.
 פירוש אחר והכל לפי רוב
 המעשה. לפי רוב מעשיו של
 אדם הוא נדון. אם רוב זכויות
 זכאי. אם רוב עונות חייב.
 ורמזים פירש הכל כפוי. כל
 מעשה בני אדם מה שעשה

במאמרם ו"ל (איכה רבה פתיחתא. סימן ב'): מתוך
 שהיו מתעסקין בה, המאור שבה היה מתזרזר
 למוטב; ועל-כן כל זמן שתהיה, אהובי, בני!
 חזק בהתקנה בלמוד התורה הקדושה, תוכל
 לתור אליו יתברך, פי
 אמה צריך לזכר, אשר
 "חבה יתרה נודעת להם,
 שנתן להם כלי חמדה",
 שהיא התורה, "שבו
 נברא העולם, שנאמר
 (משלי ד): "פי לקח טוב
 גמתי לכם, תורתי אל
 תעזבו"; ולכן תכף-ומיד
 כשמתמידים בלמוד
 התורה הקדושה,
 מחזיקים את כל העולם
 בלוי, והקדוש-ברוך-הוא
 מוחל לו על כל עוונותיו,
 במאמרם ו"ל (ירושלמי
 ראש השנה, פרק ד, הלכה
 ח): כיון שקבלתם עליכם
 על תורה, מצלה אני
 עליכם כאלו לא קטאתם מימכם, והבן
 למעשה.

שנקראו בנים למקום חבה
יתרה נודעת להם שנקראו
בנים למקום, שנאמר (דברים
יד), בנים אתם לה' אלהיכם.
חביבין ישראל, שנתן להם
כלי חמדה. חבה יתרה נודעת
להם שנתן להם כלי חמדה
שבו נברא העולם, שנאמר
(משלי ד), פי לקח טוב נתתי
לכם, תורתי אל תעזבו:
יט הפל צפוי, והרשות
נתונה, ובטוב העולם גדון.
והכל לפי רב המעשה:

ומה שעמיד לעשות הכל גלוי לפניו. ולא תאמר כיון
 שהקב"ה יודע מה שיעשה האדם א"כ הוא מוכרח

נמעטו שיהיה לדיק או רעע. כי הרעות נמונה גדול
 נדון, והכל לפי רב המעשה: צריך שתדע,
 אהובי, בני! אשר הכל לכל משגח בהשגחה פניית, ודבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו,
 אלא בהשגחת המאציל העליון, שזה "הכל צפוי" מראש מה יהיה בסוף, ולכן אין לאדם להתלונן
 על כל מה שעובר עליו בגשמיות וברוחניות, כי הכל ממונו יתברך, עם כל זאת על האדם לדעת,
 אשר "והרשות נתונה"; שנותנים לאדם את הבחירה, כי זה מעשרי האמונה, שנותנים לאדם
 בחירה, שיבחר כמו שהוא רוצה. ובאמת אמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן כא), שאי אפשר
 להבין איך שהבחירה והדעיה הם דבר אחד, כי מצד אחד צריכים לדעת, שהכל ממונו יתברך,
 ומצד שני צריכים לדעת, שנותנים לאדם בחירה לבחור, "ובטוב העולם נדון", עם כל זאת אדם
 צריך לדעת, שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג את העולם רק במדת הטוב, וכמו שאמר רבנו ו"ל
 (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן ד'): כשאדם יודע שכל מאורעותיו הם לטובתו, ואת הבחירה היא מעין
 עולם הבא. כי צריך לדעת, שכל מה שהקדוש-ברוך-הוא עושה — הכל לטובה, במאמרם ו"ל
 (ברכות גו): כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אף שלפי בחירתו בחר שיהיה כך, והקדוש-ברוך-

יט הפל צפוי, והרשות נתונה, ובטוב העולם
 נדון, והכל לפי רב המעשה: צריך שתדע,
 אהובי, בני! אשר הכל לכל משגח בהשגחה פניית,
 אלא בהשגחת המאציל העליון, שזה "הכל צפוי"
 מראש מה יהיה בסוף, ולכן אין לאדם להתלונן
 על כל מה שעובר עליו בגשמיות וברוחניות,
 אשר "והרשות נתונה"; שנותנים לאדם את
 הבחירה, כי זה מעשרי האמונה, שנותנים לאדם
 בחירה, שיבחר כמו שהוא רוצה. ובאמת אמר
 רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן כא), שאי
 אפשר להבין איך שהבחירה והדעיה הם דבר
 אחד, כי מצד אחד צריכים לדעת, שהכל ממונו
 יתברך, ומצד שני צריכים לדעת, שנותנים לאדם
 בחירה לבחור, "ובטוב העולם נדון", עם כל
 זאת אדם צריך לדעת, שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג
 את העולם רק במדת הטוב, וכמו שאמר רבנו
 ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן ד'): כשאדם
 יודע שכל מאורעותיו הם לטובתו, ואת הבחירה
 היא מעין עולם הבא. כי צריך לדעת, שכל מה
 שהקדוש-ברוך-הוא עושה — הכל לטובה, במאמרם
 ו"ל (ברכות גו): כל מה דעביד רחמנא לטב עביד,
 אף שלפי בחירתו בחר שיהיה כך, והקדוש-ברוך-

לעשות טוב ורע ואין שום דבר שיכריחנה כלל וכיון שכן הוא צבוב העולם נדון להפרע מן הרשעים וליתן שכר טוב לנדיקים. שהחוטא חטא בזלומו ראו שיענש. והגדיק היה גדיק בזלומו וראוי שיגבל שכן: והכל

לפי רוב המעשה. לפי מה שאלס כופל ומממלד בעשיית הטוב כן שכרו מרובה. שאינו דומה הממלך מאלו והואים לנדיקה במאה פעמים לטובן אוחס בפעם אחת. וגרסא רמז"ס היא והכל לפי רוב המעשה אזל לא על פי גודל המעשה: כ הכל נתון

בערבון. ורגוהי דבר נש אינון ערנין זיה. לאחר דמתנעי מתן מוילנין ימיה: ומצודה פרוסה. יסורין ומימה: החנות פתוחה. וזני אלס ננכסס שס ולוקמס חספסה: והחנוני מקיף. ומלמין לכל הצנא ליטול. כן בני אלס חוטאים בכל יום והקצ"ה מממין להס עד צא עתס: והפנקס פתוח. לכמוז זיה

לזבף את איברי וגידי, שְׁנָה וְהַפֵּל לְפִי רֹב הַמַּעֲשֵׂה, שְׁמַתְגַּבַּע בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְדַבֵּר לְגַמְרִי, עַד שְׁמַבִּין וּמְשַׁבֵּל, שְׁכָל מַה שְּׁעוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא — הַכֵּל לְטוֹבָה, וְיֵשׁ בָּזֶה פְּנִיָה עֲמָקָה מְאֹד שְׁעֵלָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ הַקְּדוּמָה לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם, וְהֵבִין לְמַעֲשֵׂה.

כ הוא היה אומר: רבי עקיבא היה רגיל לומר לתלמידיו: דעו לכם, אֲשֶׁר הָנַח אֶת הָעֶבְרֹנוֹן, מורידים וְשָׂמָה לְזֶה הָעוֹלָם וּמְקַצֵּר, כִּי הַחַיִּים קָצְרִים מְאֹד, וְקָדְם הַשְּׂרָדָה נִשְׁמַתוּ אֵל זֶה הָעוֹלָם מְלַקְדִים אוֹתוֹ אֶת כָּל הַתּוֹרָה בְּזֶלָה, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (נדה ל:). שְׁגוֹר דְּלוּק לוֹ עַל רֵאשׁוֹ, וְצוּפָה וּמְבִיט מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ; וּמְלַקְדִים לוֹ אֶת כָּל הַתּוֹרָה בְּזֶלָה; וְהוּא עֹרֵב שְׂיָקִים אֶת מְצוּוֹתָיו וְתַבְּרָה. אֲבָל כִּינֹן שְׂבָא וְיֹצֵא לְאוּרֵי הָעוֹלָם, בָּא מְלֵאָף וּסְטוֹרָה עַל פִּי, וְשׁוֹכַח אֶת הַכֵּל. וְלִכֵּן זֶהוּ דְבַר גְּדוֹל מְאֹד לְהִיּוֹת מְקַרֵּב לְצַדִּיק אֲמָת, אֲשֶׁר מְעוֹרֵר אוֹתוֹ מִהַשְּׂנָה, כְּפּוּבָא דְבַרְרֵי רַבְנֵי ו"ל (לקושי־מוֹהַר"ו, חלק א', סימן ס), שֵׁשׁ בְּגִי־אֲדָם שֵׁשִׁים אֶת יְמֵיהֶם, וְהַצַּדִּיק עוֹסֵק לְעוֹרֵר אוֹתָם מִהַשְּׂנָה שֵׁשִׁים שָׁנָה עֲמָקָה, וּמְקַרְבֵם אֵלָיו וְתַבְּרָה. וְלִכֵּן רָאָה, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! מַה לְפָנֶיךָ, לְהִיּוֹת מְקַרֵּב אֵל צַדִּיק אֲמָתִי הַדְּבִק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ וְתַבְּרָה, שְׂכֹחַ לְהֵאִיר גַּם עֲלֶיךָ אֶת אוֹרֵי וְתַבְּרָה, וְתַרְאֵה לְהַתְחַזֵּק בְּחַיִּי שְׂאֵת וּבְיָתֵר עַז, כִּי עֲלֶיךָ לְדַעַת, אֲשֶׁר וּמְצוּדָה פְּרוּסָה עַל כָּל הַחַיִּים; כִּי אֲמָה לֹא יוֹדַע מִתִּי וְקִרְאוּ לָךְ חֲנוּהָ, כִּי הֵאָדָם נִדְמָה כְּמוֹ דְגָיִם בַּיָּם, שְׂאִינִם יוֹדְעִים מִתִּי יוֹרִידוּ אֶת הַמְצוּדָה עֲלֵיהֶם, וְיֹצֵאוּ אוֹתָם מִשָּׁם, כִּי אֲדָם צָרִיף לְהִיּוֹת מִכֵּן בְּכָל יוֹם, בְּכָל שָׁעָה וּבְכָל רַגַע, שֵׂיִקְרָאוּ אוֹתוֹ חֲנוּהָ. וְלִכֵּן עֲלֶיךָ לְשַׁמֵּר מְאֹד לֹא לְעַבֵּר עַל רְצוֹנוֹ וְתַבְּרָה. וְצָרִיף שְׂמֹחֵר, אֲשֶׁר "הַחֲנוּת פְּתוּחָה, וְהַחֲנוּנִי מְקִיף, וְהַפְּנֻקָס פְּתוּחַ, וְהַיָּד כּוֹתֶבֶת, וְכָל הַרוּצָה לְלוֹת — יְבוֹא וְיִלְוֶה";

כמו בגשמיות, רואים שאדם נכנס לתנוה וקונה מה שהוא רוצה, ומקבל מה שהוא רוצה, ובעל התנוה נותן לו בהקפה, והוא רושם את הכל בידו בפנקסו, ומי שרק רוצה להכנס לתנוה בהלואה יכול להכנס. כמו־כן ברוחניות, הכל פתוח, מי שיש לו שקל ולמד בכל יום מקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכה ואגדה, ומקנים את מצוותיו יתברך וזה לו, והכל נרשם בפנקסו ולהפך ולהפך בשביל

והנבאִים מחזירין תדיר בכל יום, ונפרעין מן האדם מדעתו ושלֵא מדעתו, ויש להם על מה שיסמוכו, והדין דין אמת, והכל מתקן לסעודה: כא רבי אלעזר בן

הבחירה והנפיון נותנים לו לעשות כל העולה על רוחו, והקמא לצלן, הוא יכול לעבר על כל התורה, ללא, אכל עליו לדעת, שהכל נכתב למעלה, ללא, יכולים להתחמק מזה, כי "והנבאִים" שהם מלאכי מעלה המקנים על בני־אדם, "מחזירין" על כל אדם "תדיר בכל יום" לראות מה עושה, ומעידים עליו אחר־כך למעלה, כמאמרם ז"ל (פניני יא.): שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם, הן מעדיין עליו; והוא לא יכול להכחיש. ולכן, אהובי, בני! ראה מה לפניך, תחזר בתשובה שלמה אליו יתברך בכל יום, בכל שעה ובכל רגע, ותשפך את לבך לפני יתברך, ותבקש ותתחנן על נפשך, ותתמיד בלמוד התורה הקדושה, ובקיים מצוותיו יתברך, ותשמר מאד על דבורך איך שאתה מדבר, כי "ונפרעין מן האדם מדעתו ושלֵא מדעתו", כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן כג), ששואלים את האדם בעצמו, שיפסק את דינו, "ויש להם על מה שיסמוכו", כי הוא דן את עצמו, כי שואלים את האדם מה הוא אומר על הזולת שעשה כן וכן, והוא פוסק על הזולת שיהיה לו כן וכן, ואינו יודע, שאז הוא דן את עצמו. "והדין דין אמת"; כי הוא בעצמו דן את הדין על האחר, ולכן בא עליו מה שדן את הזולת. ולכן ראה, אהובי, בני! לשמר מאד לא לדון את אף אחד לכך חובה, ולא לדבר על אף אחד, ומכל שכן לא לפסק על שום ברית איזה דבר רע, כי הכל יחזר עליו. וזכר היטב, אהובי, בני! אשר "והכל מתקן לסעודה"; כמו בסעודה גשמית מה שהאדם מכין לעצמו זה מה שיש לו, כמו־כן ויותר מכן הוא ברוחניות, מה שאדם מכין לעצמו בזה העולם, כך יהיה לו לעולם הבא. וכעין שאמר חכמינו הקדושים (עבודה זרה ג.): מי שטרח בערב שבת — יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת?! כך מי שמכין את עצמו בזה העולם עם טוב אמת ונצחי — תורה ותפלה, תשובה ומצוות ומעשים טובים, כך יהיה לו לעולם הבא. ולכן, אהובי, בני, אל תהיה בטלן! אפלו שעשית כבר מה שעשית, ונכשלת במה שגשגת, צדין אתה יכול לתקן את הכל, כי כל זמן שאדם חי הוא יכול

אין תורה וכו'. אין משאלו וממנו יפה עס הנריוס: לְתַמְנָן אַתְּ הַכֹּל, וְיִזְכֶּר דְּבַר זֶה, כִּי רַבִּים חָלְלִים אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ וכו'. סוף שמורנו משמכמת הפיל הַיְאוּשׁ וְהַדְּפֹאֵן וְהַמְרִירוֹת שֶׁנִּפְלוּ מִמֶּנּוּ: אִם אֵין דַּעַת וכו'. דַּעַת הוּא שְׂמוּלָה טַעַם עֲלֵיהֶם, עַד שֶׁהִיָּה נִדְמָה לָהֶם כְּאִלוֹ אֶבֶד מְנוּס לִדְכֵר. וְזִינָה הוּא שְׂמִינֵן דְּכַר מִמּוֹן דְּכַר אֲנִל לֵינוּ וְתַקְוָה מִקָּה, וּבְכַר לֹא יְכוּלִים לְתַמְנָן מֵאַחַר

עֲזִיבָה אֹמֵר, אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ. אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין חֻכְמָה, אֵין יְרָאָה. אִם אֵין יְרָאָה, אֵין חֻכְמָה. אִם אֵין דַּעַת, אֵין בִּינָה.

כְּעוֹלָם כָּלֵל, אֵין דְּבַר פְּזָה לְהִתְיַאֵשׁ. וְאֹמֵר רַבְנֵי ו"ל (לְקוּשִׁי-מוֹתְרִין, חֶלֶק ב', סִימָן ק"ב): אִם אֲתָה מֵאֲמִין שִׁיכוּלִים לְקַלְקַל תַּאֲמִין שִׁיכוּלִים לְתַמְנָן; וְלִכְּנָן כֹּל זְמַן שֶׁאַתָּה חַי, אֲתָה יְכוּל לְתַמְנָן אַתְּ הַכֹּל, וְעַל זֶה מְזַהֵר מֵאֵד הַתַּנָּא הַקְדוּשׁ רַבִּי עֲקִיבָא וּמְלַמֵּד לַמּוֹד עֲמֵק פְּזָה, שְׁלֹא יִתְיַאֵשׁ הָאָדָם בְּשׁוּם פְּגִים וְאִפְּקֵן, אֲלֵא יִזְכֶּר הַיֵּטֵב, שֶׁחֲזִיוֵי הֵם בְּעַרְבוֹן, לְרֹאוֹת אִיךָ יִקְיַם אַתְּ רְצוֹנֵי יִתְבַּרֵךְ, וְשְׁלֹא יִהְיֶה בְּטוֹחַ בְּעַצְמוֹ בְּזֶה הַעוֹלָם כְּרַגְעֵי, כִּי "מַצוּדָה פְּרוּסָה עַל כָּל הַחַיִּים", וְנוֹתְנִים לְאָדָם אַתְּ הַבְּחִינָה, שֶׁעֲשֶׂה מֵה שְׁרוּצָה, אֲכָל הַכֹּל נִרְשָׁם לְמַעְלָה, וְעַלְיוֹ לְשֹׁמֵר לֹא לְדוֹן אַתְּ הַזּוּלָת, כִּי בּוֹ בְּרַגְעֵי הוּא דָן אַתְּ עַצְמוֹ, וְהִכֵּן לְמַעְשָׂה.

כֹּא אִם אֵין תּוֹרָה אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ, אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ אֵין תּוֹרָה: צָרִיף שְׂמַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵין עוֹד מַעְלָה כְּמוֹ הַתְּפִלָּה, שֶׁהָאָדָם מִתְפַּלֵּל לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּמְשִׁיחַ וּמְסַפֵּר אַתְּ כֹּל אֲשֶׁר עַם לְכַבּוֹ עִמּוֹ וְיִתְבַּרֵךְ, וְהַתְּפִלָּה וְהַנְּרָאוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כִּי הִיא עוֹשֶׂה מְכַל דְּבַר אַרְצִיטָה — תְּפִלָּה וּבִקְשָׁה אֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכֵן בְּכָל הַדְּרָכִים שֶׁהוּא הוֹלֵךְ עַל הָאֶרֶץ הַגְּשָׁמִית הוּא מְדַבֵּר אֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא [תְּפִלָּה] הִיא בְּדִיּוּק כְּמִסְפֵּר דֶּרֶךְ-אֶרֶץ]. וְזֶה שֶׁאָמַר הַתַּנָּא: "אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ", בְּאִפְּקֵן שִׁינּוּכָה לְהַתְּפַלֵּל אֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, צָרִיף לְהַקְדִּים קִדְּם תּוֹרָה, כִּי מִי שְׁלוּמֵד תּוֹרָה, עַל-יְדֵי זֶה תְּפִלָּתוֹ מִתְקַבֵּלָת, כְּמוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ו"ל (לְקוּשִׁי-מוֹתְרִין, חֶלֶק א', סִימָן א'), שְׁעַל-יְדֵי לַמּוֹד תּוֹרָה זוֹכֵה לְחַן וְתְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת וְנִתְקַבֵּלָת לְמַעְלָה. וְכֵן כְּתוּב (מְשַׁלֵּי כח, ט): "מְסִיר אָנּוּ מִשְׁמַע תּוֹרָה, גַּם תְּפִלָּתוֹ תוֹעֵבָה"; וְכֵן לְהַפְּךָ, אִי אֲפָשִׁי לְהַגִּיעַ אֶל הַכֶּנֶת הַתּוֹרָה לְעַמְקָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי כְּשֶׁאָדָם מְרַבֵּה לְהַתְּפַלֵּל, עַל-יְדֵי זֶה נִשְׁהָר מֵחוֹ וּמִחֻשְׁבָּתוֹ, וְזוֹכֵה לְהִכִּין אַתְּ כֹּל מֵה שֶׁהוּא לּוֹמֵד. וְזֶה "אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ אֵין תּוֹרָה", כִּי תּוֹרָה וְתְּפִלָּה תְּלוּיּוֹת זוֹ כְּזוֹ, כְּמוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ו"ל (לְקוּשִׁי-מוֹתְרִין, חֶלֶק א', סִימָן ב'), שֶׁהַתּוֹרָה מְאִירָה בְּתְּפִלָּה, וְהַתְּפִלָּה מְאִירָה בְּתּוֹרָה, וְהֵם תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה, וְהִכֵּן לְמַעְשָׂה.

אִם אֵין חֻכְמָה אֵין יְרָאָה: צָרִיף שְׂמַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם צָרִיף לְהַגִּיעַ אֶל חֻכְמָה אֲמִתִּית, לִידַע שְׁרַחֲקָה מִמֶּנּוּ חֻכְמָה, כִּי תְּכִלִּית הַיְדִיעָה שְׁלֹא גִדַּע, הִינֵי חֻכְמָה הַכִּי גְדוּלָה, שֶׁהוּא יוֹדַע שֶׁהוּא כְּלוּם, כְּמוּבָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ו"ל (לְקוּשִׁי-מוֹתְרִין, חֶלֶק ב', סִימָן פב), אֲשֶׁר חֻכְמָה תַּבַּת כ"ח מ"ה, הִינּוּ מֵה כַּחֵי כְּעַלְדוֹ יִתְבַּרֵךְ, כִּי אָדָם צָרִיף לְמַסֵּר אַתְּ עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֲלֵי יִתְבַּרֵךְ, לִידַע שֶׁכַּחֵי מֵה נִגְדוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְאֵז אִם יִגִּיעַ לְמִדְרַגָּה זוֹ, לִידַע אֲשֶׁר כַּחֵי מֵה נִגְדוֹ יִתְבַּרֵךְ, אֵז תְּזַהֵר לוֹ יְרָאָה אֲמִתִּית, שִׁיִּירָא וְיִפְסַד רַק מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ. וְכֵן לְהַפְּךָ "אִם אֵין יְרָאָה אֵין חֻכְמָה", אִם אֵין לְאָדָם יְרָאָה, וְאֵינוֹ מְתַבְּרָא מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ, אִף פַּעַם לֹא יִגִּיעַ אֶל שׁוּם חֻכְמָה, כִּי בְּלֵי יְרָאָה לִירָא וְלִפְחַד רַק מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ, אֵין בְּזֶה שׁוּם חֻכְמָה כָּלֵל, כִּי אֵין עוֹד טַפַּשׁ וְשׁוֹטֵה יוֹתֵר גְּדוּל מְזָה, שֶׁאֵין לוֹ

יראה מלפניו יתברך; כי אפלו חכם גדול מראה לו טעם. ואם אין דעת למח טעם לדבר, אין בתקמות השבע והבריאה, אם אין לו יראה, אחר שלא ידע טעמו של דבר כאלו לא ידעו. ממנו יתברך, הכל הכל ורעות-רוח. וכמו שכתוב (איוב כח, כח): "יראת אדני היא חכמה".

והקלל, כי צריכים שניהם — חכמה ויראה, ואי אפשר להפריד ביניהם, כי כפי להגיע ליראה אמתית, צריכים להיות חכם גדול, לדעת מפי

אם אין בינה, אין דעת. אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח. כב הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה

לירא ולפחד, וכן כפי להיות חכם, צריך שתהיה לו יראת שמים, אשר זה עקר החכמה, כמו שכתוב (תהלים קיא, ט): "ראשית חכמה יראת ה'". והבן למעשה.

אם אין דעת אין בינה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך לקנות לעצמו את הדעת האמת, שזה מה שאמר הכתוב (דברים ד, לה): "אתה הראת לדעת, כי ה' הוה האלקים, אין עוד מלבדו", ואז משאזכה להגיע לדעת הוה, הוא יכול להתבונן בפרטי הבריאה, אף שהקדוש-ברוך הוא נמצא בכל דבר מדומם, צומח, חי, מדבר, וכן להפסד "אם אין בינה אין דעת", אם אדם אינו מתבונן על האלקות שיש בכל דבר, על-ידי-זה אף פעם לא יגיע אל הדעת האמת של "אתה הראת לדעת, כי ה' הוה האלקים, אין עוד מלבדו", כי זה תלוי בזה, כשיש לאדם שלמות הדעת, שאין בלעדיו יתברך כלל, אז יכול להתבונן בפרטי הבריאה על האלקות המחיה את הדבר הפרטי הזה, וכן להפסד — כשמתבונן על חיות אלקות המחיה את כל דבר פרטי מעסקי עולם הזה, על-ידי-זה תשלם דעתו, וישיג את אמתת מציאותו יתברך, כי זה תלוי בזה, והבן למעשה.

אם אין קמח אין תורה, אם אין תורה אין קמח: צריך שתדע, אהובי, בני! שהאלישי הקדוש אומר בספרו "רב פנינים" על (משלי ג), שיש ופוח בין המונעם לבין צדיק ותלמיד חכם, המונעם טוענים: "אם אין קמח אין תורה", אם אין להם פרנסה, הם לא יכולים ללמוד, ובשביל זה הם באמת מוניחים את התורה ולא לומדים, כי מחפים עד שיתרחב להם, ותהיה להם פרנסה, מה שאין בן צדיק ותלמיד חכם אומר ההפך: "אם אין תורה אין קמח", אם לא לומדים תורה, לא תהיה לה פרנסה אף פעם, כי כל ההשפעות טובות באות רק על-ידי התורה. וכן אמר רבנו ז"ל (לקושי-מוה"ו, חלק א, סימן ר), שהצדיקים שבזמן הזה הם עשירים, ובכונים הקודמים היו רבם עניים ואביונים, כי באמת אדם צריך ללמוד תורה אפלו בעניות ודחקות, ולמסור את נפשו בעבוד התורה הקדושה, ואז ישפע עליו אחר-כך שפע פרנסה. וכך היתה דרכם של כל הצדיקים, שבתחלה היו רבם ככלם עניים ואביונים, ואף-על-פי-כן התיגעו בתורה הקדושה, ובכרוהו אליו יתברך, ונסו אותם בכל מיני נסיונות קשים ומרים, עד שלבסוף זכו לעשירות גדולה, וזכו לתורה וגדלה במקום אחד. מה שאין בן המונעם לא רצו להתחיל ללמוד תורה, עד שלא תהיה להם פרנסה. ולכן נשארו קרחים מכאן וקרחים מכאן, כי לבסוף לא למדו וגם לא זכו לפרנסה. ולכן, אהובי, בני! יראה למסור את נפשך ללמוד תורה בכל יום, אפלו בעניות ודחקות, וסוף הכבוד לבוא, והבן למעשה. כב כל שחכמתו מרבה מפעשיו, למה הוא דומה? לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מעשטין, והרוח

כרעב: כג קנין. קרננות העוף קרוין קנין לשון קן כפור. ויש בהן הלכות חמורות כגון אם נמערצו חובה נדבדה או עולה שמעשה למעלה בחטאת שמעשה למטה: ופתחי נדה. הלכות נדה שאבדה וסמה

והריכה לשמור עד שמחזור לפתחה. ופעמים שהיא זריכה לטבול ז"ה טבילות לדברי האומר טבילה בזמנה מזה: הן הן גופי הלכות. עיקר מורה שצנעל פה שמקנלים עליה סכר: תקופות. ענין מהלך המולות: וגרימטריאות. משנר האומות: פרפראות לחכמה. כמו הפרפראות שרגילין לאכול בסוף הסעודה לקנות דרך מענוג קן החכמות הללו מכבודות אם בעליהם צעני הכריות:

הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר (שם), והיה כעץ שתול על

מקיים מצוות מעשיות בתמימות ובפשטות גמורה, בלי שום שכל כלל, אינו נשפאים עליו צרות ומשברים וגלים, אין לו כח לעמד נגד הניסיונות הקשים והמרים שעוברים על כל אחד בזה העולם, כי עם חקמה ושכל אי אפשר לעמד נגד כל הקמים עליו, מה שאין כן, מי שמסלק את דעתו וחקמתו המרמה לגמרי, ומקיים את מצוותיו יתברך בתמימות ובפשטות, ומרבה בתפלה ובקשה, ומדבר עמו יתברך באשר ידבר איש אל רעהו ויהן אל אביו, זה מה ששיצילו מכל המשברים, שזה "כל שמעשיו מרביין מתקמתו, למה הוא דומה? לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרביין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזין אותו ממקומו". הינו כשאדם מרבה בקיים מצוות מעשיות דקא, ומרבה בשיתה בינו לבין קונו, ומדבר הרבה עמו יתברך, ומספר לפניו יתברך את כל אשר עם לבבו, ואומר תפלות ותחנונים, רצויים ופייסים, ומרבה בהם, זה מה שמתזיקו בעת צרותו, שהוא כל-כך חזק בדעתו, עד שאפלו כל הרוחות שבעולם לא יוכלו לשבר אותו, ולא יזיו אותו ממקומו, אשרי מי שהולך בדרך זו. כי רואים בחוש, כל אלו המינים והאפיקורסים שמתלווצצים מקיים מצוות מעשיות, ומכל שכן שעושים צחוק ולצעל מתפלה ובקשה ושיתה בינו לבין קונו, כשעובר עליהם אינה משבר, אין להם אל מי לפנות בעת צרה, והם יורשים תרתי גיהנום, בעולם הזה מר להם החיים, כי אין להם אל מי לפנות בעת צרתם, ובעולם הבא יהיה מר להם מאוד. ולכן אשרי האיש שהולך בדרך התם והפשוט, ומקיים את מצוותיו יתברך בלי שום

ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרביין ושרשיו מעטין, ורוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז), והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וישכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרביין מתקמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרביין, שאפלו כל

באה ועוקרתו והופכתו על פניו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר השלמות — לבטל ממנו את כל חקמתו המרמה לגמרי, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק ב, סימן יב): כשאדם הולך אחר שקלו וחקמתו, יכול לפסל בטעויות ובמקשולים, ולבוא לידי רעות גדולות, ויש שקלקלו הרבה, כגון: הרשעים הגדולים מאד, המפרסמים שהטעו את העולם, והכל היה על-ידי חקמתם ושכלם. ולכן מי שמשתמש עם חקמתו המדמית, ואינו מקיים מצוות מעשיות, הוא דומה לאילן, שיש לו ענפים מרבים, אבל שרשיו הם מועטים, וחקמי ימינו כשאבא רוח סערה, עוקר אותו והופכו על פניו, הינו כשאדם אינו

חכמות והשפלות, ומרבה לדבר עמו ותברך, שאז יש לו בית מנוס היכן להתחבא בעת שעובר עליו איזה משבר, והוא שמור מהכל, ושום רוח רעה לא תוכל להזיזו ממקומו, ויהיה תוקן ואמין בדעתו, אשרי לו, וקבן למעשה.

כג רבי אלעזר בן חסמא אומר: קנין ופתחי גדה הן הן גופי הלכות, תקופת וגמטריאות, פרפראות לחכמה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר חכמינו הקדושים אמרו (הוריות י): על רבי אלעזר בן חסמא שהיה חכם גדול, שהיה יודע לשער כמה טפות יש בים, עם כל זאת גלה לנו

את גדל חכמת התורה, שבר ישראל צריך לעסק בהם תמיד, וכל דבר השייך לתורה תורה היא, ואמר "קנין", שהם קרבנות העוף, ויש בזה הלכות תמורות, כגון: מערובות חובה ונדבה, או עולה בתחטאת, וכן קנין יולדות ונזיר או מצרע, שני תורים או שני בני יונה וכו', שאלו הלכות ששייכות רק בזמן שבית-המקדש היה קיים, וכן "פתחי גדה", שיש בזה חלוקי דינים פרוזדור וחדר ועליה, שתלויים בזה דינים שונים, דם הנמצא בפרוזדור או בחדר או בעליה, אם היא טהורה או טמאה, "הן הן גופי הלכות", שצריכים לדעת אותם על בוריים, ונקט שניהם — הינו קנין הן הלכות ששייכות רק בעת שבית-המקדש קיים, שאז היו מקריבים קרבנות, ופתחי גדה הן הלכות ששייכות יום יום, עם כל זאת שניהם הם גופי הלכות, שאדם צריך ללמד בהם, ולא יאמר אדם: מה לי ללמד דברים שאינם שייכים בזמן הזה, אלא צריך שתדע, כמו שפתחי גדה הן הלכות תמורות ששייכות ליום יום, ואדם צריך לחזר בהם פעמים רבות, כמו שאומרים על הצדיק הקדוש רבי אורי מסטריסק זי"ע, שהיה נקרא שרף, מרב קדושתו ודבקותו בו ותברך, עם כל זאת חזר על הלכות גדה אלה פעמים, כמו-כן צריכים ללמד גם הלכות השייכות בזמן שבית-המקדש היה קיים, כי במהרה יבנה בית-המקדש. ולכן שניהם הם גופי הלכות ותורה שלמה, שאדם צריך ללמד בהם, מה שאין בן תקופות הן חכמות הלוח הכוכבים והמפלגות, הנסמך והלכנה, אשר יש בזה חכמה צמחה, וכן גימטריאות. שהן חכמות המדידה והתשברות, שהם אותן צריכים לדעת, כדי למדוד שעור מקנה וכדומה, עם כל זאת זה רק פרפראות לחכמה, שהיא מלשון פרפראות שלאחר המזון, הינו שטוב לדעת גם את זה, אבל לא כמו גופי הלכות, שהם קנין ופתחי גדה, וכל זה בא התנא רבי אלעזר בן חסמא לגלות, שבין דינים השייכים רק בזמן שבית-המקדש היה קיים, ובין דינים שאדם צריך לדעת אותם יום יום, ראוי ללמד ולהיות בקי בהם עד מאד, וכן תקופות חמה ולבנה וגימטריאות, שהם צרופי אותיות — ראשי-תבות וסופי-תבות ואמצעי תבות, גם בזה צריך האדם לדעת ולעסק, אבל הם רק כמו פרפראות לחכמה, שהם קנין טעדה, שבאים רק אחר שלמד היטב את גופי התורה. והכלל — שאסור לילך בטל, אלא ילמד תמיד את כל חלקי התורה הקדושה, כי מכל למוד שלומדים, יוצא מה תועלת, וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספר-המדות, אות למוד, סימן י'): כל ידיעה במשפטי התורה — הן מצוות שבין אדם לחברו והן מצוות שבין אדם לקונו, הידיעה הזאת בעצמה היא העלחת הנפש; ואמר הרב

לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשת שמות והמצות שבהן נאמר: "וְעַתָּה יֵשׁוּבָה אֶת עַמּוֹתְךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ לְךָ אֵלֹהִים בְּרַחֲמֶיךָ וְעַתָּה יֵשׁוּבָה אֶת עַמּוֹתְךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ לְךָ אֵלֹהִים בְּרַחֲמֶיךָ" (שמות י"ג). וכן נאמר: "וְעַתָּה יֵשׁוּבָה אֶת עַמּוֹתְךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ לְךָ אֵלֹהִים בְּרַחֲמֶיךָ" (שמות י"ג).

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנחייבו מיתה צדקה מפי רשעו, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא אחר תחיית המתים שעמדים לחיות ולעמוד בגופן ונפשם חיים נלחיים נחמה וכלבנה וכוכבים כדמימי צמרמל זהאי פרקא ממס שעמדים לחיות אין חוררין לעפרן, והעולם הבא אין זו לא אכילה ולא שמה, ופא על פי שיש זו גוף וגויה, אלא לדיקס יושבין ועטרומיהן צראשין וניהן מויו השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין זו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמי יש להם חלק.

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזפות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר (ישעיה מ"ב), "י חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר: "

אהבת המקום לאהבת הבריות. ואמר רבנו ז"ל (שיחות ר"ן, סימן רג): התורה שלי גבוהה מאד, ובכל מקום שאני משתמש עם צרופי אותיות (דהיינו הראשי תבות וסופי תבות וצורפים נוראים שמגלה בספריו הקדושים), היא גדולה ביותר. ואמר: הייתי רוצה לילך להלן מן צרופי אותיות, אכל אף-על-פי-כן עדין אני מעבב

בבחינה זו, וגם יש לו נחת מזה, כי לפעמים יש דברים שהם סתומים ונעלמים מאד, שאי אפשר למצאם, כי אם על-ידי בחינת צרופי אותיות, דהיינו בראשי-תבות או סופי-תבות וכיוצא, והבן למעשה.

רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא לזפות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר (ישעיה מ"ב, כא): "הנני חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר": משנה זו היא בסוף פרק "אלו הלוהין". ויש לומר כי הנה אדם נמשך תמיד אחר שכלו, כי כל אחד מחפש תכמות ושכליות להבין ולהשפיל בשכל עצמי, ועל זה בא רבנו ז"ל, ואמר (לקוטי-מוה"ר, חלק ב', סימן יב): כשאדם הולך אחר שכלו ותכמותו, יכול לפל בעצמיות ומכשולות רבים, ולבוא לידי רעות גדולות, כי כשהולכים אחר שכל עצמו, לבוא אחר-כך לידי כפירות ואפיקורסות ויכפור בכל, בתקנה לישכון. ועקר התורה היא רק לילך בתמימות ובפשטות, בלי שום תכמות כלל, ולהסתפל בכל דבר שעושה, שהיה שם השם יתברך. ולזפות לזה אי אפשר, אלא על-ידי קיום מצוות מעשיות דקיא, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק ב', סימן יט): כי על-ידי קיום מצוות מעשיות, מזככים את מחו ושכלו וגופו המגשם, ונעשה פלי לקבל בו אמתת מציאותו יתברך, הינו אמונה ברוך ומזככת בו יתברך, בלי שום שכל ותכמות כלל, כי על-ידי קיום מצוות מעשיות בלי שום השכלות, הוא מודפך ועולה מעלה מעלה. ולכן אחר שלומדים פרק ממדות התנאים הקדושים, שמלמדים אותנו איך להתנהג בזה העולם, ולעשות נתיבות

להקדוש-ברוך-הוא, וכדי להזהיר את האדם פרק ד א בן זומא. לפי שלא האריך ימים ולא נסמך שלא ישתמש עם חכמתו המדמה ועם שקלו שקרא רבי היו קורין אותו על שם אביו. וכן בן עזאי. הפגום, שאז הוא יכול להקשות קשיות על ועיניו שמש שמעון: איהו חכם. הכי קאמר איזוהו דברי התנאים והנהגותם, לזאת מסיימים עם מכס שאזי שיהלל בחכמתו: הלומד מכל אדם.

המזנה הזאת —

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֹאמַר (שְׁעִיָּה ס'): וְעַמּוּךָ בְּלִמְעַד צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶגֶד מַעֲשֵׂי מַעֲשֵׂה יְדֵי לַהֲתַפְאֵר.

ואף על פי שהוא קטן ממנו שכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים ניכרים הדברים שחכמתו היא לשם שמים ולא להמיר ולהתפאר כה: שנאמר מכל מלמדי השכלתי. וסיפא דקרא כי עדומין סימא לי כלומר היימי למד מורה מכל מלמדי ואפילו

פְּרָק ד א בֶּן זֹמְאָא אֹמֵר, אֵיזְהוּ חָכֵם, הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם, שְׁנֹאמַר (תהלים קיט),

הקדושה בהתמדה רבה ובתשוקה עצומה ובהקיים המצוות מעשיות, נזכה לזכך את עצמנו ושכלנו ונדעתנו באמונה ברוחה ומזוככת בו יתברך, ונזכה להכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, רק עם אמונה פשוטה, והבן למעשה.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא: טעם שלפני כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה זו, אשר אינה שייכת לכאן כלל, והיא משנה בסנהדרין (ב); אף יש לומר, כי הנה עם ישראל עובדים צרות ויסורים מאמות העולם, שרודפים אותם בכל מיני רדיפות, והורגים ושושטים ושוברים וחונקים אותם בכל מיני מיתות משונות, רחמנא לישכון, וחומסים את ממונם ובוזזים את כל אשר להם, ולכן יכול להיות שתכנס בבר ישראל איזו חלישות הדעת, צער ויסורים, ויחשב כאלו אבד מנוס ותקנה מנונו, וכאלו אינו שייך אליו, כל אלו המדות שלמדו אותנו התנאים הקדושים אבות העולם, לזאת מקדימים במשנה הזאת: **"כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא"**, כלל נשמות ישראל יש להם חלק לעולם הבא, כי הם מוכנים ומזמנים למסור את נפשן על קדוש שמו יתברך, כי אנוניו מוצאים, אשר בעת שמד, כל נשמות ישראל מוכנות למסור את נפשם על קדוש השם. ולכן זה מה שמביא אותם למדרגה הכי עליונה להיות צדיקים, ו"עמך בלם צדיקים", כי מצד נשמתם שהיא חלק אלוך מפצל, הם מוכנים למסור את נפשם על קדוש שמו יתברך, וזו גדלתם. ולכן לפני שלומדים פרק מפרקי הנהגות התנאים הקדושים, שהם אבות העולם, אנו מקדימים את המשנה הזאת, לחזק ולאמץ ולעודד ולשמח את נשמות ישראל, שידעו אשר **"כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא"**, בלי יוצא מן הכלל, ואסור להתנאש בשום פנים ואופן, וכל אחד יכול להגיע לכל המדרגות שבעולם, אם הוא רק יקח את עצמו בידים, כי **"וְעַמּוּךָ בְּלִמְעַד צְדִיקִים"**, שהם מוכנים למסור את נפשם על קדוש השם, על ידי זה הם יכולים גם כן לחקות את מעשה ונהגות התנאים אבות העולם, והבן למעשה.

פְּרָק ד'

א איזוהו חכם הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט. טז): **"מִכָּל מְלַמְדֵי הַשִּׁפְלִית, כִּי עֲדוּמִיךָ שִׂיחָה לִי"**: צריך שתבוע, אהובי, בני! אשר עקר החכמה — ללמד מכל אדם, כמוכב בדברי

מן הקטנים ממני ולא הייתי חושש לכזו כי עדומין שיחה לי שלל כוונתי היחה לשמים בלגל. וכן איזהו גבור שראי שיטהלל בגבורתו: הכובש את יצרו, שנאמר טוב ארך אפים מגבור. הכי הו פירושא

דקרא טוב ארך אפים הנא מנד הגבורה של כבוש היצר. ולא מנד כמות הטבע, וכן מושל ברומם כשכא מלוכה עיר. מן המלך שלאחר שכנס את העיר וכלו לידו האנשים המורדים זו מושל ברומם ואינו הוהנ: איזהו עשיר. הראוי לו להטהלל בעשירו, קכח), יגיע בפסידה כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך, בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו

ותלמידים בתורה, שאם שכח דבר אחד, שואל לתבריו ומזכירים לו, וכן הוא אומר (קהלת ד, ט): "טובים השנים מן האחד" וגו', כי הוא דבר גדול מאד ללמד מפל אחד. ובאמת אם אדם דבוק בו יתברך, יודע ועד, אשר אין בלעדו יתברך כלל, הוא יכול ללמד מפל אדם איזה דבר חכמה, אם יקשרו אל התורה הקדושה. וזה נקרא חכם — שהוא מוכן לקבל מפל אחד.

איזהו גבור הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז, לב): "טוב ארך אפים מגבור, ומשל ברוחו מלכד עיר": צריך שתבדע, אהובי, בני! אשר עקר הגבורה להתגבר על עצמו, הינו להיות כובש את יצרו שבוער בו להיות ככעס על כל דבר, כי היצר הרע שהתנא מזכיר כאן סובב על כעס, שאין לך אדם שלא יבוא לאיזה כעס על משהו, ואדם שהולך בגנוה או עושה דבר נגד רצונו, הוא כועס או מתעצבן על זולתו. ולכן עקר הגבורה, להיות מאריך אף וסבלן גדול, שלא יהיה אכפת לו שום דבר בעולם, וכמוכא ברבי רבנו ו"ל (לקוטי מוה"רן, חלק א, סימן קנח), שאי אפשר להגיע למדת הסבלנות, אלא על ידי אמונה, כי המאמין האמיתי, שמאמין אשר אין בלעדיו יתברך כלל, ודבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, הוא אף פעם לא יהיה ככעס, ולא יתעצבן על שום דבר, כי יודע שכל מה שיקרה עמו, זה רק ממנו יתברך, ולכן הוא פונה רק אליו יתברך, שהוא יעזרו לו.

איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח, ב): "יגיע בפסידה כי תאכל אשריך וטוב לך", אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא: צריך שתבדע, אהובי, בני! אשר עקר העשירות של האדם בין בגשמיות ובין ברוחניות, אם הוא שמח בחלקו, ואינו מקנא שום בן אדם, כי אדם שנגע וטורח בעצמו, ובא לו קשה כל דבר שעושה — הן בגשמי והן ברוחני, וזה מאד חשוב אצלו, אדם כזה הוא הכי מאשר בעולם הזה ובעולם הבא, כי להפך — אם אדם תמיד מסתכל על אחרים, וחושב שלאחרים יש יותר ממנו — בין בגשמי ובין ברוחני, אדם הזה הוא מלא

רבנו ו"ל (לקוטי מוה"רן, חלק א, סימן לד), אשר יש בכל אחד נקדה שאין בתברו; ולכן עקר החכמה לקבל את נקדת כל אחד ואחד, ומזה יוכל ללמד הרבה, כי כל אחד הוא צנור שממשיך את אורו יתברך בזה העולם באפן אחד, כי כל בר ישראל יש לו שליחות מיוחדת בזה העולם, ולכן יכולים לקבל מפל אחד את נקדתו, וזה החכם האמיתי שלומד מפל אחד. וזה שדרשו חכמינו הקדושים (פרוש תהלים קיט): "מפל מלמדי השפלתיו", מהו מפל מלמדי? צריך אדם שיהיו לו תבירים

צרות ויסורים מרב קנאה, והוא העניי תכי גדול, השמח בחלקו: איזהו מכובד. לפי ששלשה דברים מאחר שמסתכל תמיד על הזולת, ולכן אשרי האדם שמרגיל עצמו, רק להסתכל על עצמו, ולא על אחרים, ועל ידי זה הוא יהיה העשיר תכי גדול, ויכמו התם (ספתי-מעשיות, מנשה ט'),

מְכַבֵּד, הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת,

שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל-א ב), פִּי מְכַבְּדִי

אֲכַבֵּד וּבְזֵי יִקְלוּ: ב בֶּן עֲזַאֲי

אוֹמֵר, הֲוֵי רֵץ לְמַצְוֵה קִלָּה

פְּבַחְמוֹרָה, וּבוֹרַח מִן הָעֲבָרָה.

שהיה תמיד בשמחה, והיה שמח בחלקו, ובאפלו בשאמרו לו, שהזולת מרויח פה וקה, ואפלו מרויח מעט מאד, היה עונה: מה יש לי עם

אחרים? זה מעשה שלי, וזה מעשה שלי. ובוא תראה, שבם אני מרויח מיד ליד, ועשה את החשבון איך שהוא גם-כן מרויח, והיה רק בשמחה. וזו צריכה להיות עבודה של כל בר ישראל — לשמח רק בחלקו, ואז יהיה העשיר תכי גדול.

אִיזְהוּ מְכַבֵּד הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א, ב): "פִּי מְכַבְּדִי אֲכַבֵּד וּבוֹזֵי יִקְלוּ": צָרִיף

שְׂתַדַּע, אֲהוּבֵי, בְּנֵי, אֲשֶׁר עָקַר הַכְּבוֹד — בְּזֶה שֶׁהוּא מְכַבֵּד אֶת הַזּוּלָּת, כִּי בְּרַגַּע שֶׁאָדָם מְחַפֵּשׂ שֶׁאֲחֵרִים יְכַבְּדוּ אוֹתוֹ, הוּא כְּבָר אֵינוֹ אִישׁ מְכַבֵּד, אֲלָא אִישׁ בּוֹזֵי וּמְבַזֵּה, וְדָבָר זֶה אֵי אֲפֻשֶׁר לְהַסְבִּיר, כִּי מִי שֶׁרָץ תְּמִיד אַחַר הַכְּבוֹד, אֵין לָּהּ עוֹד בּוֹזֵי וּמְבַזֵּה כְּמֵהָ. וְלָכֵן עָקַר מַעֲלַת אִישׁ מְכַבֵּד, שֶׁהוּא תְּמִיד מְכַבֵּד אֶת הַזּוּלָּת. וּבְכַאֲמַת הַכְּבוֹד שֶׁרָץ רַק לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלֹא שֶׁרָץ לְקַבֵּל אֶת הַכְּבוֹד בְּשִׁבְלֵי עֲצָמוֹ, וּמִי שֶׁדָּבֹק תְּמִיד בְּמִלְךָ הַכְּבוֹד, וְיודֵעַ וְעוֹד, אֲשֶׁר מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, הוּא תְּמִיד יְכַבֵּד אֶת הַזּוּלָּת, כִּי הוּא יודֵעַ, שֶׁהוּא גַם-כֵּן נִבְרָא מִמְנוֹ יְתָרְךָ. וְהָאֲרֻכָּה מְדוּת הָאֵלוֹ: חֲכָמָה, גְּבוּרָה, עֲשִׂירוֹת וְכְבוֹד, זֶה יסוד הַיְסוּדוֹת בְּחַיֵּי הָאָדָם, כִּי טַבַּע שֶׁל הָאָדָם, לְרַצוֹת לְהֵיחַת יוֹתֵר חָכֵם יוֹתֵר גְּבוּר יוֹתֵר עֲשִׂיר יוֹתֵר מְהֻלָּל. וְלָכֵן הוּא סוֹבֵל צְרוּת וְיִסוּרִים, עֲלֻבוֹנוֹת וְשִׁפְיכוֹת דָּמִים, וְסוֹבֵל גִּיהוּנוֹם עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, מֵה שְׂאִין כֵּן, אִם הוּא הוֹלֵךְ בְּעֲצַת הַתַּנָּא הַקְּדוֹשׁ, אֲזִי הוּא מְהַפֵּךְ אֶת הָאֲרֻכָּה מְדוּת הָאֵלוֹ לְקִדְשָׁה, וְחַיֵּים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְהוּא תְּכִי מְאֻשֶׁר מִכָּל הַבְּרִיָּאָה, אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁשָּׂם דְּבָרִים אֵלוֹ הֵיטֵב אֶל לְבוֹ, וְהוֹלֵךְ עִם זֶה וּמְקַיְמָם, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

ב הֲוֵי רֵץ לְמַצְוֵה קִלָּה פְּבַחְמוֹרָה: צָרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! שֶׁאָדָם צָרִיף לְבַשֵּׁל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְתְּמִיד יִרְצֵן לְעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹן קוּנוֹ. וְעֵינָיו הִרְצִיחַ מִרְאֵה, שֶׁהָאָדָם יוֹצֵא מֵהַגְּבֻלוֹת וְהַצְּמוּצִים שָׁבוּ נִמְצָא, וְיוֹצֵא מִכְּלִי לְרִיחַ לְעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יְתָרְךָ. כִּי כָּל אָדָם הוּא מְגַבֵּל בְּהַגְּבֻלוֹת, וּמְצַמְצָם בְּצַמְצוּמִים, ואֵין לוֹ לְרִיחַ עַל הַרְחוּב, כִּי בְּזֶה שֶׁהוּא רָץ, הוּא מִרְאֵה שֶׁאֵינוֹ שְׂפוּי בְּדַעְתּוֹ, כְּמוֹכָא בְּרַמְבַּ"ם (פְּרָק ה' מֵהַלְכוֹת דְּעוֹת, סִימָן ח'). וְלֹא יִרְצֵן בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים כְּמִנְהַג לְשַׁעֲרֵים וְכו', כִּי גַם מִמְּהֻלְכוֹ שֶׁל אָדָם נִכָּר אִם חָכֵם וּבַעַל דַּעְיָה הוּא, אוֹ שׁוֹטֵה וְסָכֵל. וְכֵן אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻקְתּוֹ (קְהֵל י, א): "וְגַם בְּדָרְךָ כְּשֶׁסָּכַל הַלֵּךְ, לְבוֹ חֲסֵר, וְאָמַר לְכָל סָכֵל הוּא", הוּא מוֹדִיעַ

וזחי אקלל אלף יקלו מעלמס. וכבוד הנדיקים הקפיד יומר שנאמר (בראשית יב) ומקלני אלור: ב שמצוה גוררת מצוה. כך מנהגו של עולם העושה מצוה אחת נוח לו לעשות אחרת. והמתחיל בעצירות קשה לפרוש מהס. ועוד ששכר מצוה זמן השמים מסייעין ומומיינים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת כדי לתת לו שכר על שתייהן. וכן שכר

עבירה וכו'. פירוש אחר שכר מצוה מצוה. שכל מה שלדס משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה. ונטול שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה: ושכר עבירה עבירה. השכר וההנאה שמגיעת לו לאלס בעשיית העבירה נחשב לו בעבירה בפני עצמה וליקה על העבירה שעשה

תמורה, כי ענין הריצה מראה גדל תשוקתך לעשות נחת-רוח לוקנה, עם כל זאת מזהירך מאד התנא: "יבורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה, ועבירה גוררת עבירה", כשבאה לידך עבירה, ראה לברח משם, כמו שבורחים מאש שורף. וכאן אינו אומר עבירה קלה, כי אין דבר כזה עבירה קלה, כי כל מה שאסרו חכמים היא עבירה. ולכן תברח מכל העבירות שבועלם, אפלו מסיג שסיגו חכמינו הקדושים גם-כן תברח, כי אם תעשה מצוה, זה יגרר שתעשה עוד מצוה, ולהפך — אם תעשה, חס ושלום, עבירה, זה יגרר שתעשה עוד עבירה, רחמנא לצלן. ונכור תזכר, אהובי, בני! מה שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מו"ק, חלק א, סימן ה), "ששכר מצוה מצוה", שעצם שאדם עושה מצוה, זה השכר שלו, ויש שדבוק בו: תברך, ויש ששמת לעשות רצון קונו, אינו רוצה שום שכר על מצוותיו, אלא כל השכר שלו, שינקה לעשות עוד מצוה. ולהפך הרשעים שגפלו לעמקי דתהומא רבא, ומתפקדים את הרע לטוב, ואת האור לחשך, כמו שכתוב (ישעיה ה, כ): "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חשך לאור ואור לחשך, שמים מר למתק ומתק למר"; ולכן אצלם "שכר עבירה — עבירה", שתתקף שעושים עבירה, רחמנא לצלן, רוצים לעשות עוד עבירה. ויש בני-אדם, שכל-כף נקלו תחת המקום ותחת הזמן, ונכנסו בראש שנותאשו מתייהם, עד שפכו שקויעים בעברות, ונדמה להם, שאף פעם לא יוכלו לצאת מזה. ולכן רוצים לעשות עוד עבירות, וכל זה מפני שאינם יודעים את כחם ואת כח התשובה. כי אם אדם יודע אפי שנהקדוש-ברוך-הוא מחכה ומצפה שישוכו לפניו, היו רצים לתוך בתשובה, כי (פסחים קט:): דו של הקדוש-ברוך-הוא פרוסה תחת כנפי החיות, כדי לקבל בעלי תשובה; ואמרו חכמינו הקדושים (יומא פו:): בוא וראה שלא כמדת הקדוש-ברוך-הוא מדת בשר ודם; מדת בשר ודם מקניט את חברו בדברים, ספק מתפייס הימנו ספק אין מתפייס הימנו, ואם תאמר מתפייס הימנו, ספק מתפייס בדברים, ספק אין מתפייס בדברים. אבל הקדוש-ברוך-הוא, אדם עובר עבירה בסתר, מתפייס ממנו בדברים, שאמרו (הישע יד, ג): "קחו עמכם דברים, ושוכו אל הוה", ולא

עוד, אלא שמתזיק לו טובה, שגאמר (שם): ועל השכר וההנאה שמקבל בעשייתה: ג אל תהי בו "ןקח טוב", ולא עוד אלא שפעלה עליו לכל אדם. לומר מה יוכל פלוני להוסיף לי: ואל תהי הפתוח, כאלו הקריב פרים, שגאמר (שם): מפליג. מרחיק לכל דבר שיש לחוש עליו. אל תאמר "וישלמה פרים שפתיו", ולכן אשרי מי שחוזר רמוק הוא שיהיה ופין ללאו ממנו: ד מאד מאד

בתשובה שלמה, או ושב ורפא לו, והבן למעשה. ג אל תהי בו לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לה אדם שאין לו שעה דבר, שאין לה אדם שאין לו שעה, ואין לה דבר שאין לו מקום: צריך

שתדע, אהובי, בני! אשר האדם צריך לבטל את עצמו לגמרי באין סוף ברוך הוא, ולידע שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג את עולמו בחסד וברחמים, בצדק ובמשפט, ואסור להרהר אחרי הנהגותיו ותבונה, כי הכל בחשבון גדול ממנו ותבונה. ולכן אסור לבזות את שום אדם, כי לא תדע אל אילו מדרגות הוא יכול לבוא, וכמו שמצינו (ספורי-מעשיות, מעשה ט', מהחכם והחסם), שהחכם בן להחכם, ואמר לו, שאמתה אף פעם לא תבוא אל מדרגתי, ועל זה ענה לו החכם: אצל הקדוש-ברוך-הוא הכל יכול להיות. ובגאמת לבסוף עלה ונתעלה, עד שנעשה מניסטור לכל המניסטורין, הנינו שנעשה ראש כל הצדיקים. ולכן מזהיר התנא: "אל תהי בו לכל אדם", אסור לבזות אף בן-אדם, כי אין אמתה יודע שפעם הוא יכול להתגדל ולהתנשא, ואמתה תצטרך אליו, "ואל תהי מפליג לכל דבר", אל תחשב שלא יכול להיות דבר כזה, שאפלו שאדם נמצא עקשו בשפל המצב, אל תאמר שהיה הפלגה, שיקרה דבר כזה, שאדם שפל יתעלה פעם, אל תאמר זאת, כי עליך להתדיר בעצמך ידיעה זו, שאין לה אדם שאין לו שעה שיצליח בה, ואין לה דבר שאין לו מקום, שדיקא במקום זה יתעלה. ולכן ראה, אהובי, בני! אף פעם לא לבזות שום בריה שבְּעוֹלָם, אפלו השפל שבשפלים, כי אף פעם לא תדע מתי תצטרך אל האדם הזה, כי הוא יתעלה ויתנשא ותצטרך את טובתו, ואף שזה נראה למעלה מהשגת האדם, ולא יכולים להבין את זה בעיני בשר הגשמי, אף אדם שפל כזה פעם יתגדל ויתנשא, ולכן מזהיר התנא, שאל תבזה אותו, ואל תהיה מפליג בהפלגה — אף יכול להיות דבר כזה, כי עליך לדעת, שאין לה אדם שאין לו שעה להצליח בה, ואין לה דבר שאין לו מקום, ששם דיקא יתעלה, ולכן צריכים מאד מאד להזהר לא לבזות שום בריה, וכמאמרם ז"ל (ירושלמי תרומות, פרק ח', הלכה ד'): דיקלוט קיה רועה תוריים, וכשצאוא תלמידי רבי מבית-המדרש היו מכים אותו, ולבסוף נעשה מלך, וצער אחר-כך את התכמים עד מאד, והקדוש-ברוך-הוא עשה עמהם נסים ונצלו ממנו, אף-על-פי-כן אמר להם: הזהרו לא לבלש רומי קטן ולא פרי קטן, כי כלם מוכנים למעלה ולקבור. הרי שלף לפניך, שאף פעם אסור לבזות את אף בן אדם, ואפלו גוי קטן, כי לא תדע אף יגדל וינקם בך, והבן למעשה.

ד רבי לויטס איש יבנה אומר: מאד מאד הוי שפל רוח, שתקות אנוש רמה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר רבי לויטס מעורר אותנו מאד מאד, שנתחיל להסתפל על התכלית הנצחית בזה העולם, ונעזב את כל השטיות שאנחנו רודפים אחריהם, כי "תקות אנוש רמה", מה מחפה

הוי שפל רוח. אף על פי שנזכר מדות הדרכן לאנך? הרמה והתולעה שיאכלו אותו בקבר. האמנעית היא המשוכח. נזכרת הגאולה אינו כן ולכן האם שרף שאדם יתקן גם רוח? הלא בוש אלא יטה לנפש האחרון של שפלות הרוח. לפי יבוש אם רק יתחיל לחשב מה יעבר עליו שהגאולה היא מאוסה בזימה. ועוד שרוב בני אדם

אנוש רמה. ה רבי יוחנן בן ברוקא אומר, כל המחלל שם שמים בסתר, נפרעים ממנו בגלוי.

מותר, ח. חלק ב, סימן עב, אשר עקר הגדלה שמקבלין מהצדיק הוא שפלות, כי אדם בחיים

חיותו עוד צריך לזכור שהוא כלום, ועל ידי זה יזכה לשעשוע עולם הבא, כי בזה שאדם מבטל את עצמו עוד בחיים חיותו, נזכר מה יתקן עם גופו הגשמי, או לא עולה על דעתו אינה הנה אמינה של ישות וגאות, ותקדו-ומיד כשמבטל את עצמו לגמרי, אז דיקא מאירא עליו השגת רוחניות עולם הבא בעולם הזה. כי אי אפשר להשיג רוחניות עולם הבא בזה העולם כל זמן שגופו הגשמי והמוחם מעלים ומסתיר את גשמתו, וזה מה שאמרנו תקמינו הקדושים (סוטה ח) על הפסוק (ישעיה כו, יט): "תקיצו ורננו שוכני עפר", מי שעשעשה שכן לעפר בחייו, הינו כשאדם עוד בחיים חיותו מצטר בדעתו מה יתקן בקבר, ויתקן שהתולעים יאכלו אותו, אז כבר לא ירצה שום ישות ונגלות כלל, אלא ירצה לעשות את רצונו יתברך. ולכן, אהובי, בני! ראה לבטל את עצמך לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ותמיד תזכר בו יתברך, ועל ידי זה יתבטלו ממך כל התאוות רעות, ובפרט הישות והגאות, שזה מה שמעלים ומסתיר לאדם את אמתת מצאיתו יתברך, וזה מה שהתנא הקדוש רבי לריטס מעורר אותנו: "מאד מאד הוי שפל רוח", כי על זה צריכים הרבה מאד לעבד — להיות שפל רוח, כי טבע של אדם, שרוצה להיות משהו בזה העולם, ולכן אשרי מי שזוכה לבטל את עצמו ואת ישותו לגמרי בעולם הזה, ואז טוב לו תמיד, והבן למעשה.

ה רבי יוחנן בן ברוקא אומר: כל המחלל שם שמים בסתר, נפרעין ממנו בגלוי, אחד שזגג ואחד מזיד בחלול השם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך להקניס בעצמו אמונה פשוטה בו יתברך, ותמיד רק יחשב ממנו יתברך, ויצטר בדעתו איך שפלא כל הארץ כבודו, והכל לכל אין סוף ברוך הוא, והוא נמצא בתוך האור, והאור מסבב אותו לגמרי, ואם יחשב ויצטר בדעתו כף, אז אף פעם לא יעשה נגד רצונו יתברך, מאחר שהוא מסבב עם אורו יתברך, ונמצא בתוך האור, מה שאין כן, אם הוא עושה חלל, שזה בחינת חלל הפנוי המוקא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ו, חלק א, סימן טו), שבנדמה לו שיש מקום שאין שם הקדוש-ברוך-הוא, ואין אחד יודע את מחשבתו, אזי הקדוש-ברוך-הוא מפרסמו אחר-כך ברבים, שהוא שרן, במאי וצבוע, וזה מה שאמר התנא הקדוש: "כל המחלל שם שמים בסתר", שהוא עושה ככניכול חלל בתוך מת-מחשבתו, שזה בסתר, שאף אחד אינו יודע מחשבותיו, ומדמה לעצמו פאלו במקומו אין אלקות, אזי נפרעין ממנו בגלוי, שענישו הוא, שמתגלה אחר-כך קולנו ברבים, שהוא שרץ' השורץ על הארץ — שרן, רמאי, צבוע, ובגיד אדם נתרקם ממנו, וצריך שתדע, אשר "אחד שזגג ואחד מזיד בחלול השם", כי בדרך כלל בכל צון יש ענין של שוגג, ששגג ולא ידע שהיה שבת וחלל שבת, או לא ידע שזה אסור, וכן בשאר אסורין היה שוגג, אזי ענישו אינו חמור כל-כך מאחד שחטא במזיד, שיודע אסור שבת ומחללו, וכדומה בשאר עברות, מה שאין כן

בחלול השם, הינו קשעושה חלל באין סוף נכשלים זה ולא דיילי אינני מינה. לכך נרין ברוף הוא, ונרמה לו שבמקומו אין שם השם לעשות לה הרחקה יחירה: ו הלומד על מנת יתברך, שם כבר אין נפקא מינה שוגג או מזיד, ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד. גרסיין. כי אדם צריך תמיד לזכר, שהקדוש-ברוך-הוא והוא פיושא. הלומד על מנת להיות תמיד עוסק

מסבכו עם אורו האין סוף ברוף הוא, כי אין בלעדי ברוף חלל, ונהל לכל דומם, צומח, חי, מדבר, זה לבוש לגבי אין סוף ברוף הוא, אין דבר שלא ימצא בו אלקות, וזה "אחד שוגג" — הן שהוא שוגג, צריך לזכר תמיד את האחד —

אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם: ו רבי ישמעאל בנו אומר, הלומד על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמד וללמד, הלומד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמד וללמד לשמו ולעשות.

אחדותו יתברך, "ואחד מזיד" — הן שהוא מזיד, צריך לזכר תמיד את האחד — אחדותו יתברך, ולא יעשה, חס ושלום, חלל, שזה חלול השם, שעושה חלל באין סוף ברוף הוא, ואם תאמר: אם יודע שהכל לכל אורו יתברך, הרי זה לא יחטא, אלא בנה יש כבר חלוקי עברה,

שוגג או מזיד, הכל כפי התגברות יצרו עליו. והכלל, שהוא תמיד צריך לזכר מננו יתברך, איך שהאור מסבכו. ואם אף-על-פי-כן מתגבר עליו יצרו להכשילו בין בשוגג ובין במזיד, על-כל-פנים יעשה תשובה, או יתאנח בעת שעושה עברה, חס ושלום. אשר אמר רבנו ז"ל: כשאדם מתאנח בעת שעושה עברה, על-כל-פנים אין למלאך המשחית איברים שלמים, כי מכל עברה שאדם חוטא — בורא מלאך משחית, אבל אם מתאנח בעת עשותו העברה, אזי חותף להמלאך המשחית את ידיו ורגליו, ומעור את עיניו, ונעשה בעל מום. ואז רואים שהאדם הזה אפלו בעת שעושה עברה, חס ושלום, לא היתה כנתו להקעיסו יתברך, אלא לא היה יכול להתגבר על יצרו, כי הלא מתאנח בעת שעושה עברה, ואינו מחלל שמו יתברך, הינו שאינו עושה חלל שהוא בחינת חלול השם, בשמו יתברך, שהוא האור האין סוף ברוף הוא, אלא יצרו בער בו מחמת רתחת הדמים שבו, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א, סימן עב), שתיצור הרע שבאדם בא מחמת רתחת דמיו, ואז אין נפרעים ממנו בגלוי, כי הקדוש-ברוך-הוא יודע תעלומות לבבו, שרצונו לעשות רצונו יתברך, אלא הוא אינו יכול להתגבר עליו, והבן למעשה.

ו רבי ישמעאל בנו אומר: הלומד תורה על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמד וללמד, והלומד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמד וללמד לשמו ולעשות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר רבי ישמעאל היה בעת גזרות אדרינוס קיסר, שגזר שלא ילמדו תורה למלמדים, ולא יקלמו את המצוות, וכל מי שיעבר על גזרתו ירגז. ולכן אמר הסנא הקדוש: "הלומד תורה על מנת ללמד", על אף שקשור במסירות נפש שיהרגו אותו, אף-על-פי-כן מי שלומד תורה במסירות נפש כזו

מכרכא לאשונה ועיקר: ז ואל תעשם עטרה — על מנת ללמד את אחרים, ואינו מפקח להתגדל בהם. שלא תאמר אלמוד כשניל שאכרכא רבי וישיבני כראש אלל למוד מאככנה וסוף הכבוד לנו: ולא קרדום לחפור בהם. ואל תלמוד מורה

ז רבי צדוק אומר, אל תפרש מן הצבור ואל תעשה עצמך פעורכי הדינים אל תעשם עטרה
על מנת ללמד לאחרים, ומכל שכן ללמד לאחרים, וימלאו וילמד לאחרים, ואין לו מה לפחד, כי מי שמוסר את נפשו ללמוד

הקדוש ברוך הוא שומר אותו, ומרבה שכרו בעולם הזה ובעולם הבא, ומכל שכן ללמוד על מנת לעשות, שהוא מוסר את נפשו ללמוד בעת הגורת המלכות, שלא לעשות ולקיים את המצוות, והוא מלמד את אחרים איך לקיים את המצוות מעשיות, על אף שזה גובל במסירות נפש, על ידי זה זוכה "שמשפיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות", שזכותו גדולה מאד מאד בשמים, כי אשרי מי שמוסר את נפשו בעת הגורת המלכות, והוא מקבץ קבוצים ומלמד תורה לאחרים, וכן מעורר ולעשות ולקיים את המצוות, ועל ידי זה שכוונו גדל מאד בשמים, ומה גם שזוכה בזה העולם לכל טוב אמתי ונצחי, ושמו הקדוש מתפרסם בכל העולם פלו, וכמוכא בזה (תרימה כחה): מא חזי, כל מאן דאחיד בידו דחבא, ואשפיל ביה למשבק ארקה בישא, איהו אסתלק בתלת סלואין מה דלא אסתלק הכי בר נש אחרא, גרים לאכפניא סטרא אחרא, וגרים דאסתלק קדשא בריך הוא ביקריה, וגרים לקימא כל עלמא בקיימיה לעילא ותמא, ועל האי בר נש פתיב (פלאכי ב. ה): "בירתי היתה אתו החיים והשלום", ונכי לקמחי בגין לבנוי, ונכי בהאי עלמא, ונכי לעלמא דאתי, כל מארי דינין לא יכלין למידן ליה בהאי עלמא ובעלמא דאתי, עאל בתריסר תרעי ולית מאן דימחי בדיה. ועל דא פתיב (תהלים קיב): "גבור בארץ יהיה ורעו דור ישירים יברך, הון ועשר בביתו, וצדקתו עמדת לעד, ורח בחשף אור לישירים" וגו', והבן למעשה.

ז אל תפרש מן הצבור: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר כל בר ישראל צריך להתאחד יחד עם כלל נשמות ישראל, כי כלם הם קומה שלמה, וככל שמתאחדים יחד, כן מאידך עליהם שכינת עז ותבור, כי כלל נשמות ישראל ביחד היא השכינה, שעל ידם שורה השכינה בעולם, וכשחסר רק אחד, גורם שתסתלק שכינת מישראל. וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (בבא קמא פג.) על הפסוק (במדבר ל. ה): "ויבגזה יאמר שובה הוי"ה רבבות אלפי ישראל", ללמדך, שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות, חסר אחת, והיתה אשה מעברות ביניהם וראויה להשלים, ונבח בה פלב והפילה, נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל; ולכן מזהיר התנא, ש"אל תפרש מן הצבור", אלא תתחבר יחד עם כלל נשמות ישראל, כי בזה תשורה שכינת עז ותבור בעולם. "ואל תעשה עצמך פעורכי הדינים", וזה רק בתנאי, שלא תעשה את עצמך פעורכי הדינים שדנים את האדם, כי צריכים מאד מאד לברח מלדון בגני אדם, כי טבע של אדם לדון את הזולת לכף חוב, ולכן כדי שלא תפרש מן הצבור, מזהיר אותך, שלא תהיה דין ולדון את הזולת, כי לבסוף תדונו לכף חוב, ועל ידי זה תגור מן הצבור ותגורם את כל הצרות, כמאמרם ז"ל (שבא קמא ט. א): אם ראינו דור שצרות רבות באות עליו, צא וברך בניי ישראל, שכל פרענות שבאה לעולם, לא באה אלא בשביל דיני ישראל; וכל זה בא מחמת שלומיים תורה שלא לשמה אלא לקנטרי, ולכן מזהיר התנא הקדוש: "אל תעשם עטרה להתגדל בהם", כשאתה לומד תורה, אל

תעשה מזה עטרה להתגדל בה, כי בודאי לא תוציא משפט צדק, כי מי שאינו לומד תורה לשמה, ולשם אל עולם, הוא בא לידי עוות הדיו, ועל-ידי-הוא מוציא משפט מקל, פמוכא בדברי רבנו ו"ל

(לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן סא); כי מקל הלמודים שאדם לומד צריך ללמד אף להנהיג את נשמות ישראל, ועקר ההנהגה צריכה להיות — לדון אותם לכף זכות, וזו

נקראת שלמות הלמוד, שלומד על מנת להוציא את אחרים מחובתם, ולהנהיג אותם בדרך אמת, כדי שגם הם יוכלו להתקרב אל הקדוש-ברוך-הוא, ולהקשיב את שכנינת עצה? תברך למשה. ועל זה אמר: "ולא קרדום להפוך בהם", שתלמד תורה לשמה, כדי לקרב את נשמות ישראל אליו תברך, כי קרדום בו פורתים עצים, ולא חופרים בורות, ואם לוקחים קרדום וחופרים בו, אזי נפגם הקרדום, ומה גם שלא ברת את העץ, מה שאין בן, אם פורתים את העץ, אזי העץ נכרת, והקרדום אינו נפגם, כמו-כן מי שלומד תורה לשמה כדי לקרב את נשמות ישראל אליו תברך, על-ידי-המצליח מאד, בדרך הקרדום שפורת עצים, מה שאין בן אם ללמד תורה שלא לשמה על מנת לקנטר, לא די שלא יקרב בגי' אדם אליו תברך, אלא הוא בעצמו? פגם, בדרך שחופרים בור עם קרדום. "וכך היה הלל אומר: ודאשתמש בתגא" — מי שמשמש בתורה של תורה להנאתו ולצרכו, "חלף" — מת ונתבשל מן העולם, "הא למדת" מקל זה, "כל ההנהגה מדברי תורה, נוטל חיו מן העולם"; ופרש רבנו ו"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן קנז): אם

כדי לעשות ממנה מלאכה שתפרנס זה כמו קרדום למסור זה. שהעושה כן מועיל בקדושתה של תורה ומייב מימה זידי שמים כמי שנהנה מן ההקדש. ומלמדי חינוקות נוטלין שר שימור החינוקות בלעד שמשמרין אותן שלא ישעו ויזיקו ושכר פיסוק טעמים. שאין הרב חייב לטרוח וללמד לתלמידים פיסוק הטעמים אבל שר לימוד אסור ליעול. דכתיב (דברים ד) וזאת צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חוקים

ומשפטים כאשר צוה ה' אלהי מה אני כנסת אף אתם חסדים. וכן הדין אסור ליקח שכר פסוק הדין אלא שכר בטלה בלעד דבר שהוא ניכר כמה מפסיד מבטול מלאכתו כדי לשמוע טענות בעלי הדין ובלעד שיטול משניהם כשזה ואם נוטל יותר מזה דינו בטלים. ומה שהחירה תורה לתלמיד חכם ליהנות מדברי תורה הוא שתמכר סמורו בשוק קודם כל אדם וגם שיפטר מכל מסים ועולים וארנוניות. ואפילו כסף גולגלתא חייבין הצבור לימן עליו. ואפילו הוא עשיר ויש לו ממון הרבה יכול הוא לשאול דין שיפטר. ואם תלמיד חכם מולה הוא ומדוכא ציטורין ומרביץ העם להביא מנות גדולות מפני כבוד תורתו מנוה עליו שיטול ואין זה בכלל נאות מדברי תורה הואיל ואי אפשר לו להפטרם בדרך אחר. וכן תלמיד חכם שמינו אומה הציבור עליהם פרנס או ראש הסדר ומתעסק בצרכי צבור. מותר לו ליקח מהם פרס ואפילו שכר הרבה יותר מכדי פרנסתו כדי שיהיו מונומיו בריוח ומתוך כך יהי גדול ויראוי ומאוים בעיניהם כדאשכחן בכהן גדול דכתיב ציה הגדול מאמיו ודרשו חכמים גדלוהו מאמיו שיהיו אמוי ככהנים מעשירים אומה משלחן. וחכמים הראשונים שהיו נמנעים מזה מדת חסידות

שלומד תורה לשמה, ולשם אל עולם, תמה אני ודבק עצמו לדברי תורה היוצאים מפי הצדיק, אף אפשר אחר-כך לסבל ולחפץ חיי עולם הזה, פי הצדיק פשלומד תורה, הוא לומדה

היתה זהם אצל לא מן הדין: ה כל המכבד את התורה. הדורש הספרות והימרות שמורה ומלאה טעם על קון וקון לומר שאין זה דבר לנטלה אין לך כבוד מורה גדול מזה. אי נמי המכבד ספר מורה ומכבד לומדי תורה והעוסקים

זה כל אלו בכלל מכבד את המורה הן: ט החושך עצמו מן הדין. במקום שיש גדול ממנו. אי נמי אומר לבעלי הדין שיתפסרו: פורק ממנו איבה. שהיואל מניח דין חייב שוגר לדין שאומר כלבו לא היפך כזוכי: וגזל. שמה יחייב הזכר ומנאל שגזל צא על ידו: ושבועת שוא. שמה

העולם: ה רבי יוסי אומר, פל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות. וכל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות: ט רבי ישמעאל בנו אומר, החושף עצמו מן הדין, פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא.

כדור מרמ"ח איברים ושס"ה גידים, כנגד רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, ולכן אם בר ישראל מוסר את נפשו ו"מכבד את התורה", שכלולה מרמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, ומה גם שמשפדל מאד מאד ללמד את התרנג"ג מצוות, ולבצע לשמור ולעשות ולקיים, על-ידי-יהוה "גופו מכבד על הבריות", שפלים מכבדים אותו, כי על-ידי למוד תרנג"ג מצוות, שלומד על מנת לשמור ולעשות ולקיים, על-ידי-יהוה מודפכים רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, ומאירים באור אלוקי, ועל-ידי-יהוה פלים מכבדים אותו. ואמר "על הבריות", שהוא עולה למעלה על כלם. ואמר "על הבריות", שנה פלול גם על חיות, כי גם חיה הוא בריה, שנתקנים אצלו (בראשית ט, ב): "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הרצין ועל כל עוף השמים" וגו', ולהפך "וכל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות", שאינו נזהר בקיום המצוות — רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, ומכל שכן שאינו לומד בהם, על-ידי-יהוה אין מודפכים איבריו וגידיו, ולכן הוא מחלל בעיני הבריות, שאף אחד אינו מכבד אותו, וכל החיות אינן מפחדות ממנו, כי סר צלו מעליו. ולכן אשרי האדם שזוהר לכבד את התורה, על-ידי שלומד את התרנג"ג מצוות, וחוזר עליהם תמיד, שבעל-ידי-יהוה ינדפכו רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, ופחדו יכל על בני-אדם ועל החיות, וככלם יכבדו אותו, מפני כבוד אלוקי הגנוז והטמון בו, והגן למעשה.

ט החושף עצמו מן הדין, פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר יש בני-אדם שדוחקים עצמם להיות רבנים או דינים, ואינם יודעים במה זה גזל, הרי אם האילת יפסיד בדין תורה, או שישנא אותו, ואם אין בו יראת שמים, ויחייב את הזכאי וינכח את החייב, הרי זה עובר בגזל, ואם יאלצו להשבע, הרי זה גורם לשבועת שוא, מה שאין כן פשהוא בורח מפל זה, הוא מונע עצמו מלהקשיל בעברות תמורות. ואם תאמר: הרי צריכים רבנים יראי השם, שפסקו הלכה או דיני תורה? זה רק אם יבואו אליך שני הגדודים, ויבקלו מה שתאמר להם, פמוקא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מהרי"ן, חלק ב', סימן פ'), אשר עקשו אין הפגנה לשם שמים,

והאדם צריך לברח מפרסום, אלא כשִׁבְאוּ יחייב שזועה למי שאינו חייב זה ונמא מציא לדי לפניו בעצמם, ויקבלו את דבריו, וזהו "החושף עצמו" פרוש שמונע את עצמו, מלשונו (בראשית כב, יב): "ולא חשפת", שהוא לשון מניעה, הינו

שמונע עצמו מלהיות דין, הממנה: י אלא תהי דן יחיד. אף על פי שמיד מומחה יכול לדון. מדרכי המסירות הוא שאפילו מומחה לא יחא דן יחיד. ודוקא כשלא קבלוהו בעלי הדין עליהם לדין אלא קבלוהו בעלי הדין עליהם. דן יחיד ואפילו מדרך מסירות: שאין דן יחיד

והגם לבו בהוראה, שוטה רשע וגם רוח: י הוא היה אומר, אל תהי דן יחיד, שאין דן יחיד אלא אחד. ואל תאמר קבלו דעתי, שהם רשאים ולא אתה: יא רבי

להיות פוסע על ראשי העם, ודן את הדין, שזה "והגם לבו בהוראה", הרי זה "שוטה רשע וגם רוח", שפועה מתעב בעיני הבריות, ולא יכולים לסבא אותו, ולבסוף מגרשים אותו,

שזה שוטה רשע וגם רוח — ראשי תבות: ג'ר'ו'ש', שמגרישים אותו מהעיר, כי בני אדם אינם סובלים שקרן, רמאי, צבוע — ש'ר'י' השורץ על הארץ. וכלם נתרמקים ממנו. ולכן לא כדאי דוקא לדחוק עצמו להיות דין או מנהיג, כי יסבל אחר-כך חרופין וגדופין, קרייות וצער ויסורים, ויסבל סבל הרבים, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקושי'מותר'ו, חלק א, סימן עא), שקשה מאד להיות מפרסם, כי זה מדיק לו מאד, וצריך לסבל יסורים בשביל רבים, והבן למעשה.

י אל תהי דן יחיד, שאין דן יחיד אלא אחד: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין מציאות בלעדיו יתברך כלל, והוא יתברך מחיה ומנהיג ומקים את כל הבריה פלה, דומם, צומח, חי, מדבר, הם עצם עצמיית אלקותו יתברך, והכל לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, ולכן צריכים לדעת, שרק הוא יתברך אחד, ואין בשר ודם אחד, כי אחד זה רק הקדוש ברוך הוא — אחדותו יתברך, אחד יחיד ומיוחד, מה שאין בן בשר ודם יש בו שתפים, כמאמרם ז"ל (נה לא): שלשה שתפין יש בָּאָדָם, הקדוש ברוך הוא, אביו ואמו. אביו מורייע הלבן, שממנו עצמות וגידים וצפרונים, ומח שבראשו, ולבן שבעין. אמו מזרעת אדם, שממנו עור ובשר ושערות, ונשחור שבעין. והקדוש ברוך הוא נותן בו רוח ונשמה וקלסתר פנים, וראית העין, ושמיעת האזן, ודבור פה, והלוח הרגלים, וכיניה והשפלה. וכיון שהגיע זמנו להפטר מן העולם, הקדוש ברוך הוא נוטל חלקו, וחלק אביו ואמו מניח לפניהם. נמצא, שרק הוא יתברך נשאר תמיד יחיד. ולכן אסור לאדם לדון את הזולת, אלא תמיד ידע, אשר בזולת נמצא אחד — אחדותו יתברך, כי אצל נשאר תמיד הרוח והנשמה. ולכן הזהירנו רבנו ז"ל מאד (לקושי'מותר'ו, חלק א, סימן רכב), לדון את כל בר ישראל לכה זכות, כי אי אפשר לדונו, אלא כשאתה מכניס בו את האחד, שהוא אחדותו יתברך, ואז כבר ממילא תפחד לדבר עליו, ואם תאמר שגם אצלך יש אחדותו יתברך, ותרצה להגיד דעות, על זה אומר התנא הקדוש: "ואל תאמר קבלו דעתי, שהם רשאים ולא

אתה. הוֹלֵא וְנִרְפָּא אִוְסֵס עִמָּךְ רַחוּי סִיפֵסֵס הֵדִין עַל אִתָּהּ", הֵינּוּ שִׁפְטֵי מִדַּת הַחַיִּיק אֶת עֲצֻמָּךְ לְלֵא פִי הַרְבִּיס: יֵא הַמְקִיִּים אֶת הַתּוֹרָה מֵעוֹנֵי. שְׂהוּל כְּלוּם לְגַבִּי הַדּוּלֵת, וְכֵה שְׂאִתָּה שׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ, דְּמוּק לְמוֹנוּת וּמִנְטֵל מִמְלֹאכְתּוֹ כִּי לְנִסְוֹק נִתּוּרָה: תִּדַע שְׂאִתָּה שׁוֹמֵעַ מִיחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׂהָה מֵה הַמְבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מֵעוֹשֶׂר. מִסַּמֵּת רוֹב הַמִּמּוֹן שְׂגָלָה לְנֹו רַבְנֹו ו'ל (לְקוּשִׁי-מִוְהַרְיֹו, חֶלֶק א, סִימָן

נד), שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְצַמֵּס אֶת עֲצֻמוֹ מֵאִין סוּף עַד אִין תְּכִלִּית, וְשׁוֹלֵחַ לְאָדָם רְמוּזִים בְּכֹל יוֹם מְחַדֵּשׁ, עַל-יְדֵי כֹל

אָדָם, כִּי מֵה שֶׁהָאָדָם שׁוֹמֵעַ וְרוֹאֵה, צָרִיף לְדַעַת, שֶׁהַכֹּל בְּשִׁבִילוֹ — לְקַרְבּוֹ אֵלָיו יִתְבַּרְךָ. וְכִמוֹ שְׂאָמֵר רַבְנֵי ו'ל (שִׁיחַת-הַרְיֹו, סִימָן ג), כִּי בְּכֹל הַדְּבָרִים צוּעֵק כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ, כִּי מֵלֵא כֹל הַעֲרִין כְּבוֹדוֹ, וְנֶאֱפִלוֹ מִסַּפְרֵי הַגּוֹיִים צוּעֵק גַם-כֵּן כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ, כִּי כְּבוֹדוֹ יִתְבַּרְךָ צוּעֵק תְּמִיד, וְקוֹרֵא אוֹתוֹ בְּרַחֲמִים וּבְאַהֲבָה וּבְחַבְבָּה גְדוֹלָה, שֶׁיִּחַדֵּר בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה. וְעַל-כֵּן אִתָּה, אֶהוּבִי, בְּנִי! תִּרְאֶה לְהִיּוֹת בָּטֵל וּמְבַטֵּל אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, וְאֵף פַּעַם אֵל תֹּאמֵר אֶת דְּעָתָךְ, וְתִמִּיד תִּדַע, אֲשֶׁר הֵם רְשָׁאִין לוֹמֵר אֶת דְּעָתָם, כִּי בְּהֵם נִתְלַבֵּשׁ אֲמַתַּת מְצִיאֹתוֹ יִתְבַּרְךָ, וְלֵא אִתָּה, שְׂאִתָּה צָרִיף לְהִיּוֹת בָּטֵל וּמְבַטֵּל לְבִמְרִי אֵל הָאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְאֹו תִזְכֶּה לְקַבֵּל רְמוּזִים מִכֹּל אָדָם. וְזֶה שְׂאָמֵר רַבְנֵי ו'ל (לְקוּשִׁי-מִוְהַרְיֹו, חֶלֶק א, סִימָן רד), שֶׁעַל-יְדֵי שְׂאָדָם שׁוֹתֵק, וְאִינוֹ מְדַבֵּר אֶפְלוֹ דְּבוּר טוֹב, אֹו מִחֲשַׁבְתּוֹ עוֹלָה עַד הַכְּתוּר, שְׂהִיא הַמְחַשְׁבָּה הַקְדוּמָה, וְנִקְלָל בְּאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

יֵא כֹל הַמְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעוֹנֵי, סוֹפוֹ לְקַיְמָה מֵעוֹשֶׂר: צָרִיף שְׂתִדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עַל כֹּל אָדָם עוֹבֵר כֹּל מִינֵי צְרוֹת וְנִסְוֹרִים, דְּחֻקוֹת וְעֲנִיּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, עַד שֶׁהוּא נִשְׁבֵּר לְבִמְרִי, וְחֻשְׁף בְּעַדוֹ וְלֵא אוֹר, כִּי נִסְתָּר וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ, וְנִדְמָה לוֹ כְּאִלוֹ אֶבֶד מְנוּס וְחֻקָּה מִמֶּנּוּ, עִם כֹּל זֹאת אִם הוּא מְחַזֵּק אֶת עֲצֻמוֹ בְּתוֹף תִּקְוָה וְהַעֲנִיּוֹת וְהַעֲצֻמוֹת וְהַקְטֵנוּת שְׂעוּבָרִים עֲלָיו, וְהַמְקַיֵּם אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, לְבִסּוּף יִתְרַחֵב לוֹ, וְיֵאִיר עֲלָיו מֶלֶךְ הַכְּבוֹד בְּהַעֲרָה נוֹרָאָה וְנִפְלְאָה מְאֹד, שֶׁזֶה הַעֲשִׂיּוֹת הַכִּי גְדוֹלָה, שְׁזוֹכָה לְגִדְלוֹת הַמַּחֲזִין, אֲכֵל לְהַפֵּךְ "וְכֹל הַמְבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מֵעוֹשֶׂר, סוֹפוֹ לְבַטְלָהּ מֵעוֹנֵי", אִם יֵשׁ לְאָדָם גְּדוּלוֹת הַמַּחֲזִין, וְנִבְּוֵק בּוֹ יִתְבַּרְךָ, וְאֵף-עַל-פִּי-כֵּן הוּא מְתַרְשֵׁל מִקִּיּוֹם מַעֲוֹת מֵעֲשִׂיּוֹת, וּמִכֹּל שֶׁכֵּן מִלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, לְבִסּוּף יִפֵּל בְּנִפְלְאָה גְדוֹלָה מְאֹד, וְיִצְבְּרוּ עֲלָיו נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמְרִים, שֶׁזֶה עֲנִיּוֹת בְּרוּחָנִיּוֹת, וְלֵא יִיכַל לְהַחֲזִיק מִמֶּנּוּ. וְלִכֵּן רָאֵה, אֶהוּבִי, בְּנִי! לְהַתְחַזֵּק בְּכֹל מִינֵי אֶפְסִים שְׂבָעוּלִים, אֶפְלוֹ שְׁמֵר לָךְ מְאֹד, וְנִדְמָה לָךְ כְּאִלוֹ אֶבֶד מְנוּס וְחֻקָּה מִמֶּנּוּ, כִּי כֵלֵם עוֹמְדִים בְּנִדָּךְ, וְנֶאֱפִלוֹ חֲבִירֶיךָ וְיִדְרִיךְ וְהַקְּוֹבִים אֵלָיךְ עוֹמְדִים מִגְּדָךְ, וְצָר וּמַר לָךְ מְאֹד, עִם כֹּל זֹאת רָאֵה לְחַזֵּק אֶת עֲצֻמָּךְ בְּאֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבַּרְךָ, לְיַדַע שֶׁגַם בְּתְכִלִּית הַחֻשְׁף, גַּם שֵׁם נִמְצָא אִלוֹפוֹ שֶׁל עוֹלָם, כִּי אִין בְּלַעֲדֵי דְּיִתְבַּרְךָ כֵּלֵל, וְהוּא יִתְבַּרְךָ לֵא יַעֲזֹב אוֹתָךְ, וְכֹל יִמֵּי! שֶׁתְּחַזֵּק אֶת עֲצֻמָּךְ בּוֹ יִתְבַּרְךָ, שׁוּם בְּרִיָּה לֵא תִּחַבֵּל לַעֲשׂוֹת לָךְ רַע. וְצָרִיף שְׂתוֹכֵר אֶת זֹאת תְּמִיד, כִּי לֵא בְּכֹל פַּעַם מְאִירָה לְאָדָם גְּדוּלוֹת הַמַּחֲזִין, שֶׁזֶה נִקְרָאת עֲשִׂיּוֹת, אֲלֵא יֵשׁ תְּרִבָּה פַּעֲמִים שֶׁהָאָדָם נוֹפֵל בְּקִטְנוּת הַמַּחֲזִין, שֶׁזֶה נִקְרָאת עֲנִיּוֹת, וְכִמְאָמֵר ו'ל (גְּדִרִים מ.א): אִין עֲנִי אֲלֵא מִדַּעַת, וְאֹו דִיקָא בַּעַת הַעֲנִיּוֹת, הֵינּוּ קִטְנוּת וְחִלְשׁוּת הַדַּעַת שֶׁהוּא נִמְצָא בּוֹ, שֶׁם חֻזֵּק עֲצֻמוֹ בְּאִלוֹפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֹו דִיקָא יִתְהַפֵּךְ הַכֹּל לְטוֹבָה, וְיֵאִיר עֲלָיו מֶלֶךְ הַכְּבוֹד בְּעֲצֻמוֹ בְּהַעֲרָה נוֹרָאָה וְנִפְלְאָה מְאֹד, אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁמְחַזֵּק אֶת עֲצֻמוֹ בַּעַת עֲנִיּוֹת וְקִטְנוּת וְחִלְשׁוּת הַדַּעַת,

שאז תגלה אליו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, שמאיר בכל העולם כלו, כמו שכתוב (יהונקאל מג. ב): "וְהָאֵרֶן הָאִירָה מִכְבֹּדִי", והבן למעשה. **יב הוי ממצט בעסק ועסק בתורה: צריך שתדע, אהובי, בני!**

שהתנא הקדוש ניתן לך עצה שתמצט בעסק, אף שאמה צריך לעסק בעסק בשביל פרנסתך, עם כל זאת ראה למצט בעסקי העולם הזה, ועסק בתורה בהתמדה ובה, ואז תראה שהברכה תהיה מצויה בך. אבל עליך לדעת, שאף שאמה מוסר את נפשך וממצט בעסק ועוסק בתורה בהתמדה ובה, אל תתנא על זולתך. ולזאת אמר: **"והוי שפל רוח בפני כל אדם"**; כי עקר השלמות בלמוד התורה הקדושה, שיתחייב את עצמו ללא כלום, במאמנם ו"ל (פצנית ז) מה מים מניחין מקום גבה והולכין למקום גמור, אף דברי תורה אין מתקמין אלא במי שדעתו שפלה. ואל תאמר, שלפעמים אמה עסוק בעסק, וקשה לך למצט עכשו בעסק בשביל הלמוד, כי אמה טרוד בעסקיך, אל תאמר זאת, כי זכור תזכר, אשר **"ואם בטלת מן התורה"** בשביל כל מיני תרוצים שבעולם, דע, שלבסוף **"יש לך בטלים הרבה כנגדך"**, הינו שהסמ"ך-מ"ם כבר ידאג, שתמיד תהיה עסוק בעסקים, ותצטרך לבטל מהתורה, עד שלא תלמד כלל. וזכור תזכר, אשר **"ואם עמלת בתורה"**, וזה בא לך מאד קשה, כי אמה עמל ונגע לחטף מתוך עסקך — תורה, ללמד תורה, אשר זה העקר, פמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מדר"ו, חלק א, סימן רפד), ששואלים את האדם (שבת לא): קבעת עתים לתורה? קבע הוא מלשון גולה, כמו שכתוב (משלי כב, כג): **"קבע את קביעתם נפש"**, הינו ששואלים את האדם, אם גול מהזמן שהיה טרוד בעסקיו, אם גול מהם עתים לתורה, כי צריך האדם לחטף ולגול עתים לתורה מתוך הטרדה והעסק, ונדמה לך — מה כבר שנה הלמוד שאמה חוטף וגול מתוך הטרדות והעסקים שאמה עוסק בשביל גיעת פרנסתה, אל תאמר זאת, כי בודאי **"יש לו שך הרבה לתן לך"**, שאין אמה יכול לתאר ולשער את גדל הנכות שיש לך, ואת השך הגדול שתקבל על זה, שהטפת למוד התורה הקדושה מהעסק שעסקת, כי זה מאד מאד חשוב למעלה — כשאדם חוטף למוד התורה הקדושה מתוך הדחק והטרדות, והבן למעשה.

ממצט בעסק, ועסק בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם. ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך. ואם עמלת בתורה, יש לו שך הרבה לתן לך: יג רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד. והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד. תשובה ומעשים

יג העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד. תשובה ומעשים טובים פתרים בפני הפרענות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין בלעדיי תברך

קלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, וצריכים להחזיר בעצמו ידיעות אלו, שלא יסיח דעת ממונו ותברך כרגע, וזה געשה על ידי קיים המצוות, כי כל מצוה ומצוה שבר ישראל מקנים, מקשרת אותו אליו ותברך, ומזכירה לו את הקדוש ברוך הוא, כי מצוה היא לשון צוואה, שמחברת אותו אליו ותברך, ולכן זכר וגם זכר, אהובי, בני! "העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד", כי כל מצוה ומצוה שמתקנים, היא תהיה לך פרקליט ומליץ ישר בעולם הבא, וכתבאמרם ו"ל (סוטה ג): כל העושה מצוה אחת

בעולם הזה, מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא; ולכן אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם קלל, אלא מרבה בעשית מצוות, שעל ידי זה קונה לעצמו פרקליטין הרבה, כי על ידי כל מצוה ומצוה, הוא בורא מלאך, כמאמרם ו"ל (שמות נב, פדשה לב, סימן ו): עושה אדם מצוה אחת, הקדוש ברוך הוא נותן לו מלאך אחד לשמרו, שגאמר (תהלים לד, ח): "חנה מלאך ה' ה' ה'", עושה שתי מצוות, הקדוש ברוך הוא נותן לו שני מלאכים לשמרו, שגאמר (תהלים צא, יא), "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך", עשה הרבה מצוות, נותן לו הקדוש ברוך הוא חצי מנהגה, שגאמר (תהלים צא, ו): "פל מצדך אלף ורובה מימנך", והוא חצי מנהגה, שגאמר (תהלים סח, יח): "רכב אלהים ורבתים אלפי שבואן"; ולהפך, חס ושלום, כשאין לאדם שכל, "והעובר עברה אחת, קונה לו קטגור אחד", כי על ידי כל עברה שאדם עושה, הוא בורא מקטרג אחד שמקטרג עליו. ואמרו חכמינו הקדושים (ויאמ לו): עברה מטמטמת לבו של אדם, ולכן צריכים לשמור מאד מאד לא לעבר, חס ושלום, שום עברה, כי זה מרחק אותו ממונו ותברך, עם כל זאת עליך לדעת, אהובי, בני! אפלו שפך עברת, חס ושלום, איזו עברה, צדין יכולים לחזור בתשובה, כי אין שום יאוש בעולם קלל. וזכר גם זכר, אשר "תשובה ומעשים טובים, בתריס בקני הפרענות"; כי בזה שמתחזר בתשובה שלמה, ומעשה מעבשו רק מעשים טובים, על ידי זה יגנו עליך, שלא תבוא עליך, חס ושלום, שום פרענות, ותהיה שמור מפל מיני מזיקין, שדים ורוחין, שנבראים על ידי עברות שהאדם עובר, רחמנא לצלן, כי התשובה שורפת אותם לגמרי, ולא נשאר מהם כלום. ולכן ראה, אהובי, בני! לחזור בתשובה שלמה על כל מה שעברת, ותתודה אליו ותברך, כי עקר התשובה היא ודאי דברים, ואמרו חכמינו הקדושים (תורת פנים בתקנים): אמר הקדוש ברוך הוא, מיד שהם מתודוין לפני, אני מוחל להם; והנן למעשה.

יד כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים: צריך שתדע, אהובי, בני! כשמחפסין נשמות ישראל יחד לדון בטובת נשמות ישראל, ואיך יכולים להציל את הדור ממנינים ואפיקורסים, אם הכנסיה היא לשם שמים, שכל מגמתם היא רק איך להציל את נשמות ישראל, ואיך לעשות טובה להזולת, כנסיה כזו סופה להתקיים, מאחר שאין פה שום פנונה מעניגי פאליטיק של שקר, אשר צדיקים אמרו פאליטייק עולה כמספר עמל"ק, כי אם מוקרים את נפשם רק לראג בעבור טובת נשמות ישראל, איך להצילם מפל מיני דעות נפקדות, שגובלות עם מינות ואפיקורסות, ולהחזיר בהם אמונה פשוטה בו ותברך, וכן עוסקים להציל את נערי בני ישראל, ולזכותם להתחתן בגיל צעיר, שלא יכשלו בפגם הבריות, כנסיה כזו סופה להתקיים, אפלו שתהיה על זה הרבה התנגדות, מה שאין כן "כנסיה שאינה לשם שמים",

אֵלָא הַכֹּל פְּאִלִּיטִיקָה שֶׁל שָׁקֵר, שְׁעֵמֶל"ק נִמְצָא שָׁם, כְּנִסְיָה כּוֹן לֹא תַחֲזִיק מַעֲמֵד בְּשׁוֹם פְּנִים וְאִפֹּן. וְלָכֵן אֵלוֹ הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר מוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם בְּשִׁבִיל גְּשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהוֹלֵךְ לָהֶם

וּכְבוֹד חֲבִירָךְ כְּמוֹרָא רַבָּךְ. דְּלֹאמַר לִיה אֲהִינן לְמִשָּׁה (בַּמְדַּבֵּר יב) כִּי אֲדוּנִי, וְאֲמִי גֹדֵל מִמֶּנּוּ כְּשֵׁנִים הִיא וְקִמִּי לִיה אֲדוּנִי: וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמִיִם. דְּכַמֵּיז (שם) מִן אֲדוּנִי מִשָּׁה כְּלֹאֵם כְּלֹאֵם מִן

לְהַתְקִיִּים: טו **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ אֹמֵר, יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידֶךָ חֻבֵּיב עֲלֶיךָ בְּשִׁלְךָ, וְכְבוֹד חֲבֵרְךָ כְּמוֹרָא רַבָּךְ, וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמִיִם:**

בְּחִיבֵיהֶם לְהַחֲדִיר בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ: חֲבֵרְךָ, שְׂדִיעוֹ, אֲשֶׁר אֵין בְּלִצְדִיּוֹ חֲבֵרְךָ כָּלֵל, וְהַכֹּל לְכֹל אֲלָקוֹת גְּמוּרָה הִיא, וְדָבָר גְּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ גִּעֵשָׁה מִצְעוּמוֹ, אֵלָא בְּהַשְׁגַּחַת הַמַּאֲצִיל

הַעֲלִיזוֹן, וּמוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם לַחֲתוּן אֶת בְּנֵי הַנְּעוּרִים בְּגִיל צְעִיר, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְשְׁלוּ בְּפָגַם־הַבְּרִית, בְּיַדֵּי יְקוּמוֹ עֲלֵיהֶם רְשָׁעִים אַרְוּרִים, שֶׁכֹּל בְּנִיּוֹתֵיהֶם זֶה פְּאִלִּיטִיק, שֶׁהֵם שְׁלֹחֵי עֵמֶל"ק, עִם כָּל זֹאת אֵין אֵין מִה לְהַתְפַּעֵל כָּלֵל, מֵאֲחֵר שֶׁכְּוֹנְתָם הִיא רַק לְשֵׁם שְׁמִיִם, עֲלֵיהֶם לְדַעַת, שֶׁהַקְּבוּצָה שֶׁמִּתְקַבְּצוֹת גְּשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל יַחַד לְשֵׁם כְּנִסְיָה לְשֵׁם שְׁמִיִם, זֶה יִתְקַיֵּם עַד סוּף כָּל הַדְּרוֹת, מִה שְׂאִין בֶּן אֵלוֹ הַקְּלִיִּים וְרִיקִים, שְׁגַם־בֶּן עוֹשִׂים קְבוּצִים שֶׁמְקַבְּצִים אֶת גְּשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל יַחַד, וְאֵינֶם דּוֹאֲגִים לְקַדְשַׁת נְעִירֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְרָם מִחַטָּא, וְאֵינֶם דּוֹאֲגִים לְהַחֲדִיר אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ: חֲבֵרְךָ בֵּין גְּשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, זוֹהִי כְּנִסְיָה שְׂאֵינָה לְשֵׁם שְׁמִיִם, יַדַּע לָךְ, אֲהוּבִי, בְּנִי! שְׁסוּפֶם לְהַתְבַּטֵּל לְגַמְרִי. וְלָכֵן אִם לִקְחָתָה עַל צַעֲמָךְ מִשִּׁמְיָה וּשְׁלִיחוֹת קְדוּשָׁה לְקַבֵּץ אֶת גְּשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלִהַחֲדִיר בְּהֵם אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ: חֲבֵרְךָ, וְלִדְאָג שְׁבִינֵי הַנְּעוּרִים יִתְחַתְּנוּ בְּגִיל צְעִיר, אִף שֶׁיְקוּמוּ עֲלֶיךָ רְשָׁעִים אַרְוּרִים, עַרְב־רַב, אֵל תַּפְחֵד כָּלֵל, כִּי כְּנִסְיָה שְׁלֶךְ הִיא לְשֵׁם שְׁמִיִם, וְסוּפָה לְהַתְקִיִּים, כִּי סוּף הַכְּבוֹד לְבוֹא, וְאֶפְלוֹ אֵלוֹ שֶׁהַתְּנַגְּדוֹ עֲלֶיךָ, לְכִסּוּף: פְּלוֹ תַחַת וּבְלִיד וְיִתְבַּטְּלוּ לְגַמְרִי, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה. טו יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידֶךָ חֻבֵּיב עֲלֶיךָ בְּשִׁלְךָ, וְכְבוֹד חֲבֵרְךָ כְּמוֹרָא רַבָּךְ, וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמִיִם: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר רַבְּנוּ ז"ל אָמַר (לְקוּיִטִי מוֹתֵרֵן, חֶלֶק ב', סִימָן ז'), אֲשֶׁר אֲדָם צְרִיף

לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים, הֵינּוּ כְּמוֹ שְׂצָרִיכִים לְהוֹלִיד בְּנִים, וְעַקֵּר הַתְּקִלִּית בְּהַלְדָּת הַבְּנִים — לְהַחֲדִיר בְּהֵם אֲמַתָּה מְצִיאֹתוֹ: חֲבֵרְךָ, וְלִהַמְשִׁיף אֶת הַשְּׂרָשְׁרַת שֶׁהִשְׂרִישׁ אֲבִירָהּ אֲבִינוּ בְּעוֹלָם, לִידַע וְלִהַדְּוִיע וְלִהַנְדוּע, אֲשֶׁר אֵין בְּלִצְדִיּוֹ חֲבֵרְךָ כָּלֵל, וְהַכֹּל לְכֹל אֲלָקוֹת גְּמוּרָה הִיא, כִּי אֲבִירָהּ אֲבִינוּ הִיא רֹאשׁ לְמַאֲמִינִים, וְהַחֲדִיר אֶת אֲמַתָּה חֲבֵרְךָ בְּעוֹלָם, כְּמַאֲמָרֵם ז"ל (בַּפְּדוּר רַבָּה, פְּרָשָׁה יד, סִימָן ב'): אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְאֲבִירָהּ, אַתָּה הוֹדַעְתָּ שְׁמִי בְּעוֹלָם, חֲיִיךָ שְׂאֵנִי מְקַנָּה אוֹתָךְ אֶת הַעֲלִיּוֹנִים וְאֶת הַתַּחְתּוֹנִים; כִּי בְּזֶה שְׂאֲבִירָהּ אֲבִינוּ גִּלְהָ וּפְרָסֵם לְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ אֶת אֲמַתָּה מְצִיאֹתוֹ: חֲבֵרְךָ, הַקְּנָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׂתַהֲיָה לוֹ שְׂתַהֲיָה לוֹ עֲלִיּוֹנִים וְעַל הַתַּחְתּוֹנִים. וְדָבָר זֶה מִסֵּר יְרִישָׁה לְכָלֵל גְּשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שִׁישׁ בְּכָל בֵּר יִשְׂרָאֵל עַל גְּלוּת וּפְרָסֵם אֶת אֲמַתָּה מְצִיאֹתוֹ: חֲבֵרְךָ, וְכַמַּאֲמָרֵם ז"ל (בְּרֹאשִׁית רַבָּה, פְּרָשָׁה נו, סִימָן ז'): אֵין דוֹר שְׂאֵין בּוֹ פְּאֲבִירָהּ; וְלָכֵן צְרִיכִים הוֹלִיד בְּנִים וּבְנוֹת, כְּדִי לְהַמְשִׁיף בְּהֵם אֶת הַאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה בּוֹ: חֲבֵרְךָ, שֶׁקְּבִלְנוּ מֵאֲבִינוּ אֲבִירָהּ, כְּמוֹ שְׂתוֹחַב (יִשְׁעִיה לֵת, יט): "אֵב לְבָנִים יוֹדִיעַ אֵל אֲמַתָּךְ"; וְכֵן צְרִיכִים לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים, לְהַחֲדִיר בְּהֵם אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ: חֲבֵרְךָ, וְכָל אֲדָם יְכוֹל לְקַיֵּם זֹאת — לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים, כִּי

העולם כיון שמרדו כך כאלו מרדו נהקט"ה ומייבס כששנים מדברים יחד ביראת שמים, אזי לניה: זו הוי זהיר בתלמוד. שיהא תלמודך כשאתה מאיר לחברו, ונחשב חברו לתלמודו, נדקוק וכהלכה: שגגת תלמוד עולה ודון. אם מטעה בהוראה ממון שלא דקדקת בתלמוד ומנא

זו רבי יהודה אומר, הוי זהיר בתלמוד, ששגגת תלמוד עולה ודון. יו רבי שמעון אומר, שלשה

כשליף", הינו כשאתה מקים תלמידים, ומחדיר בהם אמונה פשוטה בו ותברך, ומלמד אותם ברכי הקדוש ברוך הוא, צריך שתחשב את בניך ובנותיך ותלמידיך כמו שאתה מחשב את עצמך, ורק כך תוכל לתחדיר בהם את אמתת מציונתו ותברך, אם הם יהיו חשוכים בעיניך כמו שאתה רוצה להיות בעיני עצמך, ותכבדם כמו שאתה רוצה שיתכבדו אותך, עם כל זאת עליך לדעת, אהובי, בני! אשר "וכבוד חברך כמוך רבך"; שחברך הטוב שאתה מקבל ממנו, יהיה חשוב כבודו בעיניך בדיוק כמו שאתה צריך לכבד ולקבד ולירא ולפחד מרבה המלמדך תורה ויראת שמים, ומאיר בה את האמונה הקדושה. "ומורא רבה כמוך שמים", וצריך שתיירא ותפחד מרבה המכניס בה אמונה פשוטה בו ותברך, כמו שאתה צריך לירא ולפחד ממנו ותברך, ואז יקא תוכל לינק דבשא וחלכא מרבה, כי העקר איך זוכים לקבל תורה ויראת שמים ואמונה ברוכה ומזככת מרבו? והו רק על ידי היראה שיש לו מרבו. וכמו שספר הרב הקדוש הבעל הסניא זי"ע, אשר העקר מה שקבלו מרבם המגיד הגדול ממעורר שיש זי"ע, היה על ידי גדל היראה ותפחד שנפל עליהם כשרך שמעו את פסיעות רבם שהולך ומתקרב, אהנה בכל התלמידים הקדושים, תלמידי המגיד, יראה ואימה גדולה מרבם, ועל ידי זה קבלו ממנו למודים עמקים, כי אם רוצים לקבל מהרב שמלמדו תורה ויראת שמים ואמונה, צריכים להתאזר עם אמונת חכמים ויראה גדולה לפניהם, הינו שיהיה מורא רבה כמוך שמים, בדיוק כמו שהאדם צריך לירא ולפחד ממנו ותברך תמיד, כמו כן צריכים לירא ולפחד מרבו, ואז יקא יקבל רב טוב הגנוה מהרב. וזכר כלל זה, שאז יקא תוכל להשפיע על בניך ובנותיך ותלמידיך, ויהיו לך חברים יראי השם וחושבי שמו, ותוכל לקבל מרבה יראת שמים וצלקה, שתמיד תירא ותפחד ממנו ותברך ומרבה, ואז יקא תהעלה בתכלית העליה, והבן למעשה.

זו הוי זהיר בתלמוד, ששגגת תלמוד עולה ודון: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין עוד דבר גדול מלמוד תלמוד, שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן ריד), שעל ידי למוד תלמוד מבטלים את הקלפה הפחטאת את האדם בפגם הבריות, שהיא תקראת לילית, העולה כמספר תלמוד. ולכן מזהיר המגיד הקדוש: "הוי זהיר בתלמוד", הינו שתהיה זהיר ללמד הרבה תלמוד, שמכנעת את הקלפה, שמתלבשת באדם להכניס בו יללה ועצבות ומרירות. וזכר אשר "שגגת תלמוד עולה ודון", אשר אמרו חכמינו הקדושים (פתיחא שמיני): אין יד אלא עכ"ם, שנאמר (תהלים קט, כא): "געורת ידים אפירים", ולכן ראו בכל הדורות, שאמות העולם רצו לעקר רק את למוד התלמוד מנשמות ישראל, כי מזה הם מאד מפחדים, כי תורה שבכלפה עוקרת אותם לגמרי, כמוך בדבריו רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן כח), אשר עקר ההבדל בין ישראל לאמות העולם היא תורה שבכלפה, אשר בה אין להם שום אחיזה. ולכן צריכים להתמיד מאד

בְּלִמּוּד תַּלְמוּדִי, שֶׁהִיא גְּמִיאָה, שֶׁמִּמֶּנּוּ שָׂבַח עַל לְהַמִּיר אֶת הַסְּכוּר הַקָּצֵה מֵעֲלֵה עַל יַד כְּלָלוֹ עֲשִׂית הָאָדָם הַנֶּאֱרָבָעָה מִלְּאֲבֵי הַשְּׂמִירָה: גְּבִיָּאֵל, מוֹד: יז שְׁלֹשָׁה כְּתָרִים הֵם. הַכְּמוּצִים בְּחוּרָה מִיֵּבָאֵל, רִפְּאֵל, אֲוִיָּאֵל, שֶׁמֶנֶה בּוֹרְחִים כֹּל שְׁחִינָה הַמְּוִרָה לְנוּהוּ בְּהַסְּכָה: כְּתָר תּוֹרָה. כְּמוֹ הַנְּדִים הַנֶּאֱרָרִים, וְלָכֵן הַסְּמִיָּה־מִ"ם מִתְּלַבֵּשׁ זֵיב (וִיקָרָא יט) וְהַדְּלֵת פְּנֵי זָקֵן זֶה שְׂקִינָה מְכַמֵּה: כְּתָר מֵאֵד עַל אָדָם שֶׁלֹּמֵד כְּהוֹנָה. כְּמוֹ זֵיב "וּקְדָשְׁמוּ" הַפֶּל, אֲבָל לֹא תַלְמוּדִי, כִּי הוּא מֵאֵד מִפְּחוּד מֵאָדָם הַלּוֹמֵד גְּמִיאָה, שֶׁהוּא תַלְמוּד, שֶׁמִּבְּטָל אוֹתוֹ לְגַמְרִי, וְלָכֵן שָׁמוּ הוּא סִיּוּם מִסְּכָת אֵינִי טוֹב. מִי שֵׁשׁ זִידוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים וְשׁוֹמְעָמוּ טוֹבָה מַחֲמַת מַעֲשׂוֹ לֹא מֵלִינוּ לוֹ כְּמֹר בְּחוּרָה שִׁיחֵי חִיבִים לְנוּהוּ בִּזְכוּת. וְהוּא עוֹלָה עַל גְּבִיָּאֵל. כֹּלֵן. שְׂכַל הַשְּׁלֵשָׁה כְּתָרִים לְרִיכִיס לוֹ, שֶׁאֵלֶּס תַּלְמוּד חֹסֵס הוּא וְסִנֵּי שׁוֹמְעֵינָה שְׂרִי לְבוּיָהּ. וְאֵלֶּס כֵּהֵן גְּדוֹל הוּא אֲמִרְתִּין בִּיּוֹמָא (דף ע"א, ב) יִמּוֹן זֵנִי עַמְמִינֵא לְשֵׁלֶס דְּעִבְדִּין עוֹבֵדִי דְּלֹאֲהֵרֵן וְלֹא יִמּוֹן זֵנִי אֲהֵרֵן לְשֵׁלֶס דְּלֹא עִבְדִּין עוֹבֵדִי דְּלֹאֲהֵרֵן. וְאֵלֶּס נֵשִׂיא [מִלְּךָ] הוּא כְּמוֹ (שְׁמׁוֹת כג) וְנֵשִׂיאֵא עִמְךָ בְּהִלְכָה. אֲשֶׁרִי מִי אֲשִׁינּוּ מְטַעֵה אֶת עֲצָמוֹ בְּזָה הַעוֹלָם כֶּלֶל, וּמְרָבָה לְלַמֵּד גְּמִיאָה, שֶׁהִיא תַלְמוּדִי, הַמְּכַנִּיעַ אֶת הַיְּדִים, שֶׁהֵם הַקְּלָפוֹת וְהַסְּטָרָא אֲחֵרָא, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

יז שְׁלֹשָׁה כְּתָרִים הֵם: כְּתָר תּוֹרָה וְכְתָר כְּהֵנָה וְכְתָר מַלְכוּת, וְכְתָר שֵׁם טוֹב עוֹלָה עַל גְּבִיָּהוּ: צָרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם יְכוֹל לְזִכּוֹת בְּזָה הַעוֹלָם לְכָל הַמְּדַרְגּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, אִם רַק יִהְיֶה מוֹכֵן לְמֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ תַּמִּיד אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, וְלֹא יִרְצֶה שׁוֹם רְצוֹן אֲחֵר מִבְּלַעֲדֵי רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ, אֲשֶׁר זֶה נְקָרָאת עֲלִית מַלְכוּת, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְּנּוּ ו"ל (לְקוּטִי־מוֹהֲרֵ"ו, חֶלֶק א', סִימָן קע"ז): רְצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם זֶה כְּבוֹדוֹ, וְכִשְׁאָדָם מְסַתְּפֵךְ וּמִתְרַצֵּה בְּרְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ רַק כְּמוֹ שֶׁהוּא יִתְבַּרְךָ רוֹצֵה כִּי יִהְיֶה, אֲנִי מִמְּלִיפֵי מַלְכוּתָהּ, כִּי צָרִיף הָאָדָם לְכַשֵּׁל רְצוֹנוֹ לְגַמְרִי נְגַד רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוֹם רְצוֹן אֲחֵר, רַק כְּמוֹ שְׂרוּצֵה הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ — הֵן שִׁיחֵיהּ לוֹ מִמּוֹן וּבְגִינָה, הֵן לֹא, חֵס וְשִׁלּוּם, וְהֵן שָׂרָא כֹּל הַרְצוּנוֹת, וְלֹא יִרְצֶה שׁוֹם רְצוֹן אֲחֵר, רַק כְּמוֹ שֶׁהֵשֵׁם יִתְבַּרְךָ רוֹצֵה, וְזוֹ נְקָרָאת עֲלִית הַמַּלְכוּת לְאֲרִשְׁתָּהּ; וְהֵנָּה מוֹבָא, וְהֵנָּה הַשְּׁלֵשָׁה כְּתָרִים הֵם כְּנֶגֶד הַשְּׁלֵשָׁה רְגְלִים: "כְּתָר תּוֹרָה" הוּא כְּנֶגֶד שְׁבֻעוֹת, שְׂאָז קָבְלוּ עִם: יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (פְּסוּחֵי פנ"ו): עֲצָרְתָּ — יוֹם שֶׁנִּתְּנָהּ בּוֹ תּוֹרָה; וְ"כְתָר כְּהֵנָה" הוּא כְּנֶגֶד סוֹת, שֶׁהֵם עֲנִי כְּבוֹד בְּזִכּוֹת אֲהֵרֵן; וְ"כְתָר מַלְכוּת" הוּא כְּנֶגֶד פְּסוּחָ, שְׂאָז הִכְהֵן, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (רֵאשׁ הַשָּׁבָע ג): עֲנִי כְּבוֹד בְּזִכּוֹת אֲהֵרֵן; כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (שְׁבַת פנ"ו): כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם; וְ"כְתָר שֵׁם טוֹב עוֹלָה עַל גְּבִיָּהוּ", שֶׁהוּא נְגַד שְׂבָת, שֶׁהִיא שָׁמוּ יִתְבַּרְךָ, כְּמוֹכָא בִּזְהֵר (יְתוֹ פנ"ו): מַהוּ שְׂבָת? שְׂמָא דְקָרְנָשׁ בְּרִיף הוּא; וּמוֹכָא בְּרִיף רַבְּנּוּ ו"ל (לְקוּטִי־מוֹהֲרֵ"ו, חֶלֶק ב', סִימָן ד'), שֶׁבְּהַשְּׁלֵשָׁה רְגְלִים, בְּהֵם נִתְּנָהּ רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ, כִּי בְּכָל רֵגֶל נִתְּנָהּ רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ, שֶׁהִפֵּל לְכָל רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ, וְאֵינִי שׁוֹם חִיבוֹ הַטְּבַע כֶּלֶל. בְּפִסְחָ — יִצִּיאַת מִצְרַיִם, שֶׁהוּא צְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם

באותות נוראים, בשבועות — ממן תורה, שגמנ לנו את התורה באותות נוראים, בסכות — הקיף ענני כבוד, ועלפן כל יום טוב מקריז וקורא את הרצון, שעה בחינת נקרא כג. א: מקרא קדש, שהיום טוב קדש קורא ומקריז את הרצון העליון, לידע ולהודיע ולהנודע, שהכל ברצונו יתברך. ולכן בכל רגל מהשלושה רגלים: פסח, שבועות וסכות, מתגלה יותר רצונו יתברך, שהכל ממנו יתברך, ועלפן בכל חג בר ישראל מקבל פטר אחר מהשלושה פטרים, מה שאין בן שבת היא שמא דקדשא ברין הוא עלאה ותמא, שמא דאיהו שלים מקל סטרוי, ולכן "פטר שם טוב עולה על גביהו", הוא כנגד שבת, שאז מתגלה אמתת מציאוחו יתברך בגלוי רב ונורא מאד, ואז מאיר רעוא דרעוין, רצון שברצונות. ולכן שבת עולה על כל הפטרים, פי (חלין קא): שבת קביעא ונקמא; שהיא באה מאליו, ואין צריכים בית-דין שיקבעו מתי שבת, כמו בשלושה רגלים, שקבועים בבית-דין מתי שהם קובעים, שהוא ראש-חדש אז יהי הרגלים, ולכן שבת היא כנגד פטר שם טוב שעולה על גביהו, הינו על השלושה רגלים, שבהם צריכים השתדלות מביית-דין, שיקבעו מתי יהי ראש-חדש, ואז על-פי זה יכולים לקבע מתי יהי הרגל, שהוא הרצון, לבטל את רצונו אליו יתברך, לידע שהכל מרצונו יתברך. מה שאין בן שבת היא קביעה ונקמא, שקל בר ישראל נשמתו מתבטלת אליו יתברך, פי בשבת מתגלה שהכל מרצונו יתברך, פי הוא ברא את כל הכריאה בששה ימים, וביום השביעי שבת וינפש. ולכן ביום השבת נתגלה רעוא דרעוין, רצון שברצונות, בשול רצונו לגמרי לאין סוף ברופן הוא, ועל-ידיה האדם נצול מקל הצרות שמסבכות אותו, פי כשבר ישראל יודע שקל מה שעובר עליו — זה רק מרצונו יתברך, אז אין לו פטר שום קשיות וספקות אחריו יתברך, ולכן מוכא בדברי מזהרן ז"ל (לקוטי-שולחן, שבת, הלכה ר, אות ח), ש"לכן שבת היא עצה גדולה כנגד כל ההתנגדות והבלבולים שיש לאדם — הן מעצמו והן מאחרים. פי בכל התאוות והבלבולים והמחשבות רעות החולפות ועוברות עליו, צריך להתברך בשבת, שהוא בבחינת בשול אל התכלית. כמו שכתוב (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת", ודרשו על זה חכמינו הקדושים (מכילתא יתרו): זכרהו מאחד בשבת, פי שבת היא בחינת 'ש' ואל תעשה', סוד שביתה ובטול אל האין סוף ברופן הוא לגמרי, שאדם מבטל את עצמו אליו יתברך, שהיא עצה גדולה, שקבל מה שחולף ועובר עליו, לבטל עצמו מישו, ויזכיר את עצמו בהתכלית, פי כל אדם שבעולם יכול לבטל את עצמו, ולזכר בהתכלית, שהוא להפיל באור האין סוף ברופן הוא, ואי אפשר לבאר זאת בכתב. פי (זהר וריא כג): גלוי אלקות הוא לכל חד כפום מה דמשער בלביה, אבל על-כל-פנים כל ישראל מאמינים, שעה עקר תכליתם ותקותם לגצח — להיות בטל ומבטל אל רצונו יתברך, ולידע, שקל מה שעובר עליו — הכל ממנו יתברך. ולכן יכול לקבל את הכל בשמחה, פי כשאדם יודע, שהכל ממנו יתברך, אזי יודע שבודאי הכל לטובתו, כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מזהרן, חלק א, סימן ט): כשאדם יודע שקל מאורעותיו הם לטובתו, זאת הבחינה היא מעין עולם הבא; וכמו שאמר רבי עקיבא (ברכות ט:): לעולם יהא אדם רגיל לומר 'קל דעביד רחמנא לטב עביד', וזה סוד שבת, שאז נתגלה רצון שברצונות, עצם שמו יתברך. ומי שנקלל בו יתברך, נמתקים ממנו כל הדינים, וכל אחר כפי מה שהוא, הינו בכל מה שעובר עליו, יכול לבטל את עצמו מתוך כל הבלבולים והטורדות אליו יתברך, שעה סוד שבת. שהוא בחינת שביתה ובטול, ועל-ידיה יתבטלו כל המחשבות הטורדות וכל החכמות של הבל ושקר, ויזכה לעשות כל עסקיו בשביל התכלית הנצחית, וזה מה שכתוב (ספרי-משניות, מעשה יא, מבנים שחולפו): כשורדפין את האדם שרוצה להכנס אל הגן, שמרמו על

הגן-עדן, יצמד עצמו אצל שבת, דהינו שיבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף בריוף הוא, שהיא שבת, שמה דקדשא בריוף הוא עילא ותתא; כי באמת עם ישראל הם בכלל קדשת שבת, כמו שכתוב בכרפת המבדיל: "בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה" (פסחים קג.). כי ישראל ממשיכין קדשת שבת לששת ימי החל. ולכן "פתח תורה ופתח פהה ופתח מלכות",

יה רבי נהוראי אומר, הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריו, שחבריו קנימוה בידך. ואל בינתך אל תשען: יט רבי

שהם כנגד השלשה רגלים, שגם בהם נתגלה הרצון, שהכל ממנו יתברך, אבל על זה צריכים התעוררות מביית דין, שהם קובעים מתי חלים הרגלים, מה שאין פן "פתח שם טוב עולה על גביהן", כי הוא נגד שבת, שאז מתגלה הרצון העליון, שהכל ממנו יתברך בגלוי רב ונורא מאד, ואין צריכים בית דין שיעורר על קדשת שבת, כי זה קביעה וקניא, ועל פן כל אחד יכול לבטל את עצמו לאין סוף בריוף הוא, להיות נכלל לגמרי באין סוף בריוף הוא. ולכן זכה האיש האלקי רבנו ישראל בן שרה, להקרא בעל-שם טוב, כי הוא זכה לבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף בריוף הוא, וכן כל תלמידיו ותלמידיו תלמידיו, שהם הצדיקים הממשיכים את אורו יתברך בעולם, ונקראים יהודי טוב, שקורין גוטער איד, והכל מתמת שזכו להכלל לגמרי באין סוף בריוף הוא, ולכן זכו כל אחד לפי בחינתו אל "פתח שם טוב", והבן למעשה.

יח הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבוא אחריו, שחבריו קנימוה בידך, ואל בינתך אל תשען: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר גולה לשון פתח, כמו שכתוב (וכרחי ד. ב): 'וגולה על ראשה', כמו שהפתח הוא עגל, סובב על כל דבר שהיה בתוכו, כמו-כן צריך האדם להקניס במח-משבתו תמיד, אשר אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, שזה סוד הפתח המנח על ראש האדם, כמו-כן צריך כל בר ישראל לשמור מאד על מח מחשבתו, ולחשב רק ממנו יתברך, וילשעבד את מחשבתו אל תוך התורה הקדושה, וזה שאמר התנא: "הוי גולה למקום תורה", שכל פלך וכל מהותך וכל מחשבתך תכניס בתוך התורה, כמו הראש המנח בתוך הפתח, "ואל תאמר שהיא תבוא אחריו", שזה יבוא לבר, הינו לזכות למחשבות קדושות וטהורות צריכים להתנגע מאד מאד, כי הספ"ד-מ"ם ורוב אחר האדם במחשבות זרות ובהרהורים רעים, שזה אבי אבות השמאה, כי כך אמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן כא): במקום שאדם חושב שם כל האדם; נמצא, כשאדם חושב רק מחשבות קדושות וטהורות, והוא דבוק בו יתברך, הרי זה נמצא שם, ולהפך, חס ושלום, כשאדם מנהרה הרהורים רעים, אזי הוא נמצא בנוקבא דתהומא רבא, וזה עקר המלחמה שיש לאדם, ששמצד גרש נשמתו, שהיא רותגנית אלקות, המתשבה נמשכת רק אל רותגניות חיות אלקות, לידע שהכל אלקות גמור הוא, ולהפך

— מצד הגוף הגשמי, שהוא מושג בעינות ובגשמיות הקלי העולם הזה, מושג אותו תמיד אל הרהורים רעים ומחשבות רעות, ולכן אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן רלג), שנה עקר המלחמה שיש לאדם — מצד אחד נמשך אחר המחשבות רוחניות, ומצד שני נמשך אחר מחשבות גשמיות, עביות ותמרייות, וצריכים להתנגע הרבה מאד, עד שניזקף למח נקי, שתמיד רק יחשב ממנו יתברך, שעל-ידינו בונה היכלין קדושים, פמואב בדרך רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב', סימן נג), אשר יקרת המחשבה זה אין לתאר ואין לשער קלל, כי על-ידי מחשבתו הוא יכול לבנות בנינים נוראים ונפלאים מאד, כי בנה שהוא דבוק בו יתברך, ומיוחד יחודים קדושים בשמותיו יתברך, על-ידינו הוא בונה היכלין מפארים. ולהפך, חס ושלום, קשאדם מהרהר הרהורים רעים, הוא בונה היכלות דסטרא אחרא, שעל ידם הוא נופל לעמקא דתהומא רבה. ולכן צריך כל אדם להכניס בדעתו תמיד מחשבות קדושות, איך שכל העולם בלו הוא אור אין סוף ברוך הוא, והאור מסבב אותו כמו הפתח שמשבב את הראש, כמו בן יחשב תמיד שהוא נמצא בתוך האור, והאור מסבבו, שנה סוד גולה, שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב', סימן עו), אשר ג'ו'ה' ראשי-תבות (וכר' ט, ז): ונשאר ג'ים היא לאלקינו; שהאדם צריך תמיד רק לחשב ממנו יתברך, והיכן שרק מגיע בנה העולם, צריך להכניס בדעתו מחשבות קדושות, איך שאין בלעדיו יתברך קלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, והוא יתברך מסייה ומנהיה ומקיים את כל הבריאה בלה, ובכל תנועה ותנועה שם אלופו של עולם, ועל-ידינו צריך שתבע, "שחברך יקמוהו בידך", שאלו החברים שמסבבים אותך, שהם התלמידים ששותים בצמא את דברך, גם בהם יהיו נכנסים האורות שאמה חושב מהם, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב', סימן ז), שנה שלומדים עם תלמידים וחרבים, על-ידינו מתרזקן בכל פעם האור הפנימי שבה, ונכנס בתוך לבם של התלמידים והחברים המקבלים דברך, ואמה מקבל ויוזק מהאורות המקיפין אותך, שכל פעם נעשה מהמקור פנימי, וכשאמה מרוזן את הפנימי לתברך ולתלמידך, על-ידינו נכנס מהמקור לתוך הפנימי, וכן בכל פעם כשרק מלמדים את החברים והתלמידים, זוכים למקיפים חדשים, שנה סוד הפתח, המסבב את הראש והמח, עם כל זאת מזהיר אותך התנא: "ואל בינתך אל תשען", כי זו מלחמה תמידית בין המחשבות קדושות וטהורות לחשב רק ממנו יתברך, וליחד יחודים קדושים, שעל-ידינו הוא בונה היכלות חדשים, ולהפך בין המחשבות רעות והרהורים רעים ומחשבות טמאות, להרהר בהנחת שוקן תעוב זהים תמאות נאוף, שעל-ידינו הוא בונה היכלין דסטרא אחרא, ורמנא לישזון, ולכן "ואל בינתך אל תשען", אל תחשב, שמאחר שברך זכית לחשב רק ממנו יתברך, על-ידינו תשאר שם, אל תאמר זאת כי זו מלחמה קבועה לכל החיים, וכל הצדיקים יש להם את הנסיונות הקשים והקרים האלו, אבל הם עומדים בנפשו מרב מסירות נפש שיש להם בעבור יתברך, על-ידינו מח מחשבתם תמיד דבוק רק באין סוף ברוך הוא, ומצירים בדעתם תמיד, איך שהכל לכל אלקות גמור הוא, ובכל מקום באים, הם ממשיכים אור אלקותו יתברך, ומעלים את המקום אל למעלה מהמקום, ויני שפקשמים את הגשמיות ורוחניות, בסוד: ונשאר ג'ים היא לאלקינו, שהוא ראשי תבות: ג'ו'ה'ה'. ולכן אמר התנא הקדוש: "הוי ג'ו'ה'ה' למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבוא אחרך", אלא שאמה צריך להתנגע ביגיעות ובטרחות עצומות לזכות להגיע למחשבות קדושות אלו, ועל-ידינו "חברך יקמוהו בידך", תזכה להאיר את ההארה הזאת גם בתוך חברך ותלמידך, עם כל זאת "ואל בינתך אל תשען", אל תחשב שנה בא לבי, ואל תשען אל בינתך, אלא זו

עבודה וגייעה לכל החיים, לעבוד ולהתניע אל משען: יט אין בידינו. כמו לא הוה נידיה. כלומר לנכות לעלות מעלה מעלה בכל פעם אין הדבר הוה ידוע לנו מדוע דרך רשעים נלמה ומפני כמות שבות קדושות, וליחד יחודים קדושים, מה הנדיקים מדוכאים ניסורים. פירוש אחר אין לנו לבנות במחמת שבתו בנינים וצדופים והיכלין צומן הגלות לא משלוה והשקט שרגיל הקצ"ה לתת נוראים ונפלאים בכל לשעשים כדי לטרדם מן פעם מקדש, אשרי מי העוה"ב. ואף לא מן היסורים שמגיע אל כל זה, והבן למעשה.

יט אין בדינו לא משלות

הרשעים, ואף לא מיסורי הצדיקים: צריך מכלל רשעים שאין לנו השלוה שיש לרשעים ולכלל שתבע, אהובי, בני! אשר אמרו תכמינו נדיקים לא הגענו שהיסורים שלנו אינן של אהבה הקדושים (בראשית ובה, פרשה טו, סימן ד): כיסורי הנדיקים: כ הוי מקדים בשלום כל אדם.

הרשעים תחלתן שלוה וסופן יסורין, אבל הצדיקים תחלתן יסורין וסופן שלוה; שמובר מאלו שהם עניים כל-כך, עד שאומר: "אין בדינו לא משלות הרשעים", כי לא הגיע אלינו בכלל שלות הרשעים, "ואף לא מיסורי הצדיקים", וכן לא הגיע אלינו בכלל יסורי הצדיקים, נמצא, שאנחנו כל-כך רחוקים ממנו יתברך, שאנו יותר פחותים מהרשעים, כי לא הגיע בדינו משלות הרשעים, ומכל שכן שאנו רחוקים מהליות צדיקים, כי עדין לא טעמנו אפלו מהיסורים שצדיקים סובלים, הנו שיש מדרגה שאדם עומד בה, שהוא חשוב את עצמו כל-כך פחות ורוד לגמרי, שאינו רשע, ומכל שכן שאינו צדיק, כי הוא רחוק בתכלית הרחוק, כי אין לו שלוה של רשעים, ואין לו יסורין של צדיקים, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לוטרימיתרין, חלק א, סימן יד), שאין אדם זוכה להגיע אל מדרגת התורה, אלא על-ידי שפלות, כמו שאמרו תכמינו הקדושים (עריבין נה) אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תורה נתנה לו במתנה; וצריכים לשבר את גאותו לגמרי, עד שיהיה בעיני עצמו כלא כלום, לא רשע ולא צדיק, כי צריך האדם להקטין את עצמו לפני גדולים ממנו, ולפני בני אדם כערכו, ולפני קטנים ממנו, ולפעמים כשהוא בעצמו קטן שבקטנים, צריך להקטין את עצמו כנגד מדרגת עצמו, וידמה בעיניו שהוא למטה ממדרגתו. ולכן אמר התנא הקדוש: "אין בדינו לא משלות הרשעים, ואף לא מיסורי הצדיקים"; שהגענו כבר למדרגת הבטול לגמרי, עד שאין אנו רשעים, כי אין לנו שלוה כמו רשעים, ומכל שכן שאין אנו צדיקים, שעדין לא באו עלינו יסורים כמו שבאו לצדיקים, כי אדם צריך כל-כך לבטל את עצמו, עד שיהיה בעיני עצמו ככלום — לא רשע ולא צדיק, כי לא הגיע לשלוה, ולא הגיע ליסורים, אי ממילא אינו רשע ואינו צדיק, אלא הוא בעיני עצמו כלא כלום ממש, עפר ואפר בעיני עצמו, וזו הפדרגה חכי עליונה להשיג רוחניות חיות אלקות, כי ככל שהאדם זוכה לבטל את עצמו, כמו-כן מאיר עליו אורו יתברך, וזוכה לסודות התורה, וזה שתבת יצ"י עולה סו"ד עם הכולל, כי רבי יצא היה בטל ומבטל בעיני עצמו לגמרי, שהתפאר, אשר אין בדינו לא משלות הרשעים, ואף לא מיסורי הצדיקים, ולכן זכה לגלויים עצומים, וכמו-כן כל צדיק וצדיק, שמבטל את עצמו לגמרי, עד שאינו מחזיק את עצמו פלל, לא צדיק ולא רשע, והוא כלום בעיני עצמו, אז נדיקא מתגלים אליו סודות הבריאה, והבן למעשה.

אפילו לעכו"ם נשוק: והוי זנב לאריות. לגדולים כ הוי מקדים בשלום כל אדם: צריך שתדע, ממך: ולא ראש לשועלים. לקטנים ממך: כא אהובי, בני! שאדם צריך להרגיל את עצמו בפרודור. זית שענ. מרגוט מולט פרוזורא: להקדים את כל אדם בשלום, ולא לחכות לטרקלין. מקום מושב המלך. כך אמה המקן עמך ששהוא יתן לך שלום, כי מה אפה יודע מה

מתאי בן חרש אומר, הוי מקדים בשלום כל אדם.
והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים:

כא רבי יעקב אומר, העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. התקן עצמך בפרוזדור, כדי

ובאנפין נהירין, ואין אפה כול לתאר ולשער את גדל הנכות שיש לך, שאפה מקדים שלום את פני אדם ששבור כתרס הנשבר, וממש חיים תדשים אפה מפיה בו, כי יש בני אדם שכל דבר שבירם ורצוצים, מרב צרות ויסורים שעוברים עליהם, עד שהתקצשו לגמרי ממיניהם, ונדמה להם קאלו בלם שונאים אותם, והם גמצאים בעצבות ובמרירות גדולה מאד, וכשבא בר ישראל ומקדים להם שלום באנפין נהירין, ממש חיים תדשים מכנים בהם, וחקמינו הקדושים אמרו (ברכות יז): אמרו עליו על רבן יוחנן בן זבאי, שלא הקדימו אדם שלום מעולם, ונאפלו נכרי בשוק; ואמרו (שם יז): כל שיועד בתברו שהוא רגיל לתן לו שלום, יקדים לו שלום, שנאמר (תהלים לד, טו): "בקש שלום וירדפהו", ואם נתן לו ולא החזיר — נקרא גולן, שנאמר (ישעיהו ג, יד): "ואתם בערפתם הפרם, גולת העני בבתיכם"; ולכן אשרי מי שמקדים שלום לכל אדם באנפין נהירין. ואיך זוכים להגיע לזה? על ידי "והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים", כי כך אמרו חכמי הטבעיים, שדרכו של ארי שהוא מלך החיות — רק להסתפל קדימה, ואף פעם לא יסתפל אחורנית, ולכן דיקא הוא מלך החיות, מה שאין בן טבע של שועל, שתמיד יסתפל אחורנית, ואף ששועל הוא חכם שבכל החיות, והיה ראוי שהוא יהיה מלך, אלא יש לו חסרון, שתמיד יסתפל אחורנית, מה שאין בן הארי, אף פעם אינו יסתובב תורה להסתפל על אחריים, ולכן דיקא הוא מלך, כי אדם צריך להרגיל את עצמו רק להסתפל קדימה, ושלא יהיה אכפת לו שום דבר שמדברים אחורניו, ולא יעשה אצלו שום רשם מה שאחרים מדברים עליו, אלא הוא יקדים שלום לכל אדם, אז הוא מלך, מה שאין בן השועל, אף שהוא חכם שבחיות, מאחר שתמיד יסתפל אחורנית, לדעת מה אחריים אומרים עליו, הוא כבר אינו יכול להיות מלך. ולכן אמר הפנא הקדוש: "הוי מקדים בשלום כל אדם", ואיך תזכה לזה? "והוי זנב לאריות", שתמיד תתחבר אל הארי, שטבעו שאינו יסתפל מה שאחרים מדברים עליו, אלא הולך ישר בבטחון עצמי, "ואל תהי ראש לשועלים", שתמיד יסתפל לראות מה מדברים עליו, הינו דיקא כשאדם תוק בדעתו לא להתבלבל משום בריה שבעולם, אלא הולך בבטחון עצמי קדימה, ואינו יסתפל לאחורניו, הוא יכול להקדים בשלום כל אדם, והוא יכול לחזק את כל אחד, כי יש לו בטחון עצמי, מה שאין בן מי שמסתפל תמיד מה יאמרו עליו הבריות, הוא אינו יכול להקדים בשלום כל אדם, כי אין לו בטחון עצמי, והבן למעשה.

כא העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתפנס לטרקלין:
 צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך לזכר היטב בעלמא דאתי, וכמו שאמר רבנו ז"ל

לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן נד), שְׁפָרְיִים לְשֹׁמֵר
 אֶת הַזְּכָרוֹן מְאֹד, וְהֶעֱקַר — לְזַכֵּר בְּעֵלְמָא
 דְּאֵתִי, שְׂיֵשׁ עוֹד עוֹלָם. וְלָכֵן כְּשֶׁאֲדָם תְּמִיד וּזְכָר
 בְּעֵלְמָא דְּאֵתִי, הוּא מְקַשֵּׁר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה

בְּעוֹלָם הַבָּא. וְיִוָּדַע שֶׁכָּל
 מֵה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּזֶה
 הָעוֹלָם, כִּף הֵיחָה לוֹ
 בְּעוֹלָם הַבָּא. אִם אָדָם
 הוֹלֵךְ עִם צִיצִית וְעַם

תְּפִלִּין, וְיֵשׁ לוֹ מִזוּזָה עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ, וְזוֹכֵה לְקַנֵּס אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבַּרֵךְ, וְלוֹמֵד תּוֹרָה, שֶׁהִיא חֻקְמַתוֹ
 יִתְבַּרֵךְ בְּעוֹלָם הַהַיְוָה, זֶה מֵה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא. וְלָכֵן מִי שֶׁמְכַנִּים בְּעִצְמוֹ יְדִיעוֹת אֵלֹהִים, אֲזִי
 הוּא מְרַבֵּה בְּעוֹלָם הַהַיְוָה, שֶׁהוּא הַפְּרוּדוֹר, לְקַנֵּס אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבַּרֵךְ בְּתִמְיֹמֹת וּבִפְשִׁיטוֹת גְּמוּרָה,
 וּלְהַרְבּוֹת בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְלְהַאֲרִיךְ בְּתַפְלָה, כִּי רַק זֶה מֵה שֶׁיִּשְׁאָר מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם הַבָּא, כִּי
 הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא פְּרוּדוֹר לְעוֹלָם הַבָּא, וְיֵמָּה שֶׁמְכַנִּים לְעִצְמָם בְּפְרוּדוֹר, בְּזֶה נִקְנְסִים אֶל הַשְּׂרָקְלִין.
 וְכַעֲשֵׂן שֶׁאֲמְרוּ חֻקְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (עֲבוּדָה וְהָ ג.): מִי שֶׁשָּׂרַח בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת — יֵאָכֵל בְּשַׁבָּת, מִי שֶׁלֹּא
 טָרַח בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת, מֵהֵיכָן יֵאָכֵל בְּשַׁבָּת? כִּי כְּשֶׁאֲדָם טוֹרַח וְיַגַּע בְּפְרוּדוֹר, שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה
 לוֹ מֵה לְהַכְנִיס בְּטָרְקְלִין. בְּעוֹלָם הַבָּא, וְזֶה מוֹסֵר הַשֶּׁפֶל לְכָל בֵּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוֹלֵךְ שְׁבוּר וְרִצּוֹן
 בְּזֶה הָעוֹלָם, וְנִדְמָה לוֹ כְּאִלוֹ אֵינוֹ שׁוֹהֵב לְשׁוֹם דְּבָר, וּמִמֶּנּוּ כִּכָּר לֹא יִהְיֶה שׁוֹם דְּבָר, עֲלֵיו הַהִתְחַזֵּק
 מְאֹד, וְלִידַע אֲשֶׁר כָּל נִקְדָּה טוֹבָה שֶׁזוֹכֵה לְחַטֵּף בְּזֶה הָעוֹלָם: צִיצִית, תְּפִלִּין, מִזוּזָה וְכוּ',
 שַׁבָּת וְכוּ', אֲכִילַת מִצָּה בַּפֶּסַח, וְאֲכִילַת וְיִשִּׁיבָה בַּפֶּסַח בְּחַג הַסְּפֹת וְכוּ', וְכֵן כָּל פְּסוּקֵי וּמִשְׁנֵה
 וּמִיִּמְרָא בַּגְּמָרָא וְהִלְכָה בְּשִׁלְחַן עֲרוּף, שֶׁזוֹכֵה לְלַמֵּד בְּזֶה הָעוֹלָם, וְכֵן כָּל דְּבוּר תְּפִלָּה שֶׁזוֹכֵה לְדַבֵּר
 וְלִשְׁמַע וְלִסְפֹּר עִמּוֹ יִתְבַּרֵךְ, זֶה מְאֹד מְאֹד חֲשׁוּב לְמַעְלָה, אֲזִי וְזָכָר הֵיטֵב, שֶׁמֵּה שֶׁמְכַנִּים לְעִצְמָם
 בְּפְרוּדוֹר, זֶה מֵה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּטָרְקְלִין, וְלָכֵן צְרִיכִים הַהִתְחַזֵּק בְּאֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְכָל
 רַגַע וְדַקָּה שֶׁרַק חוֹשֵׁב מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ, זֶה קֶרֶן נִצְחִית, וְכֵן זֶה מֵה שֶׁיִּשְׁאָר מִמֶּנּוּ לְנִצָּחַ נִצְחִים, אֲשֶׁרֵי
 לוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

כב הוּא הֵיחָה אוֹמֵר: הִינּוּ רַבֵּי יַעֲקֹב שֶׁאֲמַר, שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה דוֹמֵה לְפְרוּדוֹר, וְצְרִיכִים לְחַנֵּן אֶת
 עִצְמוֹ פֶּאֶן, כְּדִי שִׁיּוּכַל לְהַכְנִיס בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא טְרַקְלִין, לָכֵן הֵיחָה רִגְלִי לוֹמַר, שְׂאִין לְאָדָם
 לֵיאֵשׁ אֶת עִצְמוֹ בְּשׁוֹם פְּנִים וְאִפֵּן כָּלֵל, אִפְלוּ שֶׁכָּבֵר עֲשֶׂה מֵה שֶׁעֲשֶׂה וְכוּ', וְנִכְשֵׁל בְּמֵה שֶׁנִּכְשֵׁל
 וְכוּ', וְיִכּוֹל לִפְל בְּדַעְתּוֹ כְּאִלוֹ עֲדִין לֹא הִתְחַיֵּל לְהִכִּין אֶת עִצְמוֹ בְּפְרוּדוֹר, שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַזֶּה,
 כְּדִי לְהַכְנִיס בְּטָרְקְלִין, שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַבָּא, כִּי הַסְּמִי"ךְ מ"ם שׁוֹכֵר אֶת הָאָדָם כְּכֹל פְּעַם, כְּאִלוֹ אָבִד
 מִנּוֹס וְחָקְנָה מִמֶּנּוּ, וְכֵאלוֹ עֲדִין לֹא עֲשֶׂה שׁוֹם דְּבָר לְהִכִּין אֶת עִצְמוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְכֵאלוֹ מִמֶּנּוּ
 כִּכָּר לֹא יִהְיֶה שׁוֹם דְּבָר, וְלָכֵן הוּא בָּא וְאוֹמֵר: "יִפְהָ שַׁעָה אַחַת בְּתַשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם
 הַהַיְוָה, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא"; שַׁעָה אַחַת שֶׁאֲדָם חוֹזֵר בְּתַשׁוּבָה בְּעוֹלָם הַהַיְוָה, וּמִתְנַוֵּה אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ,
 וּמִתְחַרֵּט עַל הָעֶבֶר, וּמִקְבֵּל קְבִלוֹת טוֹבוֹת עַל לְהַבָּא, וּמְרַבֵּה לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבַּרֵךְ, שַׁעָה אַחַת בְּזֶה
 הָעוֹלָם, יוֹתֵר יִפְהָ מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַנִּצְחִי, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִכִּין דְּבָר זֶה בְּשֶׁכָּל אֲנוּשִׁי, וְלִהְשִׁיג מֵה
 הִיא שַׁעָה אַחַת בְּזֶה הָעוֹלָם — לְעַסֵּק בְּתַשׁוּבָה, אֲשֶׁר חֲשׁוּבָה יוֹתֵר מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא
 דְּבָר שֶׁל נִצָּח. וְלָכֵן אִין לְאָדָם לְהִתְיַאֵשׁ אִפְלוּ שֶׁעֲשֶׂה כִּכָּר מֵה שֶׁעֲשֶׂה וְכוּ', וּפְגַם בְּמֵה שֶׁפְּגַם

מה שקיים בעוה"ז: כג אל תרצה את חבירך בשעת כעסו. דכמיז (שמות לג) פני ילכו והנחמו לך. אמר לו הקב"ה למטה המנוח עד שיעזבו פנים של ועס: ואל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו. שזעמט

בעולם הבא, מכל חיי עולם הזה: כג רבי שמעון בן אלעזר אומר, אל תרצה את חברך בשעת

בציני עצמם, עד שנדמה להם כאלו אבד מנוס וחקנה מהם, ואף פעם כבר לא יוכלו לתקן מה ששקלקלו. ועל זה בא הפנא הקדוש רבי יעקב לעקר את הדעות הנפסדות האלו מבני אדם, אף שעשו מה שעשו, ומגלה להם אשר אסור להתנאש בשום פנים ואופן, כי צדין נשארה לה שעה אחת, שאמה כול לעסק בה בתשובה שלמה, ולעסק במעשים טובים בעולם הזה, שעה יותר חשוב מכל חיי העולם הבא, שהוא דבר של נצח. ואם בני אדם היו יודעים את זאת, ומחזירים את זאת היטב בתוך לבם, היו מנצלים כל שעה ושעה במשך כל היום, כי אם שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, יותר שנה מכל חיי העולם הבא הנצחי, שאין קץ וסוף לנצח, אז היו כלם חוזרים בתשובה. ואם תאמר, שחיי העולם הבא הם כלום, על זה בא ואומר: דע לך מה זה עולם הבא? כי "יזכה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה"; הינו אפלו אדם שיש לו כל התענוגים בעולם הזה, ולא חסר לו שום דבר, יש לו עשר ואשר, וממש מתענג בכל מיני תענוגי העשירות שרבק יש בזה העולם, דע לך, ששעה אחת של קורת רוח בעולם הבא — להתענג ברחמי חיות אלקות, יותר שנה מכל חיי העולם הזה — עם כל התענוגים והעשירות. ולכן, אהובי, בני! ראה מה לפניך, אם שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא להתענג מיו השכינה, יותר שנה מכל חיי העולם הזה, שיש לאדם כל מיני תענוגים ונעשירות, אזי אל תחשב שהעולם הבא זהו דבר של מה בכך, כי שם זוכים לגלוי אלקות בלי שום לבוש, ונקללים לגמרי באין סוף ברוך הוא, ומתענגים בזיו שכינת עזו יתברך, עם כל זאת שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, שנה יותר מכל חיי העולם הנצח. ולכן ראה לנצל כל שעה ושעה בתשובה שלמה, ואל תתנאש בשום פנים ואופן, אפלו שעשית כבר מה שעשית, צדין יש לך את השעה שלך, שאמה יכול לחזור בתשובה שלמה, ולעשות מעשים טובים, שנה יותר מכל חיי עולם הנצח. ואם תחזיר בעצמך היטב את ידיעה זו, אז תוכל להכין את עצמך בעולם הזה, שהוא הפרודור, כדי שתוכל להכנס אל העולם הבא, שהוא הטקולין, והבן למעשה.

כג רבי שמעון בן אלעזר שהיה תלמידו של רבי מאיר, ולמד אצלו הרבה מאד, וראה את כל מה שעבר על תלמידיו רבי מאיר, ולמד הרבה חכמה מרבו, עד כדי כך, שאמר חכמינו הקדושים (ירושלמי מועד קטן, פרק ג, הלכה א'): מקלו של רבי מאיר היתה צידו, והיא היתה מלמדת דעת, ולכן היה יודע טבעי בני אדם; ועל-כן היה אומר ארבעה דברים שאדם צריך להזהר עד מאד בכבודו חברו: "אל תרצה את חברך בשעת כעסו", כשאמה רואה את חברך בכעס, שאז אבד לגמרי את דעתו, כמאמרם ז"ל (ספרי משות): בא לידי כעס — בא לידי טעות; ומאבד עוד את שכלו לגמרי, כמאמרם ז"ל (פסחים י:): כל אדם שכוועס, אם חכם הוא — חכמתו מסתלקת

ממנו; ולכן לא שׂיךְ אֶז לְרִצּוֹת אֶת חֲבָרוֹ, אֶלָּא הַמּוֹרֵנִי כַּיּוֹכֵל הִיא הַקִּבָּה מֵאֲבָל נִקְשׁוּ מֵלֹאמִי תֵּן לוֹ לְהִרְגֵעַ, וְאֶחָר־כֵּן אַתָּה יֹכֵל לְדַבֵּר עַל הַשְׂמֵרָה לְנַחֲמֵנו וְרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שֶׁמִּיֵּן אֵל תִּחְיֶינּוּ לְנַחֲמֵנו: לְבוֹ, אֲבָל בַּעַת שֶׁהוּא כֹּבֵעַ וְרִצְיָתָהּ, וּמוֹצִיא וְאֶת הַצְּבָבִים שְׁלוֹ עַל הַזּוּלָת, בְּרַח לָךְ מִשָּׁם, לוֹ אֵת נִדְרוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵל עַל כֹּל פֶּתַח וּפֶתַח שֶׁמֵאַחַל לוֹ יֵאמֵר אֲדַעְמָהּ דִּהִי נִדְרָמִי וְשׁוֹן לֹא חֵמָלָה לוֹ פֶּתַח. וּמֵיָמֵינוּ כִּשְׁנֵשֶׁנֶּעַ הַקִּבָּה לְמַשֵּׁה שֶׁלֹּא יִכַּסּ לְאָרֶץ לֹא הַחֲסֵן מִיֵּד אֵלֶּה הַמִּחַן וְאֶחָר כִּן הַחֲסֵן לְהַחֲסֵן: בַּשַּׁעַת קִלְקַלְתּוֹ. כִּשְׁמַחְלָקָן כִּשְׁמַחְלָקָן לְפִי שֶׁהוּא מִחֲבִישׁ מִכֹּל אֲדָם.

וְאֶל תִּכְנַס אֹתוֹ בְּדַבְרֵיכֶם, כִּי לֹא יוֹעִיל שׁוֹם דְּבָר. וְכַעֲשֵׂן שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרִכּוֹת ז'): מִזֵּן שֶׁאֵין מִרְצִין לוֹ לְאָדָם בַּשַּׁעַת הַפֶּסַע, דִּקְתִּיב (שְׁמוֹת לז, יד): "פְּנֵי יִלְכוּ וְהִגִּיחוּתֵי לָךְ", אֲמָר לוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמַשֵּׁה, הַמִּתֵּן לִי עַד שֶׁיַּעֲבֹרוּ פְּנֵים שֶׁל יַעֲקֹב וְהַגִּיחַ לָךְ. וְלִכֵּן אִם רֹאִים שֶׁאֲדָם כֹּבֵעַ וּבַצְּבָבִים, צְרִיכִים לְחַכּוֹת עַד שֶׁיִּרְגַע, וְאֵז יְכוּלִים לְדַבֵּר עַל לְבוֹ, וְלִחְזָקוֹ וְלֵאמֹצוֹ, לְעוֹרְדוֹ וְלִשְׁמַחוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא עוֹד פַּעַם אֶל הַשַּׁעַת הַזֹּה, שֶׁהִיא הַמִּדְּהָה הַרְעָה שֶׁל פֶּסַע וְרִצְיָתָהּ וְצְבָבִים, אֲשֶׁר זֶה לֹא מְבִיא אֶל שׁוֹם דְּבָר, כִּי עַם פֶּסַע לֹא פּוֹעֵלִים שׁוֹם דְּבָר, כְּמֵאֲרָם ו' (קְדוּשִׁין מא): רַגְוֹן לֹא עֲלֵתָה כִּיֵּדוֹ אֶלָּא רַגְוֹנוּתָא; וְאֵז כְּשֶׁכָּבַר שֶׁכָּבַח חֲמָתוֹ, אֵז קָבַל מִמֶּךָ. "וְאֶל תִּנְחַמְנוּ בַּשַּׁעַת שְׁמֵתוֹ מִשְׁלַל לְפָנָיו", כְּשֶׁמֵת לְאָדָם מִי שֶׁקְּרֹב לוֹ מְאֹד, וְעִדּוֹן מֵתוֹ מִשְׁלַל לְפָנָיו, אֵז אֵין הַזְּמַן לְנַחֵמוֹ, כִּי זֶה רַק גִּבְרִיר אֶת כְּאָבוֹ, כִּי כֹל זְמַן שֶׁהִמַּח מִשְׁלַל לְפָנָיו, וְרוֹאֶה אֶת צָרְתוֹ לְפָנֵי עֵינָיו, צְרִיכִים אֵז לְדָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (אִיכָה ג, כו): "טוֹב וְיִחִיל וְדוּמָם לְתוֹשַׁעַת הַיּוֹה", כִּי בַעַת שֶׁהַצָּרָה וְהַמַּח מִשְׁלַל לְפָנֵי הָאָדָם, וְהוּא שְׁבוּר וּמְמַרְמֵר, לֹא כְּדֵי לְדַבֵּר אֵז עַל לְבוֹ, אֶלָּא צְרִיכִים לְתַת לוֹ לְכַפּוֹת, וְלִהְיוֹצִיא אֶת כֹּל הַרְגֵשׁוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁיֵּשׁ בוֹ, וְכִשְׁפָּבַר קָבְרוֹ אֶת מֵתוֹ, וְאֵינוֹ מִנַּח לְפָנָיו, אֵז שׂיךְ לְנַחֲמוֹ וּלְדַבֵּר עַל לְבוֹ. "וְאֶל תִּשְׁאַל לוֹ בַּשַּׁעַת נִדְרוֹ", בַּשַּׁעַת שֶׁאֲדָם מִגְּדֵר אֵיזָה גֵר, שְׂדָאת הוּא עוֹשֶׂה בְּדָרְךָ כֹּל בַּשַּׁעַת פֶּסַע, שֶׁאֵז הוּא קוֹפֵץ וְגוֹדֵר גֵר, אֵז אֵין הַזְּמַן לְהַתִּיר לוֹ אֶת נִדְרוֹ, כִּי מִרַב צָעֲרוֹ וְכֹבֵעֵסוֹ לֹא יִמָּצֵא לוֹ פֶּתַח חֲרֻטָּה, כִּי אִם תִּשְׁתַּדֵּל אֵז לְהַתִּיר לוֹ אֶת נִדְרוֹ, וְהוּא עוֹמֵד בְּמִרְדּוֹ וּבְכֹעֵסוֹ, אֵז יֵאמֵר, שֶׁעַל דַּעַת כֵּן נִדְרָתִי. וְלִכֵּן צְרִיכִים לְהַתִּיחַן עַד שֶׁהוּא בְּעֵצְמוֹ יִתְחַרַט עַל מַה שֶׁקָּפַץ וְנִדְרָה גֵר, וְאֵז צְרִיכִים לְחַפֵּשׁ לוֹ פֶּתַח חֲרֻטָּה, כְּדֵי לְהַתִּיר לוֹ אֶת נִדְרוֹ. "וְאֶל תִּשְׁתַּדֵּל לְרִאֲוֹתוֹ בַּשַּׁעַת קִלְקַלְתּוֹ"; בַּשַּׁעַת שֶׁאֲדָם חוֹטֵא וּמְקַלְקֵל אֶת מַעֲשָׂיו, תְּבַרַח מִשָּׁם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִחְבִּישׁ מִמֶּךָ, כִּי עֵזֶן הַבּוֹשֵׁה לְבִישׁ אֶת זוּלָתוֹ, מֵאֵד מֵאֵד חֲמוּר. וְלִכֵּן כְּשֶׁאֲדָם רוֹאֶה שֶׁאֲחָד חוֹטֵא, יִבְרַח מִשָּׁם, שֶׁלֹּא יִחְבִּישׁ מִמֶּנּוּ, וְאֶחָר־כֵּן אַתָּה יֹכֵל לְהוֹכִיחוֹ תְּבוּכָתָה שֶׁל אֶהְיָה, כְּדֵי שֶׁיִּחְזַר בְּתוֹכָהּ. כֹּל אֶלֶּה הַאֲרִבְעָה דְּבָרִים לְמַד הַמִּנְיָן הַקְּדוּשׁ רִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, אֵיךְ שֶׁאֲדָם צְרִיךְ לְהִזְהָר בְּכַבּוּד הַזּוּלָת, וּמִלְמַדוֹ אֵיךְ יְכוּלִים לְקַבֵּל אֶת פֶּלֶם, אֲבָל רַק עַם שֶׁכֵּל וְדַעַת, וְלֹא לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ אוֹ לְרִצּוֹתוֹ בַּשַּׁעַת פֶּסַע אוֹ בַּשַּׁעַת שְׁמֵתוֹ לְפָנָיו, אוֹ בַּעַת קִלְקַלְתּוֹ, אֶלָּא צְרִיכִים חֲכָמָה עֲצוּמָה אֵיךְ לְהוֹכִיחַ גִּבְרֵי־אָדָם, כְּמוֹכָא (לְקוּשִׁי מִיְהוּדָה). חֲלַק ב', סִימָן ח': אֶרְפֵּל-פִּי שְׁתוֹכַחְתָּ זֶהוּ דְּבָר גְּדוֹל מְאֹד, וּמִצָּה לְהוֹכִיחַ, עַם כֹּל זֹאת לֹא כֹל אֲחָד יְכוּל לְהוֹכִיחַ, כִּי צְרִיכִים לְהוֹכִיחַ אֶת הַזּוּלָת תְּבוּכָתָה שֶׁל אֶהְיָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַרֵב אֶל הַקְּדוּשָׁה,

מגוונות ואמר כך ושמעו את קול ה' אלהים: כד בנפול ולא שתגרום לו להתרחק יותר, והבן למעשה. אויבך אל תשמה. פסוק הוא נמשל. אלף שמואל כד שמואל הקטן היה מחסידים הראשונים הקטן היה רגיל להוכיח בני אדם במדה זו: פן יראה ה' ורע בעיניו. שעשמו בלבבך כאלו הוא שותף

למלאות תאווקך: והשיב מעליו אפו. מללח כחיו וש. אלף והשיב שמע יסוריו מעל אויבך וישיבהו עליך: כה על גייר חדש. שהוא ממקיים. כך גורסת הילדות

אומר (משלי כד): בנפל אויבך

אל תשמח ובקשלו אל יגל

לבך, פן יראה יי ורע בעיניו

והשיב מעליו אפו:

כה אלישע בן אבויה אומר,

הלומד ילד למה הוא דומה, לדיו כתובה על

נדר חדש. והלומד זקן למה הוא דומה, לדיו

יראה הנו"ה ורע בעיניו והשיב מעליו אפו"; מאחר שתמיד הסתפל רק באמתת מצויאותו יתברך, ולחם עם המינים והאפיקורסים, ואמרתי תכמינו הקדושים (נדר ארץ וישא, פקט ט) אבא איסי בן יחנן משום שמואל הקטן אומר: העולם הזה דומה לגלגל עינו של אדם, לכך שבו זה אוקינוס שמקיף את כל העולם, שחר שבו זה העולם, קמט שבשחר זה ירושלים, פראוף שבקמט זה בית-המקדש שיבנה במהרה בזמנינו; כי מחמת שעיניו היו תמיד רק אליו יתברך, וראה מתוך עיניו את כל העולם בלו, ואיך שהכל לכל אלקות גמור הוא, ולכן היה בכחו לחסם עם המינים והאפיקורסים ולתקן את ברפת המינים, ומחמת זה היה רגיל לומר לאנשים את שני הפסוקים האלו: "בנפל אויבך אל תשמח ובקשלו אל יגל לבך, פן יראה הנו"ה ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו"; כי החדיר בהם, אשר כל מה שקורה עם בני-אדם זה רק ממנו יתברך, ואפלו שקמים עליו שונאים, עליו לידע, שזה רק מחמת חטאיו המרובים, שהתלבשו בבני-אדם שמצעירים אותו, וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספר-המדות, אות נאוף, סימן כו): על-ידי הוצאת ורע לבטלה, בורא קלפות המתלבשים בבני-אדם מתגדדים, וחולקים עליו, ועושים לו סורים. ובשארם חזון בתשובה שלמה, אז כל השונאים שלו יתבטלו, ותהיה להם מפלה גדולה. ולכן דיקא שמואל הקטן, שגלה כל-כף את אמתת מצויאותו יתברך, ואיך שכל העולם בלו נראים בעיניו, הוהיר את אנשים ואמר להם: "בנפל אויבך אל תשמח ובקשלו אל יגל לבך, פן יראה הנו"ה ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו"; כי בזה שתשמח בנפילתו, אתה מגלה כאלו יש פה טבע, מקרה ומזל, ולכן הקדוש-ברוך-הוא יכעס עליך. ולכן אתה, אהובי, בני! תחזר בתשובה שלמה על כל מה שחטאת, ולכל השונאים שלך תהיה מפלה גדולה מאד. אבל אתה אל תשמח במפלתם ובקשלוונם, אלא תדע שמה שהייתה להם מפלה וכשלוון, כי תורת בתשובה שלמה, והבן למעשה.

כה אלישע בן אבויה שיצא לתרבות רעה, וגרם רעות רבות לתכמינו הקדושים, היה אומר:

הלומד ילד למה הוא דומה? לדיו כתובה על נדר חדש, שאז יכולים לקרא היטב את הכתב,

מה שאין בן הלומד זקן למה הוא דומה? לדיו כתובה על נדר מחוק, שבקשי יכולים לקרא את הכתב, הינו שמלמד דרך נכונה בחנוכה הקלדים, שצריכים ללמד עם הגלד פשהוא עדין צעיר,

שָׁאוּ וְכוּל לְקַבֵּל הַיִּטֵּב אֵת מַה שְּׁלוֹמֵימִים עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (איכה ג, כז): "טוֹב לִגְבֹר כִּי יִשָּׂא עַל בְּנֵעוּרָיו", כִּי מַה שְּׁלוֹמֵימִים עִם יְלָד בְּעוֹדוֹ צְעִיר, מַחְדִּירִים בּוֹ יְרֵאת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה, וְרָאִים מִצְוֹת וּמְעֻשִׁים טוֹבִים, זֶה יִשְׂאֵר אֶצְלוֹ תְּמִיד, כְּמֵאמָרָם ו' (שבת קנב): יִנְקוּתָא לְלֵילָא וְדוּרְדָא, עַקֵּר יִפִּי הַפְּרַח — כְּשֶׁעִדֵּין בְּצִעִירוּתוֹ; כִּי מַה שְּׁלוֹמֵימִים עִם יְלָד צְעִיר, זֶה יִשְׂאֵר אֶצְלוֹ תְּמִיד, מַה שְּׂאִין בֶּן כְּשֶׁמְלֵמֵימִים לְאָדָם שִׂיחַתוֹ מִבְּנֵי, כְּבָר קָשָׁה לוֹ לְקַבֵּל, כִּי הוּא נִשְׁקַע בְּטַעוּתוֹ, וְקָשָׁה לְהִתְחַזֵּר אֵת הָאָדָם מִטַּעוּתוֹ שֶׁנִּשְׁקַע בּוֹ מִגִּיל צְעִיר, וְלָכֵן עַקֵּר הַחַנּוּךְ מִתְחִיל כְּשֶׁאָדָם צְעִיר, שָׁאוּ כְּשֶׁמְשִׁרְשִׁים בּוֹ שְׂרָשֵׁי הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, וּמַחְדִּירִים בּוֹ רָאִים מִצְוֹת מְעֻשִׁוֹת, אִזּוֹ לְקַבֵּל מִפֶּה, וְיִשְׂאֵר אֶצְלוֹ עַל כָּל הַחַיִּים, כְּדִגְמָא שְׂאָדָם כּוֹתֵב עַל גֵּר חֲדָשׁ, שְׂאָד הַתְּכַבֵּב נְכָר בּוֹ, מַה שְּׂאִין בֶּן כְּשֶׁמְתַחֲלִיל לְלַמֵּד אֵת הָאָדָם כְּשֶׁהוּא כְּבָר מִבְּנֵי, קָשָׁה לוֹ לְשַׁנּוֹת אֵת טַבְעוֹ הֵרַע שֶׁנִּשְׁטַבַּע בּוֹ, וְהוּא דוֹמֵה כְּאִלוֹ כּוֹתֵבִים עַל גֵּר מְחֻיָּק, שֶׁכְּבָר קָשָׁה לְקַרְא בּוֹ, כִּי הַגֵּר מִטְשָׁטֵשׁ; וְלָכֵן דִּינְקָא אֲלִישֵׁעַ בֶּן אַבְוִיָּה, שִׁנְעָא אַחֲרֵי כֵּן לְתַרְבּוּת רַעָה, הוּא הֵיךְ לְלַמֵּד פְּרָק בַּחנּוּךְ, שְׂאִירִיכִים לְחַנּוּךְ אֵת הַיְלָדִים בְּעוֹדָם צְעִירִים מְאֹד, שְׂאָד וְקַבְלוּ מִפֶּה, וְיִשְׁרְשׁוּ בְּעֶצְמָם מִדוֹת טוֹבוֹת וּמְעֻשִׁים טוֹבִים, וְזֶה יִשְׂאֵר לָהֶם כְּבָר כָּל הַחַיִּים, כִּי קָרָם שֶׁהָאָדָם חוֹטֵא, בְּנִקְל לְהִשְׁבִּיב אֶל דְּרָךְ הַנְּכֻנָּה, מַה שְּׂאִין בֶּן כְּשֶׁאָדָם כְּבָר יוֹתֵר מִבְּנֵי, וְחֻטְא וְלָקְחָה אֵת עֶצְמוֹ בְּכָל מִינֵי תוֹעֲבוֹת רְעוּת, קָשָׁה מְאֹד לְלַמֵּד דְּרָךְ הַנְּכֻנָּה. וְזֶה רָאִים בַּחוּשׁ, בְּגֵי הַעֲוִרִים שְׂעִדֵּין לֹא חֲטָאוּ, וְנִלְוִדוּ בְּקִדְשָׁה, בְּנִקְל לְקַבֵּל אֶלֵּי וְתַבְנֵי, כִּי עִדֵּין אֵינָם חֲכָמִים בְּעִנְיָהֶם, וְאֲדַרְבֵּה כָּל מַה שְּׁמֵלֵמֵימִים אוֹתָם הֵם מְקַבְּלִים, מַה שְּׂאִין בֶּן, מִי שְׁנֹלֵד בְּטַמְאָה, וְגִדֵּל בְּמְעֻשִׁים מְתַעֲבִים, וּפְטָם אֵת עֶצְמוֹ בְּכָל מִינֵי אֲכִילוֹת אַסּוּרוֹת, טְרַפּוֹת וְנִבְלוֹת וְכוּ', אֲכִילַת חֲמִץ בְּפֶסַח וְכוּ', אֲכִילָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְחֲמִנָא לִישׁוֹן, וְאִזּוֹ כְּשֶׁמַּחְדִּירִים אוֹתָם בְּתַשְׁבָּה, מְאֹד קָשָׁה כְּבָר לְשַׁנּוֹת אֵת דַּעְתָּם, אֲפִלוּ שְׁחוֹזְרִים בְּתַשְׁבָּה, הֵרַע כְּלִ-כֵּן נִשְׁקַע בְּהֵם, עַד שֶׁהֵם חוֹשְׁבִים, שֶׁהֵם גַּם-כֵּן מִשְׁהוּ, וְיֵשׁ לָהֶם גַּם-כֵּן דַּעָה עֲצִמִית, כְּשֶׁעַד שֶׁשְׁכַּחוּ שֶׁהֵם עֲקֻשׁוֹ בַּבְּחִינָת: "הַכּוֹתֵב עַל גֵּר מְחֻיָּק", שְׂמָאָד קָשָׁה לְקַרְא אוֹתוֹ, וְדָבָר זֶה צְרִיף כָּל בַּעַל תַּשְׁבָּה לֵיבַע, שְׂאֵף שֶׁתַּשְׁבָּה הוּא דָבָר גְּדוֹל מְאֹד, וְכְּמֵאמָרָם ו' (ברכות לד): בְּמָקוֹם שֶׁבְּעֵלֵי תַּשְׁבָּה עוֹמְדִים, שֵׁם צְדִיקִים גְּמוּרִים אֵינָם כּוֹלִים לַעֲמֹד, אֲבָל עֲלֵיהֶם לְדַעַת, שֶׁהֵם צְרִיכִים לְשִׁבַת בְּאַרְבַּע אַמּוּתֵיהֶם, וְשֵׁם לַעֲסַק בְּתַשְׁבָּה, בַּחוּרָה וּבַתְּפִלָּה וּבְמְעֻשִׁים טוֹבִים, אֲבָל לֹא שִׁיחֵי וְהִגִּי דַּעוֹת, וְכִעֵין שְׂאָמֵר רַבְנֵי ו' (לקוטי מוֹהַר"ן, חֵלַק א', סִימָן עט) עַל הַפְּסוּק (שמות טז, כט): "שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹי אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ", שְׂאָדָם צְרִיף לְשִׁבַת תַּחַת מְקוֹמוֹ, וְלִהְיִיר אֵת עֶצְמוֹ, וְעַל-כָּל-פְּנִים אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, שְׂלֵא הֵיךְ עוֹשֶׂה מְעֻשָׁה זְמִיר, וּמְבַקֵּשׁ שֶׁכָּר כְּפִנְסָם, כְּמוֹ שֶׁמְצוּי הַיּוֹם, שֵׁיִשׁ שְׁעוֹבְרִים עַל כָּל הַעֲבָרוֹת שֶׁבַחוּרָה, עַל כָּל הַעֲרִיּוֹת, וְחֲמִנָא לִישׁוֹן, וּפְטָמוּ אֵת עֶצְמָם בְּטְרַפּוֹת וְנִבְלוֹת יָמִים וְשָׁנִים, וְחָלְלוּ שִׁבַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְאָכְלוּ חֲמִץ בְּפֶסַח וְכוּ' וְכוּ', וְכִשְׁחוֹזְרִים בְּתַשְׁבָּה, בְּמָקוֹם לְשִׁבַת תַּחַת מְקוֹמָם וְלַעֲסַק כָּל יְמֵיהֶם בְּתַשְׁבָּה, הֵם כְּבָר נַעֲשִׂים וְהִגִּי דַּעוֹת, וְאוֹמְרִים: "צְדִיק זֶה נָּאָה, צְדִיק זֶה נָּאָה, אֲשֶׁר אָמַר רַבְנֵי ו' (לקוטי מוֹהַר"ן, חֵלַק ב', סִימָן פא) שֶׁשְׂאוֹר שְׁבַעֲפָסָה מְסִית אֵת הָאָדָם לוֹמֵר: "צְדִיק זֶה נָּאָה, צְדִיק זֶה נָּאָה, אוֹי אֲוֹתָהּ בּוֹשָׂה, אוֹי אֲוֹתָהּ חֲרָפָה, עִדֵּין לֹא שִׁטְפָתָה אֵת פִּיךָ מִכָּל הָאֲכִילוֹת הַטְּרַפּוֹת וְנִבְלוֹת שֶׁפְּטַמְתָּ אֵת עֶצְמְךָ בָּהֶם כִּי יְמֵי חַיֶּיךָ, וְלֹא טְהַרְתָּ אֵת גּוֹפְךָ מִכָּל הַעֲרִיּוֹת שֶׁבְּעַרְבָתָּ, אַתָּה כְּבָר אוֹמֵר דַּעוֹת, שְׂאֵה בֶן גְּדוֹל וְזֶה לֹא גְדוֹל, וְאֵל זֶה מְתַר לְהַתְקַרֵּב וְאֵל זֶה אֲסוּר לְהַתְקַרֵּב, שֵׁב תַּחַת מְקוֹמְךָ, וְתַעֲסַק בְּתַשְׁבָּה כִּי יְמֵי חַיֶּיךָ פֶּן וְאוֹלֵי יִכְפְּרוּ עוֹנוֹתֶיךָ, וְלֹא שֶׁכְּבָר תַּחֲשַׁב, שְׂמִי יוֹדַע מִי אַתָּה וְכוּ', כְּשֶׁצָּרִים אַחֲרֶיךָ כְּמֹהוּ. וְלָכֵן דִּינְקָא אֲלִישֵׁעַ בֶּן אַבְוִיָּה, שֶׁהֵיךְ מְאֹד מְאֹד גְּדוֹל, וְאַחֲרֵי-כֵּן

אינה משמכחת: כו ענבים קהות. שלא נמשלו כל זבל לעמקא דההומא רבה, והציק לחכמים זרכן ומקוה את השינים. כך חכמה הילד לא נמשנה על-ידי כל מיני מסירות שמספר אותם למלכות, כל זרכה ואין זכרו ומתקנלים וממשיצים על הלז: יין מגתו. ששמרו מעורבים זכורו. כך חכמה הילד

כתובה על נזר מחוק. כו רבי יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי אומר, הלומד מן הקטנים למה הוא דומה, לאוכל ענבים קהות ושותה דומה, למה הוא דומה?

דיקא, שאז הם נדמים כמו שפותכים על נזר חדש, שבודאי יוכלו לקרא את הפתק, כי ישאר בתוף לבם מה שלמדו בגלותם, מה שאין בן אלו שחוזרים בתשובה, צריכים להזהר מאד מאד לא להתערב בשום מחלקת, ולא להיות הוגי דעות, אלא ישבו פחת מקומם, ויחזרו בתשובה שלמה, ואז יושב ה' ורפא להם, והבן למעשה.

כו רבי יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי אומר: הלומד מן הקטנים למה הוא דומה? לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו. והלומד מן הזקנים למה הוא דומה? לאוכל ענבים בשולות, ושותה יין וישן: צריך שמתע, אהובי, בני! שבה העולם עובר על כל אחד ואחד מה שעובר — צרות ויסורים, מירדות ומכאובים, קטנות וחלישות הדעת, ואין בן אדם נקי מזה; כי באמת פשיצא אדם לאויר העולם, כל התכלית שבא לזה העולם היא רק בני להפירו יחברו, ולכן פשוטנים להתינוק חנוף תוק באמונה פשוטה בו יחברו, ומגיל צעיר קשהו צעון קטן, כבר מחזירים בו אמונה בו יחברו, ומלמדים אותו פסוקי תורה, כמאמרם ו"ל (ספס מ.ב): יודע לדבר — אביו לומדו תורה וקריאת שמע. תורה מאי היא? אמר רב המנונא (דברים א): "תורה צוה לנו משה מונשה קהלת יעקב", קריאת שמע מה היא? פסוק ראשון "שמע ישראל יהוה יהוה" אלקינו יהוה אחד"; וכך פשפריגלים את הילד מגיל קטנות ללמד אותו אמונה, וכשגדל יותר לומדים עמו מקרא, משנה, גמרא, הלכה וכו', אז גדל בדרך הנכונה, ועובר את הסיים בקלות, על אף שעוברים עליו משברים וגלים, כי אין בן אדם שלא יעברו עליו צרות ויסורים, מה שאין בן פשאי מלמדים את הילד מגיל קטנות אמונה פשוטה בו יחברו, ולמדו התורה הקדושה, וקיים המצוות, הרי זה גדל פרא אדם, עד שרומנא לישזון, מלסטם את הבריות, גונב וגול ומשקר וכו', נמצא, שהתכלית בזה העולם היא רק להכיר את הקדוש-ברוך-הוא, ובכל דבר צריכים רק להסתפל על ורמניית חיות אלקות המסיה ומנה את הדבר הזה, ולכן אחד שזכה לקבל חנוף בזה, וגדל כל ימי חייו רק באוירה של קדשה וטהרה ואמונה ברוכה ומזככת בו יחברו, ונתנסה כבר בנסיונות קשים ומרים שעברו עליו בחייו עליות וירידות, ואף-על-פי-כן החזיק מעמד ולא נשבר, אלא ברח אל הקדוש-ברוך-הוא, דיקא ממנו ראוי לקבל עצות נכונות לעבודת השם, וללמד ממנו דרכי היראה והאבה, מה שאין בן אדם צעיר, שעדין לא נתנסה בנסיונות קשים ומרים, ואין לו יסודות תוקים באמונה פשוטה בו יחברו, מה שבה לקבל עצות: ! וזה שאמר התנא הקדוש: "הלומד מן הקטנים" אחד שעדין יש לו מח קטן, ולא קבל מגיל קטנות חנוף באמונה ברוכה ומזככת בו יחברו, ולא למד תורה הקדושה, ולא עברו עליו שום נסיונות קשים ומרים, למה הוא דומה? "לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו", שעל-ידי-הוא נחלה

בכמה מחלות וְחֻלָּאִים רָעִים, וּמְקִיא וְכוּ', תּעוּבוֹת סְפִיקוֹת יֵשׁ: כּוּ רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר אֵל כְּמוֹכֵן בְּרוּחַנִיּוֹת, מִי שְׁלוֹמֵךְ מֵאֶחָד שְׁלֵא תִסְתַּכֵּל בְּקַנְיָן. רַבִּי פִּלְגֵי אֲלֶרְצִי יוֹסִי נִבְרַי יְהוּדָה שָׁמַשׁ כֵּל צָרְפוֹ, לֹא תֵצֵא מִמֶּנּוּ שׁוֹם תּוֹעֵלָה, וְאָמַר כִּי כְמוֹ שֶׁנֶּקֶן קַנְיָן מֵלֵא מֵלֵא יֵשׁ כִּי יֵלֵךְ אֲדַרְבָּהּ הוּא? לְמַד אוֹתָךְ דְּרָכִים נְבוֹכִים, מֵה שְׁטַעְמוּ כְּטַעַם וְקִיָּם. וְיֵשׁ וְקִיָּם פְּחוּמִים נִמְעַלְמָה

שָׁאִין בֶּן "וְהֵלֹאֵם מִן הַזְּקֵנִים לְמָה הוּא דוֹמָה? לְאוּכַל עֲנָבִים בְּשׁוּלוֹת וְשׁוֹתָה יִזְן וְיֵשׁ?" כִּי עֵבֶר עָלָיו כְּבַר בְּזֵה הַעוֹלָם מֵה שְׁעָבֵר — כֵּל מִיָּגִי קִטְנוֹת

וְיִרִידוֹת וְחֻלָּשׁוֹת הַדַּעַת, צְרוּת וְיִסּוּרִים, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן אֶחָד כֵּל הַנְּסִיחוֹת הַקָּשִׁים וְיָמִיר שְׁעָבֵר, לְמַד תּוֹרָה מֵתוֹךְ הַדְּמָה, וְהַחֲזִיק מֵעַמְד, מִמֶּנּוּ רָאוּי לְלַמֵּד, כִּי הוּא דוֹמָה לְאֶחָד שְׁאוּכַל עֲנָבִים בְּשׁוּלוֹת, שְׁמֵרְגִישׁ בָּהֶם כֵּל מִיָּגִי טַעְמִים, וְשׁוֹתָה יִזְן וְיֵשׁ שְׁמֵשִׁיבִים דַּעְתוֹ שֶׁל אָדָם. וְצָרִיךְ שְׁתַּבַּע, אֲהוּבִי, בְּגִי! שְׁצָרִיכִים לְשׁוֹמֵר מֵאֵד עַל דְּבַר זֶה, לֹא לְלַמֵּד וְלִקְבֵּל עֲצוֹת מֵאֲנָשִׁים שְׁלֵא יְכוּלִים לְהוֹלִיךְ אֶת עֲצָמָם, וְלִתֵּן עֲצָה לְעֲצָמָם, וְאִיךְ יוֹלִיכוֹ אוֹתָךְ, וְיִתְּנוּ לָךְ עֲצוֹת? ! בְּשַׁעֲשֵׁה שְׁהֵם בְּעֲצָמָם מִסְּבָכִים בְּסִבּוּכִים, וְאִינָם יְכוּלִים לְעוֹר לְעֲצָמָם, וְאִיךְ יַעֲרוֹר לָךְ? ! מֵה שָׁאִין בֶּן צָדִיק שְׁדָבוּק בּוֹ יִתְבַּרְךָ, וְעָבְרוּ עָלָיו נְסִיחוֹת קָשִׁים וְיָמִיר בְּזֵה הַעוֹלָם, וְעַמְד תְּזַק בְּאֲמוּנָה בּוֹ יִתְבַּרְךָ, עַל אֶף שְׁעָבֵר עָלֵיהֶם מֵה שְׁעָבֵר, מִמֶּנּוּ כִּדְאִי לְלַמֵּד חֻכְמַת הַחַיִּים וְעֲצוֹת לְעֲבוֹדַת הַשָּׁם, כִּי הַעֲקָר הוּא שְׁמוֹשׁ תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (סוֹטָה כב): קָרָא וְשָׁנָה וְלֹא שָׁמַשׁ תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים, רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר, הֲרִי זֶה עִם הָאֶרֶץ. רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָנִי אָמַר, הֲרִי זֶה בּוֹר, רַבִּי יְצַאי אֹמֵר: הֲרִי זֶה כּוֹתֵי, רַב אֶחָד בֶּר יַעֲקֹב אֹמֵר: הֲרִי זֶה מְגוּשׁ; וְאָמַרוּ (שֵׁם): אֶפְלוּ קוֹרָא וְשׁוֹנָה, וְלֹא שָׁמַשׁ תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים, וְזֶה עִם הָאֶרֶץ; הֲרִי שְׁלֵךְ לְפָנָיִךְ, שְׁאֲסוּר לְלַמֵּד מִהַקְטָנוּת, שְׁלֵא יֵצֵא לָהֶם עֲדִין לְשַׁמֵּשׁ תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים, וּמְוִילָא הֵם יִטְעוּ אוֹתָךְ בְּכֵל מִיָּגִי לְמוֹדִים רָעִים, וְיוֹלִיכוֹ אוֹתָךְ שׁוֹלֵל. מֵה שָׁאִין בֶּן, אִם תְּשַׁמֵּשׁ תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים צָדִיקִים קְדוֹשִׁים, שְׁדָבוּקִים תְּמִיד בּוֹ יִתְבַּרְךָ, וְאִינָם מְסִיחִים דַּעַת מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ, וּמִתְחַזְּקִים בְּכֵל מֵה שְׁעוֹבֵר עָלֵיהֶם, עַל-יְדֵי-זֶה תּוֹכֵל לְקַבֵּל מֵהֶם הַרְבֵּה מֵאֵד. וְאָמַרוּ חֻכְמִינֵי הַקְּדוּשִׁים (סוֹטָה מ:): מְשֻׁבְּבוֹ תְּלִמִּידֵי שְׁמַאי וְהֵלֵל, שְׁלֵא שְׁמָשׁוּ כֵּל צָרְפוֹ, רַבּוֹ מִחֻלָּת בְּיִשְׂרָאֵל, וְנַעֲשִׂית תּוֹרָה כְּשֵׁתֵי תוֹרוֹת; וְלִכְּן צָרִיכִים מֵאֵד מֵאֵד הַתְּזַהֵר בְּדָבָר זֶה, אֲשֶׁרִי מִי שְׁלוֹמֵךְ אֶצֶל הַזְּקֵנִים, שְׁגִיעוּ וְעָמְלוּ בַתּוֹרָה כֵּל יְמֵי חַיֵּיהֶם, וְאָמַרוּ חֻכְמִינֵי הַקְּדוּשִׁים (שְׁמוֹת רַבָּה, פֶּרֶשׁה ג', סִימָן ח, ל): לְעוֹלָם זְקֵנִים מְעַמְדִים אֶת יִשְׂרָאֵל. וְכֵן הוּא אֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ ח): "כֵּל יִשְׂרָאֵל וְזִקְנָיו וְשׁוֹטְרִים וְשִׁפְטָיו עֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לְאָרוֹן", אִימְתִי יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים? כְּשֵׁינֵשׁ לָהֶם זְקֵנִים, לְמָה דְּשָׁהִיָּה בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ קָנָם הִיוּ שׁוֹאֲלִים בְּזִקְנֵיהֶם, שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים לב, ז): "שְׁאֵל אֲבִיךָ וְיִגְדֵךְ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ", שְׁכֵל מִי שְׁנוֹטֵל עֲצָה מִן הַזְּקֵנִים אֵינוֹ נִכְשֵׁל, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

כּוּ אֵל תִּסְתַּכֵּל בְּקַנְיָן אֶלֶּא בְּמָה שֵׁשׁ בּוֹ. יֵשׁ קַנְיָן חָדָשׁ מְלֵא יֵשׁ, וְיֵשׁ שְׁאֶפְלוּ חָדָשׁ אֵין בּוֹ: צָרִיךְ שְׁתַּבַּע, אֲהוּבִי, בְּגִי! אֲשֶׁר הָאָדָם צָרִיךְ לְשׁוֹב בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּכֵל יוֹם וּבְכֵל שַׁעֲה וּבְכֵל רַגַע מְשֵׁשׁ, כִּי בְּאֶמְתָּ אָדָם צָרִיךְ לְהִיּוֹת דְּבוּק בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלֹא לְהִסְתִּיחַ דַּעַת מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ בְּרַגַע, וּמִי כֹּחַ לְהִתְפָּאֵר שְׁמִתְזַיֵּק בְּזֵה? ! וְלִכְּן רָאוּי לְשׁוֹב בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּכֵל פְּעַם מִחְדָּשׁ, עַל מֵה וְלָמָּה נִתַּק אֶת מִח-מִחְשָׁבְתוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ, כִּי בְּאֶמְתָּ אִם אָדָם הִיָּה יוֹדֵעַ, שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא

עומד עלי, וצופה ומביט על מעשיו, הנה תמיד רועד מאימתו ותבונה, כמו שראינו אצל רבנו ו"ל, שהיה שונה אצלו פחד גדול מאד, עד שהיה רועד מפחד מגדלתו ותבונה, וכשאתה בשלחן, כל השלחן התחיל לרעד עמו ביחד, כל-כף היתה שונה עליו וראוהו מפחד מאימת הבוורא ותבונה שמו. והנה פתיב (שמות לו, ז): "נצור חסד לאלפים, נשא עין ופשע וחטאה ונקה לא ונקה" וגו', ונדרשו חכמינו הקדושים (שבועות טו): "רבי אלעזר אומר, אי אפשר לומר ונקה, שכבר נאמר לא ונקה, אי אפשר לומר לא ונקה, שכבר נאמר ונקה, הא כיצד? מנקה הוא לשבים, ואינו מנקה לשאינן שבים; כשאדם שב בתשובה שלמה, על-ידי-הקדוש-ברוך-הוא מנקה אותו לגמרי מכל חטאיו ועוונותיו ופשעיו. ולכן כשבר: שראל זוכה לשוב בתשובה שלמה אליו ותבונה, הקדוש-ברוך-הוא מנקה אותו מכל עוונותיו. ואמר האר"ל (לקוטי ש"ס): ונקה' לא ונקה, ויש בהם רמז שם הנו"ה, במלת ונקה' יש ו"ה, ובמלת ונקה' יש י"ה וכדו', עין שם. והנה מבאר בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן רפב), שצריכים לבקש ולחפש בעצמו נקדה טובה, אשר שם אינו נשע, ועל-ידי-הז' נקה להתעלות מפרבנותו אל למעלה מפרבנותו, וכבר לא יהיה אותו אדם, שזה מה שכתוב (תהלים לו, י): "ועוד מעט ואין נשע והתבוננת על מקומו ואיננו"; הינו שהפסוק מזהיר למצא בעצמו וכן אצל אחרים עוד מעט טוב ששם כבר אינו נשע, ועל-ידי-הז' והתבוננת על מקומו ואיננו", כי כבר עלה ונתעלה ממקומו, ואיננו אותו אדם. ומובא בדברי מוהר"ן ו"ל (לקוטי-תלכות, השקמת הבקר, תלכה א'), אשר הטוב שמוצא בעצמו ואצל אחרים, זו נקדת חיות אלקותו ותבונה, שם הנו"ה שמאיר אצל כל בר וישראל, כמו שכתוב (תהלים קמ"ה, ט): "טוב הנו"ה לכל", כי אצל כל אחד שונה שם הנו"ה ברוך הוא וברוך שמו, ומובא בתקוני זהר (תקוני ע') על פסוק (דברים יב, א): "מי יעלה לנו השמימה", כמה דאיהו אעבר מההוא אבר כל אלין קלפין ואלקים אחרים, ותקין ביה אמת לשרא ביה שכנתא, דאיהו אות ברית מילה, הכי קדשא בריך הוא פד נשמתיח סליקת לעילא הדא הוא דכתיב: מי יעלה לנו השמימה, קדשא בריך הוא אעבר מגיה כל מלאכי חבלה, ומקטרגין דלא תרבו לגביה, בגין דשמא דהנו"ה שרא עליה, דתשפח ליה באלין תיבין מי יעלה לנו השמימה — ראשי תבות: מי"לה, וסופי תבות הנו"ה, נמצא, שכל בר וישראל על-ידי שגומל, חוקק בו שם הנו"ה ברוך הוא, על-ידי שקימו בו מצות מילה, וזה ונקה' לא ונקה' — ראשי תבות וסופי תבות שם הנו"ה, ובאמצע האותיות קנן. והנה הגוף של האדם נקרא קנן, כי כמו הקנן שמתזקקים בו יין, כך הגוף מתזקק את הנשמה, וכן כשבר: שראל חזר בתשובה אליו ותבונה, על זה אמר התנא הקדוש: "אל תסתכל בקנן" שהוא הגוף, שחטא בו, "אלא כמה שיש בו", הינו שם הנו"ה ברוך הוא, שנחלק בו על-ידי מצות מילה, ויש קנן חדש" גוף חדש "מלא יסון". שכל גלגול נשמה, שכבר היתה בזה העולם. ולכן ונקה' לו לחזר בתשובה, כי כבר היה פעם בזה העולם. ולכן יודע מה עליו לחנן, אבל וישן", יש גוף נשון, שאפילו חדש אין בו", שלא זכה שתשרה בו נשמתו, מאחר שפגם בבריה, עקר מעצמו את שם הנו"ה, ולכן תמיד צריכים למצא את הטוב שבשם הנו"ה אצל כל בר וישראל, אפילו שעשה כבר מה שעשה, וזה ונקה' לא ונקה', שהקדוש-ברוך-הוא מנקה לשבים אליו, על-ידי שמוצא בו את הטוב, שהוא שם הנו"ה ברוך הוא וברוך שמו, שאף פעם אינו מסתלק מבר וישראל, מאחר שחוקק שם הנו"ה בבריה, והבן למעשה.

כח הקנאה והתאונה והקבוד מוציאין את האדם מן העולם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין עוד דבר שהורס את האדם בין בגשמיות ובין ברוחניות כמו המדות רעות האלו. והתחיל במדת הקנאה, כי היא ראשית כל המדות רעות, כי כל המהלכת והמריבות והצרות והיסורים והלשון הרע והרכילות שנקצאים בגניאדם, זה רק מחמת מדת הקנאה, שנקנא בזולתו, כי הקנאה הורסת את האדם לגמרי — בין ברוחניות, וכמאמרם ו"ל (שבת קנב:) על הפסוק (משלי יד, א): "ירקב עצמות קנאה"; כל מי שיש לו קנאה בלבדו —

עצמותיו מרקיבים, וזה עוד שנה פתיים חיותו, שאדם נרקב מחמת קנאה, ומקנאה באות אחר-כך כל התאוות רעות, שאדם מתאנה לתאוות נאוף ותאוות ממון, עד שכל אלו התאוות מכניסות בו את הקלפה של כבוד, שיתפשש אחר כבוד, וכל אלו המדות רעות מוציאות את האדם מעולמו, שפךר אינו יכול לחשב טוב, כי הוא כבד אינו נמצא בעולמו, והולך נע ונד כמו בעולם הדמיון, ורחמנות גדולה עליו. ולכן ראה, אהובי, בני! מאד לשמר ממדת הקנאה, לא לקנא את הזולת, אלא תהיה פמיד שמם בתלקד, ותמיד תזכר, שיש לך נקדה אשר אין בתברך, פמוקב בתברך ובגו ו"ל (לוקייסמיתרין, חלק א', סימן לד); ובה שמשמח עם הנקדה שיש בך, אזי אף פעם לא תקנא בהזולת, וממילא כבד לא תתאנה לתאוות ממון של תברך, וכן לא תהיה בך תאוות נאוף, כי אפה שמם בתלקד, עם אשמה, שגמון לך הקדוש-ברוך-הוא, וכמו שאמר החכם מכל האדם (קהלת ט, ט): "ראה חיים עם אשה אשר אהבת כל ימי חייה הקלה, אשר גמון לך תחת השמש" וגו', ואינך מתאנה, חס ושלום, לגשים אחרות, ועל-ידי שאין בך לא קנאה ולא תאוה, על-ידיה כבד לא תרצה שום כבוד, כי תדע, אשר הפתור והקבוד שיקים רק לחי העולמים, כי מלא כל הארץ כבודו. ואז עולמך תירש בחייה, ולא תהיה נדחה מהעולם, והבן למעשה.

כט הוא היה אומר: הילודים למות והמתים להחיות והחיים לדון, לינדע ולהודיע ולהודיע, שהוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדן, הוא העד, הוא בעל דין, והוא עתיד לדון ברוד, הוא, שאין לפניו לא עולה ולא שבתה ולא משוא פנים ולא מקח שחד, שהכל שלו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר התכלית בזה העולם הוא להיות בטל ומבטל תמיד אל חי

אומר, הקנאה, התאונה והקבוד מוציאין את האדם מן העולם: כט הוא היה אומר, הילודים למות, והמתים להחיות, והחיים לדון. לינדע ולהודיע ולהודיע שהוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדן, הוא העד, הוא בעל דין, הוא עתיד לדון. ברוד הוא, שאין לפניו לא עולה

עצמותיו מרקיבים, וזה עוד שנה פתיים חיותו, שאדם נרקב מחמת קנאה, ומקנאה באות אחר-כך כל התאוות רעות, שאדם מתאנה לתאוות נאוף ותאוות ממון, עד שכל אלו התאוות מכניסות בו את הקלפה של כבוד, שיתפשש אחר כבוד, וכל אלו המדות רעות מוציאות את האדם מעולמו, שפךר אינו יכול לחשב טוב, כי הוא כבד אינו נמצא בעולמו, והולך נע ונד כמו בעולם הדמיון, ורחמנות גדולה עליו. ולכן ראה, אהובי, בני! מאד לשמר ממדת הקנאה, לא לקנא את הזולת, אלא תהיה פמיד שמם בתלקד, ותמיד תזכר, שיש לך נקדה אשר אין בתברך, פמוקב בתברך ובגו ו"ל (לוקייסמיתרין, חלק א', סימן לד); ובה שמשמח עם הנקדה שיש בך, אזי אף פעם לא תקנא בהזולת, וממילא כבד לא תתאנה לתאוות ממון של תברך, וכן לא תהיה בך תאוות נאוף, כי אפה שמם בתלקד, עם אשמה, שגמון לך הקדוש-ברוך-הוא, וכמו שאמר החכם מכל האדם (קהלת ט, ט): "ראה חיים עם אשה אשר אהבת כל ימי חייה הקלה, אשר גמון לך תחת השמש" וגו', ואינך מתאנה, חס ושלום, לגשים אחרות, ועל-ידי שאין בך לא קנאה ולא תאוה, על-ידיה כבד לא תרצה שום כבוד, כי תדע, אשר הפתור והקבוד שיקים רק לחי העולמים, כי מלא כל הארץ כבודו. ואז עולמך תירש בחייה, ולא תהיה נדחה מהעולם, והבן למעשה.

כט הוא היה אומר: הילודים למות והמתים להחיות והחיים לדון, לינדע ולהודיע ולהודיע, שהוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדן, הוא העד, הוא בעל דין, והוא עתיד לדון ברוד, הוא, שאין לפניו לא עולה ולא שבתה ולא משוא פנים ולא מקח שחד, שהכל שלו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר התכלית בזה העולם הוא להיות בטל ומבטל תמיד אל חי

הוא בעל דין. שהוא מוצע אם המוטאס: והוא עתיד לדרן. לעולם הנא: ולא משוא פנים ולא מקח שוחד. שאינו נושא פנים אפילו לנדיק גמור שלא יענישו על עבירה קלה שנאס לדרו. ואינו לוקח שוחד המנוה נשכיל העבירה. אלא נותן שחר על המנוה ועונש על העבירה. כן פירש הרמב"ם: ודע שהכל בא לפי החשבון. פרוטה ופרוטה מטכרפת לחשבון גדול. כן עבירות קלות כשהן מרובות עולות לחשבון גדול: שעל כרחק אתה נוצר.

החיים, שהוא הקדוש ברוך הוא בעצמו, והנה האדם הוא נשמה מלבושת עם חמר עב וגס, המצלמת ומסתרת את אמתת מצויאותו ותברך, ולכן כל היגיעה והטהרה של האדם צריכה לזכות, שתקרה ומפושט עליו, כשנולד, עליו להמית ולבטל את החמר המתגבר ומתפשט עליו, שזה "הילודים למות", הינו תפק מהרגע שהאדם נולד, ונשמתו מתלבשת בגוף חמרי, עליו להמית את עצמו, הינו לבטל את החמר שתאיר בו הצורה,

וְלֹא שִׁכְחָה וְלֹא מִשׂוּא פְּנִים וְלֹא מִקַּח שׁוּחַד, שֶׁהַכֹּל שְׁלוֹ. וְדַע שֶׁהַכֹּל לְפִי הַחֲשׁוֹבוֹן. וְאֵל יִבְטִיחֶךָ יִצְרָךְ שֶׁהַשְּׂאוֹל בֵּית מְנוּס לָךְ, שֶׁעַל פְּרִיחָךְ אַתָּה נּוֹצֵר, וְעַל פְּרִיחָךְ אַתָּה נוֹלָד, וְעַל פְּרִיחָךְ אַתָּה חַי, וְעַל

שהיא הנשמה. וכמאמרם ו"ל (תמיד לב): מה יעביד איניש ויתנה? אמרו ליה: מית עצמו. מה יעביד איניש וימות? יתנה את עצמו; שזה "המתים להחיות", ולהפך — אם אדם אינו מוריד מעצמו את החמר, ונשאר עם גוף גשמי וחמרי, המצלים ומסתיר את נשמתו, שהיא חלק אלוהי ממצל, הרי הוא כמו מת, שמתסובב בזה העולם, ונדמה כאילו הוא חי, אבל באמת הוא מת, מאחר שאינו דבוק בו יתברך, ואינו יודע, שהוא מלא חמריית ועביות ונשמיית. ולכן אם אדם רוצה באמת לשוב בתשובה שלמה אליו יתברך, צריך להרגיל את עצמו לדרן ולשפוט עצמו בינו לבין קונו, ובינו לבין עצמו, ויתנה בתשובו צדק — מה יהיה ממנו, ומה התכלית שלו בחייו, שזה "החיים לדרון", אם אתה רוצה להיות חיים נצחיים, חיים ארכיים, עליך לדרן ולשפוט את עצמך איך אתה מתנהג בזה העולם, כי אדם יכול לעבר את השקעים שנה, ולא יהיה לו אף פעם לשוב הדעת. ועקר התכלית, שאדם צריך לשפוט את עצמו הוא — "לידע, להודיע ולהודע, שהוא אל, הוא היצור, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדין, הוא העד, הוא בעל דין, והוא עתיד לדרן ברוך הוא, שאין לפניו לא עולה ולא שכחה, ולא משוא פנים ולא מקח שחד, שהכל שלו"; וכנה שאדם דן ושופט את עצמו, ומחירי בעצמו תמיד את אמתת מצויאותו יתברך, ויודע ועד, אשר הוא יתברך הבורא שבראו והמבין אותו, וממנו יתברך אי אפשר להתחמק, כי הוא עד על כל מה שעשית, והוא יתברך בעל דין, שידון אותך על כל פרט ופרט מה שאתה עושה בזה העולם, כי אצלו יתברך אין שום שכחה, ולא משוא פנים, ולא מקח שחד, כי הכל שלו, ולא ישיף להתחמק. ולכן ראה, אהובי, בני! להרגיל את עצמך לדבר אליו יתברך, ולהתבונן על כל דברך, ועל כל מה שאתה צריך תבקש רק ממנו יתברך. ודע, שהכל לפי החשבון, שאצלו יתברך מאד מאד חשוב כשבר ישראלי חי עם חשבון הנפש, ומתבודד אליו יתברך, והוא בוכה ומבכה שמים וארץ על כל מה שעובר עליו, ושכ בתשובה שלמה, וחי בתשובו צדק, זה מאד חשוב בעיניו יתברך, ואינו זו משם עד שמתולים לו. אף עליך לדעת, שהשם "מ"מ"ם לא יתן לך שיהיה לך לשוב הדעת, ויבטל אותך כל היום ולרבות הלילה, כדי שלא תזכה לשוב הדעת, להיות דבוק בחי החיים בו יתברך. "ואל יבטיחך יצרך, שהשואל בית מנוס לך", ואם כן, מה לך להיות עם

חֲשׁבוֹן הַנֶּפֶשׁ, כִּי סוּף כֹּל סוּף תִּצְטָרֵף לְמוֹת שֶׁהַנֶּשְׁמָה אֵינָה רוֹאֶה לְנַאֲחַת מִן הַפְּרָגוֹד מִקּוֹס טַהוֹר (קַהֲלַת ט, ב): "הַכֹּל בַּאֲשֶׁר לְכֹל מִקְרָה אֶחָד שֶׁהַנֶּשְׁמָה מוֹנַחֶת עָם וְלִיכָנֶה נִמְעֵי אִשָּׁה בְּמִקּוֹס טַהוֹר לְצַדִּיק וְלְרָשָׁע, לְטוֹב וְלְרָשָׁהוֹר וְלְטָמֵא"; אֵל תֹּאמַר קָה, כִּי עַל כָּרְחֵךְ אֶתָּה נוֹצֵר בְּגוֹה הָעוֹלָם וְעַל כְּרַחֲךָ אֶתָּה נוֹלֵד. בְּשַׁעַת הַלֵּידָה אֵינִי רוֹאֶה לְנַאֲחַת וּמִלֶּאךְ מוֹנִיָּא עַל כְּרַחֲךָ אֶתָּה חַי:

יש אדם מדוכא ניסורים ורואה נמות ואינו יכול: לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. כגון פרשת שקלים ורמשים להרבות שטר שכן גדלים מהם אף על פי שנלאו הכי לא היו אוכלים

פְּרַחֲךָ אֶתָּה מֵת, וְעַל כָּרְחֵךְ אֶתָּה עֲתִיד לָתֵן דִּין וְחֲשׁבוֹן לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶן עֲקֵשְׂיָא אוֹמֵר, רְצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הִרְבָּה

לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁנֹאמֵר (ישעיה מב), יִי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

ולכן ראה לחיות בחשבון הנפש, ותמיד תספר לו: תברך מה שעובר עליך, וכן תעשה חשבון הנפש בכל פעם מה תמליך בזה העולם, כי סוף כל סוף על כרחך אתה מת, שתצטרף לעוב אה זה העולם, ולא ישאר לך רק מה שגלית ופרסמת בזה העולם את גדלתו תברך, ולכן "ועל כרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא", ולכן מה לך לחכות עד אז, שבהכרח תצטרף לתן דין וחשבון על כל מעשיך ודבוריך ומחשבותיך, הרגל את עצמך עוד בחיים חיותך להתבודד עמו תברך, ולחיות עם חשבון הנפש, ותשוב בתשובה שלמה, ועל ידי זה נכון לך הנה בטיח, שהקדוש ברוך הוא ימחל לך על כל עוונותיך, ותחיה בעולם הזה כדגמת העולם הבא, והבן למעשה.

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶן עֲקֵשְׂיָא אוֹמֵר: רְצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁנֹאמֵר (ישעיה מב, כא): הַיְיָ חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר: מִשְׁנֵה זֶה הָיָה בְּסוּף פֶּרֶק "אֵלוֹ הַלֵּקִין", וַיֵּשׁ לוֹמֵר הַטַּעַם — לָמָּה גוֹמְרִים עִם מִשְׁנֵה זֶה תְּמִיד אַחַר שְׁמִטָּיִם מִסְּכַת אָבוֹת? אֵלָּא יֵשׁ לוֹמֵר עַל־פִּי מַה שְׁכָּתֵב הָאִישׁ הָאֵלֶּיךָ וּבְנֵו מַשֶּׁה טִיטְלָבוּיִם זִ"ע, בְּעַל "שְׁמַח מִשֶּׁה" (פרשת קדושים), שְׁכָּכֵל מְצוּהָ וּמְצוּהָ יִשָּׁג הַשְּׁלֵמוֹת, וּמִצְוֹת הַשֵּׁם תִּבְרַךְ מִיָּנִי שְׁלֵמוֹת רַבִּים, כְּדִי שְׁלֵא יַעֲדֵר מִן כָּל אֲדָם אִם יִרְצֶה, וְזֶה עַל־פִּי מֵאֲמָרֵם ו'ל (דברים רבה, סימן ח): וְשָׂמַח תֹּאמְרוּ לְרַעְיֵכֶם נְתַתִּי לָכֶם הַתּוֹרָה, לֹא נְתַתִּי לָכֶם אֵלָּא לְטוֹבְכֶם, כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְצָה לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלִהְיֵיכֶם מְשׁוּב מִטּוֹב הַנְּצִחִי, וְלִכֵּן "הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת", תּוֹרָה הָיָה חֲקָמָתוֹ תִּבְרַךְ, שֶׁהֵם מֵיִם שְׂאִין לָהֶם סוּף, וְהַמְצוּת הֵם רַמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה כְּגוֹד רַמ"ח אֵיבָרָיו שֶׁל הָאָדָם, וְשִׁט"ה לֹא תַעֲשֶׂה הֵם כְּגוֹד שִׁט"ה גִּידָיו שֶׁל הָאָדָם, לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם עֲרֻבוֹת נְעִימוֹת זֵיו חִיּוֹת אֶלְקוּתוֹ תִּבְרַךְ, וְעַקֵּר תְּמַלִּית הַבְּרִיאָה הִיא אֲדָם שְׁמַקְבֵּל הַטּוֹבָה בְּשְׁלֵמוֹת, בְּלֹא כְּסוּפָא,

אומן שנפשו של אדם קנה זהו: למען צדקו. להלדיק את ישראל ולזכותו: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנחמייבו מיתה זבית דין מפני רשעתן, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא אחר תחיית המתים שעמידים לחיות ולעמוד גופאם ונפשם חיים נשמים כחמה וכלבנה וככוכבים כדמייתו צנמרא זהאי פרקא מחיס שעמידים

כינן שיש לו חלק בבחיבתו. ולכן "רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל", הינו שיהיו מזככים לקבל את אורו וחיבתו בשלמות, שזה התענוג הכי גדול מכל התענוגים, "לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", כי התורה היא כהנים הנה, מים שאין להם סוף להתענג בהם, והמצוות הן תרנגול קנגד איברי וגידי של האדם,

למית און חחרין לעפרן, והעולם הבא און זו לא אמלה ולא שמיה, ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא לדיקים יושבין ועטורמיהן זרלשטיין והנני מווי השמנה, ומפני שאון כל ישראל שוין זו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמי יש להם חלק.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שגאמר (ישעיה ט'): ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וג' משעי מצשה ידי להתפאר.

לקבל בהם שפע אלקי. ומביא ראיה מפסוק (ישעיה מב, כא): "הנני"ה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר"; ודרשו על זה חכמינו הקדושים (פנחמא פורעי): ללמדך, שאין הקדוש-ברוך הוא חפץ לחייב בריה, שגאמר (יחזקאל לא): "מי אני נאם הנני"ה חפץ אלקים, אם אהפך במות

הרשע וגו', ובמה חפץ להצדיק ברייתו? שגאמר: "הנני"ה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר", למען לצדק ברייתו ולא לחייב; הינו כשבר ישראל לומר פרק מפרקי הנהגת התנאים ויכול לפל בעצבות ובמרה שחורה, באלו כל זה אינו שייך אליו, ולכן מסתמים במשנה זו, ולומדים את זה מפסוק: "הנני"ה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר"; ודרשו מזה חכמינו הקדושים: למען לצדק ברייתו ולא לחייב, כי הקדוש-ברוך-הוא אינו חפץ לחייב את הבריות, אלא להצדיקם, כדי להמשיך עליהם אור ויוי וחיות ודבקות אלקית, כדי שיתענגו מערבות אורו וחיבתו. ועכשיו תראה דבר פלא, כי הפסוק (ישעיה מב, כא): "הנני"ה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר", שוית"ה (הלים טז, ח): שוית"ה לנגד"ה תמיד, כ"י מימינ"ה וגו', להורות שהקדוש-ברוך-הוא חפץ להצדיק את ברייתו, ולהמשיך עליהם דבקות אמיתית, שתמיד יצירו לפני עיניהם את שם הנני"ה ברוך הוא וברוך שמו, ועל-ידי זה "כי מימיני בל גאומי", ויזכה להתחזק בכל אשר עובר עליו, והבן למעשה.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: טעם שלפני כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה זו, אשר אינה שייכת לכאן כלל, והיא משנה בסנהדרין (ב); ויש לומר, כי הנה עובר על כל אחד ואחד צרות ומרירות, יסורים ומכאובים, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקושי-מנהג, חלק ב, סימן קיט): הנהא, שיש באיזה מקום עולם הנה, כי כאן הוא הגיהנום ממש, כפי הסבל שבגני-אדם סובלים, ולכן כל אחד הורצה לחזר בתשובה, ולנתק את עצמו מיתרע שנדבק בו, יכול לפל בגאוש, מאחר שרואה מה שעובר על בני אדם — סבל ויסורים ומרירות עצומה, ונעשה לעצמו חשבון (מועד קטן כח:): אם בארום נפלה שלהבת, מה יעשו אזובי הקיר?! מה בני אדם, שגולדו בקרשה ובקטנה, ונתחננו על טהרת הקדש, עובר עליהם כל-כך הרבה צרות ויסורים ומכאובים, וסובלים יסורי גיהנום מזה העולם, על אחת כמה וכמה אדם שגולד בטמאה, ונתגדל בטמאה, ונתחנן בטמאה, ונתלכלך בכל מיני זיהמות ונטאים, בודאי שההכרח לו לסבל יסורים ומרירות

הרשע וגו', ובמה חפץ להצדיק ברייתו? שגאמר: "הנני"ה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר", למען לצדק ברייתו ולא לחייב; הינו כשבר ישראל לומר פרק מפרקי הנהגת התנאים ויכול לפל בעצבות ובמרה שחורה, באלו כל זה אינו שייך אליו, ולכן מסתמים במשנה זו, ולומדים את זה מפסוק: "הנני"ה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר"; ודרשו מזה חכמינו הקדושים: למען לצדק ברייתו ולא לחייב, כי הקדוש-ברוך-הוא אינו חפץ לחייב את הבריות, אלא להצדיקם, כדי להמשיך עליהם אור ויוי וחיות ודבקות אלקית, כדי שיתענגו מערבות אורו וחיבתו. ועכשיו תראה דבר פלא, כי הפסוק (ישעיה מב, כא): "הנני"ה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר", שוית"ה (הלים טז, ח): שוית"ה לנגד"ה תמיד, כ"י מימינ"ה וגו', להורות שהקדוש-ברוך-הוא חפץ להצדיק את ברייתו, ולהמשיך עליהם דבקות אמיתית, שתמיד יצירו לפני עיניהם את שם הנני"ה ברוך הוא וברוך שמו, ועל-ידי זה "כי מימיני בל גאומי", ויזכה להתחזק בכל אשר עובר עליו, והבן למעשה.

ומכאובים, וזה יכול להפיל אותו בעצבות פרק ה' א בעשרה מאמרות. תשעה וילמד. ובמרה שחורה, עד שיתקרא מלחור בתשובה, ונראית נמי מאמר הוא דכמינ (התלים לג) נדנר ה' כי יעשה לעצמו חשבון — למה יהיה לו עולם שמים נעשו: שמאבדין את העולם. שכל המאנד הבא, הרי הוא נולד בטמאה, ונתגדל בטמאה, נפש אחת מישראל כליו אכז עולם מלא. והרשעים

והתנהג בטמאה? על זה מתחילים עם המשנה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", להורות לו, שיהיה אף שיהיה, ויהיה

מה שיהיה, יש לו חלק לעולם הבא, ואל יתקרא עצמו מן הרחמים, כי גדול אדוננו ורב להושיע, והוא צופה ומביט לכל אחד שיתחור בתשובה, כי "ועמך פלם צדיקים", וכל בר ישראל, יהיה מי שיהיה, ויהיה אף שיהיה, הוא חלק אלוק מפעל, ויש לו תהנה לתמן הכל. ולכן אסור להתקרא בשום פנים ואפן, ועל-כן ראוי לו להתנהג בדרך התנאים, שלמדו אותנו כל אחד ואחד בדרך בעבודת השם יתברך, וילך לפי דרכם. ולכן לומדים את משנה זו לפני שלומדים פרק מפרקי הנהגת התנאים הקדושים, להורות — שכל אחד יכול להגיע למדרגתו, אם רק יתנהג בתמימות ובפשיטות כפי דרכם, ויהב למעשה.

פְּרָק ה'

א בעשרה מאמרות נברא העולם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עשרה מאמרות האלו הם פגגד עשר ספירות, שבהן ברא הקדוש-ברוך-הוא את עולמו. ועגנן הספירות הוא כפיכול, שבני-אדם לא היו יכולים לקבל את האור הגאון סוף ברוך הוא, אם לא שהיו מתלבשים בעשרה לבושים, פי מחמת רבוי אור, הנה נעשה שביבת הפלים, פי אי אפשר לקבל את האור בפעם אחת, ולכן הוצרך להלביש את עצמו בעשר ספירות, כמובא בתקוני-זהר (הקדמה): אנת הוא דאפיקת עשרה תקיניו, וקרינן לון עשר ספירן, לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגלגלו, ועלמין דאתגלגלו. ובהון אתפסיאת מבני נשא, ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון, ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר, אתחשיב ליה כאלו אפריש בך, ואלין עשר ספירן אינון אולין בסדרן, חד ארירי וחד קצר וחד בינוני. ואנת הוא דאנהיג לון, ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא, ולא מפל סטרא לבושינ תקינת לון דמניהו פרחין גשמתינ לבני נשא, וכמה גופינ תקינת לון דאיתקריאו גופא וגופא לבושינ דמכסנן עליהון, ואתקריאו בתקינתא דא. חסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא, תפארת גופא. נצח והוד תרינ שוקינ, ויסוד סימא דגופא את ברית קדש, מלכות פה. תורה שבעל-פה קרינן ליה וכו', עין שם. והענין הוא, פי כתיב (בראשית א, כו): "ועשה אדם בצלמנו כדמותנו". וידוע אשר למעלה אין צלם ואין דמות כלל, אלא כדי לשבר את האין קרא את העשרה לבושים שהתלבש בהם, כפיכול, הקדוש-ברוך-הוא עשר ספירות, שהן עשרה מאמרות, ומובא (בגל מחנה אפרים בא), פי העשרה מאמרות הלת הראשונים נקראים אבות, והשניים נקראים בנים, והשלישים נקראים בני בנים [הנינו העשר ספירות נחלקות לשלשה חלקים; השלש ראשונות: פתר, חכמה, בינה — נקראים אבות, והשש ספירות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד — נקראים בנים, וספירת המלכות נקראת בני בנים]. ושש ובחינת האבות הוא בנדאי בסוד הדעת [הנינו כשהספירות חכמה ובינה נתחברות יחד על-ידי הוצון, שנקרא פתר, על-ידי זה] בא

שנעונו מאנדים את נפשם כאלו מאנדים את העולם. והיוג וההולכה, כמו (בראשית ד, א): "והאדם כן מלאמי. ולי נראה שמאנדין את העולם ממש. ידע את חנה", ואם עדין לא בא אדם לכלל שמכריעים את כל העולם כולו לכף חובה. ונמלא דעת [שהוא המושבת הרצון שנגרא פתרו], אינו העולם אדז נשילס: שנברא בעשרה מאמרות. מוליד, והכל מצמצם במח האדם, וקשואקה ואינו דומה המאנד מלאכה

העולם שנוברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב

לצדיקים שמקיימין את העולם שנוברא בעשרה

מולידים את יציר אנפין, שהן השש ספירות], ותלודותיו פיוצא בו [ואחר-כך גם הוציר אנפין שנגרא בנים כולל להוליד, על-ידי שנתחבר אל המלכות, נוקבא דיליה]. בתחלה הוא קטן, ואחר-כך הוא בא לכלל גדלות, בסוד הדעת, ונעשה גם כן בנה בחינת אב לבני בנים [פי אחר-כך גם הוציר אנפין המתחברת עם המלכות — מולדת. והם כבר נקראים בני בנים]. וכן הוא מעילא לעילא, כי על-ידי הדעת יורש מחין דאבא ואמא, ומוליד פיוצא בו [שהוה סוד העשרה מאמרות, שבהם נברא העולם, הינו על-ידי עשר ספירות, בנה הקדוש-ברוך הוא מקנים את כל העולמות, כי בכל פרט ופרט יש בו עשר ספירות, כי כל עשר כלול מעשר, וכן לעולם, ובנה יתפרש בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד כולל להבראות? אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנוברא בעשרה מאמרות. ולתן שכר טוב לצדיקים, שמקיימין את העולם שנוברא בעשרה מאמרות"; הינו בשביל זה ברא הקדוש-ברוך הוא את כל העולמות בעשר ספירות, שהם עשרה מאמרות, הלא היה יכול להבראות במאמר אחד? אלא מרבי אור לא היה יכולים הרשעים לקבל את האור, כי רבי אור היה גורם לרבי חשך. ולכן הלביש את עצמו בעשר ספירות, עשרה מאמרות, כדי להפרע — לשון פריעה והתגלות, שיתגלה גם להרשעים האור, כי בלא להבושים היו מאבדים את העולם, הינו שהיו מאבדים את עולמם, שאף פעם לא היו יכולים להשיג את האור אין סוף, אם לא היו עשרה לבושים, שהם העשר ספירות, שהם אבות ובנים ובני בנים, לא היו משיגים את האין סוף ברוך הוא, והיו נאבדים לגמרי, חס ושלום, בלי שום תקון, ועכשיו שהלביש את עצמו, בכבול, הקדוש-ברוך הוא בעשר ספירות, שהם אבות ובנים ובני בנים, בנה נפרע ונתגלה גם להרשעים, ויש להם תקנה לתקן הכל, מה שאין פן הצדיקים, הם אינם צריכים את כל הצמצומים, הם תפקי-ומידי עולים עד הפתח, שהוא רצון שברצונות, ורעא דרעיון].

והנה ידוע, דגלות מצרים הייתה, כי היה חסר סוד הדעת, וזו הייתה הגלות ממש, לכן היה הכל מצמצם במחין דקטנותו. וסוד יציאת מצרים היה התגלות והתפשטות הדעת, ונעשה מזה בחינת אבות ובנים ובני בנים, וזה היה בכל הבחינות בעולמות ונשמות ונאלהות והכל אחד הוא, וזהו פ"ה ס"ח פ"ה מספר מילה, שהוא בחינת יסוד, וס"ח הוא מספר תיים [שהיא המלכות], ונעשה מזה יחוד והולכה, פי (קהלת ז, יב) "החכמה תחיה בעליה", והוא האב הירוח כספיר, והינו נקללו תלת אבהן בסוד חס"ד, וזה יש לומר להפירוש: "באוגי בנה וכן בנה", הינו באבות ובנים על-ידי יציאת מצרים כבוא אור ובהירות על-ידי הדעת, "באוגי בנה וכן בנה", הינו באבות ובנים ובני בנים ילדו להם, בסוד הדעת והיוג, וזהו ממש חידוש העולם, שנעשה על-ידי מצרים

בעשרה מאמרות, וזהו ממש "כל מי חייב כל מי העולם וגם לימות המשיח". וכל זה קבלתי מן אדני אבי זקני [הבעל-שם טוב הקדוש ז"ע], כי זה הוא ממש בחינת ביאת משיח, נמצא דא ונדא אחת הוא, בחינת (שמות י. ט): "ולמען תספר באזני כהן וכן בגוף את אשר התעללתי במצרים ואת אחתי אשר שמתי בם, וידעתם כי אני ה' הו"ה" והנינו פי עקר הגאולה תלוייה בזה שאדם ממשיר את רצון העליון שהוא הפתור, בתוך אבא ואמא, שמהם נולד הנציר אנפין שהוא הבן, וכשהוא מתחבר עם

המלכות, נולד מזה בני בגים. והכלל, שכל אדם צריך תמיד להחזיר בעצמו, שבכל דבר יש עולמות ושמות אלהות, שהם העשרה מאמרות, שבהם נברא העולם, ועל-ידי-זה יהיו לו כלים להמשיך על עצמו את הארת זיו שכינתו עזו ותברך, ויהיה בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, ותתקשרנה אצלו העשר ספירות, ואז אפלו הרשעים יוכלו לחזור בתשובה, שזה יהיה גלוי משיח צדקנותו. והמשפיל יבין, והבן למעשה.

ב עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפנים לפניו, שכל הדורות היו מקעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר תכלית הבריאה היתה, כדי שנגלה את אמתת מציאותו ותברך בזה העולם המלא הסתרות והעלמות וכסוים, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (פנחומא גא): בישע שברא הקדוש-ברוך-הוא את העולם, נתאנה שתיקה לו ידחה בתחוננים, כמו שיש בעליונים; הנינו שגם כאן בעולם הגשמי והחמרי, התגלה אמתת מציאותו ותברך בגלוי רב כדגמא דלעילא, שלא תהיה שום העלמה וכסוים והסתרות על עצם צמיית אלקותו ותברך, המסחיה את כל הבריאה, כי בלא אלקותו ותברך אין להבריאה שום קיום כלל. ועקר הגלוי לגלות את הקדוש-ברוך-הוא — זה על-ידי הדבור, שאדם צריך תמיד לדבר רק ממנו ותברך, ולגלות ולפרסם לכלם את אמתת מציאותו ותברך, וכפי שאדם מרבה לדבר עם כלם רק ממנו ותברך, בן מוריד את השכינה לזה העולם. ולהפך — קשאדם מטמא את דבורו, ומדבר דבורי גבול פה, בחמנא לישזבן, עוקר את עצמו לגמרי ממנו ותברך, כי גבול פה זה הדי גרע שכיכול להיות, כמאמרם ז"ל (ערכין טו): האומר בפיו חמור מן העושה מעשה; ואמרו (שבת ג): בעון גבול פה צרות רבות, וגזרות קשות מתחדשות, ובחורי ישאל מתים; תומים ואקלמות צועקין ואינן ענין; כי בזה מסלק את השכינה לגמרי. ואמרו חכמינו הקדושים (ויקרא רבה, פ"א פ"א כו, סימן ד): "היה מתקן קדוש ולא יראה כף ערות דבר" — ערות דבור, רבי שמאל בר רבן חסין אמר: זה גבול הפה; ולכן על-ידי שמדברים גבול פה, מסלקים את השכינה מן העולם. ויש דבור שאדם מדבר בעסקי עולם הזה, שזה סתם דבורים על דא ועל הא אכל, אין בהם שום אסור, בגון: לשון-הרע, רבילות ולצנות, זה לא מעלה ולא מוריד, הנינו שאינו מעלה שום מענג ושעשוע אליו ותברך, וכן לא מוריד את השכינה לזה העולם, ויש דבור של תורה ותפלה, שזה מעלה שעשועים אליו ותברך, וכשמדבר עם כל מידעו רק דבורי אמונה והשקנה פריטי, על-ידי-זה מוריד את השכינה. והנה דור המבול, כל פגמם היה בדבורם, שדברו גבול פה, וזה מה שגורם להם לעבר על כל העריות, בחמנא לישזבן. וזה שאמרו חכמינו הקדושים (פנחומא גא): דור המבול אמרו לאל סור ממנו; וכן הוא (ילקוט תהלים, נמו תרלא) תאבד דוברי כוב, מדבר

למלאכה שהיא נעשית בהרבה ימים: ג להודיע כמה בדור המבול — הם ודבוריהם נזב; הרי שכל ארך אפים לפניו. לפי כמה אל ממהם שהארץ פגמם של דור המבול הנה שפגמו בדבורם, לטובדי גילולים כל השנים הללו שהיו משעבדו בניו. ויבזה סלקו את השכינה, ועל זה בא נח לתקן שיומר הארץ לזרות שמאלס ועד נח ואחר כך

ג עשירה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה להודיע כמה ארץ אפים לפניו, שכל הדורות היו

מקייסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול", הינו שכל העשירה דורות מאדם הראשון ועד נח פגמו בדבורם, ובזה סלקו את השכינה מהעולם, ונגרמו שהעולם יתנהג במדת הגבורה, ודינים ישרו בעולם, ומובא מהרב הקדוש רבי מנחם מענדל מויטעבסק זי"ע (פרי הארץ נח) על הפסוק (בראשית ח, א): "ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המינים", פרוש: שגפלו כל הגבורות על ידי שהיתה רוח, שנתעוררו בתמים על הארץ, על ידי נח, והביא התגלות אלקות בעולם, וזה שגאמר אצלו (בראשית ו, ט): "את האלקים התהלך נח", הינו שהוריד את השכינה בעולם, עד שהגיש תמיד, שהקדוש ברוך הוא נמצא אתו, עמו ואצלו, והולך עמו יתברך, וזהו: "עשירה דורות מאדם עד נח", פרוש, שדור המבול היו מהפכים כל העשור מדות לדון, על ידי מעשיהם הרעים, לכך לא היה להם ממי לקבל חיות, ונח תקן הכל. וזהו שאמר לו הקדוש ברוך הוא: "עשה לך תבה", פרוש, שפעלה הדבור לשרשו: "תחתים שנים ושלשים תעשה", פרוש בדבור יש שלש מדרגות: דבורים שפלים של עברה, וזהו "תחתים" לזבל, דבורים של רשות, וזהו "שנים" לדור, פרוש כל בני אדם מדברים בך, ודבורים של מצוה בדחילו ורחימו, שהם כנפים, שבהם נתעלה הדבור לשרשו, וזהו עליונים לאדם, פרוש שפעלה הדבור על ידי הנפנים לחכמה, שהוא כ"ח מ"ה מספר אדם, אף אף בדבורים השפלים צריך להיות שם איזו מדה מזו' מדות הקדושות, אף שגפלו בקלפה, והצדיק על ידי שמכניע כל המדות להשם יתברך, מעלה כל המדות שבמדרגות התחונות להשם יתברך, וזהו "תחתים שנים ושלשים תעשה", פרוש שפעלה כל המצוות והדבורים להשם יתברך, ונח תקן הכל, כאשר צוה אותו השם יתברך, ונתעלו כל הדבורים בתכלית העליה, שזהו "ותרם התבה מעל הארץ", פרוש שנתעלה הדבור מארציותו, והרגיל לדבר רק ממנו יתברך, שזה היה הצלת התבה, כי התבה, אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן ט' וסימן קיב) סובב על תבת התפלה, כי העקר מה שתקן נח היה — את התפלה, ועל ידי זה נצלו מהמבול, שזה לשון בלבול, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן מו), שזה "עשירה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארץ אפים לפניו, שכל הדורות היו מקייסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול", הינו שכל העשירה דורות של דור המבול פגמו בדבורם, ועל ידי זה סלקו את השכינה מהעולם, והקייסו אותו יתברך, עד שהביא עליהם את מי המבול, ונח נצל רק על ידי שובגנס בתבת התפלה, הינו ששמיר דבר אליו יתברך, וכן הדידי בקניו שיתברך רק אליו יתברך, כי הוא תקן את הלשון בתכלית השלמות, וזה סוד לישן, שמרמזות על התבה, שהיתה ל' אמות קומתה וש' אמות ארץ התבה, ונ' אמות רחבה, נמצא, שהתבה שהיא תבת התפלה, היתה מדתה סוד לישן, שתקן את הלשון בתכלית השלמות, שייכלו לדבר רק ממנו יתברך. ולכן אשרי מי שזוהב לשמר את דבורו, ועל ידי זה מוריד את השכינה לזה העולם, והבן למעשה. ג עשירה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארץ אפים לפניו, שכל הדורות היו מקייסין

ובאין, עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כלם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מובא בספר "תמר דבורה" להרמ"ק ז"ע: האדם ראוי שיתדמה לקונו, ואז יהיה בסוד הצורה העליונה, צלם ודמות. שאלו ידמה בגופו ולא בפעולות, הרי הוא מכזיב הצורה, ואמרו עליו: צורה נאה ומעשים כעורים, שהרי עקר העלם והדמות העליון הן פעולותיו, ומה יועיל לו היותו כצורה העליונה, דמות תכנית אכריו, ובפעולות לא יתדמה לקונו, לפיכך ראוי שיתדמה אל פעולות הכתר, שהן י"ג מדות של רחמים עליונות, ורמזות בסוד הפסוקים (מיקה ז, יח): "מי אל כמותך נשא עון ועבר על פשע לשארית נחלתו, לא החזיק לעד אפו, כי חפץ חסד הוא, ישוב ורחמנו יכבש עונותינו, ותשליך במצלות ים כל חטאתם; תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם"; נמצא, שאדם צריך להרגיל את עצמו במדת אריכות אפים, כי כמו שהקדוש ברוך הוא האריך אפו עשרה דורות של רשעים ולא הענישם, כך האדם צריך ללכת בדרך קונו, ולהיות מאריך אף. ויש לשאל ולהקשות שמי שאלות וקשיות: א. הרי כבר אמר במשנה הקודמת, שהיו עשרה דורות מאדם ועד נח, והאריך אפו עד שהביא עליהם את מי המבול, ולמה צריך להביא עוד פעם ראה, שהקדוש ברוך הוא מאריך אפו עשרה דורות מנח ועד אברהם? ב. למה אמר 'עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כלם', ולמה לא אמר קדם 'עד שבא נח וקבל עליו שכר כלם'? ויש לומר שמי תשובות: א. כי עשרה דורות שבין אדם לנח הנה עקר עונותיהם בין אדם לחברו, ששל זה הקדוש ברוך הוא מקפיד ביותר, כמאמרם ו"ל (יומא פה): עברות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו; ואמרו (סנהדרין קח): בא וראה כמה גדול כחו של חסד, שהרי דור המבול עברו על הכל, ולא נתחם עליהם גור דינם, עד שפשטו ידיהם בגזל, שגאמר (בראשית ו, יא): "כי מלאה הארץ חסד מפניהם, והנני משחיתים את הארץ"; מה שאין בן עשרה דורות שבין נח לאברהם, הנה עקר עונותיהם בין אדם למקום, כמאמרם ו"ל (סנהדרין טז): נבנה מגדל ונעלה להר, ונפה אותו בקרדומות, כדי שיוכחו מימיו; ואמרו (שם): נתלקו לשלש כמות: אחת אומרת: נעלה ונשב שם. ואחת אומרת: נעלה ונעבד עבודה זרה. ואחת אומרת: נעלה ונעשה מלחמה; נמצא, שכל עונותיהם היה רק בין אדם למקום ברוך הוא. ב. וזה שלא נאמר אצל נח, שקבל שכר כלם כמו אברהם, כי מובא בהר (נח טו): שנת לא בקש על דורו, ונכנס בתבה והציל את עצמו ואת לדיו, מה שאין בן אברהם מטר את נפשו בתפלה, אפלו על הרשעים הכי גדולים, כמו אנשי סדום ועמורה, ולכן דינא הוא קבל שכר כנגד כלם, כי הוא הלך ופרסם את הקדוש ברוך הוא לכל העולם פלו, אפלו לרשעים, ולכן נטל שכר כנגד כלם, מה שאין בן נח הציל רק את עצמו ואת לדיו, ולכן לא קבל שכר כנגד כלם. והכלל, שצריך שתדע, אהובי, בני! ששל כל בר ישראל ללמד ולילך בדרך כי המקום ברוך הוא, ולהתדמות לקונו, ויהיה מאריך אף אפלו לרשעים, שעושים רשעות בין אדם לחברו, וכן שיהיה מאריך אף אפלו לרשעים, שעושים רשעות, כבגזל, נגדו ונתברך, כי מדתו של הקדוש ברוך הוא זה ארך אפים, ולמד הקדוש ברוך הוא את משה רבנו את דרכיו, שהוא מאריך אף. כמו שכתוב (שמות לז, ט): "ונחמתי את אשר אחז, ורחמתי את אשר ארחם", וכך צריך כל בר ישראל להתנהג — להיות מאריך אף על הרעים והחטאים, כמו שהקדוש ברוך הוא האריך אפו על דור המבול, שהיה חטאם בין אדם לחברו, ועל דור הפלגה, שהיה חטאם בין אדם למקום, כי המדה הזאת מורה על היות הקדוש ברוך הוא מלך גלובל, סובל גלובל, אשר לא יכילהו רעיון. הרי אין דבר נסתר מהשגחתו בלי ספק, ועוד אין רגע שלא יהיה האדם נזון ומתקיים מכל עליון השופע עליו.

נשטפו: וקבל שכר כולם. עשה מעשים טובים כנגד מה שהיה ראי שיעשו כולם. לפיכך נזלו כולם בזכותו. וכמו שנטל עליו עול מנזות בעולם הזה כנגד כולם כך קבל בעולם הנא שכר כנגד כולם. שכל אדם יש לו שני

אָרְךָ אַפִּים לַפְּנֵיו, שֶׁבַל הַדּוֹרוֹת הֵיוּ מִכְּעִסִּין וּבְאִין, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם אַבְיָנוּ, וְקָבַל שְׂכָר בְּלָם:

ד' עֲשָׂרָה נְסִיוֹנוֹת נִתְּנָסָה אַבְרָהָם אַבְיָנוּ וְעַמְד בְּכָלֶם,

הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא סוֹבֵל. וְלֹא תֹאמַר שְׂאִינוּ יְכוּל לִמְנַע מִמֶּנּוּ הַטּוֹב הַהוּא, חֵס וְשְׁלוֹם, שֶׁהָרִי בְּכַחוֹ בְּרַגְעַ מְמִימְרִיהָ לִבְשׁ דְּרִי וְנִלְלִיו, כְּעֵין שֶׁעָשָׂה לִיבְעָם (מְלִכִים א' ד, י), וְעַם כֵּל זֶה, שֶׁהִכָּח בְּיָדוֹ הַלְחָזִיר הַכַּח הַנּוֹשֵׁעַ הַהוּא, וְהָיָה לוֹ לֹמֵר, בֵּינָן שְׂאֵתָה חוּטֵא נְגִדִי, תַּחֲטֵא בְּשִׁלְךָ וְלֹא בְּשִׁלִּי, לֹא מִפְּנֵי זֶה מְנַע טוֹב מִן הָאָדָם, וְלֹא סָבַל עֲלֵבּוֹן, וְהַשְׁפִּיעַ הַכַּח, וְהִיטִיב לְאָדָם טוֹבוֹ, הָרִי זֶה עֲלֵבּוֹן וְסִבְלָנוֹת אֲשֶׁר לֹא יִסְפֹּר. וְעַל זֶה קוֹרְאִים מְלֵאכֵי הַשְּׂרָת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא: מִלֵּךְ עֲלוֹב (פְּרָקֵי הִיבְלוֹת, פְּרָק כ"ח), וְהֵינּוּ אוֹמְרֵוּ: "מִי אֵל כְּמוֹךָ", אֵתָה אֵל בְּעַל חֶסֶד הַמִּיטִיב, אֵל בְּעַל כַּח לְנִקְם וְלֶאֱסֹף אֵת שִׁלְךָ, וְעַם כֵּל זֶה אֵתָה סוֹבֵל וְנִעְלָב, עַד שֶׁיָּשׁוּב בְּתִשְׁבּוּבָה. הָרִי זֶה מִדָּה שֶׁצָּרִיף הָאָדָם הַלְחָזֵה כֶּה, הֵינּוּ מִדַּת הַסִּבְלָנוֹת. וְכֵן הֵיחֹוּ וְעֲלָב אֶפְלוּ לְמַדְרֵגָה זוֹ, שֶׁהִלָּה חוּטֵא עִם כַּחוֹ, וְעַם כֵּל זֶה לֹא יֵאָסֵף טוֹבָתוֹ מִן הַמְקַבֵּל; וְזוֹ הַמְדְרֵגָה חֵכִי עֲלֵינָה, שֶׁהָאָדָם צָרִיף לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ — לְעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם בְּלָם — עִם הַרְעִים וְהַטּוֹבִים, וְלֹא עוֹד, אֵלָּא אֶפְלוּ לְאֵלוֹ שֶׁהֵנִיגִים מִמֶּנּוּ, וְאָרְץ-עַל-פִּיֵּךְ מְשַׁלְמִים לוֹ רַעַה תַּחַת טוֹבָה.

וְעַכְשָׁו מוֹכֵן לְמָה הֶצְרַךְ לֹמֵר פְּעַמִּים "לְהוֹדִיעַ בְּמָה אָרְךָ אַפִּים לַפְּנֵיו, שֶׁבַל הַדּוֹרוֹת הֵיוּ מִכְּעִסִּין וּבְאִין" וכו', כִּי בַפְּעַם הָרְאשׁוֹנָה הוּא מְדַבֵּר בְּעוֹנוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרוֹ, וּבַפְּעַם הַשְּׁנֵי

מְדַבֵּר בְּעוֹנוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם, עִם כֵּל זֹאת הָאָרִיף אִפּוֹ כְּלַפִּיָּהֶם, וְרַק אַבְרָהָם קָבַל שְׂכָר כְּנֵגֵד בְּלָם, כִּי הוּא מְסַר אֵת נַפְשׁוֹ לְקָרֹב אֵת בְּלָם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא, וְהַתְּפִלָּל אֶפְלוּ עַל הַרְשָׁעִים חֵכִי גְדוֹלִים, כְּמוֹ אֲשֵׁי סוֹדִם שֶׁהֵיוּ רַעִים וְחַטָּאִים לְהִשָּׁם יִתְבָּרַךְ מְאֹד, מָה שְׂאִין כֵּן, נִחַ לֹא דָאָג בְּשִׁבִיל דוֹרוֹ, כְּמוֹכָא בְּהִיר (הַשְּׂמֻטוֹת הַזֵּה, חֵלֵק א' רנד'): מָה הַשִּׁיב הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְנַחַשׁ לְשִׁיבָא מִן הַתְּבָה, וְרָאָה אֵת הַעוֹלָם חָרִב, וְהַתְּחִיל לְכַבּוֹת לַפְּנֵיו, וְאָמַר: רְבוּנוּ שֵׁל עוֹלָם, נִקְרָאתָ רְחוּם, וְהָיָה לָךְ לְרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתֶיךָ וכו'. הַשִּׁיב הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר: רַעֲיָא שְׁטֵינָא, הַשְׂתַּמָּ אֲמַרְתָּ דָא, לְמָה לֹא אֲמַרְתָּ בְּשַׁעֲתָא דְאֲמַרְתָּ לָךְ "כִּי אוֹתָךְ רֵאִיתִי צָדִיק לַפְּנֵי" וְגו', וְאֲחַר-כֵּן "הֵנִי מְבִיא אֵת הַמְּפּוֹל מִיָּם", וְאֲחַר-כֵּן "עָשָׂה לָךְ תַּבַּת עֲצֵי גִפְר" כֵּל הַיָּ אֲחַעֲבָכִית וְאֲמַרְתָּ לָךְ, בְּגִין דְּתַבְעִי רַחֲמִין עַל עֲלָמָא, וּמְכַדִּין שְׁמַעְתָּא דְתַשְׁתַּיִב בְּתִיבּוֹתָא לֹא עָאֵל בְּלָבָד לְמַבְעֵי רַחֲמִין עַל יְשׁוּבָא דְעֲלָמָא, וְעִבְרַת תִּיבּוֹתָא וְאֲשְׁתַּיִבַת, וְכַעַן דְאֲתַאבִּיד עֲלָמָא פְּתַחְתָּ פּוּמְקָא לְמַלְלָא לְגַדְמֵי בְּעֵין וְתַחְנוּגִים, עֵין שָׁם, וְהָבֵן לְמַעֲשָׂה.

ד' עֲשָׂרָה נְסִיוֹנוֹת נִתְּנָסָה אַבְרָהָם אַבְיָנוּ וְעַמְד בְּכָלֶם: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עַל כֵּל בַּר יִשְׂרָאֵל עוֹבְרִים כֵּל מִיָּגֵי נְסִיוֹנוֹת קָשִׁים וְקָרִים, וְזֶה בְּכָלֵל הַעֲשָׂרָה נְסִיוֹנוֹת שֶׁנִּתְּנָסָה אַבְרָהָם

אַבְיָנוּ, אֵף אֵף אֶחָד אֵינִי מְכִין, שְׁגַם אוֹתוֹ מְנַסִּים בְּאוֹתָם נְסִיוֹנוֹת קָשִׁים וְקָרִים, שְׁפָסוּ אֵת אַבְרָהָם אַבְיָנוּ. אֶחָד — אֵין לוֹ פְּרַנְסָה, אֶחָד — אֵין לוֹ יְלָדִים, וְאֶחָד — יֵשׁ לוֹ צְרוֹת מֵהַלְדִּים, וְאֶחָד

— יש לו בן חולה, ואחד — צריך ללכת נע ונד, כי את כל אחד מנסים בנסיונות אחרים, אבל הכל הם בכלל העשרה נסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו. ובאמת מה הסוד שהחזיק את אברהם אבינו? ויש

להודיע במה חבתו של

אברהם אבינו עליו השלום:

העשרה נסים נעשו

לאבותינו במצרים ועשרה על

לומר: תפלה, כי זה

בעצמו "ועמד בכלם",

ואמר חכמינו הקדושים

(ברכות ו:): כל הקובע

מקום לתפלתו, אלהי

אברהם בעצרו, וכשמת אומרים לו: אי ענו, אי

חסיד, מתלמדינו של אברהם אבינו, ואברהם

אבינו מנא לן דקבע מקום? דכתוב (בראשית יט,

כז): "וישכב אברהם בבקר אל המקום אשר

עמד שם", ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר (תהלים קו, ל): "ויצמד פינחס ויפלל", הינו "עשרה

נסיונות נתנסה אברהם אבינו, עליו השלום, ועמד בכלם", איך זכה להחזיק מעמד בכל העשרה

נסיונות קשים ומרים שעברו עליו? רק על ידי תפלה, שזה בחינת "ועמד בכלם", הינו בכל מה

שרק נתנסה השתמש בעמידה שהיא תפלה, "להודיע במה חבתו של אברהם אבינו, עליו

השלום", שאף פעם לא עזב את מקום התפלה, וכמו שכתוב (בראשית יח): "ואברהם שב

למקומו", הינו למקום התפלה, ולכן קשבר ישראל מחזיק בעבודת התפלה, על ידי זה יכול לעבר

על כל הנסיונות שעבולם, שזה "ועמד בכלם", מפל מה שרק עבר עליו לקח את עצמו אל

התפלה שנקראת עמידה, והבן למעשה.

העשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר במצרים קבלו המצרים

עשר מכות, וזה שעם ישראל היו שמורים שלא יגיעו להם המכות, אדרבה כתיב (שמות ט, ד):

"והפלה הנוי"ה בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים" וגו', וכן כתיב (שם יא, ז): "למען תדעון

אשר יפלה הנוי"ה בין מצרים ובין ישראל", זה בעצמו היה הגם, כי אמרו חכמינו הקדושים

(מקילתא בשלח), שמדת הדין קטרגה וטענה: הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה,

עם כל זאת רק המצרים קבלו את המכות, ועם ישראל נצלו מזה, שהקדוש ברוך הוא האיר

עליהם אור נורא ונפלא מאד לשמדם, שלא תגיע אליהם אחת מהמכות, זה בעצמו הגם. ולכן

אמר: "עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים", שעקר הנסים שהיו לאבותינו במצרים, שהם היו

שמורים שהמכות לא תבאנה עליהם, אף שמדת הדין קטרגה עליהם, עם כל זאת חס עליהם

הקדוש ברוך הוא והחביאם, כביכול, תחת כנפיו, שלא יאדע להם שום רע, שזה היה "עשרה

נסים שנעשו לאבותינו במצרים", שלא הגיעו להם עשר מכות שקבלו במצרים. "ועשרה על

הים", ופרש רבנו איש האלקי הרמב"ם ו"ל, שאלו היו הנסים על הים, הראשון: ההקעות המים

(שמות יד, כא): "ויבקעו המים", השני: שאחר שקבעו נעשה בקופה, עד ששב כדמות גג, ולא

מקנה ולא משפע, והיה הדרך כאלו היה גבב במים, והמים מזיזין ומשמאל ומימין, הוא מאמר

חבוקים (חבוקים ג'): "נגבת במיני ראש פרוי". השלישי: שארצו נתקשה ונקפא להם, כמו שאמרו

שנעשה היס כמין אהל וינכמו ישראל למוכו דכתיב (חבקוק ג) נקצת בנימין ראש פרוצו. ג' שנעשה קרקעית היס יבש בלא חומר וטיט דכתיב (שמות יד) ובני ישראל הלכו ביבשה. ד' שרקעית היס שזרכו בו המצרים שהיו רודפים אחרי ישראל נמלחם ונעשה חומר וטיט. דכתיב (חבקוק ג) חומר מים רבים. ה' שהמים הנקפאים בקרקע היס לא היו

(שמות יד): "הלכו ביבשה", ולא נשארו בקרקעיתו שום חמר וטיט כבשאר נהרות. הרביעי: שדרכי מצרים היו בחמר מדבק, והוא שאמרו (שם): "חמר מים רבים". והתמישי: שגבדקו לדרכים רבים כמספר השבטים כצין קשת צגל, והוא שאמרו (תהלים לו, יג): "לגור ים סוף לגורים". והששי:

הים. ו עֶשֶׂר מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים ועֶשֶׂר על

חמיכה אחת אלא חמיכות קטנות כעין לבנים ואבני הזבין מסודרים זה אלל זה דכתיב (תהלים עד) אחת פוררת בעוין ים שנעשה כעין פרוצים. ו' שנתקשו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים. דכתיב (שם) שזרת ראשי מנייט על המים והמצרים נקראו מנייט. ז' שגזרו היס ל"ג גורים כדי שיעזרו כל שזט ושזט דדרך אחד לזדו והיינו דכתיב (שם קלו) לגור ים סוף לגורים. ח' שקפאו המים כספיר וזוהו חוכימת. כדי שיראו השזטים אלו את אלו. שנמזד האש היה מאיר להס. וזה שנאמר (שם יח) משכת מים עזי שחקים כלומר קצון המים היה כעזי שחקים כעלם השמים לטוהר. ט' שהיו יואלים ממנו מים מתוקים שהיו שומים אותם. וזה שנאמר נחלים. י' שלאחר ששמו מהס מה שרלו. הותרים מהס היו נקפאים ונעשים ערימות. דכתיב (שמות טו) נערמו מים נלכו כמו נד נחלים: ו עֶשֶׂר מכות הביא הקב"ה על המצריים במצרים. ל"ז ע"ש ש"ש צח"ט: ועשרה על הים. הן

שנקפאו המים ונתקשו פאבנים, ועל זה אמר (שם עד, יג): "שפירת ראשי תנייט על המים". רצה לומר שנתקשו המים, שישברו הראשים עליהם. והשביעי: שלא נקפאו בקפיאת שאר המים הנקפאים, רצה לומר חתיכה אחת, אבל היו חתיכות רבות, קאלו הם אבנים, וסדרו קצתם על קצתם, והוא שאמרו (שם יג): "אתה פורת בעצך ים". והשמיני: שנקפאו פכוכיית או כשהם, רצה לומר בהיר עד שיראו קצתם אל קצתם בעברם בו, והוא שאמרו (שם יח, יב): "חשכת מים עזי שחקים", רצה לומר, ששברין המים היה כעצם השמים לטהר שהוא בהיר. והתשיעי: שהיו נוזלים ממנו מים מתוקים והיו שותים אותם. והעשירי: שהיו נקפים בעת שהיו נוזלים, אחר שלקחו מהם מה שששתו, עד שלא היו יורדין לארץ, והוא שאמרו (שמות טו, ח): "נצבבו כמו גד נזלים", רצה לומר הדבר הנוזל היה נקפא בלב ים, ומצאנו בקבלה

גם כן, שהמצריים באו עליהם מכות על הים יותר ממכות מצרים, אבל פלם היו מעשרה המינים ההם, אשר ירדו במצרים ונתלקו למינים רבים על הים, ועל זה רמז באמרו (שמואל א ד, ח): "אלה הם האלהים המפכים את מצרים בכל מכה במדבר", רצה לומר במדבר ים סוף, והבן. ו עֶשֶׂר מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצרים ועֶשֶׂר על הים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר במצרים קבלו המצרים עֶשֶׂר מכות, כדי להכניע את עשרה בתרין דמסאבותא, כי במצרים היתה השמאה מאד מאד חזקה, עד כדי כך, שאמרו חכמינו הקדושים (מא דבי אליהו בבה, פ"ק י): אין לך אמה בעולם שהיתה שטופה בדברים מבערים, ונתשוין בכשפים ובזמה ובכל מעשים רעים, אלא המצריים בלבד, ופרעה העיז לומר שטופה בכשפים ובזמה הנה"ה אשר אשמוע בקלו לשלח את ישראל, לא ידעתי את הנה"ה, וגם את ישראל לא אשלח", ולכן היה צריך הוא ועמו לקבל את כל המכות, כדי להכניע את ההזמה והטוהר והשקוין

והקפירות והאפיקורסות שבהם, ולולא זאת, לא היו עם ישראל יכולים לצאת ממצרים. ולכן עשה הקדוש ברוך הוא נסים ונפלאות עם עם ישראל במצרים, כי כל מכה ומכה שקפלו המצרים, היתה ישועה לעם ישראל, ולכן במצרים קבלו עשר מכות. ואמרו חכמינו הקדושים (אבות דרבי נתן, פרק לג): כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ויכבדו נמצא שלם, וכנגדן עשה הקדוש ברוך הוא " נסים לבניו במצרים, כנגדן הביא עשר מכות, כנגדן געשו לישראל עשרה נסים על הים, כנגדן הביא עשר מכות על המצרים בים. מצריים הרעימו עליהם בקולם, אף הקדוש ברוך הוא הרעים עליהם בקולו על הים, שגאמר (איוב לו, ה): "ירעם אל בקולו נפלאות", מצריים באו על הים בקשת ובחצים, והקדוש ברוך הוא נגלה עליהם בקשת ובחצים, שגאמר (תבקי"ג, א): "עריה תעור קשתך", ואומר (תהלים יח, טו): "וישלח חציו ויפיצם". מצריים באו על הים בתרבות, אף הקדוש ברוך הוא בא עליהם בתרבות ובקמחים, שגאמר: "וישלח חציו ויפיצם ברק ובהם", ואין ברק אלא חרב, שגאמר (יחזקאל כא, ד): "חרב חרב הוחדה וגם מרוטה, למען טבח טבח הוחדה למען יהיה לה ברק מרשה", מצריים נתגאו כגון וצנה, והקדוש ברוך הוא עשה כמובן, שגאמר (תהלים לה, ב): "החזק מגן וצנה וקומה בעזרתך", מצריים באו בתניית, וכך הקדוש ברוך הוא, שגאמר (תבקי"ג, א): "לגנה ברק תנייתך". מצריים באו באכנים ובקלעים, והקדוש ברוך הוא נתגאה עליהם באכני אלגביש, שגאמר (תהלים יח, ג): "מגנה גדוד עביו עברו בך וגחלי אש". בשעה שעמדו אבותינו על הים, אמר להם משה: קומו עברו. אמרו לו: לא נעבר עד שנגאח הים נקבים נקבים, וטל משה משהו, והכה על הים, ונעשה הים נקבים נקבים, שגאמר (תבקי"ג, ד): "נקבת כמטיו ראש פרוו". אמר להם משה: קומו עברו. אמרו לו: לא נעבר, עד שיעשה הים בקעה לפנינו. הכה משה על הים, ונעשה בקעה לפנינו, שגאמר (תהלים עח, ג): "בקע ים ויעבירם", ונאמר (ישעיה סג, ד): "כפתמה בקעה תדד". אמר להם משה: קומו עברו. אמרו: לא נעבר, עד שיעשה לפנינו גורים גורים, שגאמר (תהלים קלו, ג): "לגור ים סוף לגורים". אמר להם משה: קומו עברו. אמרו: לא נעבר, עד שיעשה לפנינו חמר. וטל משה המטה, והכה הים, ונעשה לפנינו טיט, שגאמר (תבקי"ג, טו): "דרכת בים סוסיף חמר מים רבים". אמר להם משה: קומו עברו. אמרו: לא נעבר, עד שיעשה לפנינו מדבר. וטל משה את המטה, והכה על הים, שגאמר (תהלים קו, ט): "ויוליכם בפתחמות כמדבר". אמר להם משה: קומו עברו. אמרו: לא נעבר, עד שיעשה לפנינו פרויים פרויים, וטל משה את המטה, והכה על הים, שגאמר (שם עז, ג): "אתה פוררת בעוף ים". אמר להם משה: קומו עברו. אמרו: לא נעבר, עד שיעשה לפנינו סלעים סלעים. וטל המטה והכה על הים, שגאמר (שם): "שפרת ראשי תנינים על המים", הרי אומר: ראשי תנינים אין משתברין אלא על הסלעים. אמר להם משה: קומו עברו. אמרו: לא נעבר, עד שיעשה לנו יבשה. וטל משה את המטה, והכה על הים, שגאמר (שם טו, ו): "הפך ים ליבשה", ואמר (שמות יד, כט): "ויבני ישראל הלוכו בכיבשה בתוך הים". אמר להם משה: קומו עברו. אמרו: לא נעבר, עד שיעשה לפנינו חומות. וטל משה את המטה, והכה על הים, שגאמר (שם): "והמים להם חומה מימינם ומשמאלם". אמר להם משה: קומו עברו. אמרו: לא נעבר, עד שיעשו לפנינו נארות. וטל משה את המטה, והכה על הים, שגאמר (שם טו, ח): "נצבו כמו נד נזלים". ומנין שביין הגורים ירדה אש ולתכתן? שגאמר (ישעיה סו, א): "כקדח אש המסים מים תבעה אש להודיע שמך לצדיק", והיו הנודות מושכין שמן ודבש לתוף פיהן של תינוקות, והן יוקיין מהם, שגאמר (דברים לב, ג): "ויגהו דבש משלע". ויש אומרים: היה יוצא

כנגד עשר נפילות שנשכחת ויטע. רמה ניס. ירה ניס. לָהֶם מִים חַיִּים מִן הַיָּם, וְשׁוֹתִין בְּתוֹךְ הַיְּגָרִים, טַבְעוּ נִיס סוֹף. תּוֹמוֹת יִסְיוֹמוֹ. ירדו נמולות. מרען אויב. תהרוס קמין. יאכלנו כקש. כממו יס. לללו ואין נוזלים אלא מתוקים, שגאמר (שיר השירים כעופרת. הרי עשר נפילות. ותלעמו ארך אינו נמשכן

הנפילות שזו היא טובנן שזו

לקצורה: ז עשרה נסיונות

נסו אבותינו את הקב"ה

במדבר. שנים ניס. אחד

צמידה שס נאמר (שם יד)

המנלי אין קברים נמולרים.

ואחד נעליה ויבואו מרמה

הַיָּם. ז עֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת נִסּוּ

אַבוֹתֵינוּ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

הוּא בַּמִּדְבָּר, שְׁנֹאֲמַר (במדבר

יד): **וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשָׂר**

פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוּלִי:

קבלו עֲשָׂר מכות, ועם ישראל בקשו ממשוה רבנו, שישפיע להם השפעות טובות, שאז זכו להשיג

שער ג' של הקדושה, כי כל מה שרצו ובקשו קבלו, ובשעה שגקרו הים, בו גרעו גקרועו כל

העולמות, וראו את השכינה. ואמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי סוטה, פרק ה', הלכה ד'): בשעה שהיו

אבותינו בים, היה משל עולל על ברכה של אמו, ותינוק יוגק משרי אמו. וכינון שראו את השכינה,

הגביה עולל את ראשו מברכה של אמו, ושומט התינוק את פיו מידה של אמו, אף הן פתחו

את פיהן בשירה ובשבח, ואמרו: "זה אלי ואנוהו", והבן.

ז עֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת נִסּוּ אַבוֹתֵינוּ אֶת הַמִּקּוּם בְּרוּךְ הוּא בַּמִּדְבָּר, שְׁנֹאֲמַר (במדבר יד, כב): "וַיִּנְסוּ אֹתִי

זֶה עֲשָׂר פְּעָמִים, וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוּלִי": צריך שתדע, אהובי, בני! כי משה, רבינו מהימנא, העלה

את ישראל, שיהיו בבחינת ראייה, שיראו אלקות מכל פירטי הבריאה, ותמיד יסתכלו רק אליו

ותברך, ואז היה משפיע עליהם כל ההשפעות, בלי שום תרעמת, וקמו שאמר רבנו ז"ל

(לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן עו), שהסתכלות עושה כלי, דהינו גבול זמן, ואם האדם מסתפל רק

אליו ותברך, אזי קבל ממנו ותברך כל מה שצריך, שזה סוד הפסוק (תהלים קמה, טו): "עיני כל

אליך ושבירו, ואתה נותן להם את אכלם בעתו", בזה שמסתפל רק אליו ותברך, הוא קבל

תקרימי דעתו ודקא את מאכלו, הינו את פרנסתו. וזה היה הנסיון שנסו אבותינו את

הקדוש ברוך הוא במדבר, שלא ראו בעיניהם, שהקדוש ברוך הוא ישפיע עליהם באר זמן. ולכן

בבר התחילו בתעורמות עליו ותברך. ואם תאמר ללמד זכות עליהם, שלא התחזיקו צדין בבחינת

ראיה, הינו "עיני כל אליך ושבירו", על-כל-פנים היו צריכים להאמין בדברי משה רבנו, שזה

בחינת שמיצה, בסוד (משלי כב, יו): "וישמע דברי חכמים", וזה שאמר הקדוש ברוך הוא (במדבר

יד, כב): "וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשָׂר פְּעָמִים, וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוּלִי", שבוזה היה הנסיון שנסו את

הקדוש ברוך הוא, כי הגם שלא ראייתם במה שמשוה רבינו מהימנא הנניס בכם בבחינת ראייה,

על-כל-פנים הייתם צריכים לשמע, שהיא האמונה, להאמין בדברי משה, שהבטיח לכם כל טוב.

וזה שוף אצל כל בר ישראל, אף שאמת לא הגעת צדין למדרגת ראייה, על-כל-פנים תחזיק

בבחינת שמיצה, "שמע דברי חכמים", ותאמין להבטחתם של הצדיקים. וזה היה הנסיון שנסו

אותו ותברך, וכן שוף דבר זה עד היום הזה, כי יש צדיקים, שכל-כף דבוקים בו ותברך, עד

שרואים בעיני שכלם את אמתת מצאיתו ותברך, ומסתכלין רק אליו ותברך, בסוד (תהלים קמה,

טו): "עיני כל אליך ישברו", על-ידי-ה' "ואתה וילנו. אחד נרפעים ויב העם עם משה. שנים נמן נותן להם את אכלם בעתו", שלא צריכים לא תלאו ואלו. איש אל יומר ממנו וימירו. שנים להתנגע קלל בפרנסתם, ויש צדיקים שעדין לא הגיעו למדרגת ראיה, אלא שמיצה, שזו

אמונה, שפאמינים שיהיה טוב, ואז גם הם מתעלים ומקבלים מה שצריכים, בכחינת: באר ומן,

ובמדרב נסו את הקדוש-ברוך-הוא, על-ידי "ולא שמעו בקולי", שלא היתה להם אמונה שיקבלו, ולכן כל מי שמנסה את הקדוש-ברוך-הוא, ואינו מאמין בדברי ובהבטחת התכמים הקדושים, על-ידי-ה' מקבל את עגשו, שאין לו פרנסה, והוא צריך ללכת נע ונד ביום ובליילה, וחייו תלויים לו מנגד, ומפחד בליילה וביום, ומתיאש ואינו מאמין בחייו, ועתה ראה גפלאות, פלאי פלאות, איך שפסוק וינסו אתי, וזה עש"ר פעמים, ול"א שמעו בקולי — עולה בדיוק מקספר הפסוק (דברים כח): והיו חייך תלאים ל"ך מנגד ופחדת לילה ויום ול"א תאמין [בפסוק], כי זה הענין מדה פנגד מדה, והבן למעשה.

ח עשירה נסים נעשו לאבותינו בבית-המקדש: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר בית-המקדש משם יצא האור לכל העולם בלוי, במקדש ו"ל (שמות נב, פרשה לו, סימן א): כלשם שהשמן מאיר, כך בית-המקדש מאיר לכל העולם, שנאמר (ישעיה ס, א): "והלכו גוים לאורך"; כי היה שם גלוי אלקות במדרגה הכי עליונה, עד שכל מי שזכה לבוא לבית-המקדש — האיר מוחו, בהארה נוראה ונפלאה מאד, והיו נמשכים עליו מחין קדושים, להיות דבוק בחי החיים בו! תברך, כי מרב אור שהאיר שם, אזי כל מי שרק בא לשם לקבל פגי שכניה, האירה עליו שכנית עזו! תברך בגלוי רב ונורא מאד. וזה שהיתה מצות עשה לעלות ולהראות שלש פעמים בשנה, כמו שפירש (שמות כג, יז): "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך פגי האדן הנה" — וזו מצות עשה, כמובא (ספר המצוות להרמב"ם, מצוות עשה, מצוה ג), שיעלה האדם למקדש עם כל בן זכר שיהיה לו, שייכל ללכת ברגליו, ויקריב קרבן עולה בעליתו. וקרבן זה שיקריב בעליתו, הוא הנקרא עולת ראיה; ובה שאלו לרגל שלש פעמים בשנה: בחג הספסוף, בחג השבועות ובחג הסוכות, המשיכו על עצמם מחין בדבקות הבורא! תברך, והנה מספיק להם על כל השנה, כי בבית-המקדש היה מאיר אור הקאין סוף ברוך הוא בגלוי בה, שרק מי שבא משם, נתלהב לבו להתבשל לגמרי אליו ותברך, מרב האור שהיה מאיר שם. ואם, חס ושלום, אדם חטא באיזה חטא, שאז נחבא ממנו האור, והנה מר וחשוף לו, אזי אפלו באמצע השנה בא עם קרבנו, והתורה על צוונותיו, והקריבו את הקרבן, וחסור בתשובה שלמה, כי התבונן, שלעולם מה שעושים לקרבן היו צריכים לעשות לו, ועל-ידי-ה' שחסור בתשובה שלמה, בלב אמת, בלב נכון, על-ידי-ה' חסור והאיר בו אורו ותברך. ולכן בבית-המקדש האיר אורו ותברך בגלוי רב ונפלא מאד, והיו שם נסים ונפלאות, וכלם ראו את שכנית עזו ותברך בגלוי רב ונפלא מאד.

ועשירה נסים שראו שם בגלוי היו: א. לא הפילה אשה מריח בשר הקדש: כי בדרך כלל אשה בהריון לא יכולה לסבל ריח של בשר, ובפרט בבית-המקדש, שהיו מקריבין כל-כך הרבה קרבנות, והנה ריח הבשר נודף מאד, והיו עלולות הנשים להפיל ולרדתן, עם כל זאת מרב

וזמרגלים. והוא עשירי שם נאמר וינסו אומי זה עשר אור וחיית וזיו ודבקות שְׁהִינָה שָׁם, לא רק פעמים ולא שמעו בקולי: ה ולא אירע קרי לכהן שְׁהֵאשָׁה לא הפילה, אֶלָּא הַתִּינוּק שְׁנוּלד אַחֲר־גדול. לפי שהיא טומאה היוצאה מגופו היה הדבר מגונה ומכוער יותר משאר טומאות: ולא כבו

גשמים אש של עצי הקדש מעולם, ולא נראה בשם המערכה. ואף על פי שהזבח נמקו מנגולה היה: ולא נצחה הרוח את עמוד העשן. שלא יהא מתמר ועולה: ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם נצחה הרוח את עמוד העשן, ולא נמצא פסול בעמר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, עומדים

בנה, שסיריח בשר הקדש מהקרבנות, כי שם בבית המקדש היה גלוי אלקות במקדשה הכי עליונה, שלא היה יכול להיות דבר בנה, שבשר הקרבנות יתקלקל ויסריח מחמת החם.

ג. ולא נראה זבוב בבית המטבחים: בדרבן כלל במקום שמתבשר בשר, באים הזבובים, אף על פי כן בבית המקדש לא היה דבר בנה, שיסתובבו שם זבובים, כי היה גלוי אלקות בנה, שלא היה יכול להיות שמה שום מקום לשום שרץ וזבוב כלל.

ד. ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים: כי בדרבן כלל בא מקרה לאדם שמתגעגע הרבה מאד, עם כל זאת אף שהכהן גדול הפרישו אותו מביתו שבועה ימים, ולמדו אותו את סדר הקרבנות, שצריך להקריב ביום הכפורים, ולא היתה בזה שנה לעיניו, והיה מתגעגע מאד, אֶשֶׁר בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע היה צריך להיות מקרה לילה, עם כל זאת בבית המקדש היה גלוי אלקות בתכלית המדרגה העליונה, שלא היה שרץ שהכהן גדול יראה קרי ביום הכפורים, כי מרב אור שהאיר עליו אורו יתברך, היה נשמר מכל רע.

ה. ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה: אף שתמיד בערה האש על המזבח מעצי המערכה, עם כל זאת אפלו קשידרו גשמים, אֶשֶׁר בְּדֶרֶךְ כָּל הַיָּמִים מְכַבִּים אֶת הָאֵשׁ, בבית המקדש מרב אורו יתברך, שהאיר שמה בגלוי רב ונפלא מאד, היו רואים שנוי הטבע, שהגשמים לא כבו את אש עצי המערכה שבועה שם תמיד.

ו. ולא נצחה הרוח את עמוד העשן: אֶשֶׁר בְּדֶרֶךְ כָּל רוח מפותרת את העשן, עם כל זאת בבית המקדש היה עולה עמוד העשן מהקרבנות ישירות עד השמים, ושום רוח לא היתה יכולה לפזרו, כי מרב האור אין סוף שהיה שם, נאו שדוד הטבע, שדוד המערכה.

ז. ולא נמצא פסול בעמר ובשתי הלחם ובלחם הפנים: אף פעם לא קרה דבר בנה, שהיה איזה פסול בהקרכת העמר שעורים, או בהכנת שתי הלחם ולחם הפנים, כי מרב גלוי אלקות שהיה בבית המקדש, נאו נוראות ונפלאות שדוד המערכה, שדוד הטבע.

ח. עומדים צופים ומשמחים ורחים: אף כשמתבוננים על מקום המקדש, אף היו יכולים להתאסף שמה ששים רבוא נשמות ישראל, אֶשֶׁר אין המקום מכיל להכניס שם כל כף הרבה

אנשים, עם כל זאת אף שהיו עומדים צפופים ובלחם הפנים. שאם היה נמצא בהם פסול קודם מרבוי העם שבא לעלות לרגל, עם כל זאת הנה מקום לכל אחד להשתחוות ברחוקה, כי מרב גלוי אלקות שהנה שם, היו כלם בטלים

ומבטלים לגמרי אליו

יחברו, ואחד לא הסתפל

על השני, ועל ידי זה

הנה מקום לכל אחד

ואחד.

ט. ולא הזיק נחש ועקרב

בירושלים מעולם:

ואמר אדם לחברו צר לי המקום

שאלין בירושלים: ט עשירה

נעשה להם נס ומשמחים

זכיוח כל אחד רחוק מחברו ארבע אמות. כדי שלא

ישמע את חברו כשהוא ממודה וממיר עומויו: צר

לי המקום שאלין בירושלים. גרסין. לפי שהיה

המקום מוזמן להם פרנסתו. ולא הולך אחד מהם

ללאת משום ולומר פרנסתי דחוקה ואני יכול לזרז

צירושלים. יש ספרים שכתבו בזה כשאלין. ועל העולים

לרגל אמרו. שלא היה אחד מהם מיצר כשהיה לן

אז לא גם בירושלים, ששם עומד בית המקדש,

מרב האור שהיה מאיר בבית המקדש, לא

מציאו דבר פנה שנתש ועקרב ויקפו אינה בר

ישאל, שבא לעלות לרגל.

י. ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין

בירושלים: וכן מרב האור שהאיר בבית

המקדש, ונתפשט האור בכל ירושלים, לא הנה

דבר פנה, שאדם יגיד שצר לי המקום, כי מרב

אור האין סוף ברוך הוא, שהאדם מבטל את עצמו לגמרי אליו

ואינו חושב משום בריה

שבעולם רק ממנו יתברך, אז אף פעם לא צר לו. וראים מכל זה מה שהיה בזמן שבית המקדש

הנה קיים, שהיה גלוי אלקות פנה, עד שהאיר לו מוחו בהארה גדולה, נוראה ונפלאה מאד, והנה

בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, עד שראו שם נסים גדלים. ואמרו חכמינו הקדושים (פנחוא

בפרק): אלו היו אמות העולם יודעים מה בית המקדש יפה להם, קסטוריות היו מקיפין אותו

כדי לשמרו, שהיה יפה להם יותר משל ישראל: כי כלם היו נהנים מזיו שכינת עזו יתברך, וכיון

שתרב בית המקדש, אנתנו חסרים מכל זה, וקר ומרור לנו. עד שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות

ט: מיום שתרב בית המקדש, לא נראה רקיע בטבתו; ואמרו (שם לב: מיום שתרב

בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, ונעצלו שצרי תפלה, ועל זה דנה

לבנו, וראוי לנו לבכות בכל יום על חרבן בית המקדש שנתרב, ואין אנו יכולים לעלות ולראות,

ולתקשר עלינו את האור אין סוף ברוך הוא. ואמר רבנו ז"ל (לקושי מוהר"ר, חלב ב, סימן טו): והנה

מה שעבר אין, כי כבר נשרף בית מקדשנו, אף פעת, שהשם יתברך מצפה לשוב אלינו, ולחזור

ולבנות את בית מקדשנו, ראוי לנו שלא לעכב, חס ושלום, בגין בית המקדש, רק להשתפל

בכנינו, על-כן מאד צריף להזהר לקום בתצות, להיות מתאבל על חרבן בית המקדש, כי אולי

בגלגול הראשון, הנה הוא הגורם שיתרב בית המקדש, ואפלו אם לאו, אולי הוא מצעב עתה

בגין בית המקדש, ונתחב גם-כן כאלו הוא גורם להתרבו (עין ירושלמי יומא, פרק א, הלכה א): על-כן

צריף להזהר מאד לקום בתצות, ולהיות מתאבל מאד על חרבן בית המקדש, והשם יתברך

צירושלים מממת דוחק המקום כמו לר לי המקום גשה
 לי ואשנה (ישעיה מט): ט בין השמשות. נערב שנת
 כראשית קודם שגאלמה הנריאה: פי הארץ. לנלוע
 קרח ועדמו: פי הבאר. נזרה של מרים שהיטה
 הולכת עם ישראל נמדנד בכל
 המסעות. ויש אומרים
 שפחה פי והמרה שיה

הבטיח לכל המתאבל על ציון, לשים לאבלי
 ציון (ישעיה סא, ג): "פאר פחת אפר", ונמשכים
 עליו מחין עליונים, שינקה לראות במו עיניו
 בגלוי שכניה אפלו עכשו בגלות, כי כל מי
 שמתאבל על חרבן בית-
 המקדש, נמשכים עליו
 מחין מבית-המקדש
 שלמעלה, ורואה נסים

ונפלאות, וכמו שאמר מוהר"ת ז"ל: מי שגזרה לומר בכל לילה סדר תקון חצות, ובוכה על
 חרבן בית-המקדש, ומבקש ממנו יחברף שיבנה בית-המקדש, ויהיה קבוץ גלויות, ועם ישראל
 יצאו מצרומיהם, על-ידי-יהוה יש לו דעה בשמים, ויכול לפעל אצלו יתברך כל מה שהוא רק
 רוצה, ועושה נסים, ומשדד את הטבע, כמו שהיה בזמן שבית-המקדש היה קיים, והבן למעשה.
 עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר בין השמשות
 הוא זמן המחבר יום ולילה, והם שני הפכים, כי יום זה אור, ולילה זה חשך, ובין השמשות
 זה ענין של למעלה מן הזמן, כי מחבר בין יום ובין לילה, ובפרט בין השמשות של ערב שבת
 — אין למעלה מזה, כי מחבר את ששת ימי החל, שהם ענין טבע, מקרה ומזל, אל שבת —
 שהיא השגחה, עצם גלוי אלקות. ולכן אלו העשרה דברים שנבראו בין השמשות של ערב שבת,
 נבראו לתכלית מסוימת, כל דבר פרטי שנברא אז, יש בזה תכלית מסוימת, כי מה שנברא בין
 השמשות בערב שבת, הוא ענין געלה מסדרי הבריאה, ויש בנה עמקה, עמק עמק מי למצאנו,
 על בריאת עשרה דברים האלו.

פי הארץ נברא — לבלע את קרח וענתו, בעת שאמר משה רבנו (במדבר טו, ל): "ואם בריאה
 יברא הויה, ופצתה האדמה את פיה, ובלעה אתם ואת כל אשר להם, וינרדו חיים שאלה,
 וידעם כי נאצו האנשים האלה את הויה", כי הם פגמו באמונת חכמים, ובזה עקרו את עצמם
 ממנו יתברך, שזה בעצמו הפך בין ששת ימי החל לבין שבת, כי ששת ימי החל, אז הנהגה
 היא על-ידי מט"ט, שהיא הנהגה טבעית, ויגו שהתגלות אלקות מלבשת בטבע, ואז שיכת אמונת
 חכמים, כי הכל מתנהג כפי דברי החכמים, ולכן הם עושה ימים נבגד ששה סדרי משנה,
 שכלולים מפשר פסול, אסור מותר, טהור טמא, שיש בכח החכמים לברר את השמור ואת הטהור
 ואת הנפרש — מהאסור והטמא והפסול, ולכן בששת ימי החל צריכים להתחזק ביתר שאת
 וביתר על פאמונת חכמים, שרק על ידם יודעים איך לקיים את התורה, כי הם דורשים את התורה
 בייג מדות שהתורה נדרשת בהן, מה שאין כן בשבת, דאז הוא עצם גלוי אלקותו יתברך, הנהגה
 בהשגחה מגלה, שאסור לעשות שום עבודה גשמית, ואף-על-פי-כן גזונים רק בדרך השגחה,
 שיש לכל בר ישראל שפע פסול, אפלו שאינו עושה שום עבודה גשמית, עם כל זאת אי אפשר
 להגיע לאמונה בהקדוש-ברוך-הוא, אלא על-ידי אמונת חכמים, כמאמרם ז"ל (מכילתא בשלח):
 "וּנְאֻמֵינוּ בְהוֹיָהּ וּבְמִשְׁה עֲבֹדוּ", אם במשה האמינו, בהויה לא כל שכן? אלא אי אפשר להגיע
 לאמונה, אלא על-ידי אמונת חכמים, שהם המקשרים בין גשמיות לרוחניות ובין רוחניות
 לגשמיות. ולכן קרח וענתו, שחלקו על משה, היו מינים ואפיקורסים, כמאמרם ז"ל (מדרש הגדול
 במדבר טו, ס"ט א'): קרח פרש למינות, וכפר במצוות של הקדוש-ברוך-הוא. ואמרו (במדבר ובה,

קראש ית, סימן א'), שחלק על משה וצל המקום; שנאמר (במדבר כא) עלי צאר ענו לה: פי האתון. בין ואמרו (ירושלמי סנהדרין, פ'ק י'. הלכה א'): באותה שעה אמר קרח: אין תורה מן השמים, ואין משה נביא, ולא אהרן כהן גדול, ואמרו (והו בראשית יז): קרח הכחיש את בריאת העולם, ולכן ברא הקדוש-ברוך-הוא את פי הארץ בערב שבת בין השמשות, שאז מתחברים ששת ימי החל אל שבת, אמונת חכמים אל אמונה בהקדוש-ברוך-הוא.

ו**פי הבאר** — זו בארה של מרים, שבזכותה יצאו מים לעם: ישאל לשמות, ואף שהיתה סלע גדול שהתגלגל, והיתה הולכת עם עם: ישאל בכל המסעות, שזה דבר שלא נסוי, עם כל זאת נבראה בערב שבת בין השמשות, שאז הוא עגון של למעלה מדרך הטבע, אף שהסלע הוא טבע המנח על הארץ, אבל שיצאו מזה מים להשקות את נשמות: ישאל במשך ארבעים שנה, זה עגון של למעלה מן הזמן והטבע, ולכן נבאה בערב שבת בין השמשות, שהוא בין טבע להשגחה.

ו**פי האתון** — שיפחה בעל-חיים את פיו לנבר ולהוכיח את בלעם, כמו שכתוב (במדבר כב, כח): "ויפחה הנח"ה את פי האתון", ואף שזה נגד הטבע, שבעל חיים נדבר, אבל כדי להראות לבלעם שדעה לקלל את עם ישראל, הטביע הקדוש-ברוך-הוא בטבע בעל חיים, שייכל לנבר ולהוכיח את בלעם, וכן את כל אלו הרשעים, שרוצים לקלל או להזיק לעם: ישאל, הבעלי חיים מגלים להם, שידעו שנשמות: ישאל הן ברשות המקום ברוך הוא, ואין לזכר רשות לקלל ולהזיק להם. וזה שדף לדורות, שדפי השמיעה: יכולים לשמע מה שבעל-חיים מדבר, כל אחד כפי לשונו: הכול נובח וכו', וחתור נוצר וכו', והצפור מצפצף וכו', ואף שזה נגד הטבע, כי בעל-חיים אינו מדבר, עם כל זאת נבאה פי האתון בערב שבת בין השמשות, בין הטבע לבין השגחה, שצדיקים יוכלו להבין שיהות חיות ועופות, המגלים סתרי נסתרות, וכן כל הבעלי חיים יעידו על אמות העולם, שרצחו את נשמות: ישאל, והקדוש-ברוך-הוא ינקם את נקמתם, ולא יוכלו להתחמק מזה, כי הבעלי חיים יגלו את מעשיהם שששו לעם: ישאל.

ו**הקשט** — שהטביע הקדוש-ברוך-הוא טבע הקשט, שמתבאה בין העגנים, וייכל בר ישראל לברך על החסד שעושה הקדוש-ברוך-הוא, שאינו מביא מבול בעולם, ואף שמתמת לקול מעשיהם של הרשעים, היה צריך לבוא מבול, אף הקדוש-ברוך-הוא נשבע, שפבר לא יביא מבול בעולם, ובכל פעם שעולה רשעות הרשעים למעלה, היה צריך לירד מבול, ולשטף את העולם כלו, אזי הקדוש-ברוך-הוא מראה את הקשט בעגון, כמו שכתוב (בראשית ט, יא): "את קשתי נחתי בעגון והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ, והיה בעגני עגון על הארץ ונראתה הקשט בעגון, וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם וביני כל נפש חיה בכל בשר, ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר, והיתה הקשט בעגון וראיתי, לזכר ברית עולם בין אלהים וביני כל נפש חיה, בכל בשר אשר על הארץ". ואז כל בר ישראל מברך את הקדוש-ברוך-הוא, כמאמרם ו"ל (ברכות טז): הוואה את הקשט מברך: "ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו ונקם במאמרו"; שפכנכול

האנשים הרשומות גדיו הן נקטעות מאליהן. וזו פמחו
אכני האפוד והסוּן דכמיז צהו צנלאוּתום: והכתב.

לורת האומיות שהיו חקוקות בלוחות: והמכתב. שהיו
והמָן — זָה שְׂיָרָד לְחֵם מִן הַשָּׁמַיִם בְּאֶפְסֹן בְּזָה,

נקראוּ מכל הארבע נדדים: והלוחות. של סנפרינון
היו. ארכן ששה ורחמן ששה.
ועזיין שלשה. כלזן אחת
שארכה ורחנה ועזינה שוין

והשְׁמִיר, והפְּתָב, והמְכַתָּב,
וְיֵשׁ אֹמְרִים, אָף

הוא, כי לא ידעו מה
הוא, ויטעמו בו כל מיני טעמים שבעולם. ונדבר זה לא נמצא בבריאה קלל, שיהיה נברא דבר
כזה, שיפיל מהשמים דבר שאינם יודעים מה זה (שם יד): "והגה על פני המדבר דק מחספס דק
בכפור על הארץ". ונדבר זה נברא בין השמשות, בין ימות החל, שאז הכל גשמי, לבין שבת,
שאז הכל רוחני. ולכן אכילת מן היתה מהחודשים והנשים הכי נגלים, ועד היום מי שמדבק את
עצמו באין סוף ברודף הוא, ומקשר ומחבר את ששת ימי החל אל שבת, ואת השבת הוא מחבר
אל ששת ימי החל, הינו שנגלל לגמרי באין סוף ברודף הוא, שזה מה שקראו תלמידי רבי שמעון
בין יוחאי את רבם: אנת שבת דכולי וזמא, כי היה כולל את ששת ימי החל בשבת, ושבת בששת
ימי החל, ומי שזוהה להגיע אל מדרגה זו, אז הקרוש ברודף הוא משיפיע לו גם עכשו מן.

והמטה של משה, שהיה עושה בהם את האותות והמופתים. ואמרו חכמינו הקדושים (מדרש
אגדה), שהיה של סנפרינון, שהטלע נבקע ממנו, ובו הוציא מים, וכן היו חקוקים בו
אותיות של המכות: דצ"ף ע"ד ש"באח"ב, וכן נהתה המטה לנחש, ונסים גדולים נעשו במטה
הזה, והוא נברא בין השמשות דיקא, כי לא מציינו, שנברא עוד מטה כזה בששת ימי הבריאה,
שיוכל לעשות עמו אותות ומופתים כאלו, ולכן נברא בין השמשות, הינו בין השבע ובין
ההשגחה.

והשְׁמִיר היא היתה תולעת ארפה, ובה בנה שלמה המלך את הבית, שהיה מניחה על האבן
ובנקעת, שגאמר (מלכים א' ו ז): "וימקבות והגרזן כל קלי ברזל לא נשמע בבית
בהבנתו", וכן נשמו בו אבני החשן, כמאמרם ז"ל (סוטה מ:ח): ובריאה קזו עדין לא נבראה,
שתולעת תוכל לחתך אבנים, ונבראה בין השמשות דיקא, בין טבע להשגחה, הינו להפוך את
הטבע, שייראו את ההשגחה תכף ומיד, כל זה נברא בערב שבת בין השמשות דיקא.

והפְּתָב, והמְכַתָּב: הינו עצם הקתב והמכתב, שייכל לכתב ולמסר את כל מה שיש בדעתו
להזילת, זה גם כן למעלה מדרך הטבע, ונדבר זה נברא בין השמשות דיקא,
הינו בין הטבע ובין ההשגחה. ובאמת הקתב והמכתב זה אחד מפלאי הבואר יתברך שמו, איך
שיכולים לקשר גשמיית לרוחניות, ולהעביר את דעתו להזילת, ושתשאר דעתו לרוי דורות.
ולכן נברא הקתב והמכתב בין השמשות דיקא, שהוא בין טבע להשגחה, בין ששת ימי החל
ובין שבת. ונדבר זה נפלאות תמים דעים, איך אדם יכול למסר מה שדעתו להזילת.

והלוחות: שבהם היו חקוקות התרי"ג מצוות, זה גם כן היה מנפלאות, פלאי פלאות הבריאה,
כמאמרם ז"ל (מדרש אגדה): הלוחות בגס היו; וכן אמרו (שבת קד:): "מ"ם וסמ"ך
שבלוחות בגס היו עומדין; ועצם הלוחות בעצמם איך יתכן שהיו חקוקות עליהם כל התרי"ג
מצוות? זה נפלאות תמים דעים.

וַיֵּשׁ אֹמְרִים אֶף הַמְּזִיקִין: כָּל הַמְּזִיקִין נִבְרָאוּ עַל-יְדֵי הַדְּבוּרִים שֶׁל מַה בְּכָה, שֶׁהָאָדָם מְדַבֵּר דְּבָרִים בְּטָלִים וּמִבְטָלִים, שְׂאֵין בָּהֶם שׁוֹם תְּקִלִּית, מִהַאֲמִירוֹת הָאֵלוּ נִבְרָאִים הַשְּׂדִים וְהַמְּזִיקִים; כִּי בְּאֵמַת אָדָם צָרִיךְ תְּמִיד לְדַבֵּר בַּקֶּבֶץ דְּבוּרֵי אֲמוּנָה וְהַשְּׂגָחָה פְּרָטִית, וְאֶפְלוּ מִתּוֹךְ הַסְּפוּרִים וְהַדְּבוּרִים שֶׁל

מַה בְּכָה, צָרִיךְ לְצַאֵת מִזֶּה אַחֲרֵיךְ דְּבוּרִים שֶׁ אֲמוּנָה וְהַשְּׂגָחָה פְּרָטִית; כִּי מוּבָא בְּדָבְרֵי רַבְנוּ י"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן צא); כִּי יֵשׁ אֲנָשִׁים שְׂאֵי אֶפְשֶׁר לָהֶם לְקַבֵּל תַּכְף-וּמִיָּד אֶת הָאוֹר הַגָּלוּי, שֶׁהֵחַל לִפְלֹא אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְהֵחַל מְשַׁגַּח מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, אֲלָא צְרִיכִים לְהִלְבִּישׁ לָהֶם אֶת הָאוֹר הַזֶּה בְּשִׂיחוֹת שֶׁל מַה בְּכָה, וְכַמוֹ שֶׁאָמַר רַבְנוּ י"ל לְאַחֲיוּ ר' יִחְיָאֵל י"ל (סיי-מוהר"ן, סימן עטו), שֶׁאֶפְלוּ הַדְּבוּרִים שֶׁל מַה בְּכָה, שֶׁמְדַבְּרִים עִם בְּנֵי אָדָם, אִם אַחֲרֵיכֶם יוֹצְאִים מִזֶּה דְּבוּרִים שֶׁל קְדוּשָׁה, יֵשׁ לְכָל הַדְּבוּרִים עֲלֵיהֶם. מַה שְׂאֵין בָּן מִסְתַּחֵם אֲמִירוֹת וְדְבוּרִים, שֶׁלֹּא יוֹצֵא מִזֶּה שׁוֹם דְּבָר, מִזֶּה נִבְרָאִים קְלִפּוֹת וּמְשִׁיחִיתִים וּמְזִיקִים, שֶׁמְצַעְרִים אַחֲרֵיכֶם אֶת הָאָדָם. לָכֵן צְרִיכִים מְאֹד לְשׁוֹר מְדְבוּרִים שֶׁל מַה בְּכָה, וּמְקַל שֶׁבֶן מְדְבוּרִים אֲסוּרִים.

וְהַמְּזִיקִין, וְקִבּוּרָתוֹ שֶׁל מוֹשֶׁה, וְאֵילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבִּינוּ. יֵשׁ אֹמְרִים, אֶף צָבַת בְּצָבַת מַרְגוּם מִלְקָחִים זְכָתָהּ. הַזְכָּת חִינֵה נְעִישׁת אֵלֶּה זְכָתָה אַחֲרַת וְרַאשׁוֹנָה מִי עֲשָׂהָ עַל כְּרַחֵם מַלְאִיכָה נְעִישׁת זִידֵי שְׂמִים וְזִכְרָתָה זֵין הַשְּׂמִשׁוֹת. חֵה נְחֵה זְכָרָה זְכָרָה זְכָרָה מְקוֹם שֶׁהִנּוּ (ר"ד נ"ד) וְאִמְרוּ אֶפְשֶׁר שֶׁהַזְכָּת הַרַאשׁוֹנָה נְעִישׁת זְכָפּוֹם שֶׁחִמְכוּ הַנְּחִישׁת זְכָשׁ

וְהַמְּזִיקִין, וְקִבּוּרָתוֹ שֶׁל מוֹשֶׁה, וְאֵילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבִּינוּ. יֵשׁ אֹמְרִים, אֶף צָבַת בְּצָבַת מַרְגוּם מִלְקָחִים זְכָתָהּ. הַזְכָּת חִינֵה נְעִישׁת אֵלֶּה זְכָתָה אַחֲרַת וְרַאשׁוֹנָה מִי עֲשָׂהָ עַל כְּרַחֵם מַלְאִיכָה נְעִישׁת זִידֵי שְׂמִים וְזִכְרָתָה זֵין הַשְּׂמִשׁוֹת. חֵה נְחֵה זְכָרָה זְכָרָה זְכָרָה מְקוֹם שֶׁהִנּוּ (ר"ד נ"ד) וְאִמְרוּ אֶפְשֶׁר שֶׁהַזְכָּת הַרַאשׁוֹנָה נְעִישׁת זְכָפּוֹם שֶׁחִמְכוּ הַנְּחִישׁת זְכָשׁ

וְהַמְּזִיקִין, וְקִבּוּרָתוֹ שֶׁל מוֹשֶׁה, וְאֵילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבִּינוּ. יֵשׁ אֹמְרִים, אֶף צָבַת בְּצָבַת מַרְגוּם מִלְקָחִים זְכָתָהּ. הַזְכָּת חִינֵה נְעִישׁת אֵלֶּה זְכָתָה אַחֲרַת וְרַאשׁוֹנָה מִי עֲשָׂהָ עַל כְּרַחֵם מַלְאִיכָה נְעִישׁת זִידֵי שְׂמִים וְזִכְרָתָה זֵין הַשְּׂמִשׁוֹת. חֵה נְחֵה זְכָרָה זְכָרָה זְכָרָה מְקוֹם שֶׁהִנּוּ (ר"ד נ"ד) וְאִמְרוּ אֶפְשֶׁר שֶׁהַזְכָּת הַרַאשׁוֹנָה נְעִישׁת זְכָפּוֹם שֶׁחִמְכוּ הַנְּחִישׁת זְכָשׁ

וְהַמְּזִיקִין, וְקִבּוּרָתוֹ שֶׁל מוֹשֶׁה, וְאֵילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבִּינוּ. יֵשׁ אֹמְרִים, אֶף צָבַת בְּצָבַת מַרְגוּם מִלְקָחִים זְכָתָהּ. הַזְכָּת חִינֵה נְעִישׁת אֵלֶּה זְכָתָה אַחֲרַת וְרַאשׁוֹנָה מִי עֲשָׂהָ עַל כְּרַחֵם מַלְאִיכָה נְעִישׁת זִידֵי שְׂמִים וְזִכְרָתָה זֵין הַשְּׂמִשׁוֹת. חֵה נְחֵה זְכָרָה זְכָרָה זְכָרָה מְקוֹם שֶׁהִנּוּ (ר"ד נ"ד) וְאִמְרוּ אֶפְשֶׁר שֶׁהַזְכָּת הַרַאשׁוֹנָה נְעִישׁת זְכָפּוֹם שֶׁחִמְכוּ הַנְּחִישׁת זְכָשׁ

וְהַמְּזִיקִין, וְקִבּוּרָתוֹ שֶׁל מוֹשֶׁה, וְאֵילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבִּינוּ. יֵשׁ אֹמְרִים, אֶף צָבַת בְּצָבַת מַרְגוּם מִלְקָחִים זְכָתָהּ. הַזְכָּת חִינֵה נְעִישׁת אֵלֶּה זְכָתָה אַחֲרַת וְרַאשׁוֹנָה מִי עֲשָׂהָ עַל כְּרַחֵם מַלְאִיכָה נְעִישׁת זִידֵי שְׂמִים וְזִכְרָתָה זֵין הַשְּׂמִשׁוֹת. חֵה נְחֵה זְכָרָה זְכָרָה זְכָרָה מְקוֹם שֶׁהִנּוּ (ר"ד נ"ד) וְאִמְרוּ אֶפְשֶׁר שֶׁהַזְכָּת הַרַאשׁוֹנָה נְעִישׁת זְכָפּוֹם שֶׁחִמְכוּ הַנְּחִישׁת זְכָשׁ

והליקוהו במוך הדפוס ונעשית הנצח מיד: • גולם. על-ידי התקמים שבקל דור נדור, זה כבד נבדא בששת קמי הפעשה בבין השמשות, וכמו שאמר רבנו ז"ל (ישוחות-ה"ן, סימן ה'), שאילו התחבולות וההמצאות שהמציאו הפילוסופים

בחקמם, כגון: קלי מלחמה נפלאים, ושאר כלים העשויים בתחבולות על-פי חקמה, וכיצא בזה שאר עניני חדושים שלחם, שהמציא

עשויה: • שבועה דברים בגלם ושבועה בחכם. חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין,

זאלעו ולימרו שלל רלו לדבר נפני אבינו כשקלף עליהם משה וישיב להן: ואינו נכנס לתוך דברי חבירו. שלל יערצנו דכתיב (במדבר יב) שמעו נא דברי.

כל אחד ואחד מחכמיהם, אמר שהכל מלמעלה, כי לא היה אפשר להם לבוא על זה, רק על-ידי שהתנוצץ להם השכל בואת החכמה, שבאה לאותו החכם התנוצצות מלמעלה, כי כשהגיע העת והזמן שיתגלה אותה החכמה או התחבולה בעולם, על-פני שלחו להם מלמעלה בשכלם זאת התחבולה, כדי שיתגלה בעולם, כי בנדאי גם התקמים הקדמונים שהיו מקדום, חקרו גם על זאת, ומפני מה לא באו הם על זאת התחבולה וההמצאה? רק באמת הכל מלמעלה, וכשבאה העת שיתגלה זאת הדבר, אזי מתנוצץ לו השכל, ואז בא אותו החכם על אותה התחבולה, כי נשלח לו מלמעלה מקום שהגיע לו, כי בנדאי אינם מקבלים דבר הקדושה רק דרך הסטרא אקרא, וזה פשוט; ולכן "צבצב בצבת עשויה", כי הכל ממנו יתברך, וכל זה נבדא בערב שבת בין השמשות, ובה תבין ותשפילי, איך שאין דבר בזה העולם שלא נבדא בששת קמי בראשית, ואלו דברים שהם נפלאים, הם נבדאו בערב שבת בין השמשות, הינו בין ששת קמי החל לבין שבת, שאז הוא למעלה מהזמן ולמעלה מהמקום, והבן למעשה.

י שבועה דברים בגלם ושבועה בחכם: צריך שתדע, אהובי בני! שהתנא מתחיל עם הגלם, שהו אדם שאין בו עדין שלמות, כי גלם נקרא כל דבר שלא נשלמה צורתו עדין, כמו שפיתוח (ההלים קלט טו): "גלמי ראו עיניך", ופרש רש"י, שהקדוש-ברוך-הוא ראה כבר את תבנית צורתו טרם הנלדי ובטרם בואי לעולם, אכל עדין לא נשלמה שלמותו. וכן מצינו (חלין כה): ואלו הם גלמי קלי עץ, כל שפתיד לשוף לשבץ ולגרו וכו', והגלם יש לו מעלה יתרה על בור ועם הארץ, כינון שיש בו חכמה ומדות, אלא עדין לא הוציאם מהכח אל הפעל, ובשביל זה נקרא גלם. והתחיל קדם עם הגלם, להורות שהוא עדין לא בא לשלמותו, ואחר-כך אמר מעלת החכם, שהגיע לשלמותו. וכל המשנה הזו — להורות לבני-אדם מה זה גלם, שהוא חסר השלמות, ויורה מעלת החכם, ויגלה מה הביא אותו להגיע להשלמותו.

חכם: עכשו יתחיל עם החכם, לגלות איך זכה להגיע לחכמתו, כי כדי להגיע לחכמה צריכים לעבד על עצמו במדות האלו שזכור, כי בזה שאדם עובד על שבועה מדות האלו, על-ידי זה יעשה קלי לקבל חכמתו, כי בלא זה לא יזכה לחכמה, אלא ישאר גלם, שהוא גלמי קלי עץ, שעדין לא נשלם, ויענין שאמר חכמינו הקדושים (בכוח נה): אמר רבי יוחנן, אין הקדוש-ברוך-הוא נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר (נביאל ב, כא): יתב חכמתא לחכמימין ומנדעא לידעי בינה.

א. אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין: דרך החכם תמיד לשמע מה שהזולת

אומר. וזו שלמות התקמה — תמיד להטות הממנו לי עד שאדבר קל וזומר להדיעו: ואינו נבהל
 אָנּוּ לְיוֹלָת, וְכָךְ יִזְכֶּה תָּמִיד לְשִׁמְעַ דְּבָרִים לְהַשִּׁיב. כִּי שִׂמְחָה מִשְׂמֵחַ כְּהַלְכָה וְכֵן צָלִיחָא הוּא
 תְּדָשִׁים, וּבְמִצְוֵי הַתְּקָמָה: "כְּשֶׁתִּשָּׁב לִפְנֵי אֲדָמָה (אֵיבֹב לוֹ) כִּמְרָ לִי וְעִיר וְאֲחֻזָּה: שׂוֹאֵל כְּעֵנִין
 תְּקָמָה יִהְיֶה רְצוֹנָךְ לְשִׁמְעַ יוֹתֵר מִלְּדַבֵּר", כִּי וּמִשִּׁיב כְּהַלְכָה. לְדַבֵּר אֲחֵד הוּא נִמְנָה כֹּחַ. וְהִי
 אֲדָם צָרִיף לְהִיּוֹת מִפִּיר
 אֵת מִקְוָמוֹ, וְיִלְחָצֵיק
 תָּמִיד אֵת הַיּוֹלָת לְתַקָּם,
 אֲזִי מִמִּילָא הוּא לֹא יְדַבֵּר
 לְפָנָיו יִתְפַּח עִמּוֹ, וּמִכָּל
וְאִינוּ נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חִבְרוֹ,
וְאִינוּ נִבְהַל לְהַשִּׁיב, שׂוֹאֵל
כְּעֵנִין וּמִשִּׁיב בְּהַלְכָה, וְאֲדָמָה

שָׁפֵן כְּשֶׁהוּא יוֹתֵר מִמֶּנּוּ בְּמִנְיָן, שֵׁשׁ לוֹ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים, וְצָא לְהַשְׁפִּיל מֵאֲחֵרִים, מִה שָּׂאִין בֵּן אֶתֶּה
 לְבַד, וְאִין לָךְ מִמִּי לְלַמֵּד, וְלִכְּן דְּרַךְ הַתְּקָמָה שָׂאִינוּ מְדַבֵּר בְּפָנֵי מִי שְׂגָדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּה, וּמִכָּל
 שָׁפֵן בְּמִנְיָן, אֲשֶׁר זֶה כְּבֹר הַתְּחִלַּת הַשְּׁלֵמוֹת, שֶׁתָּמִיד כְּדָאי לְשִׁמְעַ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְדַבֵּר, וְכָךְ יִבְּל
 לְקַנּוּת אֵת שְׁלֵמוֹת חֻקָּתוֹ, לְהַרְגִיל אֵת עֲצֻמוֹ תָּמִיד בַּקְּשָׁה וְלְהַטוֹת אֶזְרוֹ לְתַקָּם, וּכְמוֹ שְׂאֲמַר
 הַתְּקָמָה מִכָּל הָאֲדָם (מִשְׁלִי כִּי, יו"ד): "הֵט אֲזִינָךְ וּשְׁמַע דְּבָרֵי תְּקָמָה". וְדָרְשׁוּ עַל זֶה תְּקָמָה וְהַקְּדוּשִׁים
 (מְדַרְשׁ מִשְׁלִי, פְּרָק כִּי, יִמִּין ה'): אִם נִכְנָסְתָּ לְבֵית־הַמְּדֻרָשׁ וְרָאִיתָ תְּקָמָה שִׁישְׁבִין וּמִתְעַסְקִין בְּשִׂיתֵתָה
 שֶׁל תוֹרָה, הֵט אֲזִינָךְ וּשְׁמַע לְדְּבָרֵיהֶם עַל מִנַּת שֶׁתִּשְׁמַרְם, שְׂנֵאָמַר (שֵׁם יו"ד): "כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמַרְם
 בְּבִטְנְךָ"; וְכִדְבַר זֶה נִכְרַךְ שֶׁהוּא תְּקָמָה, כִּי הוּא תָּמִיד רוֹצֵה בַקְּשָׁה לְאֲחֵרִים לֹאמַר,
 וְעַל־יְדִי־וְהוּא הוּא נִחְפָּם כְּכָל פַּעַם יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְיִלְחָצֵיק הַגְּלָם מִתּוֹךְ אֵת עֲצֻמוֹ לְתַקָּם, וְתָמִיד אֲדָמָה
 אֵת דַּעְתּוֹ, אִף שֵׁשׁ שֵׁם גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּה וּבְמִנְיָן, וְלִכְּן גִּשְׂאָר גְּלָם, כִּי אִף פַּעַם אִין לוֹ הַיּוֹדְמָנוּת
 לְהַתְּקָמָה, כִּי מִתּוֹךְ אֵת עֲצֻמוֹ לְתַקָּם מִשְׁלָם, וְלִכְּן הוּא אִינוּ רוֹצֵה לְשִׁמְעַ מֵאִף אֶחָד, וְגִשְׂאָר גְּלָם
 גְּלָמֵי כְּלֵי עֵץ, מִה שָּׂאִין בֵּן הַתְּקָמָה, הוּא אוֹהֵב תָּמִיד לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי תְּקָמָה, וְעַל־יְדִי־וְהוּא יִחְפָּם. וְכְמוֹ
 שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי א, ה'): "לְשִׁמְעַ תְּקָמָה יוֹסֵף לְקַח, וְנִבּוֹן תְּחַבְּלוֹת יִקְנֶה, לְהַבִּין מִשְׁל וּמִלִּיצָה, דְּבָרֵי
 תְּקָמָה וְחִידוֹתֶם"; כִּי אִם תָּמִיד בַּקְּשָׁה, עַל־יְדִי־וְהוּא יוֹסֵף לְקַח תְּקָמָה וְתוֹבָנָה, וְיִבִּין דְּבָרֵי
 תְּקָמָה וְחִידוֹתֶם.

ב. וְאִינוּ נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חִבְרוֹ: הַתְּקָמָה כְּשִׁשְׁמוֹעַ אֵת חִבְרוֹ מְדַבֵּר, יִתֵּן לוֹ לְסַיֵּם מִה שֵׁשׁ לוֹ
 לְדַבֵּר, וְהוּא אִף פַּעַם לֹא יִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חִבְרוֹ, שְׂעַל זֶה נֵאָמַר (מִשְׁלִי יח, א'): "מִשִּׁיב דְּבַר
 בְּטָרָם יִשְׁמַע, אֲדָלַת הִיא לוֹ וְכִלְמָה", וְלִכְּן תְּקָמָה אִף פַּעַם לֹא יִכְנָס בְּדְּבָרֵי חִבְרוֹ, וְיִחַחֵה עַד שִׁיִּגְמֹר
 מִה שֵׁשׁ לוֹ לֹאמַר, מִה שָּׂאִין בֵּן הַגְּלָם אִינוּ נִתֵּן לְחִבְרוֹ לְסַיֵּם אֵת דְּבָרָיו, וְעַל־יְדִי־וְהוּא הוּא מִתְבַּיֵּן
 בְּפָנֵי בָלָם, כִּי חִבְרוֹ רוֹצֵה לֹאמַר מִשְׁהוּ, אִיזָה דְּבַר חֻקָּה, וְהוּא חוֹשֵׁב שֶׁכָּךְ יוֹדַע מִה שֶׁחִבְרוֹ
 רוֹצֵה לֹאמַר, וְלִכְּן נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חִבְרוֹ, וּבְכֹסוֹף לֹא מְזָה דְּבַר חִבְרוֹ, וְלִכְּן גִּשְׂאָר הַגְּלָם שׂוֹטָה.
ג. וְאִינוּ נִבְהַל לְהַשִּׁיב: הַתְּקָמָה כְּשִׁשְׁמוֹעַ אֵת דְּבַר חִבְרוֹ, אִינוּ עוֹנֶה תְּקָמָה יִמְדֵי אֵלָא הוּא חוֹשֵׁב
 לְפָנֵי שְׂמִשְׁבִּי, כִּי הַדְּבָרִים שְׂרוֹצֵה לְהַשִּׁיב צְרִיכִים לְהִיּוֹת מְבָרְרִים הֵיטֵב בְּמַחוֹ וּבְדַעְתּוֹ, וְאֵן
 יַדַּע אִיךְ לְהַשִּׁיב, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (אֵיבֹב לוֹ, ב'): "כִּתּוּר לִי וְעִיר וְאֲחֻזָּה", פְּרוּשׁוֹ, הִמְתֵּן לִי מִעַט וְאֲרָאָה
 לָךְ, מִה שָּׂאִין בֵּן הַגְּלָם נִבְהַל לְהַשִּׁיב בְּלִי יִשׁוּב הַדַּעְתּוֹ, וְעַל־יְדִי־וְהוּא הוּא בָּא לְקַלֵּל טַעוּת, וְאִינוּ
 יוֹדַע לְהַשִּׁיב מִה שִׁשְׁמוֹעַ אֵת חִבְרוֹ. וְהוּא שְׂאֲמַר הַתְּקָמָה מִכָּל הָאֲדָם (קְהֵלָה ה, א'): "אֵל תְּבַהֵל עַל פִּיךָ
 וְלִבְךָ אֵל; וְמַה לְהוֹצִיא דְּבַר", וְכֵן מְצִינוּ אֲצֵל דְּנִיָּאל, שְׂנֵאָמַר אֲצֵלוֹ (דְּנִיָּאל ד, טו): "אֵל־תְּוַמְתוּם כְּשִׁעָה
 תְּדַבֵּר", שְׁהִיהָ שׂוֹמֵם וְשׂוֹהֶה שְׂעָה אַחַת, עַד שֶׁעָנָה לְמַה שִׁשְׁמוֹעַ, וְכֵן אָמַר שְׁלֵמָה (מִשְׁלִי כט, ב):

“חֲזִיזִיתַי אִישׁ אֶץ בְּדַבְרֵי, תִּקְוָה לְכִסִּיל מִמְּנֹי”,
 כִּי הַמְהִירוֹת תְּבִיאֹו לִידֵי מִכְשׁוֹל וְטַעוֹת. וְלָכֵן
 הַחֶכֶם אֵינוֹ נִבְהֵל לְהִשָּׁיב. אֲלָא לִפְנֵי שֶׁמְשִׁיב
 הוּא חוֹשֵׁב, מֵה שְׂאִין בֶּן הַגֶּלֶם נִבְהֵל לְהִשָּׁיב,
 וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב מֵה שֶׁמְדַבֵּר,
 אֲזִי עוֹשֶׂה טְעִיּוֹת, וּמְרָאָה
 שֶׁהוּא שׁוֹטֵה.

**עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן
 אַחֲרוֹן, וְעַל מֵה שֶׁלֹּא שָׁמַע,
 אוֹמֵר לֹא שִׁמְעֵתִי, וּמוֹדָה עַל
 הָאֲמִתּוֹ. וְחֻלּוּפֵיהֶן בְּגִלְמֵם:**

ד. שׁוֹאֵל כְּעֵנָן וּמְשִׁיב
 כֶּהֱלָכָה: הַחֶכֶם תְּמִיד
 שׁוֹאֵל כְּעֵנָן, הֵינּוּ כְּעֵנָן
 שְׁלוֹמֵדִים עֲקֹשׁוּ בְּדָבָר זֶה, וְעַל-יְדֵי-זֶה יוֹדַע
 לְהִשָּׁיב כֶּהֱלָכָה בְּדָבָר שְׁלוֹמֵדִים עֲקֹשׁוּ, הֵינּוּ
 דְרָכֹו שֶׁל חֶכֶם לְהִפְנוֹס בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ, וּכְשֶׁרוֹאָה
 אֶת שְׂאֵר הַחֶכְמִים לוֹמְדִים כְּעֵנָן מִסְּבִי, אֲזִי
 הוּא שׁוֹאֵל אוֹתָם בְּאוֹתוֹ עֵנָן שְׁלוֹמֵדִים עֲקֹשׁוּ,
 וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא יוֹדַע לְהִשָּׁיב לָהֶם כֶּהֱלָכָה,
 וְכִלְמֵם מִקְבָּלִים דְּבָרָיו, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ שְׂאֵמְרוּ
 חֶכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבַּת ג): כִּי קָאִי רַבִּי בְּהָא
 מִסְּכָתָא לֹא תִשְׁיַלִּיחַ בְּמִסְּכָתָא אַחֲרֵיתִי, דִּילְמָא
 לֹא אֲדַעְתִּיהּ; מֵה שְׂאִין בֶּן הַגֶּלֶם שְׂאִינוֹ גִּשְׁלֵם
 חֶכְמָתוֹ, כִּשְׂנֹנְסֵס לְבֵית-הַמְּדַרְשׁ, וְרוֹאָה שֶׁהֵם
 עוֹסְקִים בְּאִיזָה עֵנָן, הוּא שׁוֹאֵל אוֹתָם כְּעֵנָן
 אַחַר לְגַמְרֵי, וְלָכֵן דְּבָרָיו אֵינִם צְרִיכִים לָהֶם כְּלָל.

כִּי הֵם אֵינִם עוֹסְקִים בְּאוֹתוֹ עֵנָן וְהִלָּכָה.

ה. וְאוֹמֵר עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן: דֶּרֶךְ הַחֶכֶם כִּשְׁמִדְבָרִים עִמּוֹ מִהֲרַבָּה נוֹשְׂאִים,
 יַעֲנֶה תְּמִיד עַל אוֹתוֹ סֵדֵר שֶׁשְׂאֵלוֹ אוֹתוֹ, כִּי הִלְמוּד מִסְּדֵר וְשִׁגוּר עַל פִּי, מֵה שְׂאִין בֶּן הַגֶּלֶם
 אֵינוֹ מְשִׁיב בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וְלָכֵן אֵינוֹ עוֹנֶה עַל כָּל דְּבָר עִם סֵדֵר, וְאֵין שׁוֹם טַעַם לְדַבְרָיו.

ו. וְעַל מֵה שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹמֵר לֹא שִׁמְעֵתִי: דֶּרֶךְ הַחֶכֶם שְׂאִינוֹ מִתְבַּשֵּׁל לוֹמֵר עַל דְּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע
 'לֹא שִׁמְעֵתִי', וּבְזֶה מְרָאָה אֶת חֶכְמָתוֹ, מֵה שְׂאִין בֶּן הַגֶּלֶם, גְּלַמִּי כְּלִי עֵץ, תְּמִיד מִחֲזִיק אֶת
 עֲצָמוֹ שֶׁהִכֵּל הוּא יוֹדַע, וְלָכֵן אֶפְלוֹ עַל דְּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹמֵר 'שִׁמְעֵתִי', וְאַחֲרֵי-כֵן מִתְבַּרֵּךְ שֶׁקְרוּ,
 וּמִתְבַּשֵּׂשׁ שֶׁתִּפְסוּ אוֹתוֹ בְּשֶׁקֶר וּבִלְאִי דִיעָה, מֵה שְׂאִין הַחֶכֶם אוֹמֵר אֶת הָאֲמִתּוֹ, שֶׁלֹּא שָׁמַע דְּבָר זֶה,
 אוֹ אֵינוֹ מִבִּין דְּבָר זֶה, כִּי אֵף פַּעַם לֹא שָׁמַע, וּבְזֶה מִתְגַּלֶּה חֶכְמָתוֹ, כִּי אֵין זֶה בּוֹשֵׁה לוֹמֵר אֶת
 הָאֲמִתּוֹ, שֶׁלֹּא שָׁמַע דְּבָר זֶה, וְלָכֵן אֵינוֹ יוֹדַע דְּבָר זֶה, מֵה שְׂאִין בֶּן הַגֶּלֶם, גְּלַמִּי כְּלִי עֵץ מִתְבַּשֵּׂשׁ
 לוֹמֵר אֶת הָאֲמִתּוֹ, שֶׁלֹּא שָׁמַע דְּבָר זֶה, וְלָכֵן אֵינוֹ יוֹדַע דְּבָר זֶה, כִּי הוּא רוֹצֵה לְהִרְאוֹת שֶׁכָּבֵד הֵגִיעַ
 לְשִׁלְמוֹתוֹ, וְזֶה עֲקֵר הַבּוֹשֵׁה, שֶׁנִּתְגַּלֶּה אַחֲרֵי-כֵן שְׂאִינוֹ יוֹדַע כְּלוּם.

ז. וּמוֹדָה עַל הָאֲמִתּוֹ: הַחֶכֶם תְּמִיד מוֹדָה עַל הָאֲמִתּוֹ, וְאֵינוֹ מִתְבַּשֵּׂשׁ מִשׁוּם כְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם, וְאֵם יֵשׁ
 דְּבָרִים שְׂאִינוֹ יוֹדַע, אוֹמֵר אֶת הָאֲמִתּוֹ שְׂאִינוֹ יוֹדַע, מֵה שְׂאִין בֶּן הַגֶּלֶם, רוֹצֵה תְּמִיד לְנַצַּח

שֶׁלֹּא כְּעֵנָן הוּא מֵצִיא לִרְבִּי שִׁמְעִי שֶׁלֹּא כֹהֲלָה עַל דֶּרֶךְ
 שֶׁאִמֵּר רַבִּי חִיטָּא לִרְבִּי (שַׁבַּת דף ג) כִּי קָאִי רַבִּי כֹהֲלָה
 מִסְּכָתָא לֹא תִשְׁיַלִּיחַ מִסְּכָתָא אַחֲרֵיתִי. וְכֵן אִמֵּה מוֹנֵף
 כֹּהֲנִים אֲשֶׁר הִיוּ עוֹמְאִים לִפְנֵי אֵדָם שֶׁלֹּא אֵת מִשֶּׁה
 עוֹסֵק בְּהַלְבוֹת הַפֶּסַח וְשִׁאֵלוֹ לוֹ
 אוֹמוֹ עֵינִן: וְאוֹמֵר עַל
 רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן. וְכֵן מֵינִי
 כֶּהֱקַבֵּ"ה שֶׁאִמֵּר לוֹ מִשֶּׁה
 (שַׁמּוֹת ג) מִי אֲנִי כִּי אֵלֶךְ אֶל
 פְּרַעֲהַ הִיא הִרְאֵנוּהָ. וְכִי

אוֹמֵר אֵת צִי יִשְׂרָאֵל הִרִי שִׁמְעִי הַקְּבִ"ה עַל
 הִרְאֵנוּהָ כִּי אִחִיהַ עֵמֶן. וְעַל הַשִּׁמְעִי כֶּהֱוֹיֵאָךְ אֵת הַעַם
 מִמְּנָרְסִים מַעֲבָדוֹן אֵת הָאֱלֹהִים: וְעַל מֵה שֶׁלֹּא שָׁמַע
 אוֹמֵר לֹא שִׁמְעֵתִי. אֵם פּוֹסֵק דִּין מִן הַסְּבָרָה מִדַּעְמוֹ
 לֹא יֵאמֵר כִּךְ שִׁמְעֵתִי מִרְבוּחִי. וּמִינֵי כֹהֲנֵי חָרָן כִּשְׂאֵל
 מִהֵם יַעֲקֹב (בְּרַאשִׁית כט) הַשְּׁלוֹם לוֹ אִמְרוֹ לוֹ שְׁלוֹם וְהֵנָּה
 רַחֵל כְּמוֹ כֹהֵל עִם הָאֵל. כְּלוּמַר זֶה אֵינוֹ יוֹדַע וְאֵם תִּשְׂאֵל
 יוֹמֵר הֵנָּה רַחֵל כְּמוֹ כֹהֵל עִם הָאֵל. הִיא תִּגִּיד לָךְ כִּי אִמְרוֹ
 לֹא דַעְנוּ יוֹמֵר מוֹה: וּמוֹדָה עַל הָאֲמִתּוֹ. וְאֵף עַל פִּי שִׁיטֵל
 לַהֲעַמֵּד אֵת דְּרָבִיו עַל יְדֵי טַעוֹת שִׁדְרוֹ. וְכֵן מֵינִי כֶּהֱמַשֵּׁה
 (וּיְרָא י) כִּשְׂסַלְקוּ אֶחָד וְאִמֵּר לוֹ אֵם שִׁמְעַת כְּדַעֲדֵי שַׁעַה
 אֵין לָךְ לְהַקֵּל כְּדַעֲדֵי דוֹרוֹת וְשִׁמְעַת מִשֶּׁה וְיִטַּב זַעֲמֵי הוֹהֵה

ולהראות שהוא נרץ הוא יודע את הכל. ולכן הוא אינו רוצה להודות על האמת, וילבסוף נתגלה קלונו ברבים, שאינו יודע כלום, ואנו מוצאים, אשר חכמים גדולים לא התבישו לומר: "דברים שאמרתי לכם טעות הם ביד" (עין שבת 10); כי החכם אינו מתביש להודות על האמת, שמה שאמרתי עכשו טעיתי. מה שאין כן הגלם גלמי כלי עץ, הוא תמיד צריך להראות שהצדק עמו, ועל-ידי-זה אינו מודה על האמת. וכעין שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מורה"ן, חלק א', סימן קכב), שמדת הנצחון

אינה סובלת את האמת, כי אף אם יראה לעינים דבר אמת, ידחה אותו מתחת הנצחון. וחסד-לפי-הן בגלם: הפלל, שהחכם האמתי קונה לעצמו מדות טובות, ואינו מתביש להודות על האמת, והוא תמיד חפץ לשמע את האמת, וכששואל איזה דבר, הוא משיב דבר על נכונו, ואינו נבהל להשיב, אלא הכל אצלו בישוב הדעת. ועל-ידי-זה יש חן בדבריו כמו שכתוב (קהלת ט, יז): "דברי חכמים בנחת נשמעים". מה שאין כן הגלם, הוא לגמרי ההפך מהחכם, שמתביש להודות על האמת, ואינו חפץ ללמד מהזולת, אלא רוצה להכריח את דעתו על הזולת, ואינו מליב בדעתו כלל, ועל-ידי-זה הוא נתבזה בעיני כל. ולכן ראה, אהובי, בני! מה לפניך, אם אתה רוצה להיות חכם ולקנות חכמה, ראה תמיד לבשל את עצמך לפני הזולת, ותמיד תחזיק את הזולת יותר גדול ממך, ותן לו לדבר, ועל-ידי-זה תלמד הרבה חכמה, וכן אף פעם אל תפגס לתוף דברי הזולת לדבר, כי באמת כל בר ישראל צריך להחזירי בצעמו, אשר אין שום מציאות בלעדו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ומכל מה שהוא שומע, צריך ללמד מזה עצות והדרכות בעבודת השם יתברך, כמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות-ה"ן, סימן נב): מכל הדברים צועק כבוד השם יתברך, כי (ישעיהו א, ג): "מלא כל הארץ כבודו", ובאפלו מספורי הגויים צועק גם-כן כבוד השם יתברך, כמו שכתוב (תהלים צו, א): "ספרו בגוים כבודו", שאפלו בספורי הגויים צועק כבוד השם יתברך, כי כבודו יתברך צועק תמיד, וקורא ומרמז להאדם שיחקרב אליו יתברך, והוא יתברך יקרב אותו בתמיים, באהבה ובחבה גדולה. כי כך תרם של צדיקים, שתמיד משפילים את עצמם, ואותיות עצמם להכי נמוכים, ונעשים באסקה הנדרסת, ועל-ידי-זה לומדים חכמה מפלם, כי מטים אנו קשבת אפלו להכדיל למה שגוי מדבר, ומציאים מזה עצות ורמזים אף להתקרב אליו יתברך, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מורה"ן, חלק א', סימן נד), שהקדוש-ברוך-הוא מצמצם את עצמו מאין סוף עד אין תכלית, בכל יום ובכל שעה ובכל רגע, לרמו לאדם רמזים אף להתקרב אליו יתברך, וזו תרם של חכמים. ולכן לומדים הרבה חכמה ודעת מכל פרט מפרטי הבריאה, מה שאין כן הגלם גלמי כלי עץ, שבאמת עדין לא נשלם כלל, הוא אינו חפץ לקבל מהזולת, אלא נכנס בתוך דברי חברו, ונבהל להשיב, והוא מבהל ומבלבל, ועל-ידי-זה נשאר בחוץ לגמרי, והבן למעשה.

יא שבעה מיני פרעניות באין לעולם על שבעה גופי עברה: הינו שיש עברות נפגרות, ובענין על זה הם שבעה מיני פרעניות מדה כנגד מדה, ולכן ראוי לאדם לפשפש במעשיו בשעה שבאה עליו איזו פרענות, להתבונן על כל צרה וצרה על מה עשה הקדוש-ברוך-הוא לו ככה. מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין, רעב של בצרת באה, מקצתן רעבים ומקצתן שבעים: הינו פשרק מקצתן של ישראל מעשרים את פרותיהם, אבל מקצתן אינם מעשרים את

ולא נזק לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושמחתי: וחלופיהו הפרות, בא על זה ענש של בצרת, כי אין בגולם. חלוק הדברים הללו שמחטס הם בגולם: יא רעב הגשמים יורדין כפי הצורך לכלם, ולפי זה של בצורת. הגשמים מועטים ומתון כך השער ממקור: היבול מעט, והכל מתבקר. ולכן מקצת בני אדם רעב של מהומה. מפני הגשמים אין יכולים לאסוף

מעשרין, רעב של בצרת באה, מקצתן רעבים ומקצתן שבעים. גמרו שלא לעשר, רעב של מהומה ושל בצרת באה. ושל לא לטול את החלה, רעב של פליה באה. דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין, ועל פרות

שעכבו לתת פרות למעשר לכהן, ללוי ולעני, לכן רעב בא לעולם, שמקצת רעבים ומקצת שבעים, כי זו מדה כנגד מדה, המקצת שעשרו את תבואתם הם שבעים, והמקצת שלא עשרו את תבואתם הם רעבים.

גמרו שלא לעשר, רעב של מהומה ושל בצרת באה: הינו כשגמרו כלם בדיעתם שלא לעשר את הפרות כלל, כי ציניהם צרה, הרי זה כענש על עברה שעשו, שלא רוצים לעשר, שבא האויב למלחמה, ובעשה מהומה, ולא יכולים לאסוף את התבואה מן השדות, וכלם בורחים מפני אימת האויב. ועל-כן כלם שריים ברעב מדה כנגד מדה, על שלא רצו לעשר את פרותיהם לכהן, ללוי ולעני.

ושלא לטול את החלה, רעב של פליה באה: אם הוסיפו לחטא, עד שלא רוצים להפריש חלה מן העסה, על-ידי-זה פליה באה לעולם, כי בנה מראה את עינו הנצרה, כי הלא בנה שמפריש חלה, הוא אינו צריך להפריש הרבה, ואם אף את זה הוא אינו מפריש, בא ענש מדה כנגד מדה של פליה, שלא נשאר כלום לסעודה, ולא יורד גשם, והארץ אינה מצמיחה, ומתוך כך גוזעים ברעב. וזה שאמרו חכמינו הקדושים (שבת לב:): על הפסוק (ויקרא כו, טו): "והפקדתם עליכם בהלה" וגו', אל תקרא בהלה אלא בחלה, כי מאחר שלא מפרישים חלה מהעסה, על-ידי-זה נהקלים (סו:): "בשברי לכם מטה לחם, ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד, והשיבו לחמכם במשקל, ואכלתם ולא תשבעו", ולבסוף אין להם אפלו מה לאפות, וזה ענש מדה כנגד מדה, שלא רצה להפריש חלה מן העסה, על-ידי-זה באה פליה לעולם.

דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין, ועל פרות שביעית: הינו בזמן שיש סנהדרין ובית דין, דנים אותו בתורה, היה נהרג, ותיב מיתה עליהם, ובזמן שאין בית דין הורגים, גזון בזמן הזה שאין סנהדרין, הם מתים בידי שמים, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (פתיחות ב:): מיום שחרב בית המקדש, אף-על-פי שבטלו סנהדרין, ארבע מיתות לא בטלו, הינו דין ארבע מיתות לא בטל, מי שנתחייב סקילה — או נופל מן הגג או תיה דורסתו, מי שנתחייב שרפה — או נופל בדלקה, או נחש מפישו, ומי שנתחייב הריגה — או נמסר למלכות, או ליסטים באין עליו, ומי שנתחייב חנק — או טובע בנהר, או מת באסקרה, ולכן אם אחד עובר על איוו עברה, שתיב מיתה בבית דין, ועכשו אין בית דין, אף-על-פי-כן דין בית דין

יש, ויקבל את ענישו. וכן אחר שאינו שומר המצוה: רעב של כליה. השמים כנחל והארץ שביעית, ימות במיתת דבר. וצריכים מאד מאד לשמור על דבר זה, לא כמו שהיום מקלים באסור שביעית, ואחר-כך כשמשקבלים את העניש, שואלים: למה מגיע לנו את העניש הזה. ולא יודעים, שזה מפני שזולו במצות שביעית, ששיבת גם היום בארץ ישראל. והשומר שביעית מאריך ימיו ושנותיו בניעמים.

הָרַב בָּאָה לְעוֹלָם
עַל עֲנוּי הַדִּין, וְעַל עֲוֹת הַדִּין, וְעַל הַמּוֹרִים בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא כִּהְלָכָה: חִפָּה רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל שְׁבוּעַת שׂוּא,

ולחייב את המוריס בחררה שלא להמיר את המצוה ולהמיר את האסור: שבועת

הָרַב בָּאָה לְעוֹלָם על ענוי הדין ועל עוות הדין, ועל המורים בתורה שלא כהלכה: הרב של מלחמה באה לעולם כענין על רע-בנים קלים וריקים ופוחזים, רבנים מטעם הפלכות הרשעה, שהם מצינים את הדין, ואינם מזדריזים לפסק את הדין כהלכה, ועל שמעוניהם את הדין לחיב את הנפאי וזכות את החיב, כמו שקורה היום, שהכל הפקר, ואיש הטוב בעיניו יעשה, ומורים בתורה שלא כהלכה, מתירים את האסור, ואוסרים את המותר, ועל זה באה הרב של מלחמה. ואנו עדים לזה, שמאז שקמו רע-בנים מטעם הפלכות, הם מצינים את הדין, ולא פסקו דין עד שיתנו להם שחד, ומעוניהם את הדין לפסק ככל העולה על רוחם, והם מורים בתורה שלא כהלכה, הן הן אשר גורמים את הרב של מלחמה, שפעבר בין נשמות ישראל. וכמאמרם ו"ל (שבת קל"ט): תניא רבי יוסי בן אלישע אומר: אם ראית דור שצרות רבות באות עלי, צא ודק בדיני ישראל, שכל פרענות שבאה לעולם, לא באה אלא בשביל דיני ישראל. ולזה אנו עדים מה שקורה עכשו, שרבנים מטעם הפלכות הרשעה, כדי לשאת חן בעיני הפלכות, הם פוסקים נגד התורה, מתירים ממורים, ומקלים בשבת, ויוצא מתחת ידם מכשולות גדולים באכילת טרפות וזבלות, שמעלימים עין מפה שקורה בכשרות הפאקלים, ומזוללים בטירת המשפחה, פי המקנה אינו כשר כלל, כמו שבעינינו ראינו המקנה ביבנאל, שלא היה באוצר שום מים, נמצא שטבלו באמבטיה, בחמא לישון, ועברו על אסור נדה החמור, וכן הוא בכל מקום שיש איזה רב קל וריק ופוחז, עם הארץ גמור, שלא למד כלל, ולכן בשביל רבנים כאלו באה אחר-כך הרב של מלחמה, ונהרגים אנשים חפים מפשע.

חִפָּה רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל שְׁבוּעַת שׂוּא, ועל חלול השם: כשבאה חיה ואוכלת בבגדי אדם, והו מפני שנכשלו בעון שבועות החמור מאד. וכן אלו שמחללים שם שמים ברבים, גורמים שתבא חיה רעה, ותאכל בבגדי אדם, וזו מדה כנגד מדה, מאחר שמחללים שם שמים ונשבעים לשקר, על ידי זה בא על האדם עניש, שחיה רעה אוכלת בו; כי באמת אדם צריך להיות למעלה מן החיה, והחיה תפחד ממנו, ויחזק אצלו (בראשית ט, ב): "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חיה הארץ ועל כל עוף השמים בכל אשר תרמש האדמה, ובכל דגי הים בידכם נתנו", וכל זה כשעושים רצונו של מקום, מה שאין כן אם מזוללים בכבודו של מקום, ומחללים שם שמים ברבים, ונשבעים לשקר, או נעקרים מהעולם, על ידי חיות רעות ששולטות בו.

שוא. לנטלה שלג לנורך: חלול השם. העונר
עבירה צפרהסיה ניד רמה. אי נמי סנני חס וראס
ולומדים ממעסוי: ועל שמטת הארץ. סחורסיס
וזורעס נסניעית: יב מפני מעשור עני שבשלישית.

ועל חלול השם. גלות באה לעולם על עובדי עבודה זרה, ועל עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות דמים, ועל השמטת הארץ. יב בארבעה פרקים הדבר מתרבה. ברכיעית, ובשביעית ובמוצאי שביעית

מאחר שלא שמר על שדהו לשמר שביעית, אזי יורד לגלות, ומתרחק משדהו לגמרי, וכן על-ידי שעובד עבודה זרה, הוא צריך ללכת נע ונד, ואינו מוצא את מקומו, וכן על-ידי שמגלה עריות, ורמזא לישוקן, שפוליד ממזורים, על-ידי-זה עליו ללכת בגלות, וכן על-ידי שפיכות דמים, שהורג את הזולת, עגשו כמו קן — ללכת נע ונד, ולא למצא את מקומו. אשרי מי ששם דברים אלו לפני עיניו, וירא ומתפחד מפניו ותברך, ואינו עובר על רצונו, אלא נזהר מאד לעשר את פרותיו, ולברח מקל מיני רע-בנים קלים וריקים ופוחזים, שפענתיס את הדין, ומורים בתורה שלא פתלה, ונזהר מאד לא להשבע בשקר, ולא יחלל את שמו; ותברך, ויהיה שמור מעבודה זרה ומגלוי עריות ושפיכות דמים, שאז אל רב טוב הגנוז יזכה בעולם הזה, ומכל שכן בעולם הבא, כי מי ששם תמיד לפני עיניו את אמתת מציוותו; ותברך, ומדבק את עצמו בחיי החיים בו; ותברך, ונכלל בעצם עצמיות אלקותו; ותברך, על-ידי-זה אל רב טוב הגנוז יזכה עוד בזה העולם, אשרי לו בזה ואשרי לו בכא, והכן למעשה.

יב בארבעה פרקים הדבר מתרבה: צריך שתדע, אהובי, בני! השנה מתחלקת לארבעה פרקים, בכל פרק זמנו שלשה חדשים, להורות לאדם, שהקרוש-ברוך-הוא מנהיג את עולמו בחסד וברחמים, בצדק ובמשפט, וראוי לכל בר ישראל לרחם על עניים, ועל אף שמדבר מארבעה פרקים, הינו ארבעה חלקים שיש בשנה שביעית, עם כל זאת זה שרף גם בכל שנה, שקל בר ישראל ראוי לו לרחם על עניים, ולעזר להם, כי (משלי י, ב): "ויצדקה תציל ממות", ולכן ראוי לבדק את עצמו בארבעה פרקים בשנה אם נתן צדקה לעניים, ואם האכיל רעבים ועניים, כי אחרת, ורמזא לצלן, הדבר בא, ומתים מיתה משנה. אף המשנה מדברת בארבעה פרקים שיש בשביעית: ברכיעית; הינו בשנה הרביעית בשנת השמיטה, ובשביעית הינו שנת השמיטה עצמה, ובמוצאי שביעית ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה; הינו מוצאי חג הסוכות. ברכיעית, מפני מעשור עני אדם שאינו נותן מעשור עני, גורם שיתרבה הדבר, כי היא מדה כנגד מדה, הוא גרם לעניים שמתו מרעב, אזי זה עגשו, שהדבר בא אצלו, שבשלישית שבשנת השמיטה. בשביעית עצמה, מפני מעשור עני שבשמיטה, שאז היה צריך לתת מעשור ולא נתן, וכן ובמוצאי שביעית, מפני פרות שביעית, שלא הפקרו, ומנעו בעלי השדות את העניים להכנס בכרמיהם ובשדותיהם, ובקדו גנבו מהם את הפגיע להם מן התורה. ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה, הדבר מתרבה מפני גזל מתנות עניים לקט, שקחה ופאה פרט ועוללות, שחג הסוכות הוא הזמן שאוספים לבית את כל התבואה שבשדות, ואז הזמן שנותנים לעניים את מתנותיהם, וביזן שמעקבים אותן מהעניים —

מתרבה הדבר, והיא מדה כנגד מדה, שהגדול שנמקום מעשר שני שמפרישים בשאר שנים של שנתה. את העני, הרי הוא כרוצחו נפש. ולכן גם אלו בשלישית ובששית מפרישין מעשר עני: גזל מתנות שמונעים את עצמם לתת מתנות לעניים, מתים עניים. לקט שכמה ופאה פרט ועוללות: יג שלי שלי בדבר. וצריך שתדע, אהובי, בני! שדבר זה

שיך גם עכשו, כמו שכתב הרמב"ם (שמיטה ויובל, פרק יג, הלכה יג), ולא שקט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר גרבה רוחו אותו והבינו מדעו להגדל, לעמד לפני השם לשירתו ולעבדו, לדעה את השם, והלך לשר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צנארו על ההשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה הנקדש קדש קדשים, ויהיה השם חלקו ונתלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזהר לו בעולם הזה דבר המפסיק לו, כמו שזכר לפנהיגים וזלזויים, הרי בוד, עליו השלום, אומר (תהלים טו, ה): "הגויה מנת חלקי וכסוי אפה תומקי גורלי", נמצא, שכל בר ישראל שזרק אחר גו או את כל הבלי העולם הזה ועוסק בתורה, ומדבק את עצמו בו ותרבו, הוא בכלל כהן ולוי גם בזמן הזה, והוא העני האמתי שצריכים לעזר לו, ואם לא עוזרים לו, אזי העני הוא דבר, שהוא עניש מיתה, ורחמנא לצלן, ולכן אשרי מי שדואג תמיד לעניים מהגונים, לומדי תורה, שיהיה להם לאכל. ואמרו חכמינו הקדושים (שחר טוב, תהלים קיח): "פתחו לי שערי צדק", לעולם הבא יאמרו לו לאדם: "מה היתה מלאכתך?" והוא אומר: "מאכיל רעבים הייתי". והם יאמרו לו: "זה השער להגויה" מאכיל רעבים הכנס בו". "משקה צמאים הייתי". והם יאמרו לו: "זה השער להגויה", משקה צמאים הכנס בו", אשרי לו ואשרי חלקו, והבן למעשה.

יג ארבע מדות באדם: יש בכני אדם ארבעה סוגי בני אדם, ומחמת שדבר קדם מפתנות לעניים, לזאת מוסיף פה בענין צדקה. יש "האומר שלי שלי ושליך שליך", אדם אינו רוצה להתעבר עם השני, ואינו רוצה לתת צדקה, כי אומר: "מה שיש לי זה שניך לי, ומה שיש לך זה שליך, ואינו רוצה להנות מאחרים — "זו מדה בינונית". אינו חסיד אכל גם אינו רשע, אלא יש בו מדת הקמצנות, הוא אינו רוצה לתת משלו, ואינו רוצה להנות מאחרים, אכל "ויש אומרים זו מדת סדום", שעליהם נאמר (בראשית יג, יג): "ואנשי סדום רעים וחסאים להגויה מאד", כי הם תמיד מזכירים את שם השם, ואומרים שפונתם היא בלתי להשם, אכל למעשה הם מונעים הנאה מחבריהם, שזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (קפחות קג): כופין אותו על מדת סדום, ופרש רש"י: מדת סדום, זה הנהגה וזה לא חסר, הינו שלא רצו לעשות טובה להואלת, וזו מדה מגנה מאד כמו אנשי סדום, ששמע אהרן תמיד מזכירים את שם השם כאלו בלתי להשם לבדו מעשיהם, אכל למעשה הם רעים וחסאים.

שלי שליך ושליך שלי עם הארץ: זה אדם שכל מגמתו, שאינו מסתפל על תכליתו הנצחית, וחושב

אומי: ויש אומרים זו מדת סדום. קרוב הדבר לנא לדי מדת סדום שממך שהוא גייל נכר אפילו נדבר שמצדו נהנה והוא אינו חסר לא ילנה להננות את חצירו. חו הימה מדת סדום שהיו ממכונים לנלות

הרגל מניימה אף על פי שהימה הארץ רחבה ימים לפניהם ולא היו חסרים כלום: שלי שלך ושלך שלי עם הארץ. שנהנה ומהנה בשוה. ושלך שלך, חסיד. שלי שלי ושלך שלך, רשע: יד ארבע מדות בדעות. נוח לכעוס ונוח לרצות, יצא שברו

מותיר את כל מהותו, ומה שיש לו להזילת, ואינו רוצה להנות משום ברכה, כי יודע ונד, אשר כל מה שיש לאדם, זה רק ממנו ותברך, ולכן הוא אינו מפחד לתת את כל מה שיש לו להעני, כי יודע שמה שיתן היום את כל אשר יש לו לעני, מחר יתן הקדוש ברוך הוא שפע חדש. וזה מדרגת הצדיקים הגדולים, שלא הגיחו אצלם שום פסח, אלא חלקו את זה לעניים, ומעולם לא לו אצלם פסח, ולכן צדיק בנה נקרא חסיד, מה שאין כן הרשע, הוא אומר: "שלי שלי ושלך שלי", שכל מה שיש לי בודאי שיה לי, אבל גם מה שיש לי, שיה לי, זה אדם רשע, שיש לו רק טענות על כל העולם בלו, ויש לו עין רעה על כל מה שיש לזולת, ואומר שיש לו. ולכן אשרי האדם הנוכה לזכך את מדותיו, ועוזר לעניים, ונותן צדקה בידי רחבה, שבה הוא ממשיך על עצמו את השגחתו הפרטית, כפונקציה בדרבי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן יג) להמשיך השגחה שלמה, זה על ידי ששוקרים תאות ממון. ואיך שוקרים תאות ממון? על ידי שנותנים צדקה, כי על ידי שאדם נותן צדקה, מראה שהוא מאמין בהשגחה פרטית, כי בנה שאני נותן לאחרים, לא יחסר לי, כי מי שנותן לי היום, יתן לי גם מחר. ולכן הוא נותן לכל עני, ועל ידי זה הוא ממשיך על עצמו השגחתו הפרטית. ואמר חכמינו הקדושים (רות רבה, פ"ג ה', סימן ד'): בוא וראה כמה גדול כחה של צדקה, וכחן של גומלי חסדים, שאין חסיד לא בצל שחר ולא בצל כנפי ארץ, ולא בצל כנפי שמש, אלא בצל מי שאמר והיה העולם. כי בנה שאדם נותן צדקה, הקדוש ברוך הוא מכניסו בסתר צל כנפיו ותברך, והבן למעשה.

יד ארבע מדות בדעות: צריך שתדע, אהובי, בני! שדעות בני אדם משתנות בכל יום ובכל שעה ובכל רגע, הכל כפי עבודת האדם, אם אדם דבוק בו ותברך, ומבטל את עצמו לאין סוף ברוך הוא, אנו כל החיים שלו הולכים כבר בצורה אחרת, כי העקר בנה העולם להיות רק דבוק בו ותברך, ולא יסח דעתו ממנו ותברך כרגע, שנה עקר השלמות שאדם צריך להגיע לזה — תמיד רק לחשב ממנו ותברך, ולהתחיר בעצמו ידיעות אלו, ואז כל החיים שלו ישתנו לטובה. והנה יש בני אדם ששטבעם הוא "נוח לכעוס ונוח לרצות", שחפץ ומיך כשעובר עליו אינה משבר בחיים, או אהר מבזה או מתרף אותו, הוא נקנס בעצבים, ונעשה בכעס ובכרציה על הזולת, שנה פגם עבודה זרה, כי כף אמרו חכמינו הקדושים (מדרש אגדה): לעולם ישפול אדם לפרש מן החמה ומן הפעם, שכל הכועס פאלו עובר עבודה זרה. שנה היא אמונתו של יצר הרע: היום אומר לה עשה כה, ולמחר יאמר לה עבד עבודה זרה (שבת קה:); וכן אמר הבבלי שם טוב הקדוש זי"ע על פסוק (דברים יא, טו): "ויסרתם ועבדתם אלהים אחרים", שחפץ ומיך ששורים ממנו ותברך,

וכו' עובדים אלהים אחרים, נמצא, שהוא "נוח
לכעס", כי תכף ומיד כשרק נוגעים בו מאבד
אמונתו, לזעזע שהכל ממנו יתברך, וזה שמצער
אותו הוא רק שליח ממנו יתברך, אבל יש לו
מעלה — שהוא "נוח
לרצות", היינו שתכף-
ומיד תופס את עצמו
ומזכיר לעצמו: הוי מה
עשיתי, איך נפלתי מרום
גבהי מרומים, מאמונה
פשוטה בו יתברך,
ודבקות באין סוף ברוך הוא, אל נוקבא דתהומא רבה של כפירות ואפיקורסות, שנתבטא על-ידי
כעס, אזי "יצא שכרו בהפסדו"; כי מקדם הנה לו שכר אמונה, והנה דבוק בו יתברך, ועכשיו
על-ידי הכעס הוא מפסיד הכל, ואף שהוא נוח לרצות, שתכף-ומיד תופס את עצמו — איך
נפלתי משמים לארץ והייתי בכעס, ואבדתי את שני עולמות באחד, וזהו הפסד גדול, עם כל
זאת מאחר שהוא נוח לרצות, שנגנס בו הרהור תשובה — איך נפלתי כל-כף בנוקבא דתהומא
רבה, עדין כול לחזור בתשובה, כי הוא נוח להתרצות ולהתגרות.

קִשָּׁה לְכַעַס: כי יש בגי' אדם, שהם כל-כף דבוקים בהקדוש-ברוך-הוא, והם בטלים ומבטלים
לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ורועדים וזוחלים רק ממנו יתברך, ומרב גלוי אלקות
שמאיר עליהם, אזי קשה להם לכעס, כי הם תמיד שמים את הקדוש-ברוך-הוא נגד עיניהם, אבל
יש להם מדה רעה מאד — "קִשָּׁה לְרִצּוֹת"; כי אם כבר נופלים לכעס, אזי קשה להם להתעורר
בתשובה, ולהתחזק על אשר נפלו לידי כעס, כי נטרפה נפשם לגמרי, ולכן קשה להם לרצות.
וכעין שאמרו בזהר (תצוה קכב). על הפסוק (איוב יח, ד): "טרף נפשו באפו", איהו טרף וצקר
נפשיה בגין רוגזיה, ואשרי בגי' אל זר; "יצא הפסדו בשכרו", כל הפסד ששכר הפסיד על-ידי
הכעס, שצקר את נפשו לגמרי, וקשה לו מאד לחזור בתשובה, הינו שנתבטל ההפסד שנגרם לעצמו
על-ידי הכעס, אל השכר שיש לכל בר ישראל, שנגנס בו בכל פעם הרהור תשובה, כי תכף ומיד
שאדם נוח לכעס, ועל כל דבר קטן שרק מכעיסים ומכאיבים אותו, הוא נכנס בכעס, על-ידי-זה
מאבד את שכרו שיש לכל אדם, כי קשה לו כבר להתרצות ולשוב בתשובה אליו יתברך, מאחר
שצקר את נפשו באפו.

קִשָּׁה לְכַעַס: יש אדם שכל-כף דבוק בו יתברך, שתמיד יש לפניו מראה עיניו, שאין בלעדיו
יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ודבר גדול ודבר קטן אינו עצושה מעצמו, אלא
בהשגחת המאציל העליון, ולכן קשה לו לכעס, כי הוא מרגיש את הקדוש-ברוך-הוא על כל
פסיעה ופסיעה, עם כל זאת "ונוח לרצות", שתכף-ומיד כשנפול פעם בכעס, הוא חוזר בתשובה
שלמה, ובוכה ומבקש שמים וארץ — איך נפלתי בנוקבא דתהומא רבה, וחוזר בתשובה, אזי
הוא "חסיד", שזו דרכם של חסידים, שמתחסדים עם קונם, וחוזרים תמיד בתשובה שלמה.
נוח לכעס: יש אחד שרחוק הוא מאמונה, ואינו מרגיש שאמתת מציאותו נמצא אצלו, כי הוא
מלא כפירות ואפיקורסות, ולכן כל דבר קטן מכניס אותו בכעס ורציחה, ומה גם שהוא

**בְּהִפְסְדוֹ, קִשָּׁה לְכַעַס וְקִשָּׁה
לְרִצּוֹת, יֵצֵא הַפְּסֵדוֹ בְּשִׁכְרוֹ
קִשָּׁה לְכַעַס וְנוֹחַ לְרִצּוֹת
חֲסִיד. נוֹחַ לְכַעַס וְקִשָּׁה**

לכעוס וקשה לרצות יצא הפסדו בשכרו. אלס שכעוס מהר על כל דבר. אף על פי שהוא חוזר ומתרה מהרה. הפסדו מרובה משכרו. שרוב מעשיו מוקללים מאחר שהוא נוט לכעוס על כל דבר ודבר.

אבל הקשה לכעוס אף על פי שיש לו מדה רעה שהוא קשה לרצות יאל הפסדו המועט שהוא קשה לרצות נשכרו המרובה שהוא קשה לכעוס. ורוב מעשיו מתוקנים. וזאת דגריס אפסא. וגירסא זו נראית לי עיקר: טו מהיר לשמוע ומהיר לאבד יצא

לְרִצּוֹת רָשָׁע: טו אַרְבַּע מִדּוֹת בְּתַלְמִידִים. מְהִיר לְשִׁמְעַ וּמְהִיר לְאָבֵד, יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהַפְסָדוֹ. קָשָׁה לְשִׁמְעַ וְקָשָׁה לְאָבֵד, יֵצֵא הַפְסָדוֹ בְּשְׂכָרוֹ. מְהִיר לְשִׁמְעַ וְקָשָׁה לְאָבֵד, זֶה

שכרו בהפסדו. דמאחר ששוכח מה שלומד מה הנאה יש זמנה שהוא מהיר לשמוע. נמאץ הפסדו גדול משכרו: קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו. שזמנה טובה שיש בו. ימירה על המדה הנפסדת הואיל ומה שמע אחר הקושי הוא וזכר ואינו שוכח. ונפקא מינה שאלס יש לפנינו שני תלמידים ואין

"קָשָׁה לְרִצּוֹת", קָשָׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְקַרֵּט וּלְחַזֵּר בְּתִשׁוּבָה, שְׂאִינוּ תּוֹפְסִים וְקוֹלְטִים אֶת הַעֲוֹן הַקָּמוּר שֶׁל פֶּעַם, הוּא נִקְרָא "רָשָׁע". לְכָן רָאָה, אֶהוֹבִי, בְּנִי! מֵה לְפָנֶיךָ, תְּמִיד תִּתְדַיר בְּעֶצְמְךָ אֶת אֲמַתּת מְצִיאֹתָי: יִתְבָּרַךְ, וְתִשְׁמֹר מְאֹד מִהִמְדָּה הַרְעָה שֶׁל פֶּעַם וּרְצִיחָה, שְׂאִינָה מְבִיאָה לְשׁוֹם דְּבָר. וּבְעֵינֵי שְׂאֲמָרוֹ תְּכַמְיֵנו הַקְּדוּשִׁים (קְדוּשֵׁינִי מ.א.): רְגִזָּן לֹא עֲלֵתָ בְּיָדוֹ אֲלֵא רְגִזְנוּתָא; מִי שֶׁתְּמִיד בְּכַעַס וּבְרַגְזוֹנוֹת, לֹא

נִשְׂאָר אֲלָא עִם הַכַּעַס, כִּי הַכַּעַס אֵינוֹ מְבִיא אוֹתוֹ לְשׁוֹם דְּבָר, אֲדַרְבָּה אֲמָרוֹ תְּכַמְיֵנו הַקְּדוּשִׁים (פסחים 10:): כָּל אֲדָם שְׂכוֹעֵס, אִם חָכֵם הוּא — חֲכַמְתּוֹ מִסְּתַלְקָת מִמֶּנּוּ; כִּי הַכַּעַס הוֹרֵס אֶת הַבְּרִיאוֹת שֶׁל הָאָדָם לְגַמְרֵי, וְאֵין בּוֹ שׁוֹם תּוֹעֲלָת, וְלֹא בַחֲנָם שְׂאֲמַר הַחֵכֶם: "הַסְּפֵל אִו הַשְּׂתִיקָה בְּעַת הַמְּרִיבָה אוֹת עַל שֶׁרַשׁ טוֹב",

וְלָכֵן הִרְגַּל אֶת עֶצְמְךָ לְהִיּוֹת דְּבוּק תְּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתְמִיד תְּצִיר בְּדַעְתְּךָ, אִיךָ שְׂאִין בְּלַעֲדֵינוֹ יִתְבָּרַךְ כָּלֵל, וְכָל מֵה שְׂעוֹבֵר עָלֶיךָ, זֶה רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאֵלּוֹ שְׂמַצְעִירִים אוֹתְךָ, הֵמָּה שֶׁלּוֹחִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּבִידְעוֹת אֵלּוֹ תִּהְיֶה חָכֵם, כִּי זֶה עָקֵר הַחֲקֵמָה — לֵידַע אֲשֶׁר הַכַּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְכֵלֶם בְּחֲקֵמָה עֲשִׂיתָ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

טו אַרְבַּע מִדּוֹת בְּתַלְמִידִים: צְרִיךְ שֶׁתַּדַּע, אֶהוֹבִי, בְּנִי! שֵׁשׁ אַרְבַּעָה סוּגֵי תַלְמִידִים, שְׂבָאִים לְלַמַּד אֲצֵל הַרֵב: "מְהִיר לְשִׁמְעַ וּמְהִיר לְאָבֵד, יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהַפְסָדוֹ"; הֵינּוּ יֵשׁ תַלְמִיד שֶׁמְמַהֵר לְבוֹא אֶל הַרֵב, וְלִשְׁמַע אֶת דְּבָרָיו, וְלִלְמַד מִמֶּנּוּ פֶּרֶק בְּעִבּוֹדַת הַשֶּׁם, אָבָל אִם מְדַבְּרִים רַע עַל הַרֵב, הוּא מְמַהֵר לְבָרַח מִשָּׁם, וּמֵאֲבֵד אֶת כָּל מֵה שֶׁקָּבַל מִרְבוֹ, וּנְמַצָּא, שֶׁכָּל הַשְּׂכָר שֶׁהֵיָה צְפוּי לוֹ — מִפְּסִידוֹ וּלְהַפֵּיךָ יֵשׁ תַלְמִיד אֲשֶׁר "קָשָׁה לְשִׁמְעַ וְקָשָׁה לְאָבֵד, יֵצֵא הַפְסָדוֹ בְּשְׂכָרוֹ"; קָשָׁה לוֹ מְאֹד לְבוֹא אֶל הַרֵב, כִּי קָשָׁה לוֹ לְהִגִּיעַ לְאַמּוֹנַת חֲכָמִים, אָבָל אִם כָּבֵד הִתְקַרֵּב אֶל הַחֵכֶם וְהִצְדִּיק שֶׁמְלַמְדוֹ דָּרָךְ בְּעִבּוֹדַת הַשֶּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא יִשְׂאָר אֲצֵלוֹ, וּמִשׁוֹם כֵּן אֲדָם לֹא יִתְפַּעֵל, אֲפִלּוּ מֵאֵלּוֹ שֶׁמְסִיתִים אוֹתוֹ לְבָרַח מִהַרֵב, הוּא לֹא יִתְרַחַק מִמֶּנּוּ, וְלֹא יֵאָבֵד אֶת הָאוֹצְרוֹת שֶׁקָּבַל מִמֶּנּוּ, עִם כָּל זֹאת "יֵצֵא הַפְסָדוֹ בְּשְׂכָרוֹ", כִּי לֹא כָּכֵל פֶּעַם זֹכִים כָּל־כָּף מֵהַר לְהִתְקַרֵּב אֶל הַצְּדִיק וְהַרֵב שְׂבִדוֹר, כִּי יֵשׁ עָלָיו הַמּוֹן חוֹלְקִים. וְלָכֵן אִם קָשָׁה לוֹ לְשִׁמְעַ, זֶה סִפְקָ גְדוֹל אִם פֶּעַם יִתְקַרֵּב, הֵן אֲמַת שְׂבִיזָמִן שֶׁהוּא כָּבֵד מִתְקַרֵּב, הוּא לֹא יִתְרַחַק מִהַרֵב, אָבָל יַעַן שֶׁהוּא קָשָׁה לְשִׁמְעַ מִהַרֵב, כִּי הָרִי הוּא שׂוֹמֵעַ גַּם מִהִמְתַּנְּגִים וְהוֹלְקִים עָלָיו, וְלָכֵן מִי יוֹדַע אִם יִתְקַרֵּב, כִּי לְשׁוֹן־הַרַע נִשְׁמַעַת וְנִתְקַבְּלַת בְּקוֹלוֹת. מְהִיר לְשִׁמְעַ וְקָשָׁה לְאָבֵד, זֶה חֲלָק טוֹב: אֲדָם שֶׁמְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ וְתִכְּרֵי יוֹמֵדוֹ כְּשֶׁרַק שׂוֹמֵעַ אֶת

לנו לספק מוזן אלול לאחד מהם נקדים הסקה לאחד על המהיר לשמוע: זו חלק רע. לא הוה שיין לנימני הכא חסיד או רשע. שאין זה דבר הטלוי בזמניו של אדם. אלול חסרין שיהיה בו מעיקר זרימיו: טו ארבע

מדות בנותני צדקה. כלומר זנמינת הצדקה. ולא זנמינת דקה ממש דהא איכא זהו מי שאינו נותן. וכן כסמון זהוילכי לביט המדרש היינו זהליכט בית המדרש: עינו רעה בשל אחרים. לידוע שהצדקה מעשרת ואינו רואה

שאתרים יתעשרו. פירוש אחר יש מי שחס על ממון קרוביו יותר מעל ממונו. ואף על פי שהוא נותן אינו רואה שקרוביו יתנו שלא יאדו את ממונם. ועינו רעה

ורכילות עליו, ואפלו בשמתקרב כבר, הוא מתרחק תכף ומיד, "זה חלק רע", פי מספן, יוצא מזה העולם נקי, בלי פלוס, ואין עני ומספן יותר גדול מפניו. פי סוף כל סוף הרב והצדיק שפדור, מה מלמד את האדם — רק איך לצאת מהבוץ שפלו אליו, ומגביהו שיגיעי לחכלית המדרגה העליונה, ומי שקשה לו להתקרב אל צדיק כזה, וכן תכף ומיד בשפדורים יגד הצדיק הזה, הוא מתרחק, זה חלק רע מאד, פי יצא מהעולם מלא חטאים ועוונות. אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם כלל. כמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות הר"ן, סימן נא): את זה תקבלו מפניו, שלא יטעה אתכם העולם, העולם הזה מטעה מאד, והבן למעשה.

טו ארבע מדות בנותני צדקה: צריך שפדע, אהובי, בני! שיש ארבעה חלוקים בין אנשים שיכולים לתת צדקה, אף צריכים לעבד הרבה על עצמם, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן ד), פי בתחלה בשפמתיחלים לגדב לצדקה, אפי צריכים לשבר את האכזריות שלו, ולהפכה לרחמנות, וזה עקר עבודת הצדקה, פי מי שהוא רחמן בטבעו, ונותן צדקה מחמת רחמנות שבטבעו, אין זו עבודה כלל, פי יש גם כפה חיות שהן רחמניות בטבען, רק עקר העבודה לשבר האכזריות ולהפכה לרחמנות, וזה (מלכים א' יו, ד): "ונאת הערבים צייתי לכלבך", פי העורב הוא בטבעו אכזרי, ונתהפף לרחמנות לכלכל את אליהו, כמו-כן בצדקה, עקר שלמות הצדקה — להפף את האכזריות שיש בו ולהפכה לרחמנות. וכל נדיבי הלב, צריכים לילף ולעבר בתחלה בדרך זו — להפף את האכזריות לרחמנות. ולכן אמר התנא הקדוש, שיש ארבע מדות בנותני צדקה, הינו יש הרבה טבעי בגי' אדם, שהם צריכים לשבר את מדת האכזריות שנטבעה בהם, שיוכלו לתת צדקה.

הרועה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים": הינו יש אדם שרוצה לתן צדקה לעניים, אבל אינו רוצה שאחרים יתנו, פי יש לו עין רעה בזה שאחרים נותנים, פי הוא רוצה להיות היחיד שנותן צדקה, אף שבאמת יש לו מדת רחמנות, שהוא בעצמו כן רוצה לתת, עם

שמעו של הרב והצדיק המגלה את אמתת מציאותו ותברך בגלוי רב ונפלא מאד, ומקרב את כל הרחוקים, ומחדיר בהם אמונה פשוטה בו ותברך, והוא רץ מהר לשמע, ושום דבר לא יקרר אותו מלהתקרב אל הרב והצדיק, וכן אמר כף קשהתקרב, כבר קשה לו להתרחק, פי לא ישמע לאף מתנגד, שפמסית ומדיח אותו להתרחק מהצדיק, "זה חלק טוב", פי הוא יזכה אל רב טוב הגנוז.

קשה לשמע ומהיר לאבד, זה חלק רע: אדם שקשה לו מאד להתקרב אל הרב והצדיק שפדור, פי שמע הרבה לשון הרע

חלק טוב. קשה לשמע ומהיר לאבד, זה חלק רע: טו ארבע מדות בנותני צדקה. הרועה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים. יתנו

כל זאת יש בו מדת אקנוניות ואנוכיות, שמאד כואב לו שאחרים נותנים, ואת זה הוא צריך לעקר, כי מי שאינו רוצה שאחרים יתנו, עינו רעה בשל אחרים. ויש בזה בכלל אקנוניות, ואת המדה הרעה הזו הוא צריך לעקר מעצמו.

יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה בשל: הינו יש אדם שהוא אינו רוצה לתת בשום פנים ואופן, ורוצה ששכלם יתנו רק הוא לא, נמצא, שעינו רעה בשל, ויש לו מדת אקנוניות על חלקו, אדם בזה צריך לעבד על עצמו לעקר מפני את מדת האקנוניות, ויכריח את עצמו לתת צדקה, כדי לשבר את האקנוניות שנטבעה בו.

יתן ויתנו אחרים חסיד: יש אדם שהוא רוצה לתת ולחלק את כל כספו לצדקה, וכן רוצה שגם אחרים יתנו את כל כספם לצדקה, אף שהיא מדה נקרה מאד, עד שאקרא חסיד, עם כל זאת גם בזה יש בחינת אקנוניות, שמתאכזר על אשתו וילדיו, כי יכולים להיות חסיד לאחרים, אבל לאשתו וילדיו הוא מתאכזר בחקלית האקנוניות, ולכן גם הוא צריך לעבד על נקדה זו — לשבר את האקנוניות שבו, ולתת קדם צדקה לאשתו וילדיו, כמאמרם ו"ל (תבות ג) על הפסוק (תהלים קו. א): "אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל עת"; וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת? דרשו רבותינו שבבבבב, ואמרי לה רבי אליעזר, זה הן בניו ובנותיו קשה קטנים; ואמרו (סם): המבובו, אל יבובו יותר מחמש, שמא יצטרפו לבריות, והבריות אינם מרחמים עליו. ולכן אף שמצד אחד יש לו מדת הרחמנות, והוא נקרא חסיד, אבל מצד שני יש בו אקנוניות גדולה, שאינו מרחם על אשתו וילדיו, ולכן גם הוא צריך לשבר את האקנוניות שבו, ולהשתדל לתן לאשתו וילדיו.

לא יתן ולא יתנו אחרים רשע: יש אדם שכל-כף נדבקה בו מדת האקנוניות, שאינו רוצה לתן, ואינו רוצה שאחרים יתנו, שזה בכלל רשע, שמדת האקנוניות נקנסה בו עד מאד. ולכן עליו לעבד על עצמו לשבר את האקנוניות שנקנסה בו, שלא יתן צדקה, וכן ירצה שגם אחרים לא יתנו צדקה, כל-כף נקנסה בו מדת האקנוניות, ועליו לעבד על עצמו לעקר את האקנוניות והרשעות שנקנסה בו. הכלל, שקדם שאדם רוצה לתת צדקה, הוא מכרח לעבד את השלב הזה של הנסיון הכי קשה — להיות נדבן, לתן לאשתו וילדיו וכל עני שבא אל פתח ביתו, ואין זו עבודה קלה, כי כל אחד נולד במדת אקנוניות, ויש לו רע לב, ואינו חפץ לתן צדקה, ואפלי שאדם כבר כן רוצה לתת, הוא מתאכזר על אשתו ועל ילדיו, שזה גם כן נקראת אקנוניות, ולכן אשרי מי שזכה לעקר מעצמו את מדת האקנוניות שנטבעה בו מנעוריו, ומרבה לתן לאשתו וילדיו, וכן לכל עני מיישאל, שזה השלמות. ואמרו חכמינו הקדושים (מדרש וזטא שיר השירים א): הדורון של הקדוש-ברוך-הוא צדקה, הנותן צדקה, אפלו היתה בידו עברה, ונתתם דינו לאבד, יכול להיות מקבל פני שכינה בכל יום, והקדוש-ברוך-הוא אומר למלאך של פרענות אל תגע בו, כל-כף חשבה אצלו יחברך מדת הצדקה והרחמים, וזה זוכים דיקא על-ידי שעוקרים מעצמו לגמרי את מדת האקנוניות שנטבעה בו. וצריך שתרע, אהובי, בני! שזה הדבר הכי קשה — לעקר מעצמו מדת האקנוניות. ולכן כל המרבה בצדקה — הרי זה משבח בתמידים. ואמרו חכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו וזטא. פרק א): גדולה צדקה, שמיום שנובא העולם עד עשוק, העולם עומד על צדקה, וכל הנותן צדקה רבה, הרי זה משבח, וממלט את עצמו מדינה של גיהנום, והבן למעשה.

יז ארבע מדות בהולכי לבית המדרש: צריך נטל אמרים דומיא דעניו רעה נטלו דנסיפא: ה הולך שפתע, אהובי, בני! שיש ארבעה מיני מדרגות באדם, שרוצה לילך לבית המדרש של הצדיק, פי כל צדיק וצדיק בדורו, בונה בית המדרש ששם הוא לומד תורה וגלוי אלקות לכל באי בית מדרשו, וכמאמרם ו"ל (פנהדיון לב): אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל לזבנה, אחר רבי עקיבא לבני-ברק, אחר רבי מתנא לרומי, אחר רבי חנינא בן תנדין לסיכני, אחר רבי יוסי לצפורי, אחר רבי יהודה בן בתנה לנציבין, אחר רבי יהושע לגולה, אחר רבי לבית שערים; אשר דבר זה גדול מאד, פי כל תלמיד צריך להמשיך את עצמו אחר רבו המלמדו תורה וגלוי אלקות, להיות דבוק בתי החיים בו (תברך). וכמו שמצינו גם-כן אצל הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע ומלמדיו הקדושים, שקל צדיק וצדיק הנה לו בית המדרש שלו, שאליו באו והתכנסו תלמידיו ואנשים שהיו משרשי נשמתו, וקבלו ממנו רוח הקדש ודבקות באין סוף ברוך הוא, עם כל זאת אומר התנא הקדוש, שיש ארבע מדות בתלמידים, פי לא כל אחד שנה לחברו.

ה הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו. עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו. הולך ועושה, חסיד. לא הולך ולא עושה, רשע: יי ארבע מדות ביושבים לפני המדרש ששם הוא לומד תורה וגלוי אלקות לכל באי בית מדרשו, וכמאמרם ו"ל (פנהדיון לב): אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל לזבנה, אחר רבי עקיבא לבני-ברק, אחר רבי מתנא לרומי, אחר רבי חנינא בן תנדין לסיכני, אחר רבי יוסי לצפורי, אחר רבי יהודה בן בתנה לנציבין, אחר רבי יהושע לגולה, אחר רבי לבית שערים; אשר דבר זה גדול מאד, פי כל תלמיד צריך להמשיך את עצמו אחר רבו המלמדו תורה וגלוי אלקות, להיות דבוק בתי החיים בו (תברך). וכמו שמצינו גם-כן אצל הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע ומלמדיו הקדושים, שקל צדיק וצדיק הנה לו בית המדרש שלו, שאליו באו והתכנסו תלמידיו ואנשים שהיו משרשי נשמתו, וקבלו ממנו רוח הקדש ודבקות באין סוף ברוך הוא, עם כל זאת אומר התנא הקדוש, שיש ארבע מדות בתלמידים, פי לא כל אחד שנה לחברו.

ה הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו: יש תלמיד שהולך אל רבו, ואף ששומע ממנו דברי אלקים חיים, עם כל זאת אינו עושה ואינו מקיים את דברי רבו, ואף-על-פי-כן מקבל שכר הליכה, כי אף שהוא במקום הנזמן יכנס בו אור רבו, כי עצם שבא לבית המדרש, אף-על-פי שאינו מקבל שום דבר, לבסוף גם נשמתו תקלט מהאור הגדול שיש בבית המדרש של רבו.

עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו: יש תלמיד שמקיים את דברי רבו מה שקבל אצלו, אבל אינו הולך יותר לבית מדרשו, מרובי המניעות שיש לו, עם כל זאת מקיים את דברי רבו, ואינו מטעה את עצמו, על-ידי-זה שכר מעשה בידו.

ה הולך ועושה חסיד: יש תלמיד שמשליך את דעתו ושכלו המדמה, ובכל פעם הוא הולך אל בית מדרשו של רבו, וכן מקיים את כל דברי רבו, זה החסיד האמתי, פי כף אפרו תחמיני הקדושים (תגיגה ג): אי אפשר לבית המדרש בלא חדוש; ובכל פעם שבא אל הצדיק, ישמע דברים חדשים, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן סב), שהתתקבחות אל הצדיק צריכה להיות בכל פעם מתחדש, כאלו אף פעם עוד לא היה אצל הצדיק, ואז דיקא תלמיד כזה שהולך בכל פעם לבית מדרשו של רבו, ועושה ומקיים את דברי רבו, זהו החסיד האמתי.

לא הולך ולא עושה רשע: יש תלמיד, שהיה כבר מקרב אל הצדיק, אבל המתנגדים הארוזים קררו אותו לגמרי מהצדיק, והכניסו בו ספקות וקשיות על הצדיק, ולכן הוא הפסיק ללכת אל בית מדרשו של הצדיק, וכן כבר אינו מקיים את הנהגת הצדיק, על-ידי-זה מספן — נשאר רשע; פי באמת מי שרוצה לזכות לטוב אמתו ונצחיו, עליו להיות מקרב אל הצדיק האמתי, שמשרש נפשו ורוחו ונשמתו, ולהיות רגיל לבוא אל בית מדרשו, ובדואי קבל שם טוב אמתו ונצחיו, ואפלו שיהיה רשע גמור, אל יתאש עצמו מלבוא לבית המדרש של הצדיק. ועיניו שאמר

לעיל נזכרע מדות במלמדים איירי בענין הזכרון והשמחה. והשחמא מיירי בענין הסגולה היסרה ונירית הדבר הנודק מהנלמי נודק: ספוג. שהוא סופג את המים בין עבורים בין גלולים כל יום מי שלנו רחב ומקבל כל מה ששטע ואין בו כח לנרוד האמת מן השקר: **חֲכָמִים. סְפוּג, וּמְשַׁפֵּף,** כח לנרוד האמת מן השקר: **מְשַׁמְרֵת, וְנֹפֵה. סְפוּג, שְׂהוּא** משפך. כלי שנותנים על פי חזית או על פי הנוד כשנזכר: **סוּפֵג אֶת הַכֹּל. מְשַׁפֵּף,** למלכות יין או שמן: **שְׂמֻכְנִים בְּזוֹ וּמוֹצִיא בְּזוֹ.**

פנים; אשורי מי שאינו מטעה את עצמו בנה העולם כלל, ורגיל לבוא אל בית המדרש של הצדיק, וישם לקבל רב טוב הצפון, ואפלו שלעת עתה הוא רשע, אף על-ידי רבוי התמדתו לבוא לבית מדרשו של הצדיק, בנדאי ידבק בו אורו הגנוז של הצדיק שהוא אור עליון. וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (יומא לט.): **בֵּא לְמַד אֶפְרָסִמוֹן, אֹמֵר לוֹ הַמֵּת לִי עַד שְׂאֵמֵד עִמָּךְ, כִּדִּי שְׂנֹתְבִשֶׁם אָנִי וְאַתָּה; כִּי לֹא יִמְלֹט כְּשֶׁאֲדָם נִכְנַס בְּחִנּוּתוֹ שֶׁל בִּשְׂם, שְׂלֹא יִתְבַּשֵּׂם בְּעִצְמוֹ, אֶפְלוּ שְׂאִינוֹ קוֹנֵה שׁוֹם דָּבָר, אֲלֵא עֲצָם זֶה שְׂהוּא יוֹשֵׁב בְּחִנּוּתוֹ שֶׁל בִּשְׂם, הוּא כְּכֹר נִתְבַּשֵּׂם, כְּמֹד כֵּן יוֹתֵר מִכֵּן כְּשֶׁאֲדָם זוֹכֵה לְהִיּוֹת בְּבֵית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַבּוֹ, אֲזַי גַּם בּוֹ יִכְנַס אֹר אֱלֹקִי, עַד שֶׁלְּכֹסֵף יִחְזַר בְּתֻשְׁבָּה שְׁלֵמָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.**

יח ארבע מדות ביושבים לפני חכמים: צריך שתדע, אהובי, בני! שאין עוד דבר יותר גדול מלישב לפני חכמים, וללמד מהם, אכל צריכים לדעת, שרבנו ז"ל גלה לנו (לקוטי מו"ק, חלק א, סימן קכג), שעקר השלמות לקבל מהצדיק היא — לבטל את דעתו לגמרי לגבי הצדיק, וכל אשר יאמר כי הוא זה יקיים. וכל זמן שיש לו צדן שקל עצמי, על-ידי-זה הוא לא יוכל לקבל מהצדיק כלום. כי העקר לזכות להיות כלי קבול לקבל מהצדיק האמת, על זה צריך לבטל את כל בלו לגבי הצדיק, ויכיר במעוט מעלתו ובגדלת הצדיק, אז ידקא על-ידי-זה יוכל לקבל הרבה מהצדיק. ולכן יש ארבע מדות בתלמידים המקבלים מהצדיק, ואלו הם: ספוג; הינו יש תלמידים הדומים לספוג, שהוא שואב לתוכו כל דבר. ומשפף; הינו שיש תלמידים שדומים לכלי שיש לו שתי פיות, שמצד אחד הוא רחב, ששם מכניסים, ומצד שני הוא קצר, שמשם יוצא. משמרת; הינו שיש תלמידים אשר דומים למסננת, שבה נקבים קטנים המסננים את היין משמריו, כרי שניצא היין צלול וזך דרך הנקבים, והשמרים נשארים במסננת. ונפה; הינו שיש תלמידים, אשר דומים לנפה, שמנפים בה את הקמח, ויוצא הפסלת מנקבי הנפה, ונותר בנפה סלת נקיה. עכשו מקביר החלוקים שיש בין התלמידים שיושבים לפני רבם לקבל ממנו תורה.

סְפוּג, שהוא סופג את הכל: הינו שיש תלמיד שדומה לספוג, ששואב את הכל — בין משקה צלול ובין משקה צחור, שהתלמיד הזה שומע ולומד מרבו הכל, ואינו יודע להבחין ולברר מה זה עקר ומה זה טפל.

מְשַׁפֵּף, שמכניס בזה ומוציא בזה: הינו שיש תלמיד שמקבל מרבו בהרחבה גדולה, ומתקף-ומיד יוצא ונשכח ממנו הכל, כדרך משפף, שמצד אחד היכן שמכניסים את היין ושאר המשקים מקבל בהרחבה, ויוצא מצד השני היכן שפיו צר, הינו שהן אמת הוא מקבל מרבו

בהתרחקה גדולה, אבל אחר כך יוצא ושוכח את הכל.

משמרת, שמוציאה את היין וקולטת את השמרים: הינו שיש שלמלמד, שבמקום

שילמד את הלמוד העמק מרבו, איך להיות דבוק בחי החיים בו יתברך, שזה היין העולה סוד, אזי הוא קולט רק את השמרים, שהם הדברים הטפלים, שלא יוצא מזה שום דבר.

ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת: הינו שיש שלמלמד מצן, המוציא את

הקמח, הינו את הלמוד הפשוט מרבו, וקולט את הסלת, הינו הלמוד העמק, שרבו מלמד בדבקות הבורא. הכלל, שהמנא הקדוש מלמד אותנו איך יש כל מיני טפוסים תלמידים

היושבים לפני רבם, ולא כל אחד שנה לחברו, אלא כל אחד מקבל בדרך אחרת, עד שנדמה לכל אחד על טעותו, כאלו הוא מקבל את דעת רבו בשלמות, ולבסוף אין בידו מאומה, ורק זה התלמיד שקולט את הסלת, זה התלמיד הנכון. ובאמת דבר זה טוב על ארבעה חקמים שנקנסו בפרנס: זה הציץ ומת, זה הציץ ונפגע, זה קצץ בנטיעות ויצא לגמרי, ורק רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום, כי הוא לקח את הסלת, ועל ידי זה נחעלה בתקלית העליה שלגם, שעל ידו לא תשתפח תורה מישראל, כי העמיד תלמידים, שהמשיכו את דעת רבם בעולם, ועל ידי זה נרמו שלא תשתפח תורה מישראל, כגון: רבי שמעון בר יוחאי, רבי מאיר בעל הנס, רבי יהודה ורבי יוסי וכו' (במות סב:), כי רבי עקיבא מסר את נפשו, וקבל מרבו את למודו הטוב, ולכן זכה להיות נכנס בשלום ויצא בשלום, כי אצלו נתקיים, שהיה כמו נפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת, וזו שלמות התלמיד, שמבטל את דעתו לגמרי לגבי רבו, ומקבל את כל דברי רבו אשר יאמר כי הוא זה, דבר גדול ודבר קטן, והבן למעשה.

יט כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם: צריך שתדע, אהובי, בני! שעקר שלמות אהבה שהאדם צריך לאהב את הקדוש ברוך הוא רק מפני שהוא אבינו, והוא ברא אותנו, ונאנחנו בניו, כמו שכתוב (דברים יד, א): "בנים אתם להויה אלוקים", ואהבה כזו תמיד תשאר באדם, מה שאין בן כשיש לאדם אהבה אליו יתברך, שרצה לקבל ממנו איזה דבר, לבסוף אהבה כזו אינה מתוקנת מעמד, כי שלמות אהבה היא לאהב את הקדוש ברוך הוא בלי שום קבול שקר, אלא הוא רוצה את הקדוש ברוך הוא בצעמו,

שמכניס כזו ומוציא כזו. כך יש מי שמקבל כל מה שלומד וכוונתו כך פולטו: משמרת. מוציא כל מה ששומע צבית המדרש. וקולט דבר של בטלה: נפה. לאחר שמוציאים הסובין והמורסן מן הקמח הנוטון ונשאר הקמח הדק עם הסולת הגס והוא החשוב. מעצירין אותו צנפה דקה מאוד ויורד ממנה כל אותו הקמח הדק שהוא כעין עפורית לננה ונשאר הסולת הגס החשוב. וכן היו עושין למנחות. כך יש מי שיש בו כח לזכר וללכך שמועמיו וקולט האמת מן השקר והבטל: יט כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל. שאינו מתקיים.

כשימנעל הדבר שהיא סנה לאוהב אהבה. גם האהבה צטלה. וכל אהבה שאינה תלויה בדבר בטל אלף דבר קיים. כגון אהבת הנדיקים והחכמים. אינה בטלה

אזי יתברך את היין וקולטת את השמרים. ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת: יט כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטלה לעולם. אינו שיש שלמלמד מצן, המוציא את הקמח, הינו את הלמוד הפשוט מרבו, וקולט את הסלת, הינו הלמוד העמק, שרבו מלמד בדבקות הבורא. הכלל, שהמנא הקדוש מלמד אותנו איך יש כל מיני טפוסים תלמידים היושבים לפני רבם, ולא כל אחד שנה לחברו, אלא כל אחד מקבל בדרך אחרת, עד שנדמה לכל אחד על טעותו, כאלו הוא מקבל את דעת רבו בשלמות, ולבסוף אין בידו מאומה, ורק זה התלמיד שקולט את הסלת, זה התלמיד הנכון. ובאמת דבר זה טוב על ארבעה חקמים שנקנסו בפרנס: זה הציץ ומת, זה הציץ ונפגע, זה קצץ בנטיעות ויצא לגמרי, ורק רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום, כי הוא לקח את הסלת, ועל ידי זה נחעלה בתקלית העליה שלגם, שעל ידו לא תשתפח תורה מישראל, כי העמיד תלמידים, שהמשיכו את דעת רבם בעולם, ועל ידי זה נרמו שלא תשתפח תורה מישראל, כגון: רבי שמעון בר יוחאי, רבי מאיר בעל הנס, רבי יהודה ורבי יוסי וכו' (במות סב:), כי רבי עקיבא מסר את נפשו, וקבל מרבו את למודו הטוב, ולכן זכה להיות נכנס בשלום ויצא בשלום, כי אצלו נתקיים, שהיה כמו נפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת, וזו שלמות התלמיד, שמבטל את דעתו לגמרי לגבי רבו, ומקבל את כל דברי רבו אשר יאמר כי הוא זה, דבר גדול ודבר קטן, והבן למעשה.

יט כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם: צריך שתדע, אהובי, בני! שעקר שלמות אהבה שהאדם צריך לאהב את הקדוש ברוך הוא רק מפני שהוא אבינו, והוא ברא אותנו, ונאנחנו בניו, כמו שכתוב (דברים יד, א): "בנים אתם להויה אלוקים", ואהבה כזו תמיד תשאר באדם, מה שאין בן כשיש לאדם אהבה אליו יתברך, שרצה לקבל ממנו איזה דבר, לבסוף אהבה כזו אינה מתוקנת מעמד, כי שלמות אהבה היא לאהב את הקדוש ברוך הוא בלי שום קבול שקר, אלא הוא רוצה את הקדוש ברוך הוא בצעמו,

לעולם. כשם שהדבר שהוא סבה לאומה אהנה אינו נאז הקדוש-ברוך-הוא ישמור אותו מכל רע, בטל. כך אין האהבה בטלה: אהבת אמנון ותמר. פמוכא בזהר (נתיב קיב): בשעתא דבר נש רחמים מפני יפיה: אהבת דוד ויהונתן. להטלים לרונ קונס דלמנו לר יהונתן לדוד אמה מהיה למלך על ישראל ולמי

סוהיה לך למשנה: כ כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. כלומר שאנשי המחלוקת היא מתקיימים ואינם אויבין. כמחלוקת הלל ושמואל שלם אכדו לא מלמידי ז"ש ולא

התלויה בדבר, זו אהבת אמנון ותמר. ושאינה תלויה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן:
כ כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים.

אמתית, כן ימשיך על עצמו אמתו יתברך. ואמרו בזהר (אחרי מות חו): וזכאה דאתדבק ברוחיה ונפשיה לעילא במלכא קדישא ברחמימותא כדקא יאות, שליט בארעא דלתמא, וכל מה דגזר על עלמא אמתקיים; וכן צריכים לאהב את הצדיק בלי שום קווי שבר, אלא מפני שהוא מקרב אלינו יתברך, וכל אלו שאוהבים את הצדיק מפני איזו פנה גשמית, אהבה התלויה בדבר, לבסוף יתרחקו, כי אהבה התלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, וזה שאמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות צדיק, סימן קנ): מי שמקרב את עצמו להצדיק, וקרבתו אינו בתמימות, על ידי זה נתהפך אחר כך לרודף; כי כל התקרבותו תלויה באיזה דבר שהוא רוצה מהצדיק, וברגע שפבר אינו מקבל מהצדיק מה שהוא רצה, אזי הוא נתהפך ונעשה לרודף, וזה סימן שאף פעם לא היה מקרב להצדיק, כי "בטל דבר, בטלה אהבה". ומביא ראיה "איזו היא אהבה התלויה בדבר, זו אהבת אמנון ותמר", שהיתה אהבה כוזבת, כי הוא אהב אותה לתאוה, וכלשונמנה תאוה, מה פתיב (שמואל ב' יג, טו): "וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד, כי גדולה השנאה אשר שנאה מאהבה אשר אהבה", "ושאינה תלויה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן", שאז היתה אהבה רוחנית, שאהבו אחד את השני מצד נפשם הרוחנית, כמו"כ מי שאוהב את הצדיק אהבה אמתית, מצד שרש נשמתו, אזי אף פעם לא יעזב את הצדיק, אפלו שהצדיק מקרפו ומבזו ומגרשו מעל פניו, הוא לא יעזב את הצדיק בשום פנים ואופן. וזו נקראת אהבה אמתית, שאוהב את הצדיק, וכמו"כ מי שאוהב את הקדוש-ברוך-הוא אהבה אמתית, אפלו שאינו מקבל מה שהוא רוצה, אהבה הזו תשא עמו לנצח, ויהיה דבוק בו יתברך תמיד בבטול כל הרגשותיו. ואמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות אהבה, סימן ג): על ידי אהבת השם יתברך נשמר הנפש מכל פגעים רעים, והבן למעשה.

כ כל מחלוקת שהיא לשם שמים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר סתם מחלוקת זה דבר רע מאד, הינו כשאתה חולק על השני, זה בא או מקנאה, שמביאה אחר-כך לשנאה, עד שמביאה אחר-כך לרשעות ולרציחה ממש, כמאמרם ז"ל (שמות רבה, פרשה ל', סימן ז): אין דבר טוב ואין שלום יוצא מתוך מריבה, קין לא נגע באחיו אלא מתוך מריבה; ומהו ענין מחלוקת לשם שמים? אלא כשבאין לברר את התלכה, וכן כשבאים להעמיד את הדת על תלה, לשמר לא להתחבר עם רשעים ארורים, כופרים בעקר, מינים ואפיקורסים, זו נקראת מחלוקת לשם שמים, ועל מחלוקת כזו צריכים לינע, אשר סופה להתקיים בעולם הזה, הוא עושה דבר טוב להפריד את המון-עם

מהרשעים שלא יתחברו אליהם, ומחלקת כזו מלמדי ז"ה. אבל קרם ועדמו אכדו. ואני שמעמי סופה לקים את הדת על תלה, פי על-ידי-נה מצילים את נשמות ישראל, שלא יתחברו אל מינים ואפיקורסים, בעלי דעות כוזבות, וכן בעולם הבא שכוו הרבה מאד, על-פי פעלו שזכה להכניס תחת כנפי השכינה רבוי אנשים, והצילים שלא יתחברו אל פושעים. ולכן "מחלקת לשם שמים סופה להתקיים" בעולם הזה ובעולם הבא, מה שאין כן "ושאינה לשם שמים" זו מחלקת קרם וכל עדתו:

כן "ושאינה לשם שמים" זו סתם מחלקת שבאה מחמת קנאה ושאנאה, שאין בנה שים הצדקה, סתם חולק על הויולת מחמת קנאות הסרוחה שמקנא בו, שמפזיח בין בגשמי ובין ברוחני, וסתם מעורר מנגים ומריבות על הויולת, צריך שתדע, אשר מחלקת כזו, "אין סופה להתקיים" — לא בעולם הזה, כי לבסוף נתגלה קלונם של הבעלי מחלקת, שכל פגנתם היתה רק מחמת קנאה סרוחה, מפל שכן לא בעולם הבא, כי שם יודעים את האמת, שכל פגנתו היתה רק לעורר מנגים ולעשות פרידים בין נשמות ישראל, שענשו קשה מאד, ואם היו בעלי המחלקת יודעים אל אילו ענשים קשים ומרים נכנסים, היו בורחים מהמחלקת. עכשו יביא דגמא: "איזו היא מחלקת שהיא לשם שמים, זו מחלקת הלל ושמאי", שכל מחלקתם היתה רק לברר את דיני התורה, וכל אחד דבר כפי שרשו, הלל שרשו חסד, ושמאי שרשו גבורה, וכל מחלקתם היתה רק לברר את רצונו ותברר, כי המחלקת היתה רק לגלות את רצונו ותברר, כל אחד כפי שרשו, אבל בנייהם היתה אהבה גדולה מאד, כמאמרם ו"ל (בדמות יג): אף-על-פי שאלו אוסרים ואלו מתירין, אלו פוסלין ואלו מקשירין, לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי; ואין לה עוד דבר יותר קרוב בין אדם לתברר, כמו כשמשידכים את עצמם אחד עם השני, וזה מראה שזה היא מחלקת לשם שמים, שכל פגנתם היא להוציא את רצונו ותברר, ולברר את האמת כפי שרשה, אבל בנייהם יש אהבה גדולה מאד, מה שאין פן מחלקת "ושאינה לשם שמים" אלא של קנאה, שאנאה, תחרות והשגת כבוד, "זו מחלקת קרם וכל עדתו", כי כל מחלקתו היתה רק קנאה על משה רבנו, ואמריו תכמינו הקדושים (מדרש אגדה), שקרן בעצמו היה רביב ובמחלקת עם עדתו, כי גם בין הפאטנים ותמשים ראשי סנהדראות היתה מחלקת, כי כל אחד רצה להיות בראש, ולכן אמר מחלקת קרם וכל עדתו, ולא אמר מחלקת קרם ומשה, כי משה לא חלק עם אף אחד, אדרבה הלך לבקש מהם שיסורו מהמחלקת, והם מרב ציותם יצאו נגדו, ולכן מחלקת כזו שאינה לשם שמים, אלא מחמת קנאה ושאנאה, לבסוף אינה מתקמת כלל — לא בעולם הזה ומפל שכן לא בעולם הבא. בעולם הזה, סופן של הבעלי מחלקת רע ומר מאד, עד שהם נצטרכים לגמרי, וקלונם מתגלה ברבים, שכל פגנת מחלקתם היתה רק השגת כבוד וקסוף, ובעולם הבא יש מדור וגיהנום לכל אלו הבעלי מחלקת, שענשם הוא הבדיון, שהם מאד מתביישים אף

שהכלית וסוף כוונתם הימה נקמת הכבוד והשררה והיו להיפך: בא אין חטא בא על ידו. כלי שלם יהא הוא גנייהם ותלמידיו גנ"ע: אין מספיקין בידו לעשות תשובה. שלם יהא הוא גנ"ע ותלמידיו גנייהם: ויכח את הרבים. שלמד תורה לכל ישראל: צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ומשפטיו עטם ישראל כאלו הוא עשאו: אשר חטא ואשר החטיא את ישראל. מדלף קאמר על מטאות ירעטם וישראל שמע

שנאמר (דברים לג): **צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ירבעם חטא והחטיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בו, שנאמר** (מלכים א טו): **על חטאת ירבעם בן נבט אשר חטא ואשר החטיא את**

כלו את מעט ימיהם בזה העולם עם מחלקת ומריבות, מחמת קנאה ושאנה. ולכן ראה, אהובי, בני! תמיד לברח ממחלקת, שלא תהיה לך שום שיכות אל שום מחלקת, ואל תתעבר בשום ריב, וכמו שאמר החכם מפל האדם (משלי כו, יז): "מתחזיק באזני כלב עבר מתעבר על ריב לא לו", כי רק מי שמתעבר הוא יקבל את ענשו; ולכן היכן שאמה רואה מחלקת — תברח משם, וברח לך רק אליו ותברך, ואלו שירצו להכניס אותך במחלקת, תהיה חכם לברח משם כמו שבודחים מאש בוצר, כי סופם של הבצלי מחלקת רע מאד, והכן למעשה.

כא כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מי שמוסר את נפשו, פשוטו כמשמעו, לזכות את הרבים, על ידי זה אף פעם לא יצא חטא מתחת ידו, כי מאחר שהוא מזכה את הרבים, על ידי זה זכות הרבים מגנה עליו, כמאמרם ו"ל יומא פו): כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, מאי טעמא? כדי שלא יהא הוא בגיהנום ותלמידיו בגן עדן; ולכן אפלו כשהוא חוטא, חס ושלום, לא ישאר בידו חטא, כי יחזור בתשובה, כדי שהוא לא ישב בגיהנום ותלמידיו בגן עדן, מה שאין כן "וכל המחטיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה", הינו שלא נותנים לו הנדמנות לעשות תשובה, כי מי שמכשיל את אחרים בעברות, זה חמור מאד, כמאמרם ו"ל (בפסוק רבה, פרשה כא, סימן ד'), חמור המחטיא את האדם יותר מן ההורגו, שההורגו הורג בעולם הזה, ויש לו חלק לעולם הבא, והמחטיאו הורגו בעולם הזה ובעולם הבא; ולכן אשרי האדם שזוכה ומזכה את הרבים, אשר זכות הרבים תהיה תלויה בו, ואלו שחטא בעצמו חטא, חס ושלום, עם כל זאת בזה שמזכה את הרבים, הקדוש ברוך הוא ימחל לו על כל עוונותיו. ולכן כל מי שיודע בנפשו שחטא נגדו ותברך, עקר תקונו הוא להחזיר בני אדם בתשובה, כמו שאמר רבנו ו"ל (ספר המדות, אות נאוף, סימן מא): תקון להוצאת ידו לבטלה, שישתדל להחזיר בני אדם בתשובה; וכן אמר (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן יד) על הפסוק (ירמיה טו): "ואם תוציא קר מזולל", הוא תקון קר, הוא תקון דין, כי מי שמוסר נפשו להחזיר בני אדם בתשובה, על ידי זה אפלו שחטא, חס ושלום, בעצמו, הקדוש ברוך הוא ימחל לו, כי אין חטא ושאר בידו, מה שאין כן כשאדם חוטא ומחטיא את הרבים, לא נותנים לו את הזכות לחזור בתשובה. ולכן צריכים להזהר מאד מאד בדרך זה —

לא להקשיל את אחרים, ודבר זה תלוי ביותר מינה שהכל תלוי צירבעט: כב מתלמידיו של רבב ובמנהיג ובדין, שיש אחריות גדולה בידו, אברהם אבינו. למד ממנו והולך בדרכיו: עין כי יתבעו מהם, מאחר שהיתה לכם השפעה על טובה. מסתפק כמה יש לו ואינו חומד ממון אחרים. המון-עם, למה לא שמרתם אותם, ולמה לא שכן מנינו בצרכים שאמר למלך סדוס (באשית יד)

עוררתם אותם לעשות את רצונו ותבנו, ותהתמיד בתורה הקדושה, ומכל שכן רב או מנהיג שיוצא מתחת ידו ממשול, כגון: שאין מקנה כשרה בעירו, ואינו דואג על חנוף הקלדים, ואינו דואג על פשרות המאכלים, אוי לו ואוי לנפשו, כי יצטרך להתחלל בפעמים רבות בנה העולם, בתמנא לישזבן, מהענש הזה המגיע למי שיש פח בידו לזכות את הרבים, ואינו מזהר, אלא מכשיל אותם, והבן למעשה.

כב מתלמידיו של אברהם אבינו: צריך שתבדע, אהובי, בני! שכל מי שמתנהג בשלשה דברים הללו, שהם: עין טובה — מסתפל על כל אחד בעין טובה, וכן אותו לכף זכות, וכן רוחו נמוכה, שמרגיש את עצמו התי גרוע בנה העולם, ונפשו שפלה, שמרגיש את עצמו שפל מכלם, הרי הוא נקרא תלמידו של אברהם אבינו, אף בדרך הזה, כי אלו היו המדות של אברהם אבינו, ולכן מי שמתנהג במדות אלו, אפלו שהוא כבר אלפי שנים מאברהם אבינו, אף-על-פי-כן נקרא תלמידו, כי ההולך בדרכי הצדיק,

ישׂרָאֵל: כב מִי שֵׁישׁ בְּיָדוֹ

שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הַלְלוֹ,

מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ.

וּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים אַחֲרֵים,

מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁעִי.

עֵינַי טוֹבָה, וְרוּחַ נְמוּכָה, וְנַפְשִׁי

שְׁפֹלָה, מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל

אַבְרָהָם אַבְיָנוּ. עֵינַי רַעָה,

וְרוּחַ גְּבוּהָה, וְנַפְשִׁי רַחְבָּה,

מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁעִי.

מֵה בֵּין תְּלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם

אַבְיָנוּ לְתַלְמִידֵיּוֹ שֶׁל בְּלָעַם

הַרְשָׁעִי. תְּלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם

אַבְיָנוּ, אוֹכְלִין בְּעוֹלָם הַזֶּה

וְנוֹחְלִין הַעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמַר

(משלי ח): לְהַנְחִיל אֲהַבִּי יֵשׁ,

וְאַצְרִיתֵיהֶם אָמְלָא. אָכַל

תְּלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁעִי

יורשין גיהנום ויורדין לבאר

שחת, שְׁנֵאמַר (תהלים נה):

וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לְבָאֵר

שחת, אַנְשֵׁי דְמִים וּמְרֻמָּה לֹא

אבינו, אף בדרך הזה, כי אלו היו המדות של אברהם אבינו, ולכן מי שמתנהג במדות אלו, אפלו שהוא כבר אלפי שנים מאברהם אבינו, אף-על-פי-כן נקרא תלמידו, כי ההולך בדרכי הצדיק,

אלפים מישראל: כג עז כנמר. הנמר הזה נולד מן חזיר היער והלביאה כי צעמ יחס האריות הלביאה מכנסת ראשה בצנכי היער ונוהמת ומוזעת את הזכר והחזיר שומע קולה ורוצעה ונמר יולד מצינ שניהם

ולפי שהוא ממזר הוא עו פניס אף על פי שאין בו גבורה כל כך. אף אמתה היו עו ולא תחבייש לשאלו מרכז מה שלא הצנח כחאות ששינוי לא הביישן למד: וקל כנשר. לחזור אחר למודך ולא חייגה כדכמיז (שם מ) יעלו אכר כנשרים ירואו ולא ייגעו: רץ כצבי. לרדוף אחר המלוא: וגבור כארי. לכבש את יתך מן העזירות: עז פנים. לפי שהעוות ניכר בפנים כדכמיז (משלי כא) העו איש רשע

יִחְצוּ יְמֵיהֶם, וְאָנִי אֲבִטַח בָּךְ :
כג יהודה בן תימא אומר,
הוֹי עֹז פְּנֵמֶר, וְקַל פְּנֵשֶׁר, וְרֵץ פְּצָבִי, וְגִבּוֹר פְּאָרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אֲבִיךָ שְׁבַשְׁמִים. הוּא הָיָה אֹמֵר, עֹז פְּנִים לְגִיּהוֹנוֹם, וּבִשְׁת פְּנִים לְגֹן עֵדֶן. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ שְׁתַּבְּנָה עִירְךָ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ :

שאנשי העולם תמהים וְשׂוֹאֲלִים: איך אתם קורין את עצמכם תלמידיי של רבנו ו"ל, בְּשֵׁעָה שְׁהוּא הָיָה קָבֵר לְפָנַי בְּפֶה הָדוֹרוֹת! אֵלֶּא בִּינָן שְׁהוֹלְכִים בְּדוֹרֵי הַרְבּ, וּמְקַיְמִים אֶת עֲצוּתוֹ הַקְּדוּשׁוֹת, וְהוֹלְכִים בְּמִדּוֹתַי, נִקְרָאִים תְּלִמְדֵינוּ אֲפֵלּוּ לְאַחַר בְּפֶה הָדוֹרוֹת, וְלִהְפֹּךְ — מִי שְׁהוֹלֵךְ בְּמִדַּת הַרְשָׁעִים כְּמוֹ בַלְעָם

צפנו לפיכך נקרא עז פנים: שתבנה עירך במהרה בימינו. כלומר (יבמות עט, א) כשם שחוננתנו זאת המדה שסימן לרע אברהם. ציישנים. רחמנים. וגומלי מהלמידיי של בלעם הרשע. וזו ידיעה חזקה

מאד, כי מי שהולך בדרך הצדיקים הקודמים, ומתנהג במדותיהם הקדושות — נקרא תלמיד, וליהפוך להבדיל אלפי הבדלות, כל אלו ההולכים בדרך המינים ואפיקורסים, הכופרים בעקר, נקראים על שם המינים והכופרים הרשעים, אוי להם ואוי לנפשם, כי גיהנום פלה, והם לא יכלו, מה שאין כן, אלו שהולכים בדרך הצדיקים הקודמים, הם חיים וקיימים לעד ולגצח ונצחים, אשריהם ואשרי חלקם, והבן למעשה.

כג הוֹי עֹז פְּנֵמֶר וְקַל פְּנֵשֶׁר וְרֵץ פְּצָבִי וְגִבּוֹר פְּאָרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אֲבִיךָ שְׁבַשְׁמִים: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָמַר הַצַּדִּיק הַקְּדוֹשׁ רַבִּי יִשְׂרָאֵל מִקּוֹנֵינִי ז"ע, אֲשֶׁר הֵיטֵר הָרַע הוּא חֶסֶם מְחֶסֶם, וְזֶה שֶׁנִּקְרָא מִלֶּךְ וְזֶן וְכִסִּיל, הַפְּנִיָה הַיָּהוּא מִלֶּךְ לְתַכְנִיט וְקָנָה וְכִסִּילוֹת בְּאָדָם; כִּי הֵיטֵר הָרַע בָּא אֶל הָאָדָם לְכַשְׁלוֹ מַעְבֻּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאֵין לוֹ בְּמָה לְכַשְׁלוֹ, כִּי הָרִי בַר כִּי יִשְׂרָאֵל מְלֹא מְצוּוֹת, כְּמֵאמָרָם ו"ל (ברכות נו). עַל הַפְּסוּק (שיר השירים ד, ג): "כִּפְלַח הַרְמוֹן רִקְתָּךְ", מֵאֵי רִקְתָּךְ? אֲפֵלּוּ רִיקְנִין שְׂבָף מְלֵאִים מְצוּוֹת כְּרַמּוֹן; אֲזִי מוֹכִיר לוֹ מַעֲשֵׂי הַרְעִים שְׂעֵשָׂה, בְּאִמְרוֹ — אֵיךְ אִתָּה בְּאֵת הַהִתְפַּלֵּל לְעַבְדֶּךָ לְפָנַי בּוֹרְאָךְ, וְאֵיךְ לֹא תִכּוֹשׁ מִפְּנֵי לְדַבֵּר אֵיזֶה דְבוּר לְפָנַי יִתְבָּרֵךְ, זָכַר נָא לְיָמִים הָרֵאשׁוֹנִים וְכו', אֲשֶׁר הִרְבָּה פְּעָמִים עֲשִׂיתָ כֹּף וְכָף וְכו' וְהִסְפַּלְתָּ עֲשֵׂה, וְאִתָּה מְדַמָּה אֶת עֲצָמְךָ פְּצָדִיק וְכו', וּבָנָה מְבֻשְׁלוֹ מַעְבֻּדְתּוֹ; וְעַל זֶה בָּא הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ וְאָמַר לְנוּ, שְׂלֵא תֵאבְדָה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו, וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ כָּל בְּזוּה, רַק תַּעֲזִי פְּנִיךָ וְתַעֲמַד בְּעֻזוֹת וּבְתַחֲבֵךְ לְפָנַי בּוֹרְאָךְ,

וענית ואמרת לפני יתברך: ודאי שכן הוא לפי מעשי לא הייתי נדאי לעמד לפניך, ואף-על-פי-כן בטוח אני במדת טיבך, שאל תשיבני אחרו, ואפיל תחנתי לפניך, ואסדר שבתך לפניך, כי חפצת בי, כי אתה טוב לכל, ורצה ומרצה לשבים וחסד בתפלתם. וצריכים לידע, כי כמו שהצטר מוכרי מעשיו למעלה ומקטרג עליו, כמו-כן כאן למטה מביא מרד בלבבו, ומכניע לבבו, ומבלבל מחשבתו, ואין לו פה להשיב, אף האדם לא ישים זאת אל לבו רק בבואו לו זאת, תכה יהיה בתשובה לפני יתברך, כי הוא בוחן לבות וכליות, ויבל עליו שלא לעשות עוד כדבר הזה, ועמד על מעמדו, ויגדו עצמו מאד מאד לכל ופל ממחשבתו, ולא ידאג על הראשונות כלל, כי אם בשבוב מרדכו בתשובה שלמה ובלב שלם לפני יתברך, כי הוא יודע מחשבות אדם, וסר עוונתו וחסאתו וכפר, ולא יהיה עוד פתחון פה לאצור הרע להסטיין עליו ולבטלו מעבודתו. ועקר התשובה היא, שיחליט בלבו בתשובה גמורה ומחלטת לכל יעשה עוד כדבר הזה, ויבדאי וכפר לו השם יתברך. וכמו שכתוב (דברים ל. א): "והשבת אל לבבך", שחכר-ומיד כשאתם חוזר בתשובה, הקדוש-ברוך-הוא מקבלו. ולכן הזכיר "עו פגומר", שיתאמר בעזרת דקנשה, ולא לפחד מהצטר הרע שרופה להפילו ביאוש ובמרה שחורה, כאלו אין לו כבר שום תקנה לחזר אליו יתברך. והזכיר "וקל פגשר", רצה לומר, כי האדם יכול לעלות למדרגה עליונה למעלה, יותר מן המלאכים, כמו שהנשר פורח למעלה מכל העופות, וכמו-כן מרמו גם-כן על הצדיקים העולים במדרגתם למעלה עד רום קציע, שלא ידמו בנפשם, בינן שעלו, שוב לא ירדו, רק תמיד יהיו דבוקים למעלה. לא-כן הוא, רק שהצדיק צריך גם-כן לירד ולהשפיל עצמו לצורך העולם, שישפיע ויוריד להם כל מיני השפעות קדושות מה שצריך להם, וזוהי ירידה לצורך עליה, ועליה לצורך ירידה, וזה "קל פגשר", כמו שהנשר אף שהוא פורח למעלה עד תחת השמים, אף-על-פי-כן מוריד עצמו למטה למקום מושבו. וכן הזכיר "גבור פארי", כי עז הוא לשון תקיפות ועזות, אף גבור הוא גבורה ממש, כי כל אדם צריך לכבש את יצרו ממש. רצה לומר, כדבר שהוא מכביד עליו בלבבו, והוא להוט אחריו יותר, וכן לזכר "רץ בצבי לעשות רצון אביד שבשמים", רצה לומר, שתעשה הכל לרצון אביד שבשמים, וכל התפלות והרצויים יהיו רק למען שמו הגדול יתברך שמו לעד ולנצח נצחים. וצריך אהובי, בני! שתישים כל מגמתך על גלות השכינה ועל מלכותו יתברך, שיתעלה לאוקמא שכינתא מפפרא, כי הגה קדשא בריך הוא וכנסת ישראל חד הוא, וכל מעשי בני אדם בו נכללים, וכמו שאמר חכמינו הקדושים (תגייה ט:): כשאתם מצטער, שכינה מה אומרת? קלני מראשי קלני מזרועי; ככבול שהוא מצטער בצער האדם, ולכן כל התפלות והבקשות שהאדם צריך לבקש, הן רק שיופך להעשות כלי לקבל בו שכינת עז יתברך; כי עקר עבודת השם יתברך צריכה להיות, שהאדם יהיה מרבה לשכינת עז יתברך. ועל זה צריכים הרבה התחזקות, כי הצטר הרע שובר את האדם בכל מיני תחבולות, ומכניס בו יאוש, כאלו אבד מנוס ותקנה מפגו, ומזכיר לו את כל עוונותיו. ועל זה אמר רבנו ז"ל (שוחות הרי"ו, סימן כו), שבשביל זה מדת השכחה היא דבר גדול מאד, שראוי לשכח את העבר שלו, וכך יוכל להתעלות יותר ויותר; כי הצטר הרע רק רופה להזכיר לו את העבר, כדי לשבר אותו שלא יוכל להתעלות. ועל זה מלמד אותנו התנא הקדוש יהודה בן תימא, דרך נכונה בעבודת השם יתברך — ללמד איך להתחזק בכל מיני אפנים שבועולם, ולא להשבר בשום פנים ואופן. "הוי עו פגמר, וקל פגשר, ורץ בצבי, וגבור פארי לעשות רצון אביד שבשמים"; וכשבר ישראל יהיה חזק ללמד לעשות רצון אבידו שבשמים מהנמר והנשר והצבי

חסדים. כן יהי לזון שמננה עירך: **כד בן חמש שנים** והארי, אז אף אחד לא יוכל לשבור אותו. עם למקרא. מערל יליפין דכמי (ויקרא יט) שלט שנים כל זאת "הוא היה אומר: **עז פנים לגיהנום**", יהיה לנס ערלים ובשנה הרביעית יהיה כל פרוי קודש אף שלמפדתי אותך ה' והנהגה בעוונות הלולים. שאני ממלנדו לורם האומות והיכר הנקודות. ועקשנות דקדושה, זה שיש רק לעבודת הבורא ובשנה הממשיית תאכלו את **כד הוא היה אומר, בן חמש** ותברך שמו לאוקמא פרוי להסוף לנס תבואתו שכינתא מעפרא, אכל מלאן ואילן ספו ליה כמורא: **שנים למקרא, בן עשר** להיות עז פנים לצדיקים

והעובדי השם האמתיים, הדבקים באין סוף ברוך הוא, כי סופו של עז פנים, שמעו פניו לצדיקים אמתיים, שאלך לגיהנום, בתמנא לישובך. ולהפך "ובשת פנים לבן עדן"; מי שתימד מתבייש ממנו ותברך, אפלו שהוא עקשן גדול בעבודת השם ותברך, עם כל זאת הוא תמיד חושש פן ואולי עדן הוא רחוק לגמרי, והוא מתבייש מאד ממנו ותברך, על ידי זה נמשך את הגן עדן בזה העולם, כי אין עוד תענוג פתענוג הזה, שאדם תמיד מתבייש ממנו ותברך, וכמאמר ו"ל (נדרים כ.): תניא (שמות כ. יז): "בעבור תהיה יראתו על פניכם" — זו ברושה, "לבלתי תחטאו" — מלמד שהברושה מביאה לידי יראת חטא; מכאן אמרו: סימן יפה באדם שהוא בלשון. ובאחרים אמרו: כל אדם המתבייש, לא במהרה הוא חוטא; ועל זה מסיים את התפלה: "יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו, שתבנה עירך במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך", שלכאורה לא מצינו שהתנא יזכיר תפלה באמצע דבריו (עין לוישרימוברין, חלק א', סימן כב), אלא מאחר שהוא מלמד ה' בעבודת השם ותברך איך שלא תפעל מהיצר הרע הרוצה לשגוע אותו, ויכניס בו אוש כאלו אין לו שום תקנה, אלא ילמד מהגמור והגשור והארי והצדיק אף לאוקמא שכינתא, על ידי זה הינו על ידי תקנה עקשנותו שלומד מהם, וזה לראות כמו עיניו כבר בבנין בית המקדש, שאז נזכה בשלמות, שיהיה אחד בין קדשא ברוך הוא ושכינתיה, והשכינה תקום מעפרא, וכלם יהגו בתורתו ותברך, והגו למעשה.

כד הוא היה אומר: הינו יהודה בן תימא היה אומר, מאחר שגליתיה לך למוד, שאדם צריך ללמד להיות בעבודת השם ותברך עז פנים, להתאזר בעוונות ובעקשנות דקדושה, וקל כגשר, ורץ כצבי, להיות וריו גדול בכל הענינים, כי עקר הצלחת האדם כשהוא וריו, וגבור כארי — לא לפחד משום בריה שבעולם, ולכן גלה, שכתב מגיל צעיר צריכים להכניס באדם את הלמוד הזה — ללמד עוונות דקדושה ויריות וגבורה — לא לפחד משום בריה.

בן חמש שנים למקרא: כבר ששילד מתחיל ללמד מקרא, צריך להשתמש עם המדות האלו — להיות עקשן גדול וריו בלמוד מקרא, ולהתגבר על כל המכשולות. וכן "בן עשר למשנה"; ששילד יותר וכתב לומד משניות, אזי ראוי לו להתאזר בעקשנות וביריות, להתמיד בלמוד משניות. וכן "בן שלש עשרה למצוות"; שאז מתחבר אליו המצור טוב, אזי הוא צריך ביותר להתאזר במדות עקשנות כגמור, ויריות כמו נשר וצבי, וגבורה כארי, להתגבר על יצרו שרוצה לקרו מעבודת השם ותברך; כי כשבר ישראל נעשה בר מצוה, אזי יורד עליו אור גדול מן השמים, כי נתחבר אליו המצור טוב, אכל זה לעמת זה גם היצר הרע עז על יצרו שרוצה לקרו צריך לקנות את המדות האלו: עקשנות ויריות וגבורה — כנגד יצרו הרע הרוצה להתגבר עליו. וכן "בן חמש עשרה לתלמוד"; שאז הן השנים הכי יפות של האדם, שכיכול להתעלות בלמוד

גופי תורה, אָבֵל זֶה לְעַמֵּת זֶה, וְהוּא גִיל מֵאָדָּם
מִסֶּפֶן, שְׁלֹא יִתְחַבְרוּ אֵלָיו חֲבָרִים רְעִים. וְצָרִיף
עוֹת וְעִקְשָׁנוֹת דְּקִדְשָׁה לֹא לְהִתְחַבֵּר אֲלֵיהֶם,
וּגְבוּרָה שֶׁל אָרִי לֹא לְהִמְשֵׁךְ אַחֵר הַרְכִּים
מְעֻרוֹת, וְלִהְיוֹת זָרִיו
כְּנֶשֶׁר וּכְצָבִי בַתּוֹרָה
וּבְיָרֵאת שְׁמַיִם, שְׂאֵז דִּיקָא
יְצִלִית. וְכֵן "בֵּן שְׁמוּנָה
עֲשָׂרָה לְחֻפָּה", שְׁגַם אֵז
צָרִיף לְקִנּוֹת לְעֻצְמוֹ אֶת
הַמְדוֹת הָאֵלוֹ — לְהִיֹּת
עֲקֻשָׁן גְּדוֹל, לֹא לִתֵּן
שְׂאֵשְׁתוֹ תִּקְרַר אוֹתוֹ
מִיָּרֵאת שְׁמַיִם, כִּי (קְרוֹשִׁין

פ:) נְשִׁים עֲדָמָן קִלְהָ עֲלֵיהֶן; וְכֵן צָרִיף מֵדַת
הַזָּרוֹת לְהִיֹּת זָרִיו מֵאָדָּם בְּשִׁלּוּם-בֵּית, שְׂיִהְיֶה
חֻקָּם לִידַע אֵיךְ לְהִנְיָג אֶת בֵּיתוֹ בְּחֻקָּמָה
וּבְגִבּוּרָה. וְכֵן "בֵּן עֲשָׂרִים לְרִדְף"; בְּשֻׁעָה
שְׂצָרִיף לְרִדְף אַחֵר פְּרָנְסוֹתוֹ, גַּם בֵּן צָרִיף אֶת
הַמְדוֹת הָאֵלוֹ: עוֹת וְעִקְשָׁנוֹת דְּקִדְשָׁה, וְזָרִיוֹת
בְּיָרֵאת שְׁמַיִם, וּגְבוּרָה דְּקִדְשָׁה, כִּי מֵאֲחֵר שְׁהוּא
מְעַרְבֵב בֵּין כָּל מִינֵי טְפוּסֵי אֲנָשִׁים בְּעַת שְׁעוֹסָק
לְרִדְף וְלְהַשִּׁיג פְּרָנְסוֹתוֹ, הוּא צָרִיף מֵאָדָּם מֵאָדָּם
לְשִׁמּוֹר לֹא לְהִלָּכֵד בְּמַצּוּחָתוֹ, אֲלֵא יִשְׂאֵר חֻקָּן
בְּיַהֲדוּתוֹ. וְכֵן "בֵּן שְׁלֹשִׁים לְכַח"; שְׂאֵז הוּא
בְּמֵלֵא כַחוֹ, וּבְנֻקָּל יְכוֹל יִצְרוֹ לְקַרְרוֹ מִיָּרֵאת

שְׁמַיִם וּמִלֵּילָךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, כִּי מֵאֲחֵר שְׁחוֹשֵׁב שְׁהוּא בְּעַל כַּחַ, וְהַכֵּל תְּלוּי בְּכַחוֹ, לְכֵן הוּא צָרִיף
גַּם אֵז אֶת הַמְדוֹת הָאֵלוֹ: עוֹת וְעִקְשָׁנוֹת דְּקִדְשָׁה, וְזָרִיוֹת דְּקִדְשָׁה, וּגְבוּרָה דְּקִדְשָׁה, לְעַמֵּד חֻקָּן
לֹא לְנִטוֹת מִדְּרִף הָאֲמָתִי, לִידַע שְׁהַכֵּל מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ, וְיִדַע אֲשֶׁר (שְׁמֵאוּלָא' ב, ט): "לֹא כִכְחֵ יִגְבֵר
אִישׁ"; וְכֵן "בֵּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, בֵּן חֲמִשִּׁים לְעֻצָּה", שְׂאָדָם יְכוֹל לְטַעוֹת, מֵאֲחֵר שְׂיִישׁ לוֹ כְּבֵר
בִּינָה וְשִׁקֵּל עֲצָמָי, וְיְכוֹל לְעֻשׂוֹת מָה שְׁהוּא מְבִינֵן, וְיְכוֹל לִתֵּן לְעֻצְמוֹ עֻצָּה, גַּם אֵז הוּא צָרִיף עוֹת
וְעִקְשָׁנוֹת דְּקִדְשָׁה כְּנֶמֶר, וְזָרִיוֹת כְּנֶשֶׁר וּכְצָבִי, וּגְבוּרָה פְּאָרִי, שְׁלֵא יִלָּף אַחֵר עֻצְתוֹ וּבִינָתוֹ חֻקָּמָתוֹ
הַמְדָּמָה, אֲלֵא לְהִשְׁלִיף אֶת דַּעְתוֹ לְגַמְרִי, כְּמוֹ שְׂאָמֵר רַבְנֵי ז' ל' (לְקוֹסְטִימוֹתֵי רַבִּין, חֲלָב, סִימָן יב), אֲשֶׁר
עָקַר הַיַּהֲדוּת הִיא לִילָף בְּתַמִּימוֹת וּבְפִשְׁטוּת, וְכֵן אֵלוֹ הַחֻקִּים שְׁהִלְכוּ אַחֵר חֻקָּמָתָם, וְעָקְרוּ מִן
הַעוֹלָם, עַל-יְדֵי כְפִירוֹת וְאִפְסִיקוֹרוֹסוֹת שְׁנֻכָּסָה בָהֶם, כִּי חֲשָׁבוּ שְׂיִישׁ לָהֶם כְּבֵר בִּינָה יִתְרָה, וְכֵן יִשׁ
לָהֶם עֻצָּה לִתֵּן לְעֻצְמָם, מִחֻמַּת חֻקָּמָתָם הַמְדָּמָה. וְלְכֵן צָרִיכִים עוֹת וְעִקְשָׁנוֹת דְּקִדְשָׁה, וְזָרִיוֹת
וּגְבוּרָה עֻצְמוֹמָה, לְהִתְחַזֵּק בְּיַהֲדוּת וּבְפִשְׁטוּת. וְכֵן "בֵּן שְׁשִׁים לְזֻקְנָה, בֵּן שְׁבָעִים

ארבעים שנה שהיו ישראל נמדבר אמר להם משה לְשִׁיבָה; שְׂאֵז בְּדַרְךָ כָּלֵל נוֹפֵל עַל הָאָדָם (דברים כט) ולא נתן ה' לכם לז לטעם ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה: בן חמשים לעצה.

שנאלמו בלויים (במדבר ח) ומנן חמשים שנה ישבו מנצח

העבודה ולא יעזבו עוד ושרם את אחיו וגו'. ומתו השירות שיתן להם עשה: בן ששים לזקנה. דכתיב מנח כנלח אלי קבר. כנל"ח בנימטריאל ששים: בן שבעים לשיבה.

דכתיב גדול (דה"א כט) וימת בשבט עונה. וימי חייו היו שבעים שנה: בן שמונים לגבורה. דכתיב (תהלים ז)

ואם נגזרות שמונים שנה: בן תשעים לשרת. הולך שחוט וכפוף. ויש אומרים לטון שומה עמוקה: כה הפך בה והפך בה. דכורה: דכולה בה. שהכל מנמל נה: וסיב ובלה בה. גם עד זקנה ושינה לא מעוננה: וימנה לא תזוע. שלא חלמר למדי חכמה ישראל אלך ולאמד חכמה יומת שאין מותר ללמוד חכמה יומת אלא כמקום שאסור להרהר בדברי מורה כגון ציט המרסן. או ציט הכסא. כשאלו את רבי

לְשִׁיבָה, בֶּן שְׁמוֹנִים לְגִבּוֹרָה,

בֶּן תְּשַׁעִים לְשׁוֹחַ, בֶּן מֵאָה

כָּאֵלוֹ מֵת וְעֵבֶר וּבִטְלֵ מִן

הָעוֹלָם: כה בֶּן בַּג בַּג אוֹמֵר,

הַפֶּךָ בַּהּ וְהַפֶּךָ בַּהּ, דִּכְלָא בַּהּ.

וּבַהּ תַּחֲזִי, וְסִיב וּבְלָה בַּהּ,

וּמִנָּה לֹא תִזְעַ, שְׂאֵיִן לָךְ

כָּאֵלוֹ מֵת וְעֵבֶר וּבִטְלֵ מִן הָעוֹלָם; עד הרגע

האחרון הוא צריך להשתמש עם הלמוד הזה

להיות עז פנמר וקל פנשר, רץ פצבי וגבור

פצרי, לא להניח את עצמו בשום פנים ואפן,

אלא עד הרגע האחרון צריך להיות שקטן ונריו

וגבור, לא להניח את עצמו בשום פנים ואפן,

אלא לברח תמיד אל הקדוש-ברוך-הוא, ויהיה

רגיל לדבר עמו ותברך, ולא יעזב את עצמו

כלל. ואם ילך בדרך זו — להיות שקטן גדול

מצד אחד בגבורה עצומה, ונריו מצד שני, אז יקרא יעבר את זה העולם בשלום; פי אי אפשר

לעבר את מי חיו בזה העולם, אלא כשקונה לעצמו את המדות האלו — להיות עז פנמר בעזות

ובעצונות דקדושה, וקל פנשר, ורץ פצבי בנריו עצומה, ולהיות גבור פצרי על כל מה שעובר

עליו. פי במשך חיי האדם עובר עליו מה שעובר, כל אחד כפי בחינתו וכפי שרשו למעלה,

וההקרה לתזק את עצמו עד הרגע האחרון, ואז יקרא יצליח, והבן למעשה.

כה בן בג בג אומר הפך בה והפך בה: כשאתם לומד תורה, נבקט בו דעת, ותכף כשיש לו

דעת, הוא יכול להפך ממת גבורה למדת החסד. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר), חלק

א' סימן ד': כשאתם יודע, שכל מאורעותיו הם לטובתו, זאת הבחינה היא מעין עולם הבא; פי

מהפך את הגבורה לחסד, וזה נעשה על ידי הדעת. והדעת משיגין על ידי למוד תורה. וזה "הפך

בה והפך בה", הינו על ידי התורה והפך ממת הגבורה למדת החסד, וכלל בה: פי על ידי

התורה יכולים להגיע לכל המדרגות שבעולם. ולכן צריכים להתמיד מאד בלמוד התורה

הקדושה, פי "ובה תחזי", על ידי התורה, תראה דברים שנגלמים ונסתרים מעיניך. ולכן "וסיב

ובלה בה", למד כל מי חייך תורה הקדושה, ותבלה בה עד ימי זקנה ושיבה, "ומנה לא תזוע",

שלא תזוז מן התורה בשום פנים ואפן, יהיה איה שיהיה ומה שיהיה, "שאין לך מדה טובה

שלא תזוז מן התורה בשום פנים ואפן, יהיה איה שיהיה ומה שיהיה, "שאין לך מדה טובה

הימננה; כי התורה היא עקר חיות האדם, יושע מהו ללמד אדם את בנו חכמת יונית אמר להם וכשאדם מרגיל את עצמו ללמד תורה, אינו רוצה לעוב את התורה, פי התורה היא החיים של האדם, כמו שאנו אומרים בתפלה: 'כי הם

תינו וארץ מינו, ובהם נהנה ימם ולילה, ואמרו תכמינו הקדושים (קהלת רבה, פרשה ר', סימן ג): הואיל והכל הם ימיו של אדם, וכצל הם, מה הנאה יש לו בחיים? אלא יתעסק בדברי תורה, שכלן חיים, והתורה מלמדת את האדם איך לשוב בתשובה שלמה, ואיך להפך את חיי

מדה טובה הימננה. כו בן הא
הא אומר, לפום צערא
אגרא :
רבי חנניא בן עקשיא אומר,
רצה הקדוש ברוך הוא לזפות
את ישראל, לפיכך הרבה להם
תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב), 'וי תפץ למען צדקו,
יגדיל תורה ויאדיר :

ממדת הגבורה למדת החסד. ואמרו תכמינו הקדושים (תנחומא תבא): מה הפנים אין העולם יכול לעמוד בלא הם, ואדם מטהר עצמו בהם, כך אין העולם יכול לעמוד בלא תורה, והתורה מלמדת את האדם היאך ישירה, והבן למעשה.

כו בן הא אומר, לפום צערא אגרא: צריך שתדע, אהובי בני! אשר רבנו ו'ל אמר (לויטרימותר, חלק א, סימן מט) על הפסוק (שיר השירים ח, ה): מי זאת עלה מן 'המדבר', "מי" היא עולם הבינה, "זאת" היא עולם המלכות, שנקראים שתי ההיין ממש ה"ה ברוך הוא, הינו ה' ראשונה היא נגד הבינה, ה' אחרונה היא נגד המלכות, ואיך יכולים להעלות ולחבר בין שתי ההיין, שהיא ביתא עלאה וביתא תמאה? על-ידי הדבור שזוכה לשמו. וזה סוד "בן הא הא", איך יכולים לקשר בין שני ההיין שהם "מי" עם "זאת", הינו בינה עם המלכות, ביתא עלאה עם ביתא תמאה? על-ידי הדבור, שנה "אומר" הינו "לפום צערא אגרא"; כפי הדבור שהוא הפה, פן הצער וכן השכר, כמו שכתוב (משלי יח, כא): "מנות רעים ביד לשון"; כי הכל תלוי בלשון ובדבור האדם, אם אדם מדבר דברים רעים — לשון-רע, רכילות וליצנות, הוא קונה לעצמו מנות, ואם אדם מדבר רק דבורי אמונה והשגחה פרטית, דבורי תורה הקדושה, ועוסק בתפלה, על-ידי זה ממשך לעצמו חיים, שנה "לפום", כפי הדבור שלך, פן יהיה לך או צער או שכר. והכלל, בינה היא המושבה, שאדם מתבונן ברוחניות חיות אלקות, והוא בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא. ואיך זוכים להגיע לזה? רק על-ידי קדשת הדבור, שמדבר רק דבורי אמונה והשגחה פרטית, ואז זוכה שמת מחשבתו רק חושב ממנו יתברך, ומדביקה באין סוף ברוך הוא, והבן למעשה.

רצה הקדוש ברוך הוא לזפות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות: צריך שתדע, אהובי, בני! משנה זו היא בסוף פרק "אלו הלוקין", ויש לומר הטעם: למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים מסכת אבות? אלא יש לומר, אחרי שאדם לומד הנקודות של התנאים, שכל

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. ואפילו אדם גדול דברך חָדָשָׁה בַּעֲבוּרַת הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ כְּפִי אלו שנחמיינו מימה צניח דין מפני רשעמן, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הזה חסר תחיים הממסיע שמעמידים הממסיע לחיות ולעמוד בגופן ונפשם חיים נחמייס כחמה וכלבנה וכוכבים כדמייתי בגמרא כהא פקא ממסיע שמעמידים לחיות אין חזרון לעפוק, והעולם הבא אין בו לא חליה

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאֲמַר (שְׁעִיָּה ס'): וְעַמּוּד כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גִּזְרֵי מִשְׁעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי הַתְּפָאָר.

ולא שמה, ואף על פי שיש בו גויה, אלא לדיקים יושבין ועטרומיהן כדאשהיה ונהנין מזיו השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין בו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמתי יש להם חלק.

פרק מפרקי הנהגות התנאים הקדושים, וכדי שלא יפול בדעתו מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, שאזכה לעשות כמותם, מסקימם עם משנה זו, שהקדוש ברוך הוא הרבה לנו מצוות, והרבה לנו תורה, ובאיזו מצוה שרוב לא תהיה, ואיזה למוד שרוב לא למדו, זה כבר יאיר על נשמתו אור גדול מאד, ויתלהב בהתלהבות גדולה בשלהובין דרחימותא, וינדבך בו יתברך, ואז בגלגל יהיה לו לקיים את כל דברי התנאים, ויבין למעשה.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא: טעם שלפני כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה זו, אשר אינה שייכת לכאן כָּלֵם, והיא משנה בסנהדרין (ז); ויש לומר, כי הנה אסור לאדם להתבלבל משום ברירה שבעולם, כי כך אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן לו), שכל בר ישראל יש לו נקדה אשר אין בתברו; ואמרו חכמינו הקדושים (בבבא נח), שאין דעתן דומה זו לזו, ואין פרצופיהן דומים זה לזה; ואמרו (בבבא נח, פ"ד, סימן א): כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו; ולכן צריך כל בר ישראל, שלא יתבלבל מאף אחד, כי כל אחד ואחד הוא צדיק, שְׁנַאֲמַר (שְׁעִיָּה ס, כא): "וְעַמּוּד כָּלֵם צְדִיקִים, לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, גִּזְרֵי מִשְׁעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי הַתְּפָאָר"; והנה דברך כלל כשבר ישראל רוצה להפגס בעבודת השם יתברך, ורוצה לילך בדרכי התנאים, שגלו לנו עצות נוראות ונפלאות עד מאד בעבודת השם יתברך, כל אחד כפי בחינתו ויגיעתו וטרחתו בעבודת השם, ונפול על האדם: אוש ומחשבות בלתי רצויות, כאלו הוא אינו יכול כבר לשוב בתשובה שלמה, ומכל שכן שאינו יכול לעשות ולקיים את העצות של התנאים הקדושים, לזאת מתחילים עם משנה זו — להורות לו, שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ואין לו מה להתבלבל מאחרים, כי כל אחד יש לו את החלק שלו והפרדו שלו, והשכיל שלו, ואת העולם שלו, ולכן לא שפך שהוא ישבר משום דבר. ומוכא (עבודת ישראל, אבות), שהשם יתברך נותן לאדם מחשבות טהורות וקדושות, וזה הוא הגן עדן בעצמו, וכן, חס ושלום, התפך, המחשבות ורות והספרא אחר כחות השמאה שנתנו לאדם, זה לעמת זה הוא הגיהנום. והנה "כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא", אף כל נשמה היא מערכת טוב ורע, ולכל נשמה יש

חלק בתורה ועבודה ואורות העליונים המוכנים פרק ו שנו חכמים בלשון המשנה. כלומר, לה, אם תיטיב דרכיה, ואם, חס ושלום, לא נרימא היא ונלשון המשנה היא שנויה, אבל אינה תיטיב, אַזְי אלו האורות אין להם מקום לחול משנה. ומה שנו. א רבי מאיר אומר וכו'. ולפי אצלו. ולכן זו הבחירה של כל בר ישראל, הוא

**פְּרָק ו שְׁנו חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן
הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבַחַר בְּהֵם
וּבְמִשְׁנָתָם:**

צריך לדעת, שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנה שהקדוש ברוך הוא נתן לאדם מתשבות קדושות וטהורות, שנה הגן עדן שלו, וזה החלק של עולם הבא שיש לאדם, אכל יש לאדם בחירה להמשיך גם אחר, שנה הגיהנום שלו, ולכן הבחירה ביד כל אדם, ועם עצות התנאים שפסק זה, אם קנימן, יזכה להמשיך את עצמו אל העולם הבא, שהוא הגן עדן שלו, כי על ידי דברי התנאים שפסק זה, אם ילך בדרךיהם, יזכה לירש עולם הבא, שנה מתשבות קדושות וטהורות, שנה הגן עדן שלו, והבן למעשה.

**א רבי מאיר אומר, כל
העוסק בתורה לשמה, זוכה**

אל מתשבות ורות וההורים נעים, שהם כחות השמאה מהסטרא אחר, שנה הגיהנום שלו, ולכן הבחירה ביד כל אדם, ועם עצות התנאים שפסק זה, אם קנימן, יזכה להמשיך את עצמו אל העולם הבא, שהוא הגן עדן שלו, כי על ידי דברי התנאים שפסק זה, אם ילך בדרךיהם, יזכה לירש עולם הבא, שנה מתשבות קדושות וטהורות, שנה הגן עדן שלו, והבן למעשה.

פְּרָק ו'

שְׁנו חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבַחַר בְּהֵם וּבְמִשְׁנָתָם: צריך שתדע, אהובי בני! אשר עקר הצלחת האדם היא רק בפעושה בכל פעם התחלה חדשה, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ק, חלק א', סימן סב), שבהתקרבות הצדיק צריכים לבוא בכל פעם מחדש, ואפילו שפבר היה כמה פעמים אצל הצדיק, עליו לעשות בכל פעם התחלה חדשה, ולבוא מחדש כאלו עדין לא בא אף פעם. וכן אמרו חכמינו הקדושים לענין למוד התורה הקדושה (פנחומא כי תבוא): בכל יום יהיו בעיניך כתדשים כאלו בו ביום נצטוו עליהם; וכן אמרו לענין צדקה (ספרי ראה) "פתחת תפתח" אפלו כמה פעמים, "נתון תתן לו" אפלו מאה פעמים, וזה שמתחיל "שנו חכמים בלשון המשנה"; כי כל דברי חכמינו הקדושים הוא ללמד אותנו לשנות עוד פעם ועוד פעם, שנה לשון משנה, שאדם צריך תמיד לחזור על הלמוד פעם אחר פעם, ולהתחיל בכל פעם מחדש, ועל ידי זה יצליח, שנה "ברוך שבחר בהם ובמשנתם"; כי עקר הברכה לאדם שזוכה לבחור בהצדיקים, כשהוא חוזר בכל פעם מחדש, הינו שבכל פעם עושה התחלה חדשה — הן בהתקרבות אל הצדיק, כאלו אף פעם עדין לא היה מקרב, והן בלמוד התורה הקדושה, לעשות בכל פעם התחלה חדשה, כאלו עכשו הוא מתחיל ללמוד, והן בצדקה לעשות בכל פעם התחלה חדשה, כאלו אף פעם לא נתן צדקה, ודיקא כשהולכים בדרך זו מצליחים מאד, והבן למעשה. **א כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה:** צריך שתדע, אהובי בני! כי למוד תורה לשמה הפונה ללמוד לשם אל עולם, לדיק את עצמו בו יתברך על ידי התורה, שהיא חקמתו יתברך, ואו שפאדם לומד רק למלא את רצונו יתברך, יכול לזכות על ידי זה לדברים הרבה, הינו הן לדברים שזוכה לדיבר הרבה עם הקדוש ברוך הוא, שזו המדונה הדי עלינה שכולים לזכות בה העולם הנשמי והחמרי העב והגס, כי כל העולם מלא העלמות והסתרות, כי מצלימים

וחסיד כדלקמן. [ג"א מנזות הרבה אלו נשנילו הו"א]: ומסתירים את אמתת מציאיותו תתברך, עד כדאי הוא לו. כלומר שנכנס נשנילו. וכן הוא אומר שחושבים שהכל שבע, מקרה ומזל, וכל האלים (קהלת יב) כי זה כל האדם: נקרא רע. (תהילים קלט) גבר, ובינה שאדם מתחזק בכל מה שעובר עליו, ולי מה יקרו רעיון אל: אהוב. (שם קכב) ישליו אהביך. ואומר (שם קיט) שלום רב לואהבי מורתך. [ג"א, להנחיל אהבי יש:] אהב את המקום. שעושה מאהבה: אהב את הבריות. שמקרבן ומלמדן וגומלן טוב: ומלכשתו.

לְדַבְרֵים הַרְבֵּה. וְלֹא עוֹד,
אֲלֵא שֶׁפֶל הָעוֹלָם כִּלּוֹ בְּדָאֵי
הוּא לֹו. נִקְרָא רַע, אָהוּב,
אוֹהֵב אֶת הַמְּקוֹם, אוֹהֵב אֶת
הַבְּרִיּוֹת, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַמְּקוֹם,
 וְעַד, אֲשֶׁר דָּבַר גְּדוֹל וְדָבַר

קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, ויודע שיש מציאיות הבורא תתברך שמו בעולם, ואף שהכל נעלם ונסתר, עם כל זאת הוא מדבר עמו תתברך בתמימות ובכפישטות גמורה, זו המדרגה הכי עליונה יותר מכל היחודים וכו', ואל מדרגה זו רוצה רבנו ז"ל להביא אותנו. ולכן הרבה לדבר עמו ממצלת למוד התורה לשמה, שאדם יהיה רגיל לגרס הרבה מקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכה ואגדה וכו' (עין שיחותי הרי"ו, סימן עו); ועל ידי זה יזכה לדבורים הרבה, לדבר הרבה עמו תתברך, שזה מה שהוהינינו מאד בענין תפלה והתבודדות ושיחה בינו לבין קונו, והרבה לדבר מזה, עד שנגלה דעתו ואמר (לקוטי מוה"ר"ו, חלק ב', סימן ק), שאי אפשר להיות איש כשר, אלא על ידי שיחה בינו לבין קונו. והנה מתחזק אותנו רבנו ז"ל מאד, שברגיל את עצמנו לדבר אליו תתברך, אשר זה ממשוה לאדם את כל הטובות הנשמיות והרוחניות. וצריכים להיות חזק בזה מאד מאד, ואם האדם לומד בסדר דתתברך-הלמוד של רבנו ז"ל, לגרס הרבה בתמימות ובכפישטות לשם אל עולם, על ידי זה הוא זוכה לדברים הרבה, הינו לדבר הרבה עמו תתברך, ו"לא עוד" הינו שלא רק שהוא גורס הרבה בתורה לשמה, ומדבר הרבה עמו תתברך, אלא שכל העולם כולו בדיא הוא לו"; כל הבריאה עומדת על האדם שלומד תורה לשמה, לשם אל עולם, ומדבר הרבה עמו תתברך, והוא "נקרא רע", שהוא חבר אל השכינה, כמאמרם ז"ל (שמות רבה, פרשה כו, סימן ט): חביבים ישאל, שנקראו רעים, שאמר (תהלים קכב, ח): "למען אחי ורעי", ומה היתה ערבותו? אלא בשעה שהקדוש ברוך הוא בא לתן את התורה, לא קבלה אחת מן האמות אלא ישאל; ולכן בשבר ישאל חזק תורה, על ידי זה נקרא רע, שמתחבר אל הקדוש ברוך הוא, כי אורייתו וישאל חזק הוא, ולכן הוא "אהוב", שנדבק במדת האהבה, כי מי שלומד תורה לשמה, אין לו בזה העולם כלום, אלא את התורה הקדושה, ומתמיד בה, אף שכל לו הדבר מאד קשה, אף על פי כן אינו מסתפל על שום דבר, רק גורס בתורה הקדושה יומם ולילה, ואף שבין כך נשחרים פניו, על ידי זה נתגלה בו מדת האהבה, הינו "אוהב את המקום", כי מי שגורס תמיד בתורה הקדושה לשמה, לשם אל עולם, הוא אוהב את המקום ברוך הוא, וכן "אוהב את הבריות", כי התורה מכנסת באדם אהבה, שיאהב את כלל הבריות, כי יודע שכלם נבראו ממנו תתברך, ומוצא אצלו כלם טוב, וכן על ידי למוד תורה לשמה, על ידי זה "משמח את המקום", כי הקדוש ברוך הוא שמח מאד במי שלומד תורה לשמה, וכן

הוא "משמח את הבריות", כי אנשים רואים, המורה: ומכשרתו להיות צדיק. הולך כמונו ואינו שאדם יושב במקום סתר, ולומד תורה לשם אל עושה, אלא מזדיק דרכיו וקו ובהכרעת משפט: עולם, ואין לו עסק עם שום ברנה, על-ידי-יהוה חסיד. עושה לפני משורת הדין: ישר. עושה יוסר הוא מכניס שמחה בבריות, כי אנשים שמחים ועדיף מזדיק: ונהנין ממנו עצה ותושיה, שנאמר

משמח את הבריות, ומלבשתו ענה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לדי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר (משלי ח): לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה, ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור הדין, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוי צנוע

עם אדם שאינו מתערב עם שום ברנה, אלא לומד תורה לשמה, לשם אל עולם, ושמחים עמו, כי אין עוד שמחה לבריות כמי שרואה שישוב לו אדם במקומו, ואין לו עסק עם שום ברנה שבעולם, רק לומד תורה ביום ובלילה, ואינו

מתערב עם אף אחד, ולא עוד אלא "ומלבשתו ענה ויראה", מי שלומד תורה לשמה, לשם אל עולם, על-ידי-יהוה תמיד נרא ומתפחד ממנו יתברך, ומרגיש את עצמו ללא כלום, שזה שלמות הענה, שהוא בטל ומבשל בעיני עצמו, ועל-ידי-יהוה "ומכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר ונאמן"; שנעשה כלי להיות צדיק, שהוא שומר הברית, חסיד העושה לפני משורת הדין, והוא הולך תמיד לשר בלי שום עקמומיות ושקרים, והוא נאמן באמונה פשוטה בו יתברך, אשר על-ידי כל זה "ומרחקתו מן החטא"; כי התורה הקדושה מביאה אותו להיות רחוק מן החטא, כי החטא בא לאדם שהולך בטל, ועל-ידי למוד התורה הקדושה נרחק מהחטא, "ומקרבתו לדי זכות"; שהוא מלא זכיות לפניו יתברך, כי התורה מלמדת זכות על לומדיה, "ונהנין ממנו עצה ותושיה"; כי מי שדבוק תמיד בתורה הקדושה, כלם באים להנות ממנו עצה, ולקבל ממנו התחזקות ותושיה, וזוכה להגיע אל בינה, להתבונן בפנימיות הבריאה, שהיא השגת אמת מציאותו יתברך, "וגבורה", שיתגבר על כל הפניעות שיש לאדם בנה העולם העובר, שנאמר (משלי ח, יד): "לי עצה ותושיה, אני בינה לי גבורה", שזה סובב על האדם הזוכה ללמד התורה הקדושה, שהיא מנקטת בו בינה להבין דבר מתוך דבר, וגבורה להתגבר על כל מה שעובר עליו בנה העולם, ועל-ידי-יהוה הוא יכול לתת עצה לבני אדם, לדעת איך יתנהגו, וכן לתקן ולאמץ את כל השבועי לב והרחוקים שנתרחקו ממנו יתברך, "ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין"; הינו מי שמתמיד בלמוד התורה הקדושה לשם אל עולם, לבסוף זוכה שיש לו מלכות וממשלה ופרסום בנה העולם, ויכול להשלים בין הבריות, מאחר שהוא חוקר דין אצל כל אחד, ולא עוד אלא "ומגלין לו רזי תורה"; כי ידעא אלו שהם בטלים ומבטלים לגמרי באין סוף ברוך הוא, ולומדים תורה לשמה, לשם אל עולם, הם אשר זוכים לרזי וסתי תורה, ונעשה כמעין המתגבר, ונהר שאינו פוסק", שתמיד מחדש חדושים חדשים, כמו מעין המתגבר ונהר שאינו פוסק את מימיו, אלא תמיד זורם עם גרם חדש, כמו-כן מי שלומד תורה לשמה, לשם אל עולם, הקדוש-ברוך-הוא פותח לו שערים ופתחים להשיג חדושים חדשים בכל פעם, ולהחיות את הבריות. "והוי צנוע", שהתורה מכניסה בו צניעות, שלא ירצה להתגדל על זולתו, "ואיך ריח", שזוכה לאריכות אפים,

לי עצה ותושיה. דלעיל מהאי קרא כמיב ה' קניי שהיא מדה הנקרה של סבלנות, "וימוחל על ראשית דרכו, וסמך ליה, לי ענה ומושיה, כלומר ענה עלבונו"; כי מי שדבוק בתורה, אינו מסתפל וגבורה וזינה אני ללומדי, להיות לנני אדם לעור. על זה שפולין את פניו בחורפין ובגדיופין, מושיה, לטו"ר נע"ו. ענין גאון וגדולה. ג"א ונהיין אלא סובל את הכל, על-ידי זה התורה שלומד

לשמה, לשם אל עולם,

"מגדלתו ומרוממתו על

כל המעשים"; ואמר על

זה רבי חיים ויטאל ו"ל

(הקדמה לעצ חיים), שכל מי

שלא זכה למדרגות אלו,

סימן שלא למד תורה

לשמה; כי מי שלומד

תורה לשם אל עולם, בלי

שום הקירות והתפארות,

מכרח להגיע לכל אלו

המדרגות, ואם לא הגיע,

סימן שלא למד תורה

לשמה, לשם אל עולם, אלא לשם פניות ושות

אפילו מורחו כמשה רבינו עליו השלום משמחת

דבקות אמת, להיות דבוק בו בתורה, וזה

מזיו השכינה, עליו להתגבץ כל ימיו בתורה הקדושה בתמימות ובפשיטות, בהתמדה נוצרה

ונפלאה מאד, ואף שבא לו דבר זה קשה מאד, עם כל זאת הוא מתגבר על כל המניעות שמונעות

אותו מלמד תורה, על-ידי זה לבסוף זכה להגיע לכל המדרגות שבעולם, ובלבד שתהיה פנייתו

לאמת. ולכן ראה, אהובי, בני! לא להטעות את עצמך כלל, ואל תסתפל על שום בריה שבעולם,

אלא תלמד בכל יום מקרא, משנה, גמרא, מדרש, זהר, ותקונים, בסדרן ויקרא, ואף שמו וצר לך

מכל הבחינות, שיש לך עניית ודחקות, ואמת חביבות לאנשים, וצר וקר לך התיים, וחשף

לך ולא אור, ואמת טועם אלה טעמי מיתה בכל יום מרב מרירות שעוברת עליך, עם כל זאת

אם תתמיד בלמוד התורה הקדושה, דע לך, שסוף הכבוד לבוא, שתזכה שיתגלה אליך מלך

הכבוד בעצמו, ואז ישפיע עליך שפע ברכה והצלחה בכל מעשי ידך, ותזכה לכל הטוב שהזכיר

התנא הקדוש, והבן למעשה.

ב כל יום יום בתי קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה,

שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף; צריך שתדע, אהובי, בני! אם בני-אדם היו יודעים

את מעלת עסק התורה למעלה בשמים, לא היו מפסיקים ללמד, בפרט בסדר-הדרגה-הלמוד הקל

והנעים שגלה לנו רבנו ו"ל (שיחות הר"ן, סימן עו) לגרם בכל יום תורה, משניות, גמרא, ארבע חלקי

שלחן ערוך, מדרשים, וספרי הנהר והתקונים, אשר אין צורך לזה, ואף שאדם לא מבין בהתחלה,

עליו לגרם ולקדם את מאמרו ו"ל (עבודה זרה יט): לעולם ליגרים איניש, ואף על גב דמשבח,

ואף על גב דלא ידע מאי קאמר, שגאמר (תהלים קיט, ט): "גרסה נפשי לתאבה", גרסה פתיב ולא

וארף רוח ומוחל על עלבונו,

ומגדלתו ומרוממתו על כל

המעשים: ב אומר רבי יהושע

בן לוי, בכל יום ויום בתי קול

יוצאת מהר חורב ומכרזת:

אוי להן לבריות מעלבונה

של תורה, שכל מי שאינו

עוסק בתורה, נקרא נזוף,

שגאמר (שם יא): נזם זהב באף

ממנו, בני אדם נהיט ללמוד

ממנו ענה ומושיה, שנאמר לי

ענה וגו', כך משמחת המורה

בעצמה שלי הענה והמושיה

והגבורה, וכתיב אני זינה,

שכל המדות הללו יש לי

כלומדין; ונותנין לו

[מלכות וממשלה] וחוקר

דין. שעומק הדין פתוח

לפניו; ומגלין לו רזי

תורה. מן השמים: הכי

גרסינן, והוי צנוע וארך

רוח. הוי נטוע וארך אפיים.

ממוך עסק המורה יהא קשה לנעום, דכל הכועס

אפילו מורחו כמשה רבינו עליו השלום משמחת

דבקות אמת, להיות דבוק בו בתורה, וזה

מזיו השכינה, עליו להתגבץ כל ימיו בתורה הקדושה בתמימות ובפשיטות, בהתמדה נוצרה

ונפלאה מאד, ואף שבא לו דבר זה קשה מאד, עם כל זאת הוא מתגבר על כל המניעות שמונעות

אותו מלמד תורה, על-ידי זה לבסוף זכה להגיע לכל המדרגות שבעולם, ובלבד שתהיה פנייתו

לאמת. ולכן ראה, אהובי, בני! לא להטעות את עצמך כלל, ואל תסתפל על שום בריה שבעולם,

אלא תלמד בכל יום מקרא, משנה, גמרא, מדרש, זהר, ותקונים, בסדרן ויקרא, ואף שמו וצר לך

מכל הבחינות, שיש לך עניית ודחקות, ואמת חביבות לאנשים, וצר וקר לך התיים, וחשף

לך ולא אור, ואמת טועם אלה טעמי מיתה בכל יום מרב מרירות שעוברת עליך, עם כל זאת

אם תתמיד בלמוד התורה הקדושה, דע לך, שסוף הכבוד לבוא, שתזכה שיתגלה אליך מלך

הכבוד בעצמו, ואז ישפיע עליך שפע ברכה והצלחה בכל מעשי ידך, ותזכה לכל הטוב שהזכיר

התנא הקדוש, והבן למעשה.

כתוב סְתוּמָה; כי כִּלְכֵף חָשׁוּב לְמוֹד הַתּוֹרָה הימנו: מוחל על עלבוננו. מעביר על מדווי מרוב הקדושה, שֶׁאֶפְלוּ שְׁעֵדֵינּוּ אֵינוּ מְבִין, עַל־יְדֵי עוֹה: ב מעלבונוה של תורה. מעלנון שעלזין אם רבוי חֲנֻה וְגִרְסָה, לְבִסּוּף רִבִּין הַכֹּל. וְדָבָר זֶה המורה שהיא עלוזה על שאין לה עוסקין: גוּף. אי אֶפְשָׁר לְהִסְבִּיר לְבִגְיָאָדָם שְׁעֵדֵינּוּ רְחוּקִים מנוה. כמו (בראשית לו) ויגער צו אבינו מתגרמנין מכל זֶה. וּמוֹכָא בְּהִיר (אמרי סד): פִּתַח וְאָמַר (משלי כה, כה): "מִיִּם קָרִים עַל גִּפְשׁ עֲצֵפָה, וְשִׂמוּעָה טוֹבָה מֵאֲרִץ מֶרְחָק", מִיִּם קָרִים עַל גִּפְשׁ עֲצֵפָה' דָּא אֲוִינִיתָא, דְּכָל מָאן דְּזָבִי לְמַלְעֵי בְּאוֹרִיתָא, וּמְרִיז גִּפְשָׁא מְנָה, מַה פְּתִיב? וְשִׂמוּעָה טוֹבָה מֵאֲרִץ מֶרְחָק, קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲרָרִיז עֲלֵיהּ פְּמָה טְבָאן לְאוֹטְבָא לִיהּ בְּעֵלְמָא דִּין וּבְעֵלְמָא דְּאִתִּי, הֵדָא הוּא דְּכְתִיב: וְשִׂמוּעָה טוֹבָה' מָאן

חֲזִיר, אִשָּׁה יָפָה וְסֵרַת טַעַם. וְאוֹמַר (שְׁמוֹת לב): וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה וְהַמְכַתֵּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל הִלַּחַת, אֵל תִּקְרָא חֲרוֹת אֱלֹא חֲרוֹת, שְׂאִין לָךְ בֶּן חוֹרִין אֱלֹא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה. וְכֹל מִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה תְּדִיר, הֲרִי זֶה מִתְעַלֶּה, שְׂנֵאָמַר (בַּמִּדְבָּר כא): וּמִמִּתְנַהֵג וְחִלְיָאֵל, וּמִנְחִלְיָאֵל בְּמוֹת:

מכדין ומשמעין לפניו. ומי שאינו עוסק זה מתרחקין ממנו אלמא כמנוה הוּא: וממתנה נחליאל. למעלה מן הפסוק הוּא כמיז וממדבר מתנה וממתנה נחליאל (עירובין נד: גדרים נה). כיון שמתנה להס מורה במתנה נמלו אל, כלומר הניחם בחלקו, וכיון שחלקו אל, עולים

ואהבת עולם אהבתיו, על-כן משכתיו חסד"; הֲרִי שְׁלֵף לְפָנָי, אֶפְלוּ שְׂאָדָם רְחוּק לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ וְחִבְרָו, אֲבָל כְּשׂוֹזָכָה לְהֵגוֹת וְהִתְלַמֵּד בְּתוֹרָה הַקְדוּשָׁה, עַל־יְדֵי־זֶה הַכֹּל נִתְהַפֵּף לוֹ לְטוֹבָה, וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מֵאֵד מֵאֵד מִתְעַנֵּג עַל אֲדָם שְׂמִתְמִיד בְּתוֹרָה הַקְדוּשָׁה, עַד כְּדֵי כִּף שְׂאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (ירושלמי ראש השנה, פָּרֵק ד', הִלְכָה ח:): כִּינּוּ שְׂקָבְלָתֶם עֲלֵיכֶם עַל תּוֹרָה, מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאֵלוֹ לֹא חֲטָאתֶם מִיְמֵיכֶם; וְלָכֵן כָּל מִי שְׂאִינוּ עוֹסֵק בְּתוֹרָה, "בֵּית קוֹל יוֹצֵאת מִהַר חוֹרֵב וּמִכְרֹת וְאוֹמֶרֶת: אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מַעֲלָבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה, שְׂכַל מִי שְׂאִינוּ עוֹסֵק בְּתוֹרָה וְקָרָא נְזוּף"; וּבִפְרָט עֲכָשׁוּ, שְׁיֵשׁ לָנוּ אֵת סֵדֶר-דִּבְרֵי-הַלְמוּד שֶׁל רַבְּנֵנוּ ז"ל, אֵין שׁוֹם תּוֹרִין לוֹמַר, שְׂאִינוּ יְכוֹל לְלַמֵּד, כִּי אֵינוּ מְבִין וְכוּ', וְאֵינוּ בֵּר הַכִּי לְקַלֵּט אֵת הַלְמוּד וְכוּ', כִּי עַל־פִּי סֵדֶר-דִּבְרֵי-הַלְמוּד שֶׁל רַבְּנֵנוּ ז"ל כָּל בֵּר יִשְׁרָאֵל יְכוֹל לְלַמֵּד וְהִתְלַמֵּד בְּתוֹרָה הַקְדוּשָׁה, כִּי כִּף אָמַר רַבְּנֵנוּ ז"ל (שיחות-הר"ן, סִימָן עו), שְׁטוֹב לְלַמֵּד מִבְּהִירוֹת וְלְבָלִי לְבִדְקָה הִרְבָּה בְּלַמּוּדוֹ, רַק לְלַמֵּד בְּפִשְׁטוּת וּבְרִיזוּת, וְלְבָלִי לְבַלְבֵּל דַּעְתוֹ הִרְבָּה בְּשַׁעַת לַמּוּדוֹ מַעֲנֵן לְעֵנָו, רַק יִרְאֶה לְהִבִּין הַדְּבָר

לגדולה, שנאמר ומנהלאל בנות: ג או דבר אחד. של בפשיטות במקומו. ואם לפעמים אינו יכול טעם. דסמין להאי קרא דואתה אנוש כערכי, סמין להבין דבר אהד, אל יעמוד הרבה שם, ויניח אידן קרא, אשר יחדו נמתיק סוד. לפי שמאלו אותו הענין, וילמד יותר להלן, ועל-פי הרב אחימיל לודו שהיה יושב יחידי ועוסק בצורה, אמר ידע אחר-כך ממילא מה שלא היה מבין

לו למה אתה לומד יחידי (ועיין ברכות ג:), והלא כבר נאמר (ירמיה ו) חרב אל הנדים ונאלו נחרב על תלמידי חכמים שישבין בדבד ועוסקין בצורה וכו']. שוב פעם אחרת מאלו שהיה נכנס לבית מדרשו בצומה

זקופה, אמר לו, והלא כבר נאמר (ירמיה יט) ומקדשי מירא, שרין לו לאדם להיכנס שם בצורה כדי שמהא אימת שמים עליו, וכן הוא אומר (תהלים נה) צבית אלהים נהלך ברגש, לשון אימה ופחד. ויש אומרים [שהיה נכנס לבית המדרש יחידי, ואמר לו צבית אלהים נהלך ברגש כמי, שחייב אדם ליכנס שם כצוקן עס], לפי שנאמר ברב עס הדעת מלך. ורגש הוא לשון

הספרים שלומד, לגמרום ולחוד להתחיל ולגמרום פעם אחר פעם, ועל-ידי-זה ממילא יבין בפעם השנייה והשלישית כל מה שלא היה מבין בתחלה, כל מה שאפשר להבין ולעמוד על דבריהם. ודבר רבנו ז"ל הרבה מאד בענין זה, ואי אפשר לבאר דברים אלו בכתב היטב, אבל באמת היא דרך צעה טובה מאד בענין הלמוד, פי על-ידי-זה יכולים לזכות ללמוד הרבה מאד, לגמור פניה וכמה ספרים, וגם יזכה להבין הדברים יותר מאשר היה לומד בדרך-גדול, פי זה מבלבל מאד מן הלמוד, וכמה בני אדם פסקו מלמודם לגמרי, על-ידי רבוי הדקדוקים שלהם, ומאומה לא נשארו בידם, אבל כשירגיל עצמו ללמוד במהירות בלי דקדוקים הרבה, התורה מתקנים בידם, ויזכה ללמוד הרבה מאד גמרא ופוסקים בלם, ותנ"ך ומדרשים וספרי היתר וקבלה, וישאר ספרים בלם; אשרי מי שזכה לקים את כל זה, ואז טוב לו כל הימים, והבן למעשה.

ג הלומד מחברו פֶּרֶק אַחַד, או הִלְכָה אַחַת, או פְּסוּק אַחַד, או דְּבַר אַחַד, או אֶפְלוּ אוֹת אַחַת, צְרִיף לְנַהֵג בּוֹ כְּבוֹד: צְרִיף שְׁתַּרְע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵין עוֹד דָּבָר כָּל-כָּף חָשׁוּב כְּמוֹ הַכְּבוֹד שֶׁמְחַזְּבִים לְכַבֵּד אֶת רַבּוֹ, כְּמִבְּאֵר בְּדַבְּרֵי רַבְּנּוֹ ז"ל (לקוטי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן ע"א) שֶׁשָּׂרֵשׁ הַכֹּל הוּא הַכְּבוֹד, הֵינּוּ שִׁתְּנֵגְלָה כְּבוֹדוֹ יְתָבָרְךָ, וְכֵלָם יִכְרוּ אֶת אֲמַתּוֹ מִצִּיאֹתוֹ; יְתָבָרְךָ, שְׂדוֹ שְׁלֹמֹת הַכְּבוֹד, פִּי הַכְּבוֹד הוּא שָׂרֵשׁ הַתּוֹרָה, פִּי כָּל מֵה שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹא בְּרָאוּ אֶלָּא לְכְבוֹדוֹ, דְּהֵינּוּ שֶׁיִּקְיָמוּ אֶת הַתּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִתְגַּדֵּל כְּבוֹדוֹ יְתָבָרְךָ, וְעַל-כֵּן כָּל מֵה שֶׁמְכַבְּדִין אֶת רַבּוֹ יוֹתֵר מִעוֹרְרִין בְּיוֹתֵר שְׂרָשֵׁי הַתּוֹרָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה מִשְׁפִּיעַ עֲלֵינוּ הַרְבֵּה הַתְּגִלּוֹת הַתּוֹרָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְכִמּוֹ שֶׁאִמְר רַבְּנּוֹ ז"ל (לקוטי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן כ"ח), שֶׁבָּקַל מְקוֹם שֶׁשָּׁבַחוּ הַתְּבָרָא אֶת רַבִּי

ג הלומד מחברו פֶּרֶק אַחַד, או הִלְכָה אַחַת, או פְּסוּק אַחַד, או דְּבַר אַחַד, או אֶפְלוּ אוֹת אַחַת, צְרִיף לְנַהֵג בּוֹ כְּבוֹד: צְרִיף שְׁתַּרְע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵין עוֹד דָּבָר כָּל-כָּף חָשׁוּב כְּמוֹ הַכְּבוֹד שֶׁמְחַזְּבִים לְכַבֵּד אֶת רַבּוֹ, כְּמִבְּאֵר בְּדַבְּרֵי רַבְּנּוֹ ז"ל (לקוטי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב', סִימָן ע"א) שֶׁשָּׂרֵשׁ הַכֹּל הוּא הַכְּבוֹד, הֵינּוּ שִׁתְּנֵגְלָה כְּבוֹדוֹ יְתָבָרְךָ, וְכֵלָם יִכְרוּ אֶת אֲמַתּוֹ מִצִּיאֹתוֹ; יְתָבָרְךָ, שְׂדוֹ שְׁלֹמֹת הַכְּבוֹד, פִּי הַכְּבוֹד הוּא שָׂרֵשׁ הַתּוֹרָה, פִּי כָּל מֵה שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹא בְּרָאוּ אֶלָּא לְכְבוֹדוֹ, דְּהֵינּוּ שֶׁיִּקְיָמוּ אֶת הַתּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִתְגַּדֵּל כְּבוֹדוֹ יְתָבָרְךָ, וְעַל-כֵּן כָּל מֵה שֶׁמְכַבְּדִין אֶת רַבּוֹ יוֹתֵר מִעוֹרְרִין בְּיוֹתֵר שְׂרָשֵׁי הַתּוֹרָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה מִשְׁפִּיעַ עֲלֵינוּ הַרְבֵּה הַתְּגִלּוֹת הַתּוֹרָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְכִמּוֹ שֶׁאִמְר רַבְּנּוֹ ז"ל (לקוטי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן כ"ח), שֶׁבָּקַל מְקוֹם שֶׁשָּׁבַחוּ הַתְּבָרָא אֶת רַבִּי

שמעון בן יוחאי על שגלה להם סוד נפלא, תמצא שאחר-כך אמר להם עוד חדישי תורה, הינו שעל-ידי השבוח והכבוד שהגדילו אותו, על-ידיה השפיע עליהם התגלות התורה יותר ויותר, וזה "הלומד מחברו פרוק אחד או הלכה אחת, או אפלו את אחת, חוב לנהוג בו כבוד" וכיו. וכתב על זה מוהרנ"ת ז"ל (לקוטי-הלכות שבועות, הלכה ב', אות כב, ט), שדבר זה אינו מובן על-פי פשוט כלל. ועל-כן באמת נדחו רש"י ורשב"ם ז"ל וכל המפרשים בפרושו, פמוכא בספר מדרש שמואל, עין שם. (עד שמתמת זה קצת גורסים נסחא אחרת, עין שם). אכל על-פי דברי רבנו ז"ל, ששרש הפל הוא הכבוד, כי הכבוד הוא שרש התורה, דהינו שיקימו את התורה, על-ידיה ותגדל כבודו יתקדש, יש להבינו היטב, הינו שהתפא מביאר, שעקר תכלית הכבוד שחיב לכבוד את רבו הוא התורה, דהינו מה שיוזק על-ידי הכבוד שמכבד את רבו, שהתגלה התורה יותר ויותר, וזה עקר שלמות הכבוד. וכל מי שלא וזה עדין לכבוד את רבו ככבוד זה, עד שיזקף על-ידיה להוציא לאור תעלומות החכמה, שיגלה לו רבו על-ידיה יותר תעלומות חכמת התורה האמתית, עדין לא הגיע לכבוד את רבו כראוי. וזהו אין כבוד אלא תורה, שאין שום כבוד נחשב אלא תורה, דהינו שפושט על-ידי גדל הכבוד התגלות התורה ביותר, וזהו ששם: "שנאמר (משלי ג, לה): "כבוד חכמים יתחלו ותמימים יתחלו טוב", הינו על-ידי הכבוד, שהחכמים שהם הרבנים האמתיים, נוחלים מתלמידיהם שמכבדין אותם, על-ידיה ותמימים, שהם התלמידים שגוראים תמימים, כי עדין לא נכו לעמקות החכמה, רק הולכים בתמימות ומתנגעים ביגיעות וטרחות לשמש ולכבוד את רבם בכל פעם, על-ידיה יתחלו טוב", ואין טוב אלא תורה, שנאמר (שם ד, ב): "כי לקח טוב נתתי לכם תורתא אל תעזבו"; כי על-ידי הכבוד והשמוש שמשמשין ומכבדין את רבם, על-ידיה זוכין לקבל ולהמשיך התגלות התורה מרבם בכל פעם, ועל-כן הנהיר התנא, שאפלו "הלומד פרוק אחד או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפלו את אחת, חוב לנהוג בו כבוד", כי מי שיזכה בזה, בנדאי זכה לקבל תורה מרבו, כי אם תהיה יקרה בעיניו את אחת שמקבל מרבו ויכבדו, על-ידיה זכה שרבו ישפיע עליו תורה יותר, וכן בכל פעם, על-ידי כל כבוד וכבוד שיכבד את רבו יותר ויותר, זכה להמשיך בכל פעם תורה יותר ויותר, כי אין כבוד אלא תורה, כי החכמה האמתית שמקבלין מהרב האמת, היא בבחינת (יאל ד, יח): "מענין היוצא מבית הנו"ה", שבתחלה הוא קצר פקניו חגבים וכיו, ואחר-כך מתפשט והולך מתפשט והולך, עד אשר געשה נחל אשר לא אוכל לעבר וכיו (ותוקאל מו), והכל על-ידי השמוש והכבוד, וזה הכבוד שמתקבלין לכבוד את רבו. וזה שאמרו חכמינו הקדושים (בבא מציעא ג, א): רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו משנה ומקרא וכיו, וכן אמרו (ברכות ו, א): גדול שמושה יותר מלמונה: כי כבר מביאר, שעקר החכמה היא האמת, והעקר להבין האמת שהיה עצלם ונסתר, שיזקף להבינו על-ידי חזק אמונתו. ובשביל זה צריכין לטרח ולהתנגע הרבה לחפש ולבקש רבי אמתי להתקרב אליו, כי עקר התכלית הנצחית, שהוא השגת האמת, אי אפשר, כי אם על-ידי רבי אמתי, כי זה עקר מעלת הרב, שמאיר בו אמתת התורה, ומעמידו על האמת, כי עקר הרב שמחוב לכבודו, הוא הרב בחכמת התורה, ולא בחכמות חיצוניות, חס ושלום. וגם בחכמת התורה, זה שאינו יכול להעמידו על האמת, אינו רב ואין להתקרב אליו, וכמו שכתב בשבח הרב האמת (תהלים מה, ה): "הדרוך צלח רכב על דבר אמת", ואפלו זה שאומר דברי אמת, אכל הם דברים פשוטים, אין זה רב, כמו שמוכא (לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן כא), על פסוק (תהלים קלה, ה): "כי יעקב בחר לו יח", עין שם. כי עקר הרב — כשמגלה לו ומאיר בו דברי אמת,

אסיפה, כמו למה רגשו גויים: ואתה אנוש כערכי. שלא היה יכול להבינם בתחלה. וזה שאמרו חכמינו הקדושים (בבא מציעא לג.): איזהו רבו? ודועים: ומה דוד מלך ישראל. עשאו לאמיטופל שהיה רשע ולא היה רחום לך, רצ ולחוף נשניל שני

מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא לָמַד מֵאַחֲזִיתָפֶל אֶלֶּא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלִבָּהּ, קָרְאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִיַּדְעוּ, שְׁנֹאֲמַר (תהלים נה): וְאַתָּה אָנוּשׁ כְּעַרְפֵי אֱלוֹפֵי וּמִיַּדְעִי. וְהֵלֵא דְבָרִים קָל וְחֹמֶר. וּמָה דְּוֹד מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא לָמַד

רק כשמאיר בו ומבינו טעמי המשניות וכו', שהיו נעלמים ממנו. ובנדאי כל מה שהרוב מאיר בו יותר אמתת התורה, שהיתה נסתרת ממנו, בנדאי צריכים לכבדו יותר ויותר, כי בנדאי אין כל הרבנים שרים. ועל-כן עקר שלמות הרב הוא — כשאיכול להאיר בתלמידים יראת שמים באמת, שזה עקר תכלית התורה, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות י): תכלית תורה תשובה ומצעים טובים, שלא יהא אדם קורא ושונה ובויעט ברבו ובאביו, וכמו שמצינו בחכמי התלמוד, שעסקו להכניס יראת שמים בתלמידיהם, ועל-כן רבי סדר התקלה במסכת אבות, שפדברת מיראת שמים, ושם דיקא התחיל וסדר כל השתלשלות קבלת התורה, שהוא "משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע" וכו', להורות ולהודיע שעקר כל קבלת התורה היא בשביל היראה, שנזכה ליראה מלפניו ותברך, ולשמר ולעשות ולקיים את התורה, כי לא המדרש הוא העקר אלא המצעה. וזה הלמוד של יראת שמים, דהינו לזכות לקיים התורה, זה הלמוד עמק עמק מאד, וצריכין לזה רבי גדול מאד מאד, ואי אפשר לקבלו, כי אם על-ידי יגיעה גדולה. וכל אחד כפי יגיעתו, כן זוכה לקבל עצות ודרכים אמתיות, באופן שישאר להתקיים על עמרו כל ימי חייו, ולא ישה אשורו מני הדבר האמת. וכמו שכתב רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן טו) על פסוק (קהלת ב. ט): "אף חקמתי עמדה לי", חקמה שבאף, הינו התורה שלמד עם יגיעות וטרחות רבות, היא שעמדה לי, אף שהייתי יכול לצאת עם הרצון החזק, כי אנס חקמנא פטריה, אף-על-פי-כן יגיעתי וטרחתי ביגיעות ובטרחות ללמוד את התורה, ולמסור את נפשי להיות מקרב אל הצדיק, זה שעמדה לי, וזה גדל האזהרה שהזהירו אותנו חכמינו הקדושים על שמוש תלמיד חכם, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות ג): גדול שמושה יותר מלמונה. וכל טעמי התלכות קראו בשם שמוש תלמיד חכם, כמו שפרש רש"י בכמה מקומות. כי לעמד על הדבר להבינו באמת אי אפשר, כי אם על-ידי השמוש דיקא. כי יש כמה דברים שאי אפשר להבינם על-ידי הדבורים בעצמן, כי אם על-ידי כמה תנועות, ועל-ידי כמה ספורים וסבובים ומעשיות ומשלים, שמספר לו רבו, שעל-ידי-הן דיקא יכול לעמד על הדבר ולהבינו. וזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (סנה א.): שיחתן של תלמידי חכמים צריכה למוד. ובפרט בלמוד של קיום התורה, שזהו צריכין שמוש הרבה, כי לבצל בחירה קשה מאד לעזר. ועל-כן כל הצדיקים הקדושים, שהאירו בנו כל דיגי והלכות התורה הקדושה, בא להם קשה מאד, כי לוקח הרבה זמן עד שהתלמידים מבינים, אבל כשבאו להאיר ולהוכיח את תלמידיהם, שייצרו להם את התורה, על זה היו מצטערים הרבה יותר, והיו קובלים וצועקים בכמה לשונות, מחמת שידעו שזה קשה מאד להכניס בהעולם,

מחמת הַבְּלִי הַעוֹלָם הַזֶּה וְתַאוּתָיו וְטְרוֹדוֹתָיו. וּבִפְנֵי מִשָּׁה רַבְנּוּ, שָׁנַתָּ לָנוּ כֵּל הַתּוֹרָה בְּכֵל פְּרָטִיָּה, וְאַחֲרָיָךְ בְּכֵל סֵפֶר מִשְׁנֵה תּוֹרָה צָעַק הַרְבֵּה בְּתוֹכָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, עַל שֶׁיָּדַע שִׁיְהִי הַרְבֵּה מְאֹד שְׁלֹא יִקְיָמוּ אֶת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ל"א, כח): "הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת כָּל זִקְנֵי" וְגו', "וְאַעֲיִדָה בָּם" וְגו', "כִּי יִדְעֹתִי אַחֲרַי מוֹתִי כִּי הִשְׁחַת תִּשְׁחִיתוּן" וְגו', וְכֵן הַרְבֵּה מְאֹד.

מֵאַחֲרֵיתָּכֶם אֵלֶּא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלָבָד, קָרְאוּ רַבּוֹ אֲלוֹפּוֹ וּמִיָּדְעוּ. הַלּוֹמֵד מִחִבְרוֹ פֶּרֶק אֶחָד, אוֹ הִלְכָה אֶחָת, אוֹ פְּסוּק אֶחָד, אוֹ דְבוּר אֶחָת, אוֹ אֶפְלוֹ אוֹת אֶחָת, עַל אַחַת בְּפֶה וְכִמְהָ שֶׁצְּרִיף לְנֶהֱגוּ בוֹ כְּבוֹד. וְאֵין כְּבוֹד אֵלֶּא תּוֹרָה, שְׁנַאֲמַר (מִשְׁלֵי ג):

כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֻלוּ, (שֵׁם כח): וְתַמִּימִים יִנְחֻלוּ טוֹב. וְאֵין טוֹב אֵלֶּא תּוֹרָה, שְׁנַאֲמַר (שֵׁם ד): כִּי לִקְחַ טוֹב

מֵהַחֲשָׁד, וְאֵיף לְהִשָּׂאָר קִנְיָם בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה, כִּי הַעֲקָר הוּא לְהִשָּׂאָר יְהוּדֵי כְּשֶׁר כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְלֹהֲתִנְהַג עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת וְהִשְׁפָּלוֹת כְּלָל, שֶׁנֶּהָ בְּטוֹל הַבְּחִירָה, לְבַטֵּל אֶת חִבְרֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְלֹהֲמַשִּׁיף אוֹתוֹ לְקִנְיָם אֶת הַתּוֹרָה. וְדָבָר זֶה קָשָׁה מְאֹד מְאֹד, כִּי עַל זֶה אוֹרֵב הַסֵּף ד' מ"ם מְאֹד, כִּי הוּא מְאֹד מִפְּחָד, שֶׁהָאָדָם יִשָּׂאָר חֲזוֹק כָּל יְמֵי חַיָּיו בְּאַמּוּנָה פְּשוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיִקְנִים אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה בְּתַמִּימוֹת וּבְפִשְׁטוּת בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת כְּלָל. וְעַל־כֵּן עָקָר הַגָּאֻלָּה תְּלוּיָהּ בְּהַתְקַרְבוֹת לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שִׁיְכוּלִים לְהַכְנִיס יְדָאת שְׂמִיּוֹם וְקִיּוּם הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם. וְלִכֵּן אָמַר הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ: "הַלּוֹמֵד מִחִבְרוֹ", כִּי אִם לֹא מְקַבְּלִים מִחִבְרוֹ שֶׁהוּא רַבּוֹ שֶׁמִּתְחַבֵּר אֵלָיו, וְלוֹמֵד עִמּוֹ פֶּרֶק אֶחָד בְּהַלְכוֹת הַתְּחִזּוֹת, אוֹ הִלְכָה אֶחָת, אֵיף לְהִשָּׂאָר חֲזוֹק בְּזֶה הָעוֹלָם וְלֹא לְהִשָּׂבֵר, אוֹ פְּסוּק אֶחָד אֵיף לְהַחֲזִיק מֵעַמֵּד בְּזֶה הָעוֹלָם הַעוֹבֵר, אוֹ דְבוּר אֶחָד לְחֲזוֹק אוֹתוֹ, אוֹ אֶפְלוֹ אוֹת אֶחָת לְהִיאָר בּוֹ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּכֹר צְרִיף לְנֶהֱגוּ בוֹ כְּבוֹד, כִּי דִיקָא בְּזֶה שֶׁמְכַבְּדִים אֶת רַבּוֹ שֶׁמְלַמְדוֹ עֲצוֹת נוֹרָאוֹת וְנִפְלְאוֹת — אֵיף לְהִשָּׂאָר יְהוּדֵי פְּשוּט לְהֵאמִין בְּאֵל עוֹלָם, וְאֶפְלוֹ שְׁעוֹבְרִים עָלָיו כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִים, מְרִירוֹת וּמְכַאוּבִים, מִשְׁבָּרִים וְגַלְמִים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יַעֲמֵד חֲזוֹק בְּזֶה הָעוֹלָם הַעוֹבֵר, דִּיקָא בְּזֶה יִשְׁפִיעַ עָלָיו רַבּוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר לְמוֹדִים עֲמָקִים, אֵיף לְעַבֵּר אֶת זֶה הָעוֹלָם הַעוֹבֵר, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁנֶּהֱגוּ הַיּוֹם, שֶׁתְּחַבֵּר־וּמִיד כְּשִׁרְבוּ מְלַמְדוֹ אֵיף לְהַתְחַזֵּק, הוּא בּוֹרֵחַ מְרַבּוֹ, וְעוֹד מְזוֹלָזֵל בּוֹ, שֶׁעַל־יְדִיָּהּ סוּף כָּל סוּף יִפֵּל בְּאַיִן סוּמָךְ, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְעַבֵּר אֶת זֶה הָעוֹלָם, אֵלֶּא עַל־יְדֵי הַתְקַרְבוֹת לְחֲכָמִים אֲמִתִּיִּים, וְאֵז אִם יִשָּׂאָר אֵצֶל הַצַּדִּיק הַחֲכָם הָאֲמֵת, וְיַעֲשֶׂה אֶת עֲצָמוֹ כְּאַסְקוּפָה הַנּוֹרֶסֶת, וְיִתֵּן אֶת כָּל הַכְּבוֹד לְהַחֲכָם וְהַצַּדִּיק שְׁבִדּוֹר, עַל־יְדִיָּהּ הוּא יוֹסִיף עָלָיו עוֹד לְמוֹדִים עֲמָקִים בְּהִנָּה וְכִנְהָה. וְתַמִּיד צְרִיכִים לְזַכֵּר, מֵהַ כֶּשֶׁהֵייתִי בְּשָׂאוֹל תַּחֲתִית וּמִתְחַתִּי וְכוּ', וְהֵייתִי מְלֵא עוֹנוֹת וְחַטָּאִים וּפְשָׁעִים וְכוּ', עַל־יְדֵי שֶׁכְּבַדְתִּי אֶת רַבִּי וְשִׁמְעַתִּי בְּקוֹלוֹ, הֵעֲלָה אוֹתִי אֶל מְרַגְלוֹת וְכוּהוֹת כְּאֵלוֹ, עַל אַחַת בְּפֶה וְכִמְהָ אִם אֲשָׂאָר אֵצֶל כָּל יְמֵי חַיָּי, וְאִתֵּן לוֹ אֶת הַכְּבוֹד שֶׁמֵּגִיעַ לוֹ, עַל־יְדִיָּהּ יִשְׁפִיעַ עָלַי תּוֹרָה וְהַתְחַזְּקוֹת, וְיִגְבֶּה לִי דְרָכִים עֲמָקִים, עֲמָק עֲמָק מִי מְצַאֲנִי, אֵיף לְהַחֲזִיק בְּזֶה הָעוֹלָם הַעוֹבֵר, הַמְּלֵא הַעֲלָמוֹת וְהַסְתְּרוֹת וּמִנִּיעוֹת רַבּוֹת, וְיִקְרַב אוֹתִי יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁאֲזַכֶּה גַם

העולם הזה, שכל בני העולם כלם מלאים יסורים, אין גם אחד שיהיה לו עולם הזה, ואפלו העשירים הגדולים ואפלו השירים, אין להם שום עולם הזה כלל, כי כל ימיהם פעם ומכאובות, וכלם מלאים טרדות ודאגות, עצבות ויגון ואנחה תמיד, וכל אחד יש לו יסורים מיוחדים, ואין גם אחד מכל הגבירים והשירים, שיהיה לו הכל כסדר כרצונו תמיד, וכלם כפחד מלאים יסורים ודאגות תמיד, וזה ברור וידוע לכל מי שבקי קצת בהם ויבדכיהם, ואפלו מי שדקמה עליו, שיש לו העולם הזה בשלמות, ויש לו כל התענוגים, עשר וינסים וכבוד והון רב, וארמונות גדולים וכלים נפלאים, ותכשיטין וסגלות מלכים וכו', אם יסתכלו בו היטב, הוא גם כן מלא פעם ומכאובות הרבה תמיד בכמה מיני אפנים וענגים, כנראה בחוש, ואין צריך לבאר זאת למי שיש לו מח בקדקדו, ומסתכל קצת בהם באמת, וכמו שאמר שלמה המלך (קהלת ב. כג): "כי כל ימיו מכאובים וכעס וכו', ויחיה (איוב יד. ב): "אדם לעמל יולד קצר ימים ושבע רגז", וזה כולל כל בני אדם שבעולם מקטן ועד גדול, כי כלם נולדו לעמל, ומלאים רגז ויסורין, ואין שום צעה ותחבולה להנצל מהעמל ותגונן הזה, כי אם לברח להשם יתברך, ולעסוק בתורה. וכמאמרם ז"ל (בראשית רבה, פרשה יג, סימן ג): "אדם לעמל יולד", אשרי מי שעמלו בתורה; הינו מאחר שכל אדם נולד לעמל, ואי אפשר להמלט מזה בשום אופן, אפלו אם יהיה לו כל חללי דעלמא, בודאי יהיה לו עמל ויסורין ודאגות הרבה, על כן החכם צנינו בראשו, שיהפך העמל לעמל של תורה, אשר בשביל זה נולד — שיעמל בתורה, ואז אשרי לו, כי נצול מעמל העולם הזה, וזוהי לחיי עולם הבא. וזה שאמר התנא הקדוש: "כף היא דרבה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, ותי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה בן (תהלים קכח, ב): "אשריך וטוב לך", אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא; הינו שצריך שדע, אהובי, בני! אם אתה רוצה שיהיה לך טוב בעולם הזה ובעולם הבא, תקבל על עצמך, שפכל הצרות והיסורים שעוברים עליך ממה מעצמך, שבוצר בך יצרך, ואתה נכשל בעוונות חמורים, ואתה אינך יכול לצאת מזה, ויש לך צרות יסורים מאשפתך, שהיא מתרפת ומבזה אותך ומקלה בכבודך, וכן יש לך עגמת גפש ומירוות מילדיך, שמתחצפים נגדך ומתלווצצים ממה בפניך, ומצצעים אותך מאד, וכן אתה עובר עניות ודחקות גדולה מאד, עד שאין לך בשה לפרנס את עצמך ואת בני ביתך, ואתה מסבב בחובות, והנשים באים ורודפים אותך, ותובעים ממה, שפתחיר להם את מעותיהם, ומר לך מאד, עם כל זאת אתה בורח אל התורה, ומשים את עצמך כשור לעל וכתמור למשא, ואתה מתחבא בתוך התורה הקדושה, ומקבל על עצמך — יהיה מה שיהיה, אפלו שאין לי אלא פת במלח ומים במשורה, וההכרח לי לישן על הארץ, העקר שאני לא עוזב את התורה הקדושה. אם תקבל על עצמך, אהובי, בני! בעת כל צרותיך, שיהיה מה שיהיה ויהיה איך שיהיה, אתה אינך עוזב את התורה הקדושה, ואתה תקבע לעצמך קביעות עצומה ללמד בכל יום במקרא, במשנה, בגמרא, מדרש, הלכה ואגדה, אז "אשריך וטוב לך בעולם הזה", כי אין עוד טוב מתורה, ומכל שכן אשריך וטוב לך בעולם הבא, ששם בודאי לא ישאר ממה רק התורה שלמדת בזה העולם מתוך עני ודחקות, ואת המצוות שקיימת בשמחה עצומה מתוך צרות ומכאובים, כי זה חלקך לנצח ונצחים, וזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה יג, סימן ו) על הפסוק (בראשית ב. ח): "ואדם אין לעבד את האדמה", ואדם אין להעביד את הבריות להקדוש ברוך הוא, כאלהיה ויחני המצגל, ואדם אין לעבד את האדמה, לא נכרא אדם אלא לעמל, אם זכה — הוא עמל בתורה, ואם לא זכה — הוא עמל בארץ, אשריו לאדם שהוא עמל בתורה; אף שאינך

הארץ, אל ימנע מלעסוק בה. דסופו ללמוד אומה מעוטר: במשוורה. מדה קטנה: ה אל תבקש גדולה. לנדוף אמר השכחה: ואל תחמוד כבוד. להמכר בנורמן. שממך כך אמה נראה כמי שטעה

ה אל תבקש גדלה לעצמך ואל תחמד כבוד. יותר מלמודך עשה. ואל תתאנה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מפתרם. ונאמן

הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעלתך:

לו ואשרי חלקו! וכבר אמר רבנו ז"ל (סוהות-הר"ו, סימן קנח), שאי אפשר להגיע לשום מדונה, אלא עלי-ידי יגיעה וטרחה, שאדם צריך להתנגע ולטרם הרבה מאד, שקורין האריוני, ועל-ידי עמל ויגיעה וטרח בתורה ובתפלה ובקייים מצוות מעשיות, אז יקרא יכול להגיע אל מדונות גדולות ונפלאות מאד. ולכן, אהובי, בני! אף שעוברים עליך כל מיני צרות ויסורים, מכאובים ומרירות ודאגות, עגמת נפש וחלישות הדיעת, חרופין וגדופין, שמתרפין ומבזין אותך אינשי דלא מעלי, עם כל זאת אמה שם הפל מאחוריך, ואמה בורח רח אל התורה הקדושה, יקרא באופן הזה תופה להגיע לכל טוב אמתיו ונצחיו, ויהיה לך טוב בעולם הזה ובעולם הבא, והבן למעשה. ה אל תבקש גדלה לעצמך, ואל תחמד כבוד: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך למטר את נפשו לגמרי אליו ותברך, ולא יצדק שום רצון אחר בלעדיו ותברך. כי המדונה הכי עליונה להגיע בה העולם, הוא להיות בטל ומבטל לגמרי אל עצם עצמיות אלקותו ותברך, עד שייגיש שהוא מלא כל הארץ כבודו, ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין ובתוף כל עלמין, וזה המענוג הכי גדול, שאדם צריך להגיע לזה — להרגיש את נעם זיו שכנית עזו ותברך. ולכן מהיר התנא הקדוש: "אל תבקש גדלה לעצמך ואל תחמד כבוד"; כי בפרוש גלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי-מורה"ו, חלק ב, סימן עב), אשר עקר הגדלה הוא שפלות, וזה המענוג הרותני בלתי גבול, ומי שזוכה להגיע לזה, הוא יודע אשר מלא כל הארץ כבודו, כי הכבוד שנה רק להקדוש-ברוך-הוא, ולכן מה לך לבקש גדלה לעצמך, בשעה שעקר הגדלה זה שפלות, להיות בטל ומבטל לגמרי בעיני עצמו, וקצין שדרשו חכמינו הקדושים (סוטה ה.) על הפסוק (ושעיה כו, ט): "הקיצו ונגנו שכיני עפר", מי שבעשה שכן לעפר בחייו, כי בעודו בחיים חיותו, הוא מרגיש את אמתת מציאותו ותברך, כי את עצמו הוא כבר אינו מרגיש, אלא נדמה בעיניו כאלו הוא כבר שוכן עפר, ואדם כזה כבר אינו חפץ בכבוד, כי מה כבר שנה הכבוד — כשהוא שוכן עפר. עם כל זאת, מחזק אותך התנא הקדוש, ואומר לך: אהובי, בני! "יותר מלמודך עשה", כל מה שאמה לומד, ראה לקיים לעבדא ולמעשה, כי עקר התכלית של הלמוד הוא לשמר ולעשות ולקיים. ולכן יותר ממה שאמה לומד, אמה צריך לקיים בתמימות ובכפישיות לסלק את דעתך ותקמתך המדמה לגמרי, ולקיים את כל

הקדוש-ברוך-הוא. עם כל זאת עליך לדעת, כי אדם לעמל יולד, כל אחד כפי בחינתו, אם אינו זוכה לברית אל התורה הקדושה, ולהתבודד עמו ותברך, אזי יצטרך לעמל בהכלי עולם הזה, ולהפך אם יעמל בתורה ובתפלה ובקייים המצוות, אז אשרי

מה שאַתָּה לומד, כי התכלית של למוד התורה, שְׂכִיבֵי אֹתָהּ לִידֵי מַעֲשֵׂה, שְׁתַּעֲשֶׂה אֶת רְצוֹנוֹ יְהוָה. וְאָמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (במדבר ובה, פְּרָשָׁה יד, סִימָן ט'): לֹא הַמְדַרְשׁ הוּא הַעֲקָר אֲלָא הַמַּעֲשֵׂה; לְפִי שְׁתַּמְעֵשֶׂה הוּא מְכַפֵּר עַל הָאָדָם, וְאָמְרוּ (שם): לָמָּה נִקְרָאת הַתּוֹרָה אוֹר? שֶׁהִיא מְאִירָה אֶת הָאָדָם מֵהַיַּעֲשֵׂה, וְלִפִּי שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אֶת הָאָדָם בִּיצֵד יַעֲשֶׂה רְצוֹן הַמְּקוֹם, לְפִיכֵךְ שֶׁכֵּר הַתְּלַמּוּד גְּדוֹל, וְגְדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הַעוֹשֵׂה, וְאִם תַּחֲשֹׁב שְׂאֲחֵרִים לוֹמְרִים יוֹתֵר מִמֶּךָ, וּמְקַיְמִים אֶת

הַמִּצְוֹת יוֹתֵר מִמֶּךָ, וְעַל-יְהִי-וְהַ תַּפֵּל בְּחִלְשׁוֹת הַדַּעַת, עַל זֶה אוֹמֵר לָךְ הַתַּנָּא דְּהוּא: "וְאֵל תִּתְאַוּהָ לְשִׁלְחָנָם שֶׁל מְלָכִים, שֶׁשְּׁלַחְנֵךְ גְּדוֹל מִשְּׁלַחְנָם, וְכִתְרֵךְ גְּדוֹל מִכִּתְרָם"; כִּי אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּפֵּל רַק עַל עֲצוּמוֹ, וְלֹא לְהִתְבַּלְבֵּל מֵאֲחֵרִים, וְלִדַּעַת שֶׁשְּׁלַחֲנוֹ שָׁלוֹ וְהַכְתָּר שָׁלוֹ, אִף שֶׁהוּא בְּקַטְנוּת, זֶה חֲשׂוֹב אֲצֵלוֹ יְהִבְרַךְ יוֹתֵר מֵאֲחֵרִים, כִּי אִם אָדָם מִתְחַזֵּק בְּכָל מַה שְׁעוֹבֵר עָלָיו, וְאִינוֹ מַנִּיחַ אֶת עֲצוּמוֹ לְפָל בְּשׁוּם פְּנִים וְאֶפֶן, אֲפִלוֹ שֶׁהוּא מְרַגֵּשׁ שֶׁאֵבֵד אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא גַם יַחַד, וְנִדְמָה לוֹ כִּאֲלוֹ אֵין לוֹ כֶּכֶר כְּלוּם, עִם כָּל זֶה כִּשֶׁהוּא מִתְחַזֵּק אֶת עֲצוּמוֹ עִם הַנְּקֻדוֹת טוֹבוֹת שֵׁישׁ בּוֹ, וְכָל מַצּוּה וּמַעֲשֵׂה טוֹב שְׁעוֹשֶׂה בְּשִׁבְלֵוֹ, זֶה יִקָּר בְּעֵינָיו, עָלָיו לִזְכֹּר שֶׁשְּׁלַחֲנוֹ וְכִתְרֵוֹ כְּזֶה יוֹתֵר חֲשׂוֹב אֲצֵלוֹ יְהִבְרַךְ מֵאֲחֵרִים, וְלִכֵּן מְזַהֵר אוֹתָךְ הַתַּנָּא, שֶׁלְּבַל תַּפֵּל בְּדַעְתְּךָ, וְאֵל תִּסְתַּפֵּל עַל אֲחֵרִים כָּלל, כִּמוֹ שֶׁאָמַר הַתָּם הַקְּדוֹשׁ (סְפָרִי-מַעֲשִׂיֹת, מַעֲשֵׂה ט'): זֶה מַעֲשֵׂה שְׁלִי וְזֶה מַעֲשֵׂה שָׁלוֹ, כִּי הוּא לֹא רָצָה לְהִתְבַּלְבֵּל מֵאֲחֵרִים. וְזֶה שֶׁאָמַר "וְאֵל תִּתְאַוּהָ לְשִׁלְחָנָם שֶׁל מְלָכִים, שֶׁשְּׁלַחְנֵךְ גְּדוֹל מִשְּׁלַחְנָם, וְכִתְרֵךְ גְּדוֹל מִכִּתְרָם"; תָּמִיד תִּדַּע, שֶׁשְּׁלַחֲנוֹ וְכִתְרֵוֹ שֶׁלְּךָ גְּדוֹל מִשְּׁלַחֲנוֹ וְכִתְרֵוֹ אֲחֵרִים, כִּי אֲצֵלוֹ יְהִבְרַךְ חֲשׂוֹב אָדָם שֶׁזוֹכֵה לְהִתְחַזֵּק בְּהַמִּצְוִיֹּת הַכִּי קָשִׁים, וְאִינוֹ נִשְׁבֵּר כָּלל, וְאִם תֹּאמַר, שֶׁאֲתָה לּוֹמֵד תּוֹרָה וּמִתְחַזֵּק בָּהּ, וְכֵן מִתְאַמֵּץ לְקַיֵּם אֶת מִצְוֹתֶיהָ יְהִבְרַךְ, וְעַם כָּל זֹאת אֲתָה אֵינְךָ רוֹאֶה שׁוֹם דְּבַר שִׂוְיָא מְזַה, וְאֲדַרְבֵּה אֲתָה רוֹאֶה שֶׁהוֹלֵךְ לָךְ בְּדִיּוּק הַהַפָּךְ מִמַּה שְׁנִצְיָתָ, וְיָדַע וְיָדַע לָךְ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, אֵל תִּתְאַוּ, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲלֵא תִדַּע, אֲשֶׁר "וְנִאֲמָן הוּא בַּעַל מְלָאכְתָּךְ, שִׁישְׁלָם לָךְ שֶׁכֵּר פְּעֻלָּתְךָ"; כִּי בְּנִדְאֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא לֹא יִשְׁאֵר לָךְ חֵיב שׁוֹם דְּבַר, כִּי סוֹף כָּל סוֹף כִּשְׁתַּקְבְּצוּ כָּל הַנְּקֻדוֹת טוֹבוֹת שְׁלֵךְ, וְהֵם אֲשֶׁר יְבֹאוּ אֵלֶיךָ לְעוֹרְךָ. וְכִמוֹ שֶׁגָּלָה רַבְנּוּ ו'ל': כִּשְׁאָדָם נִמְצָא בְּצִנְה גְּדוֹלָה מְאֹד, אִזְ דִּיקָא מִתְאַסְפוֹת וּמִתְקַבְּצוֹת כָּל הַנְּקֻדוֹת טוֹבוֹת שְׁעֵשֶׂה וְעוֹרְרוֹת לוֹ. וְלִכֵּן רָאָה לְהִתְחַזֵּק בִּיתְרָא שֶׁאֲתָה וּבִיתְרָא עוֹ, וְשׁוֹם דְּבַר בְּעוֹלָם לֹא יִיכַל לְשַׁבֵּר אוֹתָךְ, וְתִתְחַזֵּק עִם כָּל נִקְדָּה וְנִקְדָּה טוֹבָה שֵׁישׁ בָּךְ, וְאִז טוֹב לָךְ כָּל הַיָּמִים, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

ו המלכות נקנית בשלשים מעלות, ואלו הן: א. מלך לא דן. ב. ולא דנים אותו. ג. לא מעיד. ד. ולא מעידים אותו. ה. לא חולץ. ו. לא חולצים לאשתו. ז. לא מיבם. ח. ולא מיבמין לאשתו. ט. אין נושאין אלמנתו. י. מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. יא. כשמברין אותו כל העם סמוכים על הגרן. יב. והוא מסב על הברגש. יג. ומוציא למלחמת הרשות. יד. פורץ לו גדר לעשות לו דרך. טו. ואין ממחין בגדו. טז. כל העם בוויזין ונותנים לפניו. יז. נוטל חלק בראש. יח. לא ירבה לו נשים אלא עד י"ח. יט. לא ירבה לו כסף ונהב אלא כדי לתן אפסטיגיה. כ. לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרפבתו. כא. כותבים לו ספר תורה לשמו. כב. והיא עמו בין במלחמה. כג. בין בלשכה. כד. בין במסבה. כה. ואין רוקבין על סוסו. כו. אין יושבין על פסאו. כז. אין משתמשין בשרביטו. כח. אין רואים אותו כשהוא ערם. כט. ולא כשהוא מסתפר. ל. ולא כשהוא בבית המרחץ.

מחכמתו, חכמתו ממקימת: ו שהמלכות נקנית בשלשים מעלות. אופן כסמוניס נפרסת שמואל כשנקשו וסרל מלך וסמר לסס דעו כ כר וכך משפט המלך. וכסמחוקר הס שלסיס דכריס עס אופן שטניווס

בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְהַתּוֹרָה נִקְנֶיִת בְּאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה דְבָרִים. וְאֵלּוּ הֵן, בְּתִלְמוּד, בְּשִׁמְיַעַת
ד. אָשֶׁם תְּלוּי. ה. זְכָחִי שְׁלֵמִי צָבוּר. ו. לוֹג שְׁמֵן שֶׁל מִצְרַע. ז. מוֹתֵר הַעֵמֶר. ח. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם. ט.

לְחֵם הַפָּנִים. י. שְׁנֵי מִנְחוֹת. אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם: א. הַכּוֹרֶה. ב. הַבְּפוּרִים. ג. הַמּוֹרֵם מִן הַתּוֹרָה וְאֵיל נְזִיר. ד. עוֹרוֹת קֶרְשִׁים. עֶשֶׂר בְּגָבוּלַיִם: א. תְּרוּמָה. ב. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. ג. תְּחֵלָה. ד. רֵאשִׁית הַגֵּז. ה. מִתְּנֹת הַזֹּרֵעַ, הַלְתִּינִי וְהַקְּבֵה. ו. פְּדִיּוֹן תְּבוּן. ז. פְּדִיּוֹן פֶּטֶר תְּמוּרָה. ח. שְׂדֵה אַחֲזוּהָ. ט. שְׂדֵה תְּרָמִים. י. גִּזְלֵי הַגֵּר.

וְהַתּוֹרָה נִקְנֶיִת בְּאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה דְבָרִים: צִרְיָה שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אָשֶׁר לֹשׁ בְּנֵה סוּדוֹת וְרַדְי דְרִיזִין — לְמָה בְּמִ"ח דְּבָרִים דִּיקָא הַתּוֹרָה נִקְנֶיִת? וְנִבִּין עַל-פִּי מַה שְׁגָלָה הָאִישׁ הָאֶלְקִי רַבִּי נֶחֱמָן נָטַע שְׁפִירָא ז"ע (בספרו מגלה צמקות, ת"י ש"ח): הַנְּשָׁמָה עוֹלָה דְרָךְ אַרְבַּע נְהוֹרוֹת שֶׁל גֵּן, שְׁמֵשׁ יוֹרְדִין מִ"ח טַפִּין, כַּמְבָּאָר בְּהִיר חֲזִי-שְׂרָה, שְׁמִמְנָה שׁוֹפְכִים מִ"ח טַפִּין שֶׁל מִ"ח גְּבֵיאִים שִׁירְדוּ לְעוֹלָם, וְעַל זֶה הַסוּד נִבְנָה הַמִּשְׁכָּן — מִ"ח קֶרְשִׁים, וְהוּא סוּד (בפדור כ"ד). "מִתְּנֵה שְׂדֵי יְהוָה", מִ"ח אוֹתִיּוֹת לֹשׁ בְּשֵׁם שֶׁל הַנְּזִירָה בִּי"ב צְרוּפִים דִּילֵיהּ, וּמִמְנָה נִקְנֶיִת הַתּוֹרָה שְׁגָלָה לְאַרְבָּעָה נְהוֹרוֹת בְּד' שְׁלֵה מְדִרְךָ אַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת בְּמִ"ח מַעֲלוֹת. וְזֶה שְׂכַתוּב (תהלים קה, כג): וְיָבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם", הִיא מִצְרַיִם הַעֲלִיזָה, כְּסוּד הַבְּנִיָּה מִתְּמֵן "וְנִשְׁמַת כָּל חַי", כְּסוּד (איוב לב, ח): "וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְבִינִים", יִשְׂרָאֵל עֲלָה בְּמִשְׁבָּה (תהלים קה, כג): "וְיַעֲבֹב גַּר בְּאַרְצֵי חָם", חָם עַל מִ"ח קֶרְשִׁים אֵלֶי, וְעַל־זֶה אֵיתָמַר (בראשית יח, א): "וְהוּא יֵשֵׁב בְּתַח הָאֵהָל כַּחַם הַיָּם"; וְזֶה שְׂכַתוּב (משלי ל, כט): "רַבּוֹת בְּנוֹת עֲשׂוּ חֵיל" (ת"ל עוֹלָה מִ"ח) מִ"ח טַפִּין יִלְכוּ מִתַּח אֵל חֵיל מִמִּשְׁכָּן אֵל מִשְׁכָּן בְּכָל אֶחָד מִ"ח קֶרְשִׁים, עַד שִׁירְאוּ אֶת אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן וְכוּ', בְּגִלּוּי רַב וְנִפְלֵא מְאֹד, וְהִבְּן לְמַעֲשֵׂה.

בְּתִלְמוּד: צִרְיָה שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אָשֶׁר אֵי אָפְשֵׁר לְקַנּוֹת קִנְיֵן הַתּוֹרָה, אֵלֶּא עַל-יְדֵי שְׂמַתְמִיד מְאֹד בְּלְמוּד תְּלָמוּד, אָשֶׁר זֶה עֵקֶר הַלְמוּד; כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (פנהדרין כ"ד): מַאי בְּבָל? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּלוּלָה בְּמִקְרָא, בְּלוּלָה בְּמִשְׁנָה, בְּלוּלָה בְּתִלְמוּד (איכה ג, ו): "בְּכַמְשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי עוֹלָם", אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה — זֶה תְּלָמוּדָה שֶׁל בְּבָל, וְאָמַר רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּשִׁי-מִתְּרַוּן, חֶלֶק א', סִימָן ר"ד): תְּלָמוּד עוֹלָה כְּמִסְפַּר הַקְּלִפָּה שְׂמַחְטָאֵת אֶת הָאָדָם בַּפֶּגֶם הַבְּרִית — לִילִית. וְעַל-יְדֵי לְמוּד תְּלָמוּד מְכַנְיַעִים אוֹתָהּ לְגַמְרִי. וְזֶה שְׂאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (עבדוה נ"ה כ'): עַל פְּסוּק (דברים כו): "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רַע", שְׁלֵא יְהִרְהֵר אָדָם בְּיוֹם, וְיָבוֹא לִידֵי טְמָאָה בְּלוּלָה; וְלָכֵן דִּיקָא עַל-יְדֵי לְמוּד תְּלָמוּד, זֹכִים לְהַכְנִיעַ אֶת הַקְּלִפָּה שְׂבָאָה לְטַמְּא אוֹתוֹ בְּלוּלָה, וְנִתְבַּשְׁלַת לְגַמְרִי. וְלָכֵן, אַהוּבִי, בְּנִי! אִם אַתָּה רוֹצֵה לְקַנּוֹת קִנְיֵן הַתּוֹרָה, עֲלִיךָ לְקַנּוֹת אֶת עֲצֻמְךָ מִהַקְּלִפָּה הַזֹּאת, שֶׁהִיא רוֹצֵה לְהַתְּאָחוּז בָּךְ, וְהִיא וּקְרָאֵת עַל שֵׁם יִלְלָה, שְׂמַכְנִסָּת בְּאָדָם עֲצֻבוֹת וּמְרִירוֹת וְדִכְאוֹן, וְעַל-יְדֵי שְׁקִיזָה רַבָּה בְּלְמוּד תְּלָמוּד, זֹכִים לְנַפֵּךְ אֶת עֲצֻמוֹ לְגַמְרִי. וְלָכֵן אֲשַׁרֵּי מִי שֶׁשׁוֹקֵד בְּכָל יוֹם בְּלְמוּד גְּמָרָא, שֶׁהִיא תְּלָמוּד בְּבִלִי, שְׁנָה עֵקֶר לְמוּד תּוֹרָה שְׂבָעֵל-פָּה, וְדִיקָא עַל יְדוֹ זֹכִים

לקנן התורה. והלמוד גמרא מאד מסגל לבטל את הקלפה שפמקנסת בו לל'ה, עצבות ומרירות. ולכן ראה, שעקר למודך יהיה רק בלמוד תלמוד בבלי, אשר מסגל מאד לדבך אותך אל האין סוף ברוך הוא, **האין, בעריכת שפתים, בבית הלב, באימה,** והבן למעשה.

בשמיצת האין: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לקנות קנן התורה, אלא על ידי שמשמיצ לעצמו מה שמוציא מפיו. ועקר השלמות — שיפרש לעצמו את מה שלומד. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מדרש, חלק א', סימן קיח): כשילמד דבר, טוב לפרש הדבר בלשון אשכנז שמבין (וכן כל אחד כפי השפה שלו); כי בזה שאדם מפרש את הלמוד בשפה שמבין, על ידי זה נכנס באינו, ויכול להתרבו יותר בלמוד. וזה יסוד גדול בקנן התורה, וזה נהגו כל גדולי ישראל, שהיו מפרשים לעצמם את הלמוד שלמדו, כאלו שלומדים עכשו עם עוד אחד, שזה "בשמיצת האין". ואמרו חכמינו הקדושים (ברכות טו.): שמע — השמע לאנך מה שאתה מוציא מפיו; כי עקר קנן התורה הוא להשמיצ לעצמו מה שהוא לומד, והבן למעשה.

בעריכת שפתים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לקנות קנן התורה, אלא על ידי שמוציא משפתיו דיקא מה שלומד. וכמו שכתב הפה"ל מפראג ז"ע, שאם מוציא בשפה ערוכה ביותר, מועיל להבנת הדבר היטב, ולא פאשר ללמד בלב, וכל שכן שלא במהרה הוא משתבח, כמו ערוכה בכל ושמורה, שאם היא ערוכה על שפתיו, היא שמורה ברמ"ח איברי, כי גדל התועלת בשמוציא משפתיו את הלמוד שלומד, זה אין לתאר ואין לשער כלל, אשר זה מטהר אותו לגמרי. ואמרו חכמינו הקדושים (ערוכי נג): ברוריה אשפתיה ליהוא תלמיד דהנה קא גרים בלחישא בטשה ביה אמרה ליה: לא כף כתוב (שמואל"ב כג, ה): "ערוכה בכל ושמרה", אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת, ואם לא אינה משתמרת; ולכן אשרי מי שלומד בקול, ומוציא בשפתיו את הלמוד, על ידי זה יזכה שהתורה תהיה שמורה אצלו, והבן למעשה.

בבית הלב: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לקנות קנן התורה, אלא על ידי שנותן את כל הלב והמחשבה בעת הלמוד, הינו שכיין היטב מה שהוא לומד, ואפלו רק פרוש המלות — זה כבר מועיל מאד מאד; כי באמת בזה שאדם מתבונן היטב בלבו — הן בלמוד התורה הקדושה, והן להכניס בדעתו שאין שום מציאות בלעדיו ותבונה כלל. ומוכא מהרב הקדוש רבי שניאור זלמן מליאדי ז"ע, בספר התניא (חלק א', פרק מב), שתתחזק מאד מחשבתו באמץ וביגיעה רבה, ועמק גדול להעמיק בגדלת השם שעה גדולה, בנדאי תגיע אליו על כל פנים היראה תתאה הני"ל, וכמאמר ז"ל: "יגיעת ומצאת תאמין", ויכתוב: "אם תבקשנה כפסך וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת השם"; פרוש כדרך שמחפש אדם מטמון ואוצר השמון בתחתיות הארץ, שחופר אחריו ביגיעה עצומה, כך צריך לחפור ביגיעה עצומה, לגלות אוצר של יראת שמים הצפון ומסתור בבית הלב של כל אדם מישאל, שהיא בחינת ומדרגה שלמעלה מהזמן, והיא היראה הטבעית המסתרת בלבו, רק שכדי שתבוא לידי מעשה, בבחינת יראת חטא, להיות סור מרע במעשה, דבור ומחשבה, צריך לגלות ממצפוני בית הלב שלמעלה מהזמן, להביאו לבחינת מחשבה ממש שבמחש, להעמיק בה מחשבתו משך זמן מה ממש, עד שתצא פעלתה מהכח אל הפעל ממש, עין שם; כך צריכים לשים היטב בית לבו אל הלמוד שלומד,

נחורב. ולכן בעלי קריין היו אסורין, שמומן קלות ואז יזכה לזבך עצמו לרוחניות התורה, כפי ראשו של אדם והסורו לנו הוא כל לידי קרי: שהוא למעלה בשקשה, והבן למעשה. בשמחה. לפי שאין השכינה שורה ממוך נער אלף באימה: צריך שתדע, אהובי, בני! אֶשֶׁר אֵי ממוך שמחה: בישוב. גסוקן. פיושו, כיסוד העמט.

בִּירָאָה, בַּעֲנוּהָ, בְּשִׂמְחָהּ, בְּטַהֲרָהּ, בְּשִׁמּוּשׁ חֻכְמָיִם, וְדִי שְׁקוּנָה לַעֲצָמוֹ אֵימָה, שְׁלֹנָה זֹכִים — כְּשִׁתְּמִיד

מכניסים בְּדַעְתּוֹ, שְׁשִׁכִּינַת עֲזוֹ יִתְבַרֵךְ מִסְבֶּכֶת וּמִסְכֶּכֶת אוֹתוֹ, אִזּוֹ יֵשׁ לוֹ תְּמִיד אֵימָה, וְהוּא עֲנִין אַחַר מִירָאָה, כִּי אֵימָה הוּא עֲנִין שְׁמַרְגִּישׁ עַל עֲצָמוֹ תְּמִיד הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה, וְכֵן כְּשִׁלּוּמֵד תּוֹרָה, מְצִיר בְּדַעְתּוֹ אֶת הַחֻכְמָיִם שְׁלֹמֵד אֶת אִמְרוֹתֵיהֶם, שֶׁהֵם עוֹמְדִים נְגִדוֹ, כְּמוֹכָא (בִּירוּשָׁלַיִם שְׁלָמִים יא): הַאוֹמֵר שְׁמוּעָה בְּשֵׁם אוֹמְרָהּ, יִרְאָה בַּעַל שְׁמוּעָה כְּאִלוֹ עוֹמֵד לְנִגְדוֹ, שְׁנַאֲמֵר (תְּהִלִּים לט. ז):

“אֶף בְּצִלְם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ”, שֶׁזֶּה הַגֵּשֶׁת אֵימָה, שֶׁתְּמִיד מְרַגִּישׁ שְׁשִׁכִּינַת עֲזוֹ יִתְבַרֵךְ חִפָּה עֲלֵיו. וְכֵן בְּשִׁנְיָה שְׁלֹמֵד מְאָמֵר מִתְּנָא אוֹ מְאֹמְרָא, אוֹ מְאִיזָה צְדִיק שְׁלֹמֵד אֶת סִפְרוֹ, נוֹפֶלֶת עֲלָיו אֵימָה, שְׁמַרְגִּישׁ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב נְגִדוֹ, וְמִי שְׁלֹמֵד בְּאֶפֶן כְּזֶה, אִזּוֹ קוֹנֵה לַעֲצָמוֹ קִנְיַן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לַמַּעֲשֵׂה. **בִּירָאָה:** צָרִיךְ שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֶשֶׁר אֵי אֶפְשֵׁר לְקַנּוּת קִנְיַן הַתּוֹרָה, אֶלְאֹ עַל-יְדֵי יְרָאָה, כִּי הִירָאָה וְהַתּוֹרָה כְּלוּלִים זֶה בְּזֶה, כְּמוֹכָא (תְּקוּנֵי זֵהר הַקְּדָמָה) וּמֵאֵן דְּאִיהוּ דְּחִיל מְגוֹ אוֹרִינְתָא

דְּאִיהִי תַּפְאֶרֶת דְּמִנֵּי נַפְקֵת, קִגּוֹן דָּא אִיהִי שְׁקוּלָה לְגַבְיָהּ, וּבְגִין דָּא אִין כֵּל יְרָאָה שְׁנֵה דְהָא יְרָאָת הַרְיָהּ הִיא מַלְכוּת דִּילֵיהּ כְּלִילָא מְכַל פְּקוּדֵי אוֹרִינְתָא בְּגִין דְּאִיהִי יְרָאָה דְנַפְקַת מְגוֹ תּוֹרָה דְּאִיהוּ עֲמוּנָא דְאֶמְצִיעֵתָא, דְּאִיהוּ יְקוּרֵי דְבִגְיָהּ אוּקְמוּהוּ מְאִרֵי מִתְּנִיתִין גְּדוּלָה תּוֹרָה שְׁמִבִּיאָה לְאֶדָם לִידֵי מַעֲשֵׂה, דְהָאִי בִר גֵּשׁ לֹא יַדַּע אוֹרִינְתָא וְאֶגְרָא דְפְקוּדֵינָא דִילָהּ וְעוֹנְשֵׁין דִּילָהּ לְמֵאֵן דְּעֵבֵר עַל פְּקוּדֵינָא, וּמֵאֵן הוּא דְבָרָא אוֹרִינְתָא וּמֵאֵן הוּא דְהִיבֵי לָהּ לְיִשְׂרָאֵל אִיךְ דְּחִיל לִיהּ וְנִטְרֵי פְקוּדֵינָא, וּבְגִין דָּא אֶמֶר דּוּד לְשַׁלְמָה בְּנוֹ: דַּע אֶת אֶלְקֵי אֲבִיךָ וְעַבְדֵהוּ, דָּאִי בִר גֵּשׁ לֹא אֶשְׁתַּמְדַּע הוּא דְהִיבֵי לִיהּ אוֹרִינְתָא וּמִנֵּי לִיהּ לְנִטְרָא לָהּ אִיךְ דְּחִיל מְנִיָּה וְעַבִּיד פְקוּדֵינָא, וּבְגִין דָּא אוּקְמוּהוּ וּבְגִין “וְלֹא עִם הָאֶרֶץ חִסִּיד”, וְאִין בּוּר יְרָא חֵטָא. וְלָכֵן כְּדִי לְזַכּוֹת לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, צְרִיכִים יְרָאָה. וְהַלְפָּה לְיְרָאָה צְרִיכִים קִנְיַן הַתּוֹרָה; כִּי שְׁאֶדָם לּוּמֵד תּוֹרָה, הוּא צְרִיךְ לְפַחַד מִהַנּוֹתֵן הַתּוֹרָה, וְכִשְׁמַפְחַד מִמֶּנּוּ יִתְבַרֵךְ, עַל-יְדֵי-זֶה זֹכֵךְ לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לַמַּעֲשֵׂה.

בַּעֲנוּהָ: צָרִיךְ שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֶשֶׁר אֵי אֶפְשֵׁר לְקַנּוּת קִנְיַן הַתּוֹרָה, אֶלְאֹ עַל-יְדֵי מִדַּת עֲנוּהָ, כִּי אִין הַתּוֹרָה נִקְנִית, אֶלְאֹ לְאֶדָם שֶׁהוּא מְבַשֵּׁל אֶת עֲצָמוֹ לְיִשׁוּתוֹ לְגַמְרֵי, כִּי הַתּוֹרָה הוּא דְבַר, רוּחִינִי, וְכֵל זְמַן שְׁיֵשׁ לְאֶדָם יִשׁוּת, הוּא גּוֹרֵם לַעֲצָמוֹ מְנִיעֵה לְהַשִּׁיג אֶת הַתּוֹרָה, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ ז"ל (לְקוּסְרֵי-מִוְהַרְיָן, חֻלַּק א', סִימּוֹן קי) עַל הַפְּסוּק (יְהוֹשׁוּעַ א, ח): “לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּידִי”, כִּי הַתּוֹרָה הִיא רוּחִינִית, וְאֶשֶׁר וְךָ יִשֵּׁר פְּעֻלּוֹ וְשִׁכְלוֹ רוּחִינִי כֹּחַ לְתַפְסֵס כֵּל הַתּוֹרָה כְּלָהּ, וְלֹא יִשְׁכַּח דְבַר, כִּי דְבַר רוּחִינִי אֵינּוּ תוֹפֵס מְקוּם, וְיִכּוּלָהּ הַתּוֹרָה לְהַתְּפַשֵּׁט וְלִשְׁכַּח בְּשִׁכְלוֹ, אִף מִי שֶׁהוּא מְגַשֵּׁם דְבַרֵי הַתּוֹרָה, וְעוֹשֵׂה מְמַנָּה מִמְּשׁוֹת, אִזּוֹ יֵשׁ לָהּ שְׁעוֹר וְקַצְבָּה כְּפָה הוּא יְכוּל לְתַפְסֵס בְּשִׁכְלוֹ וְלֹא יוֹתֵר. וְאִם יִרְצֵה לְהַשִּׁיג יוֹתֵר, אִזּוֹ יִדְחָה מֶה שְׁכָבֵר נִכְנַס בְּשִׁכְלוֹ כְּדִרְךָ כֵּל דְבַר גְּשָׁמִי, אִם הוּא כְבֵר מְלֵא, אִם מְלֵאֲנֵי יוֹתֵר, יִדְחָה מֶה שְׁהֵיָה בּוֹ כְבֵר, וְזֶהוּ “לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה”, יָמוּשׁ מְלֵשׁוֹן מִמְּשׁוֹת, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת י, כא): “יָרִמְשׁ חֶשֶׁךְ”, כְּלוּמֵר הִזְהַר שְׁלֵא תִהְיֶה מִמְּשׁוֹת וְגַשְׁמִיית בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה ‘מִפִּיד’, כְּלוּמֵר מִחֲמַת פִּיד שִׁיּוּצָא מֵאִתְךָ, יְהִיָּה לָהּ מִמְּשׁוֹת וְגַשְׁמִיית תִּזְהַר מִזֶּה; הִינּוּ שְׁאֶדָם צְרִיךְ לְבַשֵּׁל אֶת כֵּל יִשׁוּתוֹ לְגַמְרֵי כְּבִטּוּל כֵּל הַרְגִּשׁוּתוֹ, כְּדִי

שְׁלֵא יַעֲשֶׂה מִהַתּוֹרָה מַמְשׁוּת, שְׁאֵז לֹא יוֹשִׁיג אֶת הַתּוֹרָה, בַּחֲנִינָא וְיִמְשׁוּ חֻשְׁךָ, לְשׁוֹן מַמְשׁוּת, כִּי אֵי אֶפְשֵׁר לְהַשִּׁיג קַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי מִדַּת עֲנוּהַ, שֶׁהוּא בְּטֵל וּמִבְטָל לְגַמְרֵי בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, וְאֵז דִּיקָא יָאִיר בּוֹ אוֹר הַתּוֹרָה, וְיִזְכֶּה לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּשִׁמְחָה: צָרִיךְ שְׂמִיעָה, אַהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֵׁר לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי שְׂמִיחָה, כִּי הַשְׂמִיחָה מִרְחֶכֶת אֶת הַדַּעַת בֵּין בְּגִשְׂמֵי וּבֵין בְּרוּחֵינֵי, וְאֵי אֶפְשֵׁר לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי הַרְחֶכֶת הַדַּעַת, שְׂתִּהְיֶה דַעְתּוֹ מִרְחֶכֶת בְּגִדְלוּת מַחֲזִין. וְלִכֵּן צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי פְעֻלוֹת שְׂבַע עוֹלָם לְהִיּוֹת רַק בְּשִׁמְחָה, וּבִפְרֻט מִי שְׂיִדְעַע מַעֲלַת לְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְאִיזוּ זְכוּת זוֹ, הִיא שֶׁשׁ וְשִׁמְחָה וְרוֹקֵד מֵרַב שְׂמִיחָה. וְלִכֵּן כָּל מִי שְׂרוּצָה לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, עָלָיו לְהִתְחַזֵּק לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה בַּעַת שְׂלוֹמֵד תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְיִסְלַק אֶת כָּל הַמַּחְשְׁבוֹת הַמִּבְלָבְלוֹת אוֹתוֹ, וְכֵן כָּל הַמַּחְשְׁבוֹת וְהַדְּאָגוֹת אֲשֶׁר מִטְרִידוֹת אוֹתוֹ יִסְלַק לְגַמְרֵי מִדַּעְתּוֹ, וְדִיקָא אִזּוּ יִזְכֶּה לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה; כִּי אֵי אֶפְשֵׁר לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה כִּשֶׁהוּא מְלֵא דְאָגוֹת, שְׂאֵז מִחוּ נַעֲשֶׂה מִטְמָטָם, וְאֵי אֶפְשֵׁר לוֹ לְקַלְט אֶת הַלְמוּד, כִּי הַדְּאָגוֹת מְכַלּוֹת אֶת הָאֵדָם לְגַמְרֵי, וּמִחוּ נַעֲשֶׂה מִזְמָצָם מֵאֵד מֵאֵד וְלִכֵּן, אַהוּבֵי, בְּנֵי! אִם אַתָּה רוּצָה לְזַכּוֹת לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, רֵאֵה לְשִׂמְחָה אֶת עֲצָמְךָ בְּכָל מִינֵי אֶפְנִים שְׂבַע עוֹלָם. וְעַקֵּר הַשְׂמִיחָה, שְׁלֵא שִׁם חֶלְקֶךָ בֵּין יוֹשְׁבֵי קַרְנוֹת, אֲלֵא אַתָּה יוֹשֵׁב בְּבֵית-הַמְּדֻרָשׁ, וְיִכּוֹל לְלַמֵּד אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיא חֲכָמָתוֹ יַחְבְּרָךְ, אֲשֶׁר מִי שֶׁרַק מִתְבּוֹנֵן בְּזְכוּת הַזֶּה, שֶׁהוּא זוֹכֵה לְשִׁבְתָּ בְּבֵית-הַמְּדֻרָשׁ וְלִלְמַד תּוֹרָה, שְׂמִיחָה זוֹ אֵין לָהּ הַגְּבֻלוֹת וְצַמְצוּמִים, כִּי שְׂמִיחָת הַתּוֹרָה הִיא שְׂמִיחָה אֵין סוּפִיתָ. וְלִכֵּן אִם אַתָּה רוּצָה לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, תִּהְיֶה שְׂמִיחָה, שְׂשִׁם חֶלְקֶךָ בֵּין יוֹשְׁבֵי בֵּית-הַמְּדֻרָשׁ, וְלֹא בֵּין יוֹשְׁבֵי קַרְנוֹת, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּטְהוּרָה: צָרִיךְ שְׂמִיעָה, אַהוּבֵי, בְּנֵי! שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי שְׂיִהְיֶה רְגִיל לְטַבֵּל בְּכָל יוֹם בְּמַקְוֵה טְהוּרָה, וּבִפְרֻט בַּעַת הַצֵּרֶךְ, כִּי כָּף מוּבָא בְּפִסְרֵי הַקְּדוּשׁ "מֵאוֹר וְשִׁמְשׁ" (אִמְרוּ), שְׂאִישׁ אֲלֵיךְ הַבְּעַל-שֵׁם טוֹב הַקְּדוּשׁ זִי"ע, וְהַרְבִּי רַבִּי אֲלֵימֶלֶךְ זִי"ע, הַחֲזִירוּ אֶת תְּקִנַּת עֲזָרָא, לְהִיּוֹת זְהִיר בְּטְבִילַת מַקְוֵה, וְכֵת שִׁיץ שְׂנִצָּאוּ מִהַדַּת, רַחֲמָנָא לִישְׁבֹּן, מִפְּנֵי שְׁלֵא לְמוֹדוֹ תּוֹרָה, בְּטְהוּרָה. וְלִכֵּן מִי שְׂרוּצָה לְזַכּוֹת לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, עָלָיו לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ לְטַבֵּל בְּמַקְוֵה טְהוּרָה, וּבִפְרֻט בַּעַת הַצֵּרֶךְ, כִּי טְפוֹת הַקְּרִי בּוֹרְאוֹת קְלוֹפוֹת וּמַשְׁחִיחִים אֲשֶׁר מִטְמָטָמִים אֶת מַחוּ וְדַעְתּוֹ, וְאִינוּ כָּל לְהֵבִין וְלְהַשִּׁיג אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְלִכֵּן כָּל מִי שְׂמִיחָה בְּטְבִילָה, עָלָיו לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ לְהִתְחַזֵּק בְּתַקְנַת עֲזָרָא וְלְטַבֵּל בְּמַקְוֵה טְהוּרָה, וְאִזּוּ יִטְהַר אֶת מַחַ מַחְשְׁבָתּוֹ, וְיִזְכֶּה לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, וְצָרִיךְ שְׂתִּהְיֶה חָזֵק בְּזוֹ, אַהוּבֵי, בְּנֵי! כִּי יִצְרֹךְ יְסִית אוֹתְךָ וְיִתְלַבֵּשׁ בְּמַצּוֹת, שְׁלֵא לְטַבֵּל בְּמַקְוֵה טְהוּרָה מִפְּנֵי בְטוּל תּוֹרָה, וּבְאִמַּת הַכֹּל הַכֹּל וְרַעוּת-רוּחַ, כִּי זְכִי הָרְאוֹת וְהַשְׁכָּל מְבִינִים, שְׂבַעַת שְׂהָאֵדָם מִסְבָּב עִם קְלוֹפוֹת, קָשָׁה וְכַבֵּד לוֹ לְקַלְט אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. וְעַל-כֵּן צָרִיךְ לְהִתְהַר מֵאֵד בְּטְבִילַת מַקְוֵה שְׂיִהְיֶה טְהוּרָה, וְאִזּוּ יִזְכֶּה לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּשִׂמּוּשׁ חֲכָמִים: צָרִיךְ שְׂמִיעָה, אַהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֵׁר לְהַגִּיעַ לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי שְׂיִשְׂמֹשׁ אֶת הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּים, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה כְּאִסְקַפְהָ תַּחַת רְגְלֵיהֶם. וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרִכּוֹת ט:): גְּדוֹל שְׂמוּשָׁה שֶׁל תּוֹרָה יוֹתֵר מִלְמוּדָהּ, שְׂנֶאֱמַר (מְלָכִים ב' ג' א'): "אֲלִישֶׁע בֶּן שִׁפְט אֲשֶׁר יָצַק מִים עַל-יְדֵי אֱלֹהֵי", לְמוֹד לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא יָצַק, מִלְמוֹד שְׂגָדוֹל שְׂמוּשָׁה יוֹתֵר מִלְמוּדָהּ; וְכֵן מִצְוֵינוּ (בְּרִכּוֹת סב): אֲצֵל בֶּן עֲזַאי, שְׂהֵלֵךְ אַחֲרָי רַבִּי עֲקִיבָא וְכוּ', וְכֵן רַב פְּהֵנָא אַחֲרָי רַב וְכוּ', וְשְׂאֵלוּ אוֹתָם: הַעֲזוּב פְּנֵיךְ בְּרַבִּי, אִמְרוּ תּוֹרָה הִיא וְלִלְמוֹד אֲנִי צָרִיךְ; רוֹאִים, שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְהַגִּיעַ לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי שְׂהוֹלְכִים אַחֲרֵי רַבִּים, וּמַשְׂמִישִׁים אוֹתָם, וְלוֹמְדִים הִנְהוּגוּתֵיהֶם, וְרַק כָּף זוֹכִים אַחֲרֵי-כֵן לְהַגִּיעַ לְשִׁלְמוֹת קַנְיֵן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בדקדוק חברים: צריך שתדע, אהובי, בני! שאי אפשר לקנות קנן התורה, אלא על ידי חברים שילמד בכתובתא, פי כששניהם לומדים יחד, על ידי נהנתברת התלכה יותר ויותר, פי זה מקשה וזה מתרץ, וכן לא יכולים לטעות, כי אחד יעמיד את השני על טעותו, וזה מה שאמר החכם מכל האדם (קהלת ד, ט): "טובים השנים מן האחד, אשר יש להם שכר טוב בעמלם, **בדקדוק חברים, ובפלפול התלמידים, בישוב,** פי אם יפלו האחד יקים את חברו, ואלו האחד

שיפל, ואין שני להקמו"; ודרשו על זה חכמינו הקדושים (קהלת רבה, פרשה ד, סימן ח'): "טובים השנים מן האחד", טובים השנים שהם געין בתורה, מן האחד — שעוסק זה לעצמו וזה לעצמו; פי אם יפלו, האחד יקים את חברו, שאם שכח תלכה אחד מהם, חברו מחזיר התלכה; ולכן הוא דבר גדול ללמד תורה עם חבר, שדיקא על ידי זה יזכה להגיע אל קנן התורה, ולא טעה בדרך למודו. ואמרו חכמינו הקדושים (ברכות ג: ט) מאי דכתיב (ירמיהו ג, לו): "חבר אל הבדדים ונאלו", חבר על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה, ולא עוד אלא שמשפשים; ולכן אם אפה רוצה לקנות קנן התורה, אפה מוכרח ללמד עם חבר טוב, ועל ידי זה לא תבא אף פעם לידי טעות, ויהב למעשה.

ובפלפול התלמידים: צריך שתדע, אהובי, בני! אם אפה רוצה לזכות לקנן התורה, כדאי לך להעמיד תלמידים, פי התלמיד מחכים את רבו, כמאמרם ו"ל (תענית ז): למה נמשלו דברי תורה כעץ? שגאמר (משלי ג, יח): "עץ חיים היא למחזיקים בה", לומר לך מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים קטנים מחזיקים את הגדולים; והינו דאמר רבי חנינא: הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכלם; פי באמת הרב זכה כבר לשלמות קנן התורה, פי הוא גע וטרח ימים ושנים להשיג את התורה הקדושה, עד שגכנס בו חמידו דאורייתא, והוא תמיד דבוק בתורה, ואין לו שום קשיות כבר, מאחר שכבר זכה להשגות התורה בשלמות. והנה התלמיד צדין בחוק מלהבין את התורה, פי אצלו הוא בחנינת רבוי אור, ולכן כשמתפלפל עם רבו, ושואל אותו כל מיני קשיות, והרב צריך להוריד את עצמו אליו ולהסבירו, על ידי זה נתבררת אצל הרב יותר ויותר התורה הקדושה, פי התלמיד הוא מחכים את רבו, פי בזה ששואל אותו, אי הרב צריך להוריד את עצמו אליו, ולתרוץ את כל מה שיקשה לו, ועל ידי זה נתחכם הרב יותר ויותר, וקעין שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מו"ק, חלק ב, סימן ז): כשהרב מלמד את התלמיד, הרי זה מוציא את הפנימי שלו ומכניסו בהתלמיד, ואז זוכה הרב למקסימים חדשים; פי יש מקיף שמשכב את המוח, שזהו ההשגה, שהוא אינו יכול להבין, ויש פנימי הינו השגה שכבר מבין, וכשמוריק את הפנימי, ממילא גכנס אצלו הפקיה, וזכה למקרה אחר, וכן בכל פעם, ולכן הוא דבר גדול מאד, שיהי לו תלמידים, והם יפללו עמו בתורה, ויקשו לו קשיות וספקות שעולה בדעתם, והרב מתרץ להם את הקשיות והספקות, ועל ידי זה נתחדד הרב ביותר, ולכן דמה את הרב לעץ גדול, שלא יכולים להדליק אותו, אלא על ידי עץ קטן, שהוא התלמיד, וזה מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים קטנים מחזיקים את הגדולים; פי בזה שהתלמידי חכמים הקטנים שואלים את רבם, שהוא גדול בתורה, על ידי זה מתחדדת דעת הרב, וזוכה להבין יותר ויותר; פי הפקיה שלו נעשה פנימי, ואת הפנימי שלו הוא מוסר לתלמידים. ולכן כל אלו גדולי ישראל, שזכו לקנן התורה, לא וכו אלא על ידי שהיתה להם ישיבה עם הרבה תלמידים, וכל תלמיד הצייע את ספקותיו לפני הרב, והוא

הָיָה צָרִיף לְתַרְץ לָהֶם, וְהַתְּלִמִּידִים הִקְטִינִים לֹא בְּמֵיעוּט סְחוּרָה. לֹא־מֵרַם מֵר (עִירוּבִין נה. וְשֵׁם אִיחָא עֹזְבוּ אֶת הַרְב, כִּי לֹא הָיוּ מְבִינִים אֶת דְּבָרָיו, ר' יוחנן) לֹא מִקְּטָנָא מוֹרָה לֹא נִסְמָחִים וְלֹא נִסְמָחִים: וְהַרְב הָיָה צָרִיף תְּמִיד לְהוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ אֶל הַקְּטַנִּים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבָּרְרָה הַהֲלָכָה כְּשִׁמְלָה; נִשְׁוֹן: בַּקְּבֻלַּת הִיסוּרִין. מִקְּבֻלַּת הִיסוּרִין נִבְרָא: וְלָכֵן הוּא דָּבָר גְּדוֹל לְהַעֲמִיד תְּלִמִּידִים, שְׁעַל יָדָם הַרְב יִשְׁיג יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שָׁהָה וְיִתְלַמְּדוּ יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְהָבִין לְמַעֲשֵׂה.

בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּמֵיעוּט
סְחוּרָה, בְּמֵיעוּט דְּרָף אֶרְץ,
בְּמֵיעוּט תַּעֲנוּג, בְּמֵיעוּט שְׁנָה,
בְּמֵיעוּט שִׁיחָה, בְּמֵיעוּט

בְּיָשׁוּב: צָרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר יֵשׁ גּוֹרְסִים בִּישִׁיבָה, כִּי עֲנִין קִנְיֵן הַתּוֹרָה זּוֹכִים כְּשִׁמְלָמַד עִם תְּלִמִּידִים, וְזֶהוּ שָׂרֵב גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, הַיְתָה לָהֶם יִשִּׁיבָה, שְׁלִמְדוֹ עִם תְּלִמִּידִים, אָבָל רש"י כּוֹתֵב בְּיָשׁוּב גְּרִיסָנָן, פְּרוּשׁ: בְּיָשׁוּב הַדַּעַת; כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְקִנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל־יְדֵי שִׁישׁ לֹו יָשׁוּב הַדַּעַת, וְלִזְהָ זּוֹכִים עַל־יְדֵי שִׁישׁ בְּמִקּוֹם אַחֵד, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ נֶעַ וְנָד, וְכֵן הוּא אֵינוֹ זֶה מִמְקוֹמוֹ, עַד שֶׁמִּישִׁב אֶת הַעֲנִין שְׁלִמְדוֹ, וְלֹא יֵצֵא אֶת הַעֲנִין בְּקִשְׁיָא וְסִפְקָא, וְדִקְא עַל־יְדֵי־זֶה זּוֹכִים לְקִנְיֵן הַתּוֹרָה, וְהָבִין לְמַעֲשֵׂה.

בְּמִקְרָא: צָרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת לְקִנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל־יְדֵי שִׁיחָה בְּקִי בְּכִיד סְפָרִים, הֵינּוּ סֵפֶר הַתַּנ"ךְ, כְּמוֹכָא בְּתַקּוּנִים (תַּקּוּן כֹּא): כ"ד סְפָרִים דְּאוֹרִינְתָא וְדֵאֵי אֵינוֹ כ"ד דְּאֵתְמַלִּי מִן יִמָּא עֲלֵאָה דְּאוֹרִינְתָא; הֵינּוּ עַל־יְדֵי פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה שִׁלְמַד, וְזֶה לְקִנְיֵן הַתּוֹרָה; כִּי בְּאֵמַת הַכֹּל לְכֹל אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וּפְסוּקֵי הַתַּנ"ךְ בְּהֵם מְלַבְּשִׁים רְזִין וְסִתְרֵי תּוֹרָה, וְזֶה שְׁמַצִּינוּ, שְׁחֻמְכֵינוּ הַקְּדוּשִׁים וְכֵן בְּכֹל דּוֹר וְדוֹר, הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה נוֹרָאָה וְנִפְלְאוּת מֵאֵד, דְּרִישׁוּ עַל כָּל פְּסוּק וּפְסוּק תְּלֵי תְּלֵים שֶׁל הַלְכוֹת וְסוּדוֹת וְסִתְרֵי נִסְתָּרוֹת, וְכַעֲנִין כֹּד שִׁשׁוּאָבִים בּוֹ מֵיִם, כִּף הַכ"ד סְפָרִין דְּאוֹרִינְתָא, בְּהֵם שׁוֹאֲבִים הַלְכוֹת וְחִדוּשִׁים מֵיִמָּא דְּאוֹרִינְתָא; וְלָכֵן כָּל מִי שְׂרוּצָה לְקִנְיֵן הַתּוֹרָה, שִׁיחָה בְּקִי הֵיטֵב קָדָם בְּמִקְרָא בְּסִפְרֵי הַתַּנ"ךְ, שֶׁהִיא תּוֹרָה שְׁבִכְתָּב, וְכִף יְבִין אַחֲרֵי כֵן בְּתוֹרָה שְׁבַע־לְפָה; וְלָכֵן הוּא דָּבָר גְּדוֹל מֵאֵד לְהִיּוֹת בְּקִי בְּתַנ"ךְ, שֶׁהוּא מִקְרָא, וּמֵה גַם שֶׁכֵּל הַתַּנ"ךְ מְצוּוֹת יוֹצֵאוֹת מֵהַמִּקְרָא, וְכִי חֻמְכֵינוּ הַקְּדוּשִׁים מְפָרְשִׁים לָנוּ בְּפִרְסוּתֵי כָּל מְצוּנָה וּמְצוּנָה כְּפִי שְׁקִיבֵלוֹ חֵלְקָם מֵהַר סִינַי; וְלָכֵן כְּבִיד לְזַכּוֹת לְקִנְיֵן הַתּוֹרָה, עֲלֵיו לְהִיּוֹת בְּקִי בְּמִקְרָא, וְזֶה שְׁאִמְרוּ חֻמְכֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תַּנְחוּמָא כִּי תִשָּׂא) עַל הַפְּסוּק (שְׁמוֹת לא, יח): "וַיִּתֵּן אֵל מִשָּׁה כְּכֹלֹתוֹ", אָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: מַה פְּלָה הַזֹּאת מִתְּקַשְׁשֵׁת בְּעִשְׂרִים וְאַרְבָּעֵה קִשּׁוּטִין, כִּף תְּלִמִּיד חֻסַּם צָרִיף לְהִיּוֹת וְרִיו בְּכ"ד סְפָרִים, וְהָבִין לְמַעֲשֵׂה.

בְּמִשְׁנָה: צָרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר מִי שְׂרוּצָה לְזַכּוֹת לְקִנְיֵן הַתּוֹרָה, צָרִיף לְהִתְמַיד בְּיוֹתֵר בְּלִמּוּד מִשְׁנָה, שָׁהָה מוֹפֵךְ אֶת הָאֲדָם מִכָּל מִיגֵי חֲלָדָה, כִּי מִשְׁנָה אוֹתִיּוֹת גְּשָׁמָה; וְלָכֵן אָמְרוּ חֻמְכֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סְנִיחֵרִין מב): בְּמִי אִתְּהָ מוֹצֵא מִלְּחַמְתָּהָ שֶׁל תּוֹרָה? בְּמִי שִׁישׁ כְּבִיד חֻבִּילוֹת שֶׁל מִשְׁנָה, כִּי בְּנֵה שִׁיחָה בְּקִי בְּמִשְׁנֵיּוֹת, הוּא קוֹנֵה לְעַצְמוֹ קִנְיֵן הַתּוֹרָה; וְלָכֵן צָרִיכִים לְהַרְגִּיל אֶת בְּנֵי הַעֲוִרִים לְשַׁקֵּד קֶדָם כֹּל בְּלִמּוּד מִשְׁנֵיּוֹת, שָׁהָה מוֹפֵךְ אֶת נַפְשׁוֹ שֶׁל הָאֲדָם, וּמֵאִיר בּוֹ גְּשָׁמָתוֹ. וְהַבֵּית יוֹסֵף וְכֵה לְמַגִּיד מִן הַשְּׁמַיִם, עַל־יְדֵי שִׁיחָה וְרִיו מֵאֵד לְלַמֵּד מִשְׁנֵיּוֹת, וְלֹא עוֹד אֲלֵא שְׂזָכָה עַל־יְדֵי־זֶה לְהִשְׁגִּיחַ בְּחֻבִּלֵית הַשְּׁלֵמוֹת קִנְיֵן הַתּוֹרָה, עַד שְׁעַל־יְדֵי־זֶה חֵבֵר לָנוּ אֶת

השלחן ערוף, שנתקבל אצל כלל נשמות ישראל, ולכל זה זכה על-ידי רבוי למווד משניות, אשרי מי שיאחז בזה, והבן למעשה.

במעוט סחורה: צריך שתרע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לקנות קנין התורה, אלא על-ידי שימצע במסחר, קצין שאמריו חכמינו הקדושים (עריבין נה.) על הפסוק (דברים ל, א): "ולא מעבר לים היא", לא תמצא התורה לא בסתרנים ולא בתגרים, וכן כתב הרמב"ם (פרק ג' מהלכות תלמוד תורה, הלכה ו'): שמה תאמר עד שאקבץ ממון אחר ואקרא, עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי ואחזור ואקרא, אם תעלה מחשבה זו על לבך, אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם, אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך צראי, ולא תאמר: לכשאפנה אשנה, שמה לא תפנה, עין שם; ואמר התנא: "במעוט סחורה", ולא מנע אותה לגמרי, כי כבר אמרו: 'כל תורה שאין עמה מלאכה, סופה בטלה; וכמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות הר"ן, סימן נא): הפקרות אינם צריכים כלל, הנינו מה שבגני-אדם קורין הפקרות, שיעזב את הכל, זה לא צריכים, כי יכולים לעסוק קצת במשא ומתן, ועל-ידינו לא יצטרך לבריות, ויוכל ללמד תורה, והבן למעשה.

במעוט דרך ארץ: צריך שתרע, אהובי, בני! אשר לקנות קנין התורה צריך האדם להתאזר במדת העזות, ולא להתביש לשאל את רבו את כל ספקותיו. וכעין שאמר רבנו ז"ל (לויט"ו מותרין, חלק א, סימן רעא): צריך שתהיה לאדם עזות דקדושה, ואפלו נגד הרב בעצמו צריך שתהיה לו עזות, שיעזי פניו לדרב עמו כל מה שצריך ולא יתביש. וזה שאחד מקרב יותר הוא רק על-ידי שיש לו עזות יותר, ומחמת זה מדבר עמו יותר, כי זה תלוי בזה, אם התלמיד מעזי פניו לשאל את רבו כל ספקותיו, על-ידינו יעמידו רבו על שלמותו. ולכן כדי לקנות קנין התורה, צריך להתנהג לגבי רבו "במעוט דרך ארץ", הנינו לא להתביש לשאל את כל ספקותיו. ואמר חכמינו הקדושים (ברכות סג): אמר רבי עקיבא, פעם אחת נבנסתי אחר רבי יהושע לבית הכפסא, ולמדתי ממנו שלשה דברים: למדתי שאין נפנין מנרד ומערב אלא צפון ודרום, ולמדתי שאין נפרעין מעמד אלא מישב, ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל. אמר ליה בן עזאי: עד כאן העזת פנים ברבך, אמר ליה: תורה היא וללמד אני צריך וכו'. רב פהנא על גגא תותיה פוריה דרב, שמעיה דשח ושחק ועשה צרכיו, אמר ליה: דמי פומיה דאבא כדלא שריף תבשילא, אמר לו: פהנא הך את? פוק דלאו אורח ארצא, אמר לו: תורה היא, וללמד אני צריך, והבן למעשה.

במעוט תענוג: צריך שתרע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להשיג קנין התורה אלא כשממעט בתענוגי עולם הזה וכבר אמר רבנו ז"ל (שיחות הר"ן, סימן נא): כנגד התאוות המטריות את האדם, באמת אין נמצא שום תאוה כלל, כי אכילה ושתיה הוא הכרח לקיים הגוף, וגם פנים מכרחים להוליד, וכל זה האדם מכרח, ואם-כן אין שום תאוה כלל, רק שצריכים להתנהג בהם בקדושה ובטהרה. וזאת אמר התנא הקדוש: אם אתה רוצה לזכות לקנין התורה בשלמות, דע לך, שזה זוכים במעוט תענוג, ואינו אומר לבשל את התענוג, כי הרי אכילה ושתיה צריך לקיים הגוף, וילדים מכרחים להוליד, רק שישתדל שיהיה במעוט תענוג, אלא יתנה בקדושה ובטהרה בהם, כדי לעשות רצונו יתברך, ועל-ידינו נדבק וזכה לקנין התורה.

במעוט שנה: רבנו ז"ל הזהירנו מאד מאד על השנה, כי אין למעט בשנה ואין להרבות בשנה, כי שניהם מדיקים להמח (עין לויט"ו מותרין, חלק א, סימן נג): ולכן מי שרוצה לקנות קנין תורה, עליו לשמר מאד מאד על השנה. ומעוט שנה פרושו: אם אדם מתנע — שילף לישן, כדי שיוכל ללמד תורה במח צליל, כמאמרם ז"ל (בראשית ובה, פ'ש"ט, סימן ו'): אמר רבי שמעון

בן אֶלְעָזָר: הנה טוב מאד, והנה טובה שנה, וכי שנה טובה מאד — אמתקמא? לא-כן תנינן: זין ושנה לרשעים — נאה להם ונאה לעולם, אלא מתוך שאדם ישן קמא, הוא עומד ויגע בתורה הרבה; אלא כשאדם הולך לישן מתמת שעמוים וכשלה, על זה מזוירנו, שלא יכולים לקנות קנין התורה, אלא במעוט שנה; הינו מה שצריכים לבריאיות הגוף ולניחא להמחין, זה מקרחים, אבל ללכת לישן מתמת שחוק, בארץ אפים, בלב טוב, באמונת חכמים, שעמום, זה מה שמכבטל

מהאדם לקנות קנין התורה, והבן למעשה.

במעוט שיחה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מי שרצה לקנות לעצמו קנין התורה, עליו להרגיל את עצמו למעט בדבור, כי אין עוד דבר שמפריע לקנות לעצמו קנין התורה כמו השיחה בטלה, כי לא ימלט, שהאדם לא ימשך אל שיחות של מה בכך, ובפרט בוכיחי סרק, כי עד ששהיה מתופח עמך, אמה יכול לגמור פמה פרקים משניות וכמה דפים גמרא וכמה סימנים שלחן ערוך, וזה בדוק ומנסה; ולכן מה לך להכנס בוכיחים עם הוולת, הרי מינו כצל עובר. ואמרו חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה צו, סימן ב): "כצל מינו על הארץ ואין מקנה" (דברי-המים א' כט, טו), והלאו כצלו של כהל או כצלו של אילן, אלא כצלו של עוף בשעה שהוא צף, דקתיב (תהלים קמד, ד): "כצל עובר" — "ואין מקנה"; ואין מי שיקנה שלא ימות, הכל יודעים ואומרים בפייהם שהן מתים; ולכן חבל מאד על השיחה בטלה, שיחות של מה בכך, שאינן מביאות לשום תועלת, ובפרט כשאנייה נבל מתופח עמך על סדר-ההלמוד של רבנו ו"ל המובא בדבריו הקדושים (שיחות-ה"ו, סימן עו), שזו בן פגנת רבנו ו"ל או לא פגנת רבנו ו"ל; אל תפנס עם נבל בוכיחים, כי כבר אמר החכם: "לא תוכל להלחם עם נבל כמו שפתחיש לו"; ולכן אי אפשר לקנות קנין התורה, אלא "במעוט שיחה", ולא להכנס בוכיחים, כי בזמן הקצר הזה השפסיל מתופח אתך, אמה יכול להספיק לגמור הרבה פרקים משניות, וזה בדוק ומנסה; ולכן שתק, שתק, אהובי, בני! וכן תנקה לקנין התורה. ואמר החכם: "השתיקה תשובת הפסיל"; אמה לא צריך לענות לכל כסיל וטפש, ולהכנס אתו בוכיחים, והבן למעשה.

במעוט שחוק: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא על ידי שממעט בשחוק והתול, כי זה נכנס בגדר ליצנות. ואמרו חכמינו הקדושים (שיר השירים רבה, פרשה א', סימן כא): מה השמן הזה כוס מלא אינו מזורזף כשאר כל המשקים, כף דברי תורה אין מזורפים בדברי ליצנות; מה השמן הזה כוס מלא שמן בידך, ונפלה לתוכו טפה של מים, ויצאה כנגדה טפה של שמן, כף אם נכנס דבר של תורה ללב, יצא כנגדו דבר של ליצנות, ונכנס ללב דבר של ליצנות, יצא כנגדו דבר של תורה; ולכן אי אפשר לקנות קנין התורה, אלא במעוט שחוק, שצריכים למעט בשחוק של התול, שהיא ליצנות, והבן למעשה.

בארץ אפים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא על-ידי שקונה לעצמו את מדת ארץ אפים, כי אין עוד דבר שצריכים לקנין התורה, כמו מדת הסבלנות, שהיא ארץ אפים, כי עוברים על כל אחד כל מיני צרות ויסורים, קרירות ובלבוליים, ואין אחד שיהיה נקי מזה, ואם אמה רוצה לקנות קנין התורה, עליך להתאזר במדת הסבלנות, לסבל את כל אשר בא עליך, ולא להשבר בשום פנים ואופן, ואז תוכל לעבר על הכל, ותוכל לקנות לעצמך קנין התורה. וכמו שאמר רבנו ו"ל (לקוטי-מהר"ו, חלק א', סימן קנה), שאריכות אפים מלויה באמונה, כי מי שיש לו אמונה תוקה בו ותבון, ויודע ועד שהכל ממנו יתברך, על-ידי-זה יהיה לו כח

הגדל וכת הצומת, ושום רוח רעה לא תוכל לעקר אותו. ולכן דיקא בקנן התורה צריכים לקנות לעצמו מדת הסבלנות, לסבל כל אשר בא עליו. ואמר החכם: "אין גבורה בהתאפקות", שמתאפק על כל מה שעובר עליו. ואמר: "בארץ אפים תנוח הנפש"; כי ברגע שאדם סובל כל אשר בא עליו, ובורח אל התורה הקדושה, על ידי דיקא גייע לקנן התורה. ולכן אין עוד מדה טובה בקנן התורה, כמו מדת ארץ אפים, שהיא מדת

בקבלת היסורין, המכיר את מקומו, והשמת
הסבלנות, לסבל את כל אשר עובר עליו. וזה מה שכתוב אצל יששכר (בראשית מט, טו): "ויכר מנוחה כי טוב, ואת הארץ כי נעמה, ויש שכמו לסבל"; ודרשו על זה תלמידי הקדושים (בראשית רבה, פרשה צח, סימן יב): "ויש שכמו לסבל" עלה של תורה; כי דיקא על ידי שקנה לעצמו מדת ארץ אפים — "ויש שכמו לסבל", על ידי זה ו"כר ארץ מנוחה כי טוב"; כי על ידי מדת האריכות אפים, זוכים לקנן של תורה, והבן למעשה.

בלב טוב: צריך שתבדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנן התורה, אלא כשיש לו לב טוב, שאינו מקנא בזולתו, ואפלו שרואה שהם מצליחים יותר ממנו בלמוד התורה הקדושה וחדושי אורחא, עם כל זאת יהיה לו לב טוב לשמח בהצלחת חברו, ודיקא על ידי זה קונים קנן התורה; כי להפך, יש בני אדם כשרואים שבני גילם וכו' יותר מהם, או כואב להם, כמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות ר"ן, סימן קיט), שזו מעלה גדולה מאד, שאדם יש לו לב טוב, אף שלו לא הולך בעבודת השם ויחברו כמו שרצה, וכן אינו יכול ללמד ולחדש חדושים בתורה כמו שרצה, עם כל זאת יש לו לב טוב כשרואה שחבריו ובני גילו פן מצליחים. ואם יהיה חזק בזה, או יזכה גם הוא לקנות קנן התורה. והפך, שלא צריכים להסתפל על שום ברנה שבעולם, אלא שיהיה לו לב טוב לכל אחד, אפלו שהצליח יותר ממנו, הוא צריך לשמח עם החלק תורה שהוא יגע וטרח, ויהיה לבו טוב, כשרואה שאחרים זכו יותר ממנו, מה יש לו עם אחרים? שיסתפל רק על עצמו, ואז יזכה לשלמות קנן התורה, והבן למעשה.

באמונת חכמים: צריך שתבדע, אהובי, בני! אשר רבנו ז"ל אמר (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן קכט): על ידי אמונת חכמים, שאמין בהצדיק, ומתקרב אליו, אפלו אינו מקבל שום דבר, זה גם כן טוב מאד; כי על ידי האמונה וההתקרבות לבר, נאכל הרע שלו ונתהפך למהות הצדיק, ובלבד שתהיה בנתו לשמים; ולכן תכף ומיד כשיש לאדם אמונת חכמים, ונאכל ונתהפך למהות הצדיק, או קנה לעצמו קנן תורה, כי הצדיק דבוק בתורה, וחי עם התורה, ולכן מי שיש לו אמונת חכמים, הוא נתהפך למהות הצדיק, וגם לו יהיה חשק ללמד תורה כמו הצדיק, והבן למעשה.

בקבלת היסורין: צריך שתבדע, אהובי, בני! אשר אין עוד דבר שמרחק את היסורים מהאדם כמי שמכניס את עצמו בלמוד התורה הקדושה, כי תלמידי הקדושים אמרו (ברכות ה, ה): אלו הם יסורין של אהבה? כל שאין בהן בטול תורה, שנאמר (תהלים צד, יב): "אשרי הגבר אשר תיסרוהו ומתורתך תלמדנו"; ולכן כשעוברים על האדם יסורין, אין צעה אחרת, רק לברח אל התורה הקדושה, ששם האדם יכול להציל מכל הצרות. ואף שבתחלה ירגיש כל מיני מרידות, כי התורה באה מאד מאד קשה לאדם ללמד בה, כי צריכים להיות עקשן גדול מאד, לשבת על מקום אחד שעות על גבי שעות, ולכן אם אדם מקבל על עצמו את היסורין האלו — להתנגע בתורה ולשבת במקום אחד, או לבסוף יזכה לקנן תורה, ויאר לו אור התורה, והבן למעשה.

המפיר את מקומו: צריך שְׂמַדַע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֶׁר לְהַשִּׁיג קִנְיַן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי עֲנָוָה, וְעָרָר עֲנָוָה הוּא שְׂאָדָם צָרִיף לְהַכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ, וְיִזְכֹּר הֵיטֵב אֶת מַעֲשָׂיו הַמְּגִנִּים שְׂעִשְׂה עַד עֲכָשׁ, וְאֵז מִמְּלֵא לֹא יִחַפֵּשׂ אַחַר גְּדוּלוֹת; כִּי בְּרַף כָּלֵל לְמָה אָדָם מִתְרַחֵק מִהַתּוֹרָה? כִּי רוּצָה תִּכְרֹם-וּמִיד לְהִבִּין אֶת הַלֵּל, וּמֵאַחַר שְׂפָגָם בְּפָנָם הַבְּרִית, וְיֵשׁ בּוֹ יִשׁוּת וְגֵאוּת, כְּמוֹ שְׂאָמֵר רַבְּנֵי י"ל (לְחוּטֵי-מִוְהַר"ן).

בְּחֻלְקוֹ, וְהַעוֹשָׂה סִיג לְדַבְּרָיו, וְאִינוֹ מְחִזִּיק טוֹבָה
חֻלַּק א', סִימָן י"א, אֲשֶׁר
גֵּאוּת וְנֵאוּף תְּלִיּוֹת זוֹ בּוֹ; וְלִכֵּן אֵי אֶפְשֶׁר לְהַשִּׁיג קִנְיַן הַתּוֹרָה, אֲלֵא כְּשֶׁהוּא מְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ, יוֹדַע הֵיטֵב אֶת הָעֶבֶר שְׁלוֹ; וְלִכֵּן הוּא אִינוֹ מִחַפֵּשׂ אַחַר גְּדוּלוֹת, אֲלֵא רוּצָה לְהִבִּין כְּפִי בְּחִינָתוֹ וּמְדַרְגָּתוֹ. וְזֶה שְׂאָמְרוֹ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תְּעִיבֵית ד): מֵה מַיִם מִנְחִיחַ מְקוֹם גְּבוּהָ, וְהוֹלִכִין לְמָקוֹם גְּמָף, אִף דְּבָרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַמְּיִן אֲלֵא בְּמִי שְׂדַעְתּוֹ שְׂפָלָה; כִּי בְּזֶה שְׂאָדָם מְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ, יוֹדַע הֵיטֵב אִיף שְׂקָלְקֵל אֶת פְּלִי הַמְחִיחַ שְׁלוֹ, אֲזִי הוּא מִתְנַגֵּעַ, עַד שְׂבִיבִין אֶת דְּרָכֵי הַתּוֹרָה, וְדוֹקָא עַל-יְדֵי-זֶה יְכוּלִים לְהִגִּיעַ אֶל קִנְיַן הַתּוֹרָה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

וְהַשְׂמַח בְּחֻלְקוֹ: צריך שְׂמַדַע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֶׁר לְהִגִּיעַ לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי שְׂקוּנָה לְעַצְמוֹ אֶת מֵדַת הַשְׂמֻחָה, שֶׁהוּא שְׂמַח בְּחֻלְקוֹ. כִּי מֵדָה זוֹ עוֹלָה עַל כָּל הַמַּדּוֹת טוֹבוֹת, כִּי רַב בְּנֵי אָדָם שֶׁנֶּשְׂבָרִים תְּמִיד, מִפְּנֵי שְׂאִינָם שְׂמַחִים בְּחֻלְקָם, וְתַמִּיד הֵם מְקַנְאִים בּוֹוֹלְתָם, וְעַל-יְדֵי-זֶה אֵינָם יְכוּלִים לְהִתְרַכֵּז בַּלְמוּד, מֵה שְׂאִין כּוֹ, כְּשֶׁאָדָם שֶׁשׁ וְשֶׁשׁ מְשַׂמַּח בְּחֻלְקוֹ, וְאִינוֹ דוֹאָג דְּאֵגוֹת אַחֲרִים, אֲזִי יִקְנֶה לְעַצְמוֹ קִנְיַן תּוֹרָה. וְאָמֵר הַחֶכֶם: "הַדְּאָגָה אַבּוּד הַחַיִּים"; כִּי בְּזֶה שְׂאָדָם דוֹאָג, וְתַמִּיד מִסְתַּכֵּל עַל הַזּוּלָת, וְאִינוֹ שְׂמַח בְּחֻלְקוֹ, הוּא מְאֵבֵד אֶת חַיָּיו, כִּי הוּא אִינוֹ חַי אֶת חַיֵּי עַצְמוֹ, אֲלֵא הוּא תְּמִיד מְקַנְא בּוֹוֹלָת. וְלִכֵּן אֵין אֲמָלֵל יוֹתֵר מֵאָדָם שְׂדוֹאָג דְּאֵגוֹת חֲנָם. וְאָמֵר הַחֶכֶם: "הָאֲמָלֵל מִי שְׂדֵאָג"; כִּי אֵין עוֹד אֲמָלֵל כְּמִי שְׂאִינוֹ שְׂמַח בְּמֵה שֵׁישׁ לוֹ. וְלִכֵּן מִי שְׂרוּצָה לְקַנּוֹת קִנְיַן הַתּוֹרָה, עֲלָיו לְהִיּוֹת שְׂמַח בְּחֻלְקוֹ, וְלִידַע שְׂמֵה שְׂנַתֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא — זֶה שְׁלוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה לִישׁוּב הַדַּעַת, וְיִבּוֹא לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

וְהַעוֹשָׂה סִיג לְדַבְּרָיו: צריך שְׂמַדַע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֶׁר לְהִגִּיעַ לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי שְׂעוֹשָׂה סִיג לְדַבְּרָיו, וְשׁוֹמֵר מֵאֵד שְׁלֵא יֵצֵא שׁוּם קְלָקוּל מִדְּבָרָיו, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (עֲרוּכֵי נג): אָמֵר רַב יְהוּדָה אָמֵר רַב, בְּנֵי יְהוּדָה שֶׁהִקְפִּידוּ עַל לְשׁוֹנָם, נִתְקַיְמָה תּוֹרָתָם בְּיָדָם, בְּנֵי גְּלִיל שְׁלֵא הִקְפִּידוּ עַל לְשׁוֹנָם, לֹא נִתְקַיְמָה תּוֹרָתָם בְּיָדָם, וּפְרַשׁ רַש"י, שֶׁהִקְפִּידוּ עַל לְשׁוֹנָם לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן צְחָה וְלֹא בְּלִשׁוֹן מְגַנָּה; כִּי הִרְבֵּה פְּעָמִים הִרְבַּ כְּשֶׁמְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרָיו, מוֹצִיא מִפִּיו לִשׁוֹן מְגַנָּה, וְלִכֵּן מְמַנּוֹ לֹא יִקְבְּלוּ שׁוּם דְּבָר, כִּי אֵלוֹ שְׁלֵא הִקְפִּידוּ עַל לְשׁוֹנָם לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן צֶחַ וְנָקִי, הַתּוֹרָה לֹא נִתְקַיְמָה בְּיָדָם; וְלִכֵּן כָּל מִי שְׁלוּמֵד עִם אַחֲרִים, וְרוּצָה לְקַנּוֹת לְעַצְמוֹ קִנְיַן הַתּוֹרָה, צָרִיף לְעִשׂוֹת סִיג לְדַבְּרָיו, שְׁלֵא יִפְלֵט מִפִּיו אִיזוֹ לִשׁוֹן מְגַנָּה, וְכַעֲשֵׂי שְׂמַחֵינוּ (פְּסָחִים א): הִגִּיעַנִי כּוֹנֵב הַלְטָאָה, בְּדָקוֹ אַחֲרָיו וּמֵצֵאוֹ בּוֹ שְׂמֵץ פְּסוּל; כִּי מִי שְׂרוּצָה לְקַנּוֹת קִנְיַן הַתּוֹרָה, צָרִיף לְשַׁמֵּר מֵאֵד עַל לְשׁוֹן נְקִיָּה. וְזֶה כָּלֵל גְּדוּל, כְּדִי לְקַנּוֹת שְׂלֵמוֹת קִנְיַן הַתּוֹרָה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

וְאִינוֹ מְחִזִּיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ: צריך שְׂמַדַע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֶׁר לְהִגִּיעַ לְקִנְיַן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי שְׂפִיקוֹר אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, כִּי אֵין הַתּוֹרָה נְקִיָּה, אֲלֵא עַל-יְדֵי שְׂאָדָם מְבַשֵּׁל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וְאִינוֹ מְחִזִּיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ, אֲלֵא מְלַמֵּד אֶת אַחֲרִים מֵה שְׂלַמֵּד, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (תַּנַּי דְּבֵי אֵלֵהוּ רַבֵּה, פָּרָק כו): אִם יֵשׁ אָדָם שְׂהוּא מְבִיחַ בְּדַבְּרֵי תּוֹרָה, יִפְרָגָם מִתּוֹרָתוֹ גַּם-כֵּן לְאַחֲרִים, כְּדִי שְׂתַרְבֵּה חֲכָמָתוֹ לוֹ; כִּי עָרָר הַשְׂלֵמוֹת בְּקִנְיַן תּוֹרָה הוּא שְׁלֵא יִחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ, אֲלֵא יִלְמַד גַּם לְאַחֲרִים

מה שלמד, ויהיה בטל ומבטל לגמרי בעיני עצמו. וככל שלומד יותר, אל יחזיק טובה לעצמו, אלא ידע שלכך נוצר, שכל זמן שהוא חי, יהיה בתוך התורה, וכמו הדגים, שאי אפשר להם להיות בלי מים, כך אי אפשר לו להיות בלי התורה, והבן למעשה.

אהוב: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא על ידי שקונה לעצמו לעצמו, אהוב, אהוב, את המקום, אהוב את אהוב את הבריות, אהוב את הצדקות, אהוב את המישרים, אהובים אתו. ואל זה זוכים — אם אין לו עסק

עם שום ברנה שבעולם, אלא מקניס את כל מחו ונדעתו אל התורה הקדושה, ואז אין לפני מראה עיניו רק התורה הקדושה, ועל ידי זה נעשה אהוב לכל, שכלם אוהבים אותו, מאחר שאינו מתעבר עם שום ברנה שבעולם, אלא כל מגמתו היא התורה הקדושה. וזה ראינו בדורות אלו, וכן שמענו מדורות שקדמו, שכל אלו שהקניסו את כל מהותם בתורה הקדושה, ולא התעברו בשום דבר בעולם, אלא התורה הקדושה היתה כל מגמתם, על ידי זה נעשו אוהבים לכל, שכלם אהבו אותם, כי מאחר שבחרו רק אל התורה, ולא התעברו בשום פוליטיקה של שקר, על ידי זה נעשו אוהבים. ולכן מי שרוצה לזכות לקנין התורה, להיות אהוב לכל, עצתו — שיכניס את עצמו רק בתוך התורה הקדושה, ולא יתעבר בשום דבר שקורה בזה העולם, ואז שמו הטוב ילך מסוף העולם ועד סופו, ויהיה אהוב לכל. וכעין שאמר החכם מכל האדם (קהלת ז. א): "טוב שם משמן טוב"; ודרשו חכמינו הקדושים (שמות רבה, פרשה מח, סימן א'): "כמה הולך שמן טוב? מקיטון לטרקלין, ושם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו; הרי שלף לניפה, כשאדם מקניס את עצמו בתוך התורה הקדושה, ואינו מתעבר בשום ענין אחר, נעשה אהוב, ושמו הטוב הולך מסוף העולם ועד סופו, ואף אחד אינו יכל לבטל את שמו הטוב, כי נעשה אהוב לכל, והבן למעשה. **אהוב את המקום:** צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא על ידי שאוהב את המקום ברוף הוא, כי (והו אחרי עג.): אורייתא קרנשא בריף היא חד הוא; וכמו שאדם צריך לאהב את הקדוש ברוך הוא, וזו הפנרוגה הכי עליונה, שאז הקדוש ברוך הוא שומרו, כמובא (בזהר ודא קיב): בשעתא דבר נש רחיס ליה לקדשא בריף הוא, קרנשא בריף הוא רחיס ליה בכל מה דאיהו עבדי ונטירי ארחוי כמה דאתא אמר (תהלים קכא, ח): "הגיה" לשמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם"; כמו-כן צריך האדם לאהב את התורה הקדושה. ולכן כל מי שרוצה לזכות לקנין התורה, הוא צריך לאהב את המקום ברוף הוא, ולרצו אחריו ותברך, ועל ידי זה ירצה ללמד תורה הקדושה, ויזכה להגיע אל קנין התורה בשלמות, והבן למעשה.

אהוב את הבריות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא על ידי שאוהב את כל בר ישראל, כי כך אמר רבנו ז"ל (שיחות הר"ן, סימן צא): סגלה להתמדה, שיזכה להיות מתמיד בלמודו הוא — להזהר לכלי לבר על שום איש ישראל, כמו כשהפלה היא יפה, אזי האהבה בשלמות, אבל כשיש לפלה איזה חסרון ומום, אזי בודאי אין האהבה בשלמות, כמו-כן התורה נקראת פלה, כמו שכתוב (דברים לג, ד): "תורה צוה לנו משה מרש"ה", ודרשו חכמינו הקדושים (בבכות נו. פסחים טז.): אל תקרי מרש"ה אלא מאורסה; וכל אחד מישראל יש לו אות בתורה, כי ששים רבוא אותיות לתורה, כנגד ששים רבוא נשמות ישראל, וכשיש חסרון באחד מישראל, נמצא שיש חסרון בתורה, ששם שש נשמות ישראל. ועל-כן בודאי אי

אפשר לאהב את התורה בשלמות, אלא כשיזהר מלדבר על שום ישראל, ולכלי למצא שום חסרון בשום איש ישראל, נמצא שאין בהתורה שום חסרון ומום, ואי בנדאי יאהב את התורה מאד, ואי יתמיד בלמוד התורה מגדל האהבה. וזהו (מהלים יט, ח): "תורת הוי"ה תמימה"; הינו כשתורת ה' היא תמימה, בלי שום חסרון ומום, הינו כשנזקקין לכלי לדבר ולכלי למצא שום חסרון בשום ישראל, שהוא אות מהתורה, נמצא שאז תורת ה' תמימה בלי שום חסרון ומום, ואי היא משיבת נפש, כי אז דקא זוכין לאהבת התורה, ומרגישין שעם מתיקות התורה, שמשכיבה את הנפש, מאחר שאין בה שום חסרון, ואז זוכין להתמדה. ולכן אמר התנא "אוהב את הבריות", שזה יסוד בקנין התורה, והבן למעשה.

אוהב את הצדקות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא על-ידי שקונה לעצמו את מדת הצדקה והחסד, לעשות צדקה עם הזולת, כי כמו שבגשמיית, כשאין לאדם מה לאכל, מצוה גדולה לעזר לו ולתן לו כדי חייתו, כמו-כן ויותר מזה ברוחניות, אם אחד בא אליך, ומבקש אותך שתלמד עמו כי הוא קשה בהנהגה, ומבקש ממך שתברר לו את הסגיא, או שתבינו מה שאינו מבין מהלמוד, מצוה גדולה לעשות עמו את הצדקה והחסד הזה, כי בנכות שמלמדים עם אחרים, זוכים אחר-כך במעוט זמן להבין בעצמו. ורבונו ז"ל אמר (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן ז'), שיש לכל אחד שכל פנימי, שזה דבר שהוא מבין, ויש לו שכל מקיף, שזה דבר שהוא עדין אינו מבין, ובהו שמלמד עם אחרים, הרי הוא מוציא את הפנימיות שלו, ומכניסו בהזולת, ועל-ידיהו המקיף שעד עכשו הוא לא הבין, נכנס להיות פנימי, וזוכה למקיפין אחרים. וכן בכל פעם כשמלמדים עם אחרים, אינו מוציא את הפנימי, ונכנס אצלו המקיף, שהוא מבין דבר שלא הבין עד עכשו. ולכן עקר קנין התורה — לעשות צדקה עם הזולת, וללמד אותו מה שאינו מבין, ועל-ידיהו יתרחב לו ביותר, ויבין אחר-כך בקלות, ולא כמו שיש בני-אדם שאומרים, שתחבל על הזמן לטרח ללמד עם הזולת, כי בשעה זאת הוא יכול ללמד בעצמו כפליים. ולכן אחד מקניני התורה הוא "אוהב את הצדקות", מעשה צדקה עם הזולת, ותלמד עמו, ועל-ידיהו יתרחב מחך ודעתך, ותנקה להבין בזמן קצר, ולא תצטרך לטרח על זה, והבן למעשה.

אוהב את המישרים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא על-ידי שהולך בדרך הישר, ואינו מטעה את עצמו, ואינו מטעה את אחרים. וזו שלמות קנין התורה, שתמיד יחפש אחר הישרות, ללמד בדרך ישרה, ולא לחפש דרך צלקלות. וכמו שכתוב (ישעיה כו, ז): "ארח לצדיק מישרים ישר מעגל צדיק תפלים"; כי דרך הצדיק ללכת רק ישר, כך כשאדם לומד תורה, שיאהב את דרך המישרים, הינו פשט הישרות, ולא בדרך הלומדים שלא לשמה, שיעזתו את כל הסגיא, העקר להראות שהוא צודק, כך לא קונים קנין התורה, אלא כשהוא אוהב את המישרים, הינו ללמד בדרך ישרות, כפי פשוטן של דברים, ולא רצה לצנות את הפשט כדי להתנחם עם הזולת, אלא עקר קנין התורה הוא אוהב את המישרים, לחפש ולבקש תמיד את הפשט הישר, ורק כך ינקה לקנין התורה, והבן למעשה.

אוהב את התוכחות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא על-ידי שיהיה אוהב את מוכיחו, כי אם אחד יוכיח אותו על דבר שעשה או דבר שלא כהגון — לא יחפצל מזה, אלא יודה על האמת ויאהב אותו, ועל-ידיהו לא יפשל בו פעם אחרת. ולכן הוא דבר גדול לאהב את האדם שמוכיח אותו, כי תוכחה הוא דבר גדול מאד, וכל החכמים

הגדולים, הִיָּה לָהֶם מוֹכִיחַ שֶׁהוֹכִיחַ אוֹתָם עַל מַעֲשֵׂיהֶם וְנִרְכָּיֵהֶם, כִּי אִם אֵין לָאָדָם מוֹכִיחַ שְׁמוּכִיחוֹ, אֲזִי נִדְמָה לוֹ תְּמִיד שֶׁהוּא צוֹדֵק. וְלָכֵן הוּא אֵינוֹ יְכוּל לִקְנוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה. מַה שְּׂאִין בֵּן אִם יֵשׁ לָאָדָם מוֹכִיחַ, שְׁמוּכִיחוֹ עַל כָּל דְּבָר, עַל-יְדֵי-זֶה דִּיקָא זֹכָה לְהַגִּיעַ לְקִנְיָן הַתּוֹרָה בְּשִׁלְמוֹת. וְזֶה אֲשֶׁר הִגָּאוּן הַקְּדוּשׁ רַבִּי יוֹסֵף קָארוֹ זי"ע וְזֶה לְמַגִּיד מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁהִיָּה תְּמִיד מוֹכִיחוֹ, וְכָךְ הַגִּיעַ לְשִׁלְמוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה, כַּמּוֹכָב בְּסִפְרוֹ "מַגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל", שֶׁעַל כֵּן דְּבַר שְׂרָק עָשָׂה, בָּא

הַמַּגִּיד הַהוּכִיחוֹ. וְאָמְרוּ חֻקְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (אבות דרבי נחמן, פֶּרֶק כט): "שֶׁ לֶךְ חִבְרִים מִקְּצָתָן מוֹכִיחִין אוֹתָךְ וּמְקַצְתָּן מִשְׁבַּחִין אוֹתָךְ, אֹהֵב אֶת הַמּוֹכִיחֶךָ, וְשׂוֹנֵא אֶת הַמְּשַׁבְּחֶךָ. מִפְּנֵי שְׁמוּכִיחֶךָ מִכִּיֶּאָדָּךְ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהַמְּשַׁבְּחֶךָ מוֹצִיאֶךָ מִן הָעוֹלָם. וְלָכֵן יִסּוּד גְּדוֹל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה — שְׂיֵאֵהֵב אֶת הַתּוֹכַחוֹת, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

וּמַתְּרַחֵק מִן הַכְּבוֹד: צְרִיף שְׂתַבַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֲפֹשֶׁר לְהַגִּיעַ לְקִנְיָן הַתּוֹרָה, אֶלָּא עַל-יְדֵי שְׂמַרְחָק אֶת עֲצָמוֹ בְּתַכְלִית הַרְחוּק מִן הַכְּבוֹד הַמְּדַמָּה, כִּי אִם רוֹצִים לִקְנוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה, הָאָדָם צְרִיף לְכַשֵּׁל אֶת כָּל יִשְׁוֹתוֹ לְגַמְרִי, וְיִהְיֶה מוֹכֵן לְהִתְנוּפֵחַ עִם זולָתוֹ בַּתּוֹרָה, כִּדְרַכֵּן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֻקְמֵים הַמִּתְנַגְּחִים זֶה עִם זֶה בְּפִלְפוּלֵי דְאִוְרִיתָא, וְלֹא יִמְלֹט, אֲשֶׁר בַּעַת רִיתְחָא דְאִוְרִיתָא, אֲחֵד מְפִלִּיט מִפִּיו נֶגֶד חִבְרוֹ. וְאִם יִסְתַּפֵּל עַל כְּבוֹדוֹ, אֲזִי אֵף פַּעַם לֹא יִלְמַד וְלֹא יִרְצֶה לְהִתְנוּפֵחַ עִם תַּלְמִיד חֵכֶם בַּתּוֹרָה, וְיִהְיֶה רְחוּק מִקִּנְיָן הַתּוֹרָה, לֹא-כֵן מִשְׂמַתְרַחֵק מִן הַכְּבוֹד, וְאֵינוֹ מִסְתַּפֵּל עַל כְּבוֹד עֲצָמוֹ, אֶלָּא רוֹצֶה לְכַבֵּד אֶת הָאָמֶת, וְאִפְלוּ שְׂשׂוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה כְּדָרְךָ לומְדִים, כַּמְאָמְרָם ו"ל (דְּרוֹשִׁין ל): אִפְלוּ הָאָב וּבְנוֹ הֵרַב וְתַלְמִידוֹ, שְׁעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה בְּשַׁעַר אֲחֵד, נַעֲשִׂים אוֹיְבִים זֶה אֶת זֶה, וְאֵינִים זְוִים מִשָּׁם, עַד שֶׁנַּעֲשִׂים אוֹיְבִים זֶה אֶת זֶה, שְׂנֵאָמַר (בַּמְדַּבֵּר כ.א. יד): "אֶת וְהֵב בְּסוּפָה"; וְאִם הִיָּה מִסְתַּפֵּל עַל כְּבוֹדוֹ, אֵף פַּעַם לֹא הִיָּה מִתְנוּפֵחַ בַּלְמוּד, כֵּן יִהְיֶה לוֹ שׂוֹנֵא, וְלֹא הִיָּה בֹא לְקִנְיָן הַתּוֹרָה, מַה שְּׂאִין בֵּן לְשְׂמַתְרַחֵק מִן הַכְּבוֹד, וְלֹא אִכְפַּת לוֹ מִכְּבוֹדוֹ, אֶלָּא רוֹצֶה לְכַבֵּד אֶת הָאָמֶת בַּתּוֹרָה, עַל-יְדֵי-זֶה דִּיקָא זֹכִים לְקִנְיָן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

וְלֹא מַגִּיס לְבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ: צְרִיף שְׂתַבַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֲפֹשֶׁר לְהַגִּיעַ לְקִנְיָן הַתּוֹרָה, אֶלָּא עַל-יְדֵי עֲנָנָה וְשִׁפְלוּת, כַּמְאָמְרָם ו"ל (תַּעֲנִית ו): לְמַה נִּמְשָׁלוּ דְּבָרֵי תּוֹרָה לְמִים, דְּכַתִּיב "הוּי כֵּן צְמָא לְכוּ לְמִים", לוֹמַר לֶךְ מַה מִּים מִנִּיחִין מְקוּם גְּבוּהָ וְהוֹלְכִין לְמְקוּם נִמְדָּה, אֵף דְּבָרֵי תּוֹרָה אֵין מִתְקַנְיִין אֶלָּא בְּמִי שְׂדַעְתּוֹ שְׁפֵלָה; כִּי זֶה מַה שְׂמַתְרַחֵק אֶת הָאָדָם מִקִּנְיָן הַתּוֹרָה. וְכַמְאָמְרָם ו"ל (תַּעֲנִית כ): מַעֲשֵׂה שְׂבָא רַבִּי אֶלְעָזָר רַבִּי שְׁמַעוֹן מִמְּגַדֵּל גְּדוֹר מִבֵּית רַבּוֹ, הִיָּה רְכוּב עַל חֲמוֹר, וּמִטִּיל עַל שִׁפְתֵי נֶהָר, וְשִׁמְחָה שְׂמַחָה גְּדוּלָה. וְהִיָּתָה דַּעְתּוֹ גְּסָה עֲלָיו, מִפְּנֵי שֶׁלְּמַד תּוֹרָה הַרְבֵּה. נִדְּמָן לוֹ אָדָם אֲחֵד שֶׁהִיָּה מְכַעֵר בֵּיתוֹ, אָמַר לוֹ: שְׁלוֹם עֲלֶיךָ, רַבִּי! וְלֹא הִחְזִיר לוֹ. אָמַר לוֹ: רִיקָה, כַּמָּה מְכַעֵר אוֹתוֹ הַאִישׁ, שְׂמָא כָּל בְּנֵי עֵירְךָ מְכַעְרִין כַּמּוֹתֶךָ? אָמַר לוֹ: אֵינִי יוֹדַע, אֶלָּא לֶךְ וְאָמַר לְאִמָּן שְׁעֵשְׂאֲנִי, כַּמָּה מְכַעֵר כְּלִי זֶה שְׁעֵשִׂית. כִּינֵן שְׂדַעְתּוֹ בַּעֲצָמוֹ שְׁחָטָא, יָרַד מִן הַחֲמוֹר וְנִשְׁתַּחֲשַׁח לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ: נַעֲנִיתִי לֶךְ, מַחֵל לִי. אָמַר לוֹ: אֵינִי מוֹחֵל לֶךְ, עַד שֶׁתֵּלֵךְ לְאִמָּן שְׁעֵשְׂאֲנִי, וְאָמַר לוֹ: כַּמָּה מְכַעֵר כְּלִי זֶה שְׁעֵשִׂית. הִיָּה מִטִּיל אַחֲרָיו, עַד שֶׁהַגִּיעַ לְעִירוֹ. יִצְאוּ בְּנֵי עִירוֹ לְקִרְיָתוֹ, וְהִיוּ אוֹמְרִים לוֹ: שְׁלוֹם עֲלֶיךָ רַבִּי, רַבִּי, מוֹרִי, מוֹרִי. אָמַר לָהֶם: לְמִי אֲתֵם קוֹרִין רַבִּי רַבִּי? אָמְרוּ לוֹ:

לְזֶה שֶׁמְטִיל אַחֲרָיֶךָ. אָמַר לָהֶם: אִם זֶה רַבִּי, אֵל שִׂיעַז מַשׁוּנָה הַגּוֹנֵה: וּמַכִּירֵעוּ לִכְף זְכוּת. שֶׁדָּן אִם יִרְבוּ כְּמוֹתוֹ בִּישְׁרָאֵל. אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי מָה? אָמַר לָהֶם: כִּף וְכָף עָשָׂה לִי. אָמְרוּ לוֹ: אַף-עַל-פִּי-כֵן מַחֵל לוֹ, שֶׁאֲדָם גְּדוֹל בַּתּוֹרָה הוּא. אָמַר לָהֶם: אֲנִל לֹא לַסְמוּר אִם דַּבְרֵי רַבּוֹ: וְהַמְכוּזִין אֵת בְּשִׁבְלֵכֶם הֲרִיגֵי מִיחֵל לוֹ, וּבִלְכֹד שְׁלֹא יִהְיֶה רִגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן. מִיָּד וְכֵּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן וְדַרְשׁוּ: לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם רַךְ כְּקִנְיָה, וְאֵל יִהְיֶה קָשָׁה כְּאֶרְזוֹ. וְיִלְפִיקֶךָ זִכָּה קִנְיָה לְטוֹל הַיִּמְנוֹ קוֹלְמוֹס, לְכַתֵּב בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת. הֲרִי שֶׁלֶךְ לְפָנֶיךָ, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֶלֶּא עַל-יְדֵי שְׂאִינּוֹ גַם לְבוֹ בַּחֲמִידוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ, מַכְרִיעוּ לְכָף זְכוּת, מַעֲמִידוֹ עַל הָאֵמֶת, שֶׁאֲמַר לוֹ רַבּוֹ, אֲנִל אִינוֹ אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן וְדַרְשׁוּ: לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם רַךְ כְּקִנְיָה, וְאֵל יִהְיֶה קָשָׁה כְּאֶרְזוֹ. וְיִלְפִיקֶךָ זִכָּה קִנְיָה לְטוֹל הַיִּמְנוֹ קוֹלְמוֹס, לְכַתֵּב בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת. הֲרִי שֶׁלֶךְ לְפָנֶיךָ, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֶלֶּא עַל-יְדֵי שְׂאִינּוֹ גַם לְבוֹ בַּחֲמִידוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

וְאִינוֹ שִׂמַח בְּהוֹרָאָה: צָרִיךְ שִׂמְחָה, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֶלֶּא עַל-יְדֵי שִׂמְחָה הוֹרָאָה עִם אֵמֶת, בְּלִי שׁוֹם נְגִיעוֹת עֲצָמִיּוֹת; כִּי לְפַעְמִים יֵשׁ לְאָדָם נְגִיעוֹת, וְרוֹצֵה לְהִרְאוֹת אֶת בְּקִיאוֹתוֹ בְּהוֹרָאָה, וְאִינוֹ לְשֵׁם שָׂמִים, כִּף לֹא יְכוּלִים לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, מִה שְׂאִין כֵּן, כְּשֶׁאֲדָם מוֹרָה הוֹרָאָה לְשֵׁם שָׂמִים, וְאִין לוֹ שׁוֹם נְגִיעוֹת עֲצָמִיּוֹת, אֲזִי יוֹצֵאת הוֹרָאָה אֵמֶתִית, וְאִינוֹ טוֹעֵה כְּדָבָר הַלֵּכָה כָּלֵל, וּמוֹצִיא הַלֵּכָה מִבְּרַתָּה, וְיֵשׁ לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִחַת רִיחַ מִמוֹרָה הוֹרָאָה כְּזֶה, שֶׁכָּל רְצוֹנוֹ וְחִפְצוֹ זֶה רַק לְהַעֲמִיד אֶת הַשּׁוֹאֵל עַל דְּבַר אֵמֶת. וְהוּא תְּמִיד מְכֻוֵן לְאֵמֶת הַתּוֹרָה, מֵאַחַר שְׂאִין כְּפִנְתוֹ הַתּוֹרָה בְּקִיאוֹתוֹ, אֶלֶּא לְהוֹרֹת לְעַם הַשָּׁם אֶת דְּבַר ה'. וְרַךְ כִּף זוֹכִים לְהִגִּיעַ לְשִׁלְמוֹת קַנְיֵן הַתּוֹרָה, וְלַחֲבֹר חֲבוּרִים עַל דְּבַר אֵמֶת, בְּלִי שׁוֹם טְעִיּוֹת כְּדָבָר הַלֵּכָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

נוֹשֵׂא בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ: צָרִיךְ שִׂמְחָה, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֶלֶּא עַל-יְדֵי שֶׁהוּא סִכְלָן לְגַבִּי חֲבֵרוֹ, וְחֹזֵר עִמּוֹ אֶת הַלְמוּד פְּעָמִים אִין מִסְפָּר, כְּמוֹ שֶׁחֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (עֵרֹבִין נד:) גָּלוּ עַל רַבִּי פְּרָדָא, שֶׁהִיָּה לוֹ תְּלִמִיד, שֶׁחֹזֵר עִמּוֹ אֶת הַלְמוּד אַרְבַּע-מֵאוֹת פְּעָמִים, וְשָׂכַח מִה שֶׁלְּמָדוֹ, וְחֹזֵר עִמּוֹ עוֹד פַּעַם אַרְבַּע-מֵאוֹת פְּעָמִים, וְחָתְנוֹ לוֹ מִן הַשָּׂמִים מַתְּנָה, שִׂיחֲקֶיהָ אַרְבַּע-מֵאוֹת שָׁנָה. הֲרִי שֶׁלֶךְ לְפָנֶיךָ, שְׂאִם אָדָם נוֹשֵׂא בְּעַל עִם חֲבֵרוֹ, וְחֹזֵר עִמּוֹ פְּעָמִים אִין מִסְפָּר אֶת לְמוּדוֹ, אֲזִי זוֹכֵה לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מַאֲרִיף לוֹ אֶת שְׁנוֹתָיו, וּמְשַׁלֵּם לוֹ מִה שֶׁחָסַר כְּזֶה שֶׁלְּמַד עִם חֲבֵרוֹ וְנִשָּׂא בְּעַלּוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

מַכְרִיעוּ לְכָף זְכוּת: צָרִיךְ שִׂמְחָה, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֶלֶּא עַל-יְדֵי שֶׁדָּן אֶת הַזְּכוּת לְכָף זְכוּת, כְּמוֹ שֶׁהוֹדִיעֵנו רַבְּנּוֹ ו"ל (לְקוּשׁ-מִתְבָּרִין, חֶלֶק א', סִימָן רפב) לְדוֹן אֶת כָּל אֶחָד לְכָף זְכוּת, כִּי בְּדָרְךָ כָּלֵל כְּשִׁלּוּמֵדִים בְּצוֹתָא, לֹא יִמְלַט שְׂאֵחָד לֹא יִטְעֵה, וּבִפְרָט בְּשַׁעֲה שִׁמְתוֹכְחִים בְּלְמוּד, יוֹצֵא הַרְבֵּה פְּעָמִים, שֶׁכָּל אֶחָד רוֹצֵה לְהִרְאוֹת אֶת צִדְקוֹ וְאֵת דְּרָךְ לְמוּדוֹ, וְרוֹצֵה לְהִרְאוֹת לְזוּלָתוֹ, שֶׁהוּא טְעֵה בְּדָבָר הַלֵּכָה, וּמִתְנַגְּחִים אֶחָד עִם הַשֵּׁנִי בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, כִּי כֵן בְּרַבָּה שֶׁל תּוֹרָה, עִם כָּל זֹאת צָרִיךְ לְהַכְרִיעַ אֶת הַזְּכוּת לְכָף זְכוּת, אֶפְלוֹ שֶׁטְעֵה לְפִי דַעְתּוֹ, וּכְעֵין שְׂאֵמְרוֹ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (קְדוּשִׁין ל:) עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים קכו, ה'): "אֲשֶׁרִי הִגְבַּר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת אֲשַׁפְתּוֹ מִמֶּה, לֹא יִבוֹשׁ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבָיִם בְּשַׁעֲרֵי"; מֵאִי אֶת אוֹיְבָיִם בְּשַׁעֲרֵי? אָמַר רַבִּי חִזְיָא בַר אֲבָא, אֶפְלוֹ הָאֵב וּבְנוֹ, הֲרֵב תּוֹמְלִמִידוֹ, שֶׁעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה בְּשַׁעֲרֵי אֶחָד, נַעֲשִׂים אוֹיְבָיִם זֶה אֶת זֶה, וְאִינִים זָוִים מִשָּׁם, עַד שֶׁנַּעֲשִׂים אוֹיְבָיִם זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּפִדְרָב כ"א, יד): "אֵת זֶה־בְּכֹסְפָה", אֵל

תקרי בסופה אלא בסופה; וזה בכלל מקריעו לכף זכות, ואז משניהם יצא דבר הלכה ברורה, ויזכו לקנן התורה, והבן למעשה.

מעמידו על האמת: צריך שתדע, אהובי, בני! כדי לזכות לקנן התורה, צריך ללמד את התורה באופן שהתורה תלמד אותו איך להתנהג, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקושי-מנהג"ו, חלק א,

מעמידו על השלום, מתישב לבו בתלמודו, שואל סימן סא, שם כל הלמודים שואדם לומד, הוא צריך

להוציא לעצמו עצות איך להתנהג, נמצא, שעקר קיים התורה, שהתורה תעמידו על האמת, ותדריכו איך להתנהג בזה העולם, וזה שלמות קנן התורה — כשילמד את התורה הקדושה, ללמד אותה באופן כזה, שהתורה תלמד אותו איך להתנהג, והתורה תעמידו על האמת, שזה עקר קנן התורה, שכל מה שלומד, שילמד את זה על עצמו, וכן כל החדושים שיחדש בתורה, יחדש את זה על עצמו, ואז יזכה לקנן התורה, שהתורה הקדושה תעמיד אותו על האמת, והבן למעשה.

מעמידו על השלום: צריך שתדע, אהובי, בני! שעקר קנן התורה הוא כשילמד תורה באופן כזה, שהתורה תעמידו על השלום, הינו אפלו שיתנפח עם הזולת בלמוד התורה, עם

כל זאת לבסוף התורה תעמידו על מדת השלום, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (עקנין פרק ג):

לא מצא הקדוש-ברוך-הוא כלי הפחיתות ברבקה לישראל, אלא השלום; ולכן כשילומדים תורה עם הזולת, ואף שמתנפחים זה בזה, לבסוף צריכים להשלים ביניהם, כמאמרו ו"ל (קדושי'ן ל): אפלו

האב ובנו הרב ותלמידו שפוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זוים משם, עד שנעשים אויבים זה את זה, שנאמר (במדבר כא, יד): "את זהב בסופה", אל תקרי בסופה אלא

בסופה; כי התורה מעמידה את האדם על מדת השלום. וזה נקרא שלמות קנן התורה, שתמיד יתפשט אחר השלום בינו ובין המקום יתברך שמו, הינו כשילומד תורה לשמה לשם אל עולם,

היא הנגה אותו מפל הקשיות והפסקות והעקמומיות שיש לו עליו יתברך, ויביאו לשלום להשלים עם המציאות, ולהיות דבוק בחיי החיים בו יתברך, וכן שיהיה שלום בין איש לאשתו,

כי התורה משלימה את האדם שיגיע להשלמות שהיא שלום, וכן שיהיה שלום בין אדם לחברו, שזה דבר גדול מאד, אף שכל אחד יש לו שכל ודעת אחרת, עם כל זאת ראוי לו על-ידי התורה

לאחד את כל השכליות, ולהגיע אל השלום שהוא שמו של הקדוש-ברוך-הוא, כמאמר ו"ל (שם א): שמו של הקדוש-ברוך-הוא שלום; ולכן מי שזוכה שהתורה הקדושה מביאה לידי שלום

בינו לבין המקום ברוך הוא ובינו לבין אשתו ובינו לבין חברו, בזה זכה בשלמות לקנן התורה, אשרי לו!

מתישב לבו בתלמודו: צריך שתדע, אהובי, בני! שמי שרוצה לזכות לקנן התורה, עליו להיות מושב דעתו בתלמודו, הינו שילמד כסדר נכון, כמו שגלה לנו רבנו ו"ל (שיחות-ה"ו,

סימן עח), שיתחיל את המסקתא מההתחלה עד הסוף, ולא יחזור אלא כשיגמר את כל המסקתא ויתחיל עוד פעם, וככה פעמים אין מספר, ורק באופן זה יוכל לקנות קנן התורה; כי צריכים

להתישב היטב בתלמודו, כי כל זמן שאין אדם בקי במסקתא זו, לא יגס בפלפולים, אלא יחזור פעם אחר פעם, עד שיהיה הלמוד מושב בדעתו. וזה זוכים רק על-ידי רבוי תורה. ולכן יחזר

יחזר הרבה על מסכתא אחת, ואם תזכה מאה פעמים וחתת — אין למעלה מזה, ועל-ידי זה תהיה מישב בתלמודך, והבן למעשה.

שואל ומשיב, שומע ומוסיף: צריך שתדע, אהובי, בני! מי שרוצה לזכות לקנן התורה, אסור לו להתבטל לשאל את רבו או את חברו מה שלומד ואינו מבין, ואם לא נראה לו מה שהשיבו לו, אפי' לא יחביש להשיב מה שיש לו להגיד. וכן כששומע אילו דברי תורה או איזה חדוש, צריך שלא יחביש להוסיף על דבריהם מה שיש לו להוסיף, ורק כך קונים קנני תורה, כי התורה היא מתנה לכל עם ישראל, ויכול כל אחד לשאל ולהציע את ספקותיו, ואם לא נראה לו, מתר לו להשיב על

ומשיב, שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות, המחפשים את רבו, והמכונן את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו.

הדבריהם, ואין בזה שום חפזה וצרות, כי כך דרכה של תורה — זה שואל וזה משיב, זה שומע מה שאחרים מחדשים, ומוסיף על דבריהם, ורק כך מתבררת האמת בתורה, וכמו שאמר ההכם (קהלת ד, ט): "טובים השנים מן האחד, אשר יש להם שכר טוב בעמלם"; ודרשו על זה חכמינו הקדושים (מדרש בנה קהלת, פרשה ד, סימן ח'): "טובים השנים" — שהם יגעי' בתורה, "מן האחד" — שעוסק זה לעצמו וזה לעצמו, "כי אם ילכו, האחד יקים את חברו", שאם שכח הלכה אחד מהם, חברו מחזיר ההלכה, "והחוט המשולש לא במהרה ינתק" — זה הרב שהוא מחזיר להם טעותו; ולכן זה עקר השלמות להגיע אל קנני התורה, שלא יחביש להיות שואל או משיב, שומע או משיב, והבן למעשה.

הלומד על מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות: צריך שתדע, אהובי, בני! מי שרוצה לקנות לעצמו קנני תורה, ראוי לו ללמד תוך-ימיו על מנת ללמד, כי בזה מתפלפל עם אחרים, זה מקשה וזה משיב, על-ידי-זה ונשאר אצלו הלמוד, כי בזה שאדם מתפלפל עם אחרים, זה מקשה וזה משיב, זה הלמוד הוא על מנת לעשות ולקיים, ואז דיקא על-ידי-זה וזכה להגיע לשלמות קנני התורה; כי התורה נקנית רק על-ידי ששלמד אחרים. ועקר התכלית של הלמוד — כדי לעשות ולקיים, ואז מגיעים לשלמות קנני התורה, והבן למעשה.

המחפשים את רבו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר הדרך לקנות קנני התורה הוא — על-ידי שתמיד ישבח את רבו, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א, סימן כח): ככל מקום ששבוהו החכמים את רבי שמעון בן יוחאי על שגלה להם סוד נפלא, תמצא שאחר-כך אמר להם עוד חדושי תורה, רואים מזה, אם אדם מחפשים את רבו, ומחזיק את רבו לתכם, וכן משבח אותו על חכמתו, על-ידי-זה מתרוב לב רבו, ומשפיע לו תורה. ולכן עקר שלמות קנני התורה — להתחייב ולשבח את רבו, ועל-ידי-זה ירחיב את דעת רבו, ויוסיף לו עוד חדושי תורה. וכן יקנה קנני התורה, והבן למעשה.

והמכונן את שמועתו: צריך שתדע, אהובי, בני! מי שרוצה לקנות קנני התורה, שתמיד יאמר בדין כמו ששמע מרבו, שאינו מוסיף ואינו גורע, רק מכונן את שמועתו כפי ששמע מרבו, ואז דיקא יקנה לקנן התורה. וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (בבבא בתרא): "הב אדם לומר בלשון רבו; ואז יוכל לחדש על-פי הקדמותיו ששמע מרבו. וזו שלמות קנני התורה, שמחדש על-פי הקדמותיו של רבו. וזו היתה דרכו של מוהר"ן ז"ל, שאמר: לא מבטיא חדושי תורה אני לא יכול לחדש בלי הקדמותיו של רבנו ז"ל, אלא אפלו שיחת חלין אני לא יכול לדבר בלי

אֶפְלוּ שְׁנֵסְתַּלַּק מִזֶּה הָעוֹלָם, וְכִשְׁמֻזְפִּירִים אֶת
הַמַּאֲמָר שֶׁדוּשָׁה, בְּזֶה מִקְשָׁרִים חֲנֻנָּה אֶת נַפְשׁוֹ
עִם רִחוּו וְעִם נִשְׁמָתוֹ, וְנִגְאָל מִכָּל צְרוּחֵיו. וְלִכֵּן
הַשְׁתַּקְוָה כָּל הַצְּדִיקִים, שֵׁיִאֲמְרוּ דְבַר הַלְלָה

בְּשֵׁמֶם, וְעַל-יְדֵי-זֶה הֵם

מְרַדְּדֵי: ז גְּדוּלָּה תוֹרָה,

שֶׁהִיא נוֹתֵנָת חַיִּים לְעוֹשֵׂיהָ

בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא,

שֶׁנֶּאֱמָר (מְשָׁלִי ד): כִּי חַיִּים הֵם

לְמַצְאֵיהֶם וְלִכְל בְּשָׂרוֹ מֵרַפָּא.

וְאוֹמֵר (שָׁם ג): רַפְּאוֹת תְּהִי

לְשָׂרְךָ וְשִׁקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ.

וְאוֹמֵר (שָׁם ס): עֵץ חַיִּים הִיא

לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתַמְכִּיהָ

מֵאֲשֶׁר. וְאוֹמֵר (שָׁם א): כִּי

לְזִית חֵן הֵם לְרֵאשֶׁף וְעֲנָקִים

וְאוֹמֵר וְשִׁקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ.

שִׁיבָה מִשְׁקָה עֲנוּמוֹתֶיךָ נִקְבְּרָ:

וְאוֹמֵר עֵץ חַיִּים הִיא

לְמַחְזִיקִים בָּהּ. עוֹלָם הַבָּא.

וְשִׁמְחָה מֵאֲמָר, לְחַיִּים הוּא

זוֹכֵה, אֲבָל מִי יֹאמֵר שִׁיבָה

זוֹכֵה לְעוֹשֶׂה, שֶׁהִי יֵשׁ לָךְ נְבִי

אֲדָם הַיְדוּוּיָן עֲנִיּוֹת שֶׁהֵמוֹת

נִחְזֵק לְהֵס מִן הַחַיִּים, לִכְךָ

נִגְמָר כִּי לְזִית חֵן הֵם

לְרֵאשֶׁף וְעֲנָקִים

לְגִרְגוֹרוֹתֶיךָ. אֲחִיזָה דְבַר

הַמְבִיֵּא אֵת הַאֲדָם לְמֵאוֹר חֵן

עֲנִיּוֹת הַאֲנָשִׁים, הוּא אוֹמֵר זֶה

מִמּוֹן. וְשִׁמְחָה מֵאֲמָר, מִמּוֹן

אֶכָּל מִי שֶׁזוֹכֵה לְלַמֵּד תוֹרָה בְּהַתְמַדָּה רַבָּה מְאֹד, עַל-יְדֵי-זֶה מִקְבָּל חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי עַקֵּר

הַחַיִּים הִיא הַתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי הֵם חַיִּינוּ וְאֵרָךְ יְמֵינוּ, וְכֵן זוֹכֵה לְחַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא, כִּי הַתוֹרָה

הַקְּדוּשָׁה מְדַבְּקֶת אֶת נִשְׁמָתוֹ אֵלָיו וְתִבְרָךְ, עַד שֶׁמֵּאִיר לוֹ הָאֶרֶץ עוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְלִכֵּן כָּל

הַצְּדִיקִים הָאֲמִתִּים, אֲשֶׁר הָיוּ דְבוּקִים בְּאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, לְמַדּוֹ תוֹרָה לְשִׁמְחָה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם,

וְעַל-יְדֵי-זֶה זָכוּ לְמַה שֶׁזָּכוּ, וְהִגִּיעוּ לְמַה שֶׁהִגִּיעוּ, כָּל אֶחָד לְפִי שֶׁרָשׁ נִשְׁמָתוֹ, אֲשֶׁרֵיהֶם וְאֲשֶׁרֵי

חֻלְקָם, וְאֲשֶׁרֵי הַדְּבֻקִים בָּהֶם. וְלִכֵּן רָאָה גַם אֱתָה, אֱהוּבִי, בְּנִי! לְהַכְנִיֵס אֶת עַצְמְךָ בְּתוֹךְ הַתוֹרָה

הַקְּדוּשָׁה, וְאֵף שֶׁבְּהַתְחַלְתָּ לְבֹא לָךְ דְּבַר זֶה מְאֹד מְאֹד קָשָׁה, כִּי רְצוֹנְךָ לְכַבֵּשׁ אֶת עַצְמְךָ בַּקָּל אֶל

הָאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְעַתָּה שֶׁצְּרִיכִים לְהִיּוֹת עֵלִי וְנִפְיָק, רְצוּא וְשׂוֹב, כִּי אֵי אֲפָשֶׁר לְהַתְכַּשֵּׁל לְגִמְרֵי,

כְּמוֹבָא בְּדִבְרֵי רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּשִׁימוֹתֵר, חֶלֶק א', סִימָן סה), שֶׁבְּהַקְרָתָה לְחֻזֵּר מִן הַכַּשְׂטָל, שֶׁאֵין מִתְגַּבֵּר

עָלָיו הַסִּמָּ"ד מ"ם בְּיֹתֵר וְהַתְחַלְשׁוֹ וְהַתְּפִילוֹ. וְלִכֵּן צְרִיכִים לְהַחְזִיק בְּלִמּוּד הַתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי

זֶה מִקְרָב אֶת תְּכַעֲרַת לְכַבּוֹ, וְזוֹכֵה לְהַתְחַבֵּף בְּסִתְרָה צֶלֶת נְפִישׁוֹ וְתִבְרָךְ, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה הוּא אוֹחֵז בְּעֵץ

הַחַיִּים. וְכְמוֹבָא בְּיֹתֵר (וַיִּשְׁלַח קַעֲד): וְכָל מֵאֵן דְּאֲתַתְּקֵף בְּאוֹרְתָא אֲתַתְּקֵף בְּאֵילָנָא דְּחַיִּים; כִּי הַתוֹרָה

הִיא עֵץ הַחַיִּים, שֶׁעֲלֶיהָ נֶאֱמָר (בְּרַאשִׁית ג, כב): "וְלִקְחָה גַם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחַי לְעֹלָם"; כִּי מִי

שֶׁטּוֹעֵם טַעַם הַתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיא עֵץ הַחַיִּים, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא חַי לְעוֹלָם, כִּי הוּא נִגְלָל בְּחַי

הַחַיִּים, וְכִּי אֵין אֶצְלוֹ הַפְּרָשׁ בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹבָא בְּדִבְרֵי רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּשִׁימוֹתֵר),

חֶלֶק א', סִימָן כא): חַיִּים גְּנֻזִים הֵם בַּקָּל לְהִשָּׁם וְתִבְרָךְ, כִּי הוּא חַי לְנִצְחָה, וְמִי שֶׁנִּגְלָל בְּשָׂרְשׁוֹ, דְּהִנְנוּ

בוֹ וְתִבְרָךְ, הוּא גַם-כֵּן חַי לְנִצְחָה, כִּי מֵאֲחַר שֶׁנִּגְלָל בְּאֶחָד, וְהוּא אֶחָד עִם הַשֵּׁם וְתִבְרָךְ, הוּא חַי

יתנו לך אצל לא יהא מכוזב בין האנשים, לכן נאמר עטרת תפארת תמגנך. ושמה תאמר, אפילו למד שלא לשמה וזכה לדברים הללו, לכן נאמר אורך ימים בימינה (שבת דף טו.ג). למימינים זה, שלומדים לשמה,

יש לו אורך ימים וחיים, ואין נריך לומר עושר וכבוד. בשמאלה. למשמאלים זה, עושר וכבוד יתנו לו, אצל לא חיים ארוכים. ושמה תאמר לחיים ועושר וזכה אצל לא לשלוט, לכן נאמר ושלום יוסיפו לך: ה עטרת. זה העושר: תפארת. זה הנוי: והבנים. ותפארת בנים אבותם: והכח. תפארת צמורים כחם: והכבוד. ונגד זקניו כבוד: והחכמה. דוקינים טובא איכא הכא, ומד מנייהו לזה שקנה חכמה:

לְגַרְגְּרֵתֶיךָ. וְאוֹמֵר (שם ד): תַּתֵּן לְרֵאשֶׁף לְוַיֵּת חֵן עֲטָרַת תּוֹפְאָרְתָּ תִּמְגַּנֶּךָ. וְאוֹמֵר (שם ט): כִּי בִי יִרְבוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שָׁנוֹת חַיִּים. וְאוֹמֵר (שם ג): אַרְבֵּי יָמִים בִּימֵינָה בְּשִׂמְאֻלָּהָ עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. וְאוֹמֵר (שם): כִּי אַרְבֵּי יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לְךָ. וְאוֹמֵר (שם): דְּרָבִיָּה דְרָבִי נַעֵם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: ה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, הַנוֹי, וְהַפֶּחַ, וְהַעֲשֶׂר, וְהַכְּבוֹד, וְהַחֲכָמָה, וְהַזְקָנָה, וְהַשִּׁיבָה, וְהַבְּנִים, נִאָּה לְצַדִּיקִים וְנִאָּה לְצַדִּיקִים וְנִאָּה לְעוֹלָם: טו) עֲטָרַת תּוֹפְאָרְתָּ שִׁיבָה, בְּדַרְבֵּי צְדָקָה תִּמְצָא. וְאוֹמֵר (שם ד): תּוֹפְאָרְתָּ בַחֲוָרִים כַּחֵם וְהַדָּר זְקָנִים שִׁיבָה. וְאוֹמֵר (שם יד): עֲטָרַת חֲכָמִים עֲשָׂרָם. וְאוֹמֵר (שם יז): עֲטָרַת זְקָנִים בְּנֵי בָנִים וְתּוֹפְאָרְתָּ בָנִים אֲבוֹתָם. וְאוֹמֵר (ישעיהו כד): וְחִפְרָה הִלְבְּנָה וּבוֹשָׁה הַחֲמָה כִּי מִלֶּךְ יִי צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם וְנִגְדָה זְקָנֵינוּ כְּבוֹד. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיאַ אוֹמֵר, אֵלּוּ שְׁבַע מַדּוֹת שְׁמָנוּ חֲכָמִים לְצַדִּיקִים, כָּלֵם נִתְקַיְמוּ בְּרַבִּי וּבְבָנָיו: זְקָנָהוּ. וְהַבְּנִים, שְׁגָם הֵם צַדִּיקִים, וְכוּ לְזֶה מִחֲמַת שְׂאֵבֵיהֶם לְמַד תּוֹרָה לְשִׁמְיָה, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם.

חיים וצדיקים כמו השם: תבדוק והתורה אחר עם הקדוש ברוך הוא; ולכן כל מי שאוחז בתורה, אוחז בהקדוש ברוך הוא, והבן למעשה. ח הנוי, והפח, והעשר, והכבוד, והחכמה, והזקנה, והשיבה, והבנים והבנים — נאה לצדיקים ונאה לעולם: צריך שתבדע, אהובי בני! שאלו השבע מדות שזכות רק לאדם שישב והוה בתורה, כי מי שלמד תורה, נמשך עליו נוי יפי, כי אין עוד אדם יפה כמי שהוה בתורה, וכן הפח, שיהיה לו כחות, ויכל לעמוד נגד כל מה שעובר על כל אחד בזה העולם, אין זה שייך רק מי שלמד תורה, כי התורה נותנת לאדם פח לעבר על הכל. וכן עקר העשירות באה לאדם רק בזכות למוד התורה הקדושה, וכל הכבוד שאדם מקבל, זה רק מחמת שלמד תורה לשמה, לשם אל עולם, וכן החכמה זה רק למוד תורה הקדושה, ואין לך חכמה פתחמת התורה והזקנה והשיבה שאדם מגיע אליה, זה רק בזכות התורה: כי אין לך עוד זקנה ושיבה טובה כמי שבלה כל ימי חייו בתורה הקדושה, שהיא הנותנת לאדם קיום לעת זקנתו. והבנים, שגם הם צדיקים, וכו לזה מחמת שאביהם למד תורה לשמה, לשם אל עולם.

ולכן ראה, אהובי, בני! להתמיד תמיד בתורה ט לי הכסף ולי הזהב. פירוט, לשננו ולכבוד, הקדושה, כי אין עוד טוב אלא תורה, כמו שנאמר מלא כל הארץ כבודו: י חמשה קנינים קנה שכתוב (משלי ט'): "כי לקח טוב נתתי לכם, הקב"ה וכו'. ה' קניני ראשית דרכו. שנבדלמה תורתו אל תעזבו"; ולמד כל זה מפסוקים, הינו קודם העולם, מפני ששעלה נמתשנה לפניו

שאי אפשר להגיע לשבע מדות הקרות האלו, אלא על-ידי למוד ושקינה בתורה הקדושה, שאין לה טוב ממנה, ואם תאמר שנה דבר בלתי אפשרי, אלא רק לעתיד לבוא, על זה בא רבי שמעון בן כנסיא אומר: אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כלם נתקמו ברבי יובבני. ומגלה לנו, שנה שנה גם בעולם הזה, פי חרי רבי יבני וכו' לזה, ולכן כל הרוצה לטל חלק בהתורה — יכול לבוא ולקחת, פי התורה מנחת בקרן וזית, וכל הרוצה לזכות לקבל את התורה, יכול לזכות, על-ידי זה משכו עליו השבע מדות האלו, אשרי לו!

ט אמר רבי יוסי בן קסמא: צריך שתדע,

אהובי, בני! כי רבי יוסי בן קסמא זכה לעלות עד הכתר, כמובא בבראשית (פי תצא), הינו להיות בטל ומבטל בתי הסיים בו יתברך, ולהמשיך על עצמו דבקות עליונה באמונה בו יתברך; פי תמיד התהלך בדבקות באין סוף ברוב הוא. לזאת ספר: "פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגע בי אדם אחד", שנה הסמ"ך-מ"ם, שמלביש את עצמו באדם, ורוצה לפתות אותו שינתק את עצמו ממנו יתברך, "ונמן לי שלום", כי כך ברכו של הסמ"ך-מ"ם, שמתחיל עם שלום, כדי להטעות בני-אדם, באלו כל בנותו שרוצה רק שלום, ואדם שאינו יודע להזהר ממנו, וחושב שמצא פאן אדם שבאמת רוצה את השלום, על-ידי זה "והחזרתי לו שלום", הינו שרבי יוסי בן קסמא מספר איך שהלך בדרך, ופגע בו הסמ"ך-מ"ם בהתלבשות אדם, שנתן לו שלום, והוא לא ידע שנה

ט אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום. אמר לי, רבי, מאיזה מקום אתה. אמרתי לו, מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני. אמר לי, רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלה אלפים דיגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות. אמרתי לו, בני, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה, לפי שבשעת פטירתו של אדם, אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר (משלי ו): בהתהלךך תנחה אתך, בשכבך תשמר עליך, והקיצות היא תשיחך. בהתהלךך תנחה אתך, בעולם הזה. בשכבך תשמר עליך, במקבר. והקיצות היא תשיחך, לעולם הבא. וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל (תהלים קיט): טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף. ואומר (תגי ב): לי הכסף ולי הזהב נאם יי צבאות:

הסמ"ד"מ"ם, אלא חשב שזה אחד מהחכמים, שגם כן הולך בדרך פמיה ומתבודד עמו יתברך, ולכן החזיר לו שלום. "אמר לי" אותו האדם, "רבי", כי כך דיברו של הסמ"ד"מ"ם להנחיל את האדם, ולקרא אותו בתאר "רבי", כדי להכניס בו לישות וגאווה, וכן יוכל להכניס עמו בטענו ונטענו. ושאל אותו: "מאיזה מקום אתה", שאני רואה שאתה מסתובב בדרך, "אמרתי לו", הינו שרבי יוסי בן קסמא השיב לו: "מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני", וכל גמי שאני על פני האדמה רק מסתובב בין חכמים וסופרים, שלומדים תורה לשמה, לשם אל עולם, ומתבודדים עצמם עמו יתברך. "אמר לי" אותו האדם: "רבי" — בדרך הנפשה, "רצונך שתדור עמנו במקומנו, ואני אתן לך אלה אלים דיגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות"; וכאן כבר תפס רבי יוסי בן קסמא, שזהו הסמ"ד"מ"ם המלבש בדמות אדם, שרצה לנתק אותו מהתורה הקדושה, ולתת לו עשירות נפלאה, העקר שיעזוב את התורה הקדושה ואת הקדוש-ברוך הוא ואת הצדיק, המקשרו אליו יתברך ואל התורה. "אמרתי לו", שרבי יוסי בן קסמא השיב לו: "בני", אפלו שתהיה מלבש בדמות בני, לא תוכל לפעל אצלי, לנתק את עצמי מהתורה הקדושה ומקדוש-ברוך-הוא, כי "אפלו אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבועולם, איני דר אלא במקום תורה"; כי התורה משמרת את האדם בחייו ולאחר מותו, "לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שגאמר (משלי ו, כב): 'בהתהלךך מנחה אותך, בשכבך תשמו צליך, ובהיצוה היא תשיחך'; בהתהלךך מנחה אותך — בעולם הזה, בשכבך תשמו צליך — בפקר, ובהיצוה היא תשיחך — לעולם הבא"; הינו שרבי יוסי בן קסמא תפס והשיג, שזה האדם שבא להסיתו, שיתרחק מהצדיקים והחכמים האמתיים הדבוקים בהתורה הקדושה, אין זה אלא הסמ"ד"מ"ם, שרצה לנתקו מהתורה, ולהרחיקו ממנו יתברך ומקדושים, על-ידי שיתן לו אלה אלים דיגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, ועל זה הזכיר לו כבר את יום המיתה, כמאמר ו"ל (ברכות ה): 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שגאמר (תהלים ד, ה): 'רגזו ואל תחטאו', אם נצחו — מוטב, ואם לאו — יצטק בתורה, שגאמר: 'על משפככם', אם נצחו — מוטב, ואם לאו — יקרא קריאת שמע, שגאמר: 'על משפככם', אם נצחו — מוטב, ואם לאו, יזכר לו יום המיתה, שגאמר: 'ודמו סלה', ולכן יגרו מנגנו מהסמ"ד"מ"ם המסיתו לעזוב את הקדוש-ברוך-הוא והתורה והצדיקים, ואומר: "וכן כתוב בספר תהלים על-ידי דוד מלך ישראל (תהלים קיט, עב): 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף'; ולכאורה מה היה צריך להוסיף את המלים האלו: "וכן כתוב בספר תהלים, היה יכול לכתב: "וכתוב" וכיו' אלא הוא רצה לרמוז לו, שגם אמירת תהלים מסגלת לתשובה, כמוכא בדרך רבנו ז"ל (לקוטי-מוה"ר, חלק א, סימן ר"ה), שאמירת תהלים מגרשת את הקלפה. וכן אמרו חכמינו הקדושים (מדרש תהלים, פרשה א, סימן ח) יהיו קורין בהם והוגין בהם, ונוטלין עליהן שֶׁכֶר כנגעים ואהלות, הינו שפעל דוד המלך אצל הקדוש-ברוך-הוא, שאמירת תהלים תהיה תשובה כנגעים ואהלות, שגם אמירת תהלים נקראת למוד, ומגרשים על-ידי-זה את הסמ"ד"מ"ם ונוקבא דליה. ואם תרצה לפתור אותי להתרחק מהתורה, על-ידי שתתן לי אלה אלים דיגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, איני מתפתה ממך, כי הפסוק והזהב נמצא רק בידי הקדוש-ברוך-הוא, כמו שכתוב (תנ"ך, ח): "לי הפסוק ולי הזהב נאם הו"ה צבאות"; וזה "ואומר", הינו שכל מי שירצה

לפתות אותך, שתפזר את התורה, מפני שאתן לך דיגרי נהב ואבנים טובות ומרגליות, תאמר לו: עם כסף לא תוכל לקנות אותי, כי הפסך והנהב שיק' להקדוש-ברוך-הוא, והבן למעשה.

י חמשה קנינים קנה לו הקדוש ברוך הוא בעולמו: צריך שתדע, אהובי, בני! יש חמשה דברים שצוקרים קנינו של הקדוש-ברוך-הוא, הנה ששה עמודי העולם, ובשבילם נברא כל העולם, והם "תורה", פי כל העולם עומד רק על תורה. "שמים וארץ", שנה כלל הבריאה, כל מה שיש בשמים ובשמי השמים, וכל מה שיש בארץ: דומם, צומח, חי, מדבר. "אברהם", שהוא הנה הראשון, שגלה לכל העולם פלו את אמתת מצאיאותו ותברך. "ישראל", שרק הם קבלו את התורה, והפירו את הקדוש-ברוך-הוא. "בית המקדש", ששם הנה משכן שכינת עזו ותברך בקביעות. ולומד את זה מפסוקים. שתכלית בריאת שמים וארץ הנה רק בשביל התורה, שגשמות ישראל יקבלו את התורה, ואברהם הוא הצדיק המגלה את הקדוש-ברוך-הוא ואת התורה, ובית

י חמשה קנינים קנה לו הקדוש ברוך הוא בעולמו, ואלו הן, תורה קנין אחד, שמים וארץ קנין אחד, אברהם קנין אחד, ישאל קנין אחד, בית המקדש קנין אחד. תורה קנין אחד מנין, דכתיב (משלי ח): "י קני ראויות דרפו, קדם מפעליו מאז. שמים וארץ קנין אחד מנין, דכתיב (ישעיה טו): פה אמר "י השמים פסאי והארץ דם רגלי, אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי. ואומר (תהלים קד): מה רבו מעשיך יי, כלם בחכמה עשיתה, מלאה הארץ קניניה. אברהם קנין אחד מנין, דכתיב (בראשית יד):

ויברכהו ויאמר, ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ. ישראל קנין אחד מנין, דכתיב (שמות טו): עד יעבר עמך ה' עד יעבר עם זו קניית. ואומר (תהלים טו): לקדושים אשר בארץ המה, ואדירי כל חפצי כם. בית המקדש קנין אחד מנין, דכתיב (שמות טו):

לברוא את עולמו [אמר יתקיים] העולם בשביל המורה: שהם עמודים של עולם, שנאמר כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדוס רגלי, נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן ארץ, שנאמר מלאה הארץ קנינו, מה להלן שמים וארץ אף כאן שמים וארץ, וכתיב קנינו וכו': אברהם קנין אחד מנין. שנאלו הקני"ה לך להיות קנינו של עולם ויתקיים בשבילו, שנאמר ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון, ולמה, בשביל שהוא קונה שמים וארץ, שנשכילו העולם מתקיים, לפי שהוא קירב את הבריות תחת כנפי השכינה והחיון למוטב, ואמר להן דברים המוכיין: ישראל קנין אחד. שנאמר עם זו קניית, ומנין שהעולם מתקיים בשבילו, שנאמר לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי כם, שהם עיקר אדירים של ארץ: מקדש ה' כוננו ידיך. עדיין לא מנינו קנין. אלא מפני שנאמר כאן מקדש. ולהלן הוא אומר ויביא אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו, מה כאן מקדש צקינו,

אף להגן מקדש בנין, וכמה גמגום יש בדבר, ולפי
הענין נראה צעירי שהנתינתם לא נמנעה כמקנה, שהרי
נמסרת פסחים צפרק האשה, לא שנינו אלא מורה
ושמים וארץ וישראל, ומצינו ראה לשמים וארץ מאותו
הפסוק שנאמר בצורה קונה
שמים וארץ: יא אלא
לכבודו. לשמו:

מִקְדָּשׁ אֲדָנָי כּוֹנְנֵי יָדָיךָ.

וְאוֹמֵר (תהלים עח): **וַיְבִיאֵם אֶל**

גְּבוּל קְדוֹשׁוֹ, הִר זֶה קִנְיָתָהּ

יְמִינוֹ: יא **כָּל מַה שֶּׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ**

לֹא בְּרָאוּ אֱלֹהִים לְכַבֹּדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג), **כָּל**

הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלְכַבֹּדִי בְּרֵאתִיו, יַצְרַתִּיו אֶף

עֲשִׂיתִיו. וְאוֹמֵר (שמות טו): **יְיָ מִלֶּךְ לְעֵלְמָם וְעַד:**

התורה ובשביל הצדיקים, ועל-ידי-זה בעצמו נעשה בחינת בית המקדש, שמהרה בו השכינה,
כמוכא ברמב"ם (פרק יג מהלכות שמיטה ויובל, הלכה יג) ולא שגט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש
מכל באי העולם, אשר נדבה ורחו אותו, והבינו מדעו להגדל לעמד לפני ה' להשתחוץ ולעבדו
לדעה את ה' ה', והלך לשר כמו שעשאו האלקים, ופרק מעל צנארו על החשבונות הרבים אשר
בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונתלתו לעולם לעולמי
עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים וללויים, הרי דוד אומר (תהלים
טו, ה): "ה' חלקו מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי", והגן למעשה.

יא כל מה שברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו, לא בראו אלא לכבודו: צריך שתדע, אהובי, בני!
אשר כל הכבוד שיש רק להקדוש-ברוך-הוא, וצריכים למסור את עצמו תמיד רק לגלות
ולפרסם את אמתת מציאותו: תברך, ואיך שפלא כל הארץ כבודו, והכבוד שיש רק
להקדוש-ברוך-הוא ולתורה הקדושה, וליראיו האמתיים, כמוכא בברכי מזהרנ"ת ו"ל (לקוטי-
הלכות, תפלה, הלכה ד, אות ג): כי יש כבוד הקדושה, שהוא כבוד השם: תברך וכבוד תורתו הקדושה
וצדיקיו האמתיים, שכל העולמות נבראו בשביל זה הכבוד, שזה מה שאמר התנא הקדוש: "כל
מה שברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו, לא בראו אלא לכבודו, ששנאמר (ישעיה מג, ז): "כל הנקרא
בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"; כי שרש כל הבריאה הוא רק שיתגלה כבודו: תברך,
אף מצת שהיה שביבת פלים ומיתת המלכים, שאז נפלו כל המדות הקדושות למטה, ואז
נתבלבלו כל העולמות כלם, משם בא שאדם רץ אחר הכבוד, ועושה העקר מהכבוד, בשעה
שהכבוד שיש רק אליו: תברך. ואדרבה כל מי שנגלל יותר באין סוף ברוך הוא, הוא בורח
מהכבוד, ואז הכבוד רץ אחריו, כמאמר ו"ל (ערוכין יג): כל המחזיר על הגדלה, גדלה בורחת
מפניו, וכל הבורח מן הגדלה, גדלה מחזרת אחריו; ואמר חכמינו הקדושים (במדבר רבה, פרשה
ד, סימן כ'): כל המרבה כבוד שמים, וממעט כבוד עצמו, כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה,
וכל הממעט כבוד שמים, ומרבה כבוד עצמו, כבוד שמים במקומו, וכבודו מתמעט; ולכן גדולי
מבחרי הצדיקים, מוסרים את נפשם כל ימי חייהם לגלות ולפרסם רק את כבודו: תברך,

ועל־ידי־הָהוּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא מְפָרְסָמָם, וְהֵם מְקַבְּלִים מְקַבְּדוֹ וְתַבְרָךְ, שְׁזָה מַה שְּׂרָאִים וְשְׂלָמִים נִמְשָׁכִים אַחַר יִרְאֵי הַשָּׁם אֲמַתִּיִּים, כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא נִקְלָל בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וּמְגַלָּה לְכֻלָּם אֶת כְּבוֹדוֹ וְתַבְרָךְ, אֲזִי נִמְשָׁכוֹת אֵלָיו נִשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל, בְּכַחֲנִית (שְׁמוֹ אֵל א' ב'): "כִּי מְכַבְּדֵי אֲכַבְּדוּ", מִי שֶׁמְכַבֵּד כְּכֹכֹל אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמְגַלָּה וּמְפָרְסָם אוֹתוֹ וְתַבְרָךְ, עַל־ידי־הָהוּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁפֵּעַ עָלָיו כְּבוֹד אֱלֹקֵי, שְׁעָלָיו נֶאֱמָר (מְשָׁלֵי כה, ב'): "כִּבְד אֱלֹהִים הַסֵּתֵר דְּבָר"; שֶׁכֻּלָּם יוֹדְעִים שֶׁמְגִיעַ לוֹ אֶת הַכְּבוֹד, מֵאַחַר שֶׁמְפָרְסָם תְּמִיד בַּךְ אֶת כְּבוֹדוֹ וְתַבְרָךְ, מַה שְּׂאִין בֶּן הַטְּפָשִׁים, שְׂרָצִים תְּמִיד אַחַר הַכְּבוֹד, אֲזִי מִתְחַבְּרִים אֵלֵיהֶם צוֹעֲנִים

רבי חנניא בן עקשיא אומר,
רצה הקדוש ברוך הוא לזפות
את ישראל, לפיכך הרבה להם
תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה
 מב): **?? תפץ למען צדקו, יגדיל**
תורה ויאדיר :

ושמאי והלל ורנן יומנן בן זלמי ותלמידיו. והודיענו רבי און היו מעשיהם נכונים והיו מזהירים לנאשי דורס ומדריים אורס נדרך ישרה. כמו כן ראו לכל חסס להסיר את בני דורו ולהודיעם דרך ישרה:

(שקורין ציגינער) וטועים בו, כפמובא בדברי רבנו ז"ל (ספורי־מעשיות, מעשה יב) מהפכה שבתרו שהעקר הוא הכבוד, וזו השעות נמצאת מאד בעולם, שיש בני־אדם, שרצים תמיד אחר הכבוד, ואוי נאבוי אם אין נותנים להם את הכבוד הראוי להם, שאז הם כבועס ובקפדות, ומצטערס מאד, שאין נותנים להם את הכבוד. ובאמת הכל הבל ורעות רוח, כי הכבוד שיש רק להקדוש־ברוך־הוא, ומי שנקלל בו תברך, הקדוש־ברוך־הוא משפיע עליו מכבודו תברך. וזה עקר השעשוע, שאדם משתעשע באין סוף ברוך הוא, ומחבר ומיחד את כל העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, שזה (ישעיה מג, ו): "כל הנקרא בשמי וְלַכְבוֹדִי בְּרֵאחִיו, יִצְרֹתַי אֶף עֲשִׂיתִיו", שזה כנגד ה'ד' עולמות, שבהם מאירים הארבעה שמות: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, אשר אין עוד תענוג יותר גדול מזה, שאדם דבוק בו תברך, ומטיל באלו השמות כמטיל בגן נפלא. וכבר אמר רבנו ז"ל (תרי"מ פ"ג, ט"ז) בענין ההנהגה שמתנהג העולם עכשו, כבר היה לעולמים כמה פעמים, שהיה העולם מתנהג בדרך זו, שהקטנים במעלה היו גדולים וחסויים מאד בעולם, ולא היה העולם מתנהג באמת, ואף־על־פי־כן היה נמצא אחד שהיה מנחם במקום שפל, והיה שוחק מכל העולם בלוי, והוא היה מתנהג ומפרנס כל העולם בלוי בנכותו, והיו לו שעשועים גדולים בו תברך, והוא היה חי חיים גמורים שנקראים באמת חיים, והבן למעשה.

רצה הקדוש־ברוך־הוא לזפות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות: צריך שתדע, אהובי, בני! משנה זו היא בסוף פרק "אלו הלוקין", ויש לומר הטעם — למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים מסכת אבות? אלא כשאדם רואה שיש לקיים כל־כך הרבה מדות טובות מה שגלו בתמינו הקדושים, אבות העולם, יכול להיות שתחלש דעתו, וישאל: איך יכול פעם לקיים את הכל? על זה מסיימים, שהקדוש־ברוך־הוא הרבה להשיא לזפות, כי יש אחד

שְׁנוּהָר בְּיֹתֵר בְּמִצְוָה זוֹ, וַיֵּשׁ אֶחָד שְׁנוּהָר בְּמִצְוָה אַחֲרָת, כְּעֵין שְׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שְׁבַת קי"ח): אַבּוּף בְּמֵאֵי זְהִיר טָפִי? שֶׁכֵּל אֶחָד נִזְהָר בְּיֹתֵר בְּמִצְוָה אַחֲרָת, וְכֵן בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (עֲבוּדָה זָרָה י"ט): לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם תּוֹרָה בְּמָקוֹם שֶׁלְּבוּ חֶפֶץ, וְלִכְּנֵן אֵין לְאָדָם לְהִשְׁבֵּר, אִם הוּא רוֹאֵה כָּל־כֶּף הַרְבֵּה מִדּוֹת טוֹבוֹת, וַיִּשְׁאַל לְעֲצֻמוֹ: מִתִּי יוֹכָה לְקַיִם אֶת הַכֵּל; עָלִיו לְדַעַת, כִּי גַם אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבַּרֵךְ וְתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה הַרְבֵּה הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא כְּדֵי לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, זֶה תוֹפֵס מִצְוָה זוֹ, וְזֶה תוֹפֵס מִצְוָה זוֹ, עַד שִׁזְכָּה לְקַיִם אֶת כָּל הַמִּצְוֹת, וַיִּזְכָּה לְטִיֵּל וְלִהְיוֹת בְּכָל חֻלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂהָ.

וַיִּגְעוּ: ז אַתָּה סֵתֵר לִי¹, מִצַּר תִּצְרֵנִי, רָנִי פִּלְט תְּסוּבְּבֵנִי
 סָלָה: ח אֲשַׁכִּילָךְ, וְאֹרֶךְ בְּדַרְךָ זֶה תִּלְךָ, אִיעֲצָה עָלֶיךָ עֵינֵי: ט אֶל
 תִּהְיוּ כְּסוּס, כְּפֶרֶד, אִין הָבִין, בְּמַתְג וְרָסֵן עֲדִיו לְבָלוֹם, בַּל קָרֵב
 אֵלֶיךָ: ירְבִים מִכְּאוּבִים לְרָשָׁע, וְהַבּוֹטֵחַ בִּיהוָה חֶסֶד יְסוּבְּבֵנוּ: יא
 שְׂמַחוּ בִיהוָה, וְגִילוּ צְדִיקִים, וְהִרְנִינוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לֵב:

מא

א לִמְנַעַח מִזְמוֹר לְדָוִד: ב אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל, בְּיוֹם רָעָה יִמְלִיטְהוּ
 יְהוָה: ג יְהוָה יִשְׁמְרֵהוּ וַיַּחֲיֵהוּ, וְאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ, וְאֶל תִּתְּנֵהוּ בְּנַפְשׁ
 אֹיְבָיו: ד יְהוָה יִסְעֲדֵנוּ עַל עָרֵשׁ דָּוִי, כָּל מִשְׁכָּבוֹ הִפְכֹת
 בְּחַלְיוֹ: ה אֲנִי אֶמְרָתִי, יְהוָה חֲנֻנִי, רַפָּאָה נַפְשִׁי כִי חָטָאתִי
 לָךְ: ו אֹיְבֵי יֹאמְרוּ רַע לִי, מָתִי יָמוֹת וְאָבֵד שְׁמוֹ: ז וְאִם בָּא
 לְרֵאוֹת, שְׂוֹא יִדְבֵר, לְבוֹ יִקְבֹּץ אָוֶן לוֹ, יֵצֵא לַחוּץ יִדְבֵר: ח יַחַד עָלִי
 יִתְלַחֲשׁוּ כָּל שֹׁנְאֵי, עָלִי יַחֲשְׁבוּ רָעָה לִי: ט דְּבַר בְּלִיעֵל יַעֲזוֹק בּוֹ,
 וְאֲשֶׁר שָׁכַב לֹא יוֹסִיף לָקוּם: י גַּם אִישׁ שְׁלוֹמִי, אֲשֶׁר בְּטַחַתִּי בּוֹ
 אוֹכֵל לַחֲמִי, הִגְדִּיל עָלִי עֵקֵב: יא וְאַתָּה יְהוָה, חֲנֻנִי וְהַקִּימֵנִי,
 וְאַשְׁלֹמָה לָהֶם: יב בְּזֹאת יִדְעֵתִי כִי חִפְצָתָ בִּי, כִּי לֹא יִרְיַע אֹיְבֵי
 עָלִי: יג וְאֲנִי בְּתַמִּי תַמְכֹתָ בִּי, וַתַּצִּיבֵנִי לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם: יד בְּרוּךְ
 יְהוָה, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

¹ כַּאֲן צְרִיךְ לְהַפְסִיק מְעַט. (עֵינֵן בְּלִקוּטֵי מוֹהַר"ן חֵלֶק א' סִימָן רי"ג).

מב

א למניצח משכיל, לבני קרח: ב כאיל תערג על אפיקי מים, בן נפשי תערג אליך אלהים: ג צמאה נפשי לאלהים, לאל חי, מתי אבוא ואראה פני אלהים: ד היתה לי דמעת לך יומם ולילה, באמר אלי כל היום, איך אלהיך: ה אלה אזכרה, ואשפכה עלי נפשי, כי אעבר בסך, אדם עד בית אלהים בקול רנה ותודה, המון חוגג: ו מה תשתוחחי נפשי ותהמי עלי, הוחילי לאלהים, כי עוד אודנו ישועות פניו: ז אלהי, עלי נפשי תשתוחח, על בן אזכרך מארץ ירדן וחרמונים, מהר מצער: ח תהום אל תהום קורא, לקול צנוריה, כל משבריה וגליה עלי עברו: ט יומם יענה יהוה חסדו, ובלילה שירה עמי, תפלה לאל חיי: י אומרה לאל סלעי, למה שכחתני, למה קדר אלהי בלחץ אויבי: יא ברצח בעצמותי, חרפוני צוררי, באמרם אלי כל היום איך אלהיך: יב מה תשתוחחי נפשי, ומה תהמי עלי, הוחילי לאלהים, כי עוד אודנו ישועות, פני ואלהי:

נט

א למניצח, אל תשחת, לדוד מכתם, בשלח שאול, וישמרו את הבית להמיתו: ב הצילני מאיבי, אלהי, ממתקוממי תשגיבני: ג הצילני מפעלי און, ומאנשי דמים הושיעני: ד כי הנה

אָרְבוּ לְנַפְשִׁי, יְגוּרוּ עָלַי עֵזִים, לֹא פִשְׁעֵי וְלֹא חַטָּאתַי יְהוּזָה: הַ בְּלִי
 עוֹן, יִרְוּעוֹן וַיְכַוְנֵנוּ, עוֹרָה לְקִרְאתִי וּרְאָה: וּוְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים
 עֲבָאוֹת, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הִקְיַצָּה לְפָקֵד כָּל הַגּוֹיִם, אֶל תַּחֵן כָּל בְּגֵדֵי
 אֶן סָלָה: זִישׁוּבוּ לְעָרֵב, יִהְמוּ כַכְּלָב, וַיִּסּוּבְבוּ עִיר: ח הִנֵּה יִבְיַעוֹן
 בְּפִיָּהֶם, חֲרָבוֹת בְּשִׁפְתוֹתֵיהֶם, כִּי מִי שָׁמַע: טוּאַתָּה יְהוָה תִּשְׁחַק
 לְמוֹ, תִלְעַג לְכָל גּוֹיִם: י עֲזוֹ, אֱלֹיךָ אֲשַׁמְרָה, כִּי אֱלֹהִים
 מִשְׁגָּבִי: יא אֱלֹהֵי חֲסָדִי, יִקְדַּמְנִי, אֱלֹהִים יִרְאֵנִי בְּשִׁרְרֵי: יב אֶל
 תִּהְרַגְם פֶּן יִשְׁכַּחוּ עַמִּי, הִנִּיעַמוּ בְּחִילְךָ, וְהוֹרִידְמוּ, מִגִּנּוֹ
 אֲדָנִי: יג חַטָּאת פִּימוֹ, דְּבַר שִׁפְתֵימוֹ, וַיִּלְכְּדוּ בְּגֹאוֹנָם, וּמֵאֲלָה וּמִכַּחַשׁ
 יִסְפְּרוּ: יד כִּלָּה בְּחֶמְהָ, כִּלָּה, וַאֲיַנְמוּ, וַיִּדְעוּ כִּי אֱלֹהִים מִשְׁל בְּיַעֲקֹב
 לְאַפְסֵי הָאָרֶץ סָלָה: טו וַיִּשְׁבוּ לְעָרֵב, יִהְמוּ כַכְּלָב, וַיִּסּוּבְבוּ
 עִיר: טז חֲמָה יִנִּיעוֹן לְאָכֹל, אִם לֹא יִשְׁבְּעוּ, וַיִּלְיֵנוּ: יז וַאֲנִי אֲשִׁיר
 עֲזָךְ, וְאַרְנֶן לְבַקֵּר חֲסָדֶךָ, כִּי הָיִיתָ מִשְׁגָּב לִי וּמָנוֹס בְּיוֹם צָר
 לִי: יח עֲזִי, אֱלֹיךָ אֲזַמְרָה, כִּי אֱלֹהִים מִשְׁגָּבִי אֱלֹהֵי חֲסָדִי:

עז

א לְמַנְעַח עַל יְדוּתוֹן לְאַסָּף מְזִמּוֹר: ב קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים, וְאַעֲעֵקָה
 קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים, וְהֶאֱזִין אֵלַי: ג בְּיוֹם צָרְתִי אֲדָנִי דִרְשָׁתִי, יָדִי לִילָה
 נִגְרָה, וְלֹא תִפּוּג, מֵאַנְהָ הַנַּחֵם נַפְשִׁי: ד אֲזַכָּרָה אֱלֹהִים, וְאַהֲמִיָּה,

² בְּאִמְרָךְ אֶל אֱלֹהִים תִּכְוֵן חַמְלֹנִי כְּזֶה אֶל"ף לְמ"ד אֶל"ף לְמ"ד ה"י יו"ד מ"ם

אָשִׁיחָה וְתַתְּעִטָּה רוּחִי סֵלָה: ה אַחֲזֹתָ שְׁמֵרוֹת עֵינָי, נִפְעַמְתִּי וְלֹא
אֲדַבֵּר: ו חֲשַׁבְתִּי יָמִים מִקֶּדֶם, שָׁנוֹת עוֹלָמִים: ז אֲזַכְּרָה נְגִינָתִי
בְּלִילָה, עִם לִבִּי אָשִׁיחָה, וַיִּחַפֵּשׂ רוּחִי: ח הִלְעוֹלָמִים יִזְנַח אֲדָנָי,
וְלֹא יִסִּיף לְרַעוֹת עוֹד: ט הָאֶפֶס לָנֶצַח חֲסֵדוֹ, גָּמַר אָמַר לְדָר
וְדָר: י הִשְׁכַּח חַנוּת אֵל, אִם קָפַץ בְּאֵף רַחֲמָיו סֵלָה: יא וְאָמַר חֲלוּתִי
הִיא, שָׁנוֹת יָמַי עָלִיוֹן: יב אֲזַכּוֹר מֵעַלְלִי יְהוָה, כִּי אֲזַכְּרָה מִקֶּדֶם
פְּלֶאֶף: יג וְהִגִּיתִי בְּכָל פְּעֻלָּה, וּבַעֲלִילוֹתַי אָשִׁיחָה: יד אֱלֹהִים,
בְּקֹדֶשׁ דְּרָכֶךָ, מִי אֵל גָּדוֹל בְּאֱלֹהִים: טו אַתָּה הָאֵל עֹשֶׂה פְּלֶא,
הוֹדַעְתָּ בְּעַמִּים עֲזָרָה: טז גָּאֲלַת בְּזֵרוּעַ עַמְּךָ, בְּנֵי יַעֲקֹב וַיִּזְסַף
סֵלָה: יז רָאוּךָ מַיִם אֱלֹהִים, רָאוּךָ מַיִם יַחִילוּ, אָף יִרְגְּזוּ
תְּהַמּוֹת: יח זָרְמוּ מַיִם עֲבוֹת, קוֹל נָתַנוּ שְׁחָקִים, אָף חֲצַצְרֶיךָ
יִתְהַלְכוּ: יט קוֹל רַעַמְךָ בַּגְּלָגַל, הֵאִירוּ בְּרָקִים תֵּבֵל, רָגְזָה וַתִּרְעַשׂ
הָאָרֶץ: כ בָּיִם דְּרָכֶךָ, וּשְׁבִילֶךָ בְּמַיִם רַבִּים, וְעַקְבוֹתַיךָ לֹא
נָדְעוּ: כא נַחִיתָ כֶּעֶזְאֵן עַמְּךָ, בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

ע

א תִּפְלָה לְמֹשֶׁה, אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֲדָנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָנוּ בְּדָר
וְדָר: ב בְּטָרֶם הָרִים יִלְדוּ, וַתַּחֲזִלֵּל אָרֶץ וְתֵבֵל, וַיַּמְעוֹלֶם עַד עוֹלָם
אַתָּה אֵל: ג תָּשָׁב אָנוּשׁ עַד דָּכָא, וַתֹּאמֶר, שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם: ד כִּי
אָלַף שָׁנִים בְּעֵינַיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר, וְאַשְׁמוּרָה
בְּלִילָה: ה זָרַמְתָּם שָׁנָה יְהִיוּ, בְּבִקְרָה כְּחֲצִיר יַחֲלֹף: וּבְבִקְרָה יַעֲיֵן,

וְחָלַף, לְעָרֵב יְמוּלֵל וַיִּבֶשׁ: ז כִּי כָּלִינוּ בְּאַפָּךְ, וּבַחֲמַתְךָ
 נִבְהַלְנוּ: ח שֶׁתָּה עֹנֵתֵינוּ לְנִגְדֶךָ, עֲלַמְנוּ לְמֵאֹר פְּנִיךָ: ט כִּי כָּל יָמֵינוּ
 פָּנוּ בְּעִבְרַתְךָ, כָּלִינוּ שְׁנֵינוּ כְּמוֹ הֶגְהָ: י יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ, בָּהֶם שְׁבָעִים
 שָׁנָה, וְאִם בְּגִבּוֹרֵת שְׁמוֹנִים שָׁנָה, וְרַהֲבָם, עָמַל וְאָזַן, כִּי גַז חֵישׁ
 וְנִעְפָּה: יא מִי יוֹדֵעַ, עַז אַפָּךְ, וּכְיִרְאֲתָךְ, עִבְרַתְךָ: יב לְמִנּוֹת יָמֵינוּ כֹּן
 הוֹדַעַ, וְנִבְא, לְבַב חֲכָמָה: יג שׁוֹבָה יְהוָה, עַד מָתִי, וְהִנָּחֵם עַל
 עִבְדֶיךָ: יד שְׁבַעֲנוּ בַבֶּקֶר, חֲסִדֶיךָ, וְנִרְנְנָה, וְנִשְׂמַחָה, בְּכָל
 יָמֵינוּ: טו שְׂמַחְנוּ, כִּימֹת עֲנִיתָנוּ, שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: טז יִרְאֵה אֵל
 עִבְדֶיךָ פְּעֻלָּךְ, וְהַדְרִיךְ עַל בְּנֵיהֶם: יז וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ,
 וַמַּעֲשֵׂה יְדִינוּ, כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ, וַמַּעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָהוּ:

קה

א הוֹדוּ לַיהוָה, קְרָאוּ בְשֵׁמוֹ, הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּ לוֹ,
 זַמְרוּ לוֹ, שִׁיחוּ בְּכָל נִפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קְדֹשׁוֹ, יִשְׂמַח לֵב
 מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דְּרִשׁוּ יְהוָה, וְעִזּוּ, בְּקִשׁוֹ פָּנָיו תָּמִיד: ה זְכְרוּ
 נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה, מִפְּתוֹ וּמִשְׁפָּטֵי פִּיו: ו זֶרַע אַבְרָהָם, עֲבָדוּ,
 בְּנֵי יַעֲקֹב, בַּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ
 מִשְׁפָּטָיו: ח זְכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ, דַּבֵּר צְוָה, לְאַלְפֵי דוֹר: ט אֲשֶׁר כָּרַת
 אֶת אַבְרָהָם, וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב, לְחֶק, לְיִשְׂרָאֵל
 בְּרִית עוֹלָם: יא לֵאמֹר, לָךְ, אֶתְּן אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, חֶבֶל
 נַחֲלֹתְכֶם: יב בְּהִיוֹתָם מִתִּי מִסְפָּר, כְּמַעֲט, וְגָרִים בָּהֶם: יג וַיִּתְּהַלְכוּ

מִגֹּי אֶל גֹּי, מִמַּמְלָכָה אֶל עַם אַחֵר: יָד לֹא הֵנִיחַ אָדָם לְעַשְׂקָם,
וַיִּזְכַּח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל תִּגְעוּ בְּמִשְׁיָחַי, וְלִנְבִיאֵי אֶל
תִּרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רָעַב עַל הָאָרֶץ, כָּל מִטָּה לֶחֶם שָׁבַר: יז שְׁלַח
לְפָנֵיהֶם אִישׁ, לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף: יח עָנָו בִּכְפָל רִגְלוֹ, בְּרִזָּל בָּאָה
נִפְשׁוֹ: יט עַד יֵת, בֵּא דְבַרוּ, אִמְרַת יְהוָה, עֲרַפְתֶּהוּ: כ שְׁלַח מֶלֶךְ,
וַיִּתִּירֶהוּ, מִשָּׁל עַמִּים, וַיִּפְתַּחֶהוּ: כא שָׁמוּ אָדוֹן לְבֵיתוֹ, וּמִשָּׁל בְּכָל
קִנְיָנוֹ: כב לְאַסֵּר שָׂרָיו, בְּנַפְשׁוֹ, וּזְקִנָיו, יַחֲפִם: כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל
מִצְרַיִם, וַיַּעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ חָם: כד וַיִּפֹּר אֶת עַמּוֹ מֵאֵד, וַיַּעֲצִמְהוּ
מִצְרָיו: כה הִפְדָּ לֵבָם לְשֵׁנָא עַמּוֹ, לְהִתְנַפֵּל בְּעֶבְדָיו: כו שְׁלַח מֹשֶׁה
עֲבָדוֹ, אֶהְרֹן אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ: כז שָׁמוּ בָם, דְּבָרֵי אֲתוֹתָיו, וּמִפְתִּים
בְּאֶרֶץ חָם: כח שְׁלַח חֲשֹׁךְ, וַיַּחֲשֹׁךְ, וְלֹא מָרוּ אֶת דְּבָרוֹ: כט הִפְדָּ אֶת
מִימֵיהֶם לָדָם, וַיָּמַת אֶת דִּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֶרֶץ עֲפָרָדִיעִים, בְּחֲדָרֵי
מְלִכֵיהֶם: לא אָמַר, וַיָּבֵא עָרַב, פְּנִים, בְּכָל גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשֵׁמֵיהֶם
בְּרֹד, אִשׁ לְהִבּוֹת בְּאֶרֶץ: לג וַיֵּךְ, גִּפְנִם וּתְאֵנֹתָם, וַיִּשְׁבַּר עֵץ
גְּבוּלָם: לד אָמַר, וַיָּבֵא אֲרָבָה, וַיִּלֶּק, וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֹּאכַל כָּל
עֵשֶׂב בְּאֶרֶץ, וַיֹּאכַל פְּרִי אֲדָמָתָם: לו וַיֵּךְ כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ,
רֵאשִׁית לְכָל אוֹנָם: לז וַיִּזְעִיאוּם בְּכֶסֶף וְזָהָב, וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו
כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּעֲצָתָם, כִּי נָפַל פַּחַדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ
עָנָו, לְמִסְדָּ, וְאִשׁ, לְהָאִיר לְיִלְהָ: מ שָׂאֵל, וַיָּבֵא שְׁלִיו, וְלֶחֶם שָׁמַיִם,
יִשְׁבִּיעַם: מא פָּתַח עוֹר, וַיִּזְוְבוּ מֵיָם, הִלְכוּ בַּעֲצוֹת נָהָר: מב כִּי זָכַר
אֶת דְּבַר קִדְשׁוֹ, אֶת אֲבֹרָתָם עֲבָדוֹ: מג וַיִּזְעַא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן, בְּרִנָּה

אֶת בְּחִירָיו: מִד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם, וַעֲמַל לְאֻמִּים
 וַיִּרְשׁוּ: מִה בְּעִבּוֹר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו, וְתוֹרָתוֹ יִנְעֲרוּ, הַלְלוּהָ:

קלו

א על נְהָרוֹת בְּכֹל שָׁם יִשְׁבְּנוּ, גַּם בְּכִינוּ בְּזַכְרָנוּ אֶת צִיּוֹן: ב על
 עָרְבִים בְּתוֹכָהּ, תְּלִינוּ פְּנּוֹתֵינוּ: ג כִּי שָׁם שְׁאַלּוּנוּ שׁוֹבֵינוּ דְבָרֵי
 שִׁיר, וְתוֹלְלֵינוּ שְׂמֵחָה, שִׁירוּ לָנוּ, מִשִּׁיר צִיּוֹן: ד אִיךְ נָשִׂיר אֶת שִׁיר
 יְהוָה, על אֲדַמַּת נֶכֶר: ה אִם אֲשַׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם, תִּשְׁכַּח
 יְמִינִי: ו תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לְחֻכֵּי, אִם לֹא אֲזַכְּרֵכִי, אִם לֹא אֲעֵלֶה אֶת
 יְרוּשָׁלַיִם, על רֹאשׁ שְׂמֵחָתִי: ז זָכֹר יְהוָה לְבִנֵי אֲדוּם, אֵת יוֹם
 יְרוּשָׁלַיִם, הָאֹמְרִים, עָרוּ עָרוּ, עַד הַיְסוּד בָּהּ: ח בַּת בְּכֹל הַשְּׂדוּדָה,
 אֲשֶׁרִי שִׁישַׁלֵּם לָךְ, אֶת גְּמוּלָךְ שֶׁגִּמַּלְתְּ לָנוּ: ט אֲשֶׁרִי שִׁיאֲחֹז וְנִפֵּץ
 אֶת עַלְלֶיךָ אֶל הַסַּלַּע:

קנ

א הַלְלוּהָ הַלְלוּ אֵל בְּקֹדֶשׁוֹ, הַלְלוּהוּ בְּרִקִיעַ עֵזוֹ: ב הַלְלוּהוּ
 בְּגִבּוֹרָתוֹ, הַלְלוּהוּ כְּרֹב גְּדֻלוֹ: ג הַלְלוּהוּ בְּתִקְעַ שׁוֹפָר, הַלְלוּהוּ
 בְּנֶבֶל וְכִנּוֹר: ד הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמְחֹל, הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים
 וְעֶגְב: ה הַלְלוּהוּ בְּצִלְעָלֵי שְׁמַע, הַלְלוּהוּ בְּצִלְעָלֵי תְרוּעָה: ו כָּל
 הַנְּשָׁמָה תְהַלֵּל יְהוָה, הַלְלוּהָ:

אחר שסיים תהלים יאמר שלשה פסוקים אלה:

מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יי שבות עמו, יגל יעקב ישמח ישראל:
 ותשועת צדיקים מיי, מעוזם בעת צרה: ויעזרם יי ויפלטם, ויפלטם מרשעים
 ויושיעם פי חסו בו:

זאת התפלה מצאנו באמתחת הכתבים והיא מעט הפמות ורב האיכות:

רבוננו של עולם, עלת העלות וסבת כל הסבות, אנת לעלא, לעלא מן
 כלא, ולית לעלא מנד, דלית מחשבה תפיסא בד כלל, ולד דומיה תהלה,
 ומרמם על כל ברכה ותהלה. אותד אדרש, אותד אבקש שתחתד חתירה
 דרד כבושה מאתד, דרד כל העולמות, עד ההשתלשלות שלי במקום
 שאני עומד, כפי אשר נגלה לד, יודע תעלומות, ובדרד ונתיב הזה תאיר
 עלי אורד, להחזירני בתשובה שלמה לפניד באמת, כפי רצונד באמת,
 כפי רצון מבחר הברואים, לבלי לחשב במחשבתי שום מחשבת חוץ
 ושום מחשבה ובלבול שהוא נגד רצונד, רק לדבק במחשבות זכות צחות
 וקדושות בעבודתד באמת בהשגתד ובתורתד. הט לבי אל עדותיד, ותן
 לי לב טהור לעבדד באמת. וממצולות ים תוציאני לאור גדול חיש קל
 מהרה. תשועת יהוה כהרף עין, לאור באור החיים כל ימי חיותי על פני
 האדמה. ואזכה לחדש נעורי, הימים שעברו בחשד, להחזירם אל
 הקדשה, ותהיה יציאתי מן העולם כביאתי, בלא חטא. ואזכה לחזות
 בנעם יהוה ולבקר בהיכלו, כלו אומר כבוד, אמן נצח סלה ועד:

